

THẤT BẠI LỚN NHẤT CỦA ZHUKOV

DAVID M. GLANTZ

Thất Bại Lớn Nhất Của Zhukov

David M. Glantz

Chia sẻ ebook : <http://downloadsachmienphi.com/>

Tham gia cộng đồng chia sẻ sách :

Fanpage : <https://www.facebook.com/downloadsachfree>

Cộng đồng Google : <http://bit.ly/downloadsach>

Table of Contents

LỜI NÓI ĐẦU

CHƯƠNG I • ĐƯỜNG TỚI STALINGRAD - WERHMACHT VÀ CHIẾN DỊCH "BLAU"

CHẶN ĐỨNG QUÂN XÂM LƯỢC ĐỨC: KHÔNG LÙI MỘT BƯỚC

SẤM ĐỘNG TRÊN MIỀN BẮC

ĐÒN PHẢN CÔNG CỦA NHỮNG VỊ THẦN: SỰ HÌNH THÀNH CÁC CHIẾN DỊCH "SAO HỎA",
"SAO THIÊN VƯƠNG", "SAO THỔ" VÀ "SAO MỘC"

ĐÊM TRƯỚC

CHƯƠNG II • THẦN CHIẾN TRANH XUẤT TRẬN

BÃO TÁP DỌC SÔNG VAZUZA

MŨI THỌC SÂU BELYI

CUỘC TIẾN CÔNG THUNG LŨNG LUCHESA

ĐÒN ĐỘT KÍCH QUA SÔNG MOLODOI TUD

CHƯƠNG III • THẦN CHIẾN TRANH SA LẦY

CỐI XAY THỊT SYCHEVKA

ĐỘI HÌNH TRONG TÚI BELYI

BẾ TẮC Ở THUNG LŨNG LUCHESA

TRẬN ĐÁNH GIÀNH URDOM

CHƯƠNG IV • GIẬN DỮ, THẤT VỌNG VÀ BẠI TRẬN

SỰ BAO VÂY VÀ CÁO CHUNG CỦA TÚI BELYI

THẤT BẠI NỔ TIẾP DỌC SÔNG VAZUZA

KIỆT SỨC Ở PHÍA BẮC

THẤT BẠI Ở THUNG LŨNG SÔNG LUCHESA

TỔNG KẾT TÌNH HÌNH

CHƯƠNG KẾT • SAO HỎA LU MỜ, SAO MỘC CHẾT YẾU

THÀNH CÔNG CỦA SAO THIÊN VƯƠNG VÀ SỰ CHUYỂN HÓA CỦA SAO THỔ

SỐ PHẬN CỦA THẦN VÀ NGƯỜI

CHÚ THÍCH

Để tưởng nhớ hàng vạn binh sĩ Đức và Xô-viết đã chiến đấu và chết hay sống sót sau những trận đánh đẫm máu của chiến dịch này, chỉ để bị lịch sử quên lãng.

LỜI NÓI ĐẦU

Ngày 19 tháng 11 năm 1942, Hồng quân giáng một đòn mãnh liệt vào quân Đức đang trên đà thắng ở Stalingrad. Trong vòng có một tuần, quân đội Xô-viết đã bao vây Tập đoàn quân 6 - một trong những binh đoàn lưng lầy nhất của Wehrmacht ở lòng chảo chết chóc Stalingrad. Chỉ hai tháng sau, phần còn lại của những gì từng là một đạo quân đáng tự hào của nước Đức cùng các đơn vị chư hầu bị xóa sổ trong cuộc chiến sẽ được biết đến với tư cách một trong những trận đánh nổi tiếng nhất trên chiến trường Xô-Đức.

Lịch sử cho chúng ta biết rằng Trận chiến Stalingrad đã đảo ngược cục diện chiến tranh trên Mặt trận phía Đông và đặt người Đức vào thế thất bại không thể tránh khỏi. Lịch sử cũng ghi danh những người thắng trận ở Stalingrad với vinh quang tuyệt đối. Kể từ sau Stalingrad, Hồng quân đã trở thành một đạo quân dường như không bao giờ phải hứng chịu thất bại nào đáng kể. Những kiến trúc sư của Stalingrad đi vào lịch sử quân sự với tư cách những người hùng bất khả chiến bại, những người dẫn dắt quân đội Xô-viết trên con đường một chiều tới chiến thắng. Trong đó nổi lên hình tượng lỗi lạc của Nguyên soái Liên bang Xô-viết Georgi Konstantinovich Zhukov, vị anh hùng của Moscow, Stalingrad, Kursk và Berlin.

Tuy nhiên, lịch sử cũng đánh lừa chúng ta. Lịch sử vốn không kiên định. Nó chỉ lưu giữ những gì được ghi chép lại và lãng quên những gì không. Câu châm ngôn cổ xưa "Chiến lợi phẩm thuộc về người chiến thắng" hoàn toàn chính xác. Rõ ràng lịch sử cũng là một trong những chiến lợi phẩm đó. Không ở đâu sự thật đó lại trở nên rõ ràng hơn Mặt trận phía Đông. Lịch sử chiến tranh giữa Liên Xô và Đức cho tới cuối 1942 là lịch sử quân sự của nước Đức, chủ yếu vì chính người Đức ghi lại tiến trình và bản chất của nó một cách tự hào. Ngược lại, kể từ cuối 1942 nó lại là lịch sử Liên Xô vì những người chiến thắng giành được quyền kể lại thành công của họ. Đó đã và vẫn là thực tế lịch sử của chiến trường phía Đông.

Những cái tên nổi tiếng "Moscow", "Stalingrad", "Kursk", "Belorussia", và "Berlin" gọi lên hình ảnh những thắng lợi vĩ đại của quân đội Xô-viết. Tuy nhiên, những trận thắng oai hùng đó lại phục vụ cho việc làm sai lệch lịch sử bằng cách che lấp những thất bại đương nhiên là đã cản bước Hồng quân trên con đường tới chiến thắng và vinh quang sau cùng. Như thế, chúng xây dựng hình tượng những người chỉ huy như các vị thánh, khiến độc giả quên mất sự thật là sau cùng, họ cũng chỉ là những con người bình thường và cũng có thể mắc những sai lầm của con người.

Cuốn sách này khởi đầu cho một chặng đường dài và khó khăn nhằm trả lại sự thật lịch sử cho cuộc chiến tranh khùng khiếp nhất, bằng cách cung cấp thêm dữ kiện cần thiết cho những chiến thắng nổi tiếng đã được ghi chép và tán dương suốt thời gian dài đó. Về cơ bản, đây là một hành trình không thiên vị về những điều đã bị lãng quên trong giai đoạn thắng lợi của nước Đức tính đến cuối năm 1942, cũng như trong bước tiến về vang của quân đội Xô-viết kể từ cuối năm 1942. Hành trình này cũng sẽ trả lại bản chất, gương mặt và nhược điểm mang tính con người của những nhân vật đã được chiến tranh tặng cho danh tiếng bất tử.

Nội dung của cuốn sách này là một ví dụ rõ ràng nhất về việc lịch sử đã đánh lừa chúng ta - Chiến dịch "Sao Hỏa" bị lãng quên của Hồng quân. Lên kế hoạch vào tháng 10 và tiến hành cuối tháng 11 năm 1942, Chiến dịch "Sao Hỏa" là đồng hành với Chiến dịch "Sao Thiên vương" - mật danh cho cuộc phản công chiến lược của quân đội Xô-viết ở Stalingrad. Hai chiến dịch song song mang tên những vị thần^[1] này là nỗ lực giành lại thế chủ động chiến lược trên Mặt trận phía Đông và để bắt đầu cuộc trường chinh đi tới thắng lợi cuối cùng trước Wehrmacht và nước Đức phát xít. Đặt theo tên vị thần chiến tranh, Chiến dịch "Sao Hỏa" do Nguyên soái

Zhukov lập kế hoạch, triển khai và chỉ đạo là trung tâm trong kế hoạch chiến lược của Liên Xô mùa thu năm 1942. So sánh quy mô và mục tiêu, nó ít ra cũng có tầm quan trọng ngang với "Sao Thiên vương". Tuy nhiên, lịch sử với sự thiếu kiên định của mình đã lãng quên "Sao Hỏa" vì nó thất bại và vinh danh "Sao Thiên vương" vì nó thành công. Nói tóm lại, người chiến thắng viết lại lịch sử và đương nhiên họ nhấn mạnh những thành công của mình, trong khi đó kẻ thua trận khó mà viết lại một cách thuyết phục những thắng lợi của mình xảy ra trong quá trình họ đi tới thất bại.

Tài liệu lưu trữ của Đức và Liên Xô giờ đã có thể tiếp cận đầy đủ để giúp xây dựng lại bộ khung thực sự của Chiến dịch "Sao Hỏa" giữa những sự kiện và biến động quân sự chiến lược quan trọng đã diễn ra trên Mặt trận phía Đông mùa thu năm 1942. Những tài liệu lưu trữ đó - của Đức cũng như Liên Xô - làm nên sườn của cuốn sách này. Bằng cách nghiên cứu chúng, giờ đây ta đã có thể tái hiện lại bức tranh chính xác về những gì đã xảy ra, thời gian, địa điểm, quy mô của chúng và với một chút mở rộng hơn, nguyên nhân. Khoảng trống lớn duy nhất cần được điền đầy là yếu tố con người. Ở đây tôi dựa trên những hồi ức đã có - thường là thiếu chính xác, cộng với hiểu biết của bản thân để dựng lại suy nghĩ, hy vọng cũng như những khó khăn mà những người đã chỉ huy, chiến đấu và chết trong chiến dịch này gặp phải. Ví dụ, giờ đây chúng ta đã được bổ sung những ghi chép của Zhukov trong chiến tranh để xác định địa điểm, thời gian ông từng có mặt và có đủ tư liệu lưu trữ để phản biện lại một phần lớn nội dung hồi ức của ông. Bằng việc nghiên cứu Zhukov đã ở đâu và quân đội dưới quyền ông đã chiến đấu như thế nào, chúng ta có thể sửa lại rất nhiều chi tiết không chính xác cũng như thiếu đồng nhất trong đó.

Tôi đã khôi phục lại kế hoạch, mục tiêu và ý định của Chiến dịch "Sao Hỏa" dựa trên những tài liệu lưu trữ hoàn chỉnh và suy ra cái nhìn rộng hơn về kế hoạch chiến lược mùa thu 1942 của quân đội Xô-viết, đặc biệt là dự định cho Chiến dịch "Sao Mộc" trên cơ sở những tư liệu không hoàn chỉnh. Tuy nhiên quyết định, hành động, tính cách, động cơ cùng những suy nghĩ và đối thoại không được ghi chép lại của những người chỉ huy được suy luận thêm dựa vào các tư liệu. Chúng phản ánh hiểu biết chủ quan của tôi, trong vài trường hợp từ chính những tư liệu của họ và phổ biến hơn là từ các hành động trước và sau cũng như số phận cuối cùng của họ. Dù vậy, những phóng tác đó của tôi cũng không thể đảo ngược hay bẻ cong sự chính xác của những gì đã diễn ra trong Chiến dịch "Sao Hỏa" và nguyên nhân của chúng.

Trong quá trình viết cuốn sách này, tôi đặc biệt biết ơn con gái tôi, Mary Elizabeth Glantz đã dịch một khối lượng lớn tài liệu lưu trữ tiếng Đức, và vợ tôi, Mary Ann đã không quản khó khăn để soát và chỉnh sửa lại bản nháp. Cá nhân tôi chịu trách nhiệm nếu có bất kỳ sai sót nào.

CHƯƠNG I

ĐƯỜNG TỚI STALINGRAD - WERHMACHT VÀ CHIẾN DỊCH “BLAU”

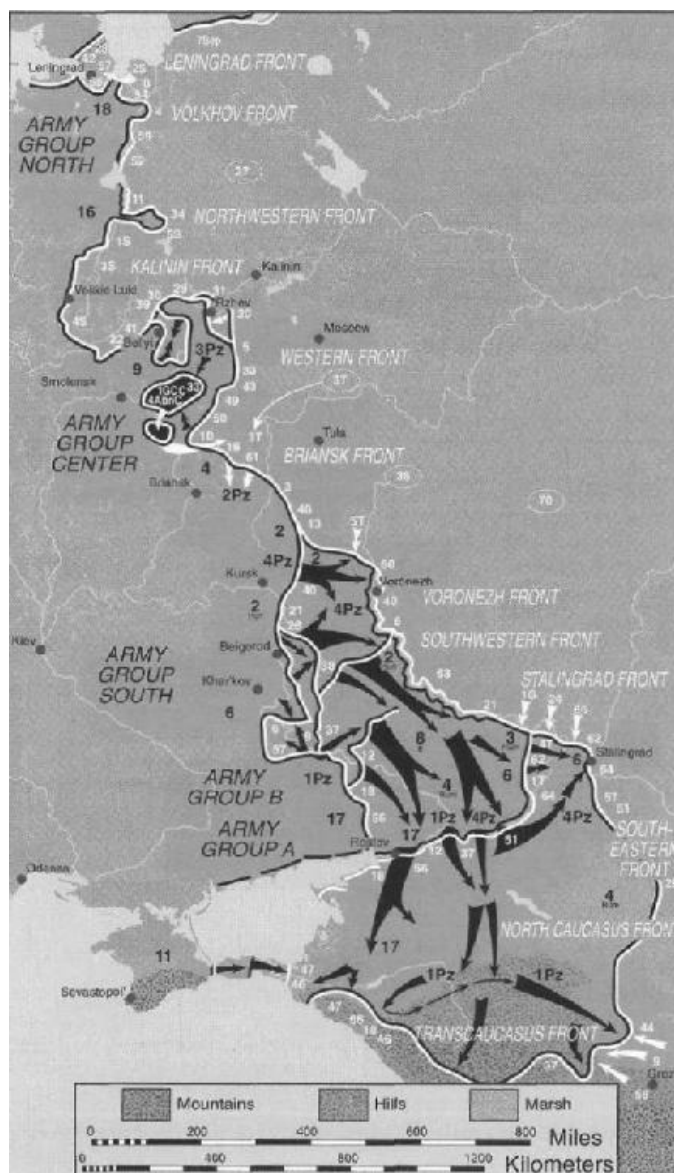
- Sở chỉ huy OKH, Vinnitsa, Ukraine, 25 tháng 7 năm 1942.

Việc Adolf Hitler quyết định chuyển Tổng hành dinh Fuehrer của ông ta tới Vinnitsa ở miền tây Ukraine không phải là một sự kiện đáng hoan nghênh đối với những người đang điều hành cuộc chiến của nước Đức từ thành phố bụi bặm này. Đặc biệt là với Tổng tham mưu trưởng Lục quân Franz Halder, người đã tranh cãi hàng tuần với Hitler về tính đúng đắn của chiến lược quân sự trên Mặt trận phía Đông bây giờ sẽ phải đối đầu trực tiếp trước sự hiện diện đầy uy quyền của ông ta. Halder biết, chắc chắn điều đó đồng nghĩa với quỳ gối trước ý muốn của Fuehrer.

Là Tổng tham mưu trưởng và về danh nghĩa là người đứng đầu Bộ Tư lệnh Lục quân Đức (Oberkommando des Heere, hay OKH), Halder đã chọn thành phố Ukraine đầy bụi và nóng bức này làm địa điểm chỉ huy cuộc tiến công lớn thứ hai nhằm đánh bại Hồng quân và loại Liên bang Xô-viết khỏi cuộc chiến. Về mọi mặt, Vinnitsa có vẻ là lựa chọn thích hợp cho đến cuối tháng 7 - trước khi Fuehrer tới, quân đội Đức một lần nữa lại được vận may chưa từng có phù hộ. Tuy nhiên Halder nhớ rất rõ thành công tương tự năm ngoái đã biến thành tro bụi ở Moscow như thế nào, ông tin rằng một phần là do Hitler đã can thiệp vào kế hoạch chiến lược và phương án tác chiến hàng ngày. Halder lo ngại rằng với sự can thiệp mới này, năm 1942 lịch sử sẽ lặp lại.

Vào cuối tháng 7 có rất ít lí do để tin rằng điều đó sẽ xảy ra. Nhận định sai lầm rằng chiến dịch mùa hè của quân Đức sẽ diễn ra ở phía bắc, nhằm vào Moscow, chính người Nga đã dọn đường cho thành công của đối phương, Halder nghĩ, bằng cách tung 250.000 quân cùng một lượng lớn trang bị vào chiến dịch vô dụng phía nam Khar'kov hồi giữa tháng 5. Cuộc tiến công không hên trước của Hồng quân ban đầu nhằm mục đích nghi binh và được lên kế hoạch để khai thác điểm yếu của quân Đức ở phía nam đã làm bộ chỉ huy Đức bất ngờ. Tuy nhiên, những sĩ quan Đức nhanh nhạy đã phản ứng lại với hiệu quả như thường lệ. Họ đã đỡ được đòn đánh vụng về của quân đội Xô-viết và tiêu diệt một lực lượng lớn Hồng quân. Trên thực tế, với việc tấn công thẳng vào mũi nhọn của lực lượng hùng hậu mà người Đức đã bí mật tập hợp cho cuộc tiến quân mới vào mùa xuân và hè vào miền nam nước Nga, Liên Xô đã tự chuốc lấy thất bại không thể tránh được và tạo điều kiện cho thắng lợi của quân Đức ở phía nam.

Sau chiến thắng lớn ở Khar'kov, ngày 28 tháng 6 năm 1942, trong khuôn khổ Chiến dịch "Blau" (Xanh dương) mới được tổ chức, quân Đức thực hiện một đòn đột kích ngoạn mục về phía đông. Cũng như trong Chiến dịch tiến công "Barbarossa" (Râu hung) chưa từng có tiền lệ hồi hè 1941, những mũi nhọn thiết giáp và cơ giới Đức giày xéo các thảo nguyên miền nam nước Nga, từ khu vực Kursk tới Donbas ở phía bắc với những hàng dài tướng như vô tận bộ binh Đức, Hungary và Ý theo sau. Cuộc tiến quân thần tốc này cắt đôi mặt trận của Hồng quân, đánh bại những trận phản kích quấy rối nhưng thường là vụng về của bộ đội Xô-viết và chỉ trong vài ngày đã tới bên bờ sông Don rộng lớn gần Voronezh. Các đơn vị thuộc Tập đoàn quân thiết giáp 4 và 1 Đức tràn về phía đông nam giữa sông Don và Bắc Donets, tự do tiến vào khúc ngoặt của sông Don, trong khi các đạo quân khác đẩy Hồng quân về Rostov (Bản đồ 1).

Bản đồ 1. Chiến cuộc hè thu, tháng 5 đến tháng 10 năm 1942.

• Ký hiệu trên bản đồ:

1S: TĐQ xung kích 1.

2G: TĐQ Cận vệ 2.

3T: TĐQ xe tăng 3.

1R: TĐQ dự bị 1.

1Pz: TĐQ thiết giáp 1 Đức.

2Hun: TĐQ 2 Hungary.

8It: TĐQ 8 Ý.

3Rum: TĐQ 3 Rumani.

1GCC: Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 1.

4AbnC: Quân đoàn đổ bộ đường không 4.

Bất chấp thắng lợi rõ ràng của chiến dịch, Halder cảm thấy không thoải mái, và không chỉ vì sự có mặt của Hitler ở mặt trận. Khác với năm 1941, quân đội Xô-viết đã tản ra trước làn sóng tấn công của quân Đức và việc hợp vây hàng vạn bộ binh Nga như dự kiến đã không thực hiện được. Ngay cả những cái "đó" gần Milerovo và bắc Rostov cũng chỉ mang lại kết quả nghèo nàn.

Điều làm Halder lo lắng hơn và còn ảnh hưởng xấu hơn tới kế hoạch đã được xây dựng thận trọng này là có vẻ thành công đột ngột của chiến dịch đã kích động Hitler - như thường lệ lại bị xâm chiếm bởi viễn cảnh chiếm đóng không gian và nguồn tài nguyên, cũng nhiều như viễn cảnh tiêu diệt đối phương. Halder - người ngay từ đầu đã không thích ý tưởng ném những đạo quân Đức một cách thiếu cân nhắc vào lãnh thổ vô tận của miền nam nước Nga - chỉ có thể tưởng tượng nơi mà sự thèm khát điên rồ của Hitler sẽ đẩy quân đội Đức tới. Trên thực tế, ngay hôm chuyển tới tổng hành dinh mới, ông ta đã đưa ra Chỉ thị 43 cho Chiến dịch "Bluecher" - lệnh cho Tập đoàn quân 11 dưới quyền Đại tướng Erich von Manstein ở bán đảo Crimea vượt eo biển Kerch tiến vào bán đảo Taman ngay cả khi thành phố Sevastopol đang bị quân Đức bao vây chưa thất thủ. Điều này hiển nhiên cho thấy Hitler đang lắng nghe lời mời chào quyến rũ đến từ vùng Caucasus và nguồn tài nguyên dồi dào của nó.

Halder hiểu rõ ý đồ chiến lược và chiến dịch của "Blau". Kế hoạch ban đầu chia làm ba giai đoạn. Trong giai đoạn một, quân Đức sẽ tiêu diệt các đạo quân Xô-viết phòng thủ phía trước Voronezh trên sông Don. Trong giai đoạn hai, họ tiến về phía đông nam dọc theo bờ nam sông Don vào khu vực Milerovo để bắt đầu thực hành bao vây các đơn vị Hồng quân ở phía tây lòng chảo Donets - hay Donbas. Cuối cùng, trong giai đoạn ba họ phát triển chiếm Rostov, vùng sông Don rộng lớn và thành phố danh giá Stalingrad bên bờ sông Volga. Chỉ thị yêu cầu quân Đức tiến vào Caucasus sau khi Stalingrad thất thủ, nhưng nó không mô tả chính xác tính chất mũi tiến quân đó. "Blau" dự kiến Hồng quân sẽ bị xóa sổ trong những cuộc bao vây liên tiếp của quân Đức. Đến ngày 25 tháng 7 rõ ràng điều đó đã và sẽ không xảy ra.

Tất cả mọi người ở sở chỉ huy tại Vinnitsa cũng thấy là thành công của quân Đức đã khiến Hitler trở nên loạn trí. Những cuộc tranh luận nảy lửa ở OKH và tổng hành dinh của Fuehrer đưa tới một loạt mệnh lệnh mới trái ngược. Theo quan điểm của Hitler, chúng sẽ khai thác những cơ hội mới nhưng đối với Halder và các tướng lĩnh Đức thì chúng lại làm đảo lộn mục tiêu ban đầu, triển vọng trong tương lai và có lẽ cả kết cục của Chiến dịch "Blau". Mệnh lệnh quan trọng nhất trong số đó là Chỉ thị 45 với tiêu đề đơn giản "Về việc phát triển Chiến dịch Braunschweig [Blau]". Cho rằng mục tiêu chính của "Blau" - việc "hoàn toàn tiêu diệt sức phòng thủ của quân đội Xô-viết" đã hoàn thành, chỉ thị trên yêu cầu tiến hành thêm giai đoạn thứ tư của chiến dịch, một mũi tiến quân vào Caucasus mang mật danh "Edelweiss" (Hoa nhung tuyết) được thực hiện đồng thời với cuộc tấn công Stalingrad.

Những gì mà Hitler cho là sự tận dụng cơ hội và vận may còn hơn cả một điều gở đối với Halder và Bộ Tổng tham mưu. Giờ thay vì tập trung toàn bộ sức mạnh đột phá của cả Cụm tập đoàn quân A và B chiếm Stalingrad như kế hoạch ban đầu, Hitler yêu cầu họ tiến đánh đồng thời Stalingrad và Caucasus theo hai hướng riêng biệt. Trong khi Tập đoàn quân 6 dẫn đầu Cụm quân B tiến về Stalingrad đang vật lộn với vấn đề hậu cần và Hitler cau kính về bước tiến chậm chạp, Halder "bí mật viết trong nhật ký rằng có sự "bực tức không thể chịu nổi" trước những sai lầm Fuehrer đã gây ra bằng các mệnh lệnh trước đó của ông ta".

Tuy nhiên những sự kiện xảy ra hồi cuối tháng 7, những quyết định của sở chỉ huy Đức ở Vinnitsa và các đạo quân ngoài mặt trận chỉ gây ra lo lắng đôi chút, vì chúng diễn ra trong bối cảnh hy vọng tràn trề và đang có những chiến thắng quân sự lớn. Cách đó một ngàn dặm ở Moscow, đối thủ của Hitler - Stalin đang tập trung tìm kiếm giải pháp trước một tình thế còn hơn cả nghiêm trọng.

CHẶN ĐỨNG QUÂN XÂM LƯỢC ĐỨC: KHÔNG LÙI MỘT BƯỚC

- Stavka (Bộ Tổng tư lệnh tối cao), Moscow, Điện Kremlin, 28 tháng 7 năm 1942.

Generalissimo[2] đang nổi giận. Hơn 10 năm liên tục đấu đá thành công trước những đối thủ chính trị nội bộ, cũng từng ấy thời gian đối phó với những chính trị gia ngoại quốc xảo trá, và thậm chí một năm trải qua những thất bại quân sự nặng nề dưới tay người mà ông nghĩ rằng mình hiểu nhất vẫn không giúp Iosif Vissarionovich Stalin chuẩn bị đón nhận thảm kịch mà quân đội của ông gặp phải trong mùa xuân và hè gần đây. Hitler đã phản bội ông hồi tháng 6 năm 1941 với Chiến dịch Barbarossa, và ngay cả việc ý thức được là chính mình cũng có thể sẽ khai chiến với Hitler vào năm 1942 cũng không xoa dịu được nỗi căm hận trước gã Đức mà Stalin bắt buộc dĩ phải thừa nhận là rất giống ông ta. Sau sự kiện đó, quân đội Xô-viết đã hứng chịu tổn thất khủng khiếp và mất những vùng lãnh thổ rộng lớn quan trọng trước khi có đủ thời gian tập trung lực lượng cần thiết chặn đà tiến công của quân Đức và thay đổi tình thế. Cuối cùng, Stalin nghĩ, chính là tính bốc đồng của Hitler sẽ dẫn hắn ta và quân Đức tới thất bại.

Đến cuối năm 1941, sự bốc đồng của Hitler đã giúp đưa các đạo quân Đức - lúc này đã kiệt quệ tới cửa ngõ Leningrad, Moscow và Rostov. Tại đây, các đơn vị dự bị hùng hậu của Liên Xô - được chỉ huy bởi những sĩ quan sắt đá sẵn sàng hy sinh bản thân và binh sĩ cho lý tưởng Xô-viết đã chặn đứng chúng và đã gần như biến thắng lợi chiến thuật và chiến dịch của họ thành thất bại chiến lược của quân Đức. Stalin chết lặng khi nhớ lại chiến thắng cuối cùng đã gần kề như thế nào. "Làm sao mà những thành công hồi mùa đông lại được tiếp nối bởi những thảm bại mới vào mùa xuân và hè? Điều gì đã sai? Nên trách ai? Có lẽ ta nên theo lời khuyên của những người khác là nên chờ cơ hội, củng cố phòng ngự, đợi để đẩy lùi cuộc tấn công của quân Đức và rồi giáng trả? Có lẽ ta nên lắng nghe Zhukov, Shaposhnikov, Vasilevsky và những sĩ quan khác?", ông nghĩ.

Đắn đo quá nhiều không phải tính cách của Stalin. Ông tin rằng suy nghĩ quá sâu và tự nghi ngờ sẽ làm suy yếu bản năng, sự quyết đoán và khả năng giành phần thắng của mỗi người. Đẩy đi những suy nghĩ yếu đuối, ông rút một hơi dài từ tẩu thuốc và tự trả lời những câu hỏi của mình. "Không! Ta đã đúng. Mặc dù quân Đức không đánh ở nơi chúng ta dự kiến và chiến dịch tiến công của Nguyên soái Timoshenko ở miền nam thất bại, tính bốc đồng của Hitler một lần nữa đã chiếm ưu thế", Stalin kết luận, "Hắn đã chọn con đường dẫn tới không đâu ngoại trừ sự bành trướng vô độ và thất bại. Thất bại đó sẽ xảy ra ở sông Don, ở Caucasus, ở Moscow hoặc ở cả ba nơi. Tuy nhiên điều rõ ràng là Hồng quân kiên cường sẽ chiến thắng. Chỉ là vấn đề thời gian".

Bỏ lại những suy tư, Stalin chăm chú đọc bản thảo Mệnh lệnh 227 đang nằm trên bàn, đặc biệt là câu cuối cùng của một đoạn mà những từ ngữ của nó đã vượt ra bên ngoài trang giấy, tạo thành khẩu hiệu bất hủ trong lịch sử: "Không lùi một bước [Ni shagu nazad]! Đó là mục tiêu cao nhất của chúng ta lúc này". Nội dung đánh thép với khẩu hiệu được nhấn mạnh của bản mệnh lệnh - từ lâu đã là đặc điểm lối lãnh đạo cứng rắn của Stalin - làm nên ý nghĩa của lời kêu gọi giờ đã trở nên nổi tiếng này. Về cơ bản, nếu khẩu hiệu đó không phát huy tác dụng, các đội hành quyết, roi da, các tiểu đoàn trừng giới và những phân đội khóa hậu sẽ làm nhiệm vụ của mình. "Không đần đo nữa", Stalin hài lòng, "ta vẫn chưa mất hết sự nhạy bén".

Stalin ký bản mệnh lệnh, giao cho bí thư của ông là A. N. Poskrebyshev chuyển tới Bộ Tổng tham mưu rồi quay sang tấm bản đồ lớn trên tường với những mũi tên xanh đỏ sắc sỡ âm thầm ghi lại diễn biến chiến sự. Ánh mắt ông chuyển tới miền nam Nga, dọc theo Donbas, dọc theo sông Don và tới Caucasus. Những mũi tên xanh lớn mới được các sĩ quan tham mưu bổ sung sáng hôm qua đã chọc qua sông Don gần Rostov và ở Kalach phía tây Stalingrad. Stalin nhanh chóng liếc nhìn lên phía bắc, nơi chiến tuyến của quân Đức được đánh dấu bởi một khu đất lồi lớn chĩa về hướng Moscow, ở khu vực Rzhev và Viaz'ma. Đó là kết quả đáng lo ngại sau những trận đánh gay go mùa đông năm ngoái, giờ nó tương đối yên tĩnh - một vạch xanh dài

đổi đầu với những tuyến đồ dừng lại ở phía sau những vòng tròn đồ đồng tâm thể hiện Khu phòng thủ Moscow. Trong khi chăm chú quan sát, Stalin cay đắng nhớ lại rằng mùa hè vừa qua các mũi tiến công của quân Đức đã tỏa ra chính từ cái mấu lỗi phiền phức này. Bất chấp thất bại sau đó ở miền nam, Stalin cảm thấy an ủi rằng ít nhất việc thua trận ở Moscow hồi mùa đông cũng đã ngăn Hitler không tung ra thêm một nỗ lực khác nhằm đánh chiếm thủ đô Liên bang Xô-viết.

"Lúc này chúng ta cần vinh danh một thành phố khác với lòng dũng cảm và vinh quang như Moscow", ông nghĩ khi một lần nữa hướng mắt xuống phía nam, tới bờ sông Don, "và khắc sâu tên nó vào tâm trí nước Đức với tư cách một thất bại còn thảm hại hơn". Stalin đã bị thuyết phục là số mệnh, đặc điểm địa lý tự nhiên và sự phát triển không ngừng về phía đông của mũi tên xanh lớn thể hiện hướng tiến của quân Đức qua sông Don đã dành điều đó cho thành phố mang tên ông, Stalingrad. Ở giữa mũi tên xanh, một sĩ quan tham mưu Xô-viết đã chú thích ngay ngắn bằng chữ đỏ, 6-ia Armiia (Tập đoàn quân 6).

SẤM ĐỘNG TRÊN MIỀN BẮC

- Sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin, phía đông Rzhev, 23 tháng 8 năm 1942.

Thượng tướng Ivan Stepanovich Konev, Tư lệnh Phương diện quân Kalinin biết rõ và cảm thấy khó chịu trước thực tế là hiện giờ sự chú ý của toàn thể giới đang dồn về cuộc đổi đầu dữ dội ở Stalingrad. Trong hơn ba tuần, ông đã cố thay đổi thực tế phũ phàng đó. Với mục đích bề ngoài là thu hút chú ý và lực lượng của quân Đức khỏi khu vực Stalingrad, từ ngày 1 tháng 8 bộ đội của Konev cùng với các tập đoàn quân thuộc cánh phải của Phương diện quân Tây đã tấn công mạnh mẽ tuyến phòng thủ của Tập đoàn quân 9 Đức trên những tuyến đường tới Rzhev. Đòn công kích này là ý tưởng của Đại tướng G. K. Zhukov, Tư lệnh Phương diện quân Tây và điều khiến Konev phiền lòng là Zhukov đã gặt hái được thành công lớn nhất trong chiến dịch. Hầu như không ai ngoài ông biết ý định thực sự của Zhukov. Vẫn còn âm thầm sôi sục vì thất bại trong việc tiêu diệt Cụm tập đoàn quân Trung tâm Đức ở Moscow mùa đông 1941 và đề xuất tiếp tục tiến công trên hướng Moscow vào mùa xuân và hè 1942 bị ngăn cản, Zhukov đã chờ thời cơ khi các cánh quân Đức bị phân tán ở miền nam. Giờ đây, vào tháng 8, một lần nữa ông tiến hành "chiến lược phía bắc" của mình - được lên kế hoạch để xóa sổ Cụm quân Trung tâm một lần và mãi mãi. Một tháng trước, Zhukov tiến công bằng cánh trái của Phương diện quân Tây ở phía bắc Bryansk nhưng không thành, chỉ gây ra chút ít thiệt hại và hầu như không thu hút được Bộ Tư lệnh Đức. Ông quyết định là đòn đánh mới gần Rzhev sẽ hiệu quả hơn, và đúng như vậy.

Sau những trận chiến ác liệt, Tập đoàn quân 30 và 29 dưới quyền Konev đã đè bẹp quân Đức ở đông bắc Rzhev và nhanh chóng tiến về thành phố. Ở phía nam Zhukov tung ra Tập đoàn quân 31 và 20, và đến ngày 6 tháng 8 Quân đoàn xe tăng 6 và 8 cùng Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 nguyên vẹn của ông bắt đầu xung trận, khai thác thành công của những đơn vị đi trước. Một trận đấu tăng lớn nổ ra trong suốt 3 ngày khi lực lượng dự bị chiến dịch của Đức cố gắng bịt lỗ thủng và chặn bước tiến của quân đội Xô-viết. Chúng đã chặn được, nhưng chỉ sau khi mất Zубтsov và phải lùi về phòng tuyến mới dọc sông Vazuza ngay phía đông Sychevka. Chiến dịch cay đắng và đắt giá này kết thúc ngày 23 tháng 8, Tập đoàn quân 9 Đức đã đứng vững nhưng nó chỉ làm được điều đó một cách suýt soát. Chỉ Konev và Zhukov biết chiến dịch Rzhev tháng 8 phục vụ cho một mục tiêu lớn hơn, nó chỉ là màn dạo đầu cho những gì sẽ đến. Lần tới đòn tấn công sẽ khủng khiếp hơn nhiều, và Zhukov tin rằng nó sẽ kết thúc cùng với sự cáo chung của toàn bộ cụm quân Đức.

- Sở chỉ huy Tập đoàn quân 9 Đức, Sychevka, 1tháng 9 năm 1942.

Chuẩn thống chế^[3] Walter Model, Tư lệnh Tập đoàn quân 9, người vừa mới trở về sau thời gian dưỡng bệnh hiểu rõ cuộc đối đầu chớp nhoáng vừa qua đã suýt trở thành thảm họa như thế nào. Với sự chú ý của người Đức đang tập trung hết về phía nam, cú đánh dữ dội của phía Liên Xô đã gây ra những sụp đổ và tổn thất nghiêm trọng đối với Tập đoàn quân 9. Model đã phải đương đầu với lớp lớp bộ binh, xe tăng và kỵ binh Xô-viết bằng cách tung lực lượng tăng viện vào trận một cách xé lẻ. Đó thật là một phương án tồi tệ để sử dụng số thiết giáp dự bị, nhưng ít nhất đà tiến của Hồng quân cuối cùng cũng đã bị chặn lại. Model cay đắng nghĩ lại cách mà Hitler đã chối bỏ mối đe dọa này. Đối với Hitler, những cuộc tiến công thu hút như vậy đã được dự kiến khi cân nhắc với những gì sẽ diễn ra ở phía nam - Stalingrad, và giải pháp hiển nhiên là cố giữ cho đến khi Hồng quân tự kiệt sức. Model đã phản ứng trước cơn khủng hoảng này và sự thờ ơ của Bộ Tư lệnh Đức với phong cách thẳng thừng quen thuộc. Hôm 16 tháng 8, giữa cao điểm của trận đánh Rzhev, ông thông báo cho Tư lệnh Cụm tập đoàn quân, Thống chế Guenther von Kluge: "Tập đoàn quân 9 có nguy cơ bị tiêu diệt và phải được tăng cường thêm 3 sư đoàn. Nếu không, Cụm tập đoàn quân sẽ phải chịu trách nhiệm về hậu quả cũng như phải đưa ra những chỉ dẫn chiến đấu chi tiết tiếp theo". Một lời đe dọa như vậy từ người đã cứu Rzhev mùa đông 1941 không thể bị bỏ qua. Cụm quân Trung tâm đã điều động những đơn vị tăng viện cần thiết và phòng tuyến được giữ vững.

"Vấn đề là chính quân Đức trong khu vực mấu chốt đã kiệt sức", Model nghĩ. Cụm quân Trung tâm đã buộc phải từ bỏ phương án đầy tham vọng hồi cuối mùa hè với mục đích tiêu diệt mấu chốt Sukhinichi phía đông Viaz'ma của Hồng quân. Hai chiến dịch mùa hè của Zhukov đã cho thấy điều đó. Hơn thế, "Cụm tập đoàn quân Trung tâm chỉ tự đứng vững được qua mùa hè một cách may mắn".

ĐÒN PHẢN CÔNG CỦA NHỮNG VỊ THẦN: SỰ HÌNH THÀNH CÁC CHIẾN DỊCH "SAO HỎA", "SAO THIÊN VƯƠNG", "SAO THỔ" VÀ "SAO MỘC"

- Sở chỉ huy Tập đoàn quân 6 Đức, trên cánh đồng gần Kalach, 15 tháng 9 năm 1942.

Chuẩn thống chế Friedrich Paulus, viên tư lệnh cao và oai vệ nhưng phiền muộn của Tập đoàn quân 6 vừa nghe được từ bộ tham mưu những báo cáo đáng khích lệ, giúp giải tỏa tình trạng khó khăn leo thang trong những ngày căng thẳng vừa qua. Quân đoàn bộ binh LI của ông đã tới được bờ sông Volga và ga xe lửa chính của Stalingrad, trong khi Quân đoàn thiết giáp XXXXVIII bên cạnh do Tập đoàn quân thiết giáp 4 tăng cường tràn về phía bờ sông Volga từ khu vực phía nam của thành phố đổ nát. Ở giữa họ là những đơn vị sót lại, bị phân tán nhưng ngoan cường của Tập đoàn quân 62 Xô-viết, những người đang bám trụ từng khu nhà, từng đồng gạch vụn với ý chí kiên quyết đáp lại lời kêu gọi của Stalin - giữ vững thành phố mang tên ông.

Paulus điểm lại những diễn biến khó khăn nhưng đầy khích lệ trong mấy tuần gần đây khi đạo quân hùng hậu dưới quyền ông nỗ lực đánh chiếm thành phố then chốt bên bờ sông Volga - ban đầu chỉ để thực thi mệnh lệnh của Hitler. Cuối tháng 7, tập đoàn quân đã đột phá về phía đông tới sông Don và tiêu diệt 2 tập đoàn quân xe tăng Xô-viết được triển khai vội vàng phía tây Kalach trên sông Don. Sau đó, tiến về phía đông qua những đồng xác xe tăng, họ đánh chiếm các điểm vượt sông Don ở Kalach. Trước sức kháng cự gia tăng từ 2 tập đoàn quân mới của Hồng quân (62 và 64), Hitler chấp nhận điều chỉnh Chỉ thị 45, ra lệnh cho 3 quân đoàn thuộc Tập đoàn quân thiết giáp 4 Đức tiến về Stalingrad từ phía tây nam phối hợp với Tập

đoàn quân 6. Mũi hiệp đồng bắt đầu ngày 1 tháng 8 này nhanh chóng thu hút sự chú ý của Bộ Tư lệnh Đức khi họ tin rằng Stalingrad là điểm then chốt mà chắc chắn lực lượng dự bị Xô-viết sẽ dồn vào. Những trận chiến đấu quyết liệt dọc bờ sông Don và trên những cửa ngõ dẫn vào thành phố xác nhận điều này. Trong khi quân Đức khó nhọc đánh mở đường vào thành phố, Hồng quân bắt đầu phản công dữ dội vào cánh bắc bị kéo dài của Tập đoàn quân 6 bao phủ khu vực giữa sông Don và Volga. Các trận đánh này làm phiền Paulus, khi ông đang cố gắng tập trung vào việc đánh chiếm thành phố và lại phải không ngừng lo lắng cho sự an toàn của cánh trái.

Để giải tỏa mối lo của Paulus, OKH phối thuộc cho ông đầu tiên là Tập đoàn quân 8 Ý mà Paulus bố trí bên cánh trái dọc bờ nam sông Don, tiếp đó là Tập đoàn quân 3 Rumani cho phép thay thế các đơn vị Đức ở phía nam dọc sông Don. Số quân này sau đó được tung vào chảo lửa có tên Stalingrad. Trong suốt tháng 9 chiến sự diễn ra ác liệt khi quân Đức tiến qua những đồng đống đổ nát của thành phố, đánh chiếm từng căn nhà, từng công xưởng với giá khá đắt. "Đúng với bản chất của mình", Paulus nghĩ, "người Nga ném thêm quân vào cái cối xay thịt này, đó là một quá trình rõ ràng sẽ chỉ ngừng lại khi thước đất cuối cùng của thành phố đã nằm trong tay quân Đức". Át đi ý muốn tưởng như không thể kìm nổi là chấm dứt cuộc tàn sát bằng cách chuyển vào phòng ngự, Paulus thúc dục quân mệt mỏi của mình lên. Đối thủ của Paulus - những người bảo vệ Stalingrad là Trung tướng V. I. Chuikov và Tập đoàn quân 62 gan lỳ của ông đơn giản là không chịu đầu hàng.

Tuyên bố được Paulus đưa ra vội vàng sau đó vào ngày 26 tháng 9 rằng trung tâm thành phố đã thất thủ rõ ràng là lạc quan quá sớm. Mặc dù đầu cầu của phía Liên Xô ở nhiều nơi đã thu hẹp đáng kể, dòng tăng viện tưởng như không bao giờ ngừng của họ đã bỏ xa quân Đức. Trong khi tiến về phía bờ sông, Tập đoàn quân 6 không hay biết là mình đã thua trong một cuộc chiến tiêu hao. Ngày 6 tháng 10, lo ngại về con số thương vong ghê gớm, nhật ký chiến trường của Tập đoàn quân 6 viết, "Việc chiếm đóng thành phố không thể hoàn thành được với cung cách như thế này". Vấn đề khó xử là cả Hitler và Bộ Tư lệnh Đức đều đang hầu như chỉ quan tâm tới việc hoàn toàn làm chủ Stalingrad.

Cuộc giao tranh giằng co với những người lính kiên cường của Chuikov đã thu hút sự chú ý của Bộ Tư lệnh Đức. Lịch sử đã cho thấy rõ rằng việc quá tập trung vào chiến sự trong nội đô đã che mắt người Đức trước tình hình nghiêm trọng của cánh trái trải dài và ngày càng dễ bị uy hiếp của Tập đoàn quân 6. Cũng giống như một năm về trước ở Moscow, Bộ Tư lệnh Đức nhận định rằng vấn đề sẽ được giải quyết trong thành phố, và do đó Stalingrad sẽ là nơi thu hút phần lớn nếu không muốn nói là toàn bộ lực lượng dự trữ của Hồng quân. Họ cho rằng đó sẽ là nơi mà tiểu đoàn Xô-viết cuối cùng được ném vào. Vì vậy người Đức đã không sẵn sàng hay ứng phó được với những gì giáng xuống họ hôm 19 tháng 11, khi những lực lượng sung sức của Hồng quân chọc thủng hai bên cánh suy yếu của họ phần lớn do các đơn vị Rumani bảo vệ và bao vây Tập đoàn quân 6 trong thành phố. Điều khó hiểu hơn là sự thờ ơ hoàn toàn mà Bộ Tư lệnh Đức dành cho các mặt trận khác. Thật trớ trêu, chính ở khu vực quan trọng nhất trong số đó, Bộ Tư lệnh Xô-viết đã lên kế hoạch giáng đòn mạnh nhất vào cuối mùa thu và đông 1942.

- Stavka, Moscow, điện Kremlin, 26 tháng 9 năm 1942.

Tranh luận căng thẳng đã kéo dài nhiều ngày trong nội bộ Stavka giữa những người có ảnh hưởng lớn nhất tới việc quyết định chiến lược quân sự của Hồng quân. Zhukov tham gia từ ngày 26 tháng 9 sau khi trở về từ Phương diện quân Stalingrad. Địa điểm và cách thức thảo luận vẫn như thường lệ. Suốt cả ngày, các thành viên Stavka chủ chốt và đại diện Bộ Tổng tham mưu họp trong trụ sở Bộ Tổng tham mưu. Tại đây họ đánh giá tình hình chiến sự trên các mặt

trận, xem xét đề xuất của các tư lệnh chiến trường, tính toán tương quan và lực lượng trên những hướng then chốt, thảo luận các phương án và phác thảo kế hoạch. Các sĩ quan tham mưu khác bận rộn nghiên cứu những đề xuất và kế hoạch, chuẩn bị đánh giá chi tiết về tình hình, kiểm tra tình trạng các đơn vị dự bị chiến lược, ước tính nhân lực và vật lực hiện có, tỉ lệ sản lượng công nghiệp cùng hàng loạt nhiệm vụ cần thiết khác để phát huy sức mạnh của Hồng quân trong chiến dịch sắp tới. Vào tối muộn, những tướng lĩnh chủ chốt chuyển tới điện Kremlin để họp với Stalin và thảo luận phương án chiến lược đến tận khi trời sáng.

Bất chấp bản chất chuyên chế của chế độ Xô-viết, khác với trường hợp Hitler và Bộ Tư lệnh Đức, ở đây quyết định mở những cuộc tiến công lớn không được đưa ra dễ dàng. Hơn thế, nó có sự suy nghĩ cân nhắc nghiêm túc. Thất bại liên tiếp cùng con số thương vong ghê gớm đè nặng lên vai ngay cả vị lãnh đạo sắt đá nhất. Kể cả nếu lương tâm họ không bị dẫn dắt bởi cái chết của hàng ngàn binh sĩ thì vẫn còn một vấn đề thực tế là nếu muốn chiến thắng thì cần phải duy trì được sĩ khí cần thiết cho những trận đánh đẫm máu phía trước. Tất cả đều hiểu rõ những tinh hoa của Hồng quân thời kỳ hòa bình tháng 6 năm 1941 đã bị xóa sổ trong 8 tháng đầu chiến tranh, và ngay cả nguồn nhân lực dồi dào của Liên bang Xô-viết cũng không thể duy trì quá trình đó vô hạn mà không có những kết quả tồi tệ. Nếu đánh giá đúng tính nghiêm trọng của vấn đề, chỉ cách đó vài cây số lữ đoàn bộ binh nữ đầu tiên đã được thành lập.

Tranh luận không phải là điều gì mới mẻ mỗi khi Stavka lên kế hoạch. Tuy vậy, cái mới là mức độ cũng như không khí thảo luận. Trong khi Stalin - đúng với bản tính của mình - đã chi phối những cuộc họp trong những tháng trước đây thì giờ những thất bại nặng nề đã khiến ông chấp nhận lắng nghe những chuyên gia giỏi nhất của mình nhiều hơn. Lúc này ông cũng đã dần biết rõ hơn điểm mạnh, điểm yếu và thói quen cá nhân của mỗi vị quân sư. Mỗi người trong nhóm mang tới cái nhìn riêng có được từ bản năng và kinh nghiệm chiến trường cần được bày tỏ và tranh luận toàn diện. Giờ, vào mùa thu năm 1942, Stalin cuối cùng cũng đã hiểu rằng những cuộc thảo luận đó là cần thiết nếu muốn giành chiến thắng.

Trong số các cố vấn thân cận nhất với Stalin, những gương mặt chính là các thành viên Stavka, G. K. Zhukov, Thứ trưởng Quốc phòng thứ nhất kiêm Phó tổng tư lệnh tối cao; A. M. Vasilevsky, Thứ trưởng Quốc phòng kiêm Tổng tham mưu trưởng; N. F. Vatutin, Phó tổng tham mưu trưởng kiêm Tư lệnh Phương diện Voronezh. Những thành viên khác thuộc Bộ Tổng tham mưu như S. P. Ivanov, Cục trưởng Tác chiến; đại diện ở Stavka như Tư lệnh Pháo binh Hồng quân N. N. Voronov cùng các chỉ huy phương diện quân I. S. Konev (Tây), A. I. Eremenko (Stalingrad) cùng Vatutin (Voronezh, sau đó là Tây Nam) cũng đóng vai trò quan trọng.

Kinh nghiệm có được cùng tính cách cá nhân của mỗi nhân vật đã làm nên cuộc tranh luận và sản sinh ra bản kế hoạch sẽ là cuộc tiến công chiến lược toàn diện và tham vọng nhất mà Stavka và Bộ Tổng tham mưu từng đề xuất. Tình hình thực tế và tính cấp thiết của những hoạt động sắp tới hướng sự chú ý của Stavka vào hai nơi, đầu tiên là lực lượng Đức hùng hậu đang sa lầy ở miền nam nước Nga, và thứ hai là mối đe dọa vẫn treo lơ lửng đối với Moscow đến từ cụm quân ở mấu lồi Rzhev. Thực tế đòi hỏi phải đánh bại quân Đức ở phía nam và loại trừ mối họa đối với Moscow. Nhưng câu hỏi lớn là bằng cách nào. Ở đây tiểu sử cá nhân cũng như tính cách những cố vấn của Stalin sẽ đóng vai trò quyết định.

Đại tướng Georgi Konstantinovich Zhukov, vị quân sư số một từng khởi đầu cuộc chiến như một "người miền nam" - thời gian được huấn luyện với tư cách một kỵ binh và làm nhiệm vụ ở Ukraine đã khiến ông đánh giá cao tầm quan trọng chiến lược của khu vực này. Là Tư lệnh Quân khu Kiev (1940) và Tổng tham mưu trưởng ngay trước chiến tranh, phương án phòng thủ do Zhukov đưa ra - phù hợp với mong muốn của Stalin - đặt trọng tâm chiến lược vào Ukraine. Nhưng sau những trận đánh thảm khốc mùa hè và thu năm 1941 Zhukov đã nhận ra

sai lầm. Được bổ nhiệm làm Tư lệnh Phương diện quân Dự bị sau ngày 30 tháng 7 năm 1941, sự chú ý của ông chuyển về hướng trung tâm. Tại đây, vào tháng 7 và tháng 8 năm 1941 ông mở những trận phản công ác liệt xung quanh Smolensk, phần nào buộc Bộ Tư lệnh Đức phải ngừng tiến về Moscow và chuyển sang bao vây các đơn vị Hồng quân đang bám trụ khu vực Kiev. Zhukov sau đó bất đồng với Stalin về tầm quan trọng của việc giữ Kiev, và khi đề xuất bỏ Kiev của ông bị bác, Stalin đã "đày" ông tới Leningrad. Trong những ngày bi thảm tháng 10 khi quân Đức tiếp tục tiến đánh Moscow, Stalin triệu hồi Zhukov về Moscow để giúp Stavka ngăn chặn thảm họa. Lần lượt chỉ huy Phương diện quân Dự bị và Tây, ông đã khôi phục lại tình hình đang hỗn loạn và đóng vai trò quan trọng trong việc chặn đứng kẻ thù trước cửa ngõ thủ đô.

Hợp tác chặt chẽ với Stalin, Zhukov sau đó tổ chức và điều hành chiến dịch phản công Moscow tháng 12 năm 1941, và đến tháng 1 năm 1942 ông mở rộng nó ra thành một đòn đánh lớn nhằm tiêu diệt Cụm tập đoàn quân Trung tâm Đức - mặc dù không đạt kết quả. Thời gian vinh quang nhưng khó chịu ở Moscow đã khiến Zhukov chuyển hẳn sang thành một "người miền bắc". Cụm quân Trung tâm trở thành kẻ thù không đội trời chung của ông và Zhukov tiếp tục bị xâm chiếm bởi nhiệm vụ xóa sổ nó. Mùa xuân 1942, khi Stavka lên kế hoạch cho chiến dịch mùa hè, Zhukov cũng như Tổng tham mưu trưởng Hồng quân khi ấy là Nguyên soái B. M. Shaposhnikov kiên quyết cho rằng Chiến trường hướng Tây là hướng chiến lược quan trọng nhất cho các hoạt động trong tương lai. Được các thành viên chủ chốt của Bộ Tổng tham mưu và bản thân Stalin ủng hộ, quan điểm của Zhukov thắng thế. Tất cả đều đồng ý về tầm quan trọng đặc biệt của trục Moscow và kết luận rằng đây sẽ là hướng mà quân Đức tiếp tục tiến công vào mùa hè 1942.

Mặc dù tán thành góc nhìn của Zhukov về nguy cơ, các thành viên Stavka lại bất đồng trong vấn đề nên đối phó với chiến dịch mùa hè sắp tới của kẻ địch như thế nào. Trái với Shaposhnikov và Vasilevsky - những người đề nghị ban đầu tiến hành phòng ngự chiến lược đến khi đối phương đã mất sức tiến công, Zhukov kiên quyết đề nghị ưu tiên mở chiến dịch nhằm vào mấu chốt Rzhev. Trong khi chấp nhận phương án phòng ngự như Shaposhnikov và Vasilevsky - ít nhất là về cơ bản, sự nóng vội bẩm sinh của Stalin lại chiếm ưu thế và ông ra lệnh mở một cuộc tiến công hạn chế. Tuy nhiên thay vì Rzhev như Zhukov muốn, Stalin phê chuẩn kế hoạch cho chiến dịch ở phía nam xung quanh Khar'kov của Nguyên soái S. K. Timoshenko, Tư lệnh Chiến trường hướng Tây Nam. Chiến dịch Khar'kov mở màn tháng 5 năm 1942 kết thúc với thất bại thảm hại và tạo điều kiện thuận lợi cho đòn tiến công sau đó của quân Đức.

Chuỗi bi kịch ở Khar'kov và cuộc tiến quân thắng lợi của kẻ thù qua miền nam Nga chỉ thêm thuyết phục Zhukov rằng ông đã đánh giá chính xác. Trong nhãn quan chiến lược của ông, vấn đề chỉ có thể được giải quyết trên Chiến trường hướng Tây. Suốt mùa hè và đầu mùa thu năm 1942, giữa lúc tình hình căng thẳng ở phía nam, Zhukov tiếp tục nắm quyền chỉ huy Chiến trường hướng Tây, tin chắc rằng cách tốt nhất để đè bẹp quân Đức ở miền nam là đánh bại chúng trên trục Moscow. Vì mục đích này trong tháng 7 ông tung ra đòn tiến công ác liệt nhưng ngày nay hầu như đã bị quên lãng bằng cánh trái của Phương diện quân Tây ở phía bắc Bryansk. Khi chiến dịch đó thất bại, trong tháng 8 ông phối hợp các cánh của Phương diện quân Kalinin và Tây tấn công quân Đức phòng thủ Rzhev. Mặc dù chiến dịch mang tên Pogoreloe-Gorodishche thoái trào vào đầu tháng 9, những tổn thất mà nó gây cho Cụm quân Trung tâm Đức là đáng kể, đồng thời cũng chứng minh hiệu quả tiềm năng mà một đòn đánh mở rộng hơn có thể đạt được trong tương lai. Về cơ bản, nó trở thành màn dạo đầu cho một chiến dịch quy mô và mang tính quyết định hơn.

Tổng tham mưu trưởng Hồng quân, Thượng tướng Aleksandr Mikhailovich Vasilevsky có thể

coi là một trong những sĩ quan tham mưu tài ba nhất của quân đội Xô-viết. Từ đại tá trở thành thượng tướng chỉ trong có 4 năm, Vasilevsky là nhân vật được Shaposhnikov đánh giá cao nhất và là người thay thế vị trí của ông ở Bộ Tổng tham mưu. Sự điềm tĩnh và tư duy nhạy bén giúp ông cân bằng quyền lực lớn lao, sự nóng nảy và thậm chí là hung tợn của Zhukov. Trong suốt cuộc chiến tranh, cả hai đã làm nên một cặp bài trùng xuất sắc với tư cách những người chữa cháy, phái viên và chỉ huy tài năng của Stavka. Không mang quan điểm "bắc" hay "nam", nhãn quan chiến lược của Vasilevsky bao quát toàn bộ mặt trận. Tất nhiên là do dưới cấp Zhukov nên trong giai đoạn này cái nhìn của Vasilevsky có tầm quan trọng nhưng không phải quyết định. Nói ngắn gọn, ông sống chung với những quan điểm của Stalin và Zhukov nhưng tìm cách điều tiết chúng.

Phó tổng tham mưu trưởng kiêm Tư lệnh Phương diện quân Voronezh, Đại tướng Nikolai Fedorovich Vatutin là một sĩ quan tham mưu xuất sắc, đồng thời cũng tỏ ra là một chỉ huy chiến trường đáng gờm. Với nhãn quan chiến lược trời phú và bản tính cương trực cùng khả năng làm việc được với cả Zhukov và Vasilevsky, Vatutin có thể dễ dàng tận dụng cơ hội của Hồng quân vào mùa thu 1942. Chia sẻ tình yêu với chiến trận giống như Zhukov, mang trên mình trọng trách Tư lệnh Phương diện quân Voronezh cộng với khát khao chiến thắng khiến ông trở thành một "người miền nam". Không phải là ngẫu nhiên khi Vatutin sẽ chỉ huy Phương diện quân Tây Nam trong chiến dịch phản công Stalingrad.

Stalin, vị trọng tài tối thượng đã kiên nhẫn lắng nghe quan điểm của những cố vấn quân sự này hàng tháng. Bản thân ông nhận ra cơ hội có trong tay cùng chính kiến cá nhân của họ, và một cách chủ tâm ông khai thác nhiệt huyết cũng như tiềm năng của mỗi sự tương đồng hay bất đồng đó đến mức có thể, và bản kế hoạch chiến lược mới của Hồng quân sẽ sớm được định hình rõ ràng.

Trong suốt tháng 9 và đầu tháng 10 năm 1942, Stalin thường xuyên yêu cầu lời khuyên từ những quân sư thân cận về việc tiến hành một đòn phản công mới. Trong hồi ký của mình, Zhukov, Vasilevsky, Đại tướng A. I. Eremenko (Tư lệnh Phương diện quân Stalingrad), Thiếu tướng S. M. Shtemenko (Phó cục trưởng Tác chiến Bộ Tổng tham mưu) cùng những người khác kể lại khá giống nhau về hàng loạt những đề xuất, phản biện và thương lượng trong quá trình xây dựng kế hoạch. Tất cả đều thống nhất rằng đề án phản công Stalingrad là thành quả của Bộ Tổng tư lệnh tối cao và Zhukov, Vasilevsky cùng vài gương mặt trong đó là những người chịu trách nhiệm cao nhất. Khi phương án cho Stalingrad được phát triển, họ đồng ý rằng vào giữa tháng 11 sẽ có thêm các chiến dịch thu hút trên toàn mặt trận, đặc biệt là ở Rzhev nhằm cầm chân hoặc thu hút các lực lượng dự bị Đức khỏi Stalingrad.

Vasilevsky sau này ghi lại trong hồi ức: "Sau khi thảo luận nhiều vấn đề [từ 16 tới 19 tháng 11], kế hoạch và thời gian biểu cho chiến dịch cuối cùng cũng được phê chuẩn. Sau đó Zhukov được phân công nhiệm vụ chuẩn bị cho một chiến dịch thu hút ở khu vực Phương diện quân Kalinin và Tây. Stavka giao cho tôi nhiệm vụ phối hợp hoạt động của cả 3 phương diện quân ở khu vực Stalingrad khi tiến hành chiến dịch".

Hồi ức Zhukov xác nhận cho Vasilevsky khi ông viết về những cuộc họp lên kế hoạch hồi tháng 11:

«Vasilevsky và tôi trình bày trước Bộ Tổng tư lệnh tối cao rằng ngay khi quân Đức ở Stalingrad và bắc Caucasus rơi vào tình thế nguy ngập, Bộ Tư lệnh Nazi sẽ buộc phải điều chuyển quân từ những khu vực khác, đặc biệt là từ Viaz'ma để cứu nguy cho cánh quân phía nam.

Để ngăn chặn điều này, cần nhanh chóng chuẩn bị và tiến hành chiến dịch tiến công ở phía

bắc Viaz'ma và trước hết là tiêu diệt cụm quân Đức ở mấu lồi Rzhev. Chúng tôi đề nghị huy động bộ đội của Phương diện quân Kalinin và Tây cho chiến dịch. "Điều này tốt thôi", Stalin nói, "nhưng ai trong các đồng chí sẽ chỉ huy?".

Đã thống nhất trước với Vasilevsky về vấn đề này nên tôi giải thích, "Chiến dịch Stalingrad đã hoàn toàn sẵn sàng. Đồng chí Vasilevsky có thể chỉ huy ở Stalingrad trong khi tôi đảm nhiệm việc chuẩn bị cho chiến dịch của Phương diện quân Kalinin và Tây".

Từ ngày 20 tháng 11 đến 8 tháng 12, việc lên kế hoạch và chuẩn bị cho chiến dịch đã hoàn tất.»

Tư liệu lưu trữ cùng các tài liệu khác hoàn toàn trái ngược với lời kể của Zhukov. Hơn nữa, những gì Zhukov phát biểu cũng sai khác với thông tin từ những hồi ký khác, điều này cho thấy rõ là những nhà chính trị và quân sự hàng đầu của Liên Xô tham gia lập kế hoạch cùng các sử gia đã tìm cách che giấu sự thật của quá trình xây dựng phương án chiến dịch mùa đông cho quân đội Xô-viết. Những hồi ký trên cộng với những bằng chứng rõ ràng từ tài liệu lưu trữ của cả Đức và Liên Xô giờ cho phép chúng ta dựng lại những gì đã thực sự diễn ra vào mùa thu năm 1942.

Zhukov đóng vai trò hết sức quan trọng trong những cuộc họp Stavka tháng 9 và đầu tháng 10. Quan trọng hơn, quyết định mà Zhukov cho rằng được đưa ra trong buổi họp tháng 11 dường như đã có từ cuối tháng 9 và đầu tháng 10. Bày tỏ sự khó chịu vì những ý kiến của mình đã bị bỏ qua hồi mùa xuân và sự lu mờ của chiến dịch đã gần thành công ở Rzhev trong tháng 8, Zhukov kiên quyết là Hồng quân có thể giành thắng lợi chiến lược quan trọng nhất với việc tiêu diệt Cụm quân Trung tâm Đức. Hơn nữa, ông cho rằng lực lượng dự bị chiến lược mà quân đội Xô-viết tích lũy được - gần như đã xoay như chong chóng trong mùa hè 1942 - sẽ cho phép Hồng quân tiến hành hai đòn phản công lớn có thể hỗ trợ lẫn nhau: một nhằm vào Cụm quân Trung tâm ở Rzhev, và một nhằm vào Cụm quân Nam ở Stalingrad. Để làm rõ hơn, trong một buổi họp ở văn phòng của Stalin, Zhukov chỉ ra ưu thế trong cán cân lực lượng trên các mặt trận, nhưng đặc biệt là khu vực trung tâm. Tại đây, Phương diện quân Kalinin và Tây được hỗ trợ phía sau bởi Khu phòng thủ Moscow có tổng cộng 1,9 triệu binh sĩ, 24.000 pháo và súng cối, 3.300 xe tăng và 1.100 máy bay. Lực lượng này, Zhukov nói, chiếm 31% quân số, 32% pháo binh, gần 50% thiết giáp và trên 35% binh lực của toàn quân; và số quân hùng hậu này chỉ tập trung trên 17% chiến trường. Trong khi đó, hơn 1 triệu quân của 3 phương diện quân ở khu vực Stalingrad có khoảng 15.000 pháo cối, 1.400 xe tăng và hơn 900 máy bay yểm trợ. Phải thừa nhận các đơn vị chư hầu Rumani, Ý và Hungary yếu hơn quân Đức và sự hiện diện của chúng ở phía nam không nghi ngờ gì đã tăng khả năng thành công của quân đội Xô-viết. Nhưng, Zhukov nêu ý kiến, có phải là sẽ khôn ngoan và hiệu quả hơn nếu sử dụng chủ lực của Hồng quân - rất nhiều đơn vị trong số đó vẫn tương đối sung sức - để tiêu diệt một lần và mãi mãi đạo quân Đức ngạo nghễ đang đe dọa Moscow; về thực chất, để hoàn thành những gì mà Hồng quân đã suýt làm được trong mùa đông năm ngoái?

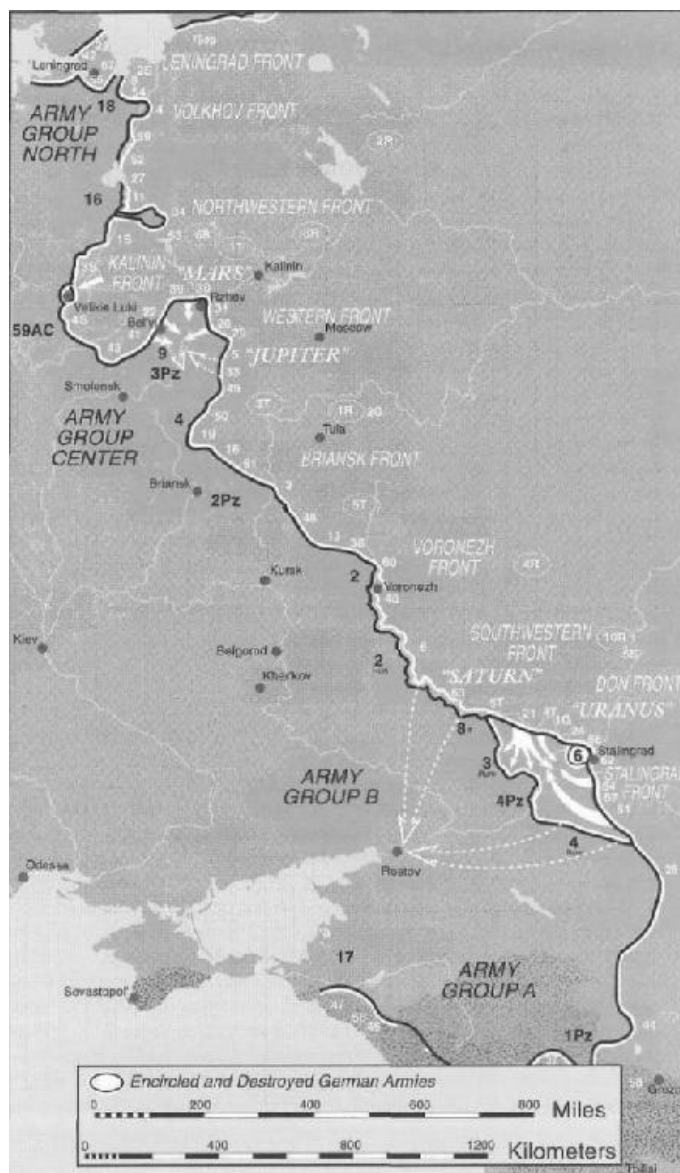
Nhắc lại những tổn thất đáng kể mà ông đã gây ra cho Tập đoàn quân 9 Đức mấy tháng trước, Zhukov cho rằng ngoài việc xóa sổ Cụm quân Trung tâm, một chiến dịch nhằm vào mũi nhọn Rzhev cũng chắc chắn sẽ làm suy yếu khả năng phòng ngự của kẻ địch ở phía nam, đồng thời tạo điều kiện thuận lợi cho chiến thắng trên hướng này. Hơn nữa, tình trạng sẵn sàng và vị trí của các đạo quân dự bị chiến lược Stavka cho phép chiến dịch phát triển một cách nhanh chóng linh hoạt hay điều chỉnh mục tiêu trong trường hợp khó khăn. Zhukov chỉ tay lên tấm bản đồ lớn trên tường và đồng đặc nhắc lại danh sách ấn tượng các tập đoàn quân thuộc Phương diện quân Tây và Kalinin, cũng như vị trí các đơn vị dự bị chiến lược quan trọng. Ông đặc biệt nhấn mạnh số lượng đáng kể các quân đoàn xe tăng và cơ giới thuộc hai phương diện

quân trên cùng tập đoàn quân xe tăng mới được bổ sung hùng hậu dưới quyền Trung tướng P. S. Rybalko, lúc này đang là dự bị của Phương diện quân Tây phía tây Kaluga. Zhukov đề nghị Ivanov đánh dấu các tập đoàn quân vẫn nằm trong dự trữ của Stavka. Một cách cẩn thận, Ivanov lần lượt khoanh trên bản đồ những vòng tròn đỏ lớn: Tập đoàn quân Cận vệ 2 cùng Quân đoàn cơ giới Cận vệ 2 trực thuộc đang trong quá trình thành lập ở khu vực Tambov, nửa đường giữa Moscow và Stalingrad; Tập đoàn quân dự bị 2 ở khu vực Vologda với 3 sư đoàn và 2 lữ đoàn bộ binh; Tập đoàn quân dự bị 3 gần Kalinin với 2 sư đoàn và 2 lữ đoàn bộ binh; và Tập đoàn quân dự bị 10 ở Quân khu Volga. Mặc dù 3 tập đoàn quân được đề cập sau không thể tham chiến cho tới cuối tháng 11 và tháng 12 nhưng có thể sẵn sàng chi viện cả hai chiến dịch. Như Zhukov chỉ ra, đơn vị sẵn sàng nhất, Tập đoàn quân Cận vệ 2 hùng hậu do Trung tướng R. Ia. Malinovsky chỉ huy đã được bố trí để tham gia trong giai đoạn sau của chiến dịch. Ngoài ra, Stavka đã củng cố Quân đoàn cơ giới 6 ở Khu phòng thủ Moscow, Quân đoàn xe tăng 7 và 24 nguyên vẹn nằm dự bị ở phía nam cũng như Quân đoàn xe tăng 2 và 33 biên chế cho Quân khu Volga gần Stalingrad.

"Tóm lại", Zhukov nói, "các lực lượng cần thiết đã vào vị trí có thể tiến hành hai chiến dịch chiến lược phối hợp với triển vọng thành công cao". Trong các buổi họp ở Moscow, Vasilevsky và Vatutin hướng sự chú ý vào những gì có thể đạt được ở phía nam, thận trọng nhắc lại những khó khăn từng gặp phải trước đó khi đương đầu với Cụm quân Trung tâm. Cuối cùng, Stalin đồng ý phương án của Zhukov. Mặc dù từng bị Zhukov chỉ trích một cách ôn hòa vì tấn công trên một mặt trận quá rộng hồi mùa đông 1941, Stalin vẫn còn quá cay cú vì thất bại trước đó trong việc tiêu diệt Cụm quân Trung tâm. Vì vậy đề nghị tiến hành một nỗ lực nữa của Zhukov đã được tiếp nhận.

Tối 26 tháng 9, Stalin tuyên bố, "Các đồng chí có thể tiếp tục kế hoạch. Chúng ta sẽ mở hai chiến dịch. Zhukov chỉ huy chiến dịch Rzhev và Vasilevsky chỉ huy chiến dịch Stalingrad". Trong những ngày tiếp theo, Bộ Tổng tham mưu phát triển phác thảo ra kế hoạch cơ bản cho 2 chiến dịch, mỗi chiến dịch gồm 2 giai đoạn mang tên một hành tinh (Bản đồ 2). Chiến dịch đầu tiên của Zhukov mang tên "Sao Hỏa" (Mars) sẽ mở màn giữa tháng 10 với mục tiêu trước hết là bao vây Tập đoàn quân 9 Đức ở mũi nhọn Rzhev và Sychevka. Hai đến ba tuần sau, nó sẽ được tiếp nối bởi một cuộc tiến công của hướng trung tâm thuộc Phương diện quân Tây dọc theo trục Viaz'ma nhằm hội quân với các đơn vị thắng lợi của "Sao Hỏa", bao vây toàn bộ Cụm quân Trung tâm. Giai đoạn hai này nhiều khả năng được đặt tên "Sao Mộc" (Jupiter). Chiến dịch do Vasilevsky tiến hành mang mật danh "Sao Thiên vương" (Uranus) và tạm lên kế hoạch mở màn vào giữa tháng 11 có mục tiêu bao vây Tập đoàn quân 6 Đức ở Stalingrad. Giai đoạn hai mang tên "Sao Thổ" (Saturn) sẽ bắt đầu từ đầu tháng 12 nhằm bao vây toàn bộ Cụm quân B Đức, đẩy tàn quân của nó tới biển Azov và cắt đường rút của Cụm quân A ở Caucasus.

Cuối ngày 26 tháng 9, các thành viên Stavka rời cuộc họp và trở lại mặt trận để tổ chức lên kế hoạch với các sĩ quan chỉ huy và tham mưu phương diện quân. Zhukov cùng Vasilevsky quay về Phương diện quân Tây Nam để nắm tình hình mới nhất ở đây. Ông sẽ trở lại Phương diện quân Tây và Kalinin vào ngày 12 tháng 10, ngày mở màn Chiến dịch "Sao Hỏa" như dự định. Tuy nhiên thời tiết xấu đã cản trở quá trình chuẩn bị, và thay vì tới chiến trường, hôm 12 tháng 10 Zhukov về Moscow để hoàn tất phương án cho giai đoạn một của chiến dịch lúc này đã được lùi đến 28 tháng 10. Sau đó hôm 21 tháng 10 ông tới Phương diện quân Kalinin để hoàn thành công tác chuẩn bị. Trong lúc đó, Bộ Tổng tham mưu chuẩn bị các mệnh lệnh sơ bộ và chuyển chúng tới các mặt trận tương ứng.

Bản đồ 2. Kế hoạch tiến công chiến lược của quân đội Xô-viết, 26 tháng 9 năm 1942.

• Ký hiệu trên bản đồ:

1S: TĐQ xung kích 1.

2G: TĐQ Cận vệ 2.

3T: TĐQ xe tăng 3.

1R: TĐQ dự bị 1.

1Pz: TĐQ thiết giáp 1 Đức.

2Hun: TĐQ 2 Hungary.

8It: TĐQ 8 Ý.

3Rum: TĐQ 3 Rumani.

Chỉ thị đầu tiên về Chiến dịch "Sao Hỏa" được Stavka đưa ra cho các sở chỉ huy phương diện quân ngày 28-29 tháng 9 về một đòn đánh vào ngày 12 tháng 10. Phương diện quân chuyển tiếp mệnh lệnh tới các tập đoàn quân vào ngày 1 tháng 10 (Xem phụ lục). Mặc dù thời tiết xấu và sự chậm trễ trong việc triển khai lực lượng khiến chiến dịch phải hoãn lại, các mệnh lệnh sau đó không có thay đổi gì đáng kể về mục tiêu đã được đề cập trong những chỉ thị ban đầu (Bản đồ 3).

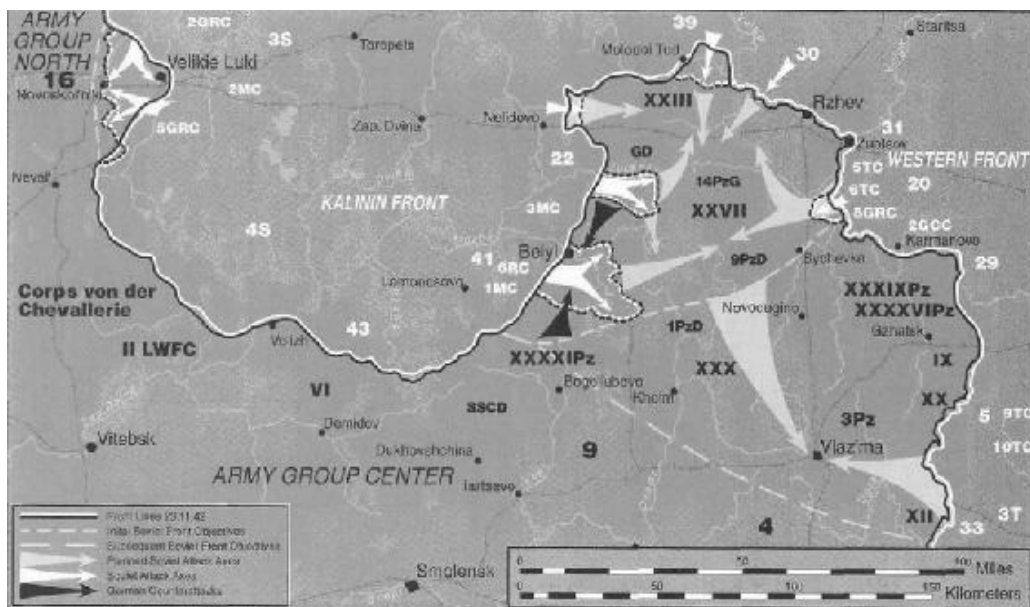
Mệnh lệnh điều chỉnh của Stavka cho Phương diện quân Tây được chuẩn bị hôm 8 tháng 10

và chuyển tới hôm 10 tháng 10 viết: "Lực lượng cánh phải của Phương diện quân Tây và cánh trái của Phương diện quân Kalinin sẽ thực hành bao vây tập đoàn địch ở Rzhev, chiếm Rzhev và giải phóng tuyến đường sắt từ Moscow tới Velikie Luki". Chỉ thị này yêu cầu Tập đoàn quân 20 và 31 của Phương diện quân Tây được Tập đoàn quân 29 hỗ trợ bên sườn tiến hành mũi chủ công nhằm vào phòng tuyến Đức dọc sông Osuga và Vazuza phía bắc Sychevka. Khi tuyến phòng thủ chiến thuật của địch bị chọc thủng, một binh đoàn kỵ binh-cơ giới gồm Quân đoàn xe tăng 6 và Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 sẽ phát triển từ Tập đoàn quân 20 đánh chiếm Sychevka, đe bẹp quân Đức phòng thủ Rzhev từ phía nam và hội quân với Tập đoàn quân 41 tiến công từ khu vực Belyi ở phía tây. Sau đó Tập đoàn quân 20 và 31 sẽ hiệp đồng với đơn vị bạn tiêu diệt lực lượng địch trong mẩu lồi, đồng thời chuẩn bị tiến công xa hơn tới Viaz'ma với Quân đoàn xe tăng 6 cùng Quân đoàn xe tăng 5 còn sung sức.

Phương diện quân Kalinin cũng được chỉ thị tương tự, "Phương diện quân sẽ tấn công theo hai trục, hướng chủ công do bộ đội của Tập đoàn quân 41 phía nam Belyi cùng Tập đoàn quân 22 và 39 lần lượt tới thung lũng sông Luchesa và về hướng nam tới Olenino". Stavka yêu cầu Tập đoàn quân 41 mở đầu mũi đột phá về phía nam Belyi bằng Quân đoàn bộ binh tình nguyện 6 Stalin thiện chiến cùng các Quân đoàn cơ giới 1 và 2 được tăng cường mạnh. Sau khi chọc thủng tuyến phòng thủ của quân Đức, 2 quân đoàn cơ giới sẽ phát triển nhằm hội quân với binh đoàn cơ động của Tập đoàn quân 20 ở phía tây Sychevka, trong khi bộ phận còn lại ngăn chặn viện binh đối phương tới cứu đồng bọn đang bị bao vây trong mẩu lồi. Tập đoàn quân 22 của Phương diện quân Kalinin dẫn đầu bởi Quân đoàn cơ giới 3 sẽ tiến về phía đông tới thung lũng sông Luchesa để chia cắt mặt trận của địch và dồn quân Đức ở phía bắc vào trong rọ gần Olenino. Tập đoàn quân 39 tiến công trên một khu vực rộng từ sông Molodoi Tud ở đỉnh mẩu lồi Rzhev sẽ đẩy quân Đức về Olenino, khiến chúng rơi vào thế chắc chắn bị xóa sổ giữa 2 gọng kìm của Tập đoàn quân 22 và 39. Khi chiến dịch phát triển xa hơn, các đơn vị hỗ trợ xung quanh vòng vây lửa Rzhev sẽ xuất trận và hoàn thành việc tiêu diệt Tập đoàn quân 9 Đức. Sau đó tất cả sẽ tái triển khai cho "Sao Mộc".

Chiến dịch "Sao Mộc" mở màn sau khi Tập đoàn quân 9 Đức bị xóa sổ. Theo kế hoạch sơ bộ chỉ được lập trước khi "Sao Hỏa" bắt đầu, Tập đoàn quân 5 và 33 của Phương diện quân Tây được tăng cường mạnh và bố trí sát đường Moscow-Viaz'ma sẽ tấn công quân Đức xung quanh Viaz'ma. Sau khi đột phá qua tuyến phòng thủ chiến thuật, Zhukov dự định tung ra 2 quân đoàn xe tăng (9 và 10) để bắt đầu phát triển chiến dịch. Để bổ sung, Tập đoàn quân xe tăng 3 dưới quyền Rybalko sẽ xung trận để đảm bảo hội quân với Phương diện quân Kalinin ở khu vực Viaz'ma.

Zhukov và Stavka huy động một khối lượng khổng lồ thiết giáp, pháo binh và công binh hỗ trợ 2 phương diện quân tham gia Chiến dịch "Sao Hỏa". Nó bao gồm 31 lữ đoàn và 12 trung đoàn xe tăng với tổng cộng 2.352 chiến xa; trên 54 trung đoàn pháo binh, 30 tiểu đoàn súng cối Cận vệ^[4] và 23 trung đoàn chống tăng với gần 10.000 khẩu pháo cối cùng gần 20 tiểu đoàn công binh độc lập. Trong số này có cả một trong những trung đoàn súng cối Cận vệ hạng nặng độc lập mới được tổ chức (pháo phản lực hạng nặng Katiusha, hay "những dàn phong cầm của Stalin") cùng 18 tiểu đoàn súng cối Cận vệ. Trên thực tế, số trang bị này vượt xa những gì mà Vasilevsky có trong Chiến dịch "Sao Thiên vương".

Bản đồ 3. Chiến dịch "Sao Hỏa" và "Sao Mộc": Chiến dịch Rzhev-Sychevka, 25 tháng 11 đến tháng 12 năm 1942.

- Ký hiệu trên bản đồ:

39: TĐQ 39.

4S: TĐQ xung kích 4.

3T: TĐQ xe tăng 3.

1MC: Quân đoàn cơ giới 1.

6RC: Quân đoàn bộ binh 6.

8GRC: Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8.

2GCC: Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2.

5TC: Quân đoàn xe tăng 5.

3Pz: TĐQ thiết giáp 3 Đức.

XXIII: Quân đoàn XXIII Đức.

XXXIXPz: Quân đoàn thiết giáp XXXIX Đức.

II LWFC: Quân đoàn dã chiến Luftwaffe II Đức.

9PzD: Sư đoàn thiết giáp 9 Đức.

14PzG: Sư đoàn cơ giới hóa 14 Đức.

GC: Sư đoàn Grossdeutschland Đức.

SSCD: Sư đoàn kỵ binh SS Đức.

- Sở chỉ huy Phương diện quân Tây, 15 tháng 10 năm 1942.

Ivan Stepanovich Konev cảm thấy hài lòng vì sự bổ nhiệm mới. Nếu như chỉ huy Phương diện quân Kalinin là sự tưởng thưởng, thì trở lại nắm Phương diện quân Tây chủ chốt này rõ ràng là một niềm vui. Konev đã phục vụ và chỉ huy Phương diện quân Tây trước đây, mặc dù đó là trong những ngày khó khăn mà ông muốn quên đi. Tuy nhiên ông không thể quên những thử thách của mùa hè năm 1941 vẫn cháy bỏng trong tâm hồn. Hồi đó ông là tư lệnh trưởng của Tập đoàn quân 19 danh tiếng được thành lập ở Quân khu Bắc Caucasus trước chiến tranh. Đạo quân vững chắc với 2 quân đoàn bộ binh và 1 quân đoàn cơ giới này đã từng được cho là lực

lượng dự trữ chiến lược cho Phương diện quân Tây Nam ở những thời khắc quan trọng. Tuy nhiên, trong sự hỗn loạn sau khi Chiến dịch "Barbarossa" của quân Đức mở màn, đơn vị đáng tự hào một thời của Konev đã được điều tới hướng trung tâm một cách gấp gáp và tham chiến xé lẻ ở phía tây Smolensk. Bị nghiền nát bởi bước tiến những binh đoàn thiết giáp Đức, tập đoàn quân đã bị phân tán, vài sư đoàn bị tiêu diệt ở Smolensk, số khác bị đẩy vào thế phòng ngự vội vàng phía đông Smolensk, tại đó họ đã giúp cầm chân tạm thời đà tiến của kẻ thù.

Sau khi Stalin điều Zhukov tới Leningrad vào tháng 9 năm 1941, Konev trở thành Tư lệnh Phương diện quân Tây, chỉ để chứng kiến nó tan rã và bị tiêu diệt phần lớn trong chiến dịch Moscow tháng 10 của quân Đức. Sau khi hai phần ba lực lượng của nó cáo chung trong vòng vây ở Viaz'ma, Konev được giao quyền chỉ huy bộ phận còn lại của cánh phải, lúc này được tăng cường và đổi tên thành Phương diện quân Kalinin. Ông đã dẫn dắt Phương diện quân Kalinin trong trận đánh bảo vệ Moscow và trong chiến dịch phản công mùa đông thắng lợi không hoàn toàn. Trong cao điểm của mùa đông, ông thua một trận quan trọng (và mất phần lớn một tập đoàn quân) khi quân Đức dưới quyền Chuẩn thống chế Model phản kích. Konev đọ sức với Model một lần nữa vào tháng 8 năm 1942 khi Model nắm Tập đoàn quân 9 Đức. Ông chờ đợi sẽ lập lại điều này, lần này với tư cách Tư lệnh Phương diện quân Tây.

Sau khi tiếp nhận phương diện quân từ Zhukov hôm 26 tháng 8, Konev ngay lập tức bắt tay vào chuẩn bị cho cuộc đấu chết chóc. Cẩn thận củng cố lại các quân đoàn thiết giáp, trong một chỉ thị ngày 11 tháng 9 ông tổ chức lại các đơn vị cơ động thành một lực lượng mạnh và thống nhất có thể duy trì đột phá sâu vào trận tuyến quân Đức. Ông thành lập một binh đoàn kỵ binh-cơ giới cơ động từ Quân đoàn xe tăng 6 thiện chiến và Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 đặt dưới quyền chỉ huy của vị quân đoàn trưởng kỵ binh dày dạn, Thiếu tướng V. V. Kriukov. Đồng thời, từ tháng 9 đến đầu tháng 10, bộ tham mưu phương diện quân cũng đưa ra một loạt mệnh lệnh và chỉ thị nhằm tránh những sai lầm đã mắc phải trong chiến dịch hồi tháng 8. Quan trọng nhất là bắt đầu triển khai các biện pháp liên lạc và hiệp đồng mới nhằm phối hợp tác chiến giữa bộ binh, pháo binh và không quân.²⁹

Konev cảm thấy tự hào về đạo quân hùng hậu của mình. Chắc chắn là nó chưa bao giờ mạnh hơn hay được chỉ huy bởi một tư lệnh dày dạn hơn. Tính đến 15 tháng 10 nó bao gồm 11 tập đoàn quân binh chủng hợp thành (30, 29, 31, 20, 5, 33, 49, 50, 10, 16 và 61) triển khai suốt từ Rzhev ở phía bắc tới đông Bryansk ở phía nam. Đây cũng là phương diện quân mạnh nhất của Hồng quân. Nó có trong biên chế 2 quân đoàn bộ binh Cận vệ hàng đầu (5 và 8), lực lượng thiết giáp có 6 quân đoàn xe tăng (3, 5, 6, 8, 9, 10) cùng Tập đoàn quân xe tăng 3 đã được củng cố rất mạnh do Trung tướng P. S. Rybalko chỉ huy. Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 của Thiếu tướng Kriukov và Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 1 nổi tiếng hoàn tất bản danh sách này cùng một khối lượng lớn pháo binh và công binh do Stavka tăng cường (Xem phụ lục để biết tổ chức lực lượng chi tiết của Phương diện quân Tây).

Chỉ thị đầu tiên của Stavka tới sở chỉ huy của Konev hôm 1 tháng 10 năm 1942 yêu cầu mở Chiến dịch "Sao Hỏa" ngày 12 tháng 10, nhưng thời tiết xấu sau đó đã khiến việc này là không thể. Vì vậy Stavka đưa ra chỉ thị mới hoãn cuộc tiến công đến 28 tháng 10 và chuyển tới Konev vào ngày 10. Hầu như không thể kìm nén sự phấn khích, Konev chia sẻ niềm hy vọng với các thành viên bộ tham mưu và yêu cầu họ bắt tay vào quá trình lên kế hoạch đầy khó khăn. Do Stavka chỉ ra lệnh chuẩn bị chi tiết cho giai đoạn một nên "Sao Hỏa" là trọng tâm của họ, trong khi Konev một mình suy ngẫm những nét cơ bản cho Chiến dịch "Sao Mộc" sau đó. Kinh nghiệm cho ông biết quá rõ mối nguy của việc làm tăng sự kỳ vọng của bộ tham mưu. Tuy nhiên ông phải thừa nhận là không thể đẩy "Sao Mộc" ra khỏi tâm trí, bất chấp thực tế là "Sao Hỏa" sẽ mở màn hôm 28 tháng 10, chỉ vài tuần nữa.

Năm ngày sau, bộ tham mưu phương diện quân đã chuyển những ý đồ cơ bản của Stavka về Chiến dịch "Sao Hỏa" thành phương án chiến đấu chi tiết. Konev rất hài lòng khi đọc bản kế hoạch do Thượng tướng V. D. Sokolovsky, Tham mưu trưởng phương diện quân đưa ra.

Mũi chủ công sẽ được thực hiện bởi các đơn vị thuộc Tập đoàn quân 20 trên hướng Tediakino và Kateriushka. Sau khi chọc thủng chiều sâu phòng ngự chiến thuật của địch, một binh đoàn kỵ binh-cơ giới sẽ được đưa vào đột phá. Hiệp đồng với các tập đoàn quân cánh trái của Phương diện quân Kalinin, binh đoàn này sẽ đóng một vai trò quyết định trong việc bao vây và tiêu diệt tập đoàn địch ở Rzhev-Sychevka.

Để đảm bảo thắng lợi, trên hướng chính của Tập đoàn quân 20 sẽ tập trung ưu thế gấp từ hai đến ba lần địch về quân số và binh khí.

Tập đoàn quân 20 sẽ tiến công trên hướng chính bằng 4 sư đoàn bộ binh trên cánh phải với mục tiêu chọc thủng hệ thống phòng thủ của địch từ Vasel'ki qua Grediakino tới Prudy và đánh chiếm các vị trí ở tuyến một và hai dọc theo trục Maloe Petrakovo-Bolshoe, Maloe Kropotovo-Podosinovka và Zherebtsovo. Sau đó tập đoàn quân phải tiến tới phía tây đường xe lửa Rzhev-Sychevka. Trong ngày đầu tiên, tôi đề xuất cho binh đoàn kỵ binh-cơ giới vượt sông sang bờ tây Vazuza.

Trong ngày thứ hai, bộ đội của 4 sư đoàn bộ binh phải làm chủ tuyến đường sắt, sau đó 3 sư đoàn tiến về phía tây bắc và sư đoàn còn lại về phía tây nam. Một đòn đánh như vậy sẽ tạo ra hành lang rộng từ 15 đến 18km qua đó binh đoàn kỵ binh-cơ giới có thể bước vào đột phá. Tiếp theo, binh đoàn kỵ binh-cơ giới sẽ thực hiện các nhiệm vụ sau đây:

- * Quân đoàn xe tăng 6 sẽ thực hành đột kích trên hướng Sychevka và hiệp đồng với Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 [thuộc thê đội hai] đánh chiếm khu vực này từ phía đông bắc;

- * Một sư đoàn kỵ binh sẽ tiến công về Andreevskoe để ngăn chặn lực lượng dự bị địch từ phía tây nam và tiêu diệt địch rút chạy khỏi Sychevka;

- * Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 (thiếu một sư đoàn) sẽ tiến về Chertolino [tây Rzhev] để chia cắt tuyến đường sắt Rzhev-Olenino và sau đó phối hợp với đơn vị bạn tấn công từ chính diện, tiêu diệt tập đoàn địch ở Rzhev.

Konev hiểu rõ khối lượng công việc nặng nề để biến đề án tron tru này thành kế hoạch tác chiến hoạt động được. Các sĩ quan tham mưu gặp phải những vấn đề lớn. Rất khó để mở một mũi tiến công lớn vượt sông rộng, kể cả khi mặt sông đóng băng như Konev hy vọng. Ngoài ra, sau đòn đánh đầu tiên, con sông sẽ là một trở ngại lớn đối với việc chuyển quân lên phía trước và sẽ là nút cổ chai cho các đoàn vận tải hậu cần. Trên cánh phải của Tập đoàn quân 20, sông Osuga hạn chế khả năng cơ động và phát triển vào một hành lang hẹp. Bản thân con sông này cũng phải được vượt qua nhanh chóng nếu muốn chiến dịch phát triển đúng tiến độ. Phân chia ranh giới giữa Tập đoàn quân 20 và 31 dọc theo sông Osuga giảm bớt vấn đề này, nhưng ngay cả như thế địa hình cũng không phải là lý tưởng. Mặc dù các sư đoàn bộ binh Đức ở đây vẫn thiếu hụt quân số sau những trận đánh hồi tháng 8, chúng đang phòng thủ trong những vị trí được chuẩn bị và củng cố tốt. Khi quân báo cho biết Sư đoàn thiết giáp 5 Đức vẫn bố trí hỗ trợ tuyến trước, Konev thoáng rùng mình khi nhớ lại những thiệt hại mà sư đoàn này đã gây ra hồi tháng 8. Đáng lo ngại hơn, ở đâu đó trong hậu phương của quân Đức ẩn chứa những đơn vị thiết giáp nhưng quân báo không thể ghi nhận được lực lượng và quân số chính xác của chúng. Konev chân thành hy vọng rằng đòn tiến công đồng thời trên toàn bộ các khu vực của mấu chốt Rzhev sẽ thu hút số quân dự bị đáng sợ này tới nơi khác. Tuy nhiên, trong thâm tâm ông biết sẽ phải giải quyết nhiệm vụ của mình. Gạt bỏ những suy nghĩ đó, ông rời sở chỉ huy về chỗ nghỉ của mình, để ban tham mưu làm những gì cần thiết.

- Sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin, Toropets, 28 tháng 10 năm 1942.

Hai tuần đã trôi qua kể từ khi chỉ thị mới của Stavka về việc mở chiến dịch ở Rzhev được đưa tới, và Bộ tham mưu Phương diện quân Kalinin đang bận rộn chuẩn bị các mệnh lệnh dưới sự có mặt của Zhukov. Hai ngày sau khi nhận được chỉ thị, Tư lệnh Phương diện quân, Đại tướng Maksim Alekseevich Purkaev đã trình bày ý đồ chiến dịch của mình cho ban tham mưu, chỉ ra phạm vi và nhiệm vụ quan trọng mà Zhukov đã phân công và nhấn mạnh rằng có vẻ là đích thân Zhukov sẽ theo dõi việc này. Đúng như lời ông, trong tuần trước Zhukov đã tới khắp các khu vực của phương diện quân để kiểm tra từng chi tiết của công tác chuẩn bị. Zhukov mang theo những phương án hỗ trợ cho chiến dịch chi tiết mà Bộ Tổng tham mưu đã chuẩn bị từ ngày 12 đến 20 tháng 10. Giờ Zhukov phải đảm bảo là chúng tương thích với kế hoạch mà Purkaev, ban tham mưu cùng các tập đoàn quân và quân đoàn trực thuộc đưa ra. Lúc này ông đang ngồi bên Purkaev và thảo luận về thay đổi lớn đầu tiên trong kế hoạch. Như thường lệ, nó xuất phát từ thời tiết nhiều hơn do đối phương. Đây là điều có thể lường trước trong một chiến dịch mùa thu, đặc biệt là ở khu vực rừng rậm ở phía bắc dải đất nằm ở vùng tây bắc nước Nga. Đặc trưng của nó là sự chuyển giao từ hè sang thu luôn được đánh dấu bởi sự thay đổi hỗn loạn của thời tiết. Điều kiện thuận lợi của những ngày đầu tháng 10 nhường chỗ cho những trận mưa xối xả lạnh buốt vào giữa tháng. Mưa biến đất mùn thành bùn và những con đường vốn đã bị cày xới lên xuống bởi những đoàn xe hậu cần gia tăng vận chuyển giữa hậu tuyến và tiền tuyến đơn giản là không thể chịu được mật độ giao thông cao hơn nữa. Tình hình tương tự cũng xảy ra với Phương diện quân Tây, kết quả là Zhukov một lần nữa đề nghị và được Stavka chấp nhận hoãn mở chiến dịch ít ra là tới giữa tháng 11. Trên thực tế, Zhukov nghĩ, theo tình hình này Vasilevsky có thể sẽ phải tấn công trước.

Một thực tế khác không hoàn toàn làm Zhukov thấy dễ chịu. Nếu Vasilevsky thành công, quân Đức sẽ phải rút bớt quân của hướng trung tâm và sẽ làm tăng triển vọng chiến thắng cho Chiến dịch "Sao Hỏa". Nếu Vasilevsky không thành công, thắng lợi của "Sao Hỏa" chắc chắn sẽ làm lu mờ "Sao Thiên vương" cũng như vinh quang và số phận tương lai của những người đã thảo ra và thực hiện nó. Không chấp nhận thất bại và luôn tự tin đến mức thái quá, Zhukov không bao giờ nghĩ rằng có thể chính ông mới là người thua trận.

Zhukov hài lòng khi ngồi cùng Purkaev. Viên tướng 48 tuổi có vẻ ngoài trí thức nhiều hơn ông 2 tuổi này đã từng trải qua những tình huống khắc nghiệt trong cuộc chiến. Cách xử sự điềm tĩnh của một sĩ quan tham mưu xuất sắc giúp ông đương đầu với những cơn bão táp mà không hề mất đi sự tự chủ. Trước chiến tranh Purkaev giữ chức Tham mưu trưởng Quân khu Belorussia và sau đó là tham mưu trưởng của Zhukov ở Quân khu đặc biệt Kiev (khi chiến tranh bắt đầu ông là tham mưu trưởng quân khu dưới quyền Thượng tướng Kirponos). Sau đó Purkaev đã sống sót qua sự bao vây và cáo chung bi thảm của Phương diện quân Tây Nam ở Kiev và trở lại dưới quyền Zhukov khi nắm Tập đoàn quân 60, sau đó là Tập đoàn quân xung kích 3 trong chiến dịch phản công Moscow. Thành tích của Purkaev trong chiến dịch Kholm-Toropets mùa đông 1941 đã mang lại cho ông vị trí chỉ huy Phương diện quân Kalinin sau khi Konev chuyển tới Phương diện quân Tây hồi cuối tháng 8. "Phải", Zhukov tự nhủ, "Konev và Purkaev là những người thích hợp".

Ngày hôm trước Purkaev đã trình bày phương án tác chiến dự kiến cho Zhukov và đề nghị không thay đổi nó, ngay cả trong trường hợp có sự trì hoãn lớn. Bản thân Zhukov thừa nhận rằng kế hoạch này khá là khó cho bộ tham mưu phương diện quân vì không giống như Konev chỉ phải tiến hành một mũi tấn công cấp tập đoàn quân, Purkaev phải thực hiện ba. Ít nhất Purkaev sẽ không bị phân tâm bởi việc phải chuẩn bị các đơn vị bổ sung cho một chiến dịch lớn tiếp nối sau đó. Tuy nhiên vấn đề là bảo đảm cho hai mũi tấn công của Purkaev hội quân ở

Olenino và mũi thứ ba thọc sâu về phía đông, phát triển tới bắt tay với Konev. Ngoài ra, Zhukov yêu cầu Purkaev tổ chức mũi thứ tư nhằm vào một mục tiêu không hoàn toàn biệt lập là thành phố Velikie Luki nằm khá xa về phía đông mấu lồi Rzhev. Hiểu rõ khó khăn của Purkaev, Zhukov phối thuộc thêm cho ông 3 quân đoàn cơ giới mạnh đang được chỉ huy bởi những tư lệnh tài ba và đáng gờm nhất của Hồng quân, Thiếu tướng M. D. Solomatin, M. E. Katukov, và I. P. Korchagin. Ba quân đoàn này sẽ xé nát tuyến phòng thủ bên cánh tây mấu lồi Rzhev và hội quân với binh đoàn thiết giáp hùng hậu của Konev tiến công từ hướng đông. Thêm vào đó, Zhukov chỉ đạo Purkaev triển khai 2 quân đoàn trong số đó ở khu vực Belyi và quân đoàn thứ ba cho một đòn thọc sâu tới thung lũng sông Luchesa.

Kế hoạch tác chiến của Purkaev khi đã thống nhất với các tư lệnh tập đoàn quân trực thuộc sẽ huy động Tập đoàn quân 41 và 22 tấn công vào mặt tây của mấu lồi Rzhev ở khu vực ngay phía nam Belyi và ở khu vực thung lũng sông Luchesa xa hơn phía bắc. Cùng thời điểm đó, Tập đoàn quân 39 của ông sẽ tiến công dọc theo một chính diện rộng vào đỉnh của mấu lồi nhằm khóa chặt quân Đức và chiếm Olenino (là một sở chỉ huy quân đoàn của Đức) cùng một khu vực then chốt trên tuyến đường sắt Rzhev-Olenino. Tập đoàn quân 41 do Thiếu tướng G. F. Tarasov chỉ huy sẽ dùng Quân đoàn bộ binh Siberi tình nguyện 6 Stalin gồm 1 sư đoàn và 4 lữ đoàn bộ binh đột phá hệ thống phòng thủ Đức phía nam Belyi. Sau khi phòng tuyến đã bị chọc thủng, Quân đoàn cơ giới 1 của Solomatin sẽ phát triển tới Andreevskoe và Quân đoàn cơ giới 2 của Korchagin tới Sychevka. Tại đây họ sẽ liên kết với kỵ binh và xe tăng Tập đoàn quân 20 tạo thành một bức tường thép bọc lấy đáy của mấu lồi Rzhev, ngăn chặn thiết giáp dự bị địch tới giải cứu đồng bọn bị bao vây. Các đơn vị bộ binh theo sau sẽ tổ chức tuyến bao vây bên ngoài cùng với các đơn vị thiết giáp và tiêu hao cứ điểm của quân Đức ở Belyi, thành phố mà Hồng quân không đánh chiếm được trong chiến dịch mùa đông 1941 và đã trêu ngươi họ từ đó tới nay.

Xa hơn về phía bắc, Tập đoàn quân 22 có quy mô nhỏ hơn do Thiếu tướng V. A. Iushkevich chỉ huy sẽ tiến công bằng 2 sư đoàn vào lực lượng Đức yếu hơn đang phòng thủ dọc sông Luchesa. Sau khi đột phá thành công, Quân đoàn cơ giới 3 của Thiếu tướng Katukov sẽ khai thác thắng lợi của Tập đoàn quân 22 bằng cách tiến theo thung lũng sông tới Olenino để bắt tay với Tập đoàn quân 39. Các đơn vị bộ binh sẽ hỗ trợ Tập đoàn quân 41 tiêu hao Belyi. Đồng thời, Tập đoàn quân 39 dưới quyền Thiếu tướng A. I. Zygin sẽ tiến công về phía nam với 4 sư đoàn qua sông Molodoi Tud, và 2 đơn vị nhỏ hơn sẽ từng bước đánh vu hồi từ phía đông và phía tây nhằm vào chính đỉnh của mấu lồi Rzhev. Các trận đánh này sẽ giúp Tập đoàn quân 39 phát triển tới đường xe lửa Rzhev-Olenino, tại đây họ hội quân với Tập đoàn quân 20 ở Chertolino và Tập đoàn quân 22 ở Olenino.

Nếu các đòn đánh này được thực hiện chính xác, quân Đức trong mấu lồi Rzhev sẽ bị tiến công mạnh gần như đồng thời từ cả ba phía, và sau khi hệ thống phòng thủ của chúng đã bị đập nát, các tập đoàn quân dọc theo bên ngoài chu vi mấu lồi (30 và 29) sẽ dự trận. Vào lúc này, chiến dịch do Tập đoàn quân xung kích 3 thuộc Phương diện quân Kalinin tiến hành nhằm vào Velikie Luki sẽ chỉ còn là một màn trình diễn, nhưng sẽ thu hút những lực lượng dự trữ quý giá của kẻ địch khỏi điểm then chốt Rzhev.

Khi chuẩn bị trở về Moscow, Zhukov đã khá hài lòng với công tác chuẩn bị cho chiến dịch. Ông đã ghé thăm toàn bộ các tư lệnh tập đoàn quân của Phương diện quân Kalinin và gặp tất cả các chỉ huy chính của lực lượng cơ động. Như thường lệ, những cuộc họp với Purkaev luôn tốt đẹp.

- Stavka, Moscow, điện Kremlin, 29-30 tháng 10 năm 1942.

Zhukov bay về Moscow sáng sớm ngày 29 tháng 10 và ngay lập tức tới Bộ Tổng tham mưu để xem xét kế hoạch mới nhất. Ông ghi chú trên bản kế hoạch của Vasilevsky mà Bộ Tổng tham mưu sao lại rằng công tác chuẩn bị cho Chiến dịch "Sao Thiên vương" đang đi đúng tiến độ. Sau khi trao đổi nhanh chóng với các sĩ quan tham mưu đi cùng, ông chắc chắn rằng các kế hoạch hỗ trợ - yểm trợ của pháo binh và không quân, bố trí đạn dược và nhiên liệu, cầu, thực phẩm và một lô những vật dụng không tên cần thiết các cho chiến dịch đang được xúc tiến khá tốt, bất chấp điều kiện thời tiết bất lợi ở Phương diện quân Kalinin và Tây. Ở đây, một lần nữa Zhukov thầm nghĩ, có vẻ cuộc tiến công sẽ bị hoãn tiếp, gần như chắc chắn sau ngày mở màn Chiến dịch "Sao Thiên vương". Ông nhanh chóng suy nghĩ và nhận ra nếu đòn đánh của Vasilevsky thành công, nó sẽ thu hút lực lượng dự bị của quân Đức ở hướng trung tâm xuống phía nam. Nếu như vậy, ông sẽ có nhiều cơ hội hơn.

Tối hôm đó Zhukov một lần nữa hội kiến với Stalin để đánh giá kết quả chuyển kiểm tra. Stalin và Ivanov thảo luận với Zhukov về những diễn biến mới nhất ở phía nam cùng Chiến dịch "Sao Thiên vương" mà hiện giờ theo dự kiến sẽ mở màn vào khoảng ngày 19 tháng 11. Zhukov phác họa các phương án của Konev, Purkaev và lưu ý rằng mặc dù đều nóng lòng muốn tấn công, cả hai đều đồng ý việc hoãn lại là cần thiết. Dựa trên buổi làm việc với Bộ Tổng tham mưu hôm trước, Zhukov đề xuất khai màn chiến dịch vào ngày 24 hoặc 25 tháng 11 để tận dụng nhiều nhất có thể từ khả năng thành công của "Sao Thiên vương". Ngoài ra, ông cũng nói thêm rằng có thể sẽ huy động thêm lực lượng để đáp ứng sự thay đổi của tình hình. Mặc dù chưa nói hẳn ra, nhưng Zhukov đang tính đến việc bổ sung cho mũi thọc sâu Velikie Luki bằng cách rút 1 quân đoàn cơ giới từ Tập đoàn quân 41. Ông tin chắc thay đổi nhỏ này sẽ không làm suy yếu hướng Belyi mà mặt khác còn có thể tăng cường đáng kể cho Tập đoàn quân xung kích 3 đánh Velikie Luki. Thả hồn theo trí tưởng tượng, Zhukov tự nhủ rằng trong trường hợp tất cả các chiến dịch thắng lợi và Viaz'ma thất thủ, sẽ rất hữu ích nếu có 1 quân đoàn cơ động thừa thắng uy hiếp Vitebsk từ phía bắc. Mục tiêu tối cao của quân đội Xô-viết trong chiến dịch hồi mùa đông từng là Smolensk. Hiện giờ Hồng quân đã mạnh hơn rất nhiều, và sau thắng lợi của "Sao Hỏa" cùng "Sao Thiên vương", quân Đức sẽ chỉ còn là một đám ô hợp, quá yếu ớt để chống trọi được một đòn thọc sâu nữa. Sau tất cả, từ Viaz'ma tới Smolensk chỉ có một bước chân.

Bỗng Zhukov gạt những ý nghĩ đó đi và với một câu nguyên rủa, ông nghiêm khắc phê bình bản thân. Ông đang làm gì vậy? Chẳng lẽ hai năm khó khăn vừa qua đã ảnh hưởng tới tư duy của ông? Chỉ mới 8 tháng trước ông từng thẳng thắn phê phán Stalin trong việc đề ra những mục tiêu quá tham vọng. Điều này lúc đó đã được chấp nhận khi sự cầu thị của Stalin tăng đáng kể giữa lúc Hồng quân đang đẩy chiến tuyến quân Đức về phía tây xa khỏi Moscow. Zhukov chỉ đang đơn giản là trình bày cho Stalin rằng có thể đạt được thắng lợi tới mức nào, và đó chẳng phải là nhiệm vụ của một cố vấn quân sự cao cấp hay sao? Nhưng cũng với cảm giác ấy, Zhukov giờ đang cảm thấy hổ thẹn vì đã phải phải chính cái điều mà vì nó ông từng chỉ trích Stalin một năm trước đây - ngay cả khi nếu ông đúng.

Khi rời Kremlin Zhukov đã cảm thấy khá hơn. Giờ ông đã hoàn toàn lấy lại kiểm soát, của cả bản thân lẫn những sự kiện sắp tới. Phương án tác chiến khá tốt và hứa hẹn thành công. Dù vậy, tâm trí của ông vẫn tự nhắc nhở, "Vẫn có những khả năng khác!".

- Sở chỉ huy Tập đoàn quân 9 Đức, Sychevka, 30 tháng 10 năm 1942.

Chuẩn thống chế Walter Model, Tư lệnh Tập đoàn quân 9 thấy phải cảm ơn những trận mưa và biển bùn lầy mà chúng tạo ra, bất chấp hậu quả không dễ chịu mà nó gây ra cho quân phục, ủng và trang bị. Mưa có giá trị như vài tuyến phòng thủ nữa và thậm chí có khi là cả một sự đoàn thiết giáp dự bị, ông thoáng nghĩ. Model không phải triết gia mà là một chiến binh, và

những suy nghĩ như vậy khiến ông lo lắng. Nổi danh với tư cách một chỉ huy chiến trường mạnh mẽ, một chiến lược gia tài ba với sự điềm tĩnh của một sĩ quan Phổ truyền thống (và cổ điển), Model tỏ ra tự tin. Nhưng không phải trong những ngày gần đây. Có lẽ đó là hậu quả tích lũy sau khi phải đảm đương vai trò chữa cháy cho Wehrmacht năm ngoái hay do vết thương cách đây mấy tháng. Có lẽ nhiều nhất là do cuộc khủng hoảng hồi tháng 8, Model nghĩ, khi Zhukov và Konev chút nữa thì đã xóa sổ đạo quân của ông và cùng với nó là phần còn lại của Cụm quân Trung tâm. Chỉ khi von Bock và Paulus cùng các binh đoàn phía nam thành công, sức ép và căng thẳng ở đây mới chấm dứt. Nhưng căn cứ theo những tin tức gần đây, đà tiến của quân Đức ở miền nam đã kiệt sức. Paulus trên thực tế đang phòng ngự trên những đồng cỏ nát của Stalingrad, còn Tập đoàn quân 17 và Tập đoàn quân thiết giáp 1 thiện chiến của Cụm tập đoàn quân A thì đang kẹt cứng và có vẻ là vô vọng dưới chân dãy Caucasus. Model cố nén cười khi hình dung ra cảnh tượng lỗ bịch cả một dãy những chiến binh Wehrmacht ngồi một cách vô dụng và đơn độc trên một mỏm núi ở Caucasus. Hitler đang làm gì vậy? Quân đội Đức đang đi đâu vậy? Nó sẽ chấm dứt ở đâu?

Cơn tưởng tượng chấm dứt khi Model nhớ lại những tin tức gần đây đã khiến tâm trí ông trở nên rối loạn và vô dụng. Tin tức tình báo nếu khá thì cũng không mấy khả quan, còn tệ thì rất căng thẳng. Kể từ cuối tháng 8, khi mọi sự chú ý đang đổ dồn vào cuộc đối đầu ở phía nam, cơ quan tình báo của Bộ Tổng tham mưu Đức, Fremde Heere Ost (Quân đội hải ngoại Đông) đứng đầu bởi Đại tá Reinhardt Gehlen, một sĩ quan trẻ tài ba và mạnh mẽ đã thu thập và liên tục gửi tới mặt trận những báo cáo về sự gia tăng hoạt động của quân đội Xô-viết ở khu vực trung tâm. Thường thì chúng không làm Model lo ngại vì từ mùa xuân 1942 phía Liên Xô đã xác định trục Moscow là hướng chính và họ đã tiếp tục như thế suốt tháng 6, ngay cả khi quân Đức đang đột phá về sông Don. Tuy nhiên những sự kiện gần đây ở phía nam có vẻ đã thay đổi những nhận định đó? Có phải như vậy không? Báo cáo của Gehlen chỉ rõ là không. Đáng lo ngại nhất là trên thực tế chúng không chỉ bất đồng với góc nhìn chiến lược của Hitler mà nó lại ăn khớp đáng kể với nguồn tin tình báo của chính bản thân Model.

Một báo cáo do bộ phận của Gehlen chuẩn bị ngày 29 tháng 8 dự đoán có thêm khả năng Hồng quân sẽ mở một đợt tiến công trong mùa đông sắp tới. Có nguy cơ cao nhất, họ sẽ dùng nó "nhằm vào Cụm tập đoàn quân Trung tâm để xóa bỏ mối đe dọa với Moscow và giành một thắng lợi tại nơi mà tình hình chiến trường sẽ cho phép không đòi hỏi quá khả năng của các chỉ huy cấp dưới". Mặc dù trong tháng 9 vận tải đường sắt đã gia tăng ở khu vực đối diện với Cụm quân Trung tâm, Gehlen không ghi nhận dấu hiệu đặc biệt nào cho thấy sẽ xảy ra một cuộc tiến công. Ngày 15 tháng 9 Gehlen cho rằng căn cứ vào tình hình ở phía nam, hoạt động đầu tiên của quân đội Xô-viết sẽ diễn ra ở khu vực này vì anh ta ước tính rằng Hồng quân chỉ đủ sức mở một chiến dịch lớn. Trên thực tế, Gehlen viết, để làm thế phía Liên Xô sẽ phải chuyển quân từ khu vực trung tâm xuống tăng cường cho phía nam. Quan điểm đó nhanh chóng biến mất - ít nhất trong cách nhìn của Cụm tập đoàn quân Trung tâm - khi vào ngày 17 tháng 9 Fremde Heere Ost quay ngoắt 180 độ bằng ý kiến về nguy cơ Hồng quân tấn công Tập đoàn quân 9. Ý kiến này được ủng hộ qua việc giao thông đường sắt đã trở nên nhộn nhịp dọc theo hai cánh của mấu lồi Rzhev trong khi những hoạt động trước đó lại tập trung chủ yếu vào đỉnh đông bắc của mấu lồi. Ngày 24 tháng 9 phía Liên Xô thả dù 300 đến 400 quân, cho thấy họ đang đẩy mạnh các hoạt động nghi binh nhằm quấy rối hệ thống liên lạc của quân Đức trong khu vực. Ngày 1 tháng 10, Hồng quân bắt đầu sử dụng pháo tầm xa bắn phá các cơ sở giao thông đường sắt và đường bộ của quân Đức gần Osuga phía tây sông Vazuza, ngay trong tầm pháo.

Đến tháng 10, hoạt động chuyển quân gần và bên ngoài mấu lồi đã khiến Gehlen đi đến nhận định, "Quân Nga tập kết xung quanh Tập đoàn quân 9 là lực lượng chiến đấu". Mặt khác, các

biện pháp phòng ngự được triển khai một cách rõ ràng và ở quy mô lớn quanh Rzhev là để phòng ngừa trinh sát cho một trận đánh sắp đến. Trong khi một số chỉ huy Đức, bao gồm cả Chuẩn thống chế Alfred Jodl, người đứng đầu Bộ Tư lệnh tối cao Đức (OKW) thừa nhận khả năng về một đòn đánh hạn chế nhằm vào đáy của mấu lồi Rzhev, đến giữa tháng 10 Gehlen cho rằng cuộc tấn công có thể nhằm vào trung tâm và cánh trái của Cụm quân Trung tâm, ở khu vực của cả Tập đoàn quân thiết giáp 3 và Tập đoàn quân 9.

Những đánh giá mâu thuẫn ở cấp quốc gia này liên quan tới thông tin mà Model nhận được từ bộ phận tình báo của ông và nâng cao tầm quan trọng của chúng lên rất nhiều. Trưởng ban quân báo của Tập đoàn quân 9 là Đại tá Georg Buntrock, người được miêu tả là "một lính bộ binh nhỏ bé, dẻo dai đi lên từ vị trí sĩ quan tác chiến cấp sư đoàn ở Crimea". Đã có nhiều kinh nghiệm trong lĩnh vực phản gián, ông hiểu rằng thắng lợi trước Tập đoàn quân 9 sẽ dọn đường cho những chiến dịch quan trọng ở đâu đó. Sau này ông ghi lại, "Tôi ngạc nhiên khi chứng kiến bộ phận này đã thành công trong việc vén bức màn bí ẩn của đối phương như thế nào".

Dựa trên nguồn tin của bản thân tập đoàn quân, bao gồm các báo cáo từ tiền tuyến, thẩm vấn tù binh, tập kích và tuần tra, trinh sát đường không, nghe trộm điện đài, gián điệp và trinh sát pháo binh. Nếu so về nguồn lực và tầm nhìn rộng thì Buntrock không bằng các cấp chỉ huy cao hơn. Tuy nhiên thông tin của ông thường mới hơn và rất hữu ích trong việc đối chiếu với những đánh giá của cấp trên. Dù phải thừa nhận rằng cũng giống như ở các mặt trận khác, góc nhìn hẹp thường làm tăng sự lo lắng ở những cấp chỉ huy thấp nhưng đến cuối tháng 10 nhận định ở cấp quốc gia có vẻ xác nhận quan điểm của Buntrock. Tóm lại, Tập đoàn quân 9 ngày càng bị thuyết phục rằng mình đang là mục tiêu tối cao của quân đội Xô-viết.

Ngày 29 tháng 10 Buntrock chuẩn bị một báo cáo toàn diện cho Model và vào cuối buổi chiều nó được chuyển bằng điện báo tới sở chỉ huy Cụm tập đoàn quân ở Smolensk. Đồng ý với nhận định của Fremde Heere Ost 2 tuần trước, Buntrock kết luận: "Đối phương sẽ mở một chiến dịch lớn nhằm vào Tập đoàn quân 9, tiến công đồng thời cả ở mặt đông và mặt tây của mấu lồi [Rzhev]... Mục tiêu của họ là đột phá mấu lồi từ cả hai phía, bao vây lực lượng ta bên trong và xóa sổ Tập đoàn quân 9, phá vỡ chiến tuyến, tiêu diệt Cụm tập đoàn quân Trung tâm và ấn định thành công với việc thừa thắng tiến lên tái chiếm Smolensk".

Buntrock không biết rằng nhận định ngắn gọn của ông đã bao quát toàn bộ ý đồ của phía Liên Xô và thật không ngờ là thậm chí cả những suy nghĩ tưởng tượng của Zhukov. Vấn đề của Buntrock và Model hiện giờ là xác định được thời gian, địa điểm chính xác và quy mô của đòn đánh đó. Quan trọng hơn, họ phải thuyết phục được Bộ Tư lệnh tối cao rằng mối đe dọa đó là có thật. Buntrock nỗ lực để giải quyết vấn đề thứ nhất. Phần của Model là giải quyết vấn đề thứ hai và chuẩn bị đối phó với cuộc tiến công khi nó xảy ra.

Trong khi bình tĩnh suy nghĩ về những dự đoán của Buntrock, Model vạch ra những biện pháp mà bản thân ông sẽ dùng để ngăn chặn cuộc tiến công của Hồng quân. Nếu Buntrock phán đoán đúng, Model nghĩ, đòn đánh này sẽ không xảy ra ngay lập tức và có lẽ là vài tuần nữa. Trong khi công tác chuẩn bị của quân đội Xô-viết có vẻ đã gần như hoàn tất ở phía đông thì ở phía tây nó đã bị đình lại, khả năng là bị đảo lộn vì những trận mưa lớn gần đây. Model - người đã chiến đấu liên tục ở khu vực này suốt gần 1 năm hiểu rõ mưa có thể cản trở việc chuyển quân ra sao. Vậy lần này ông có thể tận dụng khoảng thời gian này để tránh những tai họa đã từng xảy đến với Tập đoàn quân 9 như thế nào?

Model nhầm lại vị trí đóng quân của các đơn vị. Quân đoàn thiết giáp XXXIX dưới quyền ông ngày trước đang bảo vệ khu vực dễ bị uy hiếp nhất ở phía đông dọc theo sông Vazuza và Osuga, nơi Hồng quân đã kết thúc chiến dịch tiến công hồi tháng 8. Tại đây, 3 sư đoàn bộ binh

Đức (102, 337 và 78) phòng ngự cùng Sư đoàn thiết giáp 5, được hỗ trợ bởi Sư đoàn thiết giáp 9 nằm dự bị chiến dịch ở tây Sychevka. Ở phía bắc, Quân đoàn bộ binh XXVII bảo vệ khu vực ngay phía tây Rzhev tới Osuga với 6 sư đoàn bộ binh (256, 87, 129, 254, 72 và 95). Ở phía sau quân đoàn là Sư đoàn cơ giới hóa 14 nằm dự bị ở phía bắc đường sắt Rzhev-Olenino và Chertolino. Quân đoàn bộ binh XXIII phòng thủ đỉnh của mấu lồi với 3 sư đoàn bộ binh (110, 253 và 206), triển khai từ sông Luchesa tây nam Olenino tới sông Volga phía tây Rzhev, được hỗ trợ bởi Sư đoàn cơ giới hóa Grossdeutschland (Đại Đức quốc) đang chiếm lĩnh vị trí dự bị từ khu vực Olenino tới Belyi ở phía nam. Để hoàn thành hệ thống phòng ngự Rzhev của Tập đoàn quân 9, Quân đoàn thiết giáp XXXXI phòng ngự đáy của mấu lồi từ phía tây nam Belyi tới sông Luchesa với 3 sư đoàn bộ binh (246, 86 và Sư đoàn dã chiến Luftwaffe^[5] 2 yếu). Sư đoàn kỵ binh SS chiếm lĩnh các vị trí ở phía sau cánh trái của quân đoàn.

Model gặp phải hai vấn đề lớn khi tính đến phương án phòng thủ. Trước tiên, ông phải bố trí lực lượng trong mấu lồi ở thể phòng thủ tốt nhất. Điều này có nghĩa là triển khai các đơn vị dự bị để có thể đạt hiệu quả tối đa, Ông khá hài lòng với cách bố trí hiện nay. Mỗi khu vực đều có lực lượng dự bị cơ động, và Sư đoàn thiết giáp 1 làm dự bị cho tập đoàn quân đóng tại giữa cạnh đáy của mấu lồi, có khả năng phản ứng cho cả hướng đông và tây. Ngoài ra, các Sư đoàn thiết giáp 12, 20, và 19 của Cụm quân Trung tâm có thể sẵn sàng huy động trong trường hợp cần thiết, tất nhiên là trừ khi họ được điều tới chiến trường khác.

Vấn đề khó khăn hơn là khả năng ứng phó với những hoạt động đồng thời của đối phương trên khu vực bị trải rộng của tập đoàn quân. Ngoài mấu lồi Rzhev, Model còn chịu trách nhiệm bảo vệ khu vực kéo về phía tây tới Velikie Luki. Binh đoàn von der Chevallerie - đặt theo tên viên tư lệnh trưởng của Quân đoàn bộ binh LIX - đang phòng thủ Velikie Luki, còn 2 quân đoàn yếu hơn - Quân đoàn dã chiến Luftwaffe II (gồm Sư đoàn dã chiến Luftwaffe 3 và 4) và Quân đoàn bộ binh VI (gồm Sư đoàn bộ binh 205, 330 và Sư đoàn dã chiến Luftwaffe 7) phòng thủ một mặt trận dài chạy qua Velizh phía bắc Vitebsk và Smolensk, giữa Velikie Luki và mấu lồi Rzhev. Nếu Tập đoàn quân 9 tập trung quá nhiều chú ý và lực lượng vào Rzhev và Velikie Luki rồi mất một trong hai thì toàn bộ mặt trận sẽ sụp đổ như một ngôi nhà xây bằng lá bài. Con đường tới Smolensk sẽ rộng mở.

Trong khi Model suy tính những khả năng và nguy cơ, ông cảm thấy nhẹ nhõm vì báo cáo của Buntrock đã cho ông thêm thời gian quý giá. Ông cầu mong Buntrock nói đúng.

- Sở chỉ huy Quân đoàn thiết giáp XXXIX Đức, Nastasino, 7-8 tháng 11 năm 1942.

Quân đoàn bộ của Đại tướng Hans-Jurgen von Arnim đặt tại một ngôi làng Nga cổ kính trên cánh đồng gần nông trang lớn Glinnoe bên bờ sông Vazuza, gần điểm hội tụ của nó với sông Kasnia. Nằm cách mặt trận Vazuza chỉ 7 ki-lô-mét, vị trí này thuận tiện cho giao thông liên lạc tới sở chỉ huy tập đoàn quân ở Sychevka, cũng như tới các đơn vị Đức đang phòng thủ khu vực xung yếu bị đe dọa nhiều nhất của quân đoàn, trải dài 20 ki-lô-mét từ phía bắc qua cánh đồng mấp mô dọc bờ tây sông Vazuza. Tại mặt trận rộng lớn này, các sở chỉ huy sư đoàn, trung đoàn và tiểu đoàn dưới quyền von Arnim bố trí trong những ngôi làng vững chắc rải rác trong khu vực.

Von Arnim - người đã chỉ huy Sư đoàn thiết giáp 17 Đức hồi 1941 và viên tư lệnh sẽ đầu hàng quân Đồng minh ở Bắc Phi 6 tháng sau cũng chia sẻ với Model những lo ngại về ý định của quân đội Xô-viết. Trên thực tế, các báo cáo nhận được trong tuần vừa qua chỉ làm gia tăng điều đó. Mặc dù bộ chỉ huy Liên Xô đã cho dùng màn khói và lợi dụng bóng đêm để che giấu việc điều quân nhưng máy bay trinh sát Đức đã phát hiện các đơn vị tới cấp tiểu đoàn đang hành quân ra mặt trận đối diện Quân đoàn thiết giáp XXXIX. Tù binh do biệt kích Đức bắt cũng cho

biết việc tăng cường điều chuyển pháo binh trong khu vực, bao gồm cả Trung đoàn pháo binh 1165 được đưa từ Rzhev xuống phía nam tới khu vực của Tập đoàn quân 31 Xô-viết. Báo cáo này tới từ Đại úy Friedrich Lange, trưởng ban quân báo Sư đoàn bộ binh 102 ở khu vực mà đơn vị pháo binh Xô-viết vừa chuyển đến. Đây là điểm nhấn trong hàng loạt những tin tức cảnh báo tương tự mà sư đoàn gửi đi.

Sư đoàn bộ binh 102 chiếm lĩnh vị trí phòng ngự hai bên bờ sông Osuga, bên cánh trái của Quân đoàn thiết giáp XXXIX và Sư đoàn thiết giáp 5 Đức. Trung đoàn chủ công của nó - Trung đoàn 195 đóng tại khu vực yếu nhất giữa sông Osuga và Vazuza trong khi sư đoàn bộ nằm bên bờ trái Osuga, kiểm soát các vị trí tiền tiêu của quân Đức và Liên Xô trong khu vực của Trung đoàn 195. Mối lo của Lange về sự tăng cường pháo binh lại bị đẩy cao vào ngày 5 tháng 11 khi lần đầu tiên các đợt bắn phá của Hồng quân có sự tham gia của nhiều cỡ pháo khác cùng hỏa tiễn bắn loạt Katiusha - thường được sử dụng nhiều nhất để bắn chuẩn bị hay hỗ trợ tấn công. Các phân tích xa hơn dự đoán pháo binh Xô-viết đối diện Sư đoàn 102 đã tăng lên gấp đôi trong những tuần gần đây.

Báo cáo của Sư đoàn bộ binh 102 - tương tự với thông tin của những sư đoàn trực thuộc khác, đặc biệt là Sư đoàn thiết giáp 5 cùng tin tức từ tù binh bị bắt dọc theo mặt trận trong những cuộc trinh sát với mật độ lớn của Hồng quân dẫn tới khả năng phía Liên Xô sẽ có hoạt động vào ngày 7 tháng 11 - Ngày Hồng quân^[6]. Trong đêm 5 rạng 6 tháng 11, Sư đoàn bộ binh 102 đẩy lùi một trận tập kích có xe tăng hỗ trợ. Ngày tiếp theo, việc chuyển quân đối diện với quân đoàn gia tăng mạnh. Trinh sát phát hiện khoảng 800 tới 1.000 quân tăng cường cho các vị trí Xô-viết gần Rzhev và một số lượng ít hơn đang hành quân dọc Vazuza, ngoài ra tin tức nghe trộm điện đài cũng chỉ ra một trận tấn công sắp đến. Trước những dấu hiệu này, các cơ quan tình báo Đức đi tới những kết luận khác nhau. Buntrock tại Tập đoàn quân 9 đánh giá chúng tiếp tục là dấu hiệu cho một chiến dịch trong tương lai. Trong khi đó, Lange lại tin rằng cuộc tấn công sẽ sớm xảy ra, dù nó vẫn chưa phải là ở "quy mô bán chiến lược".

Bất chấp những điềm báo, ngày 7 tháng 11 tới và yên tĩnh vẫn bao trùm trên mặt trận, chỉ bị phá vỡ bởi những đợt pháo bắn phá hoại. Tuy nhiên ngày hôm đó Sư đoàn 102 bắt được một kẻ đào ngũ 43 tuổi đến từ Trung đoàn bộ binh 426 Sư đoàn bộ binh 88 Xô-viết. Hẳn cho biết thông tin về một đòn tấn công lớn của quân Nga nhằm vào Rzhev và Sychevka. Tuy vậy, tin này không gây hoang mang nhiều vì tay hàng binh mù tịt về thời gian của cuộc tấn công, và sư đoàn của hắn cũng đã có mặt ở khu vực này một thời gian.

Tối muộn hôm đó, vào lúc 20 phút trước nửa đêm, dường như để đánh thức người Đức khỏi tâm trạng yên ổn, quân đội Xô-viết bắt đầu một trận pháo hỏa khủng khiếp nhằm vào Sư đoàn 102. Cơn mưa sắt thép và chất nổ kéo dài 2 giờ, sau đó quân Đức phản pháo và những gì mà các trinh sát viên tiền tuyến Đức thấy được là những khối lớn bộ binh đang tập hợp. Tuy nhiên trận bão lửa cuối cùng cũng qua đi và bình minh sáng hôm đó chứng kiến không gì ngoài sự bình yên trên mặt trận không thay đổi.

Với sự lo lắng được xoa dịu và căng thẳng ban đêm qua đi, von Armin cũng như tư lệnh tập đoàn quân của ông ở Sychevka xem xét đánh giá tình báo mới nhất của Gehlen vừa được đưa ra ngày 6 tháng 11. Bản đánh giá các khả năng xảy đến với Cụm quân Trung tâm - bổ sung cho báo cáo hàng ngày của ông - bao gồm thông tin đáng chú ý đến từ điệp viên hàng đầu nổi tiếng của Đức mang mật danh MAX:

Cuộc họp hội đồng chiến tranh ngày 4 tháng 11 ở Moscow do Stalin đứng đầu. Có mặt: 12 nguyên soái và tướng lĩnh. Cuộc họp đã quyết định các vấn đề: (a) Chuẩn bị mọi chiến dịch một cách cẩn thận để tránh tổn thất lớn;... (f) Tiến hành các chiến dịch tiến công theo kế hoạch

trước ngày 15 tháng 11 nếu có thể khi điều kiện thời tiết cho phép. Hướng chính: từ Grozny [ngoại Caucasus] ... ở khu vực sông Don tại Voronezh; tại Rzhev; phía nam hồ Ilmen và Leningrad [có lẽ nghĩa là khu vực Toropets]. Lực lượng cho mặt trận sẽ rút từ các đơn vị dự bị.

Dù MAX có đáng tin hay không, Gehlen chấp nhận tin tưởng tương đối vì nó hỗ trợ cho quan điểm chung của chính ông. Dù có phải ngẫu nhiên hay không, dù không nguồn nào từ Liên Xô cho biết có cuộc họp ở Kremlin vào tháng 11 và cả Zhukov lẫn Vasilevsky đều viết rằng họ đang ở ngoài mặt trận, nội dung thông tin của MAX về ý đồ tiến công của Hồng quân trùng khớp rất nhiều với kế hoạch chiến lược của họ trong thực tế. Một cuộc họp kiểu như vậy đã diễn ra ở Kremlin thời điểm nào đó trong hai ngày cuối tháng 10.

Được khích lệ bởi MAX, Gehlen bắt đầu bản đánh giá ngày 6 tháng 11 như sau, "Đối diện mặt trận phía đông của Đức, dấu hiệu cho thấy nỗ lực chính của các chiến dịch sắp tới sẽ nhằm vào Cụm tập đoàn quân Trung tâm ngày càng trở nên rõ rệt". Tuy nhiên để dự phòng, ông bổ sung thêm rằng vẫn không rõ quân Nga có đủ lực lượng cần thiết để đồng thời tiến công Cụm quân B hay không. Dù thế, ông viết, "Công tác chuẩn bị tiến công của đối phương ở phía nam không tiến triển nhiều để phải tính tới một chiến dịch lớn ở đây trong tương lai, đồng thời với chiến dịch được dự kiến sẽ nhằm vào Cụm tập đoàn quân B". Gehlen dẫn ra một loạt những cơ sở cho ý đồ của Hồng quân, bao gồm cả việc yếu tố chính trị và quân sự yêu cầu một chiến thắng lớn nhanh gọn, "mà đối phương tin rằng họ có thể đạt được với Cụm tập đoàn quân Trung tâm nhiều hơn so với Cụm tập đoàn quân B"; "ưu thế lớn hơn về vị trí tập kết và xuất phát tấn công do hình thái mặt trận của Cụm tập đoàn quân Trung tâm; khả năng tiêu diệt Cụm tập đoàn quân Trung tâm và chia cắt lực lượng Đức ở phía bắc trái ngược với những khó khăn lớn hơn và cơ hội phát triển ít hơn với một chiến dịch ở phía nam".

Đề cập tới khả năng Hồng quân nhằm vào mấu chốt Rzhev, Gehlen viết "các đòn tiến công bao vây đồng thời... để đánh bật và tiêu diệt lá chắn phía đông bắc của Cụm tập đoàn quân Trung tâm", gồm một mũi thọc sâu mạnh xuyên qua mặt đông của mấu chốt về hướng tây nam và Sychevka. Ông giải thích những mâu thuẫn rõ ràng trong đánh giá của mình rằng trong các trường hợp trước đây, phía Liên Xô có thể tập trung nhiều lực lượng hơn quân Đức. Gehlen không biết rằng mình đã khá chính xác. Điều đó cũng đúng với bổ sung của ông rằng "người Nga thường đặt mục tiêu quá lớn cho lực lượng của họ". Nhận định này đã tóm trúng Zhukov. Dù vậy, điểm mà Gehlen sai lầm là đã đánh giá quá thấp sức mạnh của đòn đánh chiến lược phía nam.

Trên thực tế, chỉ trong vài ngày tới các quyết định được đưa ra ở Moscow sẽ xác nhận những dự đoán của Gehlen.

- Stavka, Moscow, điện Kremlin, 13 tháng 11 năm 1942.

Sau khi hoàn thành chuyến thị sát mặt trận, tối 12 tháng 11 Zhukov cùng Vasilevsky trở lại Moscow. Sáng hôm sau họ họp với Stalin và Hội đồng Quốc phòng Nhà nước để trình bày kế hoạch cuối cùng, bàn bạc những thay đổi chốt về tập kết binh lực và xác định ngày giờ chính xác. Sau cuộc thảo luận kéo dài về phương án của Vasilevsky, Stalin chấp thuận đề xuất cho Phương diện quân Tây Nam của Vatutin mở màn tiến công ngày 19 tháng 11 và Phương diện quân Stalingrad của Eremenko 24 giờ sau. Trên cơ sở thắng lợi của Chiến dịch "Sao Thiên vương", Chiến dịch "Sao Thổ" nối tiếp có thể bắt đầu gần với ngày dự kiến ban đầu là 10 tháng 12. Vasilevsky đề nghị Stalin phê chuẩn việc chuyển giao Tập đoàn quân Cận vệ 2 và Quân đoàn cơ giới Cận vệ 2 trực thuộc từ lực lượng dự bị Stavka để họ có thể tới khu vực Stalingrad đúng thời gian tham gia Chiến dịch "Sao Thổ". Stalin trả lời, "Ta hãy nghe xem Georgi Konstantinovich nói gì đã".

Zhukov báo cáo tình hình ở Phương diện quân Kalinin và Tây. Sau khi xác nhận rằng vẫn cần hoãn thêm một thời gian, ông cho biết thời tiết đang lạnh dần cho phép Chiến dịch "Sao Hỏa" mở màn ngày 24 hoặc 25 tháng 11. "Trên thực tế", Zhukov nói, "nó sẽ có lợi cho chúng ta. Nếu "Sao Thiên vương" giành thắng lợi nhanh chóng, khả năng là quân Đức sẽ phải chuyển bớt số thiết giáp dự bị từ Cụm quân Trung tâm xuống phía nam ngay lập tức, vì sẽ phải mất ít nhất 10 ngày để chuyển quân. Trong trường hợp này, quân Đức sẽ bị suy yếu và lực lượng chiến dịch cần huy động sẽ ít hơn dự kiến ban đầu. Lúc này tôi có thể điều chỉnh tập trung binh lực để đạt hiệu quả cao hơn". Ở đây, Zhukov đề xuất thay đổi mà ông đã suy nghĩ kể từ lần cuối về Moscow hồi cuối tháng 10. Đặc biệt, ông đề nghị chuyển Quân đoàn cơ giới 2 dưới quyền Thiếu tướng Korchagin từ Tập đoàn quân 41 sang Tập đoàn quân xung kích 3. Thay vì tham gia mũi thọc sâu bằng 2 quân đoàn tới Sychevka từ phía tây, Korchagin sẽ phát triển tiến công Velikie Luki và - chỉ là có thể - sẽ dẫn đầu mũi đột phá về phía nam tới Smolensk của Tập đoàn quân xung kích 3, xung kích 4 và 43.

Lý giải cho điều này, Zhukov chỉ ra dấu hiệu suy yếu của lực lượng thiết giáp dự bị Đức, hạn chế của trục phía nam Belyi mà ông cho rằng không cho phép 2 quân đoàn cơ giới hoạt động đồng thời và khả năng quân đoàn Solomatin có thể hoàn thành nhiệm vụ nếu được tăng cường đầy đủ. Zhukov cho biết có thể thực hiện điều này bằng cách bổ sung thêm 2 lữ đoàn cơ giới và có lẽ là cả 1 lữ đoàn xe tăng độc lập cho Solomatin. Sự quả quyết của Zhukov đã gây ấn tượng với Stalin. Stalin chưa bao giờ thấy ông phấn khích như vậy kể từ những cuộc họp ngay trước chiến dịch mùa đông Moscow. Hơn nữa, bản thân Stalin cũng muốn đồng ý với Zhukov, ông cũng mong muốn kết thúc mọi chuyện một lần và mãi mãi ở khu vực trung tâm của mặt trận. Ông cũng thầm hài lòng trước cuộc đua lành mạnh đang rất rõ ràng khi Vasilevsky và Zhukov đưa ra những phương án bổ sung và cả đua tranh với nhau.

Trước sự không hài lòng kín đáo của Vasilevsky, Zhukov tiếp tục, "Nếu Chiến dịch "Sao Thiên vương" thất bại, chúng ta vẫn có lợi thế để giành thắng lợi trong Chiến dịch "Sao Hỏa", nhưng chỉ trong trường hợp đồng chí [Stalin] giữ Tập đoàn quân Cận vệ 2 cùng các quân đoàn cơ động tăng cường ở những vị trí để họ có thể hỗ trợ tôi". Vasilevsky hiểu rằng điều này có nghĩa là ông sẽ phải tiến hành "Sao Thiên vương" chỉ với binh lực trong tay. Với tính cách thường thấy, ông không nhắc đến lựa chọn của mình khi Zhukov thất bại.

Stalin kết thúc cuộc họp bằng cách phê chuẩn cả kế hoạch và thời gian cho các chiến dịch sắp tới của Vasilevsky và Zhukov. Ông cũng cho phép Zhukov thực hiện những điều chỉnh cần thiết trong bố trí lực lượng. Trước khi rời phòng, Zhukov yêu cầu Ivanov thông báo cho Purkaev di chuyển ngay Quân đoàn cơ giới 2 của Korchagin tới khu tập kết mới phía đông Velikie Luki. Buổi sáng hôm sau, Zhukov và Vasilevsky trở lại mặt trận để kiểm tra công tác chuẩn bị với các tư lệnh phương diện quân và tập đoàn quân.

- Sở chỉ huy Quân đoàn thiết giáp XXXIX Đức, Nastasino, 13 tháng 11 năm 1942.

Một sự yên tĩnh đáng lo ngại bao phủ chiến tuyến quân Đức dọc sông Vazuza trong khi các sĩ quan tham mưu quân đoàn họp giao ban thường lệ với Đại tướng von Arnim. Khoảng thời gian tĩnh lặng trên mặt trận kể từ sau cuộc đấu pháo dữ dội đêm 7 tháng 11 vẫn kéo dài, và các sĩ quan đang tập hợp ở đây cảm thấy vừa nhẹ nhõm, vừa lo lắng. Ham muốn được sống đơn giản là mang lại cảm giác được giải tỏa. Tuy vậy, từ những kinh nghiệm trong quá khứ họ biết rằng sớm muộn gì bầu trời cũng sẽ bị phủ kín bởi cơn mưa đạn pháo, mặt đất sẽ rung chuyển xung quanh, và họ sẽ nghe thấy tiếng nghiêng xích hãm dọa của xe tăng, được bổ sung bởi tiếng reo hò "Ura" từ những biển bộ binh Hồng quân. Chắc chắn nhiều người sẽ không sống để nhìn thấy ánh sáng ngày tiếp theo. Sự căng thẳng gần như không thể chịu đựng được.

Tất cả vẫn còn tin tưởng vào dự đoán của tình báo Đức, và họ hiểu rõ rằng những trận mưa bắt đầu từ giữa tháng 10 đã cầm chân quân đội Xô-viết và cản trở cuộc tiến công. Nhưng họ tự hỏi, giai đoạn ngắn ngủi này sẽ kéo dài bao lâu? Dọc theo chu vi phòng thủ của Tập đoàn quân 9, hoạt động của quân Nga hầu như đã ngừng lại. Pháo kích giảm bớt, trinh sát và tập kích chấm dứt, cũng như việc chuyển quân ra phía trước của các đơn vị mới. Các đơn vị cũ vẫn chiếm lĩnh vị trí của mình và hệ thống thông tin sử dụng mã hiệu cũ quen thuộc. Dòng chảy không ngừng những kẻ đào ngũ cho biết sự gia tăng củng cố phòng ngự và không quân Xô-viết ngăn chặn quyết liệt những chuyến bay trinh sát của quân Đức. Qua lớp vỏ khó chọc thủng đó, tình báo Đức thu được một mớ hỗn độn những thông tin cả lo ngại lẫn phấn khởi. Một số cuộc chuyển quân được phát hiện, thường là ban đêm nhưng ánh đèn mờ của các xe quân sự Nga thường xuyên hướng từ mặt trận về phía sau cũng như từ tuyến sau lên tuyến trước. MAX báo cáo trong khu vực của Tập đoàn quân 20 Xô-viết mới có thêm 110 xe tăng và sau đó là 2 sư đoàn đủ chuyển tới khu vực này và những nơi quan trọng khác. Sư đoàn bộ binh 102 báo cáo đến ngày 10 tháng 11 có thêm khoảng 22 đại đội pháo binh Liên Xô mới hiện diện và Lange cho rằng tỉ lệ bộ-pháo quá thấp. Hoặc số pháo trên là giả, hoặc sự tăng cường pháo là dấu hiệu cho thấy sẽ có thêm nhiều bộ binh được chuyển tới.

Đến 13 tháng 11, hệ thống nghe trộm điện đài hoạt động cẩn thận và mẫn cán của quân Đức đã phát hiện thêm 5 sở chỉ huy tập đoàn quân Nga mới - 3 xung quanh Moscow và 2 ở đông bắc Rzhev. Tuy nhiên, trong số đó bao nhiêu là mới, bao nhiêu đã ở sẵn tại đó thì không xác định được. Hai trong số này là Tập đoàn quân 29 đã biến mất khỏi biên chế Phương diện quân Kalinin một tháng trước và Tập đoàn quân xe tăng 3 mà lần cuối được ghi nhận là trong cuộc tiến công tháng 7 phía bắc Bryansk. Một tập đoàn quân khác tạm thời xác định với tên "Dự bị" là Tập đoàn quân Cận vệ 2 ở khu vực Tambov. Nghe trộm điện đài cũng ghi nhận Quân đoàn bộ binh 6 "Stalin" mới ở tây Belyi và tạm thời định vị nhiều đơn vị cơ giới mới thuộc Phương diện quân Kalinin. Tuy nhiên các báo cáo tiền tuyến lại ghi nhận lực lượng quân Nga dọc theo mặt trận không thay đổi.

Tấm bản đồ hình thái của Quân đoàn thiết giáp XXXIX mà các sĩ quan đang nghiên cứu cho thấy bộ đội Xô-viết đối diện quân Đức phòng thủ dọc sông Vazuza và các khu vực thuộc mấu lồi Rzhev có những thay đổi khó hiểu trong bố trí lực lượng. Sĩ quan quân báo quân đoàn trình bày những điều chỉnh này. Theo đó, đến ngày 1 tháng 11, Sư đoàn bộ binh 88, 251 và 331 Xô-viết đối diện Sư đoàn bộ binh 102 và Sư đoàn thiết giáp 5 Đức dọc sông Osuga và Vazuza được hỗ trợ bởi Sư đoàn bộ binh 326 Xô-viết làm dự bị. Đến 13 tháng 11, Sư đoàn 326 đã rút đi và điểm tập trung mạnh nhất đối diện lực lượng Đức phía nam Zubtsov, ngay phía bắc phòng tuyến của Quân đoàn thiết giáp XXXIX và đối diện Sư đoàn bộ binh 78 ở khu vực sông Gzhat bên cánh phải của quân đoàn. Các điểm tập kết này không phải là dấu hiệu cho một cuộc tiến công ngay tức thời dọc tuyến Vazuza. Khảo sát các khu vực then chốt cũng cho thấy tình hình tương tự. Không có điểm tập kết nào phù hợp cho một cuộc tiến công sớm, mặc dù 1 quân đoàn xe tăng, tạm thời được xác định là Quân đoàn 1 được phát hiện ở phía tây Belyi, và Quân đoàn xe tăng 3 được ghi nhận nằm ở tuyến sau của Tập đoàn quân 22 Xô-viết đối diện thung lũng sông Luchesa. Để phòng ngừa, mấy ngày trước Tập đoàn quân 9 đã lệnh cho Sư đoàn thiết giáp 1 bắt đầu chuyển từ Sychevka tới Vladimirovskoe tây nam Belyi làm dự bị cho Quân đoàn thiết giáp XXXIX.

Cuộc họp kết thúc mà không làm giảm được căng thẳng đang dồn nén, các sĩ quan trở về vị trí chỉ huy của mình. Tại đây, cùng với binh sĩ dưới quyền họ kiên nhẫn chờ đợi sự phán xét của số phận và những vị thần.

- Stavka, Moscow, điện Kremlin, 17-19 tháng 11 năm 1942.

Tối 16 tháng 11 Zhukov từ miền nam bay về Moscow. Với tư cách Phó tổng tư lệnh tối cao, trong suốt tuần vừa qua ông đã nghiên cứu mọi vấn đề của Chiến dịch "Sao Thiên vương" với Vasilevsky và các chỉ huy phương diện quân, tập đoàn quân. Di chuyển cả bằng đường bộ lẫn đường không, những chuyến kiểm tra của ông trải dài hàng trăm cây số trên lãnh thổ rộng lớn sẽ diễn ra cuộc phản công, từ khu vực của Tập đoàn quân Cận vệ 1 ở Novaia Kalitva bên sông Don tới khu vực của Tập đoàn quân 51 bên những hồ nước mặn khô cằn và thảo nguyên phía nam Stalingrad, nơi ngọn lửa chiến tranh vẫn đang âm ỉ cháy. Mặc dù tâm trí của Zhukov vẫn đang dành cho miền bắc cùng Chiến dịch "Sao Hỏa", sau cùng ông vẫn là Phó tổng tư lệnh tối cao, và vì vậy "Sao Thiên vương" cũng là trận đánh của ông giống như Vasilevsky.

Zhukov thừa nhận Vasilevsky đã lên kế hoạch rất tốt. Nhưng ông đã luôn làm được như thế. Hai mũi tiến công chính đồng thời ở phía bắc và nam thành phố sẽ giáng đòn vào lực lượng Rumani yếu ớt và Zhukov nhớ lại quân Rumani đã chiến đấu như thế nào trong cuộc bao vây Odessa dường như đã xảy ra hàng chục năm trước. Hồi đó các đơn vị Đức sung sức đã phải hỗ trợ chúng. Bây giờ quân Đức không thể làm như vậy. Tập đoàn quân 6 danh tiếng một thời vẫn đang mắc kẹt ở Stalingrad. Chúng đã không chiếm được thành phố, và thất bại trước nhiệm vụ quan trọng này sẽ làm suy sụp ý chí chiến đấu của nó, Zhukov nghĩ, trong khi cuộc chiến trong thành phố không nghi ngờ gì là đã tiêu hao sức mạnh của nó. Dự bị chiến dịch của đối phương còn rất mỏng, và những lực lượng dự trữ mới sẽ phải đến từ Tập đoàn quân 1 Đức hiện vẫn đang bị phân tán ở Caucasus, hoặc từ Cụm quân Trung tâm xa trên miền bắc. Nếu "Sao Thiên vương" thành công - nó sẽ sớm như vậy - quân dự bị Đức từ các khu vực khác sẽ đến quá trễ để cứu vãn tình hình. Trên thực tế, Zhukov cho rằng rất có khả năng chúng sẽ phải đối diện với tình huống tệ nhất khi viện binh vẫn còn đang trên đường và không thể chỉ viện cho hướng nào. Phải! Zhukov nghĩ, mật danh cho các chiến dịch này thật là thích hợp. Những vị thần sẽ mỉm cười trước Hồng quân, viên tướng Bolshevik tin tưởng.

Ngày hôm sau Zhukov thảo luận với Vasilevsky, Hội đồng Quốc phòng Nhà nước và Stalin ở Kremlin. Với mọi công tác chuẩn bị hầu như đã hoàn thành, mục đích duy nhất của cuộc họp là phê chuẩn cuối cùng của Stalin cho những hòng pháo sẽ khai hỏa trong không đầy 48 giờ tới. Cuộc họp diễn ra ngắn gọn và nhanh chóng. Bộ Tổng tham mưu, bộ chỉ huy các phương diện quân, tập đoàn quân, các binh chủng, ngành đã hoàn thành một khối lượng công việc đồ sộ, chi tiết cho chiến dịch. Giờ chỉ cần đèn xanh từ Stalin. Lệnh tấn công sau đó sẽ được truyền xuống các sư đoàn, trung đoàn, tiểu đoàn, đại đội, và sau chót, trong những giờ cuối cùng trước trận đánh, tới từng chiến sĩ tankist (lính tăng), pháo thủ, công binh và bộ binh. Zhukov biết rằng bất chấp những biện pháp an ninh nghiêm ngặt và nỗ lực giữ bí mật, sĩ quan cũng như binh sĩ dù ở cấp thấp đến đâu cũng cảm nhận được trận đánh đang tới gần. Bản năng của người lính thật là ghê gớm. Chỉ huy hay chiến sĩ cũng đều là người sống sót, và những người sống sót chắc chắn biết rõ; họ cảm thấy hơi thở chiến tranh đang tới gần. Thật ngược đời, Zhukov nghĩ, trên thực tế chính ý chí sinh tồn sẽ thúc họ tiến lên, vì chỉ có chiến thắng mới là hy vọng duy nhất cho họ tồn tại qua chiến tranh.

Stalin bình thản thốt ra những từ định mệnh mà các chỉ huy của ông đang đợi. Vasilevsky sẽ tấn công đúng như kế hoạch vào ngày 19 và 20 tháng 11, và Zhukov sẽ bắt đầu sau đó 1 tuần. Hầu như không có cảm xúc gì trong những lời của Stalin. Chúng đã cạn kiệt từ năm 1941. Ông hiểu rằng mình có thể tung những đạo quân lớn vào trận. Cũng như trước đây, các đạo quân đó có thể thành công hay thất bại, và hàng trăm ngàn người sẽ ngã xuống. Stalin hiểu sức mạnh, cái giá và hậu quả của việc sử dụng lực lượng quân sự. Ông đã phát triển khả năng đánh giá được kết quả, và nhờ đó là khả năng chấp nhận trả giá. Sau cùng, những chiến dịch này là sự chuyển tiếp và dù chúng thắng hay bại, những trận đánh khác sẽ tiếp nối. Kết thúc đã khá rõ

ràng. Tiềm lực của nhà nước Xô-viết cùng bộ máy quân sự của nó hùng hậu hơn nước Đức nhiều. Bất kể chuyện gì xảy ra trong Chiến dịch "Sao Thiên vương" và "Sao Hỏa", đó vẫn là thực tế, và cuối cùng thực tế sẽ đứng vững.

Zhukov ở lại Moscow sau cuộc họp. Stalin không yêu cầu nhưng Zhukov muốn có mặt cùng Stavka và Bộ Tổng tham mưu khi trận đánh của Vasilevsky bắt đầu. Ông biết rằng những giờ đầu tiên thường cho thấy thành công hay thất bại, và trung tâm của bộ máy quân sự Xô-viết là nơi tốt nhất để đánh giá điều này. Sau đó ông có thể trở về Rzhev.

Sáng sớm hôm sau, Zhukov cùng những sĩ quan đang nóng lòng của Bộ Tổng tham mưu chờ đợi tin tức đầu tiên từ Vasilevsky. Đúng 07 giờ 20, tín hiệu cần thiết Ogon' (khai hỏa) được đưa ra và ngay lúc đó, hàng ngàn họng đại bác, súng cối và hỏa tiễn bắn loạt của Hồng quân bắt đầu dội bão lửa xuống các vị trí phòng ngự của quân Rumani và Đức. Cuộc pháo kích kéo dài 1 giờ 20 phút và được tiếp nối lúc 08 giờ 48 bởi 2 phút bắn chuẩn bị cuối cùng. Lúc 08 giờ 50, khi pháo chuyển làn vào tung thâm phòng ngự, xe tăng và bộ binh hỗ trợ thuộc Tập đoàn quân xe tăng 5 và Tập đoàn quân 21 của Vatutin bắt đầu xung phong. Zhukov có thể tưởng tượng ra cảnh tượng hùng tráng ấy, ông thầm ước mình có mặt ở đó. Hãy kiên nhẫn, ông tự nhủ, sẽ đến lượt ta.

Báo cáo đưa về với tốc độ vô cùng chậm chạp. Những tin tức đầu tiên cho biết rõ mặc dù sương mù khiến việc nhận diện mục tiêu của pháo binh khó khăn hơn, mật độ pháo kích đã bù đắp lại sự thiếu chính xác đó. Mưa đạn đại bác xối tung các vị trí phòng ngự và công sự, tiêu diệt số quân bên trong và uy hiếp tinh thần những vị trí chưa bị đánh. Sương mù cũng giúp che giấu bộ binh và xe tăng trước trinh sát và nhanh vượt của những đàn máy bay cường kích đáng sợ đối phương. Mặc dù bị chống trả quyết liệt, đến giữa buổi sáng báo cáo xác nhận tuyến phòng thủ tiền tiêu của quân Rumani đã bị đè bẹp, Trung tướng P. L. Romanenko, Tư lệnh Tập đoàn quân xe tăng 5 đã yêu cầu Vatutin cho phép tung 2 quân đoàn của mình vào trận. Vatutin chấp thuận, và vào lúc khoảng 13 giờ 00, Quân đoàn xe tăng 1 và 26 bắt đầu bước vào chiến đấu. Họ thọc qua những vị trí địch và đến cuối buổi chiều đã khoan được 16 ki-lô-mét vào hậu phương chiến dịch của quân Rumani. Tiến sau họ là những kỵ sĩ của Quân đoàn kỵ binh 8, trong khi ở tuyến sau bộ binh Xô-viết tiêu diệt nốt những ổ đề kháng còn lại của kẻ địch.

Khi Zhukov rời Bộ Tổng tham mưu lúc chiều muộn, ông thấy rõ ràng là Vasilevsky đã có một khởi đầu thuận lợi. Vấn đề then chốt, Zhukov nghĩ, là liệu có lực lượng dự bị Đức nào phía sau quân Rumani không, và nếu có thì là bao nhiêu? Nhanh chóng, Zhukov lên máy bay tới sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin.

quân Nam tiến về Stalingrad, phần lớn các mũi nhọn phiền phức đó trong khu vực Cụm quân Trung tâm đã bị thu hẹp, von Kluge đang có kế hoạch tận dụng thắng lợi của Cụm quân Nam để nấn lại chiến tuyến lần cuối cùng ở phía đông bằng một đòn công kích mới vào Moscow. Nhưng thay vào đó, từ giữa mùa hè ông đã phải đối phó với hàng loạt cuộc tấn công cục bộ dữ dội của Hồng quân, đỉnh điểm là chiến dịch Rzhev tháng 8 của Zhukov.

Tin tức mới nhất từ OKH cho thấy nguy cơ có hậu quả xấu. Không chỉ việc Cụm tập đoàn quân Nam đã bị chặn đứng và phải chuyển vào phòng ngự ở Stalingrad, chính quân đội Liên Xô - trái với các dự đoán của tình báo - đã mở màn một chiến dịch quy mô lớn chỉ hai ngày trước và tin tức rất đáng ngại. Von Kluge đọc báo cáo, chỉ nắm những ý chính trong khi nghĩ về chính tình trạng tồi tệ của mình. "Tuyến phòng thủ của quân Rumani bị phá vỡ ở phía bắc và phía nam Stalingrad", "Thiết giáp Nga tiến sâu về sông Don", "Sư đoàn thiết giáp 22 thuộc Quân đoàn thiết giáp XXXXVIII đang giao chiến ác liệt ở phía bắc Oblivskaia" và "Không có lực lượng tăng viện nào để ngăn chặn đà tiến của quân đội Xô-viết trong khi họ đang tấn công mạnh ở chính khu vực Stalingrad". Thảm họa nối tiếp thảm họa đối với khu vực được cho là thứ yếu này. Liệu phía Liên Xô định làm gì với đạo quân của ông? Qua các tin tức tình báo, von Kluge được biết Zhukov không chỉ huy ở phía nam. Thay vào đó ông ta nắm lực lượng đối đầu với Cụm quân Trung tâm, trong khi một người Nga khác gặt hái thành công từ những gì đang diễn ra ở Stalingrad. Von Kluge đã từng độ sức với Zhukov trong những trận đánh cay đắng ở Iartsevo và Elnia mùa hè năm 1941. Kinh nghiệm ở đó và ở Moscow hồi mùa đông giúp ông dễ dàng thấy rõ rằng Zhukov ở đâu thì trận đánh lớn ở đó. Không hề do dự, von Kluge thốt lên dứt khoát "Rzhev".

Trong khi thất bại đang đè nặng ở phía nam, chấn động có thể cảm thấy ở Smolensk. OKH đã đặt vấn đề với Bộ tham mưu Cụm tập đoàn quân về việc điều quân của hướng trung tâm xuống phía nam, nơi tình hình đang xấu dần. Bộ tham mưu được von Kluge chống lưng đã phản đối, viện dẫn mối đe dọa đang hiện hữu tại mặt trận của họ. "Nếu chúng tôi chỉ vừa vãn giữ được hồi tháng 8 thì chúng tôi sẽ làm gì trong tháng 11 hay 12 nếu thiếu những đơn vị dự bị chiến dịch quan trọng này?", von Kluge nói. Thời gian trôi qua, câu hỏi của OKH vẫn chỉ dừng lại ở câu hỏi. Tuy nhiên von Kluge không cần phải nhắc nhở Model và các tư lệnh tập đoàn quân dưới quyền ông về nguy cơ đó, họ cũng đã đọc báo cáo từ phía nam. Tất cả một lần nữa nghiên cứu thông tin tình báo để tìm những dấu hiệu của một cuộc tấn công và nghiêm khắc xem xét lại phương án phòng thủ.

ĐÊM TRƯỚC

- Sở chỉ huy tiền phương Phương diện quân Tây, Korshikovo, 23 tháng 11 năm 1942.

Sở chỉ huy tiền phương của Thượng tướng Konev đặt ở một vị trí lý tưởng⁵¹ trong khu rừng thưa bên ngoài ngôi làng nhỏ cách sở chỉ huy Tập đoàn quân 20 ở Pesochnia gần 10 ki-lô-mét và cách mặt trận Vazuza 23 ki-lô-mét về phía đông. Rừng bao phủ xung quanh chỉ huy sở tới cách bờ sông 5 ki-lô-mét trong khi cánh đồng trải dài từ bờ sông, và khu rừng giúp che giấu sự di chuyển từ sở chỉ huy lên mặt trận và ngược lại. Vị trí chỉ huy nằm cách giao điểm của đường sắt và đường bộ giữa Pogoreloe-Gorodishche và Moscow-Rzhev đúng 20 ki-lô-mét về phía nam, tuyến hậu cần chính tới các đơn vị của Phương diện quân Tây.

Konev cảm thấy hài lòng vì lúc này thời tiết dường như đang ủng hộ ông. Sau quãng thời gian vật lộn với bùn từ giữa tháng 10, vào đầu tháng 11 không khí lạnh của mùa đông bắt đầu tới. Một loạt những đợt rét yếu tràn về phía nam từ biển Baltic làm bùn trở nên rắn lại. Sau đó vào ngày 13 tháng 11 là một đợt rét đột ngột đánh dấu bởi nhiệt độ từ 21 đến 23°C và không khí

khô lạnh. Mặt đất nhanh chóng trở nên khô ráo hoặc đóng băng và vận chuyển bằng cơ giới gia tăng, cho phép khôi phục công tác tập kết lực lượng và hậu cần. Giờ thì đã có thể tấn công vào giữa tháng 11, Konev nghĩ. Thật đúng lúc làm sao! Những tin tức mới nhất từ Stalingrad cho biết các đơn vị thiết giáp của Vasilevsky đã gần như sắp hội quân được với nhau ở phía tây thành phố và bao vây Tập đoàn quân 6 Đức. Điều đó sẽ tạo cơ hội lý tưởng cho trận đánh Rzhev. Cũng giống như Zhukov, Konev tin chắc rằng người Đức - vốn chưa bao giờ chậm trễ trong việc đưa ra các giải pháp quân sự - sẽ nhanh chóng chuyển thiết giáp dự trữ xuống phía nam. Konev lưu ý rằng đã có báo cáo từ Tập đoàn quân 20 rằng Sư đoàn thiết giáp 5 Đức có thể đang rút khỏi các vị trí dọc theo mặt trận Vazuza mà chúng đóng từ tháng 9. Nếu đúng như vậy, nó sẽ tăng cơ hội giành chiến thắng hơn rất nhiều, vì các sư đoàn thiết giáp luôn khó nhằn hơn bộ binh.

Konev không thể để bị phân tán quá lâu vào chuyện đó. Ông vẫn còn rất nhiều việc phải làm. Ban tham mưu của ông đang trong giai đoạn cuối cùng của việc điều phối các hoạt động chuẩn bị đối với các tập đoàn quân trực thuộc. Nhiệm vụ này quả là đáng kể, ông tự mình kiểm tra dứt khoát từng chi tiết nhỏ. Bản thân kế hoạch tiến công đã hoàn thành, dữ liệu chính xác và chi tiết đã thay thế những thông tin chung chung trong bản đề án ban đầu của chiến dịch. Thiếu tướng N. I. Kiriukhin chỉ huy Tập đoàn quân 20 và V. S. Polenov chỉ huy Tập đoàn quân 31 đã điều động 9 sư đoàn bộ binh sẽ tiến công từ đầu cầu Osuga vượt sông Vazuza qua dải đất hẹp giữa hai con sông này. Các sư đoàn trên đang được tập kết trong những vị trí xuất phát mới ở ngay tuyến sau, trong khi các bộ phận nhỏ trực thuộc nghi binh phòng ngự trên tiền duyên. Trong khi đó, lực lượng thê đội hai thuộc Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 của Thiếu tướng F. D. Zakharov cùng Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 Moscow và 2 quân đoàn cơ động thuộc Binh đoàn kỵ binh-cơ giới do Thiếu tướng V. V. Kriukov chỉ huy đang tập kết ở phía đông sông. Phần lớn pháo binh đã vào vị trí yểm trợ, nhưng hậu cần của họ với số đạn dược cần thiết thì vẫn đang trên đường,

Ngày 18 tháng 11 pháo binh đã tiến hành công tác tính toán phần tử bắn được che giấu dưới vỏ bọc một trận pháo kích dọc theo toàn bộ chiến tuyến phía nam Zubtsovto. Hai ngày sau các sư đoàn bộ binh tuyến trước bắt đầu mở những trận tập kích, vũ trang trinh sát và "thăm dò" nhằm phát hiện những thay đổi mới nhất trong hệ thống phòng thủ của quân Đức và để hoàn thành việc điều chỉnh trinh sát mục tiêu cho pháo binh. Các hoạt động này diễn ra trên một mặt trận rộng lớn và ở cả ngoài khu vực tác chiến nhằm giữ bí mật hướng tấn công.

Đúng là vô cùng phức tạp khi tấn công với một lực lượng lớn như vậy, Konev nghĩ; một sai sót nhỏ nhất có thể làm đảo lộn kế hoạch và dẫn tới thảm họa. Đó là lí do vì sao công tác phản gián và nghi binh lại quan trọng đến thế. An ninh đã được đẩy mạnh trong năm vừa qua, kể cả khi nó cần đến sự tàn nhẫn và tính mạng để đưa thông điệp này tới sĩ quan và chiến sĩ. Kết quả là quân đội không còn hiện tượng thường xuyên vi phạm kỷ luật khi di chuyển ban ngày nữa. Giờ đây bất cứ cuộc hành quân nào cũng phải được phê chuẩn đặc biệt của bộ tham mưu tập đoàn quân. Kỷ luật trong thông tin cũng được xiết chặt hơn nhiều. Các sĩ quan mã hóa các thông điệp hay theo dõi việc ngừng liên lạc vô tuyến hoàn toàn. Điều này mang lại kết quả lớn vì việc liên lạc có kỷ luật cho phép sử dụng tín hiệu cho mục đích nghi binh, nhất là khi quân Đức thường xuyên tìm cách khai thác sơ hở trong những biện pháp thông tin của Hồng quân. Konev cười một mình khi nghĩ đến những nỗ lực sử dụng thông tin gần đây nhằm dựng lên việc tập kết những đạo quân tưởng tượng ở bắc Rzhev và nam Vazuza. Ông thầm hỏi liệu chúng có đánh lừa được kẻ địch về nơi mà lưỡi búa của Hồng quân sẽ thực sự giáng xuống không. Ông hy vọng vào báo cáo Sư đoàn thiết giáp 1 và 5 Đức di chuyển về phía nam, nếu đúng như vậy, nghĩa là chúng đã cắn câu.

Kế hoạch nghi binh chủ đạo của phương diện quân dựa trên cơ sở nhận định rằng quân Đức đang dự kiến một cuộc tấn công vào mấu lồi Rzhev. Tuy nhiên chúng không biết thời gian và địa điểm chính xác. Vì vậy Konev tìm cách che giấu thời gian và hướng chủ công. Thời tiết ủng hộ ông trong chuyện này. Khá là hợp lý cho quân Đức khi cho rằng trận đánh Rzhev sẽ diễn trước bất cứ động thái nào ở Stalingrad, vì đây dường như là mục tiêu chính của quân đội Xô-viết và vì một đòn đánh nhằm vào Rzhev sẽ thu hút sự chú ý cũng như lực lượng của quân Đức ở phía nam. Tuy nhiên khi điều đó không xảy ra, và thay vào là một chiến dịch lớn của Hồng quân ở phía nam thì quân Đức - vốn vẫn đánh giá thấp sức mạnh của Liên Xô, do vậy nghĩ rằng họ chỉ đủ sức mở một chiến dịch lớn - sẽ tưởng rằng hướng chủ công là ở phía nam. Trong trường hợp này, Konev nghĩ, nhiều khả năng quân Đức sẽ cho chiến dịch Rzhev là một đòn nghi binh và chúng sẽ thêm phần dút khoát trong việc rút quân xuống phía nam để đối phó với cơn khủng hoảng lớn hơn ở đây.

Nghi binh hay không, Stalingrad cũng sẽ thu hút sự chú ý của quân Đức khỏi Rzhev và khiến chúng gặp khó khăn lớn hơn trong việc xác định thời điểm bắt đầu chiến dịch. Các cuộc pháo kích thường xuyên, những vi phạm có chủ tâm trong quá trình chuyển quân, thông tin liên lạc và hàng loạt những cuộc trinh sát vũ trang đã được Hồng quân tiến hành để gây bối rối cho kẻ địch. Cùng lúc đó, Konev che giấu hướng tiến công thực sự bằng cách nghi binh việc tập kết lực lượng tấn công ở phía bắc tại đỉnh mấu lồi, nam Zubtsov trên tuyến đường bộ và đường sắt trực tiếp tới Rzhev và phía nam Vazuza. Địa hình chỉ ra rằng phương diện quân của Konev đóng vai trò chủ chốt trong kế hoạch nghi binh. Điều này quả thực khó khăn, Konev nghĩ, nhưng nhiệm vụ đã hoàn thành và ông có mọi lý do để tin rằng nó sẽ thành công.

Cuộc họp của Konev với Kiriukhin và Polenov kết thúc vào buổi trưa. Sau khi các chi tiết về nhiệm vụ của Tập đoàn quân 20 và 31 đã được xem xét và phê chuẩn, Konev hội kiến nhanh chóng với Thiếu tướng E. P. Zhuravlev và V. Ia. Kolpakchi, Tư lệnh Tập đoàn quân 29 và 30, những người sẽ tiến hành các trận đánh hỗ trợ. Tập đoàn quân của Zhuravlev vừa được tổ chức lại gần đây từ Phương diện quân Kalinin đã nhận được các sư đoàn mới, có nhiệm vụ bảo vệ sườn nam của Tập đoàn quân 20 dọc sông Gzhat, phía nam Vazuza. Ông cũng đã và đang tham gia nghi binh tích cực bằng cách dựng lên việc tập kết và chuẩn bị tấn công giả với Sư đoàn bộ binh 82 và 415 trong đầu cầu nhỏ dọc sông Gzhat. Khi Tập đoàn quân 20 và 31 đã tới được tuyến đường sắt Rzhev-Sychevka và uy hiếp Sychevka, Zhuravlev sẽ tiến công thành phố.

Tập đoàn quân 30 do Kolpakchi chỉ huy nằm trên cánh trái của Konev đối diện Rzhev cũng sẽ vào thế tiến công nhưng sẽ đợi cho đến khi Tập đoàn quân 20, 31 bên cánh trái và Tập đoàn quân 39 bên cánh phải của họ đã đạt được thắng lợi ban đầu. Khi đó Tập đoàn quân 30 sẽ tham gia đột phá từ đầu cầu nam sông Volga phía tây Rzhev để hội quân với mũi thọc sâu của Tập đoàn quân 39 và liên kết với lực lượng phát triển của Tập đoàn quân 20 và 31 gần Chertolino trên đường sắt Rzhev-Olenino. Lúc đó họ sẽ có nhiệm vụ cùng Tập đoàn quân 31 tiêu hao quân Đức bị vây trong Rzhev. Tập đoàn quân 31 của Polenov sẽ công kích phía nam Zubtsov, phối hợp với Tập đoàn quân 20 đè bẹp tuyến phòng ngự dọc sông Osuga và Vazuza, sau đó hỗ trợ Tập đoàn quân 30 tiêu hao Rzhev (xem Phụ lục về nhiệm vụ chính xác của Tập đoàn quân 31 và 20).

Những ngày trước, Konev đã ghé qua tất cả các sở chỉ huy tập đoàn quân trên khu vực trung tâm đối diện Viaz'ma cùng lực lượng dự bị tập kết ở tuyến sau. Các đơn vị này sẽ không trực tiếp tham gia Chiến dịch "Sao Hỏa", nhưng vai trò quan trọng trong Chiến dịch "Sao Mộc" ngay sau đó khiến việc đảm bảo cung cấp thông tin cho họ về diễn biến kế hoạch là rất cần thiết. Lúc đó các đơn vị trên có thể tổ chức công tác chuẩn bị cho chiến dịch sắp tới vốn đã đang được tiến hành khá tốt.

Những chỉ huy của "Sao Mộc", Thượng tướng Ia. T. Cherednichenko ở Tập đoàn quân 5 và Thượng tướng V. N. Gordov ở Tập đoàn quân 33 đều đang nóng lòng được xung trận. Hồi tháng 10 năm 1942 họ đã được Zhukov bổ nhiệm vào vị trí chỉ huy ở những khu vực trọng yếu này và để làm mũi nhọn cho giai đoạn cuối quyết định nhất của chiến dịch nhờ sự khôn ngoan và kinh nghiệm chiến đấu. Konev tán thành, đồng thời cũng hoan nghênh sự có mặt trong Chiến dịch "Sao Mộc" của viên chỉ huy thiết giáp dày dạn nhất của Hồng quân, Trung tướng P. S. Rybalko. Tập đoàn quân xe tăng 3 đã chiến đấu ác liệt ở Bolkhov trong biên chế Phương diện quân Briansk hồi tháng 7 và tháng 8. Mặc dù không thành công (và thậm chí là vụng về) trong chiến dịch đó, tập đoàn quân đã có được những kinh nghiệm vô cùng quý báu. Và lúc này, đã được củng cố, nghỉ ngơi và tăng cường, nó đóng quân không cố định ở phía tây Kaluga dưới quyền Phương diện quân Tây. Sẽ thật là một cảnh tượng trác tuyệt, Konev nghĩ, khi những chiến xa của Rybalko lăn xích trên đường phố Viaz'ma, mục tiêu đã thoát khỏi tay quân đội Xô-viết hơn một năm. Thành phố Viaz'ma cũng như sự tồn tại của Cụm quân Trung tâm Đức là hiện thân cho thất bại của Hồng quân. Phải! Rybalko là người thích hợp để giải phóng nó.

Hứng khởi trước hình ảnh đó, tuy nhiên Konev biết điều này vẫn còn chỉ là giấc mơ, một giấc mơ mà viễn cảnh hoàn thành nó có thể thấy được, nhưng dù sao vẫn đang là giấc mơ. Trong sở chỉ huy của mình đêm 23 tháng 11 năm 1942, Konev quyết tâm theo đuổi giấc mơ ấy với mọi sức lực mà ông có trong tay.

- Sở chỉ huy Tập đoàn quân 20, Pesochnia, 24 tháng 11 năm 1942.

Chỉ còn không đầy 24 giờ nữa các vị thần sẽ trút cơn thịnh nộ xuống quân Đức dọc sông Vazuza. Công tác chuẩn bị đã gần như hoàn tất, Thiếu tướng N. I. Kiriukhin, Tư lệnh Tập đoàn quân 20 trao đổi kế hoạch với tham mưu trưởng và chính ủy A. A. Lobachev trong khi họ nhìn chăm chú vào tấm bản đồ cỡ lớn trên tường sở chỉ huy. Như nó chỉ ra, kế hoạch đã xong xuôi (xem Bản đồ 4). Bộ tham mưu tập đoàn quân đã cẩn thận đánh dấu trên đó những ô vuông lớn ghi lại thay đổi trong lực lượng địch đối diện mỗi khu vực. Các số liệu tỏ ra khả quan. Về binh lực, Tập đoàn quân 20 với 115.000 người áp đảo đối phương với tỉ lệ hơn 3 trên 1. Về thiết giáp tỉ lệ này còn lớn hơn và đối với pháo binh thì hoàn toàn vượt trội. Dù vậy, vì lí do nào đó Kiriukhin vẫn không cảm thấy dễ chịu. Ông đã từng chứng kiến tỉ lệ tương tự trước đây và những kinh nghiệm trong quá khứ cho thấy số lượng không phải là tất cả. Tuy nhiên, lần này chúng ta được chuẩn bị tốt nhất, ông tự nhủ.

Bất chấp tương quan thuận lợi, vấn đề thời tiết một lần nữa lại xuất hiện trong tâm trí Kiriukhin và Lobachev. Một đợt lạnh nữa đã tới, những đám mây đen đầy tuyết treo lơ lửng một cách đáng ngại trên thung lũng sông Vazuza. Nhiệt độ đã xuống tới -5°C. Những cánh đồng và khu rừng phía tây sông được bao phủ bởi lớp tuyết mỏng khiến những đám bùn đen lầy lội những ngày trước đây chỉ còn là dĩ vãng. Đợt không khí lạnh mới cho thấy mối lo lớn nhất về thời tiết ẩm sẽ không xuất hiện. Tuy nhiên nó cũng có nghĩa là những đám mây, tuyết và sương mù của tháng 11 sẽ bao phủ thung lũng sông mà bộ binh cùng thiết giáp sẽ tiến công cũng như các vị trí Đức sẽ ngăn cản họ.

Ba ngày trước, sau khi mỗi sư đoàn trưởng thuộc thê đội một đã hoàn thành chuyến trinh sát thực địa - một công đoạn cần thiết trong quá trình chuẩn bị được quân đội Xô-viết gọi là rekognostsirovka (trinh sát của chỉ huy), Thiếu tướng Kiriukhin đến gặp từng người tại sở chỉ huy tiền phương của họ. Với sự hiện diện của tham mưu trưởng sư đoàn, hai vị tư lệnh sẽ xem xét công tác chuẩn bị và chỉ ra những vấn đề đặc biệt có thể nảy sinh trong quá trình chiến đấu. Khu vực phòng thủ mạnh nhất của quân Đức nằm tại khu vực hẹp dài 4 ki-lô-mét giữa sông Osuga và Vazuza. Tại đây, cứ điểm của chúng được bố trí tại làng Vaselki và Grediakino và bao gồm hai khu vực được củng cố tốt. Khu vực phía trước có chiều sâu gần 1 ki-lô-mét chia thành

2 tuyến phòng ngự chạy từ đầu phía bắc Vasel'ki dọc theo cánh đồng tới dải đồi nằm giữa hai con sông, qua những cánh rừng thưa tới ngọn đồi nhỏ nhiều cây cối phía bắc Grediakino và tới bờ tây sông Vazuza. Dọc theo phòng tuyến này, tiểu đoàn chủ công của Trung đoàn bộ binh 195 Sư đoàn bộ binh 102 Đức triển khai tại một loạt vị trí xung quanh những ngôi làng quan trọng. Giữa những cứ điểm đó, bình quân mỗi ki-lô-mét vuông có từ 10 đến 15 lô cốt và công sự được cấu trúc chắc chắn do các đại đội chiếm lĩnh và cứ 25 đến 30 mét lại có hỏa điểm cho súng máy hoặc các phân đội bộ binh. Chúng được nối với nhau bằng giao thông hào. Ở ngay phía sau là công sự bắn cho súng máy và súng cối yểm trợ cùng một mạng lưới những vị trí ngăn chặn và giao thông hào lên phía trước. Cách đó không đầy 1 ki-lô-mét ở phía sau và dọc theo dãy điểm cao kế tiếp là tuyến phòng thủ thứ hai, được hình thành chủ yếu bởi những lô cốt và công sự trang bị pháo chống tăng, bộ binh thuộc các đại đội dự bị của tiểu đoàn, được hỗ trợ bởi súng cối bố trí tại sườn đồi bên kia.

Xa hơn về phía nam, dọc theo Vazuza giữa Grediakino và Khlepen', phòng tuyến thứ nhất của quân Đức tận dụng chướng ngại vật thiên nhiên là chính dòng sông Vazuza. Các tiểu đoàn tuyến một của Trung đoàn bộ binh 14 Sư đoàn bộ binh 78 Đức chiếm lĩnh các cứ điểm tại Zevalovka và Khlepen' cùng những vị trí nhỏ hơn ở giữa. Sâu về phía sau 4 tới 5 ki-lô-mét, quân Đức tổ chức tuyến thứ hai chạy qua toàn bộ khu vực với trọng tâm là các cứ điểm Maloe Petrakovo, Bolshoe Kropotovo, Maloe Kropotovo, Podosinovka và Zherebtsovo. Địa hình trống trải giữa các ngôi làng được khống chế bởi lưới lửa chặt chẽ và không nghi ngờ gì là hỏa lực pháo binh chết chóc được chuẩn bị từ trước. Những khu vực then chốt mà thiết giáp có thể cơ động đều được bố trí vật cản, mìn chống tăng và chống bộ binh.

Bức tranh chưa rõ ràng về lực lượng địch đối diện khiến Thiếu tướng Kiriukhin lo lắng. Ông biết Sư đoàn bộ binh 78 đã bắt đầu thay quân cho Sư đoàn thiết giáp 5 đóng dọc sông Vazuza nhưng không rõ quá trình đó đã tiến triển tới đâu. Vì vậy Kiriukhin không nắm được hiện có bao nhiêu xe tăng và xe bọc thép tăng cường cho các vị trí tiền tiêu và bao nhiêu xe đang nằm ở các vị trí dự bị chiến thuật. Trên thực tế, một số báo cáo cho biết Sư đoàn thiết giáp 5 Đức đã rút hết và được thay thế bằng bộ binh của Sư đoàn cơ giới hóa Grossdeutschland. Ông rất hy vọng như vậy.

cánh phải tiến đánh quân Đức ở tuyến hai trong ngày thứ hai. Sau khi tuyến hai của chúng bị phá vỡ, 4 sư đoàn bộ binh sẽ nhanh chóng vượt qua đường sắt Rzhev-Sychevka vào cuối ngày, Sư đoàn bộ binh 326 sẽ đánh chiếm vị trí then chốt ở Vasel'ki còn Sư đoàn bộ binh 331 sẽ tiêu hao cứ điểm Khlepen'. Sư đoàn bộ binh 326, Cận vệ 42 và 251 sau đó sẽ tiến về phía tây bắc để đè bẹp hệ thống phòng thủ của quân Đức trong khi Sư đoàn bộ binh 247 thọc về hướng tây nam để tạo ra một lỗ hổng từ 15 tới 18 ki-lô-mét và hỗ trợ cho binh đoàn kỵ binh-cơ giới xâm nhập hậu phương chiến dịch của địch. Thời gian biểu cho cuộc tiến công này vô cùng quan trọng, và đối lại Kiriukhin cũng nhận ra rằng để theo đúng được nó thì biện pháp chủ yếu là dựa vào khả năng chế áp của pháo binh. Đó là lý do vì sao ông đích thân kiểm tra các vị trí và mục tiêu cho pháo. Tuy vậy ông không thể làm gì với sương mù.

Pháo binh của tập đoàn quân khá hùng hậu. Nó gồm cả 1 sư đoàn pháo binh trong số mới tổ chức gồm 5 trung đoàn pháo binh trực thuộc, 3 trung đoàn lựu pháo, 3 trung đoàn dã pháo, 1 trung đoàn chống tăng, 1 trung đoàn súng cối, 1 trung đoàn và 5 tiểu đoàn súng cối Cận vệ. Trong số các đơn vị cối Cận vệ có 3 tiểu đoàn mới thành lập (trang bị pháo phản lực BM-31) được triển khai đặc biệt để yểm trợ chiến dịch. Tổng cộng 53 trung đoàn pháo binh trong tay Kiriukhin sẽ dội bão lửa xuống các vị trí tiền tiêu của quân Đức, đầu tiên là những loạt bắn chuẩn bị theo kế hoạch định sẵn và pháo kích tập trung, sau đó là bắn phá những mục tiêu nằm sâu trong tung thâm. Dù vậy Kiriukhin hiểu rõ bắn phá dọn đường theo phương án định sẵn thường thiếu chắc chắn như thế nào, cũng như tầm quan trọng của pháo kích chính xác trong quá trình đột phá. Ông cũng hiểu tầm nhìn có ảnh hưởng rất lớn tới khả năng bắn phá chuẩn xác và do đó là tới cả thành công của chiến dịch. Điều đó giải thích vì sao sương mù kéo dài lại làm ông bận tâm đến vậy.

Vào cuối ngày thứ ba trong chuyến kiểm tra, Kiriukhin tới sở chỉ huy Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 và Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 thuộc thê đội hai. Hai đơn vị này có nhiệm vụ hỗ trợ và phát triển kết quả đột phá ban đầu. Quân đoàn của Thiếu tướng F. D. Zakarov gồm Sư đoàn bộ binh Cận vệ 26, Lữ đoàn bộ binh 148 và 150 cùng 2 lữ đoàn xe tăng. Họ sẽ theo sau thê đội một, tiêu diệt các vị trí Đức còn sót lại, mở rộng sườn phía nam của đột phá khẩu tới Sychevka và tiến theo hỗ trợ lực lượng cơ động đang phát triển. Họ sẽ bước vào chiến đấu vào cuối ngày đầu tiên trước khi binh đoàn cơ động triển khai. Trong khi đó Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 do Thiếu tướng V. A. Reviakhin chỉ huy được 1 lữ đoàn xe tăng phối hợp cũng sẽ hỗ trợ các đơn vị tiến quân dọc theo sườn bắc của đột phá khẩu.

Hôm trước, ngày 23 tháng 11, Kiriukhin đã tới sở chỉ huy binh đoàn kỵ binh-cơ giới đặt gần làng Lukovinki ngay phía đông Karamzino và cách Vazuza 8 ki-lô-mét. Hai quân đoàn trực thuộc được bố trí phân tán trong khu vực tập kết trải dài 8 ki-lô-mét qua những khu rừng rải rác. Mặc dù có những tuyến đường khá tốt nối khu tập kết với mặt trận, việc phối hợp cơ động đồng thời giữa kỵ binh và xe tăng với bộ binh đúng thời gian không phải là một nhiệm vụ đơn giản. Vì vậy phương án chuyển quân khá chi tiết và phức tạp. Kiriukhin biết cũng như trong quá khứ, sức kháng cự mạnh hơn dự kiến của địch hay những yếu tố tự nhiên có thể làm kế hoạch chu đáo nhất phá sản. Kết quả là ông đã dành hàng giờ với chỉ huy binh đoàn, Thiếu tướng V. V. Kriukov, Quân đoàn trưởng 2 kỵ binh Cận vệ và Đại tá P. M. Arman, Quân đoàn trưởng 6 xe tăng để thảo luận mọi khả năng có thể xảy ra. Kriukov nắm binh đoàn nhờ có nhiều kinh nghiệm hơn và do chỉ huy trưởng quân đoàn xe tăng trước đây, Thiếu tướng A. P. German hiện còn đang dưỡng bệnh. Kiriukhin rất tiếc viên tư lệnh dày dạn đó.

Trên giấy tờ, sức mạnh của binh đoàn kỵ binh-cơ giới quả là ấn tượng. Quân đoàn Arman gồm Lữ đoàn xe tăng 22, 100 và 200, Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 6 và Tiểu đoàn cối Cận vệ độc lập 11 (Katiusha), trong khi quân đoàn Kriukov có Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3, Cận vệ 4 và

20, Tiểu đoàn kỵ binh pháo độc lập 5, Tiểu đoàn chống tăng độc lập 2 và Trung đoàn cối 151. Tổng quân số 21.011 người và 16.155 ngựa. Họ trang bị 13.906 súng trường và carbine, 2.667 trung liên, 95 đại liên, 33 súng máy phòng không, 384 súng trường chống tăng và được yểm trợ bởi 48 dã pháo 76mm cấp trung và sư đoàn, 64 súng cối 120mm, 71 súng cối 82mm, 226 súng cối 50mm, 48 pháo chống tăng 45mm, 12 pháo cao xạ 37mm và 170 xe tăng. Một nửa số đó là loại T-34, số còn lại bao gồm cả xe tăng do cả Nga lẫn nước ngoài sản xuất (ví dụ như loại Matilda của Anh được chuyển giao qua chương trình Lend-Lease). Lực lượng xe tăng của binh đoàn cùng với hơn 360 chiến xa hỗ trợ bộ binh của Tập đoàn quân 20 là quá đủ để giành thắng lợi.

Vấn đề là phải triển khai lực lượng này đúng thời gian và địa điểm để đạt được hiệu quả mong muốn. Ngoài thành công gần đây của Vasilevsky ở phía nam, quân đội Xô-viết chưa bao giờ chiến đấu ấn tượng như thế. Việc đưa một lực lượng lớn kỵ binh và cơ giới vào chiến đấu trong một mũi đột kích đòi hỏi sự phối hợp ăn ý và phân phối lực lượng đúng cách. Kriukov dự kiến tổ chức thành ba cụm, mỗi cụm bao gồm các đơn vị kỵ binh và thiết giáp sẽ tham chiến đồng thời trên ba hướng khác nhau. Bên cánh phải của binh đoàn, cụm thứ nhất gồm Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3 và Lữ đoàn xe tăng 100 sẽ vượt sông Vazuza ở bắc Grediakino và đột phá ở tây Vedernikovo. Cụm dự bị gồm Sư đoàn kỵ binh 4 và Tiểu đoàn kỵ binh pháo 5 sẽ tiến sau Sư đoàn kỵ binh 3 để bảo vệ sườn phải của họ. Trên hướng trung tâm, Lữ đoàn xe tăng 200 cùng Trung đoàn kỵ binh Cận vệ 13 sẽ tiến về phía nam Kobylino và đột phá gần Arestovo, và trên cánh trái của binh đoàn, Sư đoàn kỵ binh 20 cùng Lữ đoàn xe tăng 22 sẽ tiến về phía bắc Prudy, đột phá gần Bobrovka và Kholm. Cuối cùng, Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 6 - không có thiết giáp và được trang bị một số xe vận tải sẽ tiến sau Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 4 để hỗ trợ và bảo vệ sườn phải của binh đoàn.

Sau khi đã chiếm lĩnh vị trí tập kết phía tây sông Vazuza vừa được bộ binh quét sạch, binh đoàn kỵ binh-cơ giới sẽ tổ chức chiến đấu và phát triển tới Sychevka và Chertolino theo nhiệm vụ của phương diện quân. Nhiệm vụ của Arman như sau: "Quân đoàn xe tăng 6 cùng Lữ đoàn xe đạp-môtô 1 sẽ tiến công từ khu vực Grigor'ev-Timonino-Zevalovka tới Viazovka, Barsuki, Kholodnia với nhiệm vụ phối hợp với Tập đoàn quân 20 giáng một đòn đánh từ phía tây nam nhằm làm chủ Sychevka và ngăn chặn lực lượng dự bị của địch tới Sychevka. ... Hành quân tới sông Vazuza trong đêm trước khi tấn công". Mệnh lệnh cho Kriukov cũng tương tự, chỉ khác ở chỗ mục tiêu của ông là phát triển qua rừng Medved và tiến về phía bắc tới Chertolino.

Kiriukhin ngồi cùng Lobachev và tham mưu trưởng của ông, hình dung ra cảnh những chiến mã và thiết giáp của Kriukov đang di chuyển ra phía trước - họ hy vọng là giữ được bí mật - tới các vị trí xuất phát phía sau các đơn vị bộ binh đang tập hợp bên bờ đông Vazuza. Trong khi họ trao đổi, phần lớn các sĩ quan tác chiến đã có mặt trên trận địa để điều hành và hỗ trợ hoạt động chuyển quân quan trọng. Tấm bản đồ lớn trên tường được đánh dấu rạch rỡ với những đám mũi tên đỏ thể hiện các hướng tiến quân phải được vượt qua một cách bí mật trong đêm tới hàng loạt những ô vuông thể hiện khu vực tập kết. Kiriukhin thầm nghĩ là việc hàng vạn binh sĩ dưới quyền ông di chuyển trong đêm chắc chắn sẽ làm quân Đức nghi ngờ. Nhưng ông nhanh chóng nghĩ tiếp, kể cả như thế thì cũng chẳng có ý nghĩa gì. Ngày mai đòn đánh sẽ giáng xuống và chúng hầu như không thể làm gì trước khi điều đó xảy ra. Những suy nghĩ vừa chợt trôi qua trong tâm trí Kiriukhin cũng là điều tương tự xảy ra trong đêm đó ở sở chỉ huy các tập đoàn quân Xô-viết bao quanh chu vi rộng lớn của mấu lồi Rzhev lúc này vẫn đang yên tĩnh.

- Sở chỉ huy tiền phương Tập đoàn quân 41, Ramenka, 24 tháng 11 năm 1942.

Trong đêm 24 tháng 11, cách mặt trận Vazuza khoảng 110 ki-lô-mét về phía tây, 105.000 quân và hơn 400 xe tăng của Tập đoàn quân 41 cũng đang hoàn tất công tác chuẩn bị cho trận

đánh. Bộ binh đang chiếm lĩnh các vị trí xuất phát tiến công, pháo binh đã triển khai vào vị trí bắn và hơn 200 chiến xa thuộc Quân đoàn cơ giới 1 đang thận trọng vượt qua những đầm lầy đã hoàn toàn đóng băng nằm trải suốt từ hậu tuyến tới khu tập kết cuối cùng của đơn vị. Đây không phải là một nhiệm vụ đơn giản, mặc dù Tập đoàn quân 41 không phải vượt sông nhưng khu vực tiến công của họ bị bao bọc bởi địa hình bất lợi ngay phía tây nam Belyi (Bản đồ 5). Suốt hàng tuần, tập đoàn quân đã vào tư thế có thể tấn công về phía nam qua khu vực địa hình thuận lợi hơn dọc trục đường chính từ mặt trận tới phía nam đến Dukhovshchina. Tại đây, cả Tập đoàn quân 41 và 43 đều nghi binh tập kết quân và cơ giới với hy vọng quân Đức sẽ làm yếu tuyến phòng thủ ở khu vực Belyi. Đó là lý do vì sao sở chỉ huy lại được đặt ở Uste, ngay phía đông đường Dukhovshchina và cách xa khu vực tây nam Belyi thay vì ở phía sau nơi sẽ diễn ra mũi tiến công chính.

Chuẩn bị cho cuộc tiến công là một nhiệm vụ khó khăn, và thậm chí là đến lúc này, vào đêm trước trận đánh, một số vấn đề chủ chốt vẫn còn đang cần được giải quyết. Điều này giải thích việc ba nhân vật quan trọng đối với trận đánh đang họp tại sở chỉ huy tiền phương ở một trảng trống trong rừng phía tây Belyi và phía bắc những đầm lầy đầy lau sậy tưởng chừng như kéo dài vô tận, thay vì ở sở chỉ huy tập đoàn quân tiền nghi tại Uste. Họ là Thiếu tướng G. F. Tarasov, viên tư lệnh 36 tuổi của Tập đoàn quân 41, Thiếu tướng S. I. Povetkhin chỉ huy Quân đoàn bộ binh tình nguyện Siberi 6 Stalin và Thiếu tướng M. D. Solomatin, Tư lệnh Quân đoàn cơ giới 1. Lực lượng dưới quyền họ tương đối sung sức. Tập đoàn quân được thành lập tháng 5 năm 1942, và German Fedorovich Tarasov - cựu sĩ quan NKVD, Sư đoàn trưởng 249 bộ binh hồi 1941 là tư lệnh đầu tiên cũng như duy nhất của nó. Quân đoàn Siberi của Povetkhin thành lập vào tháng 8 và được tặng danh hiệu "Stalin" vì chiến sĩ đều là những người tình nguyện thực sự kiên định. Povetkhin là một cựu binh đã chỉ huy Quân đoàn bộ binh 47 trong những trận chiến bi thảm ở Belorussia hè 1941. Quân đoàn Solomatin là một trong những quân đoàn cơ giới tăng cường mới được tổ chức tháng 8 năm 1942. Quân đội Xô-viết tin rằng những quân đoàn cơ giới hùng hậu này với tỉ lệ cân bằng giữa xe tăng và bộ binh cơ giới hợp lý hơn sẽ có khả năng thọc sâu chiến dịch tốt hơn các quân đoàn xe tăng cũ. Bộ đội của Tarasov, Povetkhin, Solomatin sẽ được thử lửa trận đầu ở Belyi. Mặc dù cả ba viên tướng đều được đánh giá là những người kiên định và giàu kinh nghiệm, nhưng họ cũng sẽ bị thử thách ở vị trí chỉ huy mới của mình.

Trước đó nhiều tuần, Tư lệnh Phương diện quân Purkaev đã giao nhiệm vụ cho họ, nhưng những thay đổi trong lực lượng phối thuộc, đặc biệt là việc điều Quân đoàn cơ giới 2 sang phía tây đã khiến nhiệm vụ của Tarasov thêm phần nặng nề. Mặc dù nó vẫn tương đối không khó khăn, nhưng việc thực hiện sẽ phức tạp hơn. Tarasov phải chọc thủng phòng tuyến Đức ở nam Belyi, phát triển về phía tây và bắc, bắt tay với Tập đoàn quân 20 ở đáy của mấu lồi Rzhev và hỗ trợ tiêu hao quân Đức bị vây phía bắc. Ban đầu, Tarasov cùng đồng sự tin tưởng là có thể hoàn thành dễ dàng với 2 quân đoàn cơ giới phối thuộc. Nhưng họ không dám chắc là 1 quân đoàn có thể làm được. Vì vậy vẫn còn nhiều vấn đề chưa thể giải quyết.

Tarasov vẫn dự định sử dụng quân đoàn bộ binh của Povetkhin đột phá tuyến phòng thủ chiến thuật của địch. Solomatin sau đó sẽ phát triển về phía tây để thực hiện nhiệm vụ chính là bắt tay với lực lượng cơ động của Tập đoàn quân 20. Câu hỏi đặt ra là làm cách nào Solomatin có thể bảo vệ sườn nam của bản thân trước những cuộc phản kích của quân Đức và hỗ trợ bộ binh bao vây Belyi trong khi vẫn thực hiện được nhiệm vụ được giao? Họ cố gắng tìm cách xử lý nhưng việc thiếu quân đoàn cơ giới thứ hai khiến vấn đề trở nên nan giải. Zhukov tưởng là đã đưa ra được giải pháp tạm thời khi lấy đi Quân đoàn cơ giới 2 do Korchagin chỉ huy. Ông phối thuộc cho Tarasov 2 lữ đoàn cơ giới độc lập (47 và 48) nhưng nó lại chỉ làm phức tạp

thêm mọi chuyện. Solomatin muốn có họ dưới quyền, nhưng Tarasov tranh luận rằng một lực lượng mạnh tới 10 lữ đoàn và trung đoàn cơ động là quá lớn cho Solomatin chỉ huy. Ngoài ra Tarasov muốn dự trữ họ cho tập đoàn quân để sử dụng ở thời điểm thuận lợi. Cuối cùng Tarasov thắng cuộc, 2 lữ đoàn đó được giữ làm lực lượng dự bị. Kết quả là Solomatin phát triển hàng loạt phương án chiến đấu cho quân đoàn của mình và không bao giờ có được ý tưởng rõ ràng rằng làm cách nào ông hoàn thành được nhiệm vụ.

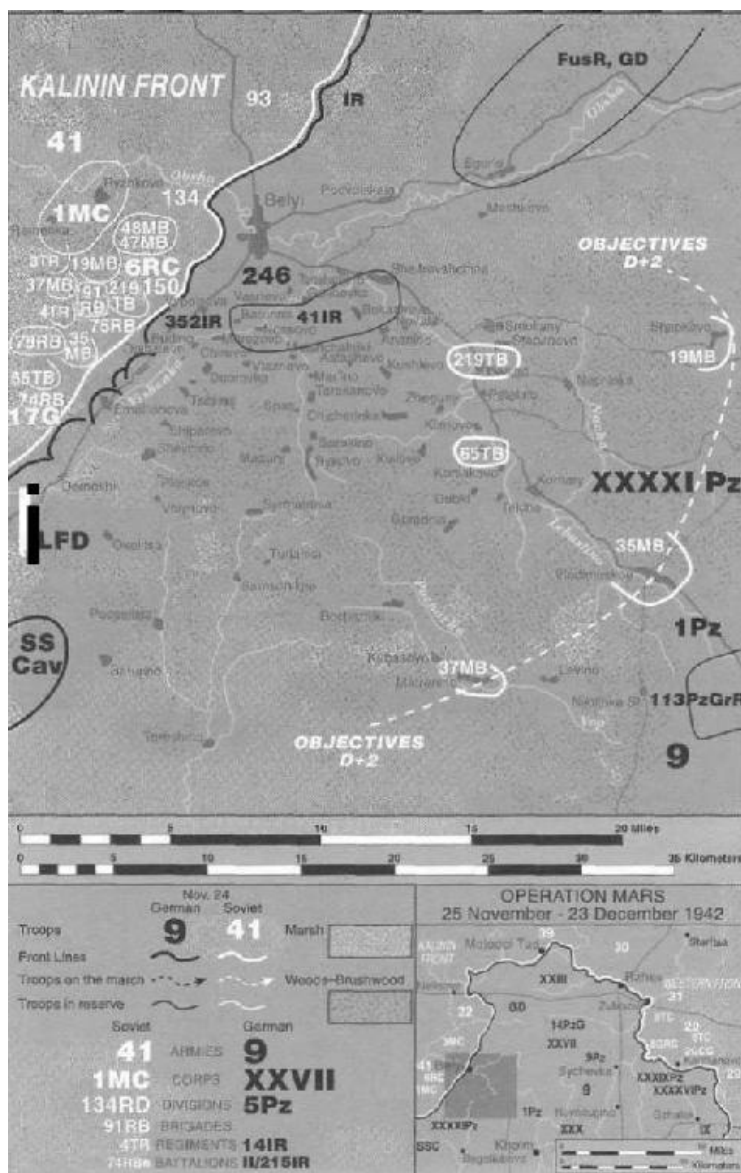
Những vấn đề thường lệ khác cũng gây khó khăn cho những nhà hoạch định kế hoạch ở Tập đoàn quân 41. Bộ đội phải tập kết cho một cuộc tấn công ở khu vực địa hình bất lợi phía tây Belyi, sau đó đột phá các vị trí phòng ngự được chuẩn bị tốt dọc con đường chính về phía bắc tới Belyi, trục đường mà quân Đức đã điên cuồng bám giữ trong những trận đánh ác liệt mùa đông năm ngoái. Hơn nữa, bản thân thị trấn Belyi thực sự là một pháo đài đã đứng vững trước những đợt công kích dữ dội không ngừng của Hồng quân hồi mùa đông và giờ sẽ cản bước họ. Tuyến giao thông chính Belyi chạy từ thị trấn về phía nam, giao với trục đường chính phía nam từ Toropets và Zapadnaia Dvina qua Dukhovshchina tới Iartsevo. Con đường được bảo vệ rất mạnh và ở phía tây của nó là những đầm lầy rậm rạp rộng lớn lúc này đã đóng băng một phần hoặc hoàn toàn. Giao thông ở hướng này rất tệ hại và điều đó khiến công tác tập kết lực lượng cũng như hậu cần trở nên vô cùng khó khăn. Quân Đức đã chặt phá rừng hai bên đường trong phạm vi đến 2 ki-lô-mét để dễ quan sát và phát huy hỏa lực. Chúng cũng biến tất cả những ngôi làng bên đường thành pháo đài, trọng tâm của tuyến phòng thủ đầu tiên. Ngay phía đông con đường là sông Vishenka. Mặc dù nó có thể lội qua được và hơn nữa là đã đóng băng, nhưng bờ sông dốc và những đầm lầy lớn cũng tạo thành chướng ngại vật cho bộ binh và xe tăng. Bổ sung cho dòng sông, về phía đông một mạng lưới những ngôi làng trên địa hình mở, dọc theo vạt rừng lớn chạy tới phía đông đã được chốt giữ. Bộ đội Liên Xô sẽ phải đột phá dải phòng ngự này trước khi tới được khu vực địa hình trống trải nằm giữa sông Nacha và Lebastino về phía tây. Mục tiêu ban đầu của họ nằm phía sau Nacha, dọc tuyến đường giao thông của quân Đức tới Belyi từ ngôi làng và nhà ga Vladimirscoe ở phía đông nam. Quân báo đã phát hiện dải phòng ngự thứ hai bố trí dọc theo con sông này. Địa hình và hệ thống phòng thủ liên quan khiến Vladimirscoe trở thành tâm điểm chú ý của cả ba viên tư lệnh. Họ đồng ý rằng phải nhanh chóng chiếm được tuyến phòng thủ thứ hai, làm chủ tuyến đường bộ và đường sắt quan trọng một cách khẩn trương nếu muốn chiến dịch thành công. Quan trọng hơn, phải làm điều đó trước khi lực lượng thiết giáp dự bị của quân Đức chặn được đà tiến của Hồng quân.

Đến đêm 24 tháng 11, Tarasov, Povetkhin và Solomatin đã đi đến thống nhất về phương án. Povetkhin sẽ bắt đầu tấn công sau khi đột phá hỏa chuẩn bị của 12 trung đoàn pháo binh dưới quyền Tarasov đã nghiền nát các vị trí tiền tiêu. Quân báo tập đoàn quân ghi nhận chỉ có một trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 246 Đức triển khai ở hướng chủ công dự kiến, được hỗ trợ bởi một trung đoàn (thiếu) cơ giới hóa chưa rõ phiên hiệu phía đông Belyi cùng vài đơn vị dự bị cơ động có lẽ được bố trí dọc theo các trục đường giao thông gần Vladimirscoe. Povetkhin dự định dùng Sư đoàn bộ binh 150 do Đại tá N. O. Gruz chỉ huy nhằm vào khu phòng ngự mạnh nhất của kẻ địch nằm ngay phía nam Belyi, Lữ đoàn bộ binh 74 và 75 của Đại tá A. E. Vinogradov và I. P. Repin tiến đánh quân Đức phòng thủ xa hơn về phía nam. Povetkhin giữ Lữ đoàn bộ binh 78 và 91 do Đại tá I. P. Sivakov và Lobanov chỉ huy trong thê đội hai, sẵn sàng phối hợp với lực lượng cơ động phát triển và mở rộng đoạn đột phá. Bên cánh phải, Sư đoàn bộ binh Cận vệ 17 dưới quyền Đại tá E. V. Dobrovol'sky sẽ đánh chiếm Demiakhi do Sư đoàn dã chiến Luftwaffe 2 Đức bảo vệ, đề bẹp sức đề kháng ở phía nam và yểm trợ sườn phải của Tập đoàn quân 41 khi họ tiến sâu vào tuyến phòng thủ.

Sau khi xem xét sức mạnh và độ phức tạp của phòng tuyến Đức, Solomatin đưa ra hai

phương án chiến đấu cho quân đoàn. Nếu Povetkhin đột phá thuận lợi, ông sẽ dẫn đầu mũi tiến công của mình với 3 lữ đoàn cơ giới, mỗi lữ đoàn do trung đoàn xe tăng trực thuộc với bộ binh ngồi trên đi đầu. Trong trường hợp này 2 lữ đoàn xe tăng sẽ tham chiến trong thê đội hai đi sau và sẵn sàng phát triển để khai thác thắng lợi bất cứ lúc nào. Trong trường hợp quân Đức kháng cự mạnh, Solomatin dự kiến sẽ tiến công với 1 lữ đoàn cơ giới ở giữa với trung đoàn xe tăng trực thuộc đi đầu và 2 lữ đoàn xe tăng bên 2 cánh. Hai lữ đoàn cơ giới còn lại sẽ nằm trong thê đội hai theo sau các lữ đoàn xe tăng. Trong cả hai tình huống, các lữ đoàn tiên phong sẽ phải vượt qua sông Nacha, chiếm Shapkovo, Vladimirskoe và Matrenino vào cuối ngày thứ ba của chiến dịch. Lúc này, Solomatin hy vọng là trước sự phân tán của đơn vị đi trước, Tarasov sẽ chuyển giao 2 lữ đoàn cơ giới nguyên vẹn. Nếu không ông sẽ rơi vào thế bí trước nhiệm vụ tiếp theo. Mặt khác, Solomatin thấy hài lòng vì Tarasov đã phối thuộc cho ông phần lớn 6 trung đoàn pháo chống tăng của tập đoàn quân.

Trong khi trao đổi với Tarasov và Povetkhin, Solomatin biết rằng các đơn vị dưới quyền đang chiếm lĩnh vị trí xuất phát tiến công bên rìa phía đông đầm lầy, cách tuyến phòng ngự tiền duyên của quân Đức từ 5 đến 6 ki-lô-mét. Họ sẽ rời khỏi đó vào sáng sớm trong khi âm thanh của các đợt không kích và pháo hỏa chuẩn bị sẽ át đi tiếng gầm rú của 240 xe tăng. Solomatin tự hỏi liệu bộ đội sẽ ứng phó với cuộc chuyển quân đêm không hẹn trước này như thế nào. Các biện pháp an ninh nghiêm khắc đã được đề ra nhằm giữ bí mật công tác chuẩn bị. Dù vậy, Solomatin nghĩ, bản năng trận mạc sẽ làm nảy sinh nghi ngờ trong binh sĩ. Mọi việc có thể đã được làm để che giấu trực giác của người lính. Chỉ có quân đoàn phó, tham mưu trưởng, chỉ huy các lữ đoàn và trung đoàn pháo binh cùng một số sĩ quan tác chiến chủ chốt biết về chiến dịch, và họ chỉ được biết những gì cần thiết. Mọi văn bản về chiến dịch đều được chuẩn bị ở quân đoàn bộ và tham mưu trưởng chỉ giữ duy nhất một bản sao để phòng ngừa. Mệnh lệnh sau đó sẽ được chuyển bằng miệng. Khi cần thiết, như lúc đến ngày mở màn chiến dịch, các chỉ huy cấp trung và tiểu đoàn sẽ được thông báo, nhưng chỉ là về nhiệm vụ của họ. Bản thân binh sĩ sẽ chỉ được biết sau khi đã vào vị trí xuất phát tiến công, vài giờ trước khi trận đánh bắt đầu. Tuy nhiên Solomatin biết rằng bất chấp những biện pháp an ninh đó, những người đã chiến đấu và sống sót qua những cuộc chiến trước đây sẽ được bản năng mách bảo về những gì sẽ đến vào sáng hôm sau. Ông tự nhủ, "Ước gì ta cũng vậy".

Bản đồ 5. Bố trí lực lượng vào ngày 24 tháng 11 năm 1942: Khu vực Belyi.

- Sở chỉ huy Tập đoàn quân 22, Tagoshcha, 24 tháng 11 năm 1942.

Trong khi Tập đoàn quân 20 và 41 sẵn sàng tiến công trên hướng chính vào đáy của mấu lồi Rzhev, Tập đoàn quân 22 và 39 chuẩn bị mở những đợt tiến công thứ yếu quan trọng nhằm vào sườn tây và đỉnh của nó (Bản đồ 6). Mặc dù đánh giá hướng Tập đoàn quân 22 của Thiếu tướng V. A. Iushkevich là phụ công, Zhukov đã phối thuộc cho ông Quân đoàn cơ giới 3 được chỉ huy bởi một trong những sĩ quan xe tăng Hồng quân nổi tiếng nhất, Thiếu tướng M. E. Katukov. Katukov đã gặt hái thắng lợi với tư cách một lữ đoàn trưởng xe tăng thành công trong trận Moscow, và vào năm 1942 ông đã thành lập và chỉ huy Quân đoàn xe tăng 1. Khi Hồng quân tổ chức các quân đoàn cơ giới vào tháng 9 năm 1942, đích thân Stalin chỉ định Katukov vào vị trí đứng đầu Quân đoàn cơ giới 3 mới. Katukov yêu cầu được giữ lại phần lớn ban tham mưu quân đoàn cũng như các lữ đoàn xe tăng cũ dưới quyền và được chấp nhận, giúp quân đoàn có được một lực lượng nòng cốt dày dặn. Cùng tham gia bộ chỉ huy mới của Katukov trên cương vị chính ủy quân đoàn là N. I. Popel, người sẽ đồng hành cùng Katukov suốt chiến tranh và sau đó sẽ ghi lại bước tiến của cả Katukov lẫn Tập đoàn quân xe tăng 1 danh tiếng của ông.

Bản thân Vasili Aleksandrovich Iushkevich, viên tư lệnh 45 tuổi của Tập đoàn quân 22 là một cựu binh dày dặn đã khởi đầu đời binh nghiệp trong Nội chiến. Khi quân Đức mở Chiến dịch "Barbarossa", ông chỉ huy một sư đoàn và sau đó trong mùa hè là Quân đoàn bộ binh 44

thuộc Phương diện quân Tây. Được Zhukov bổ nhiệm làm Tư lệnh Tập đoàn quân 22 tháng 8 năm 1941, ông sau đó nắm Tập đoàn quân 31 trong chiến dịch phản công Moscow và rồi lại là Tập đoàn quân 22 từ sau tháng 4 năm 1942.

Vào đêm trước của Chiến dịch "Sao Hỏa", Thiếu tướng Iushkevich có mặt tại sở chỉ huy tiền phương gần Tagoshcha, ngôi làng nhỏ bên bờ sông Tagoshcha lầy lội, phía nam sông Luchesa 5 ki-lô-mét. Giao thông đặc biệt tồi tệ trong khu vực của Tập đoàn quân. Một con đường trải đá dăm chạy về phía nam từ Nelidovo trên đường sắt Rzhev—Zapadnaia Dvina—Velikie Luki tới Belyi, song song với cạnh tây của mấu lồi Rzhev. Sở chỉ huy chính của Iushkevich ở Smolianki được bố trí dọc con đường phía nam Nelidovo 9 ki-lô-mét, nhưng quá xa mặt trận để chỉ huy chiến dịch. Ở nửa đường giữa Nelidovo và Belyi là nhiều con đường đất kéo dài về phía đông ở cả hai bên thung lũng sông Luchesa, qua những đầm lầy rậm rạp tới các vị trí tiền tiêu của Hồng quân. Sở chỉ huy tiền phương của Iushkevich được đặt dọc chính những con đường đầy bùn đóng băng về phía nam này, cách tiền tuyến 6 ki-lô-mét.

Tại đây, vào giữa buổi chiều, Iushkevich đang có những thảo luận chót với Thiếu tướng M. E. Katukov chỉ huy Quân đoàn cơ giới 3, Đại tá M. F. Andriushchenko và I. V. Karpov chỉ huy Sư đoàn bộ binh 185 và 238. Lực lượng tương đối ít của Tập đoàn quân 22, khoảng 80.000 quân và 270 xe tăng được 7 trung đoàn pháo binh và 3 trung đoàn chống tăng yểm trợ không thể hiện hết cơ hội tuyệt vời của họ trong chiến dịch, vì quân Đức đối diện khá yếu. Quân báo đã phát hiện các bộ phận của một trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 86 Đức phòng thủ lối vào thung lũng sông Luchesa và một trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 110 Đức bố trí dọc theo chính diện rộng phía bắc và nam Vetka. Ở đâu đó phía sau chúng là các đơn vị thuộc Sư đoàn cơ giới hóa Grossdeutschland, nhưng quân báo đã dự đoán chính xác rằng sư đoàn này phải làm nhiệm vụ dự bị cho Quân đoàn thiết giáp XXXXI và Quân đoàn bộ binh XXIII triển khai ở bắc và nam Olenino.

Đúng như tính cách của mình, Iushkevich chọn hướng tấn công là nơi tiếp giáp giữa 2 sư đoàn Đức. Ngoài các biện pháp thông thường, để giữ bí mật ông cũng triển khai một kế hoạch nghi binh bao gồm cả một chiến dịch giả bên cánh trái của tập đoàn quân. Tại đây, Thiếu tướng V. N. Dalmatov tập kết 2 trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 362 của ông vào các vị trí xuất phát trong một mũi nhọn nhỏ nằm phía nam đường Nelidovo - Olenino. Dù thế nào, khu tập kết này cũng sẽ có ích khi phần còn lại của Tập đoàn quân 22 chuyển sang tiến công sau thắng lợi ban đầu của Chiến dịch "Sao Hỏa".

Cũng giống đơn vị bạn, trong những ngày trước chiến dịch Tập đoàn quân 22 phải tiến hành bố trí lại số quân hạn chế của mình để đạt được sức mạnh cần thiết trên mặt trận Luchesa. Suốt hai đêm, bộ đội thiết giáp dưới quyền Katukov chuyển từ các vị trí gần sở chỉ huy tập đoàn quân ra khu tập kết phía trước cách mặt trận 8 ki-lô-mét. Cùng thời gian đó, Đại tá M. F. Andriushchenko, Sư đoàn trưởng 185 bộ binh triển khai Trung đoàn bộ binh 280 và 1319 trong khu vực 2 ki-lô-mét ngay phía nam Luchesa, chỉ để lại một trung đoàn giữ phòng tuyến kéo dài 15 ki-lô-mét tới phía bắc. Đại tá I. V. Karpov ở Sư đoàn bộ binh 238 cũng làm tương tự, tập trung cả 3 trung đoàn bên cánh phải của Andriushchenko, để duy nhất một tiểu đoàn yểm trợ cánh phải kéo dài của mình. Bộ đội 2 sư đoàn này sẽ tấn công vào sáng sớm hôm sau, chọc thủng tuyến phòng ngự của quân Đức và dọn đường cho Katukov tiến vào thung lũng Luchesa.

Quân đoàn Katukov được bố trí thành 2 thê đội với 2 lữ đoàn xe tăng đi trước sẽ theo sau bộ binh và tiến chiếm thị trấn Starukhi, mục tiêu thứ nhất của ông vào cuối ngày đầu tiên. Đến cuối ngày thứ ba, quân đoàn phải tới được trục đường chính và các tuyến giao thông của quân Đức chạy từ Olenino về phía nam tới Belyi. Sau khi làm chủ tuyến đường huyết mạch này, một nửa quân đoàn sẽ đánh về phía bắc tới Olenino và nửa kia về phía nam tới Belyi. Căn cứ vào

binh lực địch thì nhiệm vụ này sẽ tương đối dễ dàng. Trên thực tế nó dễ tới mức vào phút cuối Iushkevich đã đề nghị và được phương diện quân cho phép tiến công sớm vào lúc 16 giờ 00 ngày 24 tháng 11 với một trận đánh thăm dò bằng thiết giáp.

Trong cuộc họp vào buổi chiều, sau khi báo cáo tin tức tình báo xong và Katukov khẳng định với Iushkevich rằng đã sẵn sàng tham chiến, tư lệnh tập đoàn quân đề nghị tiến hành xác định chỗ yếu của quân Đức bằng một trận trinh sát vũ trang. Nếu thành công, ông lý giải, nó sẽ khiến quân Đức rối loạn ngay cả khi trận đánh lớn còn chưa bắt đầu. Đang nóng lòng xung trận, Katukov đồng ý. Iushkevich hỏi Katukov đơn vị nào là tốt nhất trong số các lữ đoàn ở thê đội hai. Ông trả lời không hề do dự, "Lữ đoàn cơ giới 3 của Babadzhanian". "Vậy thì anh ta sẽ mở màn cuộc tấn công", Iushkevich nói, "và vào lúc 16 giờ 00 hôm nay". Mặc dù vẫn còn hơi ngạc nhiên vì ý tưởng táo bạo này và cũng biết rằng Đại tá A. Kh. Babadzhanian sẽ không tấn công cho tới khi hoàn toàn sẵn sàng, Katukov đồng ý chuyển nó thành mệnh lệnh. Chỉ thị này được chuyển đi từ sở chỉ huy tập đoàn quân lúc 15 giờ 30.

Babadzhanian tiếp phái viên tập đoàn quân ngay sau 18 giờ 00 tại sở chỉ huy trong một căn hầm liền kề khu tập kết của lữ đoàn. Như Babadzhanian viết lại trong hồi ký sau này, người sĩ quan đưa cho ông một loạt mệnh lệnh yêu cầu bắt đầu trận đánh lúc 16 giờ 00 (ngày 24) thay vì 25 như trong kế hoạch dự kiến của quân đoàn. Babadzhanian không ngạc nhiên vì những thay đổi trong phút chót này. Ở cấp của ông chuyện đó thường xuyên xảy ra. Tuy nhiên, như ông nói với viên sĩ quan, "Không thể thực thi được lệnh này, không chỉ vì đồng chí giao nó cho tôi trễ 2 tiếng so với giờ quy định mà còn vì lữ đoàn cần thêm 2 tiếng nữa để di chuyển ra mặt trận. Cả tôi lẫn các cán bộ khác đều không biết gì về hệ thống phòng thủ của địch và pháo binh thì không thể bắn khi không biết mục tiêu". Người phái viên trả lời rằng nhiệm vụ của anh ta chỉ là đưa lệnh này tới Babadzhanian. Đưa trả tờ lệnh cho viên sĩ quan - anh ta nhún vai, Babadzhanian nói thêm một cách gay gắt, "Đồng chí không phải là cái máy. Hãy hứa là sẽ chuyển lời của tôi tới cấp trên". Viên sĩ quan hứa và Babadzhanian biết rõ hậu quả từ câu trả lời của mình, ngay lập tức ra lệnh cho tham mưu trưởng báo cáo việc này lên quân đoàn và cho lữ đoàn sẵn sàng chiến đấu.

Khi màn đêm buông xuống, lữ đoàn chuyển tới vị trí xuất phát mới và tới nơi vào nửa đêm. Ngay sau đó, giữa những hoạt động nhộn nhịp, một chiếc xe xích chạy tới gần chỗ Babadzhanian. Từ trong đó nhảy ra 3 xạ thủ súng máy hộ tống 3 sĩ quan cao cấp. Một người lên tiếng, "Đồng chí là Đại tá Babadzhanian?". Nhận được câu trả lời xác nhận, viên sĩ quan nói tiếp, "Tôi là Trưởng ban đặc biệt [NKVD] của Tập đoàn quân 22. Đây là kiểm sát viên và chánh án Tòa án quân sự. Đồng chí bị bắt vì bất tuân lệnh trong chiến đấu. Hãy giao nộp vũ khí". Bị vây quanh bởi những xạ thủ súng máy, Babadzhanian giao súng cho trưởng ban và mĩa mai, "Có lẽ đồng chí cũng nên ra lệnh trói tay tôi lại, nếu không thì ai đó trong số 6 đồng chí đây có thể gặp nguy hiểm". Hoàn toàn không có chút hài hước nào, viên sĩ quan tuyên bố, "Đừng lo đồng chí Babadzhanian, an ninh rất tốt". Viên chánh án thì cười lớn một cách giận dữ và nói, "Không nên đùa, đại tá ạ. Mọi chuyện có thể kết thúc một cách không tốt đẹp đâu. Ai sẽ thay thế đồng chí? Cấp phó của đồng chí đâu?"

Họ dẫn Babadzhanian lên xe ngồi đối diện các xạ thủ súng máy rồi phóng đi. Sau một hành trình dài trong rừng, chiếc xe dừng lại trước một căn hầm. Trong khi mấy tay súng vẫn ở trên, Babadzhanian và 3 viên sĩ quan bước vào trong căn phòng ánh sáng lờ mờ, nơi một sĩ quan mà Babadzhanian nhận ra là người phái viên lúc trước đang ngồi sau chiếc bàn nhỏ. Khi ông đi ngang qua, viên sĩ quan nói khẽ, "Đừng oán trách gì tôi". Không trả lời, Babadzhanian theo những người hộ tống vào căn phòng thứ hai. Trong này sáng hơn và phía sau chiếc bàn lớn là Thiếu tướng V. A. Iushkevich với đôi vai rộng và bộ tóc sáng màu.

Iushkevich khẽ hỏi, "Vậy đồng chí là Babadzhanian?". Babadzhanian báo cáo, "Đại tá Babadzhanian, chỉ huy Lữ đoàn cơ giới 3 thuộc Quân đoàn cơ giới 3". Iushkevich chăm chú quan sát viên lữ đoàn trưởng và vẫn với âm điệu nhẹ nhàng đó, ông nói, "Rõ rồi ... vậy tại sao đồng chí không tuân thủ mệnh lệnh?". Babadzhanian nói, "Tôi không thể làm được!". "Giải thích đi!", viên tướng khẽ nói. Babadzhanian nhắc lại những lời đã nói với người sĩ quan phái viên lúc trước và nói thêm, "Nếu tôi làm và bắt đầu trận đánh lúc nửa đêm, đến sáng cả lữ đoàn sẽ thành mồi cho địch. Tôi muốn giữ lại họ hơn". Nhìn chằm chằm vào Babadzhanian với sự ngạc nhiên, Iushkevich liếc xung quanh và nói, "Thú vị thật ... chuyện này có mùi tòa án. Thú vị thật!". Ông nhắc lại, "Nhưng hiện giờ lữ đoàn đang ở đâu?". Babadzhanian trả lời, "Hiện đã triển khai toàn bộ ở vị trí xuất phát tiến công, thừa đồng chí tướng quân". Iushkevich tiếp tục, "Và ngày mai đồng chí có thể chọc thủng địch được chứ?". "Nếu đồng chí cho tôi thời gian để chuẩn bị và tổ chức chiến đấu". "Cần bao nhiêu thời gian trong buổi sáng?". "Tôi nghĩ khoảng một giờ là đủ", lữ đoàn trưởng nói.

"Hôm nay mấy giờ thì trời sáng ...? Lúc 9 giờ? Được rồi ... Đại tá Babadzhanian, chỉ huy trưởng Lữ đoàn cơ giới 3 Quân đoàn cơ giới 3, cuộc tấn công sẽ bắt đầu lúc 12 giờ 00. Đích thân tôi sẽ theo dõi nó". Iushkevich đứng dậy bước tới chỗ Babadzhanian và nói thêm, "Cùng với Phương diện quân Tây, chúng ta sẽ tiến hành một chiến dịch hết sức quan trọng - chúng ta phải tiêu diệt tập đoàn địch ở Rzhev. Chúng ta phải chọc thủng tuyến phòng ngự của địch bằng mọi giá. Ta sẽ phải trả giá đắt nếu chỉ đi vòng quanh chúng mà không tiến được mét nào. Chúng tôi đặt hy vọng lớn nhất vào lữ đoàn cơ giới của đồng chí. Và bộ binh sẽ hỗ trợ đồng chí. Chúc thành công. Hãy thứ lỗi cho tôi vì đã lôi đồng chí khỏi lữ đoàn". Bắt tay ông, Iushkevich đột ngột hỏi thêm, "Nhưng sao đồng chí không mang vũ khí?". Babadzhanian nhìn sang những người "hộ tống" của mình. "A ha, họ thật là bộp chộp quá!", Iushkevich hiểu ra và nói thêm, "Giờ trả lại đi, và sau khi anh đã tự xin lỗi, đừng quên để lại xe cho đại tá để đồng chí ấy trở về đơn vị".

Trong hồi ký của mình, Babadzhanian buồn bã viết, "Tất cả những chuyện như thế xảy ra trong chiến tranh".

Mặc dù Iushkevich không đẩy được thời gian biểu của chiến dịch lên sớm, các công tác chuẩn bị tiến hành vẫn đúng như kế hoạch. Tất cả đều tin rằng chiến thắng vĩ đại sẽ đến vào buổi sáng.

vì nó nằm ở trung tâm mặt trận trải dài gần 50 ki-lô-mét dọc theo đỉnh mấu lồi Rzhev (Bản đồ 7). Mặt trận được xác định khá rõ nhờ địa hình. Nó chạy dọc sông Molodoi Tud từ thượng nguồn của nó ở bắc Olenino về phía đông theo một vòng cung lớn tới giao điểm với sông Volga, sau đó tiếp tục dọc theo sông Volga về phía nam tới một đầu cầu bên bờ nam mà bộ đội Liên Xô đã chiếm được hồi cuối mùa hè. Bộ đội của tập đoàn quân chiếm lĩnh dọc bờ bắc sông Molodoi Tud trừ một đầu cầu phức tạp của quân Đức tại chính thị trấn Molodoi Tud. Ở phía tây nam thị trấn, Hồng quân có một bàn đạp nhỏ bên bờ nam, đối diện đầu cầu của họ bên sông Volga cách đó khoảng 20 ki-lô-mét về phía đông. Trên thực tế, thay vì tấn công cứ điểm Molodoi Tud, Zygin dự kiến sẽ khai thác các đầu cầu đối diện để tạo thành thế bao vây quân Đức trong khu vực. Đó là lý do khiến ngôi làng Urdom nằm chính giữa hai bàn đạp trở thành mục tiêu ban đầu của ông.

Zygin tiếp nhận Tập đoàn quân 39 vào tháng 8 năm 1942 từ Trung tướng NKVD I. I. Maslennikov và đã chỉ huy nó trong các trận đánh hồi cuối hè. Không được đóng vai trò quan trọng trong chiến dịch tháng 8, ông đang mong chờ được tham gia "kết liễu" Cụm quân Trung tâm trong Chiến dịch "Sao Hỏa". Zhukov và Purkaev đã giao một nhiệm vụ tương đối đơn giản cho đạo quân 90.000 người này thực hiện. Do chỉ là hướng thứ yếu nên tập đoàn quân không có những đơn vị cơ giới lớn và lực lượng pháo binh hùng hậu như các đơn vị bạn. Tuy nhiên, Zygin vẫn có trong tay 2 lữ đoàn xe tăng mạnh, 1 lữ đoàn cơ giới, 3 trung đoàn xe tăng và hơn 9 trung đoàn pháo binh. Vấn đề là phải sử dụng chúng đúng cách trên một mặt trận rộng lớn như vậy. Zygin nghĩ rằng kế hoạch tiến công của ông sẽ hiệu quả. Trên thực tế, vào buổi tối 24 tháng 11, ông đang thảo luận với các chỉ huy sẽ dẫn đầu đột phá phòng tuyến sông Molodoi Tud. Đó là Đại tá V. G. Kovalenko, M. M. Busarov và K. I. Sazonov chỉ huy Sư đoàn bộ binh 135, 158 và 373; Đại tá K. A. Malygin và D. I. Kuz'min chỉ huy Lữ đoàn xe tăng 81 và 28. Ngoài ra còn có cả các phái viên đã được giao nhiệm vụ tiến công từ các đầu cầu bên hai cánh của tập đoàn quân.

Nhiệm vụ "đơn giản" của Zygin là "đánh chiếm đường cao tốc chạy từ Molodoi Tud tới Rzhev ở khu vực Urdom-Zaitsevo và sau đó hiệp đồng với Tập đoàn quân 22 cùng lực lượng xung kích của Phương diện quân Tây đánh chiếm thành phố then chốt Olenino". Bên cạnh việc phải chiến đấu trên một mặt trận trải rộng, Zygin cùng bộ tham mưu của mình còn phải đối phó với vấn đề địa hình. Hai bên bờ dốc và nhiều cây cối của sông Molodoi Tud là một chướng ngại vật đáng kể cho việc tiến quân, đặc biệt là với hệ thống phòng thủ được tổ chức khá tốt của quân Đức bên bờ nam và dọc theo sườn nam của thung lũng sông chật hẹp. Ở phía nam phòng tuyến, địa hình mở rộng về phía nam tới đường bộ và đường sắt Rzhev-Olenino khá mập mờ và bị che phủ bởi rừng rậm. Những khu vực trống trải duy nhất là ở phía nam đầu cầu của tập đoàn quân phía đông Zaitsevo hay liền kề những tuyến đường mà may mắn là chúng chạy từ bắc xuống nam. Bù lại, chỉ có duy nhất một sư đoàn bộ binh Đức (Sư đoàn 206) phòng thủ toàn bộ khu vực từ tây Molodoi Tud tới đầu cầu Volga. Zygin được quân báo cho biết một bộ phận của Sư đoàn cơ giới hóa 14 Đức đang nằm dự bị ở khu vực Rzhev-Olenino, nhưng chúng bị phân tán trên một chính diện rộng và sẽ cần khá nhiều thời gian nếu muốn tập hợp. Zygin hy vọng sẽ chiếm được các mục tiêu ban đầu, đặc biệt là Urdom trước khi quân dự bị của địch kịp tổ chức. Ông bác bỏ tin đồn rằng một số đơn vị của Sư đoàn cơ giới hóa Grossdeutschland đang có mặt trong khu vực vì những nguồn tin có vẻ chính xác hơn ghi nhận sư đoàn này nằm ở hậu tuyến khu vực Sychevka.

Hơn một tuần trước, sau khi họp với Zhukov và Purkaev tại sở chỉ huy phương diện quân, Zygin đã hoàn tất phương án tác chiến và chỉ định nhiệm vụ cho các đơn vị trực thuộc. Ông quyết định mở mũi chủ công trực tiếp về phía nam qua sông Molodoi Tud ở giữa thị trấn

Molodoi Tud và sông Volga. Điều này sẽ giúp tránh được việc phải tiến công trực diện vào thị trấn được phòng thủ vững chắc này và mở ra đường ngắn nhất tới Urdom cũng như tuyến đường sắt quan trọng ở phía nam. Sau khi pháo hỏa chuẩn bị trong một giờ, Sư đoàn bộ binh 158, 135 và 373 - từ trái sang phải - sẽ vượt sông dưới sự yểm trợ của Lữ đoàn xe tăng 81 và 28. Họ sẽ phải chọc thủng tuyến phòng ngự chiến thuật của kẻ địch, chiếm Urdom vào cuối ngày thứ nhất, các lữ đoàn xe tăng đi đầu sẽ cắt đường Rzhev-Olenino vào cuối ngày thứ ba. Zygin giao nhiệm vụ cho Sư đoàn bộ binh 348 của Đại tá I. A. Il'ichev lúc này đang là dự bị của tập đoàn quân tham gia tiến công Olenino sau khi Urdom thất thủ.

Zygin dự tính gia tăng sức ép lên Sư đoàn bộ binh 206 Đức, khóa chặt hay thu hút các đơn vị dự bị chiến dịch Đức nếu chúng xuất hiện. Vì vậy ông lệnh cho Lữ đoàn bộ binh 100 được một trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 186 và một số tiểu đoàn của Lữ đoàn bộ binh 117 hỗ trợ từ bàn đạp nhỏ phía nam Molodoi Tud tiến công về phía đông dọc theo bờ bắc sông Dubenka. Lực lượng này sẽ cắt đường bộ Molodoi Tud-Olenini, cô lập số quân Đức ở Molodoi Tud và tiến đánh Urdom từ phía tây. Cùng thời gian đó, Lữ đoàn bộ binh 136 được hỗ trợ bởi 2 trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 178 dưới quyền Thiếu tướng A. G. Kudriavtsev và 3 trung đoàn xe tăng độc lập sẽ đột kích về phía đông tới Zaitsevo từ đầu cầu sông Volga. Họ sẽ đánh thọc sườn cánh phải của Sư đoàn bộ binh 206 Đức, đồng thời thu hút quân dự bị của chúng và có thể sẽ tham gia đánh Urdom từ phía tây. Zygin hỗ trợ mũi tiến công này với thê đội hai gồm Lữ đoàn bộ binh 101 và Lữ đoàn cơ giới độc lập 46. Nếu mũi đột kích Volga thành công, Tập đoàn quân 30 sẽ xung trận từ đầu cầu Volga bên cánh phải của Tập đoàn quân 39.

Như vậy Zygin đã triển khai 3 mũi tiến công vào mấu chốt Urdom của quân Đức. Mặc dù chỉ là hướng thứ yếu, ông tin tưởng rằng nó sẽ hỗ trợ đáng kể cho thành công của toàn bộ Chiến dịch "Sao Hỏa". Tuy nhiên, khó khăn lớn nhất mà ông phải đối mặt là chỉ huy một chiến dịch phức tạp như vậy trên một mặt trận quá rộng. Phối hợp các hoạt động tác chiến phức tạp vốn không phải sở trường của Hồng quân, Zygin hiểu rõ, nhất là khi lực lượng cơ động Đức can thiệp.

một bộ phận lớn của Tập đoàn quân thiết giáp 4 Đức đã bị bao vây ở khu vực Stalingrad. Việc họ có thể chịu đựng được cuộc vây hãm đó không thì ít rõ ràng hơn. Tuy nhiên dù sẽ thế nào, người lính trong von Kluge cũng biết rằng mọi thứ không bao giờ lặp lại như cũ. Nếu như quân đội Đức đã vượt qua được thất bại ở Moscow và tiếp tục tấn công mạnh mẽ trong năm tiếp theo, ông sợ rằng họ sẽ không thể đứng vững được trước một thảm họa thứ hai còn lớn hơn.

Lấy lại sự điềm tĩnh tro ly của mình, von Kluge xem xét đồng báo cáo và tin tức tình báo trên bàn và suy nghĩ về tương lai của đạo quân dưới quyền. Ông hiểu rõ thành công trước đây của nó cũng như khát khao muốn tiêu diệt nó của người Nga. Ông cũng biết rằng Zhukov vẫn đang chỉ huy ở khu vực trung tâm và đạo quân của ông tiếp tục là đối thủ không đội trời chung của Zhukov. Khi nào thì quân Nga và Zhukov sẽ bắt đầu trút cơn thịnh nộ xuống đạo quân dưới quyền ông? Khi nào! Yên tĩnh vẫn duy trì dọc theo hai bên cánh mẩu lờ Rzhev và Gehlen cho biết rằng quân đội Xô-viết sẽ rất khó khăn nếu muốn mở hai chiến dịch lớn cùng lúc. Trái với những dự đoán trước đây, lúc này rõ ràng trận đánh lớn của Hồng quân đã bắt đầu ở phía nam? Liệu Gehlen có sai lầm không? - von Kluge lo lắng. Liệu quân đội Liên Xô có mở đồng thời hai chiến dịch? Ông tự nhủ một cách triết lý, "Chỉ có thời gian trả lời được".

Báo cáo từ Quân đoàn thiết giáp XXXIX không giúp gì trong việc giải tỏa mối lo này. Sau quãng thời gian yên tĩnh kéo dài do những trận bùn không ngớt, thời tiết cuối cùng cũng trở lạnh, bắt đầu với một đợt không khí lạnh hôm 13 tháng 11 và sau đó là một đợt rét đúng kiểu Nga hôm 17. Gần như ngay lập tức, những con sông và tuyến đường phủ đầy bùn đông cứng lại trong băng. Bản thân thời tiết lạnh là một dấu hiệu báo trước cho việc gia tăng các hoạt động chuẩn bị tiến công của Hồng quân, và bất chấp những dự báo cho điều ngược lại, các sĩ quan và binh sĩ trên chiến trường đang nóng lòng chờ đợi. Chắc chắn là quân Nga đang chuyển động, họ nghĩ.

Thông tin tình báo mà von Kluge có ẩn chứa manh mối cho một câu trả lời. Sư đoàn bộ binh 102 thuộc Quân đoàn thiết giáp XXXIX phòng thủ dọc sông Osuga báo cáo bị pháo kích mãnh liệt hôm 18 tháng 11, trong đó những "dàn phong cầm Stalin" đã xướng lên giai điệu chết chóc của chúng. Họ đã nghe thấy tiếng công binh đối phương hoạt động dọc theo trận tuyến của sư đoàn, và lính Nga lần đầu tiên xuất hiện trong quân phục mùa đông màu trắng cơ động bên kia sông bằng ván trượt. Trong khi quân báo Cụm tập đoàn quân phân tích những báo cáo này, những thông tin thuyết phục hơn dường như giải đáp được vấn đề nóng bỏng là khi nào cuộc tiến công sẽ mở màn. Tối 18 tháng 11, một điệp viên Abwehr ở Bucharest, Rumani biết được từ nguồn tin trong Đại sứ quán Thụy Điển là có khả năng quân Nga sẽ bắt đầu tấn công tổng lực khu vực Rzhev tới Smolensk vào ngày 27 hoặc 28 tháng 11. Mặc dù Fremde Heere Ost và hầu như mọi cơ quan tình báo Đức đều đã biết điều đó, báo cáo của Abwehr xác nhận G. K. Zhukov sẽ đích thân chỉ huy chiến dịch. Dù vậy, những thông tin đã qua đến 4 hay 5 cấp này cũng gây ra nghi ngờ và tất cả các sở chỉ huy lớn đều yêu cầu kiểm chứng từ những nguồn khác.

Ngày hôm sau tin tức về cuộc tiến công quy mô lớn của quân đội Liên Xô nhằm vào Cụm tập đoàn quân B đã tạo ra những phản ứng trái ngược trong cơ quan chỉ huy và tham mưu của Cụm tập đoàn quân Trung tâm. Một mặt, Gehlen đã dự đoán một chiến dịch thứ yếu của Hồng quân ở phía nam. Nếu đây đúng là nó thì Cụm quân Trung tâm sẽ phải đề phòng. Mặt khác, nếu Gehlen sai và hướng chủ công của quân Nga thực sự là ở phía nam thì sẽ có lý do để thư giãn. Tuy nhiên trong những ngày tiếp theo, khi quy mô và mục tiêu của mũi thọc sâu của Hồng quân ở Stalingrad đã trở nên rõ rệt đối với tất cả thì nguy cơ đối với Cụm quân Trung tâm vẫn còn rất mù mờ những dù sao cũng đáng ngại. Nếu quân đội Xô-viết thành công ở Stalingrad, ngay cả một đòn đánh phụ vào Rzhev cũng có thể trở thành hiểm họa lớn, đặc biệt là khi Zhukov chỉ huy.

Vào ngày 19 và 20 tháng 11, quân Nga mở những cuộc tập kích dọc theo chiến tuyến Osuga và Vazuza, rất giống với những trận trinh sát vũ trang vẫn thường xuất hiện trước những cuộc tiến công lớn. Trận đánh nghiêm trọng nhất của họ diễn ra ngày 19 gần Grediakino, tại đây bộ binh và xe tăng đã chọc thủng tuyến phòng ngự của Sư đoàn thiết giáp 5. Sau những trận phản kích cục bộ không thành, ngày hôm sau Sư đoàn thiết giáp 5 đã khôi phục được trận địa. Trong một cuộc tập kích khác, Sư đoàn bộ binh 102 tiêu diệt 26 lính Nga tấn công một cao điểm trên phòng tuyến của họ. Trong khi đánh giáp lá cà, họ phát hiện một lính Nga giả chết để tránh bị bắt. Qua tra hỏi anh ta khai rằng chiến dịch sẽ diễn ra vào cuối tháng 11 hoặc đầu tháng 12. Cũng trong ngày hôm đó, một trạm vô tuyến bí mật hiện đang cung cấp tin cho một chính ủy Nga đã đào ngũ sang Tập đoàn quân 9 truyền đi tin cuộc tiến công vào khu vực Tập đoàn quân 9 sẽ mở màn lúc 06 giờ 00 ngày 25 tháng 11. Mặc dù những báo cáo này có vẻ là dấu hiệu cho một đòn đánh sắp tới, thời gian chính xác của nó vẫn còn bị nghi ngờ.

Tuy nhiên, hoạt động trinh sát và chuyển quân của quân Nga nhanh chóng cung cấp những dấu hiệu rõ ràng hơn về nơi sẽ bị tấn công, đặc biệt là ở khu vực của Sư đoàn bộ binh 102 và Sư đoàn thiết giáp 5. Quá trình chuyển quân gia tăng giữa sông Osuga và Vazuza, máy bay trinh sát xác định rằng những cánh rừng phía đông con sông đã chứa đầy quân cùng trang bị và mật độ tập trung pháo binh Nga đã tăng lên đột ngột. Cùng thời gian đó, những thông tin khác chỉ làm bức tranh thêm hỗn loạn. Một lính đào ngũ của Sư đoàn bộ binh 133 Nga chạy sang phía Sư đoàn bộ binh 102 ở nơi mà mọi nguồn tin đều xác định do Sư đoàn bộ binh 88 Nga đóng. Những báo cáo khác cho thấy Quân đoàn xe tăng 6 Nga đã rút khỏi khu vực cánh đông của mẫu lõi Rzhev. Hầu hết các sĩ quan quân báo đều nhận ra là bản thân chính những báo cáo mâu thuẫn này thường là điềm báo cho một chiến dịch sắp tới khi quân đội Xô-viết tiến hành gây nhiễu thông tin để hỗ trợ cho phương án tác chiến của họ.

Trước những dữ kiện trái chiều và thiếu chắc chắn, von Kluge không cần phải bảo cấp dưới phải làm thế nào. Theo bản năng, họ trở nên cẩn trọng hơn và tập trung điều chỉnh lại công tác bố phòng. Tại Quân đoàn thiết giáp XXXIX, Chuẩn thống chế Model bay tới mặt trận hàng ngày trên chiếc máy bay hạng nhẹ của ông, tại đây ông tới các sở chỉ huy thuộc quyền trên một chiếc mô tô bánh xích. Ông đưa ra những thông tin mới cho các tư lệnh, đích thân kiểm tra hệ thống phòng thủ, phương án phản kích, cung cấp những hỗ trợ cần thiết và nhấn mạnh sự quan trọng của việc cấp chỉ huy phải có mặt trên trận địa. Các quân đoàn trưởng khác của von Kluge cũng làm như vậy.

Căng thẳng tiếp tục tăng lên vào ngày thứ Bảy, 21 tháng 11. Thêm nhiều lính Nga đào ngũ - một dấu hiệu cho thấy cuộc tiến công sắp đến. Đám đào binh cung cấp cho quân báo Đức những ngày giờ tấn công mới. Kẻ thì nói là 25 tháng 11, người nói 22 và kẻ khác nữa bảo 26. Tuy vậy những dấu hiệu khác không thể xác nhận thông tin này và Đại tá Buntrock ở Quân đoàn thiết giáp XXXIX báo cho những cộng sự ở Tập đoàn quân 9 và Cụm quân Trung tâm rằng đòn đánh đó vẫn chưa liền kề. Nhưng vào sáng hôm sau mọi chỉ thị kế bắt đầu đổ rục. Hoạt động chuyển quân của đối phương gia tăng đột ngột, hàng loạt đơn vị pháo binh mới bị phát hiện và thêm nhiều lính Nga chạy sang phía quân Đức. Những kẻ đào ngũ mới khai thông nhất về ngày mở màn chiến dịch là thứ Tư, 25 tháng 11. Thế là quá đủ cho Model và Tập đoàn quân 9.

Lúc 10 giờ 20 ngày thứ Hai, 23 tháng 11, Tập đoàn quân 9 truyền đi bản tin tới các đơn vị trực thuộc bằng điện báo: "Theo lời khai của lính địch đào ngũ, cuộc tấn công của quân Nga sẽ bắt đầu vào ngày 25 hoặc 26 tháng 11. Mọi khu vực phải tăng cường tình trạng sẵn sàng chiến đấu. Các đơn vị dự bị kể cả của cấp cao hơn đang được giữ trong tình trạng sẵn sàng chuyển giao nhanh chóng".

Vào buổi trưa, Tập đoàn quân 9 ra lệnh cho Sư đoàn thiết giáp 1 chuyển nốt các bộ phận còn lại ở tây Sychevka sang nhập với những đơn vị tuyến trước đang đóng ở tây nam Belyi. Sư đoàn cơ giới hóa Grossdeutschland tăng cường cho Trung đoàn Khinh quân[7] của họ ở tây bắc Belyi thêm một kampfguppe (chiến đoàn)[8] cấp tiểu đoàn và Sư đoàn bộ binh 78 phải đẩy nhanh tốc độ thay quân cho Sư đoàn thiết giáp 5 dọc mặt trận Vazuza. Mặc dù von Kluge và Model đều muốn Sư đoàn thiết giáp 5 được bố trí an toàn ở phía sau với khả năng cơ động hoàn toàn nhưng rõ ràng việc thay quân sẽ không thể được hoàn thành vào sáng hôm sau. Sự điều động phòng ngừa này diễn ra khá đúng lúc vì tối thứ Hai hệ thống vô tuyến của quân Nga đã hoạt động trở lại sau nhiều ngày giữ yên lặng. Phân tích liên lạc điện đài cho phép Tập đoàn quân 9 định vị được Tập đoàn quân 29 Xô-viết mới ở phía đông, nam phòng tuyến Vazuza và xác định chính xác sự hiện diện của Tập đoàn quân 43 Xô-viết ở phía tây mẫu lỗi. Tuy vậy, thông tin tình báo vẫn cho thấy cả Tập đoàn quân 41 và 43 Xô-viết đều đang tập trung dọc trục Dukhovshchina thay vì Belyi. Có vẻ là kế hoạch nghi binh của Đại tướng Purkaev đã thành công. Ngày hôm sau, Tập đoàn quân 9 qua nghe trộm điện đài biết được Quân đoàn xe tăng 6 Nga một lần nữa lại nằm dự bị ở hậu tuyến mặt trận Vazuza. Một sĩ quan quân báo Đức khác dè dặt cho rằng Tập đoàn quân 41 Nga đang đóng ở phía bắc xa hơn so với bất cứ nhận định nào tính đến lúc này. Hai thông tin cuối này không chắc chắn và chỉ đúng một phần nên hầu như không giúp ích gì cho các chỉ huy chiến trường Đức.

Vào buổi tối thứ Hai, quân Nga đặt toàn bộ trận tuyến Đức trước một đợt trinh sát mới và ráo riết, đặc biệt là dọc sông Vazuza và Osuga. Như thường lệ, quân Đức bắt được thêm nhiều tù binh và họ cho biết tình trạng sẵn sàng tiến công của đối phương đã được tăng cường, bao gồm cả việc tập kết khoảng 250 xe tăng ở ngay khu vực hậu tuyến phía đông sông Vazuza.

Sáng hôm sau, thứ Ba, 24 tháng 11, hoạt động của quân Nga tiếp tục gia tăng với một cường độ không thể bỏ qua. Lính Đức ở các vị trí tiền tiêu có thể thấy rõ đối phương đang chuyển động, các quan sát viên tiền tuyến báo cáo có thêm nhiều cầu mới và nặng hơn được dựng lên trên mặt sông Vazuza giờ đã đóng băng ở phía bắc Grediakino. Trinh sát pháo binh tiếp tục ghi nhận sự xuất hiện của nhiều đơn vị pháo binh, kể cả các "dàn phong cầm của Stalin". Đến đầu giờ sáng, Đại tá Buntrock của Tập đoàn quân 9 cuối cùng cũng đã chắc chắn rằng cuộc tiến công của đối phương đã gần kề và ông thông tin cho Cụm tập đoàn quân. Cả Cụm quân Trung tâm và Tập đoàn quân 9 chuyển giao lực lượng dự bị, đồng thời Model ra lệnh bắn phản pháo và trút đạn xuống những khu vực nghi là nơi tập kết lực lượng của Hồng quân. Lúc 06 giờ 20, Quân đoàn thiết giáp XXXIX ra mệnh lệnh báo động bằng điện báo - bao gồm cả lời cảnh báo ngắn gọn mà Tập đoàn quân 9 đã gửi đi sáng hôm đó. Nó cũng dự đoán quân Nga tấn công vào bình minh ngày 25 hoặc 26 tháng 11. Một lệnh khác được quân đoàn đưa ra cùng ngày hôm đó viết, "Từ ngày 25 đến 26 các vị trí phải được chiếm lĩnh đầy đủ từ 4 giờ sáng đến hết ngày". Chỉ thị này đặt toàn bộ các đơn vị Đức dọc tuyến Vazuza vào tình trạng sẵn sàng chiến đấu cao nhất.

Đến tối 24 tháng 11, von Kluge đã cảm thấy hài lòng vì đã làm tất cả có thể để chuẩn bị cho một cuộc chiến khốc liệt. Lực lượng dự bị của tập đoàn quân và Cụm tập đoàn quân đã được tái bố trí và vì ông đã bác bỏ được yêu cầu đưa những đơn vị dự trữ quan trọng đó xuống phía nam của OKH. Sư đoàn thiết giáp 19 (trong biên chế Cụm tập đoàn quân Bắc) và 20 của ông đã được triển khai phía sau Velikie Luki và nam Velizh, kiểm soát những hướng thọc sâu có thể tới Dukhovshchina và Smolensk, trong khi Sư đoàn thiết giáp 12 đang trên đường hành quân lên phía bắc tới khu vực Orel. Chắc chắn số quân này có thể ứng phó được với mọi tình huống, von Kluge nghĩ. Tuy nhiên những gì đã diễn ra ở Stalingrad vẫn là vấn đề cần quan tâm.

Binh sĩ đã chờ đợi suốt hàng tuần lúc này đã được vũ trang, báo động đầy đủ và ở trạng thái

sẵn sàng. Mặc dù các chỉ huy đã chắc chắn về một đòn đánh sắp đến, không phải ai cũng dám chắc nó sẽ diễn ra ở đâu, và thậm chí vài người còn khờ tự hỏi liệu họ có đương đầu được với quy mô của nó hay không. Tin tức tình báo cho thấy rõ ràng dường như mặt trận Vazuza là một mục tiêu, nhưng những khu vực phía bắc và nam Rzhev cũng vậy. Ở phía tây, người ta băn khoăn không biết cuộc tiến công có thể diễn ra ở phía nam Belyi bao xa. Trên thực tế, quân báo dự đoán bộ đội Xô-viết có thể mở đồng loạt nhiều mũi đột kích ở khắp nơi từ thung lũng sông Luchesa về phía nam tới trục đường Dukhovshchina. Ở phía bắc, hoạt động chuẩn bị của quân Nga chỉ được ghi nhận ở đầu cầu Volga và quân báo vẫn chưa định vị được chính xác địa điểm đặt sở chỉ huy Tập đoàn quân 39 Nga. Vài người nghi ngờ cũng chỉ ra những đơn vị thiết giáp cần thiết của Nga vẫn chưa xuất hiện ngay cả ở mặt trận Vazuza. Tuy nhiên tất cả đều đồng ý là chỉ có thời gian mới giải đáp được.

- Stavka, Moscow, điện Kremlin, 24 tháng 11 năm 1942.

Stalin đọc bức điện ngắn gọn của Zhukov, "Tất cả đã sẵn sàng. Chúng tôi sẽ tiến công khi trời sáng". Sau hàng tuần lễ làm việc với bản kế hoạch giờ đã trở nên quen thuộc, Stalin hiểu nó có nghĩa như thế nào. Vào 09 giờ 00 ngày hôm sau, hàng ngàn khẩu đại bác sẽ trút những trái đạn chết chóc xuống trận tuyến quân Đức. Một giờ sau, hơn 300.000 bộ binh sẽ tràn qua những vị trí tiền tiêu đã bị đập nát, theo sau bởi đạo quân thiết giáp lớn nhất mà quân đội Xô-viết từng huy động cho riêng một chiến dịch. Bản thân Stalin biết nhiều người trong số những chỉ huy mà Zhukov, Konev, Purkaev đã chỉ định vào nhiệm vụ vinh quang là dẫn đầu cuộc tiến công. Họ là những tinh hoa của Hồng quân. Nếu tập đoàn quân xe tăng của Romanenko và quân đoàn cơ giới của Vol'sky có thể thành công ở Stalingrad như hiện nay thì những quân đoàn hùng hậu do Katukov, Solomatin và Getman chỉ huy cũng sẽ làm được tương tự ở Rzhev. Được tiếp thêm nhiệt huyết từ mối căm thù sâu sắc của Zhukov với Cụm quân Trung tâm Đức, họ không thể làm khác.

Stalin cười thầm khi nghĩ đến cuộc đua mà ông đã khơi ra giữa hai viên tư lệnh hàng đầu. Đúng, Vasilevsky đã làm rất tốt ở phía nam và hiển nhiên là Zhukov biết điều đó. Và sự ganh đua đã hiện ra. Trước đó cũng trong ngày hôm nay, khi Stalin gợi ý rằng trước tình hình thắng lợi của Vasilevsky, đã đến lúc có thể chuyển giao Tập đoàn quân Cận vệ 2 của Malinovsky cho ông, Zhukov đã phản ứng. Câu trả lời mềm mỏng của ông nhắc Stalin về những gì có thể đạt được. "Đừng hành động quá vội vã", Zhukov viết, "Đồng chí hãy nhớ những gì đã diễn ra hồi mùa đông 1941. Hãy lưu ý rằng Rybalko [Tập đoàn quân xe tăng 3], Cherednichenko [Tập đoàn quân 5] và Gordov [Tập đoàn quân 33] đang đợi bên hai cánh. Hãy nhớ Moscow nằm ở đâu, và Smolensk nằm trên con đường ngắn nhất tới Berlin".

Sự lo ngại của Zhukov thật là thừa, Stalin nghĩ. Ta biết Cụm tập đoàn quân Trung tâm là lực lượng quan trọng của quân Đức, và ta biết Smolensk nằm ở đâu. Và tập đoàn quân Malinovsky vẫn đang chờ lệnh. Phải! Stalin hiểu rõ. Cuộc đua tranh này là lành mạnh, đặc biệt là khi nó sẽ đem tới thất bại cuối cùng của nước Đức. Nhưng đã đến lúc để Zhukov mang lại chiến thắng mà như đã hứa - chiến thắng mà ông mong mỏi đã quá lâu.

CHƯƠNG II THẦN CHIẾN TRANH XUẤT TRẬN

BẢO TÁP DỘC SÔNG VAZUZA

• Ngày 25 tháng 11.

Các sư đoàn tuyển một của Quân đoàn thiết giáp XXXIX Đức có lý do để chia sẻ lo lắng với cấp trên của mình (Bản đồ 8). Đã nhiều ngày, họ chứng kiến quá trình chuẩn bị của Hồng quân, cảm nhận sự nhức nhối đến từ những cuộc trinh sát và hứng chịu những đợt bắn phá dữ dội mà dường như ngay cả kẻ thiếu kinh nghiệm nhất cũng có thể nói như đinh đóng cột là các pháo thủ Xô-viết đang hiệu chỉnh phần tử bắn trước một cuộc tiến công lớn. Sự căng thẳng đặc biệt lớn đối với Sư đoàn thiết giáp 5 và Sư đoàn bộ binh 78 khi trong các đêm 21 và 22 tháng 11 họ bắt đầu quá trình thay quân đầy nguy hiểm và rất dễ bị tổn thương trước đối phương. Trong đêm đó các đơn vị pháo binh của Sư đoàn 78 di chuyển vào vị trí, thay thế cho Sư đoàn thiết giáp 5 rút về phía sau. Đêm hôm sau, Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 14 và một phần của Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 13 được hoán đổi bởi Trung đoàn xung kích^[9] 14 Sư đoàn bộ binh 78 và họ cũng tập kết lại ở phía sau. Quá trình này sẽ lặp lại trong nhiều đêm cho đến khi toàn bộ Sư đoàn 78 đã chiếm lĩnh các vị trí tiền tiêu và Sư đoàn thiết giáp 5 rút về làm dự bị. Đến đêm thứ Tư, 25 tháng 11 nó mới chỉ hoàn thành được một nửa và các đơn vị của cả hai sư đoàn vẫn còn đang xen kẽ trên toàn mặt trận.

Hầu như tất cả đều thức trắng vào đêm thứ Tư ấy. Mười hai giờ đêm đến rồi đi, binh lính Sư đoàn bộ binh 102 Đức chuẩn bị triển khai trên toàn bộ các vị trí phòng thủ tiền tiêu lúc 04 giờ 00 và quá trình thay quân cho Sư đoàn thiết giáp 5 tiếp tục như kế hoạch. Khoảng ngay sau nửa đêm, thời tiết thay đổi đã khiến việc này trở nên khó khăn hơn. Một phong thời tiết ấm nhẹ đến từ phía tây nam, đi cùng với nó là nhiệt độ tăng chút ít (nhưng vẫn ở mức đóng băng), mây, sương mù và tuyết dày phủ lên thung lũng của hai con sông một bức màn mờ ảo và giảm tầm nhìn xuống còn 20 mét. Lúc 05 giờ 45, ngay trước khi quân Đức kết thúc những hoạt động chuyển quân đêm cuối cùng, một tiểu đoàn Nga bất ngờ tràn lên từ thung lũng sông, tấn công các vị trí của Sư đoàn bộ binh 102 Đức cạnh đầu cầu sông Osuga. Bộ binh Đức dễ dàng đẩy lui nó và cùng thời gian này chiếm lĩnh toàn bộ các vị trí tuyến trước. Đối với họ, nguyên nhân của cuộc tấn công trên không thành vấn đề. Điều quan trọng là trên thực tế quân Đức lúc này đã cảm thấy sẵn sàng cho những gì sắp tới. Tuyết và sương mù giúp họ cảm thấy thêm vững vàng, vì họ biết nếu trận đánh sẽ đến vào sáng hôm đó, bức màn sương và tuyết trắng sẽ che mắt lực lượng pháo binh ghê gớm của kẻ địch.

Dọc theo tuyến Vazuza lúc này là khoảng thời gian bận rộn cho những điều chỉnh cuối cùng bên trận địa Hồng quân. Lính bộ binh hành quân khó nhọc trên tuyết tới những vị trí xuất phát xung phong được quy định. Cán bộ tiểu đoàn và đại đội đã được biết về mục tiêu và trận đánh sắp tới chỉ vài giờ trước. Chiến sĩ sẽ chỉ được phổ biến khi họ đã ở vị trí xuất phát. Công binh lặng lẽ di chuyển trên mặt tuyết ngăn cách chiến tuyến hai bên tới bờ sông đóng băng của Vazuza để bắt đầu công việc nguy hiểm là mở đường qua những bãi mìn và chướng ngại vật của quân Đức. Thỉnh thoảng, sự yên tĩnh đáng sợ lại bị phá vỡ bởi những tiếng mìn nổ vọng tới và tiếng kêu gào đau đớn của những người bị thương hay hấp hối. Binh sĩ trong chiến hào tiền duyên lặng lẽ quan sát các đại đội của những kẻ được "lựa chọn" - từ mà họ vẫn dùng để gọi mỉa mai những phạm binh và tù chính trị trong các tiểu đoàn trùng giới - khi họ trườn ra các vị trí xuất phát nằm phía trước khá xa chiến hào tiền duyên. Cảm giác lẫn lộn cả kính nể lẫn

thương hại của những người không được "lựa chọn" nhanh chóng biến mất với nhận thức là chính họ cũng sẽ theo vào chảo lửa của bom đạn, nổi đau và cái chết.

Đọc theo chiến tuyến, ở cách phía sau hàng trăm mét, các sĩ quan chỉ huy và tham mưu thu mình trong những chiếc áo choàng lớn để chống lại cái rét thấu xương và với những chiếc cặp đựng bản đồ quý giá bỏ vào hầm chỉ huy, nơi họ sẽ chứng kiến cuộc tiến công. Vài người may mắn có mặt ở những sở chỉ huy trang bị ống nhòm và kính nhìn nổi (stereoscope) lặng lẽ nguyên rũa khi họ nhận ra mình không thể quan sát được gì. Tuyết đang rơi với tốc độ hơn 2,5cm mỗi giờ. Xa hơn trong hậu tuyến, người ta có thể nghe thấy âm thanh vọng lại khi vỏ đạn pháo va chạm vào nhau - tựa như tiếng dế kêu kỳ lạ giữa mùa đông khi hàng ngàn khẩu pháo và súng cối của hơn 20 trung đoàn pháo binh thuộc Tập đoàn quân 20 đang sẵn sàng để khai hỏa vào màn tuyết. Trong hầm, các chỉ huy sư đoàn một lần nữa nguyên rũa khi nhận thấy cuộc tiến công sẽ chỉ được yểm trợ bởi pháo binh bắn "mù" vào những điểm được lựa chọn từ trước. Tuyết khiến không quân không thể cất cánh và trinh sát pháo binh không thể nhận diện mục tiêu. Thời gian trôi đi chậm chạp đến mức khổ sở.

Lúc 07 giờ 49, trong căn hầm chỉ huy vững trải nhìn ra sông Vazuza ở ngoại vi phía nam làng Novoselovo, Thiếu tướng N.I. Kiriukhin quay sang viên thượng tướng đang đứng cạnh ông. Konev gật đầu và Kiriukhin khẽ thốt vào điện đài một từ duy nhất, "Ogon' [khai hỏa]". Những khoảnh khắc trôi đi khi hàng trăm điện đài bắt đầu hoạt động và tiếng hô "Khai hỏa" lặp lại một cách nhát gừng trong khu vực tập kết. Lúc 07 giờ 50, sự yên tĩnh bị phá tan bởi hàng ngàn tiếng nổ gần như đồng thời, nhanh chóng biến thành một chuỗi sấm động. Vài giây sau, lính bộ binh trong chiến hào tiền duyên nghe thấy không gian phía trên bị xé nát bởi hàng ngàn đầu đạn gầm rú đang lao tới những điểm đến không rõ trên tuyến phòng thủ Đức. Họ gần như có thể phân biệt được tiếng hùm hụp của súng cối với tiếng nổ rất đanh của pháo. Tiếng đạn nổ đều giống nhau. Vài người không thể nhận ra tiếng rít chói tai của những loạt rocket Katiusha đang lao qua đầu. Ngay cả tuyết và sương mù cũng không thể che được vệt lửa hỏa tiễn đang xé tan bóng tối của buổi sáng sớm như những tia sét xuyên thủng mây đen trong một cơn bão mùa hè.

Trong vòng vài phút tiếng nổ đầu nòng và tiếng nổ của đạn pháo hòa với nhau thành một bản đồng ca dữ dội. Qua ánh sáng mờ ảo, đám đông bộ binh chỉ có thể nhìn thấy bóng dáng của hỏa ngục phía trước. Sương mù, mây thấp, những đám bụi đất tung lên và ánh sáng do lửa cháy đánh dấu những gì từng là những phòng tuyến nguyên vẹn của quân Đức. Những người lính tự hỏi liệu ai có thể sống nổi trước trận bão lửa dữ dội đến vậy. Tuy nhiên, các cựu binh biết địa ngục đó chỉ là ảo tưởng. Họ, cựu binh cũng như tân binh sẽ sớm phải xung phong qua mảnh đất bị cày xới của quỷ dữ đó, và bất chấp hỏa lực pháo kích ghê gớm, họ biết kẻ thù sẽ ở đó và sẵn sàng.

Đối diện vị trí của những người lính Xô-viết đang chờ đợi trong hy vọng, quân Đức đón nhận trận bão lửa với sự kiên định vững chắc và cảm giác được giải tỏa rằng cuối cùng thời khắc cũng đã đến. Chỉ mất vài phút để nhận ra đây không chỉ là một đợt bắn phá thông thường. Quân Đức phản ứng lại một cách tự động như đã từng làm với vô số cuộc tiến công của quân Nga. Sinh tồn là một giáo viên nghiêm khắc, và những học trò của nó biết được thực tế là những cuộc pháo kích chuẩn bị của pháo binh Liên Xô có thể đoán trước được. Những đợt bắn phá sẽ trải thảm có hệ thống qua các vị trí phòng thủ từ trước ra sau, đôi khi là hai lần. Sau đó đạn pháo trút vào những điểm đã được lên kế hoạch trước trong một khoảng thời gian và kết thúc với đợt trải thảm thứ hai hoặc thứ ba. Cuối cùng, bản hòa âm chấm dứt bằng những loạt rocket. Từng bị tê liệt bởi nỗi sợ trước âm thanh và đuôi lửa của chúng, đến mùa thu 1942 quân Đức đã nhận ra thứ vũ khí đáng sợ đó thiếu chính xác như thế nào. Hơn thế, những tiếng

rít cuối cùng của chúng là sự báo hiệu đáng sợ cho những đợt xung phong của bộ binh sắp diễn ra. Đã quen với những trận mưa đạn trước mỗi cuộc tiến công, họ rút bỏ hoặc chỉ để lại một bộ phận nhỏ ở các vị trí tiền tiêu, số còn lại rút vào các công sự phụ hay hầm hào ở phía sau và bên cánh. Việc dự đoán được hỏa lực quân Nga nghĩa là có thể tránh được sự tàn phá ghê gớm của nó. Khi nó gần kết thúc, lính Đức từ hầm tiến ra chiếm lĩnh các vị trí phòng thủ và đối đầu với bộ binh Nga đang tiến lên, thường là với hiệu quả có thể thấy trước. Thứ Tư, ngày 25 tháng 11 cũng không phải ngoại lệ. Quân Nga pháo kích không thương tiếc trong hơn 90 phút. Nhiều binh sĩ bị giết, một số bị chôn sống trong công sự và vũ khí bị phá hủy. Nhưng như những người phòng thủ nhận ra, cuộc bắn phá diễn ra không chính xác. Bị tuyết và sương mù che khuất, trận bão lửa reo rắc chết chóc một cách gần như không có định hướng, và không chỉ những kẻ may mắn, nhiều người khác đã sống sót.

Konev và Kiriukhin thăm nguyên rủa tuyết và sương mù khi cuộc bắn phá dọn đường đang diễn ra. Vị thần chiến tranh đầu tiên, pháo binh đã không thể hoàn thành nhiệm vụ chết chóc của mình. Giờ nó sẽ đến lượt những người lính bộ binh và tankist làm nốt công việc mà pháo binh chưa làm được. Khi tiếng pháo xa dần vào trong chiều sâu phòng thủ không rõ của kẻ địch, những chớp sáng cuối cùng của Katiusha một lần nữa bùng lên trên nền trời vẫn còn tối của buổi sáng sớm. Trong khi hàng trăm quả rocket cháy rực lao tới mục tiêu, lúc 09 giờ 20 Konev một lần nữa gật đầu với Kiriukhin và viên tư lệnh tập đoàn quân quát một lệnh khác vào chiếc điện đài. Trong vòng vài phút, phía dưới ông, trên bờ sông và suốt dọc mặt trận, binh sĩ vùng lên với vũ khí sẵn sàng, và những khối đen lớn chậm chạp trườn xuống bề mặt đã đóng băng của sông Vazuza. Dẫn đầu bởi các cán bộ đại đội, tiểu đoàn và trung đoàn với súng ngắn lên đạn trong tay, những khối bộ binh tăng tốc vượt qua mặt sông đóng băng tới nơi mà tất cả các sĩ quan chỉ huy đều hy vọng là những trận địa địch đã bị đập tan.

Các đại đội trùng giói xung phong đầu tiên, được thúc đẩy bởi cảm giác kỳ dị - lẫn lộn cả sợ hãi lẫn cam chịu. Vài người loạng choạng trên mặt băng đã bị pháo địch bắn vỡ nát. Lính công binh đã nỗ lực để vá lại những chỗ vỡ, nhưng vài binh sĩ đã rơi thẳng xuống mặt nước lạnh giá. Những người khác trèo sang bờ bên kia, lao vào trận địa hỗn loạn của những đường hào, công sự và chướng ngại vật đổ nát. Những mảnh dây thép gai cào xé chân và mìn nổ trước mặt họ, nhưng phần lớn những kẻ phạm tội đã qua được sông, nhào xuống ẩn nấp trong những hố pháo và vị trí bị quân Đức bỏ trống. Cuộc vượt sông mạo hiểm đã hoàn thành, các sĩ quan xăng xái thúc họ tiến lên bờ dốc phía xa của con sông. Phía sau, những khối đen mới từ các tiểu đoàn và trung đoàn theo một tiến theo sau, được hỗ trợ bởi bóng dáng ma quái và chậm chạp của những chiếc xe tăng.

Chỉ có hỏa lực lẻ tẻ nhằm vào các tiểu đoàn trùng giói, như thể các xạ thủ cảm thấy thương hại cho những vật hy sinh này. Giờ đây, khi khối quân chủ lực Xô-viết bắt đầu xung phong, trận mưa đạn trở nên dày đặc, mù quáng bóc đi từng mảng trong hàng ngũ bộ binh và ném xác người cũng như những mảnh thi thể lên không. Một chiếc xe tăng rung lên dữ dội khi đạn pháo đập vào tháp pháo của nó, hất tung những người lính bộ binh ngồi sau như những con búp bê. Con quái vật thép bị tử thương lao tới điên loạn và biến mất trong làn nước đen ngòm. Những chiếc khác tiến sau trong lúc đạo quân xung kích tăng tốc và lao qua sông. Tiếng reo hò "Ura" của hàng ngàn bộ binh rền vang khi những khối đen tới được bờ bên kia của sông Vazuza. Những lớp bộ binh mới xuất hiện từ hình bóng mờ ảo của bờ bên này và thúc những người đi trước bên kia sông - như thể bằng số lượng đông đảo của họ - tiến vào sâu trong phòng tuyến Đức.

Kiriukhin và Konev từng chứng kiến cảnh tượng như vậy trước đây. Đã chai sạn trước cảnh chết chóc của mỗi cuộc xung phong, ngày hôm nay họ được khích lệ bởi những gì thấy được.

Tổn thất tương đối thấp, những tuyến bộ binh đầu tiên đã biến mất vào trong bóng tối của bờ bên kia. Trong vòng 30 phút, nhiều tiểu đoàn đi đầu đã qua sông và bộ phận còn lại của các trung đoàn đang tiến sau cùng với những đại đội xe tăng hộ vệ. Pháo đã ngừng bắn nhưng tiếng ong ong vẫn chưa dứt trong đôi tai của các vị tướng. Sư đoàn của Thiếu tướng Mukhin sẽ sớm vượt sông và quân đoàn bộ binh thê đội hai dưới quyền Thiếu tướng Zakharov có thể theo sau, họ nghĩ.

Tuy nhiên, Konev không biết rằng cảnh tượng ở phía bắc kém phần khởi hơn rất nhiều. Tại đây, ở dải đất bằng phẳng giữa sông Osuga và Vazuza và tại đầu cầu sông Osuga phía bắc của Tập đoàn quân 31, pháo kích dọn đường đã kết thúc theo như kế hoạch, nhưng đó là tất cả. Sau khi pháo ngừng bắn, Sư đoàn bộ binh 88, 239 và 336 thuộc Tập đoàn quân 31 do Thiếu tướng Polenov chỉ huy được Lữ đoàn xe tăng 32 và 145 hỗ trợ đã lao thẳng vào mũi nhọn phòng thủ của Sư đoàn bộ binh 102 Đức. Đối phương đã sẵn sàng chờ họ và một cuộc tàn sát khủng khiếp diễn ra. Báo cáo của Sư đoàn 102 Đức ghi lại cuộc tiến công vô hiệu này:

Lúc 7 giờ 30 sáng, những khối đen lớn bộ binh Nga xuất hiện từ các vị trí tập kết trong rừng. Chiến xa - 25 con quái vật gầm rú, ghé tởm lao tới để yểm trợ. Lốp lốp quân Nga xung phong vào các vị trí của Sư đoàn 102 bộ binh.

Binh sĩ Đức đã sẵn sàng. Đứng trong chiến hào, họ bắn qua bờ công sự vào những đám đông địch quân đang tràn lên cánh đồng trợ trụ. Súng máy bắn quét vào quân Nga. Đại bác chống tăng khai hỏa kiên quyết, đại bác đã chiến gầm lên. Và quân Nga gục xuống. Một vài tên tiếp cận được trận địa Đức và bị bắt. Số khác xung phong lên. Nhưng đến 9 giờ 40 [11 giờ 40] chúng ngừng lại để củng cố. Khi chúng mở màn một đợt tấn kích mới, lần này trong một cơn mưa tuyết nhẹ, binh sĩ Sư đoàn 102 một lần nữa lại đẩy lui chúng. Kết thúc ngày hôm đó, quân Đức vẫn giữ vững.

Trận chiến trong ngày đã đánh quỵ 3 sư đoàn bộ binh Xô-viết, gây ra thương vong lên tới 50 phần trăm. Hai lữ đoàn xe tăng cũng thiệt hại nặng nề. Một bản báo cáo sau trận đánh của quân đội Liên Xô ghi lại mù mờ, "Các đơn vị cánh trái của Tập đoàn quân 31 cũng không thành công trong ngày đầu tiên của chiến dịch". Đây là một sự nói giảm nói tránh điển hình. Cuộc tiến công thậm chí còn không làm sút mẻ được hệ thống phòng thủ của quân Đức và thương vong của Hồng quân hết sức tồi tệ. Mặc dù Thiếu tướng Polenov đã mở thêm nhiều cuộc đột kích vô vọng vào các vị trí của Sư đoàn bộ binh 102 Đức, vai trò tác chiến của Tập đoàn quân 31 đã bị loại bỏ ngay trong ngày đầu tiên. Trong những ngày sau đó, Konev ra lệnh cho Sư đoàn bộ binh Cận vệ 20 thuộc thê đội hai của Polenov tái bố trí ở phía nam để hỗ trợ bước tiến của Tập đoàn quân 20.

Trong khi đó, Sư đoàn bộ binh 326, Cận vệ 42 và 251 được 2 lữ đoàn xe tăng yểm trợ đã bắt đầu đột phá ở dải đất hẹp giữa sông Osuga và Vazuza như kế hoạch. Tại đây quân Đức cũng đã sẵn sàng. Trung đoàn xung kích 195 Sư đoàn bộ binh 102 Đức chiếm lĩnh lại các vị trí tiền tiêu sau khi pháo binh Xô-viết chuyển làn, vừa kịp lúc để nghênh tiếp những người tấn công với hỏa lực bộ binh và súng máy dữ dội. Pháo binh Đức vốn đã tính sẵn phần tử trên những trục xung phong dự kiến của quân Nga bắn tập trung vào khu vực giới tuyến giữa trận địa hai bên. Tuyết đã giảm bớt, giúp các pháo thủ Đức có tầm quan sát tốt hơn và họ cùng với bộ binh đã đẩy lui những đợt xung phong liên tiếp cho đến khi cánh đồng bị phủ đầy bởi hàng trăm thi thể, hàng chục xác xe tăng cháy rụi. Đến 11 giờ 40 cuộc tiến công thoái trào, cho phép quân Đức bao vây số ít lính Nga đã tiếp cận được trận địa.

Những báo cáo đầu tiên mà Kiriukhin và Konev nhận được từ các đơn vị cánh phải của tập đoàn quân ít nhất cũng đã gây lo lắng. Sư đoàn bộ binh 326 do Đại tá G. P. Karamyshev chỉ huy

đã tiến công thẳng vào quân Đức bảo vệ Vasel'ki nhưng đều bị đánh lui với thương vong lớn. Thiếu tướng F. A. Bobrov cũng vậy. Sư đoàn bộ binh Cận vệ 42 có Lữ đoàn xe tăng 25 hỗ trợ rơi vào cối xay thịt dọc theo dải cao điểm giữa sông Osuga và Vazuza và cũng bị tổn thất nặng nề. Tình hình tương tự với Sư đoàn bộ binh 251 của Đại tá B. B. Gorodovikov tấn công tới Grediakino cùng Lữ đoàn xe tăng 83. Tuy nhiên đến lúc này cả 3 sư đoàn vẫn còn chưa tung ra các trung đoàn thê đội hai. Nói tóm lại, các sư đoàn không đạt được điều gì. Hơn thế, báo cáo của họ xác nhận thông tin từ những khu vực khác rằng do thời tiết, pháo kích chuẩn bị đã không hiệu quả. Ít nhất cuộc tiến công ở khu vực trung tâm đã tiến triển tốt hơn, viên tư lệnh phương diện quân nghĩ. Để hỗ trợ cho thành công đó, Kiriukhin được khích lệ bởi Konev đã ra lệnh cho các sư đoàn trên cánh phải mở đợt tiến công mới vào đầu buổi chiều bằng các trung đoàn thê đội hai sau một đợt pháo bắn chuẩn bị, ngắn hơn và được hy vọng là chính xác hơn.

Trong khi đó, Konev và Kiriukhin chuyển sự chú ý sang khu vực đối diện sở chỉ huy tập đoàn quân, nơi những âm thanh giao chiến cho thấy quân đội Xô-viết đang tiến sâu vào tuyến phòng thủ. Như các báo cáo sau đó chỉ ra, đây là nơi duy nhất Hồng quân gặt hái được thành công. Sư đoàn bộ binh 247 của Thiếu tướng G. D. Mukhin cùng chiến xa của Lữ đoàn xe tăng 80 đã vượt sông ngay từ đầu cuộc tiến công và đến trưa họ chiếm được làng Zevalovka và Kuznechikha bên bờ sông. Cùng thời gian đó, Sư đoàn bộ binh 331 do Đại tá P. F. Berestov chỉ huy bên cánh trái của Mukhin vượt sông Vazuza chiếm làng Prudy nhưng đã bị chặn lại đột ngột bởi hỏa lực dữ dội từ khu vực ngoại ô phía bắc thị trấn Khlepen' bên sông. Các trung đoàn thê đội một của Mukhin tiếp tục tấn công vào buổi chiều khi tuyết lại bắt đầu rơi. Đến tối họ đẩy quân Đức ra khỏi ngôi làng nhỏ Kriukovo và Bobrovka chỉ cách bờ sông 2 ki-lô-mét và ngay sát những vị trí mà Kiriukhin định tung binh đoàn kỵ binh-cơ giới vào trận. Thực hiện điều này trong ngày 25 tháng 11 rõ ràng là chưa thể. Không chỉ vì không đủ không gian trong đầu cầu nhỏ bé để triển khai lực lượng thiết giáp và kỵ binh mà còn vì những tuyến đường lên phía trước vẫn đang là mục tiêu cho pháo binh Đức. Hơn nữa, cánh phải của Kiriukhin vừa mở đợt tiến công mới trong bão tuyết đã hầu như không đạt được thêm điều gì so với buổi sáng. Sư đoàn bộ binh Cận vệ 42 đã tiến gần hơn tới ngoại vi Grediakino nhưng sức kháng cự quyết liệt của kẻ địch một lần nữa đã chặn đứng họ. Sư đoàn bộ binh 326 và 251 cũng không thành công như lúc trước.

Việc Tập đoàn quân 20 đột phá không thành công trên cánh phải khiến binh đoàn kỵ binh-cơ giới của Thiếu tướng Kriukov mất đi một trong những trục đường tiến quân và khu vực tập kết phía trước giữa sông Osuga và Vazuza. Giờ Kiriukhin sẽ phải thay đổi kế hoạch, cho đạo quân thiết giáp và kỵ binh hùng hậu đó vượt sông Vazuza trực tiếp trước mũi nhọn phòng thủ của quân Đức. Nếu như vậy, việc triển khai không thể tiến hành trước ngày hôm sau do đầu cầu không đủ rộng cho 2 quân đoàn cơ động và đường di chuyển cũng phải điều chỉnh lại. Konev im lặng nghe Kiriukhin thảo luận với ban tham mưu. Bản thân ông sẽ đảm bảo cho binh đoàn cơ động bước vào chiến đấu không chậm hơn ngày 27. Nhiệm vụ của Kiriukhin là phải tạo ra được không gian cần thiết cho binh đoàn tập hợp, Konev giận dữ nói với viên tư lệnh tập đoàn quân đang lo lắng.

Quân Đức không có thời gian nghĩ về tình thế của Kiriukhin, họ đang bận rộn với sự sinh tồn của bản thân. Trung đoàn xung kích 195 Sư đoàn bộ binh 102 được hỗ trợ bởi Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 14 đối phó nhanh chóng với những đợt xung phong liên tiếp của xe tăng và bộ binh giữa Vasel'ki và Grediakino. Tuy nhiên đến chiều tối, bất chấp tuyết rơi dày, quân Nga đã đạt được thêm một số thành công, gần như chia cắt Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 14 bảo vệ Grediakino với tuyến sau. Trong những đợt tiến công dồn dập, các chiến xa của Trung đoàn thiết giáp 31 Sư đoàn thiết giáp 5 đã gây tổn thất lớn cho thiết giáp Nga.

Trong đợt xung phong đầu tiên với 30 đến 40 xe tăng Xô-viết, khoảng 10 chiếc - trong đó có 4 xe tăng Mỹ đã bị bắn cháy trước khi cuộc tấn công bị đánh bại. Đợt xung phong thứ hai với 34 chiến xa, gồm cả một số xe hạng nặng bắt đầu khoảng 1 giờ sau đã phá hủy nhiều chiến xa Đức và tiến về khu vực ngoại vi phía tây Grediakino. Chúng chỉ bị chặn lại sau khi binh sĩ trong những tổ chống tăng đặc biệt gần như phải cận chiến tay đôi với xe tăng bằng bộc phá. Bất chấp khó khăn tạm thời, Trung đoàn 195 cùng các đơn vị hỗ trợ của Sư đoàn thiết giáp 5 Đức giữ vững tất cả những ngôi làng dọc theo chiến tuyến từ Vaselki tới Grediakino. Câu hỏi đặt ra là liệu họ có thể làm thế vào buổi sáng không, khi chắc chắn quân Nga sẽ tiếp tục tấn công với cường độ còn mạnh hơn. Quân đoàn thiết giáp XXXIX lo lắng chờ tin từ sư đoàn bên cánh trái đang phải giao chiến ác liệt do pháo kích dọn đường của quân Nga đã cắt đứt toàn bộ đường dây với sở chỉ huy phía trước, và các sĩ quan thì quá bận rộn với chiến đấu nên không thể duy trì liên lạc thường xuyên bằng điện đài. Mặc dù mất liên lạc, có vẻ là Sư đoàn 102 vẫn kiểm soát được tình hình. Nếu không thì lúc này thiết giáp Nga đã bao vây cánh trái của mặt trận Vazuza rồi.

Tuy nhiên dọc theo mặt trận Vazuza tình hình lại không được như vậy. Tại đây, phía nam Grediakino, Sư đoàn bộ binh 247 Xô-viết đã đè bẹp cánh phải của Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 14 thuộc Sư đoàn bộ binh 78 Đức ở Zevalovka và đuổi tàn quân của nó chạy về phía sau. Ở phía nam, đơn vị lán giềng, Tiểu đoàn 3 Trung đoàn xung kích thiết giáp 13 mà Sư đoàn 78 vẫn chưa kịp thay quân đã bám trụ lì lợm trước những đợt tấn công ác liệt bằng xe tăng và bộ binh. Đến lúc này các chiến xa T-34 Nga có bộ binh ngồi trên đã tràn ra trên những cánh đồng trống trải phủ đầy tuyết phía nam Nikonovo, cắt đứt liên lạc giữa Trung đoàn xung kích 14 và Tiểu đoàn 3 Trung đoàn xung kích thiết giáp 13, uy hiếp sở chỉ huy Sư đoàn thiết giáp 5 ở Bol'shoe Kropotovo. Trong khi Trung đoàn 14 chiến đấu để tồn tại trước mũi chủ công của đối phương, Tiểu đoàn 3 chậm chạp lùi về Prudy. Trong khi đó bên cánh phải, Trung đoàn xung kích 215 Sư đoàn 78 làm thất bại những nỗ lực vượt sông Vazuza liên tiếp của quân Nga ở Khlepen' và xa hơn phía nam. Tại đây, việc thiếu thiết giáp hỗ trợ đã khiến họ không thành công và bị thương vong lớn.

Buổi chiều mang đến cho bộ chỉ huy Đức những tin tức xấu hơn khi các vị trí phòng thủ ở khu vực Vazuza đang bị uy hiếp mạnh. Thiếu tướng Kiriukhin đã chuyển Sư đoàn bộ binh 331 của Đại tá P. F. Berestov sang sông để hỗ trợ cho Sư đoàn 247 và ra lệnh cho 2 sư đoàn trưởng tung ra toàn bộ xe tăng để mở rộng đầu cầu, điều mà ông bổ sung thêm là phải được thực hiện bằng mọi giá. Tiến công dưới hỏa lực pháo binh và hỏa tiễn yểm trợ, gần 100 xe tăng Nga có bộ binh ngồi trên chia thành những nhóm nhỏ đã gây ra sức ép không thể chịu đựng được lên quân Đức. Đến tối, Tiểu đoàn 2 Trung đoàn 14 và Tiểu đoàn 3 Trung đoàn 13 được Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 13 tiếp viện đã chặn được Sư đoàn bộ binh 147 Nga ở ngay phía đông khu điểm cao xung quanh làng Arestovo. Trong lúc đó, Tiểu đoàn 3 Trung đoàn xung kích thiết giáp 13 bỏ Prudy rút về các vị trí phòng thủ tốt hơn phía bắc Khlepen', tại đây Tiểu đoàn 1 gia nhập với họ. Nhiều trận địa pháo và vị trí nhỏ cấp đại đội, trung đội của quân Đức vẫn đứng vững sau lưng đối phương, trụ lại giữa hàng chục xác xe tăng Nga rải rác khắp cánh đồng tuyết. Những đơn vị đã bị bỏ qua ẩn náu trong đêm với hy vọng đến sáng sẽ được giải vây.⁹

Tối hôm đó, Đại tướng von Arnim ở Quân đoàn thiết giáp XXXIX tổng kết lại tình hình. Nó đã có thể tồi tệ hơn. Cánh trái của ông được giữ vững giữa sông Osuga và Vazuza, mặc dù Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 14 đang bị ép mạnh ở khu vực Grediakino. Lúc tối muộn, ông triển khai tiểu đoàn trinh sát của Sư đoàn thiết giáp 5 (K-55) để hỗ trợ cho số bộ binh đang bị bao vây. Cánh phải cũng tương đối an toàn. Trung đoàn xung kích 215 Sư đoàn bộ binh 78 bám chắc lấy tuyến phòng thủ bờ sông phía nam Khlepen', 2 tiểu đoàn của Trung đoàn

xung kích thiết giáp 13 Sư đoàn thiết giáp 5 giữ sườn phía nam đầu cầu của quân Nga ở bắc Talitsa và Khlepen', bảo vệ sở chỉ huy Sư đoàn bộ binh 78 ở Siderova. Tuy nhiên, khu vực trung tâm khiến ông lo ngại nhất. Ở đây tình hình vẫn chưa rõ ràng. Các bộ phận hỗn hợp của Trung đoàn xung kích 14, được 2 tiểu đoàn của Trung đoàn xung kích thiết giáp 14 hỗ trợ bảo vệ một phòng tuyến vỡ nát kéo dài khoảng từ Nikonovo qua Arestovo tới Talitsa, nhưng nhiều đơn vị đang bị cô lập sau lưng quân Nga và sức ép của Hồng quân không nghi ngờ gì là sẽ tăng lên nhiều vào buổi sáng. Gần như dựa vào bản năng, von Arnim cảm thấy trong khu vực này sắp có sự hiện diện của một lực lượng lớn thiết giáp địch. Nếu đúng như vậy, tuyến phòng thủ hiện thời chắc chắn sẽ không giữ được.

Trước khi đi nghỉ, von Arnim ra lệnh cho những đơn vị dự bị còn lại vào vị trí dọc theo mặt trận Vazuza. Nó bao gồm các tiểu đoàn còn lại của Trung đoàn xung kích 215 và Trung đoàn xung kích thiết giáp 13. Đồng thời, von Arnim nhắc lại yêu cầu đã từng đưa ra cho Tập đoàn quân 9, đề nghị chuyển giao Sư đoàn thiết giáp 9 lúc này đang bố trí phía tây Sychevka cho ông sử dụng. Model đồng ý, và lúc tối bộ phận đi đầu của sư đoàn còn sung sức này hành quân về đầu cầu Vazuza. Cuối cùng, Model cũng chuyển cho von Arnim Tiểu đoàn 2 Trung đoàn thiết giáp 1 thuộc Sư đoàn thiết giáp 1 đang nằm dự bị gần làng Osuga. Đối với von Arnim, rõ ràng mục tiêu chủ yếu ban đầu của quân Nga sẽ là tuyến đường sắt huyết mạch gần Lozhki phía nam sông Osuga. Vì vậy đó sẽ là nơi ông dự định tập trung lực lượng dự trữ.

Khi màn đêm phủ xuống Vazuza, Konev quyết định rằng kết quả chiến đấu của Tập đoàn quân 20 là đủ để ngày hôm sau thử mạo hiểm cho Quân đoàn xe tăng 6 tham chiến. Đương nhiên Kiriukhin đồng tình. Ông cũng đã đi tới kết luận là hệ thống phòng thủ của quân Đức có thể nhanh chóng bị chọc thủng chỉ bằng một đòn đánh nhanh chóng và quyết định của xe tăng và kỵ binh trước khi lực lượng dự bị của chúng can dự và ổn định lại chiến tuyến. Tuy vậy để làm được điều này cần phải có những điều chỉnh lớn trong kế hoạch. Ban đầu Kiriukhin dự định đưa các cụm hỗn hợp kỵ binh và thiết giáp vượt sông Vazuza vào khu tập kết bên bờ tây đã được đánh chiếm. Tuy nhiên điều này là không thể khi quân địch vẫn đứng vững giữa Osuga và Vazuza, cũng như hầu hết các khu tập kết dự kiến vẫn đang nằm trong tay chúng. Do đó Kiriukhin ra lệnh cho Quân đoàn xe tăng 6 của Đại tá P. M. Arman tiến về Vazuza trong đêm, vượt sông và vào buổi sáng sẽ phối hợp tấn công với 2 sư đoàn bộ binh đã có mặt ở đầu cầu. Mục tiêu ban đầu của Arman vẫn không đổi, đó là cắt đứt đường sắt Rzhev-Sychevka. Trong khi đó, quân đoàn kỵ binh của Thiếu tướng V. V. Kriukov sẽ chuyển vào vị trí lúc trước của Quân đoàn xe tăng 6 và theo sau họ bước vào chiến đấu ngày 26 tháng 11.

Konev chỉ ra cho Kiriukhin rằng mặc dù Quân đoàn xe tăng 6 có thể khoét được một lỗ trên phòng tuyến Đức, vẫn cần có thêm bộ binh tăng viện để đảm bảo thành công và đồng thời mở rộng đầu cầu. Vì vậy Kiriukhin ra lệnh cho Thiếu tướng F. D. Zakharov, Quân đoàn trưởng 8 bộ binh Cận vệ cho Sư đoàn bộ binh Cận vệ 26 cùng Lữ đoàn bộ binh 148 và 150 vượt sông Vazuza đồng thời ở sườn phía nam quân đoàn xe tăng. Cùng thời gian đó, Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 do Thiếu tướng V. A. Reviakhin chỉ huy cùng Lữ đoàn xe tăng 31 sẽ tiến sau lực lượng xe tăng và kỵ binh, tiêu diệt những bộ phận địch đã bị bỏ qua. Đồng thời, Sư đoàn bộ binh 251 sẽ di chuyển sang trái, tiến vào đầu cầu và mở rộng đột phá khẩu về phía bắc và tây.

Vấn đề, như Konev và Kiriukhin sẽ sớm nhận ra là chỉ có 2 con đường mỏng manh dẫn tới Vazuza và chúng không thể hỗ trợ nổi cuộc chuyển quân của một lực lượng lớn như vậy. Các đơn vị không thể phối hợp hành quân hiệu quả với nhau. Nói ngắn gọn, quá nhiều quân được tập trung quá nhanh chóng vào một khu vực quá nhỏ bé, và cả thời tiết lẫn kẻ thù đều chống lại họ. Dù vậy, với Zhukov thúc đẩy phía sau, Konev và Kiriukhin không có lựa chọn nào khác ngoài đưa ra những mệnh lệnh cần thiết.

• Ngày 26 tháng 11.

Chỉ thị mà những đơn vị Xô-viết ở thê đội hai nhận được một cách độc lập với nhau trong buổi tối 25 tháng 11 dường như không có gì lạ lùng hay mâu thuẫn. Quân đoàn xe tăng 6 với 170 chiến xa sẽ vượt sông Vazuza trong đêm và đến sáng sẽ tấn công ở khu vực của Sư đoàn bộ binh 247 để "nhanh chóng phát triển thành công của sư đoàn và làm chủ Novaya Grinevka, Nikonovo, Arestovo, Pod'iablon'ka, and Bobrovka". Sau khi chiếm các cứ điểm trên, Arman sẽ bắt đầu vượt qua đường xe lửa tiến về phía tây. Vào buổi sáng quân đoàn phải tập hợp lại cho một cuộc tấn công về phía đông sông Vazuza với Lữ đoàn xe tăng 22, Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 6 phía đông và Lữ đoàn xe tăng 200 đông nam làng Kuznechchikha cùng Lữ đoàn xe tăng 100 ở đông bắc Prudy. Trong khi đó, Thiếu tướng Kriukov sẽ cho quân đoàn kỵ binh của mình chuyển vào khu vực tập kết cũ của Quân đoàn xe tăng 6 và chuẩn bị tiến theo sau trong ngày 26. Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 của Thiếu tướng Zakharov sẽ sử dụng các điểm vượt sông chung với Lữ đoàn xe tăng 100 và cũng sẽ lợi sang bờ tây ở khu vực xa hơn về phía nam. Cùng lúc ấy, Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 do Thiếu tướng Reviakhin chỉ huy sẽ vượt sông theo tuyến của Quân đoàn xe tăng 6, đồng thời với cuộc tiến quân của kỵ binh. Tất cả điều này có nghĩa là trong vòng khoảng 24 giờ - chủ yếu là vào ban đêm và dưới hỏa lực bắn phá gần như không ngừng của quân Đức, trên 200 xe tăng, 30.000 bộ binh và 10.000 kỵ binh sẽ phải di chuyển lên phía trước qua 2 con đường vốn đã bị đạn pháo cày xới không thương tiếc.

Do đó, nhìn tổng thể, không một mệnh lệnh nào trong số đó có thể thực thi được. Đêm 25 rạng 26 tháng 11 là một cơn ác mộng với những sĩ quan tham mưu. Bất chấp những nỗ lực cao nhất của bộ tham mưu tập đoàn quân cũng như của các đơn vị đi trước, dòng người và trang bị đã trở nên kẹt cứng và không tránh được việc chậm trễ. Rốt cục, không đơn vị nào hoàn thành việc chuyển quân đúng thời hạn quy định. Quân đoàn xe tăng 6 hoàn tất việc triển khai vào khu tập kết phía trước vào giữa buổi sáng, cùng thời gian Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 qua sông xong. Ở phía sau, quân đoàn kỵ binh mất gần hết ngày hôm đó để chiếm lĩnh các vị trí cũ của Quân đoàn xe tăng 6 còn Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 thì hầu như vẫn chưa nhúc nhích được. Kết quả là đến bình minh ngày 26 tháng 11, Sư đoàn bộ binh 247 và 331 tiếp tục tiến quân trong đầu cầu mà không có thêm lực lượng thiết giáp nào hỗ trợ. Để làm tồi tệ thêm tình hình, quân Đức đã bắt đầu mở những trận phản kích cục bộ nhằm chiếm lại phần trận địa bị mất hôm trước.

Lúc 06 giờ 30, khi trời vẫn còn chưa sáng, Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích 14 do Trung tá Kaeter chỉ huy được tăng cường 5 xe tăng từ Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 13 tấn công các vị trí Nga phía bắc Prudy. Cùng lúc ấy, Kampfgruppe von Bodenhausen gồm Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 215 và một số xe tăng hỗ trợ tiến đánh Zevalovka. Ở giữa chúng, lính trinh sát xe đạp cùng Tiểu đoàn 9 Trung đoàn xung kích thiết giáp 14 tổ chức một tuyến phòng thủ mỏng nhằm ngăn ngừa quân Nga tấn công và bảo vệ sườn cho các đơn vị phản kích. Pháo binh Nga bắn phá gần như không ngừng đã ngăn cản các đơn vị Đức tập hợp cho cuộc tấn công và tiếp tục khiến việc liên lạc trở nên khó khăn.

Cuộc phản kích của von Bodenhausen đột ngột gặp bất lợi và bị bộ binh Nga trong công sự với sự yểm hộ của xe tăng, pháo chống tăng và những xạ thủ súng trường chống tăng thiện chiến chặn đứng ở đông bắc Nikonovo lúc 06 giờ 30. Von Bodenhausen thấy mình rơi vào thế bị bao vây trước một tuyến phòng thủ vững chắc và bị đe dọa bởi những lực lượng tăng viện của đối phương, bao gồm 60 xe tăng có vẻ là đang được tập trung cho một đợt tiến công mới. Bên cánh trái, Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 14 và Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 14 nhanh chóng bị đè bẹp và tổn thất trước đòn đánh mới của quân Nga đã làm bị thương viên tiểu đoàn trưởng thiết giáp. Trung tá Kaeter tấn công Prudy cũng thất bại, tiểu đoàn hỗ

trợ từ Trung đoàn thiết giáp 13 đã bị tiêu diệt. Kết quả là Kaeter phải rút về khu vực ngoại vi phía bắc Khlepen' và đào công sự cố thủ.

Đối với người Đức, tin tức từ mặt trận phía bắc đáng phần khởi hơn. Tại đây, lúc 09 giờ 00 quân Nga mở một đợt tiến công mới bằng xe tăng T-34 tiến qua màn khói ngụy trang. Một tiểu đoàn của Trung đoàn xung kích 195 cùng Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 14 đẩy lui đợt xung phong lúc 11 giờ 00, phá hủy khoảng 10 xe tăng, đổi lại 4 chiến xa của họ bị tiêu diệt. Mặc dù đối phương nỗ lực liên tục để giành quyền kiểm soát, phòng tuyến xung quanh Grediakino vẫn đứng vững.

Đến 12 giờ 00, von Arnim đã thấy rõ rằng quân đoàn cần có cả viện binh lẫn một sự bố trí chỉ huy mới nếu muốn ngăn tình hình xấu đi và trở thành tan vỡ trên toàn mặt trận Vazuza. Vì thế ông lệnh cho Sư đoàn thiết giáp 9 tổ chức hai kampfgruppe đặt theo tên người chỉ huy - Remont và von Zettwitz, mỗi kampfgruppe có 40 xe tăng, các đơn vị hậu cần và bộ binh cơ giới. Hai chiến đoàn này sẽ phải tấn công theo đường Rzhev-Sychevka vào mũi nhọn tiến quân của quân Nga. Không may là họ báo cáo không thể sẵn sàng tham chiến cho đến sáng ngày 27 tháng 11. Cùng lúc ấy, von Arnim ra lệnh cho Tiểu đoàn 2 Trung đoàn thiết giáp 1 thuộc Sư đoàn thiết giáp 1 (Kampfgruppe Buschen) được trang bị 8 xe tăng hạng nặng tăng cường phòng thủ cho Sư đoàn thiết giáp 5 ở khu vực Khlepen'. Tuy nhiên họ cũng không thể di chuyển cho đến cuối ngày hôm đó. Sau khi những bố trí đó được đưa ra, lúc 14 giờ 00 thảm họa xảy ra ở khu vực trung tâm, một cuộc xung phong mạnh mẽ của xe tăng và bộ binh Nga đã quét sạch các đơn vị phòng ngự Đức và lúc này những thay đổi trong bố trí chỉ huy trở nên hết sức quan trọng.

Đợt tiến công mới của Hồng quân bắt đầu ngay khi Thiếu tướng Metz ở Sư đoàn thiết giáp 5 đang cùng von Arnim thảo luận nhằm tìm ra cách tốt nhất để tiêu diệt đầu cầu của quân Nga. Metz muốn phản kích ở phía bắc Kobylino, nơi Tiểu đoàn thám báo K-55 của sư đoàn và Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 14 vẫn đang giữ vững Grediakino và là cạnh của mũi đột kích Nga. Tại đây các đơn vị Đức gan lỳ thông thạo địa hình có thể giúp cuộc tấn công thuận lợi hơn và nếu thành công có thể tiến lên chia cắt mũi chủ công ở phía bắc và dọc mặt trận Vazuza. Von Arnim lại muốn đánh thẳng về phía đông từ Nikonovo tới sông Vazuza. Metz phản bác rằng mặc dù đó là đường ngắn nhất dẫn tới con sông nhưng sẽ phải đương đầu với những đơn vị thiết giáp lớn của Hồng quân. Rắc rối hơn, Thiếu tướng Scheller, Sư đoàn trưởng 9 thiết giáp lúc đó đã tới sở chỉ huy sư đoàn và báo về rằng Kampfgruppe Buschen của Sư đoàn thiết giáp 1 không thể sẵn sàng chiến đấu cho đến cuối ngày. Vì vậy ông đề nghị hoãn cuộc tiến công cho tới khi họ đến. Metz kiên quyết cho rằng tình hình đòi hỏi phải hành động ngay lập tức, và không cần bàn bạc gì thêm, họ quyết định tấn công ngay về phía đông từ Nikonovo và Bol'shoe Kropotovo mà không chờ đợi Buschen.

Sau khi đưa ra quyết định, Đại tướng von Arnim cũng điều chỉnh lại bố trí chỉ huy để nắm quyền kiểm soát thống nhất các đơn vị ở phía bắc và nam đầu cầu quan trọng giữa lúc đối phương đang đe dọa đột phá tới đường Rzhev-Sychevka và chia cắt quân Đức. Ông bổ nhiệm Thiếu tướng Voelkers, Sư đoàn trưởng 78 bộ binh với sở chỉ huy ở Siderova nắm toàn bộ lực lượng của ông ta và Sư đoàn thiết giáp 5 bên sườn nam đầu cầu, trong khi Thiếu tướng Scheller, Sư đoàn trưởng 9 thiết giáp chịu trách nhiệm khu vực phía bắc. Scheller sẽ chỉ huy sư đoàn của mình (khi nó tới nơi) cùng các bộ phận thuộc Sư đoàn thiết giáp 5 và Sư đoàn bộ binh 78 đang bám giữ phía đông đường Rzhev-Sychevka và dọc theo sườn bắc của đầu cầu. Chỉ thị cho Scheller là giữ sườn bắc và tấn công về phía đông bằng chiến đoàn của Sư đoàn thiết giáp 9 khi họ có mặt. Trong khi đó Thiếu tướng Voelker sẽ ổn định lại sườn nam từ phía trước Podosinovka tới Khlepen'. Quyết định này đưa ra không hề quá sớm vì vào giữa buổi chiều,

thiết giáp Nga đã tiến công ác liệt tại điểm liên kết hai cánh quân Đức.

Cả Đại tá P. M. Arman, các lữ đoàn trưởng lẫn những chiến sĩ xe tăng và bộ binh cơ giới của Quân đoàn xe tăng 6 đều thức trắng trong đêm 25 rạng 26 tháng 11. Trên thực tế, việc thực hiện mệnh lệnh của Kiriukhin là một cơn ác mộng, và thậm chí họ vẫn còn chưa nhìn thấy kẻ địch. Trong cả đêm và sang buổi sáng, hàng dài những xe tăng và xe tải thận trọng di chuyển trong bóng tối trên những tuyến đường tuyết phủ trắng như vô tận tới thung lũng sông, qua mặt sông Vazuza đóng băng lên bờ dốc đối diện để vào khu tập kết được phân công. Pháo binh Đức bắn quấy rối các đoàn xe, trút đạn một cách bừa bãi vào những người quân nhân mệt mỏi và đã tê cứng đi vì lạnh thuộc bộ phận chỉ huy đang đứng dọc đường để chỉ dẫn hướng đi cho những người lính tăng uể oải. Trong khi con đường được chiếu sáng bởi ánh sáng bình minh mờ đục, ở xa phía trước vọng lại tiếng gầm của đại bác, nhanh chóng được hòa nhịp bởi tiếng pháo tăng bắn rất đanh và tiếng súng máy giạt cục. Rõ ràng là đang có một cuộc tấn công. Ở đâu đó phía trước là những người lính Sư đoàn bộ binh 247 mà họ sẽ phải phối hợp cùng. Không còn thời gian để tìm ra chính xác họ ở đâu.

Ngay trước 13 giờ 00, đội hình thiết giáp chậm chạp tiến vào các khu tập kết phía trước, kiên nhẫn và mệt mỏi chờ đợi thêm 1 giờ để các xe bị tụt lại do tắc đường ở chỗ vượt sông bắt kịp. Mặc dù không phải tất cả đều tới nơi đúng giờ, 1 tiếng chờ đợi đó đã giúp Arman tập trung số xe nhiều nhất có thể. Lúc 13 giờ 30 ông kiểm tra lại lần cuối với các lữ đoàn trưởng và sau khi được báo cáo tất cả đã sẵn sàng, Arman lập tức phát tín hiệu xuất phát lúc 14 giờ 00. Theo đó, pháo binh của tập đoàn quân mở màn một đợt bắn phá dữ dội cuối cùng vào khu vực phía trước, và 4 lữ đoàn bắt đầu tiến vào khu vực tác chiến của Sư đoàn bộ binh 247, lúc này đang chiến đấu giành giật nhiều ngôi làng từ tay quân Đức. Mặc dù khó mà phân biệt được địch ta và xác định bên nào đang giữ được làng nhưng chuyện đó không làm nên sự khác biệt với Đại tá Arman. Mệnh lệnh cho ông là tới được đường Rzhev-Sychevka bằng mọi giá, và đó là điều mà ông cùng các chỉ huy lữ đoàn định làm. Với 3 lữ đoàn tăng dàn hàng ngang, những chiến xa của Arman nối nhau tiến lên, đè bẹp quân Đức ở chỗ này và bỏ qua những ổ đề kháng ở chỗ khác. Hỏa lực chống tăng bắn yếu ớt vào bên sườn họ, những phân đội bộ binh Đức chống cự, rút lui hay cố thủ trong những ngôi làng nhỏ bên đường tiến quân của đơn vị. Sự lúng túng gia tăng, và khi đoàn xe tiến lên phía trước - một số có bộ binh hỗ trợ và một số thì không, chỉ có thể nhìn thấy hình bóng mờ ảo của một mặt trận.

Bên cánh phải của quân đoàn, Lữ đoàn xe tăng 22 do Đại tá N. G. Vedenichev chỉ huy tiến công Bol'shoe Kropotovo và Maloe Kropotovo với những căn nhà xây bằng đá đã bị kẻ địch biến thành pháo đài kiên cố. Giao tranh diễn ra ác liệt khi lữ đoàn tìm cách đánh bật đám lính Đức cứng đầu ra khỏi làng. Mặc dù những người lính tankist chiếm được một phần làng nhưng đối phương vẫn ngoan cố bám trụ trong những vị trí lẻ, trong khi đó sở chỉ huy Sư đoàn thiết giáp 5 Đức đã tạm thời dời về phía tây vài cây số. Kiệt sức và mất một nửa trong số 60 xe tăng của mình, đến tối hôm đó Đại tá Vedenichev cho lữ đoàn đóng lại ngay phía tây Maloe Kropotovo, để mấy tiểu đoàn bộ binh thuộc Sư đoàn 247 bảo vệ Bol'shoe Kropotovo. Trong khi ấy, vào lúc sẩm tối Tiểu đoàn 2 của lữ đoàn dưới quyền Đại úy M. S. Pinsky tiến chiếm một khu vực trên tuyến đường bộ Rzhev-Sychevka gần Berezovka và uy hiếp ngôi làng trọng yếu Lozhki ngay phía nam cây cầu quan trọng bắc qua sông Osuga. Bất chấp thành công cục bộ của Pinsky, lúc chập tối đối phương phản kích đánh bật Sư đoàn bộ binh 247 mệt mỏi ra khỏi Bol'shoe Kropotovo. Tiêu biểu cho sự kháng cự lì lợm của quân Đức, Thiếu tướng Metz lúc đó đã cho sư đoàn bộ của mình trở về làng. Thực hiện điều này, Metz đã tạo ra một phòng tuyến mạnh sẽ uy hiếp mũi tiến quân của quân đội Xô-viết trong suốt chiến dịch. Cho dù thiết giáp Hồng quân thọc sâu đến đâu, các đơn vị Đức phiền phức sẽ vẫn tiếp tục kiểm soát các cứ điểm

chủ chốt nằm sau lưng họ.

Trong khi Lữ đoàn xe tăng 22 đang chiến đấu giành quyền kiểm soát hai ngôi làng và tiến công tới đường Sychevka, Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 6 của Đại tá I. T. Esipenko, với một số ngôi trên những chiếc xe tăng và xe tải ít ỏi từ các lữ đoàn tăng bên cạnh và số còn lại thì đơn giản là hành quân bộ đang chuyển hướng về phía bắc so với tuyến đường của Lữ đoàn 22, tấn công vào sườn quân Đức bảo vệ Kobylino và uy hiếp Grediakino từ sau lưng. Trong trận chiến đấu quyết liệt phía nam Grediakino, Đại tá Esipenko hy sinh và được thay thế bởi chính ủy lữ đoàn E. F. Rybalko.

Bên cánh trái của Lữ đoàn 22, Lữ đoàn xe tăng 200 và 100 của Đại tá V. P. Vinakurov và Đại tá I. M. Ivanov thọc về phía đông qua Bobrovka, Nikonovo, Arestovo, Podosinovka và đến cuối buổi chiều đã chiếm được các vị trí nằm phía đông đường Rzhev-Sychevka vài cây số. Tuy nhiên trong khi nhanh chóng tiến quân tới trục đường cao tốc này, họ không thể quét sạch địch khỏi các ngôi làng. Kết quả là đến tối, các đơn vị bị bỏ qua cùng với quân phản kích Đức đã chiếm lại Nikonovo, Arestovo và Podosinovka từ tay các đơn vị bộ binh Liên Xô theo sau. Quân đoàn xe tăng 6 đã hoàn thành nhiệm vụ chính của ngày hôm đó. Các lữ đoàn đã tới hoặc tiếp cận được trục đường chính, nhưng cái giá phải trả thật khủng khiếp. Sau nhiều giờ chiến đấu ác liệt, quân đoàn đã tổn thất 50 phần trăm trong số 170 xe tăng và suýt soát một nửa quân số. Nghiêm trọng hơn, đạn dược và nhiên liệu đã bị tiêu hao nhiều trong khi việc tiếp tế vẫn còn là dấu hỏi chùng nào quân Đức còn giữ được những ngôi làng nằm cạnh tuyến hậu cần của quân đoàn với phía sau. Tuy nhiên đối với Arman điều đó rõ ràng chỉ là thứ yếu. Ông đã được chỉ thị phải cắt đứt đường Rzhev-Sychevka, và ngày mai ông sẽ thực hiện điều đó.

Trong khi quân đoàn Arman bước vào đột phá, quân Đức mở đợt phản kích quy mô lớn đầu tiên nhằm vào mũi nhọn và bên sườn đội hình tiến công của xe tăng Xô-viết. Lúc 17 giờ 30, khi bóng tối đã phủ xuống trên chiến trường hỗn độn và giữa lúc chiến xa Nga đang đuổi tàn quân Trung đoàn xung kích 14 Đức cùng số bộ binh cơ giới hỗ trợ khỏi Arestovo về phía nam và tới trục đường chính Rzhev-Sychevka, một kampfguppe của Sư đoàn thiết giáp 9 Đức do Đại tá Hochbaum chỉ huy - đã chuẩn bị chiến đấu sớm hơn dự kiến tấn công đơn vị phòng thủ Bol'shoe Kropotovo. Trận phản kích này đánh tan bộ binh của Sư đoàn bộ binh 147 Xô-viết và đẩy họ ra cánh đồng trống phía đông. Sau khi đã củng cố vững chắc trong làng, Kampfguppe Hochbaum dừng lại để nghỉ đêm và chờ tin tức từ các đơn vị Đức đang bị vây ở phía nam, nơi những trận chiến đấu lẻ tẻ nhưng quyết liệt vẫn tiếp diễn.

Ở hướng nam, Thiếu tướng Voelker, Sư đoàn trưởng 78 bộ binh cũng đang cố gắng ổn định tình hình. Cánh trái của ông bảo vệ Arestovo và Podosinovka đã bị chọc thủng và hy vọng giải cứu những phân đội vẫn đang bị cô lập sâu trong hậu tuyến quân Nga biến mất khi thiết giáp Hồng quân thọc về phía tây tới đường Rzhev-Sychevka. Giờ hy vọng duy nhất của ông là Sư đoàn thiết giáp 9 có thể lấp được lỗ hổng lớn đó. Vào giữa buổi chiều, các tiểu đoàn của ông và của Trung đoàn xung kích thiết giáp 13 và 14 đã tổ chức lại được một tuyến phòng ngự lâm thời giữa Zherebtsovo và Khlepen' trước những đơn vị bộ binh thuộc Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 Xô-viết mới xung trận. Trong khi đó, một chiến đoàn khác của Sư đoàn thiết giáp 9 do Đại tá Remont chỉ huy chuẩn bị tiến về phía bắc theo trục đường Rzhev-Sychevka nhằm ngăn chặn thiết giáp Nga phát triển.

Cuối buổi chiều hôm ấy, von Arnim ở Quân đoàn thiết giáp XXXIX thực hiện thêm một thay đổi nữa trong tổ chức chỉ huy nhằm ứng phó với tình hình đang thay đổi nhanh chóng. Ông giao cho Thiếu tướng Scheller chỉ huy Sư đoàn thiết giáp 9 tiến hành các trận phản đột kích nhằm vào lực lượng chiến xa chủ lực Nga dọc theo và phía đông đường Rzhev-Sychevka. Đồng thời, Thiếu tướng Metz ở Sư đoàn thiết giáp 5 có nhiệm vụ tổ chức các chốt dọc theo toàn bộ

chu vi đầu cầu từ sông Osuga tới Zherebtsovo. Tuy nhiên tất cả các trận phản kích tối hôm đó đều suy yếu khi tuyết lại bắt đầu rơi.

Quân Đức đã thoát khỏi thảm họa trong ngày 26 tháng 11, nhưng là một cách suýt soát. Bằng những thay đổi linh hoạt trong bố trí lực lượng, họ đã tăng cường phòng thủ dọc theo hai bên cánh đầu cầu của quân Nga. Mặc dù mũi đột phá của Hồng quân mà các chỉ huy Đức ước tính có khoảng 200 xe tăng hiện đang nằm một cách đe dọa gần đường Rzhev-Sychevka, hiển nhiên họ vẫn chưa thực hiện được những gì mà người Đức nghĩ là mục tiêu của ngày đầu tiên. Mặt trận phía bắc với tâm điểm là Grediakino vẫn đứng vững, cũng như phòng tuyến tại Zherebtsovo và Khlepen'. Hơn nữa, các đơn vị dự bị Đức lúc này đã sẵn sàng đối đầu với lực lượng xe tăng hùng hậu đó nếu họ tiếp tục tiến công. Dù vậy, cái giá phải trả là khá đắt. Trong hai ngày giao tranh đầu tiên, thương vong ghi nhận được của Sư đoàn thiết giáp 5 là 91 chết, 318 bị thương và 156 mất tích, Sư đoàn bộ binh 78 còn bị nặng hơn. Tối muộn hôm đó, Thiếu tướng Voelker báo cáo quân đoàn: "Tất cả các đơn vị đều bị suy yếu [và đã có] thiệt hại lớn về trang bị cũng như khí giới, đặc biệt là với đại bác chống tăng hạng nhẹ, hạng trung cùng khí giới nặng của bộ binh". Tất nhiên tổn thất của người Nga còn lớn hơn, quân Đức đếm ít nhất 50 xe tăng bị phá hủy và những cánh đồng tuyết phía trước, giữa các vị trí hai bên phủ đầy những xác lính Nga trong áo choàng nâu và trắng.

Trong đêm 26 tháng 11, giao tranh giảm dần, quân Đức cố gắng tiếp tế cho số quân ở tuyến trước. Điều này khá là khó khăn vì nhiều đơn vị vẫn đang bị cô lập và đường giao thông tại nhiều nơi đã bị bộ binh và thiết giáp Nga chia cắt. Thiếu tá Steiber giữ Grediakino với Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 14 vẫn đang bị cắt đứt với tuyến sau, trong khi nhiên liệu và đạn dược đã cạn. Vì vậy, ông tổ chức vài chiến xa còn lại thành những hỏa điểm cố định. Số quân Đức đã tái chiếm Bol'shoe Kropotovo cũng gần như bị bao vây, và vẫn còn chưa rõ đến sáng quân Nga sẽ tấn công mạnh nhất ở đâu.

Phía bên kia chiến tuyến, Konev và Kiriukhin ở sở chỉ huy Tập đoàn quân 20 lúc này có mặt thêm Zhukov cũng đánh giá tình hình chiến sự trong ngày. Họ đều không hài lòng với những gì chứng kiến được. Trái với thường lệ, Zhukov phê bình cấp dưới và yêu cầu họ tiếp tục. Tổng kết buổi tối hôm đó cho thấy Sư đoàn bộ binh 326, 251 và 331 tiếp tục chiến đấu trên hướng cũ mà không đạt được thành công nào đáng kể. Giao thông tắc nghẽn ở sông khiến cho các đơn vị trên không thể tái tổ chức và di chuyển để hỗ trợ Sư đoàn bộ binh 247 ở đầu cầu. Với tổn thất lớn về người và trang bị, Sư đoàn bộ binh Cận vệ 42 đã tới được ngoại vi Grediakino, thọc được 1 tiểu đoàn vào phía tây sau lưng quân Đức và trên thực tế đã chiếm được một số căn nhà trong làng. Nhưng sức tiến công của họ đã cạn và phần lớn số thiết giáp đi cùng đã bị bắn cháy hoặc phá hỏng. Điều đó có nghĩa Sư đoàn bộ binh 247 là lực lượng duy nhất còn lại để phối hợp với Quân đoàn xe tăng 6 khi họ tiến sâu hơn vào hậu tuyến quân Đức.

Trong khi Quân đoàn xe tăng 6 tiến quân, pháo binh yểm hộ tỏ ra không hiệu quả, đầu tiên là vì khó khăn trong việc nhận diện mục tiêu trên một mặt trận đầy những vị trí chông chéo, và sau đó là do tuyết lại bắt đầu rơi dày. Tuyết cũng ngăn cản không quân Liên Xô khi họ cố gắng bắt đầu hoạt động trong ngày thứ hai của chiến dịch. Do vậy, khi xe tăng tiếp tục tiến công, sẽ không có cả pháo binh, bộ binh hay kỵ binh hỗ trợ họ. Điều này là nguyên nhân dẫn tới những tổn thất lớn do pháo chống tăng của quân Đức cùng kết quả chiến đấu nghèo nàn. Điều đáng lo ngại nhất là việc kỵ binh và bộ binh phía sau không thể xung trận hỗ trợ cho Quân đoàn xe tăng 6. Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 dưới quyền Thiếu tướng Kriukov đã triển khai trong khu tập kết cũ của quân đoàn xe tăng phía đông sông Vazuza, các trinh sát kỵ binh đã mở đường qua những khối quân đông đúc gần Vazuza và chiếm lĩnh hai điểm vượt sông có thể sử dụng trong ngày hôm sau. Cuối cùng, Sư đoàn kỵ binh 20 của Đại tá P. T. Kursakov cũng đã tới được bờ

đông. Tuy nhiên ở đây ông được sĩ quan tác chiến Tập đoàn quân 20 cho biết rằng các bộ phận tuyển sau và hậu cần tập đoàn quân cần sử dụng tất cả các điểm vượt sông. Kursakov miễn cưỡng đóng quân lại trong đêm bên bờ sông và chờ lệnh mới. Phần còn lại của quân đoàn kỵ binh cũng không tiến được thêm.

Trong khi ấy, Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 do Thiếu tướng Zakharov chỉ huy đã tới bờ sông và đưa bộ phận đi đầu của Lữ đoàn bộ binh 150 và 148 vượt sông bước vào chiến đấu phía bắc Khlepen'. Ngay cả như vậy, phần lớn lực lượng của ông, đặc biệt là Sư đoàn bộ binh Cận vệ 26 vẫn đang ở lại bên bờ đông. Cuối cùng, Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 của Thiếu tướng Reviakhin cùng Lữ đoàn xe tăng 31 đang kẹt cứng nửa đường giữa khu tập kết của họ với điểm vượt sông được quy định.

Với những chỉ thị kiên quyết của Zhukov và Konev, Kiriukhin đưa ra mệnh lệnh mới trong tối muộn hôm đó. Vào buổi sáng quân đoàn xe tăng của Đại tá Arman phải tiếp tục tiến về đường Rzhev-Sychevka. Kỵ binh Kiriukov phải vượt sông trong đêm và đầu buổi sáng, sau đó đuổi theo để hỗ trợ đơn vị xe tăng, trong khi các đơn vị bộ binh tiến sau của Zakharov và Reviakhin sẽ tăng viện cho đầu cầu, tiêu diệt số quân Đức còn lại và mở rộng tiến công sang bên cánh. Khi lên kế hoạch cho pháo binh trong ngày hôm sau, các viên tướng cảm thấy thất vọng khi được biết pháo binh của tập đoàn quân không di chuyển được lên phía trước và không thể bắn yểm hộ dọc theo hay phía sau tuyến đường Rzhev-Sychevka. Zhukov nổi giận với cấp dưới, và bất chấp việc không có pháo binh, ông yêu cầu tiếp tục tiến công.

- Ngày 27 tháng 11

Sáng sớm ngày 27 tháng 11, Đại tá Arman, chỉ huy trưởng Quân đoàn xe tăng 6 báo cáo về Tập đoàn quân 20 là ông không thể thực hiện mệnh lệnh mới của Kiriukhin cho tới khi được tiếp tế và bổ sung lực lượng (Bản đồ 8). Do quân Đức đã chiếm lại khá nhiều ngôi làng phía sau và lượng nhiên liệu, đạn dược đang nhanh chóng cạn kiệt, theo Arman sẽ là tự sát nếu tiếp tục tấn công. Sau cuộc tranh cãi nảy lửa, Kiriukhin đành miễn cưỡng chấp thuận. Ông đồng ý cho các lữ đoàn của Arman bố trí phòng ngự ngay gần đường Rzhev-Sychevka và ngoại vi Podosinovka, trong khi ông cùng bộ tham mưu tập đoàn quân dành thời gian còn lại trong ngày để đưa lực lượng tăng viện lên phía trước và củng cố đầu cầu Vazuza. Trong suốt cả ngày, tiểu đoàn của Đại úy Pinsky thuộc Lữ đoàn xe tăng 22 trụ lại trên những vị trí mỏng manh hai bên đường Rzhev-Sychevka phía nam Lozhki. Kết quả là ngày hôm đó đã được đánh dấu bằng hoạt động chuyển quân dồn dập của phía Liên Xô cũng như những trận đánh cục bộ quyết liệt với các cứ điểm ngoan cố trong khu vực đầu cầu và các đợt phản kích của quân Đức bên ngoài.

Động thái đáng kể nhất của Hồng quân trong ngày 27 tháng 11 là việc đưa kỵ binh do Thiếu tướng Kiriukov chỉ huy lên phía trước để hỗ trợ cho mũi thọc sâu của Quân đoàn xe tăng 6 lúc này đã bị hoãn lại đến sáng sớm ngày 28 tháng 11. Ngay sau nửa đêm và sau khi Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 dưới quyền Thiếu tướng Zhakharov đã hoàn thành chuyển quân vào đầu cầu, Sư đoàn kỵ binh 20 của Đại tá Kursakov rốt cục cũng vượt sông Vazuza gần Zevalovka và Prudy dưới hỏa lực pháo binh quấy rối của quân Đức và bắt đầu tiến về Nikonovo. Lúc 02 giờ 00 Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3 của Đại tá M. D. Iagodin tới được sông Vazuza gần Prudy nhưng do Sư đoàn kỵ binh 20 vẫn đang trong quá trình vượt sông nên Iagodin đành dừng mọi hoạt động cho tới khi trời sáng. Về phần mình, Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 4 do Đại tá G. I. Pankratov chỉ huy tới Vazuza lúc 06 giờ 15 nhưng bản thân họ cũng bị chặn lại bên bờ đông do bộ đội Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3 tràn ngập khắp các điểm vượt sông. Sau vài giờ, tập đoàn quân cho lệnh mới điều những đơn vị mệt mỏi của Pankratov lên phía bắc, tới điểm vượt sông khác gần Zevalovka. Đây là một vở bi hài kịch của những sai lầm. Thay vì thực hiện nhiệm vụ chiến đấu, các kỵ binh đã phải dành hàng giờ để hành quân, chờ đợi và rồi lại di chuyển trong khi Quân

đoàn xe tăng 6 vẫn bất động trước những lực lượng dự bị Đức đang tập hợp. Một báo cáo chiến đấu của quân đội Xô-viết sau này cay đắng ghi lại:

Các sĩ quan tham mưu có trách nhiệm của Tập đoàn quân 20, những người chỉ huy các điểm vượt sông đã không hiểu tình hình, nên họ tiếp tục cho các đơn vị vận tải và hậu cần tiến sang bờ tây trong khi các đơn vị chiến đấu thuộc thê đội phát triển phải nằm lại bên bờ đông. Cũng phải lưu ý rằng các cán bộ của quân đoàn kỵ binh đã không ứng biến tốt trong việc ngăn chặn tình trạng dồn ứ tại các điểm vượt sông trong khu vực Prudy.

Dù là ai đáng bị chê trách thì toàn bộ thời gian biểu của chiến dịch đã ở trong tình trạng đảo lộn, và phải mất hàng giờ đồng hồ để sửa chữa sai lầm và đưa kỵ binh lên phía trước. Lúc 08 giờ 00 những phân đội đi đầu của Sư đoàn kỵ binh 20 cuối cùng đã bước vào chiến đấu mà không có sự hỗ trợ từ sư đoàn bạn, chiếm Arestovo và Kriukovo nhưng bị hỏa lực dữ dội của quân Đức chặn lại vào cuối buổi chiều. Trong khi đó, Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3 qua sông hết và vào lúc 11 giờ 00 họ tiến công Podosinovka và Zherebtsovo. Đến 22 giờ 00 bộ đội do Đại tá Iagodin chỉ huy chấm dứt chuỗi các đợt tấn công không thành sau khi sư đoàn của họ đã bị tổn thất nặng nề. Các đợt đột kích khác trong buổi tối nhằm tiêu diệt các vị trí phòng thủ của đối phương không mang lại điều gì ngoài thất bại và thêm nhiều thiệt hại nữa. Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 4 của Đại tá Pankratov sau khi vượt sông đã bị không quân và pháo cối Đức bắn phá suốt cả ngày trong khi bố trí phòng ngự tại thung lũng hẹp gần Kuznechikha. Vẫn chưa hề nổ một phát súng nào, họ đóng quân cố định một cách thụ động trong khi vẫn phải hứng chịu những tổn thất nặng nề.

Việc kỵ binh của Kriukov tham chiến cũng không kiểm soát được hậu tuyến của quân đội Xô-viết. Trong cả ngày máy bay ném bom và cường kích Đức cũng như pháo cối từ các vị trí chưa bị chiếm đánh phá dữ dội và có hiệu quả vào các đoàn hậu cần của Quân đoàn xe tăng 6 và Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8. Nói tóm lại, việc tung quân đoàn kỵ binh vào trận hoàn toàn thất bại. Một lần nữa, các báo cáo sau trận đánh đổ trách nhiệm lên ban chỉ huy phương diện quân, tập đoàn quân, cũng như quân đoàn kỵ binh:

Cũng cần thiết phải lưu ý rằng, trong khi Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 đang tiếp cận các vị trí phòng thủ tiền tiêu của địch, chỉ huy quân đoàn đã nhận được thông tin không chính xác từ phương diện quân rằng đối phương đã bị tiêu diệt và đang rút lui dưới sự yểm trợ tạm thời của vài đơn vị chặn hậu, trong khi trên thực tế phòng tuyến của chúng vẫn chưa bị chọc thủng hoàn toàn.

Trình sát của Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 cũng hoạt động không hiệu quả và đã không cung cấp được thông tin về tình hình thực tế cho cấp trên trước khi bắt đầu tấn công. Kết quả là chỉ huy Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 hành động một cách mò mẫm và lựa chọn chiến thuật tiến công trong hành tiến rất không phù hợp lúc đó.

Sư đoàn kỵ binh 20 và Cận vệ 3 bước vào chiến đấu mà không có hỏa lực dọn đường hiệu quả. Hiệp đồng giữa các sư đoàn và trung đoàn được tổ chức rất kém.

Trung đoàn bộ binh Cận vệ 3 đánh Nikonovo nhanh chóng bị đẩy lùi trước hỏa lực súng máy và súng cối dữ dội. Trung đoàn tấn công thêm 2 lần vào tối hôm đó và đã tổn thất một nửa quân số 3.000 người của mình. Tình hình tương tự cũng xảy đến với Trung đoàn bộ binh Cận vệ 1 khi họ tấn công cứ điểm vững chắc Maloe Kropotovo. Hàng rào dây thép gai và bãi mìn đã phá vỡ đội hình xung phong của họ trong khi một trận mưa đạn bộ binh, đại liên và súng cối bắn gục những người lính bộ binh. Không có xe tăng hay pháo binh hỗ trợ, trận đánh là một cuộc tự sát và dẫn tới thất bại nặng nề. Mất toàn bộ sức chiến đấu, cả hai trung đoàn rút về củng cố và Raviakhin bắt buộc phải báo cáo thất bại này lên tập đoàn quân.

Sự căng thẳng, lo lắng và giận dữ bao trùm sở chỉ huy Tập đoàn quân 20. Trái với thường lệ, cả Zhukov và Konev đều hăm dọa, thúc ép các sĩ quan tham mưu và đón nhận báo cáo từ mặt trận với những lời nguyên rủa và đe dọa mới. Kế hoạch đã đảo lộn, và tất cả đều biết điều đó. Đúng với tính cách đặc trưng, cả Zhukov lẫn Konev đều biết chỉ có sự sợ hãi mới khơi lên được những nỗ lực phi thường cần thiết để vượt qua những tai họa của ngày hôm nay, và họ đều là những bậc thầy trong việc gieo rắc nỗi sợ. Là những chỉ huy tài ba, họ cũng biết phải làm gì để biến thất bại tạm thời thành chiến thắng, và đó là điều họ tìm cách làm. Xem xét lại tình hình, họ biết diễn biến của ngày hôm sau sẽ nói lên tất cả. Quân đoàn xe tăng 6 vẫn đang đóng ở gần đường Rzhev-Sychevka và rõ ràng họ có khả năng đột phá dựa vào nó. Vấn đề lúc này là làm thế nào để cung cấp cho quân đoàn sức mạnh cần thiết. Điều đó có nghĩa là đưa quân đoàn kỵ binh Kriukov lên phía trước trong khi tất cả số bộ binh còn lại phải nỗ lực quét sạch quân Đức khỏi đầu cầu.

Quyết định của Zhukov là tiếp tục tấn công mạnh hơn trên toàn tuyến với tin tưởng rằng tuyến phòng thủ của quân Đức sẽ bị phá vỡ ở đâu đó nhanh chóng được Konev đồng tình. Bất kỳ đột phá nào, dù là nhỏ cũng sẽ thu hút quân Đức khỏi mũi thọc sâu của thiết giáp hướng vào trung tâm của chúng. Ngoài ra, Zhukov lý giải rằng chắc chắn quân Đức cũng đang phải lo lắng với nguy cơ ở khắp nơi quanh chu vi mấu lồi Rzhev. "Như ta đã trao đổi", Zhukov nói, "Lực lượng cơ động của Tarasov [Tập đoàn quân 41] đang thọc vào hậu tuyến địch gần Belyi và quân Đức cũng đang bị tiến công ở hai khu vực quan trọng khác...". "Do đó", ông kết luận, "giải pháp là tiếp tục kiên quyết tấn công trên toàn tuyến với bất kỳ giá nào". Kiriukhin cùng các tư lệnh tập đoàn quân phải truyền đạt mệnh lệnh nghiêm khắc đó cho các đơn vị đang chiến đấu. Họ làm thế suốt đêm, trong khi Zhukov bay tới sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin để triển khai hỗ trợ cho Tập đoàn quân 20 dọc sông Vazuza.

Không biết tới may mắn đến với mình do sự thiếu tổ chức trong chiến đấu của Hồng quân, bộ chỉ huy Đức nhanh chóng củng cố lại những hệ thống phòng thủ đã oằn xuống. Họ chờ đợi thiết giáp Nga sẽ tràn tới những tuyến giao thông quan trọng từ Rzhev đến Sychevka bất cứ lúc nào. Sáng sớm hôm đó Đại tướng von Arnim đưa ra một thay đổi nữa bằng việc phối thuộc Sư đoàn bộ binh 102 cho Sư đoàn thiết giáp 9 ở khu vực phía bắc. Do Sư đoàn 102 đã dễ dàng đánh lui tất cả các đợt tấn công của quân Nga về phía bắc dọc sông Osuga và giữa Osuga với Vazuza, một số đơn vị của nó lúc này có thể được triển khai làm lực lượng dự bị cục bộ trong các khu vực liền kề. Khi bình minh lên, Hồng quân tiếp tục tiến công trên toàn tuyến. Tuy nhiên trước sự nhẹ nhõm của người Đức, dường như họ đang tự phung phí sức mạnh khi tấn công đồng thời quá nhiều nơi như vậy. Vào sáng sớm, Kampfgruppe Steiger đẩy lùi một cuộc đột kích như vậy nhằm vào những vị trí mỏng manh xung quanh Grediakino. Mặc dù von Arnim đã yêu cầu không quân tăng cường chi viện nhưng thời tiết xấu kéo dài đã hạn chế số phi vụ xuất kích được. Ở phía đông sông Vazuza, quân Nga đón tiếp những phi đội đó với máy bay tiêm kích và hỏa lực cao xạ dày đặc. Trận bão tuyết lớn đêm hôm trước đã được thay thế bằng những màn mây dày, sương mù rải rác và thỉnh thoảng là mưa tuyết. Bất chấp thời tiết bất lợi cũng như

tình trạng xen kẽ của đôi bên, pháo binh Đức vẫn duy trì bắn phá không ngừng vào đội hình tiến công và những vị trí được cho là khu vực tập trung lực lượng sau hậu tuyến quân Nga. Tuy vậy, do Quân đoàn thiết giáp XXXIX không chấp nhận đề nghị đặt pháo binh quân đoàn dưới quyền điều khiển của Sư đoàn thiết giáp 5 mà Thiếu tướng Metz đã lập lại, thời gian cần thiết để chuyển thông tin mục tiêu từ các trinh sát viên tới đơn vị pháo binh và nhận được phê chuẩn khai hỏa đã khiến họ lỡ cơ hội đánh trúng những mục tiêu ngon ăn.

Mũi tiến công mạnh nhất của Liên Xô trong ngày 27 tháng 11 là ở khu vực Nikonovo. Đến 09 giờ 15, chiến đoàn thuộc Sư đoàn thiết giáp 9 do Đại tá Hochbaum chỉ huy báo cáo rằng trước sức ép dữ dội, họ đã phải bỏ Novaia Grinevka rút về Nikonovo. Hơn nữa, ông còn cho biết thêm là tù binh và lính đào ngũ Nga khai rằng một cuộc tiến công lớn hơn sắp diễn ra ở đây vào buổi sáng hôm đó (có lẽ là của Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2). Để phòng ngừa và giải tỏa áp lực của đối phương lên Khlepen', chiến đoàn của Thiếu tướng Scheller được lệnh đánh về phía bắc tới khu vực Arestovo, vào nơi được cho là sườn nam của mũi tiến công Nga. Lúc 12 giờ 00 một cánh quân Xô-viết khác (Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3) tấn công Podosinovka, đánh chiếm được 2 trận địa pháo Đức trước khi bị 4 khẩu đại bác 88mm và 5 xe pháo tự hành thuộc Chi đội pháo xung kích 667 chặn lại.

Không lâu sau đó, tình hình trở nên xấu thêm. Lúc 13 giờ 00 lực lượng mới của quân Nga (có lẽ là các đơn vị thuộc Sư đoàn kỵ binh 20) chia làm 2 mũi tiến công Nikonovo từ Novaia Grinevka và Arestovo. Không liên lạc được với sở chỉ huy Sư đoàn thiết giáp 5 bằng đường dây hữu tuyến, chỉ huy trưởng cứ điểm Nikonovo, Đại tá von Bodenhausen ở Trung đoàn thiết giáp 31 Đức gọi về bằng điện đài, "Chiến xa đang tấn kích ác liệt từ phía đông và nam, tình hình rất nghiêm trọng". Ngay sau đó, Sư đoàn thiết giáp 9 báo cáo qua vô tuyến, "Chiến xa của Hochbaum tiến công Arestovo không thành công. Tiêu diệt được 18 chiến xa địch, quân ta mất 8 xe. Nhiều xe khác bị hư hại nhưng có thể đưa về được". Phần còn lại của cánh quân Hochbaum luồn qua chiến tuyến Xô-viết về Nikonovo và tham gia phòng ngự cùng Đại tá von Bodenhausen. Bị pháo binh Nga nã đạn dữ dội, cụm quân bị bao vây này đã đẩy lùi những đợt đột kích liên tiếp trong suốt buổi chiều, đầu tiên là từ Sư đoàn bộ binh 247, sau đó là từ một trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 mới tăng cường.

Vào giữa buổi chiều chiến sự lan rộng, đầu tiên là tới Maloe Kropotovo, nơi một trung đoàn thuộc sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Reviakhin vẫn đang cùng Sư đoàn 247 tiến đánh quân Đức, sau đó là tới Bol'shoe Kropotovo, nơi các đơn vị vệ binh, an ninh, lính hậu cần và cao xạ của Sư đoàn thiết giáp 5 Đức đã chặn được đối phương một cách suýt soát. Suốt buổi chiều giao tranh diễn ra xung quanh các cứ điểm đó cho tới khi một "chi đội phản ứng nhanh" được tổ chức từ Nikonovo bung ra khỏi vị trí và bắt tay với một đơn vị tương tự của Tiểu đoàn 9 Trung đoàn xung kích thiết giáp 14 từ Zherebtsovo. Đòn phối hợp này tấn công vào cả hai bên sườn của quân Nga và tạm thời đánh bại được họ.

Tình hình lúc này đã đủ nghiêm trọng để đưa ra một yêu cầu tiếp viện nữa cho Quân đoàn thiết giáp XXXIX. Ban tham mưu của von Arnim phản ứng nhanh chóng bằng cách yêu cầu một trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 129 ở khu vực Rzhev tới tăng cường cho Sư đoàn bộ binh 78 và Sư đoàn thiết giáp 5. Trung đoàn xung kích 430 Sư đoàn bộ binh 129 sẽ cơ động bằng đường sắt từ Rzhev, triển khai Tiểu đoàn 1 ở Podosinovka và tổ chức Tiểu đoàn 2 thành lực lượng dự bị cho Sư đoàn thiết giáp 5 dọc theo khu vực phía bắc của đầu cầu. Tuy nhiên, Quân đoàn thiết giáp XXXIX khẳng định rõ Tiểu đoàn 2 chỉ được đưa vào chiến đấu nếu có sự chấp nhận của quân đoàn. Đại tướng von Arnim hy vọng rằng số viện binh đó sẽ khôi phục lại sức chiến đấu của các đơn vị, vì riêng trong ngày 27 tháng 11, Sư đoàn thiết giáp 5 đã tổn thất thêm 33 chết, 142 bị thương và 7 mất tích, nâng tổng thiệt hại kể từ ngày 25 tháng 11 lên con

số hơn 700.

Nói một cách ngắn gọn, Quân đoàn thiết giáp XXXIX cùng các đơn vị trực thuộc cuối cùng đã nhận ra rằng quân Nga đã phát hiện được mắt xích yếu giữa Sư đoàn bộ binh 78 và Sư đoàn thiết giáp 5, họ tin chắc ngày mai đối phương sẽ tìm cách khai thác điểm yếu đó. Thông tin tình báo, bao gồm cả lời khai của tù binh, lính đào ngũ và trinh sát đường không cho thấy Hồng quân tăng cường chuyển quân lên phía trước trong suốt ngày hôm đó càng củng cố cho nhận định đó. Tuy nhiên, cho tới khi những đơn vị tăng viện cần thiết tới nơi, không có gì nhiều để làm ngoại trừ chờ đợi và hy vọng các vị trí có thể đứng vững trước khi quân đội Xô-viết mở màn một cuộc tàn sát mới.

- Ngày 28 tháng 11.

Quân đoàn thiết giáp XXXIX đã phán đoán chính xác. Zhukov, Konev và Kiriukhin biết rằng họ đã dò ra được chỗ yếu trên hệ thống phòng thủ của quân Đức. Trên thực tế, nó đã bị phát hiện chỉ sau một ngày chiến đấu và sự thất vọng của họ đến từ việc không thể tận dụng được cơ hội. Phòng tuyến Đức sẽ chỉ bị suy yếu sau khi chúng đã bị chọc thủng. Zhukov yêu cầu Konev và Kiriukhin tiếp tục đột phá vào ban đêm, sử dụng bộ binh và xe tăng phối hợp và ngày hôm sau mở rộng đoạn đột phá cùng Quân đoàn xe tăng 6 và Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2. Tuy nhiên đó không phải là một nhiệm vụ dễ dàng vì ngoài khả năng quân Đức sẽ kháng cự mạnh, một lần nữa thời tiết lại không đứng về phía họ. Tối muộn ngày 27 tháng 11, tuyết lại bắt đầu rơi dày và đi kèm là sương mù bao phủ trên chiến trường tan hoang. Mệnh lệnh mới của Zhukov yêu cầu bộ binh của Kiriukhin tiến công các cứ điểm nằm sau lưng Hồng quân, cùng thời gian kỵ binh của Thiếu tướng Kriukov tập hợp lại và tiến hành một cuộc hành quân mạo hiểm để hội quân với Đại tá Arman. Đến lượt mình, Arman sẽ tiếp tục vượt đường Rzhev-Sychevka vào nửa đêm. Sau khi đã qua được đường, lực lượng hợp thành tốt cực sẽ bắt đầu phát triển theo kế hoạch ban đầu của Zhukov: quân đoàn xe tăng tới Sychevka và kỵ binh thọc sâu vào đáy của mấu lồi Rzhev (Bản đồ 9).

Các lữ đoàn thuộc Quân đoàn xe tăng 6 rời vị trí đóng quân phía đông đường Rzhev-Sychevka ngay sau nửa đêm và chậm chạp tiến lên qua màn tuyết tối đen, dẫn đầu bởi tiểu đoàn Đại úy Pinsky thuộc Lữ đoàn xe tăng 22 lúc này đang ở cả hai bên đường. Ở đâu đó phía sau, họ biết các đơn vị kỵ binh đang đuổi theo. Ban đầu chỉ có vài đơn vị Đức chống lại. Lữ đoàn xe tăng 22 cố gắng bắt kịp Tiểu đoàn 2 của Pinsky khi họ thọc lên phía bắc tới Lozhki. Nhiều xe bị bỏ lại bên đường - nạn nhân của tuyết hoặc trục trặc kỹ thuật. Bất chấp sự tiêu hao khó chịu khiến lực lượng của lữ đoàn chỉ còn tương đương với một tiểu đoàn, đến sáng Vedenichev đã hội quân với Pinsky cùng tấn công Lozhki. Mặc dù họ nhanh chóng làm chủ thị trấn then chốt đó, một đại đội thuộc Tiểu đoàn công binh 62 Đức vẫn giữ được cây cầu quan trọng bắc qua sông Osuga ở phía bắc Lozhki cho tới khi được Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 430 tăng viện trong buổi sáng. Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 6 lúc này do chính ủy lữ đoàn E. F. Rybalko chỉ huy nhanh chóng tới tiếp ứng cho những tankist của Vedenichev. Họ cùng nhau rút khỏi Lozhki và tiến về phía tây để bắt tay với phần còn lại của quân đoàn, lúc này đang tìm kiếm một điểm vượt sông khác xa hơn về phía tây. Arman hy vọng từ đây ông có thể thọc sườn quân Đức ở cầu Osuga. Trong khi họ di chuyển dọc sông, quân Đức nhanh chóng tái chiếm Lozhki.

Trong lúc Lữ đoàn xe tăng 22 tiến về Lozhki, sáng sớm hôm đó Lữ đoàn xe tăng 200 của Đại tá V. P. Vinakurov được Lữ đoàn xe đạp-môtô 1 tăng cường đã vượt đường Rzhev-Sychevka tiến công làng Azarovo và Soustevo phía tây bắc Lozhki. Tại đây họ bị chặn lại trước sự kháng cự và tiêu hao mạnh. Chỉ còn lại khoảng 20 xe tăng, lữ đoàn Vinakurov không thể làm gì thêm cho đến khi được quân đoàn tăng viện. Trong khi đó, chỉ huy trưởng quân đoàn, Đại tá Arman đang giận điên lên vì không thể vượt sông Osuga tiến lên phía bắc. Tập đoàn quân 20 không

đưa được pháo binh lên đầu cầu, và quân đoàn xe tăng đã vượt ra ngoài tầm bắn nên những đợt pháo chi viện cho ông chỉ rời rạc và nhìn chung không hiệu quả. Mặc dù Lữ đoàn 22 và 200 đã vượt qua đường Rzhev-Sychevka nhưng Lữ đoàn 100 thì chưa. Lữ đoàn xe tăng 100 do Đại tá Ivanov chỉ huy rời vị trí đóng quân ban đêm ở tây bắc Podosinovka sau nửa đêm nhưng đột ngột rơi vào giao tranh ác liệt dọc theo đường Rzhev-Sychevka và buộc phải co về phòng ngự. Việc không có pháo yểm trợ đã khiến cuộc tiến công của lữ đoàn không áp đảo được quân phòng thủ Đức và thất bại. Bổ sung thêm vào sự lo lắng của Arman, cuộc tiến quân của Kriukov được tổ chức rất kém và ông không dám chắc họ sẽ đột phá được ở đâu, với quy mô nào và mức độ thành công ra sao. Ông chỉ biết là Kriukov đã không đến được vị trí với toàn bộ lực lượng.

Kỵ binh dưới quyền Kriukov bắt đầu tiến quân ngay sau nửa đêm, trong khi Sư đoàn bộ binh 247, Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 và Sư đoàn bộ binh Cận vệ 26 một lần nữa tấn công quân Đức xung quanh Bol'shoe Kropotovo, Maloe Kropotovo, Nikonovo và Podosinovka. Theo kế hoạch, Sư đoàn kỵ binh 20 và Cận vệ 3 của Kriukov sẽ dẫn đầu, bỏ qua các cứ điểm của đối phương và hội quân với Arman ở bên kia đường Rzhev-Sychevka, trong khi Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 4 và quân đoàn bộ của Kriukov đi sau Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3. Đại tá P. T. Kursakov, Sư đoàn trưởng 20 kỵ binh lệnh cho Trung đoàn kỵ binh 103 và 124 dưới quyền đột phá "hết tốc lực" các vị trí giữa Bol'shoe Kropotovo và Maloe Kropotovo trong khi Trung đoàn 22 theo sau hỗ trợ. Sự xuất hiện đột ngột của những đoàn kỵ sĩ từ trong màn tuyết âm u đã khiến quân Đức bất ngờ và một trận đánh dữ dội nổ ra khi người ngựa của Hồng quân tràn qua các vị trí ở vạt rừng giữa hai ngôi làng. Sau nhiều giờ chiến đấu quyết liệt, 2 trung đoàn đi đầu của Kursakov đã thọc được qua lỗ hổng đó với tổn thất lớn, làm chủ một cứ điểm đại đội và trận địa súng cối Đức, vượt qua đường Rzhev-Sychevka.

Tuy nhiên Trung đoàn kỵ binh 22 lại không may mắn như vậy. Định làm theo đơn vị bạn, họ đã rơi vào một trận mưa hỏa lực lướt sườn khiến đội hình bị chia cắt. Quân Đức trong những ngôi làng gần đó bắn pháo sáng và dùng đèn chiếu soi sáng cả vạt rừng, trút đạn không thương tiếc bằng pháo binh, súng cối và súng máy. Lính kỵ binh buộc phải xuống ngựa chiến đấu bảo vệ vạt rừng đã nhanh chóng trở thành mục tiêu phản kích của bộ binh địch. Cuộc chiến đấu kéo dài suốt 6 giờ đồng hồ, thường xuyên diễn ra đánh giáp lá cà, trong đó trung đoàn trưởng, Thiếu tá A. Alakhverdian và nhiều chiến sĩ đã hy sinh. Đến giữa buổi sáng, các bộ phận còn lại của trung đoàn cố gắng tự lực phá vây. Nhiều người tới được Arestovo, nhưng một phân đội 63 người yểm trợ cho bên sườn của trung đoàn đã bị cắt rời và bị tiêu diệt hoàn toàn. Sau khi xem xét lại tình hình chiến sự căng thẳng đang gia tăng phía trước, Kriukov ra lệnh cho Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 4 ngừng tiến quân và cùng quân đoàn bộ chiếm lĩnh vị trí lâm thời với hy vọng sau đó sẽ có thể tiếp tục đột phá trong ngày.

Ở phía nam, Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3 dưới quyền Đại tá M. D. Iagodin cũng chịu chung số phận với Sư đoàn kỵ binh 20. Iagodin nhận được lệnh tiến quân trễ 3 tiếng, kết quả là ông phải chờ đơn vị hành quân giữa ban ngày. Ngay khi 2 trung đoàn đi đầu bắt đầu đột phá giữa các vị trí Đức ở Maloe Kropotovo và Podosinovka, họ bị pháo cối bắn mạnh. Bất chấp cơn mưa đạn, các trung đoàn của ông lao vào trận chiến với những kết quả chênh lệch có thể thấy trước. Mặc dù tổn thất nặng về người, ngựa và trang bị, Trung đoàn kỵ binh Cận vệ 12 vượt qua được phòng tuyến Đức cùng với một bộ phận của Trung đoàn 9 và 14 và cơ quan sư đoàn bộ. Nhưng Trung đoàn kỵ binh Cận vệ 10 ở thê đội hai trong khi cố gắng tìm một con đường an toàn qua màn hỏa lực dày đặc đã lật cánh mạnh về phía nam đơn vị bạn và chọc vào hậu tuyến quân Đức ở khu vực nam Zherebtsovo. Tại đây, sau một trận đánh ác liệt trong buổi sáng, trung đoàn tan vỡ và theo tài liệu của phía Liên Xô, "gần như bị xóa sổ".

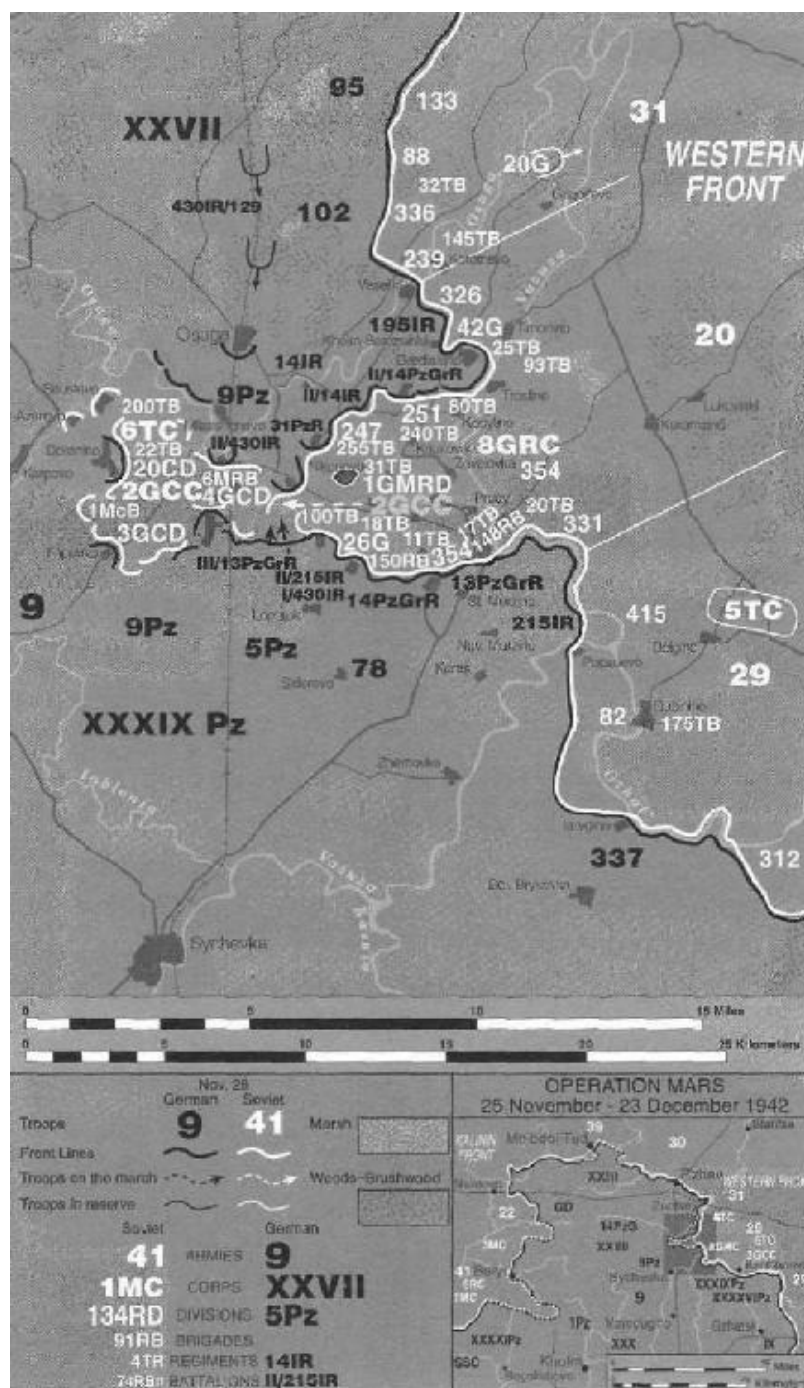
Một tài liệu Đức sau này ghi lại chiến sự ở nam Zherebtsovo:

Trung tá Reissinger chỉ huy Trung đoàn 215 xung kích được lệnh tập trung toàn bộ các đơn vị trong khu vực bị uy hiếp thành lực lượng chiến đấu thống nhất dưới quyền ông, có nhiệm vụ bịt lỗ thủng, ngăn chặn địch quân tiếp tục đột phá trong khi bỏ qua những đơn vị đã thọc được qua. Trong khu vực của mình, Reissinger đã gom được quanh mình đại đội huấn luyện của sư đoàn cùng bất cứ đại bác xung kích hay người lính nào có thể, lập một vị trí chốt chặn ở Lopatok [nam Zherebtsovo]. Trong khi ông đang tổ chức lực lượng, khoảng 5 tiểu đoàn Cossack tràn tới, cố gắng đột phá về phía đông nam.

Tất cả những người có khí giới, bộ binh, pháo thủ, thậm chí đại bác xung kích và một trận địa đại bác hạng nhẹ đều bắn thẳng vào kẻ địch. May mắn là một chiếc Ju-88 đang quần vòng phía trên ngôi làng đã phát hiện quân Nga và tham chiến bằng bom cùng những vũ khí mang theo. Sau đó, Reissinger tổ chức lại công tác phòng thủ trong khu vực lúc này đang bị bắn phá không ngừng. Ông tổ chức 3 cụm chiến đấu từ những phân đội và cá nhân lẻ tẻ trên thực tế đã thành công trong việc bịt được lỗ thủng và đẩy lùi mọi đợt xung phong.

Trưa 28 tháng 11, quân đoàn trưởng kỵ binh, Thiếu tướng Kriukov tổng kết lại cuộc tàn sát đã giáng xuống đạo quân dưới quyền mình, đồng thời tìm cách bắt tay với lực lượng xe tăng của Arman cũng đang trong tình trạng bị cô lập tương tự. Ông không hề vui với những gì thấy được. Sư đoàn kỵ binh 20 với 2 trung đoàn xộc xệch đã qua được đường Rzhev-Sychevka, chiếm Belokhvostovo ở phía tây đường và tiến về Doronino. Một trung đoàn thuộc Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3 theo sau Sư đoàn 20 vượt đường và đang tiếp cận Filippovo. Lực lượng còn lại, bao gồm phần lớn Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 4 vẫn nằm phía đông đường dưới sự chỉ huy trực tiếp của Kriukov nhưng đang bị chia cắt với bộ binh và kẹt giữa một mạng lưới các cứ điểm Đức. Hơn nữa ông hầu như không liên lạc được với các đơn vị kỵ binh phía tây đường hay với quân đoàn Arman - nếu họ vẫn còn tồn tại.

Quân đoàn xe tăng 6 vẫn còn, nhưng cũng ở tình trạng chắp vá và suy yếu như quân đoàn Kriukov. Đến giữa buổi chiều, 2 lữ đoàn xe tăng của Arman đã vượt qua đường Rzhev-Sychevka, giữ các ngôi làng Azarovo, Soustevo cùng bờ nam sông Osuga phía tây Lozhki với khoảng 40 xe tăng. Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 6 đã phải bỏ Lozhki, và hầu như không có xe tăng, họ đang cùng bộ phận còn lại của Lữ đoàn xe đạp-môtô 1 phòng thủ trước những đơn vị bộ binh Đức mới đến đang đe dọa từ Lozhki theo đường Rzhev-Sychevka tiến xuống phía nam thọc vào sau lưng Arman. Do Lữ đoàn xe tăng 100 vẫn đang dừng ở phía đông đường, sẽ không có lực lượng nào để bảo vệ hậu tuyến. Hơn nữa, liên lạc với tập đoàn quân và phương diện quân, nói một cách tích cực thì cũng là rất kém; ông không chắc kỵ binh của Kriukov đang ở đâu; và ngay cả nếu có liên lạc được thì tập đoàn quân cũng vẫn không cho pháo yểm trợ được. Với nhiên liệu và đạn dược đang cạn dần, thậm chí ông còn chưa biết có rút lui được không chứ đừng nói đến tiếp tục tiến công. Chính vào lúc này, điều tệ hại nhất đã đến khi quân Đức mở những đợt phản kích cục bộ từ phía bắc và phía nam dọc theo trục đường Rzhev-Sychevka.

Bản đồ 9. Tình hình ngày 28 tháng 11 năm 1942: Khu vực Sychevka.

Đại tướng von Arnim, Tư lệnh Quân đoàn thiết giáp XXXIX cảm thấy tự hào về cách mà binh sĩ dưới quyền đương đầu với đòn tấn công dữ dội đã được dự kiến của đối phương. Đến cuối ngày, những giờ chiến đấu căng thẳng thậm chí còn có vẻ có kết quả rất khả quan. Trong khi thiết giáp và kỵ binh Nga vẫn đang ở tây đường Rzhev-Sychevka, các vị trí đề kháng trong và dọc hai bên sườn đầu cầu vẫn đứng vững, và dường như lực lượng đột kích Xô-viết đã dính một đòn nặng.

Chiến sự hôm đó bắt đầu sớm lúc 04 giờ 00 khi Kampfgruppe von Bodenhausen ở Nikonovo báo cáo quân Nga đang tấn công mạnh vào làng. Ngay sau đó, Kampfgruppe Getto ở Maloe Kropotovo cho biết thêm lực lượng thiết giáp và bộ binh khá lớn của Hồng quân đang tiến quân giữa vị trí của ông với Podosinovka và tuyết dày hạn chế khả năng sử dụng vũ khí chống tăng. Đầu tiên quân đoàn cho những báo cáo này là hơi phóng đại. Tuy nhiên đến 05 giờ 50, thông tin về những đợt tiến công mới này đã được bổ sung thêm bằng báo cáo từ bộ phận chốt của Sư đoàn bộ binh 102 dọc theo đường Rzhev-Sychevka rằng thiết giáp của Hồng quân đã

vượt đường và đang tiến đánh Lozhki từ phía nam. Chỉ vừa mới đó, Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích 430 đã hành quân trên chính trục đường đó tới Podosinovka an toàn. Von Arnim ngay lập tức ra lệnh cho tiểu đoàn tấn công về phía bắc lúc bình minh, phối hợp với xe tăng của Sư đoàn thiết giáp 9 đánh vào khu vực dự đoán là sườn nam của mũi đột phá. Tuy nhiên trước khi họ thực hiện được điều này, Hồng quân một lần nữa tiến công Podosinovka với bộ binh, xe tăng và kỵ binh, buộc quân Đức phải chuyển vào phòng ngự.

Lúc 08 giờ 00, Kampfgruppe Getto ở Maloe Kropotovo dùng điện đài báo ít nhất 6 tiểu đoàn kỵ binh đã vượt qua phòng tuyến Đức tiến về đường Rzhev-Sychevka. Khi bình minh lên, sở chỉ huy Sư đoàn thiết giáp 5 ở Bol'shoe Kropotovo cũng cho biết quan sát thấy "lực lượng đông đảo kỵ binh, đại bác xung kích và quân xa di chuyển về hướng tây ở cách phía nam 3 ki-lô-mét". Sư đoàn 5 cùng các đơn vị lân cận ở Maloe Kropotovo chặn đánh với tất cả vũ khí trong tay, kể cả "hỏa lực hủy diệt" của pháo binh, cao xạ và rocket dưới sự giám sát trực tiếp của Thiếu tướng Metz sư đoàn trưởng, người đang điều chỉnh xạ kích và động viên binh sĩ dưới quyền. Hỏa lực tập trung này đập tan đội hình quân Nga và theo lời các nhân chứng, "chiến trường phủ đầy những thi thể và những người bị thương, một cảnh tượng mà người cựu binh già dặn nhất cũng không thể quên được".

Trong khi ấy, giao tranh hỗn loạn và ác liệt đang diễn ra quanh Podosinovka. Lúc 10 giờ 00 một báo cáo đầy "lo lắng" của ban tham mưu quân đoàn cho biết nó đã thất thủ, nhưng điều này hóa ra không chính xác. Ngôi làng vẫn đang bị tiến công dữ dội và mặc dù đã bị "thieu trụi ở nhiều chỗ" nhưng trận địa phòng thủ vẫn giữ vững. Kỵ binh Nga đã bỏ qua ngôi làng và đang bị cắt vụn ở Lopatok, xa hơn về phía nam. Cùng thời gian đó, Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 430 cho biết đã mất Lozhki và giờ đang giữ cây cầu quan trọng qua sông Osuga ở phía bắc thị trấn. Sau đó, trong sự nhẹ nhõm của von Arnim, họ báo cáo đã lấy lại Lozhki.

Suốt dọc theo chu vi đầu cầu nóng bỏng này, Hồng quân tiến công các cứ điểm Đức nhưng đều không thành. Nikonovo, Bol'shoe Kropotovo, Maloe Kropotovo, Podosinovka cùng vô số vị trí nữa đã phải đương đầu với những nỗ lực lớn nhất của bộ binh Nga nhưng vẫn giữ được. Quan trọng nhất, dọc theo đường Rzhev-Sychevka, phần lớn các chốt của quân Đức vẫn tồn tại, đặc biệt là ở Lozhki, và ở phía nam lực lượng dự bị của họ tiếp tục uy hiếp liên lạc giữa các đơn vị Nga đã mạo hiểm vượt đường sang phía tây.

Tối hôm đó một sĩ quan tham mưu Đức tổng kết ngắn gọn trong nhật ký chiến đấu của Sư đoàn thiết giáp 5: "Những khó khăn hiện tại đã chấm dứt. Cái ngày có nhiều diễn biến quan trọng mà buổi sáng chất đầy những báo động ngay từ sớm này đã trở thành một thắng lợi toàn diện của sư đoàn. Với những lực lượng chấp vá, sư đoàn không chỉ chặn đánh thành công mũi đột kích giữa Podosinovka và Maloe Kropotovo mà còn đẩy lui mọi đợt tấn công dữ dội của địch quân vào các vị trí độc lập".

Chiều tối hôm đó tình báo Đức cho biết họ đã giao chiến với một lực lượng mới khá mạnh và trang bị tốt của quân Nga và đã thành công. Tuy nhiên cái giá phải trả cũng khá đắt. Trong số tử trận của Sư đoàn thiết giáp 5 có cả trưởng ban cùng 3 sĩ quan quân báo bị giết bởi một trái bom rơi trúng hầm. Tư lệnh Quân đoàn thiết giáp XXXIX, Đại tướng von Arnim cũng nhận ra rằng số phận của phòng tuyến dọc sông Vazuza dựa chủ yếu vào sự kiên cường và bền bỉ của những vị trí phòng thủ nằm đầu đó dọc theo đỉnh mấu lồi Rzhev. Ông biết chiến sự đang diễn ra ở ít nhất 3 khu vực nữa phía bắc và phía tây. Nghiêm trọng nhất là đòn thọc sâu của quân Nga ở Belyi, nếu thành công sẽ chĩa một mũi dao vào lưng ông. Von Arnim đã thấy mật độ liên lạc giữa Tập đoàn quân 9 với Quân đoàn thiết giáp XXXXI ở khu vực Belyi. Tình hình xấu tới mức Chuẩn thống chế Model đã phải bay tới đó. Mối lo lớn nhất của von Arnim, nhiều hơn cả khả năng quân Nga đột phá thành công ở khu vực Vazuza là Tập đoàn quân 9 có thể sẽ yêu cầu

ông chuyển giao một phần hoặc toàn bộ Sư đoàn thiết giáp 9 hay các đơn vị dự trữ đang ở trong khu vực. Nếu điều đó xảy ra, sự lạc quan ở quân đoàn bộ và các đơn vị trực thuộc chắc chắn sẽ biến mất.

Bỏ lại những suy nghĩ trên, von Arnim xem xét tình hình, điều chỉnh lại thể bố trí của quân đoàn và đưa ra những chỉ thị mới khép lại một ngày thành công. Đầu tiên ông ra lệnh cho Sư đoàn thiết giáp 9 tổ chức một lực lượng gồm "đám lính văn phòng và rửa chén", bệnh binh và tất cả những người vắng mặt vừa trở về có thể chiến đấu được vào ngày 30 tháng 11 để làm dự bị cho Sư đoàn thiết giáp 5. Sau đó ông phối thuộc cho Sư đoàn 5 các đơn vị của Sư đoàn 9 đã tham chiến hỗ trợ họ trong ngày hôm đó.

Zhukov, Konev và Kiriukhin phải đối diện với những vấn đề còn nghiêm trọng hơn. Cuối ngày 27 tháng 11, Zhukov bay tới sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin, tại đây mặc dù gần như giữ liên lạc liên tục với Konev, ông tiếp tục lo lắng về tình hình gay go ở đó. Với Stalin liên tục theo dõi và yêu cầu báo cáo hàng giờ, Zhukov phải cố tìm cách kiểm ra tin tốt cho Đại nguyên soái. Ông biết mọi thứ ở Vazuza đã không diễn ra như kế hoạch. Ông vẫn còn vài lựa chọn nhưng điều tệ hại là chỉ áp dụng được trong trường hợp có thể tiếp tục những đợt tấn công vốn đã mệt mỏi. Tuyển phòng thủ chiến thuật của quân Đức đã bị chọc thủng nhưng vẫn chưa bị phá vỡ hoàn toàn. Các sư đoàn bộ binh thuộc thê đội một và hai đang sa lầy trong những trận giao tranh giằng co với các cứ điểm còn lại, và vị trí Grediakino gần như đã bị bao vây vẫn đang chống trả, chia cắt liên lạc trực tiếp giữa 2 cụm bộ binh chủ yếu của ông. Phải tìm ra cách nào đó để vượt qua chướng ngại này, Zhukov nghĩ. Chỉ khi đó bộ binh mới thực hiện được vai trò quan trọng của họ là hỗ trợ cho binh đoàn cơ động. Để tiếp thêm sức mạnh, Zhukov chỉ thị Konev đẩy nhanh việc đưa Sư đoàn bộ binh 354 từ cánh phải của phương diện quân tới đầu cầu Vazuza.

Zhukov đã lo lắng nhiều về sự thiếu sót trong công tác yểm trợ pháo binh đối với Tập đoàn quân 20. Kể từ sự hỗn loạn ở những cây cầu qua sông Vazuza hai ngày trước đây, pháo binh không thể qua sông để triển khai trong những vị trí mà từ đó họ có thể yểm trợ binh đoàn cơ động. Ngay cả lúc này cũng chỉ mới có vài đại đội vượt qua mặt sông đã đóng băng. Konev và Kiriukhin giải thích rằng quân Đức từ những cứ điểm chưa bị chiếm pháo kích không ngừng khiến cho việc chiếm lĩnh các trận địa mới của pháo binh trở nên hết sức nguy hiểm và trong nhiều trường hợp là hoàn toàn không thể. Zhukov giận dữ đáp lời rằng giải pháp là phải đè bẹp những ổ đề kháng của quân Đức, đồng thời ông ra lệnh cho pháo binh bắt đầu chiếm lĩnh vị trí phía trước bằng mọi giá.

Rõ ràng bản thân binh đoàn cơ động của Tập đoàn quân 20 đang bị chia cắt, một nửa vẫn ở trong bàn đạp cùng Thiếu tướng Kriukov, nửa còn lại dưới quyền Đại tá Arman và Kursakov nằm phía tây đường Rzhev-Sychevka. Bằng cách nào đó họ phải hội quân được với nhau, hoặc bằng cách đột phá qua đường, hoặc bằng cách rút các đơn vị đã vượt đường về. Đương nhiên Zhukov thích phương án thứ nhất hơn. Ông vẫn còn Quân đoàn xe tăng 5 nguyên vẹn với 131 chiến xa làm dự trữ nhưng chưa muốn tung họ vào trận cho tới khi tình hình đã có đột phá và thắng lợi trở nên chắc chắn. Quan trọng hơn, Quân đoàn cơ giới 1 do Thiếu tướng Solomatin chỉ huy ở phía tây đã tới được tuyến phòng thủ cuối cùng của kẻ địch ở tây nam Belyi. Nếu thành công, chỉ trong vài ngày họ có thể đột kích vào hậu tuyến của Quân đoàn thiết giáp XXXIX Đức. Zhukov quyết định sẽ giữ Quân đoàn xe tăng 5 làm dự bị cho phương diện quân đến khi có thể phát huy sức mạnh của nó trong một tình huống thuận lợi hơn. Trong lúc ấy, ông lệnh cho Konev trong buổi sáng tiếp tục tiến công Grediakino cùng các vị trí khác, trong khi ông tổ chức tập hợp lại và tăng viện cho binh đoàn cơ động. Tập đoàn quân báo cáo Quân đoàn xe tăng 6 vẫn còn ít nhất 50 chiến xa và có thể được bổ sung nhanh chóng 50 xe nữa. Kinh

nghiêm cho thấy một lực lượng như vậy vẫn có thể gây ra những thiệt hại đáng kể cho đối phương, đặc biệt là khi khả năng chiến đấu của chúng đã suy giảm khá nhiều.

Sau khi tới sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin, Zhukov hội kiến với Đại tướng Purkaev và chỉ dẫn phương thức hành động để hỗ trợ Konev. Cùng thời gian đó, Zhukov đưa ra những quyết định cuối cùng về hoạt động tác chiến của Tập đoàn quân 20 trong tương lai.

Chiều tối hôm đó, sau khi chỉ thị những mệnh lệnh mới cho Konev, Zhukov gọi điện thông tin về tình hình trong ngày và các ý định mới cho Stalin ngay trước cuộc họp thường lệ của ông với Stavka và Bộ Tổng tham mưu. Ông báo cáo chi tiết về thành công ở khu vực Tập đoàn quân 41 và 22, nhưng tới Tập đoàn quân 20 Zhukov chỉ đề cập rằng mặc dù tuyến phòng thủ chiến thuật của quân Đức gần như đã bị đập tan, việc củng cố lại lực lượng cơ động sẽ cần thêm một ngày nữa. Ông thẳng thắn cho biết về sự chống trả ngoan cố của các cứ điểm Đức và dùng nó để làm cơ sở để yêu cầu Stavka chuyển giao thêm các đơn vị bộ binh mới. Như mọi khi, Stalin động viên ông tiếp tục, chỉ ra một cách không hài lòng rằng Vasilevsky đang liên tiếp thắng trận ở phía nam, nhưng Stalin kiên quyết từ chối tăng cường thêm quân cho đến khi Zhukov có thể đưa ra một thắng lợi rõ ràng hơn.

Khi đi nghỉ, bản thân Zhukov hiểu tình hình nghiêm trọng hơn nhiều so với những gì ông nói với Stalin. Trên thực tế, ông nhận ra Quân đoàn xe tăng 6 có thể đã bị cô lập hoàn toàn và không thể phá vây. Nếu như vậy, Zhukov phải thừa nhận là sẽ phải đưa ra những quyết định còn khó khăn hơn vào buổi sáng. Nhanh chóng quay lại sở chỉ huy, ông yêu cầu Konev và Kiriukhin chuyển ngay một bức điện tới Arman: "Trong đêm 28 rạng 29 tháng 11 phải phá vây về phía đông đường Rzhev-Sychevka và củng cố lại quân đoàn ở khu vực Arestovo, [ký tên] Zhukov". Khi trở về hầm, ông thật lòng hy vọng Arman có thể làm được điều đó. Nếu không sẽ chỉ còn thành công của mũi thọc sâu Belyi có thể cứu vãn được cho Zhukov và Konev.

MŨI THỌC SÂU BELYI

• Ngày 25 tháng 11.

Sở chỉ huy tiền phương Quân đoàn bộ binh tình nguyện Siberi 6 Stalin được bố trí khôn khéo bên rìa một đầm lầy đã đóng băng, gần một vạt cây nằm nhô ra ở phía nam khu rừng lớn phía tây đường Belyi-Demekhi khoảng 3 ki-lô-mét. Nó được nguy trang chu đáo bằng cỏ đầm lầy và tuyết, giao thông hào bảo vệ dẫn từ hầm chỉ huy về phía bắc tới một mạng lưới dày đặc hầm hào biến mất vào phía tây của khu rừng. Vì vậy, mặc dù chỉ cách tiền duyên 1 ki-lô-mét trên đồng trống, quân đoàn bộ vẫn được bảo vệ tương đối trước hỏa lực của các xạ thủ Đức, những kẻ thường xuyên bắn phá bìa rừng với hy vọng phát hiện được một sở chỉ huy và hạ được sĩ quan cao cấp nào đó thiếu cảnh giác. Mặc dù vẫn còn sớm, quân đoàn bộ đang nhận nhiệm vụ khi các phái viên đang chuyển đi những mệnh lệnh cuối cùng. Chỉ còn 30 phút nữa loạt rocket làm tín hiệu sẽ mở màn cho trận pháo hỏa chuẩn bị dữ dội của Tập đoàn quân 41. Thiếu tướng G. F. Tarasov, tư lệnh tập đoàn quân và chủ nhiệm pháo binh của ông đã có mặt cùng Thiếu tướng S. I. Povetkhin, Quân đoàn trưởng 6 bộ binh và ban tham mưu xem xét những chi tiết cuối cùng của cuộc tiến công và chứng kiến kết quả của nhiều tuần làm việc không mệt mỏi.

Trong khi họ trao đổi, hàng ngàn quân trong những khu rừng và đầm lầy cách đó hàng cây số vừa mới được phổ biến rằng những giờ hành quân khó nhọc lên phía trước vừa qua không phải là một cuộc diễn tập. Vài phút nữa họ sẽ có cơ hội thử sức và đánh bại quân Đức dọc theo trục đường Belyi nổi tiếng. Trong buổi nói chuyện ngắn ở khu tập kết, các politruk (chính trị viên) của đơn vị nghiêm chỉnh chỉ ra những gì mà Tổ quốc và Đảng đang trông đợi ở họ. Đưa ra những lời tuyên bố quen thuộc trong hoàn cảnh đó, với một cách thức thực tế hơn, các politruk nhắc nhở về sự hy sinh của rất nhiều liệt sỹ khác trên mảnh đất này. Ngày hôm nay, họ giải thích, mỗi người lính sẽ có cơ hội để xóa đi niềm cay đắng về những thất bại trong quá khứ, đồng thời bắt bọn Đức phải trả nợ máu cho những gì chúng đã gây ra với nhân dân Liên Xô. Sự căm ghét, nỗi sợ, sự tức giận và mong muốn trả thù - chúng không làm nên sự khác biệt - là động lực thúc đẩy quân đội, các politruk biết rõ điều này. Đối với những người đã cạn hết cảm xúc thì khẩu phần vodka sẽ tiếp thêm sức mạnh cho tâm hồn họ.

Tarasov chăm chú nghe Povetkhin trình bày kế hoạch và các phương án đưa lực lượng thiết giáp của Solomatin vào tham chiến cùng bộ binh. Tất cả có vẻ đầu vào đấy. Lo ngại về sức mạnh của hệ thống phòng thủ Đức, Thiếu tướng Solomatin, chỉ huy trưởng Quân đoàn cơ giới 1 đã quyết định chọn phương án hai, ông sẽ dẫn đầu cuộc đột kích với 2 lữ đoàn xe tăng và 1 lữ đoàn cơ giới. Pháo binh đã vào vị trí, công binh đang thực hiện nhiệm vụ nguy hiểm của mình trên những cánh đồng và thung lũng rộng phía trước, và vài giờ trước đó, các phân đội trinh sát đã thăm dò các vị trí Đức trên toàn mặt trận của tập đoàn quân. Trong màn đêm phía trước, tuyết đang rơi nhẹ, làm mờ dần đi những đường nét cứng nhắc của chiến hào xung quanh, những thân cây đổ xấu xí và những miệng hố đạn pháo đóng băng gần đó. Tarasov cảm thấy hài lòng. Mọi thứ đang diễn ra đúng với kế hoạch, giờ sẽ đến lúc đạo quân đông đảo của ông vượt qua địa hình trống trải này tới con đường và xa hơn vào trong những hàng cây đánh dấu tuyến phòng thủ chính của kẻ địch. Sau khi đã vượt qua vùng chết đó, những chiến xa của Solomatin sẽ có thể reo rắc sự tàn phá ghê gớm của chúng. Tarasov biết phân nửa khu vực mà ông chọn làm điểm đột phá được bảo vệ bởi lính không quân của Sư đoàn dã chiến Luftwaffe 2, đội quân thể hiện sự đóng góp của Thống chế không lực Hermann Goering vào những nỗ lực chiến tranh trên bộ của nước Đức. Tarasov và ban tham mưu của ông thường mỉa mai mai đảm quân được huấn luyện nửa vời đó là "lính Rumanian của Cụm quân Trung tâm". Ông hy vọng

chúng sẽ giúp đỡ mình bằng cách tan hàng như quân Rumani dọc sông Don một tuần trước, nhưng bản thân Tarasov cũng không dám chắc vào điều đó.

Khi thời khắc trôi dần, Tarasov cũng cảm thấy lo lắng về lực lượng dự bị chiến dịch của quân Đức. Ông hình dung có thể đánh tan nhiều trung đoàn bộ binh phòng thủ nam Belyi tương đối dễ dàng, nhưng Tarasov quan ngại hơn về tin tình báo mới đây mà du kích cung cấp, đề cập đến những đơn vị thiết giáp Đức di chuyển từ Sychevka tới khu vực Vladimirskoe. Nếu báo cáo này chính xác, Tarasov nghĩ, nghĩa là Solomatin sẽ phải phá vỡ tuyến phòng thủ chiến thuật của đối phương thật nhanh chóng trước khi thiết giáp địch can thiệp. Ông thầm nguyện rửa việc bị lấy đi quân đoàn cơ giới thứ hai. Giờ, Tarasov nghĩ, ông sẽ phải cân nhắc nhiều và kỹ về chuyện khi nào mới tung ra 2 lữ đoàn cơ giới bổ sung và triển khai ở đâu là tốt nhất.

Trong khi Tarasov và Povetkhin bàn bạc trong căn hầm tiện nghi được bảo vệ tương đối tốt, không đầy 500 mét về phía trước, Đại tá Vinogradov, Lữ đoàn trưởng 75 bộ binh chữa ống nhòm qua bờ căn hầm đơn giản và sơ sài mà ông dùng làm sở chỉ huy. Bất chấp mọi nguy hiểm gia tăng và những mệnh lệnh liên tục của cấp trên rằng các sĩ quan chỉ huy phải bảo vệ bản thân tốt hơn, Vinogradov thích được ở phía trước, nơi ông có thể quan sát trận đánh. Ông đã bỏ căn hầm chỉ huy kiên cố để chứng kiến 4 tiểu đoàn bộ binh của mình chiến đấu từ một vị trí tương đối lộ liễu bên những đầm lầy đóng băng ngay sau Tiểu đoàn 2, đơn vị sẽ tấn công ở trung tâm trong đội hình lữ đoàn. Ngay phía trước, ông chỉ có thể lờ mờ trông thấy bóng dáng của các cán bộ đại đội và tiểu đoàn đang chạy từ chỗ này sang chỗ khác, đưa ra những điều chỉnh cuối cùng. Phía trước ngoài tầm mắt, ông hình dung ra cảnh lính công binh với kim và thuốc nổ đang bận rộn phá bỏ những chướng ngại vật của quân Đức. Thỉnh thoảng sự yên tĩnh lại bị phá vỡ bởi những tiếng súng hay vụ nổ đột ngột vọng lại, cho thấy sự hiện diện của một chốt gác nào đó đang bồn chồn, kết quả công việc hay sai lầm nghiêm trọng của một lính công binh. Chốc chốc pháo sáng lại được bắn lên, chỉ để bị chìm lấp trong bóng tối trước bình minh và cơn mưa tuyết nhẹ. Dù cố gắng đến mức có thể, cả người tấn công lẫn kẻ phòng thủ đều không thể quan sát được xa, và trí tưởng tượng chiếm lĩnh họ.

Vinogradov nhìn đồng hồ. Ngay khi kim dài chỉ tới số 6, bầu trời sáng rực lên và không gian rền vang với một chuỗi tiếng nổ đầu nòng tiếp nối bởi tiếng rít chói tai của hàng ngàn viên đạn pháo. "Nachalos" (Bắt đầu rồi), ông tự nhủ và cúi xuống nền đất phía trước theo bản năng. Mặt đất rung chuyển với một cơn chấn động khủng khiếp trong khi bóng dáng mơ hồ của những vụ nổ xé nát đường chân trời. Trong khoảng thời gian tưởng như vô tận này, Vinogradov cùng hàng trăm binh sĩ nấp trong chiến hào đằng trước không di chuyển, bao phủ bởi âm thanh dễ chịu từ những hòng pháo đang nhả đạn. Tất cả đều hiểu rõ giá trị của bức tường lửa phía trước, nhưng họ cũng đều biết chuyện gì sẽ đến khi bức tường đó chuyển vào sâu trong phòng tuyến Đức và trận pháo kích kết thúc, Họ sẽ phải nếm trải số phận không thay đổi của người lính bộ binh.

Ngay trước 09 giờ 00, khi những tiếng nổ trở nên xa dần, âm thanh của Katiusha xé toang bầu trời. Vài giây sau, một cách bản năng, các cán bộ tiểu đoàn và đại đội bật dậy, trèo lên bờ hào và thổi những hồi còi chói tai. Theo sau họ là đông đảo bộ binh trong áo choàng trắng, tất cả đều reo hò "Ura". Tiếng đại bác nhanh chóng được thay thế bởi âm thanh của con người, một dàn hợp xướng bị ngắt quãng liên tiếp bởi tiếng cục cục của súng trường và súng máy. Khi những người lính đi đầu biến mất vào bóng tối âm u của bình minh, những cổ chiến xa trườn lên từ hai bên cánh của Vinogradov với bộ binh ngồi trên hoặc bám theo. Vinogradov im lặng quan sát xe tăng từ sườn đồi tràn qua những cánh đồng đóng băng tới các vị trí Đức dọc theo con đường Belyi đáng gờm. Ông cùng ban tham mưu chuẩn bị để theo sau vào tối hôm đó ngay khi chủ lực của Solomatin xung trận.

Ba tiểu đoàn đi đầu thuộc lực lượng xung kích của Lữ đoàn bộ binh 75 cùng các đại đội chiến xa tăng cường thuộc Trung đoàn xe tăng 4 Lữ đoàn cơ giới 35 chầm chậm vượt qua cánh đồng tới những cứ điểm nằm dọc đường Belyi. Hỏa lực quân Đức khá yếu ớt, kể cả từ làng Klemiatino bên cánh trái của lữ đoàn. Khi vượt qua tuyến phòng thủ đầu tiên, họ hiểu ngay lý do. Đợt pháo kích dọn đường đã đập nát phòng tuyến, chỉ để lại một ít quân Đức sống sót đã trở nên quá choáng váng để có thể chống cự. Vượt qua con đường với những tiếng reo hò "Ura" mới, những khối bộ binh tràn vào thung lũng sông Vishenka. Bờ tây dốc đứng của con sông cản trở cả bộ binh và xe tăng, nhưng họ tiếp tục tiến qua mặt nước đã đóng băng lên bờ đông trống trải của thung lũng dẫn tới ngôi làng Tsitsina, nơi đánh dấu tầng phòng ngự thứ hai của đối phương. Tại đây sức đề kháng tăng lên khi quân Đức - vẫn còn gần như diếc đặc vì trận pháo chiến đấu quyết liệt với súng bộ binh, đại liên và súng cối. Rất nhiều binh sĩ Xô-viết ngã xuống, và những chiếc xe tăng lúc này đã không còn những người ngồi trên bắn bừa bãi vào các vị trí phòng thủ.

Trận đánh căng thẳng tại Tsitsina kéo dài khoảng một giờ, đến buổi trưa tàn quân Đức tháo chạy vào trong những rừng cây phía đông, trong khi những đồng bọn của chúng kẹt trong làng bị tiêu diệt. Cuộc chiến đấu trong rừng sau đó diễn ra rời rạc nhưng mất nhiều thời gian hơn. Mặc dù không còn tuyến phòng thủ có tổ chức nào, những toán nhỏ vẫn tiếp tục phục kích, buộc bộ binh và thiết giáp Hồng quân phải triển khai tiến công liên tục. Đến tối, khi một phái viên do cấp trên cử đến truyền đạt chỉ thị tạm ngừng, các tiểu đoàn đi đầu của Vinogradov đã vào sâu trong rừng 1 ki-lô-mét. Cuộc tiến quân đã diễn ra thuận lợi và ăn khớp với kế hoạch. Giờ đã tới lúc củng cố lại lực lượng trong khi thiết giáp của Solomatin bước vào chiến đấu.

Suốt ngày hôm đó, Thiếu tướng M. D. Solomatin đích thân giám sát việc bố trí Quân đoàn cơ giới 1 vào các vị trí tiến công. Đây là phần khó khăn nhất, và đây cũng là lần đầu tiên quân đoàn tham gia một chiến dịch quan trọng. Đơn vị của ông sẽ phải bám sát bộ binh và sẵn sàng xung trận với đội hình phù hợp để vừa hỗ trợ đột phá - điều này tỏ ra còn khó khăn hơn là tham gia - trong khi đó sẵn sàng phát triển theo kế hoạch. Trong lúc ấy, hậu cần của quân đoàn phải luôn theo kịp để duy trì cung cấp nhiên liệu và bảo đảm kỹ thuật cho mũi đột kích. Solomatin cảm thấy hài lòng vì họ đã thực hiện tất cả những công tác chuẩn bị một cách xuất sắc, ông mong chờ màn đêm xuống, khi ấy quân đoàn sẽ thực sự bắt đầu nhiệm vụ gieo rắc chết chóc của mình.

Cuộc tiến quân của bộ binh đã thực sự diễn ra trôi chảy vào giai đoạn đầu tiên. Lữ đoàn bộ binh 75 của Vinogradov nhanh chóng chọc thủng tuyến phòng thủ tiền tiêu của địch. Bên cánh phải của ông, Lữ đoàn bộ binh 74 do Đại tá I. P. Repin chỉ huy được chiến xa của Lữ đoàn xe tăng 65 hỗ trợ tiêu diệt lính không quân Đức ở các cứ điểm Emel'ianova và Shiparevo, tiến sâu vào khu rừng bên sườn nam của Vinogradov. Xa hơn về phía nam, Sư đoàn bộ binh Cận vệ 17 thiện chiến dưới quyền Đại tá E. V. Dobrovol'sky đã chiếm được Shevnino và dồn những đơn vị Đức đang choáng váng vào thế co cụm phòng ngự xung quanh Demekhi. Ở bên trái, Sư đoàn bộ binh 150 của Đại tá N. O. Gruz tiến công Klemiatino và giờ đang phải giao tranh ác liệt ở Dubrovka bên cánh trái của lỗ hổng lớn trên phòng tuyến. Nhìn bên ngoài, khó khăn duy nhất là ở khu vực cánh trái, tại đây vào cuối buổi chiều Đại tá Gruz đã lập lại đề nghị tới Solomatin, yêu cầu cho Lữ đoàn xe tăng 219 tham chiến để giúp cho ông dập tắt sức kháng cự dữ dội của đối phương bên cánh trái quan trọng của Quân đoàn bộ binh 6. Solomatin hiểu rõ tình thế của Gruz cũng như tầm quan trọng của việc tiến về Belyi. Tuy nhiên trong những giờ đầu tiên này không có thời gian để thay đổi kế hoạch bằng việc tung những đơn vị thiết giáp quý giá ra quá sớm. Kế hoạch sẽ hỗ trợ những gì mà Gruz cần, Solomatin nghĩ.

Khi đêm xuống, Solomatin từ vị trí chỉ huy ở phía sau Lữ đoàn cơ giới 35 cho khởi động

phương án tác chiến. Ông lệnh cho Lữ đoàn xetăng 65 và 219 cùng Lữ đoàn cơ giới 35 triển khai những phân đội đi đầu hỗ trợ bộ binh ngay lập tức. Những phân đội này gồm các đại đội xe tăng được tăng cường bộ binh và công binh sẽ phối hợp đột phá cùng Quân đoàn bộ binh 6 trong cuộc tiến quân ban đêm của họ. Đặc biệt, họ có nhiệm vụ truy kích quân địch rút lui để ngăn chúng tổ chức những tuyến phòng ngự mới, tăng cường phòng thủ cho Hồng quân (ở những nơi cần thiết), và cuối cùng là dọn đường cho các lữ đoàn sẽ bước vào chiến đấu vào sáng hôm sau.

Tại hầm chỉ huy Tập đoàn quân 41 tối hôm đó, Thiếu tướng Tarasov cũng cảm thấy hài lòng. Thiếu tướng Povetkhin đã rời hầm vào cuối buổi chiều để kiểm tra tình hình đơn vị, và sau một cuộc trao đổi ngắn với Solomatin qua phái viên, Tarasov chấp nhận cho ông xuất kích. Thông điệp cuối cùng của ông giành cho Solomatin là, "Tôi mong đợi xe tăng của đồng chí sẽ có mặt dọc Nacha vào ngày mai. Hãy cố gắng hết sức, đừng làm tôi thất vọng".

Bất chấp dự đoán chung về một cuộc tiến công của quân Nga, quy mô, cường độ và vị trí của đòn đánh đã gây bất ngờ cho Quân đoàn thiết giáp XXXXI Đức. Tư lệnh quân đoàn, Đại tướng [\[10\]](#) Joseph Harpe, chăm chú lắng nghe tham mưu trưởng phác họa tình hình bi thảm của ngày hôm đó. Rõ ràng đối phương đã khoét được một lỗ hổng lớn trên hệ thống phòng thủ giữa Belyi và Demekhi, cú đánh dữ dội này đã nghiền nát phần lớn 2 trung đoàn của Sư đoàn Luftwaffe và 1 trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 246. May mắn là có vẻ sức mạnh của mũi thọc sâu này dồn hết lên phía trước và không nhằm vào Belyi, Harpe nghĩ. Tàn quân của Trung đoàn xung kích 352 Sư đoàn bộ binh 246 bám chắc những tuyến hào tiền duyên ở nam Belyi, trong khi số lính không quân danh tiếng, hay những gì còn lại của họ vẫn đang bám giữ Demekhi, nhưng rất chơi vơi.

Tuy nhiên, chuyện gì xảy ra thì cũng đã xảy ra rồi. Điều quan trọng lúc này là phải củng cố tuyến phòng ngự dọc theo bên vai mũi đột kích của quân Nga, phòng ngừa việc để mất Belyi và ngăn chặn đối phương gần sông Nacha. Harpe biết Belyi đã nằm trong tay quân Đức kể từ cuối năm 1941, và ngoài giá trị tinh thần khá lớn, nó còn là một mắt xích quan trọng trong hệ thống phòng ngự mẫu lõi Rzhev. Quân Nga có thể chiếm thành phố bằng hai cách: tiến công trực tiếp hoặc cắt đứt những tuyến đường liên lạc của nó với phía sau nằm phía tây và dọc theo thung lũng sông Nacha. Hai thực tế đó ảnh hưởng tới tất cả những hành động tiếp theo của Harpe.

Vào buổi trưa, trước khi bức tranh toàn cảnh có thể được nhận thấy, Harpe tới Sư đoàn thiết giáp 1, tại đây ông họp với sư đoàn trưởng, Trung tướng Walter Kruger và Tư lệnh Tập đoàn quân 9, Chuẩn thống chế Model, người đã bay tới trên chiếc Fieseler Storch. Model, người đang lo lắng về mũi chủ công dọc sông Vazuza cũng hiểu rõ tầm quan trọng của "Pháo đài Belyi" và vai trò chủ chốt của Sư đoàn thiết giáp 1 trong việc bảo vệ nó. Ba viên tướng cùng nhau xem xét lại các phương án, đặt trọng tâm vào việc tăng cường phòng thủ Belyi, cầm chân quân Nga và triển khai các chốt dọc sông Nacha. Sư đoàn thiết giáp 1 sẽ đóng vai chính trong cả ba nhiệm vụ này.

Tàn quân của Trung đoàn xung kích 352 cố gắng tổ chức phòng thủ xung quanh ngôi làng nhỏ Budino ở thung lũng Vishenka, nằm ngay phía đông bắc những vị trí đề kháng đã bị phá vỡ ở Klemiatino. Tại đây một tiểu đoàn của Trung đoàn 352 lì lợm bám giữ trước lực lượng đối phương áp đảo. Sư đoàn bộ binh 246 Đức đã tung ra tất cả những lực lượng dự trữ có thể nhằm hỗ trợ tiểu đoàn này, nhưng không nhiều vì toàn bộ mặt trận xung quanh Belyi đều đang bị tiến công. Ngoài ra, vào cuối ngày đầu tiên Sư đoàn bộ binh 86 Đức ở gần đó phía bắc đã điều Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 167 tới tăng viện cho Trung đoàn 352.

Đơn vị dự bị chiến thuật lớn nhất của Đại tướng Harpe lúc này là Trung đoàn bộ binh cơ giới

hóa 14 đang củng cố ở đông nam Belyi và 2 tiểu đoàn thuộc Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland cũng đang đóng dọc sông Obscha phía tây bắc thành phố. Trung đoàn 14 là tàn binh của một sư đoàn bị xóa sổ năm 1941. Còn trung đoàn thứ hai đã được điều động tới khu vực vào cuối tháng 10 trước nguy cơ Hồng quân tấn công và tiểu đoàn thứ ba của nó đang bố trí ở phía bắc gần Olenino nhưng vẫn được đánh dấu để chuyển tới khu vực này sau. Harpe quyết định cho Trung đoàn 14 xuất trận chống lại cánh bắc của mũi đột phá Nga vào ngày hôm sau và sử dụng Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland làm lực lượng phản ứng nhanh tăng cường cho Belyi. Tuy nhiên các đơn vị này không thể hoàn tất chuyển quân cho tới sáng 26 tháng 11, và thực lực của họ quá nhỏ bé để có ảnh hưởng quyết định tới trận đánh đang diễn ra xung quanh Belyi. Do vậy Harpe cũng lệnh cho Trung tướng Kruger cho sư đoàn thiết giáp tham chiến ngay không chậm trễ, trước cả khi đơn vị tập kết xong.

Kế hoạch của Harpe là thành lập một binh đoàn đặc biệt để bảo vệ Belyi và sử dụng nó mở những trận phản kích khôi phục các vị trí bị mất phía nam thị trấn. Binh đoàn Kruger, đặt theo tên viên chỉ huy Sư đoàn thiết giáp 1 bao gồm phần còn lại của Trung đoàn 352, 2 tiểu đoàn của Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland (Kampfgruppe Kassnitz) và Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 Sư đoàn thiết giáp 1 (Kampfgruppe von Wietersheim) do Trung đoàn trưởng 113 chỉ huy. Binh đoàn này tập hợp toàn bộ những đơn vị dự trữ cơ động có thể tham chiến vào sáng 26 tháng 11. Harpe nhận ra rằng để kế hoạch của ông có cơ hội thành công, trong cái đêm quan trọng này Trung đoàn xung kích 352 phải giữ vững phía nam Belyi, bất kể thế nào.

Kampfgruppe von Wietersheim thành lập với nòng cốt là Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 và Tiểu đoàn 1 Trung đoàn thiết giáp 33, được Tiểu đoàn 2 Trung đoàn pháo binh thiết giáp 73 yểm trợ tiến lên phía trước về khu vực tập kết gần Vladimirscoe tây nam Belyi trong một cuộc hành quân đêm buốt giá và bước ngay vào chiến đấu vào sáng sớm trong hành tiến. Kampfgruppe Kassnitz không chờ đợi Tiểu đoàn 3 Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland mà di chuyển suốt đêm và trước bình minh cũng đã bắt đầu tiếp cận Baturino ở phía sau tiểu đoàn của Trung đoàn 246 đang bị bao vây.

Nhiệm vụ tức thời là tăng viện cho Belyi đã hoàn thành, Harpe ra lệnh khi tới nơi, Sư đoàn thiết giáp 1 phải triển khai các vị trí chốt dọc theo con sông Nacha dài và rộng. Hành quân đường dài trong đêm đầy nguy hiểm và quân Nga không rõ lực lượng ở hậu tuyến Đức, đó là một cuộc chạy đua mà Harpe không thể dự đoán được ai sẽ thắng. Ông chỉ có thể hy vọng là bất kể còn lại bao nhiêu, những đơn vị Đức đang nằm rải rác trước trận tuyến địch sẽ cầm chân họ đủ lâu để lực lượng tiếp viện phát huy hiệu quả.

Sau đó Harpe yêu cầu hỗ trợ từ Chuẩn thống chế Model. Ông đề nghị Model chuyển giao toàn bộ các sư đoàn thiết giáp còn lại cho Quân đoàn thiết giáp XXXXI. Model trước đó đã triển khai một bộ phận của Sư đoàn kỵ binh SS tăng cường và bảo vệ bên sườn cho các đơn vị Luftwaffe yếu ớt xung quanh Demekhi, lúc này ông ra lệnh cho Sư đoàn thiết giáp 12, 19 và 20 bắt đầu tiến về khu vực. Biết rằng việc đó sẽ mất nhiều ngày, ba viên tướng quay trở lại vấn đề trước mắt, bảo vệ Belyi.

- Ngày 26 tháng 11.

Trong suốt đêm 26 tháng 11, những người lính Quân đoàn bộ binh 6 của Thiếu tướng Povetkhin được các đơn vị thiết giáp đi đầu của Solomatin hỗ trợ đánh mở đường qua những khu rừng tối tăm tuyết phủ phía đông sông Vishenka (Bản đồ 10). Mặc dù sức kháng cự dọc theo trục tiến công chính khá yếu, quá trình tiến quân của họ diễn ra chậm chạp do bóng đêm cũng như vô số chướng ngại vật và những trận phục kích đến từ các toán quân Đức đang rút lui.

Khi bình minh lên, các tiểu đoàn tiên phong thuộc Lữ đoàn 75 của Đại tá Vinogradov được những tổ trinh sát thiện nghệ dẫn đường - mỗi tổ đều có công binh gỡ mìn đã ở cách Tsitsina 2 ki-lô-mét về phía đông. Ngay trước đó, một nhóm phái viên của Lữ đoàn cơ giới 35 đã tới sở chỉ huy đã chiến trong rừng của Vinogradov phía sau lữ đoàn khoảng 1 ki-lô-mét. Trong số này có Thiếu tá M. N. Afanas'ev chỉ huy Trung đoàn xe tăng 4 đang hỗ trợ cuộc tiến quân ban đêm của Vinnogradov và đại diện của Trung tá V. I. Kuz'menko, lữ đoàn trưởng. Họ có nhiệm vụ phối hợp tổ chức đường tiến cho lực lượng cơ động của lữ đoàn qua tuyến của Vinogradov. Mặc dù đã được lên kế hoạch cẩn thận, cuộc hành quân khó khăn này đòi hỏi sự tập trung cao độ, do vị trí của tuyến đường có thể thay đổi, phụ thuộc vào việc bộ binh đi xa đến đâu trong đêm. Trong trường hợp này lữ đoàn đã hoàn thành vượt mức, nhưng vì lí do nào đó lực lượng cơ giới đã tiếp cận các vị trí của bộ binh trễ hơn dự kiến.

Nhóm phái viên họp với ban tham mưu và các tiểu đoàn trưởng của Vinogradov để vạch ra những chi tiết liên quan tới trục hành quân chính xác và yểm trợ hỏa lực dọc theo hành lang, cũng như tổ chức nhiệm vụ của mỗi đơn vị trong giai đoạn sau. Sau khoảng 2 giờ thảo luận, thiết giáp bắt đầu quá trình hành quân khó nhọc xuyên rừng qua những đơn vị bộ binh của Vinogradov để tiến về ngôi làng nhỏ Spas bên sông Vena, cách mặt trận khoảng 3 ki-lô-mét. Vinogradov dự kiến kẻ địch sẽ kháng cự mạnh dọc Vena vì con sông chạy từ nam tới bắc, bao quát một trục đường giao thông và nhiều ngôi làng, và du kích cho biết rằng quân Đức đã phát quang rừng 1 ki-lô-mét dọc theo con đường và bờ sông.

Suốt dọc theo chiến tuyến của Quân đoàn bộ binh 6, hoạt động phối hợp tương tự diễn ra giữa những đơn vị bộ binh của Povetkhin và các lữ đoàn thê đội một của Solomatin. Ở phía bắc, trung đoàn cánh phải của Sư đoàn bộ binh 150 và Lữ đoàn xe tăng 219 chuẩn bị tiến về Marino ở thung lũng sông Vena. Cùng thời gian đó, ở phía nam Lữ đoàn bộ binh 74 phối hợp với Lữ đoàn xe tăng 65 tiến về Bykovo cũng nằm trong thung lũng Vena. Khi quá trình hiệp đồng diễn ra, Solomatin đã đích thân giám sát các Lữ đoàn cơ giới 19 và 37 thuộc thê đội hai tiến quân. Ông biết rằng tổng kết lại thì thành công phụ thuộc hoàn toàn vào việc lực lượng thiết giáp tham chiến đúng thời gian và đúng địa điểm. và đây là lần đầu tiên quân đoàn cơ giới của ông thực hiện một hoạt động tác chiến phức tạp như vậy trong điều kiện chiến đấu.

Ở sở chỉ huy tập đoàn quân, Thiếu tướng Tarasov chờ bình minh lên và mong đợi cuộc tiến công tiếp tục trong hy vọng. Ông đã lo lắng vì mặc dù bộ đội của Povetkhin tiến công khá tốt về phía sông Vena nhưng cánh trái đang vấp phải sức chiến đấu của quân Đức ở thung lũng sông Vishenka, phía nam Belyi. Đến trưa hôm qua, chúng đã bất ngờ chặn đứng bước tiến của các trung đoàn cánh trái thuộc Sư đoàn bộ binh 150 do Đại tá Gruz chỉ huy ở Budino, và bất chấp những đợt đột kích liên tục với tổn thất lớn, Gruz không thể tiêu diệt được đám quân Đức cứng đầu đó. Cho đến tối Tarasov vẫn tán thành ý kiến của Solomatin và từ chối hỗ trợ thêm thiết giáp cho Gruz. Tuy nhiên lúc này ông không còn chắc chắn vào quyết định đó nữa. Sư đoàn bộ binh 150 đã tấn công suốt đêm nhưng hệ thống phòng thủ Đức vẫn giữ vững. Tệ hơn, ngay trước bình minh một lực lượng thiết giáp của chúng đã tham chiến ở ngay phía đông ngôi làng. Một cuộc chiến giằng co suốt hai giờ với những trận tấn công và phản kích đã gây thêm nhiều thương vong cho sư đoàn, nhưng cuối cùng Budino vẫn thuộc về quân Đức và Sư đoàn 150 tiếp tục bị cầm chân. Gruz một lần nữa xin thêm thiết giáp chi viện, lần này Tarasov và Solomatin chấp nhận, điều động 1 tiểu đoàn của Lữ đoàn xe tăng 219 hỗ trợ cho đợt tiến công mới của Sư đoàn bộ binh 150 dự kiến vào sáng hôm sau.

Cố gắng gạt bỏ những phiền phức ở nam Belyi, bộ đội thiết giáp của Solomatin và bộ binh của Povetkhin tiếp tục phối hợp tiến quân về phía đông tới sông Nacha lúc 10 giờ 00 ngày 26 tháng 11. Solomatin để Sư đoàn bộ binh 150 đã suy yếu cùng Lữ đoàn xe tăng 219 trên cánh

trái để giải quyết những cứ điểm còn lại ở phía nam Belyi. Sự kháng cự mạnh mẽ của kẻ địch ở đây chỉ càng làm tăng thêm tính cấp thiết của một mũi đột phá thành công trong khu vực trung tâm then chốt. Các chỉ huy Hồng quân nhận định rằng nếu cắt được đường giao thông của quân Đức phía trên sông Nacha, đặc biệt là trục đường Belyi-Vladimirskoe, Belyi sẽ nhanh chóng sụp đổ kể cả khi quân đội Xô-viết không trực tiếp tiến đánh được vào đây. Tuy nhiên ở thời điểm đó hầu như không ai nhận ra tính nghiêm trọng của tình hình họ đang phải đối mặt. Khi đã vượt sông Nacha, Solomatin sẽ phải lựa chọn giữa việc tiếp tục thọc sâu tới mục tiêu chính trong hậu phương của quân Đức hoặc tự làm yếu đi mũi đột phá với việc điều chuyển lực lượng để đối phó với những đơn vị đã bị bỏ qua ở Belyi. Nói tóm lại, Hồng quân đang mạo hiểm phân tán lực lượng trên một mặt trận đang được đối phương tăng viện. Họ không biết rằng, quyết định của Zhukov bất ngờ lấy đi của Tập đoàn quân 41 quân đoàn cơ giới thứ hai đã gây ra nguy cơ lớn. Tuy thế, Solomatin vẫn kiên quyết tiến về phía đông với những đơn vị bộ binh dưới quyền Povetkhin theo sau.

Lữ đoàn xe tăng 64 do Trung tá A. I. Shevchenko chỉ huy cùng Lữ đoàn bộ binh 74 của Đại tá Repin tấn công ở khu vực phía nam đã tiến rất nhanh vì hầu như không còn quân Đức trong khu vực. Bản thân Shevchenko đi cùng với tiểu đoàn xe tăng tăng cường dẫn đầu lữ đoàn và đến giữa buổi chiều đã thọc sâu được 9 ki-lô-mét từ Shevino qua rừng tới con đường chạy tới thung lũng sông Vena phía nam làng Bykovo. Càn quét về phía đông bắc, đơn vị tiên phong nhanh chóng tới được sông Vena và làm chủ một cây cầu quan trọng, cho phép Trung đoàn xe tăng 3 Lữ đoàn cơ giới 37 đi sau qua sông. Trong khi Lữ đoàn 37 dưới quyền Trung tá N. M. Shanaurin nhanh chóng tiến về phía trước để vượt qua con sông đã đóng băng một phần, Shevchenko dẫn đơn vị chuyển hướng xuống phía nam để vòng qua các vị trí Đức ở Bykovo. Tại Syrmatnaia, ngay phía bắc Samsonikha ông bất ngờ tấn công và chiếm được một chốt của Sư đoàn kỵ binh SS Đức, những kẻ quá choáng váng khi gặp bộ đội Liên Xô ở sâu trong hậu tuyến của chúng đến vậy. Ở phía nam trong hậu tuyến của Hồng quân, 2 trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh Cận vệ 17 đập tan quân Đức phòng thủ Demekhi trong khi 1 trung đoàn chốt lại để duy trì liên lạc với Shevchenko.

Tại trung tâm mũi đột phá, vào cuối buổi sáng Lữ đoàn bộ binh 75 dưới quyền Vinogradov tiếp tục tiến công, lần này do Trung đoàn xe tăng 4 của Thiếu tá Afanas'ev dẫn đầu và có phần còn lại của Lữ đoàn cơ giới 35 do Trung tá V. I. Kuz'menko chỉ huy đi cùng. Quân Đức tan vỡ và trung đoàn Afanas'ev lao nhanh qua những khu rừng còn lại tới những cánh đồng trống trải phía tây sông Vena. Sau khi dừng lại một chút để tổ chức chiến đấu, trung đoàn chiếm làng Spas ở thung lũng Vena sau một trận đánh ngắn ngủi quyết liệt. Sau đó họ cùng lữ đoàn cơ giới theo sát tiến về phía bắc dọc theo con sông và vấp phải hỏa lực mạnh của quân Đức trong làng Tarakanovo, buộc những người lính tankist phải dừng lại chờ Vinogradov. Đến chiều tối, lực lượng hỗn hợp tập trung lại trong thung lũng và chuẩn bị để tiến công các cứ điểm Tarakanovo và Sorokino trên dải đất cao nhiều cây cối phía đông con sông. Vinogradov và Afanas'ev không biết rằng họ đã chạm trán với Trung đoàn cơ giới hóa 41 Đức vừa được cấp tốc triển khai xuống phía nam để ngăn cản bước tiến của Hồng quân, vì phía trước con sông Nacha quan trọng, Vena là chướng ngại phòng ngự có lợi cuối cùng.

Trong khi phần lớn quân đoàn Solomatin đã tiến qua đoạn đột phá, Đại tá Ia. A. Davydov ở Lữ đoàn xe tăng 219 và Đại tá Gruz ở Sư đoàn bộ binh 150 tiếp tục giải quyết sự chống cự phiền phức của đối phương ở nam Belyi. Budino tiếp tục đứng vững sau những đợt tiến công liên tục, và khi Gruz đưa một cánh quân đi vòng qua cánh trái quân Đức trước lúc bình minh, họ đã đụng phải một lực lượng thiết giáp mới nguyên của địch ở nam Baturino. Gruz đột phá nhiều lần nhưng đều thất bại, và sau khi chính quân Đức tấn công lại các vị trí của ông, Gruz một lần

nữ yêu cầu thêm thiết giáp chi viện. Solomatin trả lời bằng cách điều thêm một tiểu đoàn của Lữ đoàn xe tăng 219 cho Gruz ở Baturino. Tuy nhiên điều này đã làm suy yếu mũi thọc sâu về phía đông của Solomatin vì đơn vị trên đang hỗ trợ một trung đoàn khác thuộc Sư đoàn bộ binh 150 tiến về phía đông tới mục tiêu trung gian của sư đoàn - thị trấn Dubrovka mà quân Đức đã giữ được suốt đêm. Bị phân tán giữa hai mục tiêu, Gruz không thể chiếm được bất kỳ điểm nào nếu không được tăng cường thêm binh lực. Vào giữa buổi chiều, rốt cục Tarasov đã nhận ra vấn đề của Gruz, ông ra lệnh cho Solomatin một lần nữa thay đổi lực lượng. Theo đó, Solomatin rút 2 tiểu đoàn của Lữ đoàn xe tăng 219 khỏi Baturino chuyển sang Dubrovka. Cùng lúc đó, ông yêu cầu Lữ đoàn cơ giới 19 thuộc thê đội hai do Đại tá V. V. Ershov chỉ huy hỗ trợ Gruz ở Baturino.

Đến cuối buổi chiều Tập đoàn quân 41 tiếp tục tiến công. Được Lữ đoàn xe tăng 219 đã tổ chức lại chi viện, Sư đoàn bộ binh 150 chiếm được Dubrovka và bất chấp sức kháng cự ác liệt, họ tiến công Vlaznevo cùng các vị trí đối diện Mar'ino ở thung lũng Vena. Tuy nhiên, khép lại một ngày thất vọng, đến chiều tối một lần nữa Lữ đoàn xe tăng 219 bị chặn đứng, lần này do sự chống cự và hỏa lực dữ dội từ Mar'ino. Trong lúc đó, giao tranh tiếp diễn ở phía nam Baturino khi Lữ đoàn cơ giới 19 xuất trận. Trong những trận đánh quyết liệt giữa mưa tuyết, những ngôi làng đổi chủ nhiều lần cho tới khi chiến sự tạm ngưng vào chiều tối. Mặc dù cả hai bên đều chịu nhiều tổn thất, Baturino vẫn ở trong tay quân Đức. Đến lúc này, Sư đoàn bộ binh 150 đã mất một phần hai quân số, còn Lữ đoàn xe tăng 219 thiệt hại một nửa số 50 chiến xa trong biên chế. Giờ Lữ đoàn cơ giới 19 và các trung đoàn xe tăng đi cùng đang cùng hứng chịu một kiểu tổn thất như vậy mà không gặt hái được gì đáng kể. Những trận đánh nướng quân quanh những ngôi làng phía nam Belyi đã gây ra thương vong khủng khiếp và hầu như chẳng giúp ích được gì cho bước tiến của Solomatin. Địa hình rừng rậm với nhiều thung lũng hẹp và những ngôi làng đổ nát chỉ làm tăng thêm hiệu quả chết chóc cho hỏa lực chống tăng của quân Đức và hỗ trợ chúng trong những trận đánh tay đôi biệt lập với lực lượng thiết giáp Xô-viết.

Chiều tối hôm đó Tarasov tổng kết lại diễn biến trong ngày. Bị xâm chiếm bởi mục tiêu thọc sâu của tập đoàn quân, ông vẫn coi khó khăn ở nam Belyi chỉ là trở ngại tạm thời. Tarasov đang phấn chấn hơn về thành công của Quân đoàn cơ giới 1 ở khu vực trung tâm và phía nam. Mặc dù chưa tới được sông Nacha cùng tuyến hậu cần trọng yếu phía sau của quân Đức nhưng Solomatin đã vượt sông Vena và đang trong tầm công kích tới mục tiêu. Solomatin yêu cầu Tarasov chuyển giao 2 lữ đoàn cơ giới độc lập của tập đoàn quân để đẩy mạnh mũi đột kích của quân đoàn. Tuy nhiên Tarasov chần chừ, tin rằng Solomatin đủ sức hoàn thành nhiệm vụ. Trên thực tế Tarasov đang tính đến những khả năng tiến công dọc theo bên cánh đột phá của Solomatin. Các lữ đoàn này có thể sử dụng để uy hiếp Belyi mà không làm suy yếu bước tiến quân của Solomatin hay để mở rộng tấn công về phía nam, hoặc là cả hai. Tarasov cảm thấy quân Đức đang bị phân tán và do đó không thể ứng phó khủng hoảng ở tất cả mọi chỗ. Ông biết kẻ địch vẫn còn các đơn vị dự bị chiến dịch, nhưng ngay cả chúng cũng ở xa và sẽ phải chịu áp lực đối phó với một cuộc đột kích thành công của Hồng quân ở bất kỳ đâu dọc theo đỉnh mấu lồi Rzhev. Không, Tarasov không chờ đợi sẽ có nhiều quân dự bị Đức can thiệp, và ông tin tưởng rằng trước khi đối phương có thể làm thế thì tuyến phòng thủ dàn trải của chúng sẽ bị phá vỡ. Chỉ thị đưa ra tối nay sẽ là giải pháp. Vào buổi tối Tarasov truyền đạt mệnh lệnh mới cho Solomatin thông qua bộ tham mưu tập đoàn quân, yêu cầu ông tiếp tục đột phá vào ban đêm với tốc độ cao nhất. Đồng thời, các lữ đoàn thê đội hai thuộc quân đoàn bộ binh Povekhein cũng được lệnh theo sau.

công vào trận địa đối phương. Việc Hồng quân chiếm được ngôi làng đã thọc một mũi dao vào giữa kampfgruppe và Trung đoàn cơ giới hóa 41 vừa chiếm lĩnh các chốt chặn dọc sông Vena ở phía nam. Tệ hơn nữa, liên lạc viên từ Kampfgruppe Kassnitz thuộc Sư đoàn Grossdeutschland báo cáo họ phải hoãn hành quân tới khu vực cho tới đầu buổi chiều. Vì vậy Kruger đành phải dừng ý định phản kích ngay tức thời nhằm khôi phục trận địa. Thay vào đó ông tập trung củng cố các vị trí phía nam Belyi và tổ chức một tuyến phòng ngự lâm thời về phía nam dọc sông Vena để ngăn cản quân Nga tiến sâu về phía đông vào trong hậu tuyến quân đoàn. Kruger tập hợp 2 chi đội nhỏ để phòng thủ dọc sông Vena. Ông bố trí đơn vị đầu tiên do Trung đoàn xung kích 352 chỉ huy, gồm Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 167, Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 352 và Tiểu đoàn 1 Trung đoàn cơ giới hóa 41 ở phía nam Baturino và bảo vệ sườn trái cho Kampfgruppe von Wietersheim. Ông tổ chức đơn vị thứ hai nhỏ hơn gồm 50 binh sĩ sống sót ở Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích 352, 100 quân của Tiểu đoàn 3 Trung đoàn cơ giới hóa 41 cùng một đám hồ lớn lính hậu cần đặt dưới sự chỉ huy của Trung đoàn cơ giới hóa 41. Cánh quân này bố trí xa hơn về phía nam dọc sông Vena. Vào đầu buổi chiều các đơn vị nhỏ bé và mỏng manh này bắt đầu triển khai một lớp phòng thủ dọc sông Vena, ngăn chặn bước tiến của Hồng quân. Tuy nhiên do cự ly quá xa và tình hình không ổn định nên không có liên kết nào chắc chắn giữa các cánh quân đó và von Wietersheim đang chiến đấu ở nam Baturino.

Hai chi đội tới khu vực được chỉ định vào giữa buổi chiều và nhanh chóng chạm trán với thiết giáp Liên Xô có bộ binh hỗ trợ. Bị đánh bật khỏi bờ tây của con sông, cánh quân phía bắc cố thủ trong làng Mar'ino, đẩy lùi nhiều đợt tiến công nhỏ có tính thăm dò trước khi trời tối. Ở phía nam, chi đội thứ hai bỏ làng Spas bên bờ tây, lùi về giữ ngôi làng Tarakanovo lớn hơn trên bờ đông. Khi đêm xuống, tình hình của họ xấu đi. Có thể quan sát thấy xe tăng Nga đang tiến về phía đông trong bóng tối chạng vạng bên cánh trái và vào khu vực phía sau họ tới Sorokino. Đáng buồn là không còn lực lượng nào để ngăn cản họ, viên sĩ quan chỉ huy đơn vị bất đắc dĩ phải ra lệnh chiến đấu cầm chừng rồi rút về phía tây tới sông Nacha, nơi anh ta hy vọng viện binh Đức đang tổ chức phòng tuyến mới.

Trong khi ấy, trước tình hình nguy cấp phía nam Belyi, Trung tướng Kruger cuối cùng đã quyết định mở trận phản kích về phía nam từ Baturino, mặc dù 2 tiểu đoàn ở Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland thuộc Kampfgruppe Kassnitz vẫn chưa có mặt. Kết quả là vào buổi trưa, lực lượng pháo binh hùng hậu của Kruger bắn chuẩn bị một đợt ngắn rồi Kampfgruppe von Wietersheim từ Baturino đột kích về phía nam. Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 của von Wietersheim tiến công và giao tranh ác liệt với quân Nga bảo vệ Nossovo bên bờ nam sông Vishenka. Tuy nhiên hỏa lực của đối phương nhanh chóng chặn đứng họ và hai sự kiện xảy ra sau đó đã làm những nỗ lực tái chiếm các vị trí đã mất của Kruger phá sản. Đầu tiên là Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 được để lại giữ Chirevo đã bị một trận mưa đạn đại bác và súng cối gây thương vong nặng nề. Tiếp đó là Kampfgruppe Kassnitz vừa tới nơi và bước vào chiến đấu cũng đã nhận một cái giá tương tự. Sau cuộc trao đổi ngắn với Kruger ở Baturino, Kassnitz dẫn 2 tiểu đoàn tới bắt tay với 1 tiểu đoàn của Trung đoàn xung kích 352 Sư đoàn bộ binh 246 đã bị vây ở Budino từ sáng 25 tháng 11. Sau khi xem xét mặt trận và cuộc tàn sát diễn ra trên những cánh đồng tuyết phủ, Kassnitz cho rằng một cuộc tấn công phối hợp cùng với von Wietersheim sẽ là tự sát vì trục hành quân dự kiến của ông đang nằm trong tầm ngắm của hàng trăm họng pháo đối phương. Ngay khi Kassnitz đưa ra quyết định đó, quân Nga bất ngờ tiến công, chọc thủng vị trí của Tiểu đoàn 2. Chỉ có một cuộc phản kích dữ dội và đẫm máu của Tiểu đoàn 1 mới giúp Kassnitz khôi phục lại tình thế. Nhưng đến lúc này Tiểu đoàn 2 đã có nhiều thương vong đến mức nếu có tấn công thêm cũng sẽ là vô ích. Hiểu rõ điều này, Kruger hủy bỏ mọi hoạt động tấn công ở phía nam Belyi. Quân Nga tiếp

tục tiến đánh với cường độ mạnh hơn trong suốt buổi chiều và tối nhưng đều bị đẩy lui với thiệt hại lớn. Kruger nhận thấy trong trong những đơn vị tấn công làng Turovo ở tây nam Belyi có quân của Sư đoàn bộ binh 134 Xô-viết. Điều này cho thấy là rõ ràng họ đã đưa thêm những lực lượng nguyên vẹn vào khu vực để tăng cường đột phá phòng tuyến Belyi. May mắn là đến chiều tối Tiểu đoàn 4 Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland đã tới tăng viện cho Đại tá Kassnitz.

Cuối buổi chiều hôm đó, Đại tướng Harpe nhận được báo cáo về các đơn vị đang rút lui dọc sông Vena và Kruger đã hủy cuộc phản kích ở nam Belyi. Những tin tức này chỉ đơn thuần là xác nhận cho những gì ông nghi ngờ, rằng mục tiêu chính của mũi thọc sâu quân Nga vẫn là sông Nacha cùng khu vực hậu phương được bảo vệ lỏng lẻo của quân Đức. Trong khi nghiên cứu tấm bản đồ của tình báo quân đoàn treo trên tường, ông đọc đánh giá tình hình và ước tính lực lượng quân Nga do trưởng ban quân báo viết:

Hồng quân đang ở phía nam Belyi, giữa Wypozowa và Demischi. Địch quân đã chọc thủng ở khu vực Trung đoàn 352 xung kích và trên thực tế là tại nơi tiếp giáp với Sư đoàn Luftwaffe 2 đã chiến dọc theo 15 đến 20 ki-lô-mét chiều dài và 30 đến 40 ki-lô-mét chiều sâu, đã gần như tới được đường giao thông Smolensk-Moscow và Jarzewo-Wladimirskoje. Đợt tiến công đầu tiên gồm 22 tiểu đoàn bộ binh Hồng quân được khoảng 100 chiến xa T-34 yểm trợ. Khoảng 24 tiểu đoàn bộ binh với 200 chiến xa hỗ trợ tiến sau để mở rộng đoạn đột phá về phía đông nhằm bao vây các đơn vị Đức ở phía bắc đường cao tốc.

Báo cáo cho biết thêm là ở phía bắc 20 tiểu đoàn bộ binh và 100 xe tăng khác đang tấn công cánh trái của Quân đoàn thiết giáp XXXXI ở khu vực thung lũng Luchesa và phần lớn Sư đoàn Grossdeutschland đang phải chiến đấu ở đó. Theo lời một cựu binh Đức, "Tình hình khu vực Szytschewka-Rzhew-Belyi đã đủ sôi động".

Harpe tự đặt ra một câu hỏi đơn giản cho bản thân, "Phải làm gì?". Nhưng trả lời nó thì khó hơn nhiều. Mặc dù tình hình Belyi đã ổn định - dù chỉ là tạm thời, mặt trận sông Nacha vẫn còn đang quá trống trải. Harpe biết phòng tuyến yếu ớt dọc theo sông Vena đã sụp đổ và giờ không có lực lượng nào đứng chặn giữa thiết giáp Nga và sông Nacha. Do đó ông phải bố trí dọc sông Nacha, và thật nhanh chóng. Trung đoàn cơ giới hóa còn lại của Sư đoàn thiết giáp 1 vẫn chưa tham chiến - Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 đang hành quân từ Sychevka trên con đường phủ đầy băng tuyết tới Vladimirscoe nhưng không thể có mặt cho đến sáng sớm ngày hôm sau. Lúc này, ông lệnh cho tiểu đoàn trinh sát của Sư đoàn thiết giáp 1 (K-1) bố trí một lớp phòng thủ mỏng dọc sông Nacha, nhưng họ phải làm điều đó mà không có những chiếc xe bọc thép trinh sát vì chúng đang sa lầy trong bùn trên đường Vladimirscoe. Harpe hy vọng số bộ binh nhẹ của tiểu đoàn bảo vệ được con sông đến khi phần còn lại của sư đoàn tới nơi. Tới lúc đó, Harpe nghĩ, có lẽ Trung đoàn 1 có thể giữ vững đến lúc các sư đoàn của Quân đoàn XXX có mặt trong khu vực. "Nếu, nếu nếu", Harpe tự nhủ thầm và nghĩ thêm, "Trong chiến tranh, thắng bại luôn phụ thuộc vào cái từ đó".

Trong trường hợp này, cái "nếu" của Harpe, và gần như chắc chắn là kết cục của toàn chiến dịch phụ thuộc vào việc Quân đoàn XXX mà Cụm quân Trung tâm phối thuộc cho Tập đoàn quân 9 để sử dụng trong khu vực tác chiến của Quân đoàn thiết giáp XXXXI tới nơi trong chính buổi chiều tối hôm đó. Đứng đầu bởi Đại tướng Maximilian von Fretter-Pico, Quân đoàn bộ XXX chỉ vừa mới được điều chuyển từ khu vực Leningrad để chỉ huy lực lượng thiết giáp phản kích hùng hậu đang tập trung của Chuẩn thống chế Model. Quân đoàn Fretter-Pico nguyên vẹn sẽ bố trí sở chỉ huy ở đông nam Belyi 50 ki-lô-mét, nắm Sư đoàn thiết giáp 19 và 20 cũng như Sư đoàn kỵ binh SS và bất cứ đơn vị bộ binh dự bị nào của quân đoàn, và tổ chức một trận phản kích để khôi phục tình hình xung quanh Belyi. Tuy nhiên Harpe nhận ra sẽ phải mất nhiều ngày

để tập kết toàn bộ lực lượng. Trong khi đó, theo dự kiến một sư đoàn dự bị khác của Cụm quân Trung tâm - Sư đoàn thiết giáp 12 sẽ có mặt trong khu vực vào ngày 30 tháng 11. Khi đã có những lực lượng đó trong tay, Harpe tin rằng mình sẽ thành công, nhưng chỉ trong trường hợp ông cầm chân được quân Nga cho tới lúc ấy.

- 27 tháng 11.

Trong đêm 26 rạng 27 tháng 11, giao tranh ở khu vực Belyi tạm lắng dần. Bộ đội của Tarasov tấn công quân Đức phòng thủ nam Belyi bị tiêu hao nặng sau hai ngày ác liệt. Những người lính đã kiệt sức này cần được tiếp thêm quân số, hậu cần và trang bị mới trước khi có thể tiếp tục chiến đấu. Vì lý do này, vào cuối ngày 26 tháng 11 Tarasov yêu cầu Đại tá A. P. Kvashnin điều một trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 134 sang cánh phải để hỗ trợ cho sư đoàn Gruz. Sau đó, ông dự định tập trung lực lượng còn lại của Sư đoàn bộ binh 150 xộc xệch cùng Lữ đoàn cơ giới 19 cho những gì mà ông hy vọng sẽ là nỗ lực cuối cùng nhằm đè bẹp sức đề kháng của kẻ địch ở Baturino, nam Belyi. Ngoài ra Tarasov cũng thông báo cho Thiếu tướng Povetkhin ở Quân đoàn bộ binh 6 chuẩn bị cho Lữ đoàn bộ binh 91 do Đại tá F. I. Lobanov chỉ huy bước vào chiến đấu từ thê đội hai để hỗ trợ cho trận đánh Baturino nếu cần thiết và để mở rộng chính diện tiến công về phía đông. Tarasov hy vọng đòn đánh này sẽ phát huy thắng lợi của Solomatin ở sông Vena và thọc vào sườn phải quân Đức ở Belyi.

Nhưng đến lúc này ông vẫn dự định giữ lữ đoàn Lobanov làm dự bị cho tập đoàn quân, ít nhất là trong ngày 27 tháng 11 với hy vọng Sư đoàn bộ binh 150 đã được tăng cường và củng cố sẽ hoàn thành nhiệm vụ ở phía nam Belyi. Tarasov lệnh cho Solomatin tiếp tục tiến quân với 4 lữ đoàn cơ động và các đơn vị bộ binh còn lại thuộc Quân đoàn bộ binh 6 của Povetkhin. Để khích lệ Solomatin, ông cho biết Lữ đoàn cơ giới độc lập 47 và 48 sẽ tiến sau họ dưới sự chỉ huy từ tập đoàn quân và sẽ được phối thuộc cho Solomatin ở thời điểm thích hợp. Solomatin cho rằng thời điểm đó đã đến, nhưng bên cạnh việc tiếp tục yêu cầu kiên quyết, ông còn biết nhiều điều hơn. Ông biết cả Đại tướng Purkaev trên phương diện quân và Đại tướng Zhukov đều đang dõi theo sát Tarasov, yêu cầu đẩy mạnh tiến công để hỗ trợ cho bước tiến đang bị chặn lại của Tập đoàn quân 20 lúc này đang chiến đấu ở khu vực đáy của mấu lồi Rzhev gần Sychevka. Hiển nhiên Zhukov đang trông cậy vào Tập đoàn quân 41 để đảm bảo "Sao Hỏa" thắng lợi. Solomatin thừa kinh nghiệm để nghi ngờ nhưng cũng đủ thận trọng để giữ kín chúng.

Trận đánh ở khu vực Tập đoàn quân 41 diễn ra trên hai hướng khác nhau nhưng rõ ràng có mối liên quan mật thiết, một là Belyi và một là các điểm vượt sông Nacha cùng bản thân mục tiêu thọc sâu của Chiến dịch "Sao Hỏa". Tarasov đặt trọng tâm vào hướng thứ hai. Solomatin không biết liệu quân Đức sẽ tập trung vào nơi nào. Tuy nhiên ông biết rằng nếu không hạ được Belyi, quân đoàn đáng tự hào của ông sẽ tiến vào một cái bẫy. Chính niềm tin này đã khiến ông lặp lại yêu cầu được quyền sử dụng 2 lữ đoàn cơ giới. Ngoài chuyện sẽ giúp nhiệm vụ được hoàn thành dễ dàng hơn, Solomatin nghĩ, các lữ đoàn này còn làm nên sự khác biệt giữa sống và chết cho toàn bộ đạo quân dưới quyền ông.

Sau một quãng thời gian tạm lắng vào ban đêm, trận đánh giành Belyi tiếp tục lúc bình minh ngày 27 tháng 11 (Bản đồ 10). Lần này quân Đức khởi sự trước theo một kế hoạch của Trung tướng Kruger. Ba tiểu đoàn của Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland thuộc Kampfgruppe Kassnitz mở màn tấn công lúc 12 giờ 15 nhằm vào cánh trái của Sư đoàn bộ binh 150 Xô-viết đang phòng thủ hai ngôi làng phía bắc Dubrovka 1 ki-lô-mét trên sông Vena. Sau khi đòn công kích ban đầu của Kassnitz giành lại được chúng, lúc 13 giờ 00 tiểu đoàn thứ tư tấn công trên cánh trái của trung đoàn và chiếm được làng Morozovo nằm ngay phía tây bắc Chirevo. Cùng thời gian đó, Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 thuộc Kampfgruppe von Wietersheim tiến đánh các vị trí của Sư đoàn bộ binh 150 Xô-viết xung quanh Chirevo và

Vlaznevo. Tuy nhiên 2 mũi đột kích của Kruger đã được tiến hành đúng vào lúc Đại tá Gruz đang tập trung lực lượng chuẩn bị tiến công. Kết quả là cuộc tấn công theo kế hoạch của Hồng quân đã biến thành những trận phản kích ác liệt dưới sự yểm trợ dữ dội của hỏa lực pháo binh và rocket. Quân của Kruger bị những đợt xung phong mạnh mẽ từ chính diện đẩy lùi và buộc phải từ bỏ cuộc đột kích vào Vlaznevo, rút khỏi hai ngôi làng mà Kampfgruppe Kassnitz đã chiếm được cơ về vị trí ban đầu. Một lần nữa tổn thất của hai bên lại tăng lên chóng mặt. Mặc dù Kruger thất bại trong việc bẻ gãy bên sườn của đối phương ở nam Belyi nhưng quân đội Xô-viết cũng không tiến được thêm về thành phố và bản thân họ cũng kết thúc ngày hôm đó trong thế phòng ngự. Kruger không kịp ăn mừng vì chỉ trong vài giờ tâm điểm của trận đánh đã chuyển về phía đông, tới những đường giao thông quan trọng dẫn đến Belyi.

Như để xoa dịu nỗi thất vọng của Tarasov trong việc không tiêu diệt được "cứ điểm then chốt" Belyi, trong ngày 27 tháng 11 Quân đoàn cơ giới 1 đã có một màn trình diễn xuất sắc, mặc dù phần lớn quá trình tiến quân của họ là vào chỗ trống. Trong suốt đêm các lữ đoàn tiên phong của Solomatin tiếp tục tiến lên một cách chậm chạp qua những cánh rừng tuyết phủ. Họ được dẫn đầu bởi những phân đội bộ binh cơ giới nhỏ cấp đại đội có nhiệm vụ truy kích quân Đức rút lui, không cho chúng tổ chức phòng ngự. Trong khi đó các đơn vị xe tăng và cơ giới dừng lại dọc đường để củng cố, nghỉ ngơi, tiếp tế hậu cần và nhiên liệu. Quân Đức trong khu vực không đủ khả năng làm gì nhiều hơn việc tổ chức những hoạt động quấy rối họ. Chỉ ở phía bắc dọc sông Vena đối diện Mar'ino và Tarakanovo quân đoàn mới gặp phải sức kháng cự đáng kể. Tuy nhiên Solomatin vẫn đang thiếu một trong những lữ đoàn xe tăng. Tới cuối ngày 26 tháng 11 Tarasov mới rút Lữ đoàn xe tăng 219 của Đại tá Davydov khỏi những trận đánh đẫm máu ở nam Belyi. Kết quả là lữ đoàn không thể tới được điểm tập kết mới dọc sông Vena trước sáng sớm. Căn cứ vào lực lượng của quân Đức ở bờ bên kia và tình trạng kiệt sức của mình, lữ đoàn đã phải dành phần lớn buổi sáng để tổ chức một cuộc tấn công cùng với Lữ đoàn bộ binh 78 của Đại tá Sivakov.

Solomatin gặp phải một vấn đề nữa trong sáng 27 tháng 11. Theo kế hoạch ban đầu ông sẽ đột phá theo hai thê đội với các lữ đoàn xe tăng đi đầu cho tới khi chiếm được các điểm vượt sông Nacha. Tới lúc đó, và chỉ lúc đó các lữ đoàn cơ giới trong thê đội hai mới bắt đầu xung trận, tiến chiếm mục tiêu thọc sâu của quân đoàn. Tuy nhiên lúc này Solomatin đã mất một lữ đoàn cơ giới (Lữ đoàn 19), lữ đoàn xe tăng vắng mặt thì trở lại dưới quyền ông trẻ hơn dự kiến và chắc chắn là không kịp tiến đến Nacha cùng với phần còn lại của quân đoàn. Vì thế Solomatin đành yêu cầu Tarasov cho phép triển khai toàn bộ các lữ đoàn trong ngày hôm sau để bảo đảm thành công và tới sông Nacha đúng thời gian. Tarasov chấp nhận nhưng phớt lờ đề xuất chuyển giao 2 lữ đoàn cơ giới dự bị "chắc chắn sẽ đẩy nhanh bước tiến của quân đoàn". Trong thâm tâm ông đồng ý với viên tư lệnh quân đoàn. Nhưng mục tiêu mà ông dành cho 2 lữ đoàn đó lại hoàn toàn khác Solomatin.

Các lữ đoàn dưới quyền Solomatin bắt đầu khởi hành vào giữa buổi sáng. Lữ đoàn cơ giới 37 của Trung tá Shanaurin dẫn đầu bởi Trung đoàn xe tăng 3 do Thiếu tá E. M. Pavlenko chỉ huy vượt sông Vena giữa Lữ đoàn cơ giới 35 và Lữ đoàn xe tăng 65, tiến về phía đông qua cây cầu mà Lữ đoàn 65 đã chiếm được hôm trước. Cả 4 lữ đoàn sau đó tiến quân cùng nhau theo hình rẽ quạt dọc theo một mặt trận rộng lớn từ Sorokino ở phía bắc tới Samsonikha ở phía nam. Những toán quân Đức ẩn nấp trong rừng sừng sờ nhìn cảnh tượng phi thường ấy nhưng hầu như không thể làm gì. Tuy nhiên, mặc dù hoành tráng như vậy, quá trình tiến quân diễn ra hết sức chậm chạp. Solomatin sau này viết:

Không có con đường nào cho phép xe vận tải cơ động tốt. Trên đường rút lui quân địch đã phá hết cầu. Lốp tuyết dày và tuyết rơi hạn chế tầm nhìn cũng ảnh hưởng rất lớn tới cuộc hành

quân. Quân đoàn không có xe chuyên dụng để dọn tuyết hay mở đường. Chúng tôi sử dụng xe tăng T-34 cho việc đó. Chúng nối đuôi nhau để tạo thành vệt đường đi cho xe chở bộ binh và kéo pháo. Trong một số trường hợp bộ binh cơ giới phải hành quân bộ theo xe tăng, việc này nhanh chóng làm họ kiệt sức và cản trở khả năng vận động chiến đấu.

Việc định hướng rất khó khăn do không có đường, rừng quá dày và tầm nhìn kém trong tuyết. Các tổ xe tăng, đặc biệt là những chiếc đi đầu va chạm với nhau. Bộ đội thường xuyên đi lẫn vào đường của đơn vị bạn, gây thêm khó khăn cho việc kiểm soát lực lượng và làm giảm tốc độ hành quân.

Bất chấp những trở ngại, quân đoàn kiên quyết tiến về phía đông. Lữ đoàn cơ giới 37 của Trung tá Shanaurin với Thiếu tá Pavlenko ở Trung đoàn xe tăng 3 đi đầu tỏ ra đặc biệt xuất sắc. Sau khi vượt sông Vena, họ đột phá về phía đông nam và đến giữa buổi chiều đã chiếm được Chicherinka từ một phân đội thuộc Tiểu đoàn thám báo K-1 của Sư đoàn thiết giáp 1 Đức. Trận đánh giành ngôi làng đã diễn ra quyết liệt trong bão tuyết. Những chiến xa Nga đột ngột hiện ra tấn công từ cơn bão tuyết đã làm đại đội Đức phòng thủ bị bất ngờ, nhưng sau cuộc giao tranh kéo dài họ vẫn thu hồi được những chiếc xe phủ đầy bùn và rút lui thành công chỉ với thiệt hại ở mức trung bình. Pavlenko tiếp tục tiến lên và sau đó chiếm được Gorodnia. Lúc này Pavlenko chỉ còn cách sông Nacha 5 ki-lô-mét với lực lượng trình sát yếu ớt của quân Đức cản đường. Ở Gorodnia những người lính tăng Xô-viết đang phấn khởi đã chiếm được một kho dự trữ hậu cần và trang bị nhỏ của kẻ địch.

Lữ đoàn xe tăng 65 của Đại tá Shevchenko cũng không chịu thua kém. Sau khi vượt sông Vena vào giữa buổi sáng, họ bỏ qua một đơn vị Đức nhỏ thuộc Trung đoàn cơ giới hóa 41 ở Bykovo và tiến thẳng qua rừng tới bên bờ con sông Nacha đã đóng băng đối diện Klimovo vào cuối buổi chiều. Trong khi đại bộ phận lữ đoàn chiến đấu với quân Đức phòng thủ làng Sementsovo bên bờ tây, Tiểu đoàn 2 vượt sông Nacha. Một phân đội công binh do Kỹ thuật viên bậc 2^[11] I. A. Leonov đã dũng cảm vượt qua hỏa lực bộ binh và đại liên của quân Đức xếp một lớp gỗ thô trên mặt băng để chiến xa đi qua. Sau khi vượt sông, những xe tăng của Shevchenko với hòng pháo khai hỏa đột phá qua địa hình phủ tuyết trắng trải của thung lũng tới trục đường giao thông Belyi-Vladimirskoe nằm phía trước không đầy 500 mét. Trong khi Shevchenko phấn chấn thông báo cho Solomatin rằng đã chiếm được điểm vượt sông Nacha, những xe đi đầu chạm trán một đoàn cơ giới Đức trên đường. Với thương vong lên cao ở cả hai bên, Shevchenko rút khỏi con đường và triển khai phòng ngự để bảo vệ đầu cầu mới giành được. Niềm vui là người đầu tiên vượt sông Nacha của ông đã giảm đi với lo ngại rằng các đơn vị cơ giới Đức - mặc dù vẫn còn yếu - đã tới khu vực. Vài phút sau ông lại gọi Solomatin qua vô tuyến điện, báo cáo về hoạt động của đối phương và yêu cầu tiếp viện. Nằm ngoài tầm mắt của Shevchenko, ở đâu đó trong rừng bên cánh trái của ông là Lữ đoàn cơ giới 35 của Trung tá V. I. Kuz'menko. Theo kế hoạch Kuz'menko sẽ tiến bên phải Shevchenko tới sông Nacha gần Sementsovo. Nếu làm đúng như vậy thì họ đã quét sạch được quân Đức ở bên sườn Shevchenko và đảm bảo làm chủ hoàn toàn con đường giữa Belyi và Vladimirskoe. Tuy nhiên trên thực tế, đội hình hành quân của Kuz'menko do Trung đoàn xe tăng 4 dưới quyền Thiếu tá Afanas'ev dẫn đầu đã tụt lại sau, mất phương hướng do rừng dày và tuyết và đã đi về phía bắc so với Shevchenko. Không nhận ra sự nhầm lẫn này, lữ đoàn đánh chiếm Zheguny vào giữa buổi chiều và tiến về sông Nacha ở khu vực nam Basino ngay trước khi trời tối. Nghe thấy tiếng súng ở phía nam, Afanas'ev nhanh chóng cho tổ chức vượt sông chiến đấu nhưng trung đoàn đã đụng phải bộ binh cơ giới hóa Đức. Công binh đối phương đã dùng thuốc nổ phá vỡ mặt băng, trong khi bộ binh của chúng bố trí hỏa lực chống tăng hiệu quả bên sườn đối diện của thung lũng. Afanas'ev hy sinh trong trận đánh ác liệt này và trung đoàn phải rút về bờ tây

dưới hỏa lực yểm trợ của lữ đoàn Kuz'menko sau khi đã tổn thất một số xe tăng. Vào cuối ngày Kuz'menko đã bắt được liên lạc với Shevchenko nhưng không thể chi viện được cho ông.

Trong khi 3 lữ đoàn của Solomatin đang tiếp cận hay vượt sông Nacha, Lữ đoàn xe tăng 219 dưới quyền Đại tá Davydov bên cánh bắc lại hầu như không đạt được thành công nào. Thực tế không phải do lỗi của họ. Lữ đoàn cùng với 1 trung đoàn phối thuộc từ Sư đoàn bộ binh 150 rất cục đã mở cuộc tấn công ngay sau buổi trưa ngày 27 tháng 11. Nhiệm vụ của họ là chọc thủng hệ thống phòng thủ của quân Đức bên bờ đông sông Vena tại Mar'ino và đánh chiếm các điểm vượt sông Nacha gần Basino. Không giống các đơn vị bạn ở phía nam, ngoài việc khởi sự muộn lữ đoàn còn vấp phải sự chống cự mạnh từ Trung đoàn xung kích 352 Đức. Dù vậy, vào giữa buổi chiều Davydov đã đánh bật được chúng ra khỏi Mar'ino. Tuy nhiên thay vì rút lui, đối phương đã tiến hành một đòn vu hồi xuất sắc, buộc Davydov phải cho xe tăng và bộ binh liên tiếp triển khai chiến đấu. Đến khi trời tối lữ đoàn đã tiến được 2 ki-lô-mét và làm chủ Astathevo nhưng vẫn còn xa mới tới Nacha. Suốt tối hôm đó, Lữ đoàn bộ binh 78 của Đại tá Sivakov chậm chạp tiến lên để lấp đầy khoảng trống giữa Lữ đoàn xe tăng 219 và Lữ đoàn cơ giới 35, nhưng dù đã cố gắng, địa hình vẫn khiến cho họ không thể thiết lập được một thế trận liên mạch.

Ở phía nam Lữ đoàn bộ binh 75 do Đại tá Vinogradov chỉ huy hành quân tăng viện cho các lữ đoàn cơ động của Solomatin dọc sông Nacha và để cung cấp những đơn vị bộ binh họ yêu cầu. Cho tới khi nhận được sự hỗ trợ đó, cả Lữ đoàn cơ giới 35 lẫn Lữ đoàn xe tăng 65 đều không thể nắm chắc phần thắng nếu tiếp tục tiến công. Khoảng trống giữa Lữ đoàn cơ giới 37 và Lữ đoàn bộ binh 74 ở phía nam trở nên lớn đến mức không còn lực lượng nào sẵn sàng yểm trợ cho cuộc tiến công của Đại tá Shanaurin. Kể từ lúc này ông sẽ chỉ có thể trông cậy vào số bộ binh đang không ngừng giảm sút của lữ đoàn cơ giới. Lữ đoàn bộ binh 74 dưới quyền Đại tá Repin đơn giản là bố trí một tuyến bộ binh mỏng về phía tây, dọc theo cánh phải đang bị trải rộng của quân đoàn Solomatin tới Demekhi, nơi Sư đoàn bộ binh Cận vệ 17 vẫn đang chiến đấu trong vô vọng với những vị trí Đức. Solomatin nhận thức được vấn đề, ông biết khi tiếp tục đột phá nó sẽ còn trở nên nghiêm trọng hơn. Do vậy vào buổi tối ông yêu cầu Tarasov tăng cường cho việc bảo vệ bên sườn.

Tarasov hiểu yêu cầu của Solomatin nhưng trong tay ông chỉ có một lực lượng dự bị hạn chế. Ông đã quyết định rút Lữ đoàn cơ giới độc lập 47 và Lữ đoàn bộ binh 91 từ quân số dự trữ để hỗ trợ cho mũi đột kích của Solomatin bằng cách tiến hành một đòn vu hồi nông đối với Belyi và chia cắt các tuyến liên lạc chạy từ đó về phía đông. Vào lúc tối muộn, ông ra lệnh cho Lữ đoàn cơ giới 47 dưới quyền Đại tá I. F. Dremov tấn công qua tuyến của Sư đoàn bộ binh 150 vào sáng hôm sau, chiếm điểm vượt sông Nacha gần Bokachevo và thọc về phía bắc tới sông Obscha nhằm cắt đứt đường giao thông Belyi-Vladimirskoe và Belyi-Olenino. Lữ đoàn bộ binh 91 của Đại tá Lobanov sẽ hỗ trợ và bảo vệ bên sườn bộ đội cơ giới khỏi một đòn công kích của quân Đức từ Belyi hoặc phía nam. Tarasov tin rằng đòn vu hồi về phía đông bắc này sẽ vừa trợ giúp Solomatin, vừa chuẩn bị cho sự kết liễu quân Đức ở Belyi. Tarasov chọn Dremov cho nhiệm vụ này vì sự gan dạ nổi tiếng của ông trong quá khứ.⁸¹ Ông không lo ngại lắm cho cánh phải của Solomatin vì cho rằng 2 lữ đoàn đã tới được sông Nacha nếu được tăng cường thêm bộ binh sẽ đủ sức khóa chặt con đường và bảo vệ được cánh này. Để đảm bảo điều đó, Tarasov chỉ thị Solomatin đưa toàn bộ trung đoàn chống tăng của quân đoàn lên hỗ trợ cho đầu cầu sông Nacha của Lữ đoàn xe tăng 65. Cuối cùng, ông ra lệnh cho Lữ đoàn cơ giới độc lập 48 của Đại tá Sheshchubakov trong đêm đó tập kết ở phía nam Bykovo làm dự bị cho Lữ đoàn bộ binh 74. Cho rằng mình đã làm tất cả những gì có thể để giành chiến thắng, Tarasov báo cáo lại cho Purkaev trên phương diện quân và đi nghỉ.

Solomatin hết sức thất vọng với quyết định của Tarasov, ông tin rằng tư lệnh tập đoàn quân đã không đánh giá đúng tình hình. Mặc dù đã có 2 lữ đoàn tới được sông Nacha nhưng mới chỉ có một đã qua sông và hiện đang ở trong thế rất mỏng manh. Sự hiện diện của bộ binh cơ giới hóa Đức bên bờ đông là dấu hiệu báo trước cho những lực lượng tăng viện khác, do vậy, như Solomatin lý giải, sức mạnh của tập đoàn quân nên được tập trung lên phía trước nếu muốn hoàn thành nhiệm vụ. Nhưng thay vào đó Tarasov đang điều 1 trong những lữ đoàn cơ giới dự bị quý giá cho một đòn đánh phiêu lưu về phía đông bắc, thẳng vào mũi nhọn phòng ngự của kẻ địch và cách xa trực tiến công của Solomatin. Bằng trực giác ông nhận ra rằng đơn vị bộ binh dự bị cuối cùng của Tarasov, Lữ đoàn bộ binh 91 chắc chắn sẽ được tung vào trận chiến Belyi, để lại lữ đoàn cơ giới Dremov không có hỗ trợ. Cùng thời gian đó, lữ đoàn cơ giới thứ hai quý giá sẽ vẫn nằm bất động, cố gắng yểm trợ 1 lữ đoàn bộ binh duy nhất trải ra trên một mặt trận dài 20 ki-lô-mét tại thời điểm mà tập đoàn quân không biết những lực lượng nào của quân Đức sẽ xuất hiện từ trong màn tuyết, đe dọa cánh phải của họ. Trong tâm trạng thất vọng, tối muộn hôm đó Solomatin gửi một thông điệp tới sở chỉ huy tập đoàn quân, đề nghị được thay đổi hướng tiến của Lữ đoàn cơ giới 37 từ Vladimirscoe sang phía bắc, nơi họ có thể hỗ trợ cuộc đột kích qua sông Nacha. Tập đoàn quân ngay lập tức bác bỏ điều này, viện lý do Vladimirscoe là mục tiêu then chốt và rằng chỉ có ban tham mưu tập đoàn quân mới nắm được tình hình toàn cục.

Cuối ngày 27 tháng 11, trên hướng của Đại tướng Purkaev, Tarasov trình bày đánh giá về tình hình vẫn đang biến động với sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin. Theo dự kiến ngày hôm sau Zhukov sẽ tới và đưa ra quyết định liên quan đến số phận của chiến dịch. Tarasov cảm thấy rằng Zhukov sẽ hài lòng với tập đoàn quân của ông, đặc biệt là khi so sánh tới tình trạng rõ ràng hiện nay của Tập đoàn quân 20. Mặc dù vẫn chưa chiếm được các mục tiêu được chỉ định vào ngày thứ ba của chiến dịch, Tarasov tin rằng những biện pháp ông đã lên kế hoạch cho ngày hôm sau sẽ thành công.

Bộ chỉ huy Đức cũng đang giận dữ không thua gì Solomatin, thành công đối với họ còn tỏ ra thiếu vững chắc hơn. Tối muộn hôm đó Đại tướng Harpe một lần nữa họp với Trung tướng Kruger ở Sư đoàn thiết giáp 1. Vẫn còn không chắc là những cái "nếu" quan trọng sẽ quyết định thắng lợi có xảy ra được không. Lực lượng dưới quyền Kruger đã phòng thủ thành công ở nam Belyi, nhưng nỗ lực giành lại những vị trí bị mất đã thất bại với tổn thất đáng kể. Những tin tức từ phía nam còn tệ hơn. Các đơn vị của Trung đoàn xung kích 352 và Trung đoàn cơ giới hóa 41 chiến đấu suốt cả ngày dọc sông Vena đã bị những đợt tiến công ác liệt của thiết giáp Nga đánh bật. Trung đoàn 41 báo cáo những đoàn thiết giáp dường như vô tận đang hành quân trên tuyết về phía đông, tiến về sông Nacha. Trước khi trời tối họ đã đếm được ít nhất 100 xe tăng và rất nhiều xe cơ giới. Theo lệnh, các đơn vị này đều đã rút lui có trật tự về phòng tuyến mới phía trước Ananino. Dọc theo chiến tuyến sông Nacha, Tiểu đoàn thám báo K-1 của Sư đoàn thiết giáp 1 do Đại úy Freiherr von Freitag chỉ huy báo cáo quân Nga tăng cường hoạt động và 1 đại đội của họ đã thoát khỏi thảm họa ở bắc Gorodnia. Đến cuối buổi chiều tiểu đoàn buộc phải bỏ gần như toàn bộ các vị trí phía trước Nacha, giữ một đầu cầu nhỏ xung quanh Sementsovo và Dubki. Lúc này tiểu đoàn đã thương vong khá nặng và đang bị uy hiếp bởi 2 mũi thiết giáp mạnh đánh vào bên sườn. Tin thiết giáp Hồng quân vượt sông Nacha ở nam Basino đã được làm dịu đi với việc đơn vị đi đầu của Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 thuộc Sư đoàn thiết giáp 1 tới nơi rất đúng lúc. Họ đẩy lùi những chiến xa Xô-viết vào một đầu cầu nhỏ bên bờ đông và làm thất bại một nỗ lực vượt sông khác về phía bắc.

Tuy nhiên không như đối phương của mình, Harpe biết thắng lợi chỉ là tạm thời, đặc biệt là khi quân Nga tăng viện cho đầu cầu vì quân Đức dọc sông Nacha sẽ vẫn ở tình trạng xộc xệch

trong nhiều giờ nữa. Trên thực tế, Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 của Đại tá von der Meden đã bắt đầu hành trình dài đến Belyi qua Vladimirscoe cuối ngày 25 tháng 11 và đến ngày 27 tháng 11 đội hình của nó vẫn còn đang trải ra gần 50 ki-lô-mét trên con đường tuyết phủ tới Vladimirscoe. Tiểu đoàn 1 của Đại úy Huppert đi đầu khó nhọc tiến lên theo đường Belyi-Vladimirscoe tới mục tiêu gần Smoliany ngay khi Tiểu đoàn thám báo K-1 bị đẩy về Nacha. Xe tăng Liên Xô vượt sông tiến tới đường Belyi đã đâm thẳng vào đội hình kéo dài của Huppert. May mắn là tiểu đoàn đã ứng phó khá tốt, chặn đứng cả 2 mũi tấn công và triển khai một tuyến phòng ngự mỏng bảo vệ tuyến giao thông huyết mạch. Ở phía sau, bộ phận đi đầu thuộc Tiểu đoàn 2 của Đại úy Berndt hỗ trợ cuộc rút lui của tiểu đoàn trinh sát von Freitag bằng cách bố trí hàng loạt cứ điểm nhỏ ở phía tây con sông và nam Tekino. Trong khi lớp phòng thủ mỏng này bao phủ cả đường Belyi-Vladimirscoe lẫn Vladimirscoe, cả 2 tiểu đoàn dàn ra trên một mặt trận dài 25 ki-lô-mét không thể đứng vững được lâu nếu không có chi viện.

Bất chấp tình hình nghiêm trọng dọc sông Nacha, Harpe vẫn tin tưởng thắng lợi sẽ phụ thuộc vào trận đánh ở khu vực Belyi. Do đó ông đã dành cả đêm để củng cố công tác phòng thủ phía nam thành phố, tổ chức những trận phản kích mới và tái bố trí 2 chiến đoàn đã rút lui từ sông Vena dọc theo cánh trái. Trong lúc đó, Harpe kết luận, mặt trận Nacha có thể tự lo cho mình.

- Ngày 28 tháng 11.

Khi bình minh lên cả Tarasov và Harpe đều bắt tay vào giành thế chủ động, một người dựa vào kế hoạch đánh vu hồi Belyi từ phía đông và một người dựa vào những trận tấn công mới từ Belyi về phía nam nhằm vào sườn bắc mũi đột phá Nga (Bản đồ 11). Suốt đêm qua Tarasov đã nhận được hàng loạt yêu cầu của Zhukov thông qua tư lệnh phương diện quân Purkaev, lệnh cho ông đẩy nhanh mũi đột kích của quân đoàn Solomatin vào sâu trong đáy mấu lồi Rzhev để hỗ trợ cho Tập đoàn quân 20 tiến công Sychevka. Mặc dù Solomatin vẫn tiếp tục yêu cầu được tăng viện, Tarasov tin rằng kế hoạch của mình sẽ đạt được những gì Zhukov và Purkaev đang mong mỏi, và thực tế ban đầu dường như đúng vậy.

Ngay sau bình minh, Lữ đoàn bộ binh 91 của Đại tá Lobanov tiến công Ananino cách Belyi 10 ki-lô-mét về phía đông nam. Đòn công kích mãnh liệt này đã khoan thủng một lỗ lớn trên phòng tuyến Trung đoàn 352 Đức. Lữ đoàn cơ giới 47 do Đại tá Dremov chỉ huy thọc qua đột phá khẩu với trung đoàn xe tăng dẫn đầu. Bị cản trở bởi mưa tuyết làm tầm nhìn chỉ còn từ 10 đến 20 mét, trận đánh gay go kéo dài suốt nhiều giờ khi những đơn vị yếu ớt của Trung đoàn xung kích 352 và Trung đoàn cơ giới hóa 41 Đức lần lượt đối diện với cuộc tàn sát của quân Nga. Tầm quan sát kém và giao tranh hỗn loạn đã làm chậm trễ các báo cáo gửi về cho cả Tarasov lẫn Kruger. Tuy nhiên đến cuối buổi chiều rõ ràng cuộc tiến công của phía Liên Xô đã thắng lợi. Dremov báo cáo đang tiến đánh Shaitrovshchina trên đường Vladimirscoe, cách Belyi 10 ki-lô-mét về phía đông và tổ chức phòng ngự của đối phương dọc theo trục đường đã bị đập nát. Một tiếng sau Dremov hoan hỉ cho biết ông đã làm chủ thị trấn và đang tổ chức lại lực lượng để tấn công về phía bắc tới sông Obsha.

Tarasov, người đã gặp Zhukov và Purkaev tại sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin ở Staroe Bochovo trong ngày hôm đó cũng tỏ ra phấn khởi vì ông chỉ vừa mới chia sẻ với cấp trên những đánh giá lạc quan của mình về mũi tiến quân của Dremov. Tin chắc Dremov sẽ thành công và hệ thống phòng thủ của kẻ địch đã bị phá vỡ, ông lập tức ra lệnh cho Lobanov chuyển Lữ đoàn bộ binh 91 sang hướng tây, chuẩn bị tiến công thẳng vào Belyi từ phía đông. Sau đó ông chỉ thị Lữ đoàn cơ giới 19 của Đại tá Ershov hỗ trợ cho Lobanov. Điều này thể hiện hết sức rõ ràng thái độ lạc quan quá mức của Tarasov. Ershov đang yểm hộ cho cuộc tiến công của Sư đoàn bộ binh 150 ở phía nam Belyi trong suốt 3 ngày và chỉ mấy giờ trước họ đã giúp đẩy lùi thêm một đợt phản kích nữa của quân Đức. Giờ họ đang được yêu cầu ngưng chiến đấu, hành

quân gần 10 ki-lô-mét trong tuyết rơi và nhanh chóng phối hợp với một lữ đoàn bộ binh khác tấn công Belyi trên một trục mới (từ hướng đông), trên địa hình còn chưa nắm rõ. Tuy vậy, vào tối muộn Ershov bắt đầu thực thi nhiệm vụ này.

Đại tướng Harpe và Trung tướng Kruger bắt đầu ngày mới cũng như cách họ kết thúc ngày hôm trước. Lúc sáng sớm lực lượng dưới quyền họ đã đẩy lui thêm một loạt đợt công kích của quân Nga ở nam Belyi, sau đó được phát hiện là nhằm mục đích che giấu sự chuẩn bị cho một đòn đánh lớn hơn ở phía đông. Bất chấp hỏa lực pháo binh dữ dội của đối phương, quân Đức đã chiến đấu ác liệt và ngăn chặn được tất cả các đợt xung phong. Một mũi đợt kích của quân đội Liên Xô đã chọc thủng trận địa của Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 Đức ở Motshchalniki phía nam Baturino. Tuy nhiên Đại tá von Wietersheim đã cấp tốc tập hợp được một số pháo tự hành xung kích và xe tăng Panzer II từ Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland và đích thân dẫn phân đội này phản kích giành lại ngôi làng lúc chiều tối. Một cánh quân Nga khác đợt phá được tuyến phòng thủ ở Nossovo ở phía tây nhưng cũng bị đẩy lùi bằng cuộc phản kích của Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 có hỏa lực bắn thẳng của pháo binh trung đoàn chi viện.

Trong khi đó, ngay sau buổi trưa Đại tá Kassnitz dẫn 2 tiểu đoàn thuộc Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland dưới quyền mở cuộc tấn công nhằm củng cố dải phòng ngự giữa trung đoàn của ông và 1 tiểu đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 246 vẫn đang cố thủ Budino tại đỉnh của phòng tuyến tây nam Belyi. Tiểu đoàn 2 rơi vào một trận mưa hỏa lực của quân Nga, chỉ trong có 20 phút nó đã giết chết toàn bộ sĩ quan của đơn vị và gần như xóa sổ tiểu đoàn. Mặc dù Tiểu đoàn 1 chiếm được một phần mục tiêu nhưng toàn bộ cánh quân buộc phải lùi về vị trí xuất phát ban đầu. Tiểu đoàn 2 đã bị thiệt hại nặng nhanh chóng được chuyển thành dự bị của trung đoàn.

Đến cuối ngày tình hình của quân Đức ở phía tây Belyi là một bức tranh hết sức ảm đạm. Các trạm quân y và bệnh viện sư đoàn ở Belyi chất đầy thương binh từ những trận đánh ở phía nam và phía đông và con số này còn tiếp tục tăng lên khi những người sống sót của các Trung đoàn 352 và 41 tới nơi. Tàn binh của 2 cánh quân này đã rút lui trong tuyết về một bàn đạp mà trọng tâm là Bokachevo, phía nam giao điểm của sông Nacha và Vena. Từ trận địa trên cao điểm gần Totshchino ngay phía bắc sông Nacha, pháo binh kết hợp của Sư đoàn thiết giáp 1 và Sư đoàn Grossdeutschland đã bắn phá dữ dội vào màn tuyết qua đầu những người lính bộ binh đang rút lui. Chỉ có cuộc pháo kích bừa vào những đội hình đông đảo quân Nga không quan sát được đang tiến quân mới giúp bộ binh Đức giữ được đầu cầu. Sau khi những hàng quân đầu tiên bị pháo dập, Hồng quân lùi lại và tái tổ chức để chuẩn bị cho một cuộc tấn công mới. Nhưng tối hôm đó nó đã không diễn ra.

Các tin tức về tới sở chỉ huy của Harpe và Kruger trong ngày mỗi lúc một xấu đi. Sư đoàn bộ binh 246 báo cáo Shaitrovshchina đã bị thiết giáp Nga chiếm, và cùng với nó là quyền kiểm soát trục đường Belyi-Vladimirskoe. Không chỉ có vậy, hơn 40 thương binh Đức ở một trạm quân y địa phương không sơ tán được đã rơi vào tay bộ đội Xô-viết. Cùng thời gian đó, thông tin mà quân báo Sư đoàn thiết giáp 1 khai thác được từ một tù binh cho biết đối phương sẽ tổ chức một cuộc tiến công phối hợp vào Belyi từ phía đông nam trong sáng 29 tháng 11. Hai viên chỉ huy nhanh chóng phản ứng lại. Ra lệnh cho Sư đoàn bộ binh 246 bố trí lực lượng khóa chặt các điểm vượt sông Obsha ở phía bắc, Harpe yêu cầu Kruger đưa toàn bộ lực lượng dự trữ có thể từ mặt trận nam Belyi tổ chức một tuyến phòng thủ mới phía đông thành phố dọc theo trục đường tới Shaitrovshchina. Kruger chấp hành bằng cách bỏ các vị trí tiền tiêu phía nam thị trấn trong khi vẫn đảm bảo giữ được các đầu cầu bên kia sông Vishenka, phía nam Baturino. Sau đó ông điều 2 tiểu đoàn bộ binh nhanh chóng tiến về phía bắc tới đường Belyi.

Do lực lượng này là không đủ nên Kruger gom hết lính pháo binh và thông tin có thể của sư đoàn, kết hợp với bộ binh để lập ra những đơn vị "cảnh giới" bố trí hai bên đường Belyi. Phần lớn số quân này không có cả quân trang chống rét lẫn vũ khí nặng. Tuy nhiên tình hình nguy cấp đòi hỏi phải có những biện pháp mạnh mẽ, Harpe và Kruger thống nhất về một điều - Belyi phải đứng vững.

Bản đồ 11. Tình hình từ ngày 28 đến 30 tháng 11 năm 1942: Khu vực Belyi.

Tính nghiêm trọng của Belyi không hoàn toàn che mắt những chỉ huy của phía bên kia trước những diễn biến quan trọng không kém đang diễn ra ở phía nam, dọc sông Nacha. Mặc dù bất đồng trong việc nên tiếp tục thế nào, cả Tarasov và Solomatin đều đồng ý rằng trận đánh cuối cùng sẽ được định đoạt ở khu vực này. Do đó, vào lúc sáng sớm Solomatin ra lệnh tiếp tục tiến công. Lữ đoàn cơ giới 37 của Đại tá Shanaurin và Trung đoàn xe tăng 3 của Thiếu tá Pavlenko tiến về phía tây nam qua những khu rừng và đầm lầy đóng băng tới mục tiêu của mình - Matrenino bên sông Vop và tuyến đường xe lửa phía nam Vladimirskoe. Do tính chất của nó, Solomatin đã bổ nhiệm quân đoàn phó, Đại tá A. M. Goriainov chỉ huy cánh quân này và tăng cường thêm các đơn vị công binh và pháo binh để hỗ trợ và duy trì quá trình đột kích.

Sau một ngày hành quân, đến chiều tối 1 tiểu đoàn cơ giới và 1 tiểu đoàn xe tăng của Goriainov đã tiêu diệt một chốt nhỏ ở Nikitinka, làm chủ ga xe lửa và kho hậu cần, phá hủy nhiều đầu máy và toa xe. Cùng thời gian đó, các tiểu đoàn khác đánh chiếm Kubasova, Matrenino và Levino dọc sông Vop. Đến cuối ngày Goriainov và Shanaurin đã có thể tuyên bố

chính xác rằng lữ đoàn dưới quyền họ là đơn vị đầu tiên hoàn thành nhiệm vụ ban đầu. Vẫn còn phải xem liệu có giữ được chúng không và quan trọng hơn, các lữ đoàn khác của Solomatin có làm được điều tương tự không. Tuy nhiên chiến thắng của Shanaurin đã phải trả giá khá đắt, thương vong cao và Đại tá Goriainov đã bị thương nặng trong trận đánh ác liệt ở Matrenino.

Trong khi lực lượng cơ động Xô-viết thọc về phía nam tới khu vực Vladimirskoe, ở hướng bắc Lữ đoàn xe tăng 65 do Đại tá Shevchenko chỉ huy cố gắng mở rộng bàn đạp trên sông Nacha trước sức kháng cự ngày càng ác liệt của kẻ địch. Các tiểu đoàn của Shevchenko được Solomatin tăng cường thêm trung đoàn chống tăng dàn ra dọc theo trục đường Belyi-Vladimirskoe. Tiểu đoàn xe tăng 2 được phối thuộc 1 tiểu đoàn chống tăng tiến về phía bắc theo trục đường này, chiếm Basino nhưng sau đó trở thành mục tiêu trước những đợt phản kích liên tiếp của đối phương nhằm giành lại ngôi làng then chốt. Cùng thời gian ấy, những đơn vị Đức nguyên vẹn tiến công trận địa phòng thủ của Shevchenko dọc theo con đường ở phía nam. Thương vong của đôi bên đều lên cao khi bộ đội của Shevchenko cố gắng giữ vững thành quả đã đạt được. Lữ đoàn trưởng liên tục gọi cho Solomatin yêu cầu hỗ trợ, nhưng ngoài mấy tiểu đoàn thuộc Lữ đoàn bộ binh 75 dưới quyền Đại tá Vinogradov đang chiến đấu bên cạnh họ, không có thêm lực lượng tăng viện nào. Đến chiều tối Shevchenko vẫn bám trụ ở Basino và các vị trí phía nam nhưng không thể tiếp tục tiến lên.

Bức tranh tương tự cũng xuất hiện ở phía bắc, nơi Trung tá Kuz'menko cùng Lữ đoàn cơ giới 35 và Trung đoàn xe tăng 4 tiếp tục bị cầm chân một cách trêu ngươi gần sông Nacha. Bất chấp những nỗ lực lớn nhất, ông vẫn không thể vượt sông hay đập tan được sức phòng thủ lì lợm của quân Đức xung quanh Kushlevo bên bờ tây. Lữ đoàn xe tăng 219 do Đại tá Davydov chỉ huy lúc này chỉ còn lại khoảng 20 chiến xa tận dụng cửa mở của Dremov ở phía bắc và cũng tiến được tới khu vực ngoại vi phía tây Kushlevo, nơi ông phải dừng lại chỉ cách sông Nacha 3 ki-lô-mét.

Với việc cuộc tiến quân ở khu vực trung tâm trọng yếu bị chặn lại, rốt cục Solomatin cũng thực hiện giải pháp của riêng mình để kết thúc thế giằng co và hy vọng giành lại quyền chủ động mà không thông báo cho Tarasov. Ông lệnh cho Lữ đoàn cơ giới 35 của Đại tá Shanaurin đang thành công chuyển vào phòng ngự ở phía nam và tổ chức các phân đội tập kích nhằm thu hút sự chú ý của quân Đức khỏi khu vực trung tâm. Ngoài ra ông yêu cầu Shanaurin triển khai một chi đội đặc biệt tới phía bắc để hỗ trợ các đơn vị khác của quân đoàn đang chiến đấu dọc sông Nacha. Quân số của chi đội, gồm 1 đại đội cơ giới, 1 trung đội xe tăng và 1 đại đội pháo binh là minh chứng rõ rệt cho tình hình binh lực ngày càng suy giảm của Solomatin. Trong khi đó, ở phía bắc ông chỉ thị Trung tá Kuz'menko rút Lữ đoàn cơ giới 35 và Trung đoàn xe tăng 4 khỏi các vị trí phía trước Kushlevo. Kuz'menko có nhiệm vụ tiến về phía nam trong đêm và sau khi được chi đội Shanaurin tăng viện sẽ tiến công phòng tuyến đã sụt mẻ của quân Đức gần Sementsovo lúc bình minh ngày 29 tháng 11.

Những biện pháp vô hiệu trên là tất cả những gì Solomatin có thể làm. Tarasov vẫn quá cứng nhắc trước những thành công tạm thời ở phía đông Belyi, và kết quả là ông tiếp tục từ chối tăng viện cho Solomatin. Tệ hơn cả, các lữ đoàn cơ giới dự bị của Tarasov vẫn nằm yên ở khu vực phía sau Lữ đoàn bộ binh 74, nơi chúng hầu như chẳng có tác dụng đối với những gì mà Solomatin cảm thấy sẽ là giai đoạn quyết định của chiến dịch.

Dù không hoàn toàn mù quáng trước những diễn biến ở phía nam, Đại tướng Harpe và Trung tướng Kruger tin tưởng vào may mắn và phần còn lại của Sư đoàn thiết giáp 1 để ổn định lại tình hình dọc sông Nacha trong lúc họ giải quyết chiến sự ở Belyi. Đến cuối ngày, mặc dù tình hình không có gì có thể gọi là được ổn định, những đơn vị mới tới của Sư đoàn thiết giáp 1 tiếp tục ngăn chặn được thảm họa. Sau khi mất Basino về tay xe tăng Nga, Tiểu đoàn 1 Trung đoàn

xung kích thiết giáp 1 của Đại úy Huppert được 1 đại đội của Tiểu đoàn 2 chi viện đã cản được đối phương và tới nửa đêm họ chiếm lại một phần thị trấn. Cùng thời gian này, Huppert tiếp viện một phân đội nhỏ giúp cho phần còn lại của Trung đoàn 41 giữ được trận địa tại Kushlevo, phía tây con sông. Trong khi đó Tiểu đoàn 2 do Đại úy Berndt chỉ huy tăng cường cho tiểu đoàn trinh sát sư đoàn ở đầu cầu Sementsovo và thiết lập một tuyến cảnh giới ở phía tây sông, dọc theo các ngã đường vào Vladimirskoe. Đại tá von Meden, chỉ huy chung kampfgruppe dọc sông Nacha chủ tâm - có thể là tạm thời - bỏ qua mối nguy chưa lớn lắm của các đơn vị Nga ở tây nam Vladimirskoe. Ông làm như vậy vì biết rằng, thứ nhất, trận đánh ở sông Nacha sẽ mang tính quyết định, và thứ hai, ở đầu đó phía xa là Sư đoàn thiết giáp 12 đang hành quân chậm chạp tới Vladimirskoe. Nó sẽ giải quyết được những gì mà Harpe và Kruger đánh giá là nguy cơ thứ yếu ở phía nam.

Cuối ngày 28 tháng 11, Tarasov - người vừa bay về từ sở chỉ huy phương diện quân ở Staroe Bochovo đưa ra báo cáo tình hình mới cho Zhukov và Purkaev. Đây phần khích và lạc quan, nó trình bày cuộc tiến công vững chắc của Dremov về phía bắc tới sông Obscha và sự hỗn loạn mà Tarasov cho là đang bao trùm lên quân Đức phòng thủ xung quanh Belyi. Nó cũng cho biết về trận đánh chiếm các điểm vượt sông Nacha của Solomatin và thất bại của đối phương gần Vladimirskoe. Trên thực tế đây là một bức điện với những tin tức tốt và hoàn toàn không nhắc gì đến khó khăn đang gặp phải. Thông điệp mã hóa mà Tarasov nhận lại thì nghiêm túc hơn. Nó viết, "Không được mất tập trung ở phía trước! Và phải đảm bảo bảo vệ bên cánh! [ký tên] Purkaev".

CUỘC TIẾN CÔNG THUNG LŨNG LUCHESA

• Ngày 25 tháng 11.

Mặc dù lực lượng đột kích của Tập đoàn quân 22 nhỏ hơn khá nhiều so với Tarasov ở phía nam, Thiếu tướng V. A. Iushkevich vẫn đánh giá vai trò của họ trong Chiến dịch "Sao Hỏa" có tầm quan trọng không kém. Thắng lợi của quân đội Xô-viết ở thung lũng sông Luchesa sẽ có tác động lớn tới sự sụp đổ của hệ thống phòng ngự Đức bên sườn tây mẫu lõi Rzhev, hỗ trợ đáng kể cho việc đánh chiếm Olenino ở phía bắc và Belyi ở phía nam. Đó là lý do vì sao tư lệnh phương diện quân, Đại tướng Purkaev đã phối thuộc cho Tập đoàn quân 22 của Iushkevich Quân đoàn cơ giới 3 hùng hậu do Thiếu tướng Katukov chỉ huy, mặc dù đây chỉ được coi là hướng thứ yếu. Thử thách đối với cả Iushkevich và Katukov là làm cho sự hiện diện của quân đoàn phát huy hiệu quả.

Trước bình minh ngày 25 tháng 11, Iushkevich, chủ nhiệm pháo binh và các sĩ quan phụ tá tập trung trong hầm chỉ huy tiền phương nằm cách 2 ki-lô-mét phía sau chỗ tiếp giáp của 2 sư đoàn tuyến một đang tập hợp. Căn hầm sơ sài này nằm bên rìa một trảng trống bên cạnh lối đi bao phủ bởi băng chỉ còn rất ít dấu vết của một con đường. Trảng trống kéo dài vài trăm mét dọc con đường đó tới mặt trận, đến những đồng cỏ nát của ngôi làng Petrovka gần như đã bị san bằng. Ngay phía sau ngôi làng, nằm ngoài tầm mắt là các vị trí tiền tiêu của quân Đức. Trong bóng tối của buổi sáng buốt giá, qua ống nhòm Iushkevich chỉ vừa đủ nhận ra bóng dáng mờ mờ của bộ binh đang chiếm lĩnh vị trí xuất phát xung phong trong màn tuyết. Ông cảm nhận được nhưng cũng không thể nhìn hay nghe thấy hoạt động nhộn nhịp trong những khu rừng và đầm lầy hai bên cánh. Ở đó, các sư đoàn thuộc thê đội hai dưới sự điều hành tài tình của viên tham mưu trưởng dưới quyền Iushkevich, Thiếu tướng M. A. Shalin đã hoàn tất công tác chuẩn bị và chờ đến lượt xung trận.

Ở phía sau, nhưng chủ yếu là dọc theo bên bờ trống trải của sông Luchesa 2 ki-lô-mét về phía

bắc và dọc đường rừng từ Sednevo xuống phianam, các đơn vị pháo binh cấp sư đoàn và tập đoàn quân đã vào vị trí, chuẩn bị mở màn cuộc tiến công với đòn pháo kích sấm sét của mình. Iushkevich cảm thấy hài lòng bởi những tin tức mới cho biết các lữ đoàn tiên phong thuộc quân đoàn Katukov đã hoàn tất cơ động và đang đứng chân vững chắc trong những khu rừng hai bên cánh. Việc này không phải là đơn giản. Chỉ vài giờ trước, bản thân Katukov vẫn còn không dám chắc liệu ông có thực hiện xong việc chuyển quân dọc theo những con đường phủ đầy tuyết đúng thời hạn quy định không. Tuy nhiên, với những nỗ lực gần như là phi thường, thế đội một đã làm được điều đó. Và với sự yếu ớt của phòng tuyến Đức, Iushkevich nghĩ, các lữ đoàn đi đầu có thể hoàn thành được nhiệm vụ. Lực lượng còn lại của Katukov dù bị chậm trễ vẫn có thể kết thúc công việc khi họ đã tới nơi.

Iushkevich cảm thấy vô dụng khi ngồi ở chỗ này, ông ở cách quá xa để có thể chứng kiến những hoạt động chuẩn bị cuối cùng. Nhưng trên một mặt khác, đây là nơi duy nhất dọc theo chiến tuyến của tập đoàn quân có thể quan sát được kết quả của cuộc tiến công đầu tiên. Và Thiếu tướng Shalin, người luôn luôn tỏ ra xuất sắc đủ khả năng xử lý những việc đó ở sở chỉ huy chính của tập đoàn quân tại Tagoshcha. Iushkevich hy vọng Purkaev đánh giá đúng công việc và nỗ lực cần thiết để hoàn thành công tác chuẩn bị cho chiến dịch. Địa hình đơn giản là rất tồi tệ và nó sẽ còn tiếp tục là thách thức lớn trong cuộc tiến công.

Không như Tarasov tấn công qua con đường Belyi và những con sông đóng băng rất dễ nhận diện tới các mục tiêu trống trải, bộ đội của Iushkevich sẽ phải tiến quân theo một thung lũng sông nhỏ hẹp bao bọc hai bên bởi rừng rậm và đầm lầy đóng băng. Lối đi duy nhất có thể gọi là đường nằm trong hành lang chật chội này và hầu như không có con đường nào khác để cơ động qua những cánh rừng xung quanh. Tập đoàn quân sẽ bị khống chế trong hành lang sông này cùng vô vàn những ngôi làng dọc theo nó cho đến khi tới được tuyến đường Olenino-Belyi cách mặt trận gần 20 ki-lô-mét. "Đó là lý do vì sao đòn đột kích thần tốc của Katukov lại quan trọng đến như vậy", Iushkevich nghĩ, "Khi Katukov tới được trục giao thông quan trọng trên, quân Đức phòng thủ Olenino và Belyi sẽ bị hớ sườn". Đó cũng là lý do trước đó ông đã cố triển khai trận trinh sát vũ trang cấp lữ đoàn trong buổi tối, Iushkevich nghĩ nhanh. Một thoáng nuối tiếc vì không thể thực hiện điều đó, sự lạc quan của ông lại lên cao khi Iushkevich thăm điểm lại lực lượng Đức yếu ớt đối diện và cả sự vắng mặt dường như xảy ra với các đơn vị dự bị chiến dịch lớn của chúng. Trên tất cả, điều này sẽ cho phép binh đoàn hùng hậu của Katukov hoàn thành công việc ghe góm của mình, Iushkevich kết luận.

Lúc 07h30, Iushkevich bị kéo ra khỏi những suy nghĩ bởi một chuỗi sấm rền khiến tuyết trên những ngọn cây xung quanh rơi lả tả. Tiếng nổ kéo dài suốt gần một giờ và sau khi nó khuất dần phía xa, ngôi làng Petrovka đột ngột trở nên sôi động khi bộ binh bắt đầu xung phong. Tiếng súng trường, súng máy và tiếng nổ rời rạc nhanh chóng vang lên khắp các khu rừng dọc hai bên cánh. Khi tiếng súng xa dần, Iushkevich ra lệnh cho các sĩ quan tham mưu di chuyển lên phía trước và chọn một vị trí mới để từ đó ông có thể quan sát diễn biến trận đánh. Phải mất vài giờ sau họ mới trở lại với viên tư lệnh đã bắt đầu nóng ruột để đề xuất ông ở lại nguyên chỗ cũ cho đến khi thiết giáp của Katukov bước vào chiến đấu vào buổi trưa theo quy định. Iushkevich đã nhận ra cuộc tiến công sẽ gặp khó khăn thế này. Mặc dù đối phương không mạnh nhưng địa hình thật kinh khủng. Những thứ này hợp lại sẽ còn gây khó khăn cho ông trong những ngày sắp tới.

Ngay trước 09h00, những người lính Sư đoàn bộ binh 238 của Đại tá I. V. Karpov và 2 trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 185 của Đại tá M. F. Andriushchenko bật dậy từ công sự và lao tới các vị trí tiền tiêu của quân Đức (Bản đồ 12). Hỏa lực pháo binh dù hầu như chỉ bắn theo tính toán từ trước và không thể quan sát được nhưng vẫn mở ra những lỗ hổng lớn trên phòng

tuyến. Tuy nhiên, các cứ điểm bố trí phân tán nên cho việc xóa sổ tất cả các vị trí địch là bất khả thi. Vì vậy, ngay từ lúc khởi đầu, cuộc tiến công của Iushkevich đã diễn biến không suôn sẻ. Vài tiểu đoàn đi trước gặp thuận lợi trong khi những đơn vị khác bị hỏa lực từ những hỏa điểm chưa bị tiêu diệt chặn lại. Điều này đòi hỏi những người tấn công phải cơ động gần như không ngừng trong khi phải chiến đấu quyết liệt một cách khó khăn để đánh chiếm từng vị trí. Hơn nữa chi viện của xe tăng quân đoàn Katukov - binh quân 1 đại đội xe tăng cho 1 tiểu đoàn bộ binh xung kích đã không ổn định. Bị hạn chế trong những con đường rừng và lối đi trong thung lũng sông chật hẹp, các chiến xa lại trở thành nạn nhân của những bãi mìn sót lại hay những trận phục kích của bộ binh. Nói tóm lại, trận đánh diễn ra vô cùng chậm chạp.

Trong suốt những giờ đầu tiên, 2 trung đoàn bộ binh dưới quyền Đại tá Andriushchenko vượt qua tuyến phòng thủ tiền tiêu nhưng sau đó lại mắc kẹt trong những trận đánh ở các ngôi làng trên địa hình trống trải ở bờ nam sông Luchesa. Đến buổi trưa, đơn vị đi đầu của Katukov - Lữ đoàn xe tăng Cận vệ 1 do Đại tá V. M. Gorelov chỉ huy xung trận theo đúng kế hoạch và đã giúp 2 trung đoàn bộ binh tiến được thêm khoảng 1 ki-lô-mét. Tuy nhiên các lực lượng của sư đoàn ở phía bắc sông Luchesa không thể xuyên phá được hệ thống phòng thủ Đức. Đến tối, Andriushchenko ngừng tiến công và chuẩn bị cho một đòn đột kích tới Grivo vào sáng hôm sau. Ở phía nam, sư đoàn Karpov cũng gặp khó khăn như vậy. Hai trung đoàn thê đội một của ông chọc thủng phòng tuyến địch ở khu rừng phía trước và nam Petrovka nhưng bị cầm chân trong những khu rừng phía sau. Hơn thế, Lữ đoàn xe tăng 49 của Katukov có nhiệm vụ bắt đầu yểm trợ bộ binh vào buổi trưa đã tới trễ và cũng sa lầy trong những trận đánh trong rừng. Đến cuối ngày, các đơn vị hợp thành mới chỉ tới được các vị trí ở Tolkachi, cách nơi xuất phát 2 ki-lô-mét.

Thiếu tướng M. E. Katukov, Tư lệnh và Đại tá M. T. Nikitin, Tham mưu trưởng Quân đoàn cơ giới 3 bận rộn suốt cả ngày hôm đó, động viên các lữ đoàn đi đầu tiến quân và thúc các đơn vị thê đội hai vượt qua những khu rừng ở phía sau. Việc đưa đạn dược, nhiên liệu và hậu cần cần thiết cho việc duy trì chiến đấu lên phía trước là một thử thách khó khăn, ngay cả khi quá trình tiến quân diễn ra chậm chạp. Đáng lo ngại hơn nữa là những trận đánh trong rừng tiêu tốn một lượng nhiên liệu khổng lồ, càng gây thêm gánh nặng cho những nỗ lực tiếp tế.

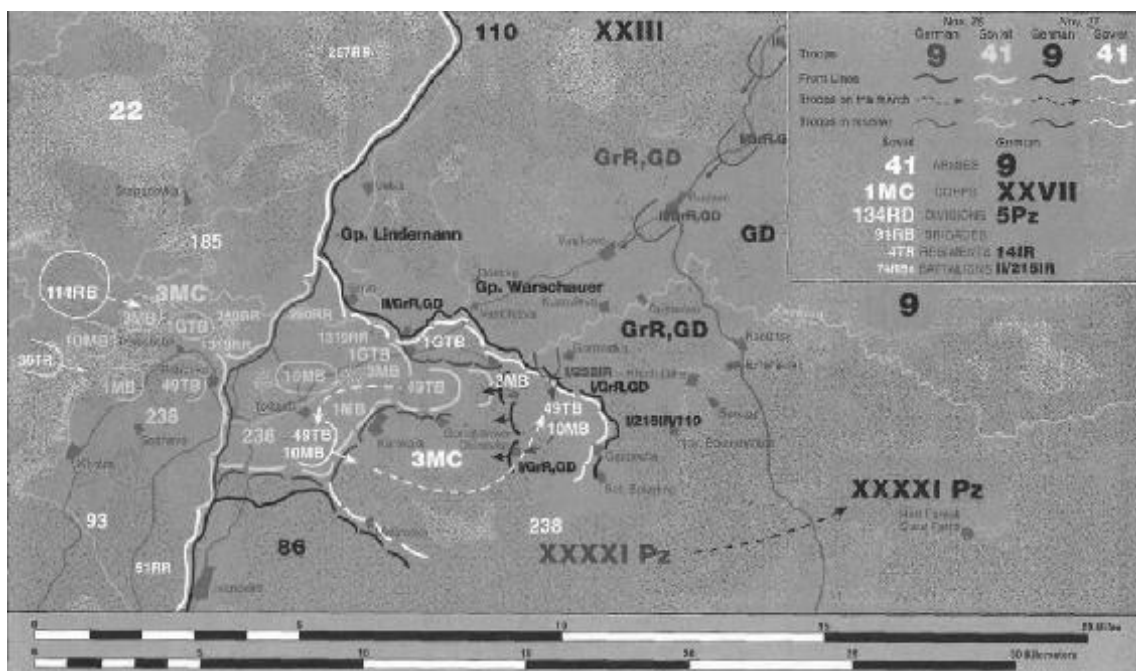
Tối hôm đó Katukov họp với Iushkevich trong căn hầm chỉ huy dã chiến nằm ngay phía sau và bắc Tolkachi. Tại đây họ xem xét lại kế hoạch tác chiến cho ngày hôm sau. Iushkevich ra lệnh đồng thời tiến công qua sông Luchesa đóng băng để đánh chiếm Grivo và tiến qua Tolkachi tới khu vực địa hình trống trải hơn phía bắc Karskaia. Khi tới được đây, bộ đội thiết giáp của Katukov có thể tiến đánh làng Starukhi nằm hai bên con đường duy nhất chạy qua thung lũng Luchesa mà đối với Iushkevich dường như là chìa khóa để đẩy nhanh tốc độ công kích. Trong lúc ấy, ông ra lệnh cho các đơn vị mặt dưới quyền nghỉ ngơi và củng cố cho trận đánh ngày hôm sau.

Thông tin về cuộc tiến công của quân Nga tới với Đại tướng Harpe, Tư lệnh Quân đoàn thiết giáp XXXI ngay sau 09 giờ 00 sáng, giữa lúc ông đang bận rộn với trận đánh ác liệt phía nam Belyi. Ban đầu, ông lo ngại cho hướng này hơn vì những diễn biến gấp gáp cùng như vai trò quan trọng của Belyi đối với hệ thống phòng thủ Rzhev, và vì biết rằng địa hình sẽ hỗ trợ cho quân Đức ở thung lũng sông Luchesa. Nhưng mặt khác Harpe cũng không thể bỏ qua mối đe dọa đến từ phía bắc, vì phòng tuyến ở đây khá yếu và hầu như không có lực lượng dự bị.

Những tin tức đầu tiên cho biết quân Nga đã tràn ngập cánh phải Trung đoàn xung kích 216 thuộc Sư đoàn bộ binh 86 dưới quyền Thiếu tướng Weidling và viên sư đoàn trưởng này đang trên đường tới Karskaia để trực tiếp giám sát cuộc phòng thủ. Các báo cáo tiếp theo trong ngày chỉ ra rằng quá trình tiến quân của đối phương đang diễn ra chậm chạp phía nam

Luchesa. Harpe biết rằng đòn đánh đã được thực hiện gần nơi tiếp giáp dễ bị uy hiếp giữa quân đoàn của ông và Quân đoàn bộ binh XXIII của Đại tướng Hilpert. Sư đoàn bộ binh 110 trên cánh trái của Hilpert triển khai giữ một mặt trận kéo dài gần 30 ki-lô-mét từ phía bắc tuyến đường sắt Velikie Luki-Olenino xuống phía nam tới bắc Grivo ở thung lũng sông Luchesa. Họ chỉ có thể đưa ra một chiến đoàn cấp trung đoàn - Kampfgruppe Lindemann (Trung đoàn xung kích 252) để chiến đấu ở Luchesa. Điều đó có nghĩa là các tiểu đoàn thuộc Trung đoàn xung kích 252 Sư đoàn bộ binh 110 và phần còn lại thuộc Trung đoàn xung kích 216 Sư đoàn bộ binh 86 sẽ phải tự lực chống đỡ với quân Nga cho đến khi viện binh tới nơi, và điều đó sẽ mất tối thiểu 24 tiếng đồng hồ.

Lực lượng tiếp viện duy nhất sẵn sàng để sử dụng ở thung lũng Luchesa đến từ Trung đoàn Xung kích^[12] thuộc Sư đoàn cơ giới hóa Grossdeutschland lúc này đang đóng ở phía bắc Olenino. Vấn đề là vào sáng hôm nay trung đoàn đang phải đối phó với cuộc tiến công trên hai hướng. Ở phía bắc Hồng quân đang tràn qua sông Molodoi Tud và ở phía nam họ đang tiến về Luchesa. Đại tướng Hilpert xử trí vấn đề bằng cách ra lệnh cho một nửa trung đoàn tiến xuống phía nam và số còn lại lên phía bắc. Trong bất cứ trường hợp nào, cũng sẽ mất ít nhất một ngày trọn vẹn để 2 tiểu đoàn của Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland tới được Luchesa. Tiểu đoàn 2 khởi hành ngay trước nửa đêm và rạng sáng 26 tháng 11, tiến xuống phía nam qua Olenino tới thung lũng sông Luchesa. Tiểu đoàn 1 cũng chuẩn bị để theo sau.

Bản đồ 12. Tình hình từ 25 tới 30 tháng 11 năm 1942: Khu vực sông Luchesa.

- Ngày 26-27 tháng 11.

Vào lúc bình minh ngày 26 tháng 11, sau một đợt pháo hỏa chuẩn bị ngắn, các đơn vị bộ binh của Iushkevich được 2 lữ đoàn xe tăng của Katukov triển khai thành từng đại đội hỗ trợ tiếp tục tấn công trong màn tuyết mỏng. Dọc theo bờ sông Luchesa, Trung đoàn bộ binh 280 Sư đoàn bộ binh 185 của Đại tá Andriushchenko vượt qua mặt băng và chiếm được một đầu cầu bên bờ bắc. Trước cuộc tiến công thắng lợi của bộ đội Xô-viết, quân Đức bỏ các chốt tiền tiêu phía bắc Luchesa và rút lui có tổ chức về thị trấn Grivo. Vị trí mới này là một cứ điểm mạnh nằm trên mặt trước dãy cao điểm giữa Luchesa và con suối đổ vào nó từ phía bắc. Khi 2 trung đoàn của Andriushchenko tiến về Grivo, quân Đức đón tiếp họ với hỏa lực dữ dội của bộ binh, súng máy và súng cối, trong khi pháo binh đối phương cày xới mặt đất và quét đi những mảng lớn bộ binh Nga trên những ngã đường dẫn vào làng. Những chiến xa đi cùng của Lữ đoàn xe

tăng Cận vệ 1 bị chia cắt với bộ binh tại điểm vượt sông, và do thiếu sự chi viện của chúng, cuộc tiến công của Hồng quân bị chặn lại vào trưa hôm đó.

Giữa lúc ấy, Trung đoàn bộ binh 1319 của Đại tá Andriushchenko được phần lớn Lữ đoàn xe tăng Cận vệ 1 hỗ trợ đã đột phá qua các vị trí phía nam sông và chậm chạp tiến quân dọc 2 bên con đường tới Starukhi. Họ bị cuộc phản kích dữ dội do một đơn vị bộ binh cơ giới hóa Đức vừa tới khu vực chặn lại giữa chừng. Trận đánh diễn ra giằng co trong suốt buổi chiều chỉ đem lại kết quả nghèo nàn. Việc tiến thêm được chỉ hơn 1 ki-lô-mét đã gây ra những tổn thất nặng nề về xe tăng cho Hồng quân. Vì vậy đến tối Katukov cho lữ đoàn rút lui để tập hợp và tăng cường cho nó tiểu đoàn ở khu vực phía bắc sông. Tối hôm đó, ông đề nghị Iushkevich cho cả Lữ đoàn xe tăng Cận vệ 1 vừa được củng cố lại và Lữ đoàn cơ giới 3 ở thê đội hai tham chiến vào ngày hôm sau để đập tan hệ thống phòng thủ của kẻ địch, đánh chiếm Starukhi. Iushkevich đồng ý.

Tại khu vực Tolkachi, Đại tá Karpov chỉ huy Sư đoàn bộ binh 238 mở những đợt công kích liên tiếp và cuối cùng trước khi trời tối đã làm chủ được cứ điểm. Tại đây con số thương vong cũng khá cao và đến cuối buổi chiều Karpov cho ngừng tiến công. Một trong những lý do khiến họ không thể chiếm Tolkachi sớm hơn là vì Lữ đoàn cơ giới 1 tới trễ. Lữ đoàn có nhiệm vụ bao vây ngôi làng từ phía nam nhưng đã không thành công. Theo chỉ dẫn của Katukov và Iushkevich, Karpov tập trung sư đoàn và lên kế hoạch cho một trận đột kích mới vào 27 tháng 11. Lần này cả Lữ đoàn xe tăng 49 và Lữ đoàn cơ giới 1 sẽ tham gia.

Những khó khăn mà các đơn vị Liên Xô gặp phải trong ngày 26 tháng 11 xuất phát không chỉ từ sức kháng cự lý lợm của quân Đức trong những vị trí phòng thủ vững chắc, sự hiệp đồng yếu kém giữa các cánh quân và địa hình khó khăn mà còn do sự xuất hiện của đơn vị dự bị Đức đầu tiên. Sau khi hành quân suốt đêm, vào giữa buổi sáng, Tiểu đoàn 2 Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland đã tới thung lũng Luchesa và bước vào chiến đấu trong hành tiến dọc theo trục đường Starukhi. Trong khi cuộc tiến công đầu tiên của họ đẩy lui được đối phương, bộ binh Nga nhanh chóng tiếp tục các đợt xung phong. Đến giữa buổi chiều, Kampfgruppe Warschauer gồm Đại đội công binh chiến đấu 1 và 2 của Sư đoàn Grossdeutschland bắt đầu tới trận địa. Sự có mặt của Đại đội 1 đã ổn định được thế trận phòng thủ của quân Đức ở phía tây Starukhi 4 ki-lô-mét. Cùng thời gian đó, Kampfgruppe Lindemann bảo vệ Grivo điều Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích 252 nhanh chóng vượt sông Luchesa hành quân qua khu vực phía sau tới tăng cường cho Karskaia.

Sáng sớm ngày 27 tháng 11, rốt cục Iushkevich cũng bắt đầu đạt được một số thành công. Cuộc tiến công vào Grivo tiếp tục, lần này chỉ bằng bộ binh trong khi lực lượng xe tăng được tập trung ở phía nam. Lữ đoàn xe tăng Cận vệ 1 và Lữ đoàn cơ giới 3 dưới quyền Đại tá Gorelov và A. Kh. Babadzhanian thọc qua những đơn vị bộ binh thiết giáp Đức khó chịu bố trí dọc theo đường Starukhi và tiến dọc bờ nam sông Luchesa tới ngoại vi thị trấn. Mặc dù họ bị sự chống cự mạnh mẽ của đối phương chặn lại bên rìa thị trấn, Trung đoàn bộ binh 1319 theo sau đã giành được một đầu cầu nhỏ bên bờ bắc ở nam Grivo. Cùng lúc ấy, Lữ đoàn xe tăng 49 do Thiếu tá V. S. Chernichenko chỉ huy và theo sau là Lữ đoàn cơ giới 1 của Đại tá I. V. Mel'nikov đã đánh vu hồi quân Đức phòng thủ bắc Karskaia. Trong khi Sư đoàn bộ binh 238 dồn kẻ địch vào trong làng, những chiến xa của Chernichenko dốc thẳng tới khu vực nông thôn trống trải phía nam Starukhi cho đến khi phải dừng lại trước những đơn vị bộ binh Đức mới. Đối với Iushkevich, có vẻ đòn đột phá mà ông đã đợt từ lâu cuối cùng đã đến. Tuy nhiên đến chiều tối cuộc tiến quân đầy hứa hẹn đó một lần nữa bị ngưng lại trước sự kháng cự gia tăng của đối phương.

Sức đề kháng đó đến từ việc tái bố trí các đơn vị phòng thủ Đức một cách xuất sắc và sự có mặt của những lực lượng dự trữ mới ít ỏi. Sau khi bị tiến công vào buổi sáng, Tiểu đoàn 2

Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland đã rút lui có trật tự về bờ bắc sông Luchesa và tìm chân bộ binh Nga trong một đầu cầu nhỏ trong khi thiết giáp Hồng quân không thành công trong việc hỗ trợ vượt sông. Phần còn lại của tiểu đoàn tới Starukhi, và với sự trợ lực của cả 2 đại đội công binh chiến đấu trong Kampfgruppe Warschauer, họ đã vừa vặn giữ được thị trấn. Ở phía nam, Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 252 cũng chặn đứng bộ đội Liên Xô ở Goncharovo, buộc họ phải tập hợp lại. Tuy nhiên, bất chấp những thắng lợi cục bộ trên, một lỗ hổng đáng kể đang tồn tại giữa những đơn vị kẹt trong chiến đấu dọc Luchesa và với tuyến phòng thủ của Sư đoàn bộ binh 86 mà trọng tâm là ở Karskaia. Vấn đề đối với bộ chỉ huy Đức là phải ngăn nó mở rộng hơn - điều sẽ hết sức khó khăn vì hầu như không còn lực lượng dự bị nào ngoài 2 tiểu đoàn còn lại của Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland. Đại tướng Harpe đã quyết định là sẽ đối phó với tình hình khủng hoảng ở Belyi trước rồi mới lo đến Luchesa. Tối hôm đó ông đi nghỉ với một chút vững tâm hơn khi có tin 2 tiểu đoàn bộ binh nguyên vẹn đang tới gần thung lũng Luchesa.

- Ngày 28-30 tháng 11.

May mắn một cách tình cờ cho người Đức, 2 tiểu đoàn trên tới tăng viện ngay trước khi Hồng quân dự định tung ra đợt tiến công quyết định cuối cùng nhằm quét sạch thung lũng. Kết quả là những gì đáng lẽ là một mũi thọc sâu thắng lợi tới đường Olenino-Belyi đã biến thành cuộc chiến giằng co ác liệt suốt 2 ngày, khiến quân đội Xô-viết dù đạt được thành công nhưng vẫn ở trong tình trạng choáng váng.

Cuối ngày 27 tháng 11, Iushkevich một lần nữa tổ chức lại lực lượng (Bản đồ 12). Lần này ông dự kiến dồn phần lớn thiết giáp vào bên cánh lộ liễu của quân Đức ở Karskaia nhằm mở rộng mũi đột phá, sau đó tiến về phía bắc qua hậu tuyến địch để thọc sườn quân Đức ở Starukhi, chiếm các điểm vượt sông Luchesa nằm phía đông. Iushkevich ra lệnh cho Katukov tập kết lại toàn bộ các lữ đoàn cơ động bên cánh phải. Lữ đoàn xe tăng 49 và Lữ đoàn cơ giới 10 triển khai lên phía trước từ thê đội hai có nhiệm vụ đè bẹp quân Đức ở Karskaia, trong khi Lữ đoàn xe tăng Cận vệ 1 và Lữ đoàn cơ giới 3 tiến công về phía đông từ mấu lồi trên chiến tuyến Đức ở nam Starukhi. Sau khi đã đột phá thành công, tất cả các lữ đoàn sẽ tiến lên phía bắc, điều Iushkevich tin sẽ là một cơn lũ thép không thể nào cản nổi.

Tuy nhiên, một lần nữa chiến dịch gặp phải vấn đề, Đầu tiên là tuyết rơi dày gây khó khăn cho việc tập kết lực lượng ban đêm và các đơn vị đã trở nên rối tung một cách vô vọng trước những con đường rừng bị tuyết bao phủ. Vì vậy cuộc tiến công vốn dự kiến vào lúc bình minh không thể bắt đầu cho đến buổi trưa. Cuối cùng, đến khi mở màn, đòn đột kích mãnh liệt bằng xe tăng đã đè bẹp tuyến phòng thủ ở Karskaia, chiến xa cùng bộ binh cơ giới của Chernichenko thọc qua rừng về phía đông tới Goncharovo. Tuy nhiên sau đó sự chống cự của quân Đức tăng dần đe dọa thành công của trận đánh. Trong khi đang loay hoay với bờ dốc của con suối phía tây Goncharovo, những người tấn công - vốn đã bị trải quá dài trong cuộc truy kích đã rơi vào một trận mưa đạn từ lính Đức trong làng. Như một điềm xấu, ngoài số bộ binh mà Hồng quân đã giao chiến, trong số quân phòng thủ còn có cả bộ binh cơ giới. Khi bước tiến của họ bị chặn lại vào lúc chiều tối, Iushkevich một lần nữa ra lệnh tập hợp lại các đơn vị trước khi mở một trận đánh phối hợp vào sáng hôm sau.

Ở phía bắc, Lữ đoàn xe tăng 1 của Đại tá Gorelov và Lữ đoàn cơ giới 3 dưới quyền Đại tá Babadzhanian đánh Starukhi rồi tiến về phía đông ngay sau buổi trưa. Họ cũng đột ngột vấp phải những đơn vị bộ binh cơ giới Đức mới và chỉ tiến được thêm có 1 ki-lô-mét. Trước việc cả 2 mũi đột kích bị cầm chân, Iushkevich ra lệnh đưa các đơn vị dự bị lên. Lữ đoàn bộ binh 114 cùng Trung đoàn xe tăng độc lập 39 với khoảng 30 chiến xa chậm chạp di chuyển lên nhằm tăng cường cho trận chiến hôm sau nếu cần thiết. Iushkevich hy vọng sẽ không phải dùng đến

họ vì đó là những lực lượng dự trữ cuối cùng ông có trong tay, và vẫn còn cả một chặng dài tới con đường Olenino.

Sáng sớm hôm đó, Iushkevich đã có chuyến đi ngắn ngủi tới sở chỉ huy phương diện quân ở Staroe Bochovo để báo cáo với Zhukov và Purkaev diễn biến chiến đấu của tập đoàn quân cùng những dự định trong tương lai. Sau khi ông quay về sở chỉ huy của mình, vào giữa buổi chiều một bức điện mới được gửi đến từ phương diện quân, nơi Purkaev vẫn đang họp với Zhukov. Bức điện chúc mừng bộ đội Iushkevich đã đạt được những thành quả "khiêm tốn", ra lệnh tiếp tục tiến công và yêu cầu phải tới được Olenino nhanh nhất "với bất cứ giá nào". Viên tư lệnh tập đoàn quân cảm thấy mừng vì các đơn vị dự bị của ông đang trên đường tiến ra phía trước.

Hôm 28 tháng 11 quân Đức đã thoát khỏi thảm họa ở thung lũng Luchesa một cách may mắn, và họ mắc nợ điều đó cho sự có mặt của Kampfgruppe Kohler - 2 tiểu đoàn còn lại thuộc Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland do Đại tá Kohler chỉ huy. Họ tiến vào Luchesa lúc bình minh với Tiểu đoàn 1 đi đầu. Tiểu đoàn này vượt sông và triển khai các đại đội tiếp viện cho bộ phận của Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích 252 đang phòng ngự dọc theo một mặt trận kéo dài từ nam Goncharovo, còn Tiểu đoàn 3 tăng cường cho Kampfgruppe Warschauer nhỏ bé ở Starukhi. Sau khi hoàn thành nhiệm vụ ban đầu, Kohler tổ chức lại lực lượng để thực hiện nhiệm vụ thứ hai, một đòn tiến công tổng lực nhằm bịt lỗ hổng trên phòng tuyến và khôi phục liên lạc với Sư đoàn bộ binh 86. Nhưng trước khi có thể làm vậy, các đợt công kích mới của Hồng quân buộc đạo quân của ông phải dồn lại để chiến đấu cho sự tồn tại của mình. Sau khi Hồng quân dừng lại vào cuối buổi chiều với những kết quả ít ỏi, Kohler quay trở lại với công tác chuẩn bị, lần này để tấn công vào sáng hôm sau.

Sáng sớm 29 tháng 11, mặt trận Luchesa chìm trong khói lửa khi cả hai bên gần như đồng thời tiến công suốt dọc mặt trận với những trận đánh đẫm máu kéo dài suốt cả ngày. Bộ đội thiết giáp thuộc Lữ đoàn xe tăng 49 do Thiếu tá Chernichenko chỉ huy cùng bộ binh thuộc Lữ đoàn cơ giới 10 và Sư đoàn bộ binh 238 do Đại tá Karpov chỉ huy đập tan quân Đức phòng thủ Goncharovo và tiến qua rừng về phía tây, lao thẳng vào mũi nhọn phản kích của Tiểu đoàn 1 Đức dưới quyền Đại tá Kohler. Quân Đức bố trí 1 đại đội pháo chống tăng 50mm khai hỏa thẳng vào những chiếc xe tăng hạng trung T-34 và hạng nặng KV-1 đang tiến tới, nhưng đạn pháo chỉ đơn giản là văng ra trước những con quái vật thép đó và đại đội nhanh chóng bị xóa sổ. Bộ binh đôi bên chiến đấu giáp lá cà, trong khi đó lính Đức triển khai những khẩu pháo cao xạ 88mm bắn trực xạ. Sau khi phá hủy 15 xe tăng Liên Xô, quân Đức tạm thời chặn được họ ở một trảng trống ngay gần làng Smol'kovo, chỉ cách đường giao thông Olenino có 8 ki-lô-mét. Mặc dù Tiểu đoàn 1 Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland đã thiệt hại nặng, nó vẫn giữ được Smol'kovo cho đến khi giao tranh yếu dần vào tối hôm đó.

Xa hơn về phía bắc, chiến sự diễn ra còn ác liệt hơn. Tại đây, 40 xe tăng còn lại của Đại tá Gorelov và Babadzhanian được bộ binh lữ đoàn Babadzhanian hỗ trợ tiến đánh các vị trí của 2 đại đội công binh tăng cường thuộc Kampfgruppe Warschauer ở Starukhi và Tiểu đoàn 2 Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland dọc sông Luchesa. Tổn thất của cả hai phía đều tăng lên chóng mặt, Hồng quân mất một nửa quân số trong khi Tiểu đoàn 2 Đức chỉ còn lại 1 trung đội tăng cường. Một quân nhân Đức tham dự trận đánh ghi lại, "Không thể nào tả được những gì mà lính bộ binh, công binh, pháo binh và quan sát tiền tuyến đã phải chịu đựng giữa băng và tuyết của phòng tuyến. Các đơn vị cảnh giới được thành lập từ lính vận tải và hậu cần nhằm bịt những lỗ hổng đang ngày càng mở rộng".

Cả hai bên đều đã kiệt sức như nhau, và đến chiều tối Iushkevich rất muốn dừng lại, nhưng Zhukov đã yêu cầu tiếp tục tiến công bằng mọi giá và Iushkevich hiểu điều đó nghĩa là gì. Lúc

nửa đêm ông ra lệnh cho tất cả các đơn vị tiếp tục chiến đấu trong đêm và tổ chức lại cho một trận đánh lớn khác vào buổi sáng. Gorelov, Babadzhanian, Karpov, Andriushchenko đã thực hiện điều này và đến bình minh, họ mở đợt tiến công mới với ý chí báo thù. Thiết giáp và bộ binh Hồng quân liên tục đột kích phòng tuyến từ Grivo tới Smol'kovo với sự quyết tâm mà quân Đức gần như không thể nào hiểu nổi. Toàn bộ chiến tuyến như rực lửa với tiếng pháo gầm, tiếng đạn nổ, tiếng xe tăng gầm gừ và tiếng bộ binh gào thét.

Trước những đợt công kích dữ dội, đơn vị công binh chiến đấu Đức của Thiếu úy Warschauer buộc phải bỏ Starukhi và sau đó là làng Bogoroditskoe, chỉ để quay trở lại và chiếm lại nó trong một đợt xung phong ác liệt. Tiểu đoàn 1 Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland bị bao vây hoàn toàn ở Smol'kovo nhưng đã chiến đấu quyết liệt để mở đường rút về Gorovatka. Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 252 tổn thất nặng nề trong quá trình rút lui dưới mưa đạn về vị trí mới ở phía đông Galitskina, nằm phía trước đường Olenino chỉ 4 ki-lô-mét. Dưới con mắt của một lính Đức dự trận, "Các cuộc tiến công diễn ra ở mọi nơi! Căng thẳng tăng lên từng giờ!".

Trong khi đó, ở phía bắc sông Luchesa, Sư đoàn bộ binh 185 Xô-viết dưới quyền Đại tá Andriushchenko tiến công nhưng không thể chiếm được cứ điểm Grivo. Dù vậy, ở phía đông Luchesa và dọc theo bờ nam của nó, cả Tiểu đoàn 2 và 3 Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland đã buộc phải lùi về tuyến phòng thủ mới dọc con sông ở phía đông và tây Travino. Trận địa của họ chỉ đứng được một cách suýt soát trước những đợt công kích dữ dội. Tệ hơn cho quân Đức, lỗ hổng rộng vài ki-lô-mét giữa Kampfgruppe Kohler và Sư đoàn bộ binh 86 giờ đã trở thành 12 ki-lô-mét khi Trung đoàn xung kích 216 liên tục bị đẩy về phía nam từ Karskaia, chia tách khỏi các đơn vị bạn ở phía bắc. Tiểu đoàn 3 của nó trong lúc cố gắng rút lui qua rừng về phía nam dưới hỏa lực dày đặc đã mất toàn bộ sĩ quan và rất nhiều binh lính. Tàn quân của trung đoàn tổ chức mới một tuyến phòng thủ yếu ở tây Ivanovka kéo dài 6 ki-lô-mét về hướng tây, tiếp đó là hướng tây nam với bên cánh phải trống trải kết thúc đột ngột ở những đầm lầy đóng băng.

Báo cáo về những trận đánh khủng khiếp được Đại tá Lindemann và Kohler gửi tới Đại tướng Harpe ở Quân đoàn thiết giáp XXXI và Hilpert ở Quân đoàn bộ binh XXIII đã gây chấn động lớn đối với những viên chỉ huy vốn không thể lay chuyển này. Cả hai đều nhận ra cuộc phòng thủ thành công ở Belyi và Olenino sẽ trở nên vô nghĩa nếu mặt trận Luchesa sụp đổ. Vì vậy, bỗng nhiên tầm quan trọng của việc chặn bước tiến của Hồng quân ở thung lũng Luchesa có một ý nghĩa hoàn toàn mới. Kết quả là lúc này họ vơ vét bất cứ đơn vị dự bị nào, ở bất cứ chỗ nào có thể và gấp gáp triển khai tới khu vực bị uy hiếp. Quân đoàn bộ binh XXIII rút các tiểu đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 253 và 110 ngay cả khi chính họ có thể trở thành mục tiêu tấn công bất cứ lúc nào. Lính pháo binh, công binh, hậu cần, đầu bếp và thậm chí cả lính Hiwi người Nga (tức Hilfswilliger, tình nguyện phục vụ)^[13] được gom lại và điều tới khu vực Luchesa lúc này đã trở nên quan trọng. Giờ đây bộ chỉ huy Đức cũng đã kết luận là cuộc tiến công phải bị chặn lại với bất cứ giá nào.

Những đe dọa và yêu cầu của Zhukov đã có tác dụng. Chiều tối 30 tháng 11, Iushkevich, Purkaev và Zhukov đều cảm thấy tự hào trước những nỗ lực của Tập đoàn quân 22. Đối với Zhukov, kết quả chiến đấu của họ là minh chứng rõ ràng cho kết quả của sự thúc ép cứng rắn. Tuy nhiên khác với Zhukov, Thiếu tướng Iushkevich lại có cảm xúc lẫn lộn. Chính bản thân ông đã đọc những báo cáo tổn thất, và trong khi làm điều đó, ông nhận ra đạo quân của mình đang dần tan đi trước mắt. Gần nửa trong số 270 xe tăng chỉ còn là những đồng sắt vụn, bộ binh cơ giới đã thiệt hại phần lớn lực lượng và thương vong của các sư đoàn bộ binh lên tới trên 50 phần trăm. Ông đang hoàn thành nhiệm vụ, nhưng cái giá mới đắt làm sao. Quan trọng hơn, Iushkevich tự hỏi mình, liệu ông có thể tiến công tiếp vào buổi sáng? Tất nhiên, câu hỏi đó

không có ý nghĩa. Ông cùng tập đoàn quân sẽ phải tiếp tục. Iushkevich cảm thấy nhẹ nhõm vì ông vẫn còn lữ đoàn bộ binh và trung đoàn xe tăng nguyên vẹn làm dự bị. Chắc chắn sẽ cần đến họ vào sáng mai.

ĐÒN ĐỘT KÍCH QUA SÔNG MOLODOI TUD

- Ngày 25 tháng 11.

Không như những chỉ huy tập đoàn quân khác, Thiếu tướng A. I. Zygin, tư lệnh trưởng của Tập đoàn quân 39 Xô-viết chờ đợi chiến dịch mở màn trong sở chỉ huy chính của mình ở Krasnaia Gora, cách mặt trận 15 ki-lô-mét. Không phải ông không thích những âm thanh và quang cảnh chiến trận, vì Zygin đã chứng kiến chúng nhiều lần, và ông cũng tin tưởng giống các đồng sự của mình rằng chiến dịch sắp tới sẽ là một thắng lợi. Vấn đề là tập đoàn quân đang tiến công trên một mặt trận kéo dài, và sở chỉ huy này là vị trí tốt nhất để điều hành trận đánh lớn sẽ diễn ra. Tư lệnh Phương diện quân Kalinin, Đại tướng Purkaev cũng đã đi đến một kết luận tương tự và có mặt cùng Zygin ở sở chỉ huy, ông cũng đang kiên nhẫn chờ đợi những tin tức đầu tiên gửi về.

Zygin tin tưởng vào thành công vì tình báo của phương diện quân và tập đoàn quân đã chỉ ra quân Đức hầu như không có lực lượng dự bị chiến dịch nào trong khu vực. Sư đoàn cơ giới hóa 14 Đức có vẻ đang hỗ trợ phòng thủ gần Rzhev và khả năng là chúng sẽ bị ghìm ở khu vực đó nhờ đòn đột kích nhỏ thu hút mà Tập đoàn quân 30 tiến hành. Tin đồn về những bộ phận nhỏ thuộc Sư đoàn cơ giới hóa Grossdeutschland Đức đang đóng gần Olenino mâu thuẫn với các thông tin khác cho thấy lực lượng đáng gờm này của quân Đức đang bị phân tán ở phía nam và đông. Trong trường hợp nào, Zygin nghĩ, những mũi tiến công lớn hơn ở nơi nào đó cũng sẽ thu hút dự trữ của quân Đức khỏi mặt trận sông Molodoi Tud.

Nếu tư lệnh tập đoàn quân không có cơ hội trực tiếp quan sát trận đánh thì với Đại tá K. A. Malygin, Lữ đoàn trưởng 28 xe tăng lại ngược lại. Ngay trước 09 giờ 00, ông đang chuẩn bị để cùng chia sẻ cảnh tượng đó với Đại tá M. M. Busarov, chỉ huy trưởng Sư đoàn bộ binh 158 mà lữ đoàn của ông sẽ sớm hỗ trợ. Hai viên sĩ quan cùng ở trong một căn hầm dã chiến nằm trong một thung lũng nhỏ dọc theo sườn phía trước của dãy cao điểm chạy về phía bắc từ bờ sông Molodoi Tud. Chiếc xe tăng chỉ huy của Malygin nằm trong công sự kế bên căn hầm. Cách đó về phía tây không đầy 1 ki-lô-mét là ngôi làng nhỏ Sevost'ianov cũng nằm ngay phía nam đỉnh đồi. Ở phía trước, địa hình dốc thoải trong khoảng dưới 2 ki-lô-mét tới các vị trí tiền tiêu của bộ binh dưới quyền Busarov, những người vừa mới tổ chức thành đội hình tiến công dọc bờ bắc con sông. Trên sườn thung lũng phía sau là 50 xe tăng của Malygin được ngụy trang, lặng lẽ chờ đến lúc khởi động máy và cùng bộ binh vượt sông. Cũng như những khu vực khác xung quanh mấu lồi Rzhev, thời tiết tạo ra một bức màn bảo vệ cho các điểm tập kết của bộ binh và xe tăng. Tuyết và sương mù kết hợp gần như che phủ hoàn toàn thung lũng và tạo ra một cảm giác về sự kín đáo yên ổn ẩn chứa bão táp của chiến tranh và chết chóc mà tất cả đều biết là sẽ tiếp nối. Malygin nhận ra sự thú vị là ngôi làng bên sông bên cánh trái của ông có tên là Zhukov.

Đúng 09 giờ 00, pháo binh bắt đầu công việc ghê gớm của mình trong khi những người lính hồi hộp trong giây lát và rồi một lần nữa trấn tĩnh lại để đếm đạn nổ và những phút quý giá ít ỏi còn lại trước khi xung phong (Bản đồ 13). Trong khi pháo trút đạn xuống các vị trí Đức bên bờ bên kia, tất cả đều hy vọng chúng sẽ tìm được đến đúng những mục tiêu khó nhận biết sẽ khiến công việc của họ khó khăn hơn. Nhiệm vụ của pháo binh không phải là đơn giản. Một sư đoàn Đức duy nhất phòng ngự chiến tuyến rộng lớn kéo dài hơn 20 ki-lô-mét dọc sông

Molodoi Tud, và do không đủ quân để thiết lập các tuyến hào liên mạch nên thay vào đó chúng tổ chức hệ thống phòng thủ kiểu con nhím với các cứ điểm yểm hộ lẫn nhau bằng hỏa lực. Một vài cứ điểm được xây dựng quanh những căn nhà vững chắc của những ngôi làng trong thung lũng, nhưng đa số bố trí trong những khu rừng và cánh đồng dọc theo sườn dốc của bờ sông. Một mạng lưới các vị trí đề kháng và hỏa điểm nằm phía sau khoảng 1 ki-lô-mét hỗ trợ cho tuyến một. Những vị trí đơn lẻ hình thành nên các tuyến phòng thủ này là những mục tiêu rất khó cho pháo binh bắn phá, đặc biệt là khi không thể quan sát được. Và chỉ một cứ điểm không bị tiêu diệt cũng sẽ là chứng ngại chết người đáng gờm. Pháo kích liệu có thành công hay không, chỉ có cuộc xung phong mới cho biết được.

Giữa đợt bắn phá, Bugarov chào tạm biệt Malygin, khẽ đùa rằng họ sẽ gặp lại nhau trên đường phố của Udorm giải phóng vào tối hôm đó rồi biến mất trong đường hào giao thông nhấp nhô chạy từ sườn cao điểm tới bờ sông, nơi những người lính bộ binh của ông đang chờ. Một tiếng rưỡi trôi qua, và khi Malygin tới chỗ chiếc xe tăng, lúc 10 giờ 00 pháo ngưng và những tiếng còi vang lên báo hiệu bộ binh bắt đầu xung phong. Dẫn đầu bởi lính công binh mang những tấm ván và khúc gỗ lớn, các đại đội tiên phong bật dậy và lao qua mặt nước đóng băng, leo qua bờ sông đầy những hố tới những khu rừng phía sau. Thêm không đầy 30 phút sau, điện đài của Malygin nhận được tín hiệu xuất phát, trong khi tiếng súng trường và súng máy xen lẫn tiếng trầm của súng cối nổ ran trong những khu rừng bên kia sông. Những cỗ chiến xa của Malygin chậm chạp nhô lên trên mặt đồi, trườn xuống tới con sông theo đội hình đại đội trong khi các tiểu đoàn chủ lực của Bugarov rời vị trí tham gia tiến công.

Ngay khi xe tăng tới bờ sông, bộ binh thuộc các đại đội đi trước lại xuất hiện, bị đẩy bật khỏi rừng do hỏa lực dữ dội của đối phương. Thiết giáp của Malygin không để ý tới bộ binh đang rút lui. Họ tổ chức thành hàng dài các xe hạng nặng (KV) và hạng trung (T-34), vượt sông với những xe tăng phá mìn đi đầu. Những chiến xa hạng nặng qua sông và nghiền nát một công sự bên bờ bên kia, trong khi những chiếc T-34 di chuyển trên mặt băng mà không có bộ binh hộ tống - lúc này đang bị súng máy Đức ghìm đầu ở bờ bên này. Các chiến xa của Malygin xông vào khu rừng bên bờ sông và lập tức trở thành mục tiêu cho hỏa lực từ các cứ điểm Đức chưa bị tiêu diệt được pháo 152mm hỗ trợ. Biết rõ việc chiến đấu không có bộ binh hộ tống sẽ mang lại kết quả thế nào, Malygin ra lệnh cho các tiểu đoàn rút về bờ sông để nhập với bộ binh. Mặc dù muốn tiếp tục tiến quân nhưng không điều gì ông làm có thể thúc bộ binh bám theo xe tăng tiến vào cơn mưa đạn. Đến lúc này, Thiếu tướng Zygin, phiền lòng vì những tổn thất lớn của thiết giáp đã lệnh cho Malygin rút những tankist đang bức bối về bờ bên này. Họ làm điều này vào buổi trưa, thiệt hại khoảng 10 trong số 50 xe tăng. Giờ cả sĩ quan lẫn binh lính đều biết là pháo binh đã không hoàn thành nhiệm vụ.

Tin tức mà Zygin nhận được từ hướng chủ công dọc sông Molodoi Tud cũng thực sự tồi tệ. Không chỉ Bugarov và Malygin thất bại, mũi tiến công của Sư đoàn bộ binh 373 và 135 do Đại tá K. I. Sazonov và V. G. Kovalenko chỉ huy cũng không thành công vì những nguyên nhân tương tự. Mặc dù được Lữ đoàn xe tăng 81 của Đại tá D. I. Kuz'min yểm trợ, bộ binh đã thiệt hại nặng trước hỏa lực dữ dội của đối phương và cuộc xung phong bị đẩy bật về bờ bên này. Trước tình hình đó, Zygin đành miễn cưỡng cho bộ đội củng cố và tổ chức một cuộc vượt sông khác vào sáng hôm sau. Như thể thất bại của 3 sư đoàn tiến công là chưa đủ tệ hại, nó còn thiêu hủy phần lớn những thành quả ấn tượng dọc theo bên cánh của tập đoàn quân. Thậm chí còn tệ hơn nữa, nó cho phép bộ chỉ huy Đức điều động lực lượng đối phó với các mối đe dọa đang xuất hiện hai bên sườn hiệu quả hơn.

Thắng lợi lớn nhất mặc dù rất cuộc cũng chỉ là tạm thời mà quân đội Xô-viết đạt được là dọc theo thượng nguồn sông Molodoi Tud, giữa thị trấn Molodoi Tud và phụ lưu nhỏ Dubenka đổ

làng và tiến công dữ dội tới bờ bắc sông Dubenka trước khi bị hỏa lực đối phương và tuyết dày cản lại trước trận địa phòng thủ chính của Hồng quân tại Sharki. Trong khi giao tranh giảm dần, Tiểu đoàn 3 Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland và Tiểu đoàn pháo binh 3 trực thuộc sư đoàn tiến dọc con đường tới tăng viện cho các đại đội của Sư đoàn bộ binh 206 đang bị bao vây trong 2 ngôi làng dọc đường. Tiểu đoàn 4 của trung đoàn tới nơi vào buổi sáng.

Sự có mặt kịp thời của bộ binh thiết giáp đã giúp phòng tuyến Đức tránh khỏi sụp đổ, đặc biệt là khi Lữ đoàn bộ binh 100 Xô-viết không có xe tăng và rất ít pháo binh chi viện để duy trì cuộc đột phá của họ. Dù vậy, đó vẫn là một tình huống khẩn cấp và quân Đức vội vã tổ chức lại để mở một cuộc phản đột kích phối hợp nhằm xóa sổ mũi nhọn của Hồng quân trước khi Tập đoàn quân 39 có thể tăng cường thêm bộ binh hay thiết giáp cho nó.

Bên cánh trái, một đòn tiến công thứ yếu khác cũng giành được thắng lợi đáng kể và thu hút sự chú ý của quân Đức khỏi cuộc phòng thủ đang tạm thời thành công ở sông Molodoi Tud. Ở bàn đạp xung quanh Gliadovo phía nam sông Volga, Lữ đoàn bộ binh 136 được hỗ trợ bởi 1 trung đoàn bộ binh thuộc Sư đoàn bộ binh 178 dưới quyền Thiếu tướng A. G. Kudriavtsev và 2 trung đoàn xe tăng độc lập đã tiến công về phía tây tới Zaitsevo từ khu rừng nằm giữa trục đường Udom và sông Tilitza. Đòn công kích mãnh liệt này chọc thủng tuyến phòng thủ tiền tiêu của quân Đức và thọc sâu được 4 ki-lô-mét tới ngoại vi Trushkovo, tại đây lúc chiều tối lực lượng dự bị của Trung đoàn xung kích 413 Sư đoàn bộ binh 206 Đức rốt cục đã chặn họ lại. Mũi thọc sâu này cũng đồng thời uy hiếp sườn trái của Trung đoàn xung kích 451 thuộc Sư đoàn bộ binh 251 Đức bên cạnh, đơn vị cũng vừa đánh lui một đợt tiến công lớn của Tập đoàn quân 30 Xô-viết ở phía đông trên đầu cầu sông Volga.

Mặc dù đã đẩy lùi được đòn đánh có vẻ là mũi chủ công Nga dọc sông Molodoi Tud, trước những đợt tiến công vào bên sườn, Đại tướng Hilpert, Tư lệnh Quân đoàn bộ binh XXIII buộc phải phân tán phần lớn dự trữ của mình tới các khu vực đó thay vì dùng họ để củng cố hướng trung tâm. Ông đã sử dụng các đơn vị thuộc Trung đoàn xung kích Grossdeutschland đối phó với nguy cơ bên cánh trái. Tuy nhiên, vào tối hôm đó tình hình gay go ở phía nam, tại thung lũng sông Luchesa, nơi quân Nga còn đang tiến đánh mạnh hơn khiến ông phải triển khai phần lớn các đơn vị xung kích đến khu vực nguy cấp hơn đó. Ở hướng trung tâm, Hilpert đã tung ra nhiều tiểu đoàn pháo binh cùng 2 đại đội thuộc Trung đoàn xung kích 53 Sư đoàn cơ giới hóa 14 trong số dự bị, và cùng với các đơn vị phòng thủ cứng đầu của Trung đoàn xung kích 310 Sư đoàn bộ binh 206 họ đã đánh lui đòn đột kích bằng xe tăng qua sông Molodoi Tud. Trong chiều tối hôm đó, ông điều bộ phận còn lại của Trung đoàn xung kích 53 tới củng cố tuyến phòng ngự thứ hai của Sư đoàn bộ binh 206 và Trung đoàn xung kích 11 Sư đoàn cơ giới hóa 14 sang tăng cường cho cánh phải đang bị đe dọa của Sư đoàn 206. Suốt thời gian ấy Hilpert chăm chú theo dõi các đợt tấn công mới của đối phương ở phía đông gần Rzhev. Ông không thể đưa toàn bộ Sư đoàn cơ giới hóa 14 vào chiến đấu ở sông Molodoi Tud cho tới khi khẳng định được khu vực Sư đoàn bộ binh 206 là trọng tâm chiến dịch của Hồng quân trên chu vi mặt bắc kéo dài của mấu lồi Rzhev. Ngoài số quân ít ỏi từ Sư đoàn Grossdeutschland, Sư đoàn 14 là lực lượng dự trữ duy nhất trong tay Hilpert.

Không hài lòng trước kết quả chiến đấu nghèo nàn dọc sông Molodoi Tud, Thiếu tướng Zygin đã muốn phát triển những thắng lợi cục bộ ở bên cánh. Tuy nhiên khi báo cáo diễn biến lên Đại tướng Purkaev và đề nghị điều chuyển lực lượng sang bên cánh, ông đã bị từ chối và được yêu cầu dứt khoát tuân thủ đúng phương án ban đầu. Trong khi Zygin mơ về những đòn vu hồi mạnh mẽ, cơ động tài tình và một cuộc tiến quân vẻ vang vào Olenino, Purkaev hiểu nhiệm vụ thực sự của Tập đoàn quân 39, đó là duy trì áp lực lên phòng tuyến Đức và kìm chân càng nhiều lực lượng dự bị của chúng càng tốt nhằm tạo điều kiện cho những đơn vị lớn hơn tiến công về

phía nam. Do vậy Purkaev yêu cầu Zygin giữ lại phần lớn các đơn vị dự trữ nhằm duy trì bước tiến trong tương lai. Kết quả là Sư đoàn bộ binh 348, Lữ đoàn bộ binh 101 và Lữ đoàn cơ giới độc lập 46 sẽ tiếp tục ở nguyên vị trí cho đến khi Zygin có thể tạo được bước đột phá lớn hơn. Trong lúc này, Zygin tập trung vào việc củng cố lại bộ đội cho một đòn đánh mới vào hôm sau và để các đơn vị bên cánh tự lực hết sức với những gì trong tay. Tuy vậy, lần này Zygin cùng ban tham mưu chuyển tới sở chỉ huy mới nằm phía đông Troinia và ngay phía bắc sông Molodoi Tud, nơi ông có thể quan sát diễn biến của ngày mai tốt hơn.

Tối muộn hôm đó, Zygin nhận được báo cáo của chủ nhiệm tình báo, Đại tá M. A. Voloshin khiến ông trở nên kém lạc quan hơn về cơ hội của mình, nhưng nó lại cho thấy kế hoạch lớn của Purkaev trên thực tế đã thành công. Một đơn vị trinh sát luồn sâu cho biết phần lớn Sư đoàn cơ giới hóa 14 và một phần Sư đoàn thiết giáp 5 Đức đang tiến về khu vực của ông. Mặc dù Zygin khiển trách Voloshin, chất vấn "Chúng tới từ đâu? Tại sao chúng không có trên bản đồ?" và bất chấp sự thất vọng của Voloshin, thông tin này cho phép Zygin thực hiện những điều chỉnh cuối cùng trong kế hoạch tiến công nhằm đối phó với nguy cơ tiềm tàng mới này. Sáng sớm ngày 26 tháng 11, ông chỉ thị cho các sư đoàn trưởng thu hẹp chính diện đột phá và chuẩn bị tung các trung đoàn thê đội hai ra ngay khi những đơn vị đi đầu qua sông. Ông cũng ra lệnh cho dự bị trên cánh trái là Lữ đoàn bộ binh 101 và Lữ đoàn cơ giới 46 bắt đầu rời khu tập kết di chuyển lên phía trước.

- Ngày 26-27 tháng 11.

Khi ánh sáng ban ngày chậm chạp soi sáng bờ sông Molodoi Tud, các đợt tiến công mới của quân đội Xô-viết mở màn cùng thời gian hôm trước và được dọn đường bởi đợt hỏa pháo dọn đường mạnh hơn. Tuy nhiên không như hôm qua, tuyết đã ngừng rơi và tầm quan sát được cải thiện đáng kể, và dù mây thấp vẫn lơ lửng trên thung lũng nhưng không quân đã có thể tham chiến. Pháo binh khai hỏa lúc 09 giờ 00, sau khoảng 1 tiếng đồng hồ bộ binh và xe tăng bắt đầu xung phong. Lần này các đợt bắn phá diễn ra hiệu quả hơn rất nhiều, các trinh sát viên pháo binh đã có thể nhận diện những cứ điểm phiền phức của quân Đức - những vị trí đã gây ra tổn thất đáng kể trong ngày hôm qua.

Lữ đoàn xe tăng 28 của Đại tá Malygin vượt sông cùng những tốp bộ binh đông đảo của Sư đoàn bộ binh 158 do Đại tá Busarov chỉ huy và nhanh chóng chiếm được một bàn đạp trong khu rừng bên bờ bên kia (Bản đồ 13). Bất chấp hỏa lực bắn trả dữ dội, pháo binh Liên Xô chi viện đã làm thiệt hại nặng các cứ điểm Đức, và chúng lần lượt thất thủ trước bước tiến của những cỗ chiến xa. Đến sáng tối Hồng quân đã đẩy được quân Đức về phía sau 2 ki-lô-mét tới các trục đường giao thông phía sau và làng Bortniki. Vì Malygin và Busarov dự định tấn công ngôi làng vào buổi sáng, họ cảm thấy nhẹ nhõm vì cuối cùng sông Molodoi cũng đã bị vượt qua và giờ đã ở sau lưng.

Ở phía tây dọc Molodoi Tud, Lữ đoàn xe tăng 81 của Đại tá D. I. Kuz'min vượt sông gần làng Kazakovo dưới làn đạn dày đặc của đối phương. Mặc dù Kuz'min hy sinh trong cuộc đột kích này - chiếc xe tăng của ông trở thành nạn nhân của hỏa lực chống tăng Đức, lữ đoàn tiếp tục tiến quân cùng những người lính Sư đoàn bộ binh 135 của Đại tá V. G. Kovalenko. Tới chập tối họ cũng đã tiến được 2 ki-lô-mét và chiếm làng Palatkino sau một trận đánh ác liệt. Quân Đức có xe tăng hạng nhẹ yểm trợ đã phản kích liên tục nhưng đều thất bại. Tuyến phòng thủ thứ hai của Trung đoàn xung kích 301 Sư đoàn bộ binh 206 Đức đã bị chọc thủng và không thể thiết lập lại. Zygin hầu như không có thời gian để ăn mừng trước thành công ở hướng trung tâm khi có tin Lữ đoàn bộ binh 100 trên cánh trái của tập đoàn quân đang bị tấn công dữ dội và có nguy cơ mất trận địa đã giành được. Lữ đoàn không thể tiếp tục đột phá tới đường Olenino vào sáng sớm do quân Đức phòng thủ chặt chẽ 2 ngôi làng dọc đường và vì vẫn không có thiết giáp

hỗ trợ. Ngay sau đó xe tăng và bộ binh Đức tiến công sườn nam của bộ đội Xô-viết ở bắc sông Dubenka, chiếm Sharki và tiến về sông Molodoi Tud, đe dọa bao vây toàn bộ lữ đoàn. Ở phía đông, một lực lượng cơ động khác của đối phương tiến nhanh về phía bắc theo trục đường và triển khai công kích trên cánh đồng dọc theo sườn bắc của lữ đoàn. Sự xuất hiện của 1 tiểu đoàn thuộc Trung đoàn bộ binh 290 ngay sau hoàng hôn đã gia cường thêm cho trận địa phòng thủ đang lung lay, nhưng rõ ràng họ sẽ không thể đẩy lùi những đợt tiến công mới của địch vào sáng hôm sau. Bất chấp tình thế gay go của lữ đoàn, Zygin ra lệnh cho họ tiếp tục giữ vững vị trí.

Trên cánh phải của tập đoàn quân, Lữ đoàn bộ binh 136 có xe tăng đi cùng thọc về phía tây với Zaitsevo nhưng không tiêu diệt được sức kháng cự của quân Đức xung quanh làng Trushkovo nằm dọc con đường chính. Đến sẩm tối, viện binh Đức đã tập hợp ở phía bắc và phía nam các vị trí lộ liễu của Hồng quân trước khi Zygin có thể đưa Lữ đoàn bộ binh 101 và Lữ đoàn cơ giới 46 lên phía trước củng cố thành quả của Lữ đoàn 136. Bất chấp nguy hiểm ở một bên cánh và thành công ở bên kia, Zygin vẫn tập trung chú ý vào hướng trung tâm. Lúc sẩm tối ông ra lệnh cho toàn bộ các đơn vị, kể cả ở các khu vực thứ yếu đối diện thị trấn Molodoi Tud và dọc sông Molodoi Tud và Volga tiếp tục tiến công vào sáng hôm sau. Purkaev muốn tạo ra sức ép tối đa và đó là những gì ông sẽ nhận được.

Thiếu tướng Hitter, Sư đoàn trưởng 206 bộ binh Đức làm việc hối hả với Đại tướng Hilpert ở quân đoàn nhằm ổn định tình hình khu vực trung tâm, nhưng điều đó vô cùng khó khăn vì nơi nào cũng đòi lực lượng dự bị. Cuối ngày 26 tháng 11, Hilpert đã lệnh cho Tiểu đoàn 1 Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland tiến về phía nam tới Luchesa. Lúc này ông cho báo động Tiểu đoàn 3 cùng với tiểu đoàn chống tăng, 1 đại đội công binh, 1 đại đội phòng không cùng Tiểu đoàn 3 thuộc trung đoàn pháo binh tiếp sau vào cuối ngày 27 với tư cách là thành phần của Kampfgruppe Kohler. Điều đó để lại cho lực lượng thuần bộ binh này có không đầy 24 giờ để xóa bỏ mối đe dọa bên sườn trái Sư đoàn bộ binh 206 trước khi phần lớn sẽ được tái triển khai xuống phía nam.

Chỉ thị của Hilpert đồng nghĩa với việc các trung đoàn của Sư đoàn cơ giới hóa 14 sẽ phải đương đầu với khủng hoảng ở mọi nơi. Trong suốt cả ngày Trung đoàn xung kích 53 đã chống lưng cho thế trận của Sư đoàn 206 ở khu vực Molodoi Tud, và mặc dù được tăng viện từ 1 tiểu đoàn bên cánh phải của Sư đoàn bộ binh 206, họ chỉ chặn được bước tiến của quân đội Liên Xô một cách may mắn. Trên cánh phải, Trung đoàn xung kích 11 giúp các đơn vị Đức trụ vững ở Trushkovo, trong khi trung đoàn tập hợp lại để mở những đợt phản kích nhằm vào mũi đột phá của quân Nga từ phía bắc và phía nam. Ngay khi Zygin tiến công ở mọi nơi, Hilpert và Hitter bịt lỗ hổng ở mọi nơi. Và căn cứ vào sức mạnh ngày càng gia tăng của Hồng quân, đối với hai viên chỉ huy Đức rõ ràng mọi lỗ hổng đơn giản là không thể bịt nổi. Vì vậy vào lúc tối muộn, Hitter ra lệnh cho các tiểu đoàn phòng thủ đầu cầu phía bắc sông Molodoi Tud chuẩn bị rút lui vào ngày hôm sau. Cùng thời gian đó, ông cho phép rút quân toàn diện dọc sông Molodoi Tud trong trường hợp bị đối phương áp đảo, nhận ra rằng chỉ có biện pháp thu ngắn chiến tuyến này mới giúp có thêm lực lượng để ngăn ngừa đổ vỡ trên toàn khu vực.

Sức ép của quân Nga gia tăng vào sáng sớm 27 tháng 11 khi 3 sư đoàn bộ binh tiếp tục tiến công với sự yểm trợ của Lữ đoàn xe tăng 81 và 28. Các sư đoàn trưởng đã cho trung đoàn thê đội hai vào chiến đấu vào cuối buổi chiều và áp lực này khiến Hitter phải đưa ra lệnh rút lui đợt đầu tiên. Ngay lập tức, Trung đoàn bộ binh 875 thuộc Sư đoàn bộ binh 158 của Đại tá Busarov và Trung đoàn bộ binh 386 thuộc Sư đoàn bộ binh 178 của Thiếu tướng Kudriavtsev bố trí dọc khu vực hạ lưu sông Molodoi Tud và Volga vẫn yên tĩnh cho đến thời điểm này vượt sông tham gia trận đánh. Quân Đức cũng rút lui từ sông Molodoi Tud, bỏ đầu cầu này lại cho Lữ

đoàn bộ binh 117 Xô-viết. Lúc này, Trung đoàn bộ binh 1235 thuộc Sư đoàn bộ binh 373 do Đại tá Sazonov chỉ huy cũng đã qua sông và tăng cường cho mũi chủ công của sư đoàn đẩy quân địch ra khỏi Malye Bredniki.

Mặc dù bị uy hiếp mạnh, đến sáng tối một lần nữa quân Đức ổn định được thế trận phòng thủ dọc theo một chiến tuyến chạy về phía đông từ khu vực nam Malye Bredniki. Hilpert hy vọng nhờ những thành công bên cánh trái, tiểu đoàn của Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland có thể tham chiến ở khu vực trung tâm vào ngày 28 tháng 11. Nếu như vậy, họ có thể ngăn phía Liên Xô tiến thêm. Còn nếu không, chắc chắn phòng tuyến sẽ sụp đổ.

Trong ngày hôm đó các đơn vị bộ binh còn lại của Sư đoàn Grossdeutschland đã chiến đấu xuất sắc bên cánh trái của Sư đoàn bộ binh 206. Trong khi Tiểu đoàn 4 tiến công từ thung lũng Dubenka, Tiểu đoàn 3 tiến vào rừng từ phía bắc, kẹp chặt đội hình Lữ đoàn bộ binh 100 Nga và buộc họ phải rút chạy khỏi rừng về sông Molodoi Tud. Đến sáng tối, mặc dù một số quân Nga tụt lại vẫn đang chiến đấu trong khu rừng phía đông sông, bộ binh cơ giới Đức đã khôi phục được trận địa ban đầu trong khu vực này. Tuy nhiên, hy vọng nhận được trợ giúp ở hướng trung tâm của Hitter đã tan thành mây khói khi vào lúc sáng tối, Tiểu đoàn 3 bắt đầu hành quân cấp tốc về phía nam, thung lũng Luchesa. Những gì nhiều nhất mà Tiểu đoàn 4 còn lại có thể làm vào buổi sáng là triển khai các đại đội tiếp viện cho Trung đoàn xung kích 301 ở khu vực trung tâm của Sư đoàn bộ binh 206. Trong khi đó, bên cánh phải của sư đoàn, Trung đoàn xung kích 11 Sư đoàn cơ giới hóa 14 phản kích đánh bật Lữ đoàn bộ binh 136 Nga khỏi mấu lồi hẹp phía tây Trushkovo. Sau đó vào buổi tối, họ thay quân cho Trung đoàn 413 Sư đoàn bộ binh 206, cho phép sử dụng lực lượng này để tăng cường cho hướng trung tâm, bảo vệ thị trấn then chốt Urdom.

Bỏ qua những thất bại ở bên cánh, Thiếu tướng Zygin cảm thấy phấn khởi trước diễn biến của ngày hôm đó, đặc biệt là việc làm chủ Molodoi Tud và bước tiến chung dọc theo khu vực trung tâm của tập đoàn quân. Lúc tối muộn ông báo cho Purkaev rằng mũi đột phá tới Urdom sẽ tiếp tục mà không có thêm các đợt tiến công ở bên cánh. Purkaev hài lòng và mong chờ tới lúc thông báo tin giải phóng Urdom cho Zhukov khi ông tới sở chỉ huy phương diện quân vào ngày hôm sau.

• Ngày 28-29 tháng 11.

Sự yên tĩnh bao trùm dọc theo bên hai bên cánh Tập đoàn quân 39 trong suốt sáng 28 tháng 11 cho đến khi một đợt pháo kích chuẩn bị khác mở màn, dọn đường cho đợt tiến công mới của Hồng quân tại khu vực trung tâm (Bản đồ 14). Chiến sự kéo dài suốt 2 ngày, nhưng bất chấp những nỗ lực lớn nhất của 3 sư đoàn bộ binh và 2 lữ đoàn xe tăng dưới quyền Zygin, đến sáng tối ngày 29 tháng 11, chiến tuyến phòng thủ của Sư đoàn bộ binh 206 Đức vẫn đứng vững và Urdom vẫn nằm trong tay quân Đức.

Các trung đoàn xung kích Xô-viết cùng những tiểu đoàn xe tăng từ Lữ đoàn xe tăng 81 và 28 đã đương đầu liên tục với các cứ điểm Đức được tổ chức xung quanh mạng lưới những ngôi làng rải rác trong khu vực có địa hình thoải không được cây cối bao phủ hoàn toàn. Tuyệt đối khiến việc hành quân và cơ động trở nên khó khăn hơn. Bộ binh cơ giới hóa Đức xuất hiện vào buổi trưa và không ngừng phản kích vào bên sườn đội hình bộ binh và xe tăng Liên Xô. Năm quyền chỉ huy Lữ đoàn xe tăng 28 và cả Lữ đoàn xe tăng 81 của Đại tá Kuz'min mới hy sinh, Đại tá Malygin điều Tiểu đoàn xe tăng 242 tiến hành càn quét rộng xung quanh cứ điểm Briukhanovo của quân Đức tới phía tây trận địa phòng thủ của đối phương ở Urdom. Tuy nhiên đơn vị đã bị 1 tiểu đoàn pháo binh và chống tăng Đức phục kích trong khu rừng phía tây thị trấn và buộc phải rút lui với những tổn thất đáng kể. Trong khi đó, Sư đoàn bộ binh 373

đánh chiếm Briukhanovo và Malygin cho Tiểu đoàn xe tăng 28 bước vào đột phá gần Lisino, tại đây họ đã đánh lui một đợt tấn công khác của bộ binh cơ giới hóa Đức được vài xe tăng hỗ trợ.

Giao tranh giằng co tiếp tục diễn ra đến sẩm tối ngày 29 tháng 11, và mặc dù một số phân đội xe tăng và bộ binh Xô-viết đã tiếp cận Urdom, tất cả đều bị đẩy lui với thương vong nặng nề. Các đơn vị xộc xệch này rút lui lúc chập tối về khu vực ngoại vi phía nam Lisino và Briukhanovo, nơi Malygin, Đại tá Sazonovov ở Sư đoàn bộ binh 373 và Đại tá Kovalenko ở Sư đoàn bộ binh 135 lên kế hoạch phối hợp tiến công Urdom vào sáng hôm sau. Hai ngày chiến đấu ác liệt đã lấy đi của 2 viên sư đoàn trưởng gần một nửa quân số và của Malygin hơn 50 phần trăm thiết giáp của tập đoàn quân. Tệ hơn nữa, hôm 28 tháng 11 Zhukov tới sở chỉ huy của cả Purkaev và Zygin để nhận báo cáo về diễn biến chiến dịch của Tập đoàn quân 39. Mặc dù hài lòng với những thành quả của Zygin, Zhukov thúc ông đẩy nhanh tốc độ tiến quân trong ngày hôm sau. Căn cứ vào những thiệt hại của tập đoàn quân, được Zhukov và Purkaev phê chuẩn, Zygin dự tính sẽ đưa Sư đoàn bộ binh 348, lực lượng dự bị chính của tập đoàn quân do Đại tá I. A. Pichev tham gia trận đánh Urdom vào ngày mai.

Đến tối 27 tháng 11, Đại tướng Hilpert, Tư lệnh Quân đoàn bộ binh XXIII đã tung ra gần như toàn bộ số dự trữ trong tay và mặc dù họ đã chiến đấu tốt, vẫn còn rất nhiều điều phải làm. Việc phải chuyển Kampfgruppe Kohler cùng với toàn bộ các đơn vị có thể sẵn sàng của Sư đoàn Grossdeutschland trừ một tiểu đoàn tới phía nam đến thung lũng sông Luchesa khiến tình hình trở nên càng khó khăn hơn, vì giờ đây Hilpert sẽ phải trông cậy vào việc điều động loanh quanh những đơn vị dự bị chiến thuật ít ỏi của mình giữa những khu vực bị uy hiếp. Đó chính xác là những gì ông đã làm vào hôm 28 tháng 11 khi quân Nga tiếp tục tiến công khu vực trung tâm. Ông triển khai phần lớn Tiểu đoàn 4 Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland cùng với tiểu đoàn công binh của sư đoàn để tăng cường cho Sư đoàn bộ binh 206. Tiểu đoàn xung kích này chiến đấu suốt ngày hôm đó xung quanh Briukhanovo và ngày hôm sau trên những ngã đường dẫn vào Urdom và đã chặn được quân Nga, dù với thiệt hại lớn. Khi màn đêm của ngày 29 tháng 11 buông xuống và quân Nga tập hợp lại cho một đòn đánh mới vào thị trấn, Hilpert ném ra đơn vị dự bị cuối cùng, tiểu đoàn trượt tuyết và một số đại đội của tiểu đoàn thiết giáp Sư đoàn Grossdeutschland để bảo vệ Urdom vào ngày hôm sau. Đến thời điểm này phần còn lại của Trung đoàn 413 xộc xệch cũng đã có thể sẵn sàng để sử dụng trong khu vực đó.

Để kết thúc ngày hôm ấy, trước nửa đêm Đại tướng Hilpert nhận được cảnh báo không rõ ràng từ Sư đoàn bộ binh 87 phòng thủ tây Rzhev về những hoạt động chuyển quân nhộn nhịp của quân Nga. Ở thời điểm này điều cuối cùng mà viên tư lệnh của Quân đoàn bộ binh XXIII muốn là một đòn đánh lớn nữa của Hồng quân tại một khu vực khác. Tập trung vào chiến sự ở Urdom, ông quyết định là sẽ chỉ lo về nó chỉ sau khi khủng hoảng ở đây đã qua.

Ngày 29 tháng 11 đã đến và đi. Zhukov đã rời sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin và Urdom vẫn nằm trong tay quân Đức. Đại tướng Purkaev nhắc Zygin về thực tế đó lúc tối muộn và nói rõ điều gì sẽ đến với những chỉ huy hứa mà không làm được. Zygin không cần thêm sự nhắc nhở nào. Ngày mai ông sẽ tập trung toàn bộ lực lượng đánh chiếm Urdom. Như để nhấn mạnh điều đó, ông ra lệnh cho tham mưu trưởng đưa sở chỉ huy tập đoàn quân tới làng Pozdniakovo chỉ cách mặt trận 10 ki-lô-mét. Ở đó ông sẽ đảm bảo cuộc tiến công giành được thắng lợi.

Bản đồ 14. Tình hình từ ngày 29 tháng 11 đến 5 tháng 12 năm 1942: Khu vực Molodot Tud.

CHƯƠNG III

THẦN CHIẾN TRANH SA LẦY

Zhukov có mặt tại sở chỉ huy tiền phương Phương diện quân Kalinin ở Staroe Bochovo vào cuối ngày 27 tháng 11. Purkaev đã chuyển tổng hành dinh tới đây vài ngày trước để theo dõi diễn biến chiến đấu ở Tập đoàn quân 22 và 41 tốt hơn. Sở chỉ huy mới nằm trong thung lũng sông Obscha, chỉ cách chiến tuyến Đức ở Belyi 15 ki-lô-mét về phía tây và cách nơi các trận đánh đang diễn ra ở thung lũng sông Luchesa hơn 30 ki-lô-mét về phía tây nam. Nằm bên trục giao thông chính tới khu vực Belyi, từ đây cũng dễ dàng tới được con đường dẫn đến khu vực Tập đoàn quân 22 chạy về phía đông bắc từ thung lũng sông Meszha tới phụ lưu của nó, sông Luchesa. Hệ thống sở chỉ huy bao gồm một mạng lưới những căn hầm đơn giản bố trí trong khu rừng thưa phía tây làng Staroe Bochovo. Khác với khu vực đầm lầy xung quanh, hầm tương đối khô ráo và không có băng.

Trong suốt buổi sáng, Zhukov theo dõi chặt chẽ tình hình chiến sự ở cả Phương diện quân Tây và Kalinin qua liên lạc vô tuyến cũng như hữu tuyến, và một loạt các sĩ quan phụ tá chạy đi chạy lại xung quanh ông để nhận hay chuyển các thông điệp tới các bộ chỉ huy khác. Cũng như Stalin, Zhukov bám sát từng diễn biến và không hề miễn cưỡng can thiệp vào các vấn đề chiến thuật. Ông hiểu rõ rằng thành công chiến dịch và chiến lược thường xuyên phụ thuộc vào những chi tiết đó, và trận đánh đang diễn ra cũng không phải ngoại lệ. Về bản chất các trận chiến căng thẳng xung quanh mấu chốt Rzhev đều vẫn mang tính chiến thuật, và nhiệm vụ ngay trước mắt của Zhukov là khiến chúng tạo ra ảnh hưởng lớn có tính chiến dịch và chiến lược. Trên thực tế điều này giải thích vì sao ông có mặt ở đây vào chính thời điểm này. Đây là lý do ông triệu tập cuộc họp vào buổi chiều.

Cuộc họp kéo dài hơn 2 tiếng đồng hồ có sự tham gia của Tư lệnh Phương diện quân Kalinin, Đại tướng Purkaev; Tham mưu trưởng, Trung tướng M. V. Zakharov; Tư lệnh Tập đoàn quân 41 và 22, Thiếu tướng Tarasov và Iushkevich cùng một đại diện của Thiếu tướng Zygin, Tư lệnh Tập đoàn quân 39. Bên ngoài, Zhukov triệu tập họ đến đây để xem xét diễn biến chiến dịch và lên kế hoạch cho các hành động tiếp theo. Trên thực tế, mặc dù không để lộ ra nhưng vấn đề mà Zhukov quan tâm nhất là yêu cầu bất cứ sự hỗ trợ nào có thể cho bộ đội của Thiếu tướng Kiriukhin đang chiến đấu ở sông Vazuza. Trong khi không rõ liệu Kiriukhin có đủ sức để phát triển tiếp không, ông biết chắc chắn rằng chiến dịch phải được tiếp tục và Zhukov hiểu chỉ có thể làm được điều đó nếu các tập đoàn quân của Purkaev giành được thêm thắng lợi. Nhiệm vụ của ông là đảm bảo cho họ thành công.

Zhukov bắt đầu cuộc họp bằng việc tự mình trình bày diễn biến ở khu vực Tập đoàn quân 20. Chủ tâm nói giảm đi những khó khăn của Kiriukhin, ông nhấn mạnh cơ hội lớn mà Phương diện quân Kalinin có để đánh sụp cánh tây của mấu chốt Rzhev. Sau đó ông nghe các chỉ huy tập đoàn quân dưới quyền Purkaev báo cáo tình hình hiện tại và giải trình những dự tính trong tương lai. Thiếu tướng Tarasov, người lạc quan nhất trong số đó tập trung vào thắng lợi của quân đoàn cơ giới Solomatina và tự hào báo cáo về bước tiến hiện tại của mũi thọc sâu do Đại tá Dremov tiến hành ở phía đông Belyi. Tarasov đã bị thuyết phục là quân Đức xung quanh Belyi sắp bị tiêu diệt và Solomatina có thể sớm thọc về phía đông tới Sychevka từ sông Nacha. Điều này chắc chắn sẽ làm giảm sức kháng cự của quân địch trên hướng Tập đoàn quân 20, ông nói thêm. Zhukov liên tục cắt ngang Tarasov với nhắc nhở rằng ông phải tập trung vào nhiệm vụ thọc sâu của mình. "Hơn nữa", Zhukov nói, "phải đảm bảo việc phòng vệ hai bên cánh vì lực lượng dự bị Đức chắc chắn sẽ có mặt trong khu vực của đồng chí". Để nhấn mạnh điều này,

Zhukov dẫn ra những thông tin mới của tình báo Stavka cho biết giao thông trên bộ đã gia tăng trong khu vực hậu tuyến quân Đức dọc theo các trục đường chạy từ Smolensk và Dukhovshchina tới mặt trận Belyi. Tuy nhiên, không điều gì Zhukov nói có thể làm giảm sự lạc quan của Tarasov.

Thiếu tướng Iushkevich ở Tập đoàn quân 22 cũng lấy sự phấn khích của Tarasov. Ông chỉ ra rằng mặc dù có khó khăn do thời tiết xấu và địa hình không thuận lợi nhưng Thiếu tướng Katukov rất cục cựa cũng đã tới được thung lũng sông Luchesa. Iushkevich phác họa kế hoạch đánh chiếm ổ đề kháng cuối cùng của quân Đức ở Starukhi và cho biết ông "hy vọng" Katukov đến được đường Olenino trong vòng 48 giờ tới. Zhukov, người luôn luôn hoài nghi khó chịu trước từ "hy vọng" nói rằng việc Katukov phải tới được con đường trong vòng 24 giờ là vô cùng quan trọng. Ông tận dụng cơ hội này để chỉ ra những gì mà quân đoàn cơ giới của Katukov có thể làm khi đã đến được trục đường trên. Sau khi xem xét lại các phương án triển khai quân đoàn Katukov, Zhukov nói một mũi thọc sâu về phía bắc sẽ uy hiếp quân Đức ở Olenino và một mũi xuống phía nam sẽ đảm bảo cho sự sụp đổ của Belyi. Căn cứ vào tính chất quan trọng của mũi đội phá Solomatin, Zhukov thiên về phương án thứ hai. Tuy nhiên để làm được điều này, trước tiên nó yêu cầu Katukov phải tới được đường Olenino-Belyi. Một lần nữa Zhukov "động viên" khen thưởng Iushkevich nếu họ làm được điều đó trong vòng 24 giờ.

Như đại diện Tập đoàn quân 39 báo cáo với Zhukov, Zygin hầu như không thể dập tắt cơn bức bối vì không thể phát triển các thắng lợi trước đó bên cánh và do bước tiến chậm chạp tới Urdom trên khu vực trung tâm của tập đoàn quân. Purkaev nhanh chóng chen vào để giải thích lý do dồn sức vào việc tiến công Urdom với phí tổn là những "thắng lợi cục bộ" ở đâu đó. Zhukov chấp nhận sự bào chữa này, nói rằng chính ông đã ra lệnh tập trung vào hướng chủ công. Sau đó Zhukov nhắc lại yêu cầu mà Purkaev từng đưa ra cho Zygin là nhiệm vụ chính của tập đoàn quân là thu hút tối đa lực lượng địch, ông cũng nói thêm mặc dù việc đánh chiếm Olenino là tốt nhưng nó không quá quan trọng. Ngoài ra, Zhukov bổ sung, nếu mũi tiến công của Zygin thất bại - điều mà ông vội vàng lưu ý là không hề mong muốn, Tập đoàn quân 30 của Thiếu tướng Kolpakchi đối diện Rzhev sẽ đảm nhiệm chiến đấu.

Sau đó một cuộc thảo luận dài đã diễn ra xung quanh các lựa chọn cho mỗi tư lệnh tập đoàn quân, Zhukov đã đóng vai trò chủ động, gợi ý về phương án này hay phương án kia. Trong suốt thời gian đó, ông vẫn cẩn thận nhắc lại tầm quan trọng của việc cho phép Solomatin cùng Katukov sự linh động hoàn toàn mà họ cần để hoàn thành nhiệm vụ trọng yếu của mình. Chỉ một sự phát triển toàn diện của 2 quân đoàn cơ giới vào sâu trong hậu phương quân Đức mới đảm bảo chiến thắng, và đó là điều Zhukov yêu cầu phải làm được.

Vào cuối cuộc họp, Zhukov đưa ra những chỉ dẫn quý báu cho các sĩ quan. Một lần nữa, ông ra lệnh cho Tarasov giúp Solomatin tiếp tục tiến lên và tăng viện cho họ bất cứ lực lượng nào cần thiết để tới được Andreevskoe bên sông Dnepr. "Chẳng có gì tốt bằng điều đó", ông nói thêm. Quay sang Iushkevich, ông nói rằng sử dụng một quân đoàn cơ giới để tiêu diệt một thị trấn được phòng thủ không phải là cách hợp lý. Hãy để bộ binh lo việc đó. Trong lúc ấy, phải tìm cách để quân đoàn Katukov đi vòng qua và tới được đường Olenino-Belyi. Khi đã đạt được điều này, Zhukov chỉ thị Katukov nhanh chóng tiến về phía đông nam để hội quân với Solomatin, bao vây quân Đức ở Belyi và cùng Solomatin tiến về Andreevskoe. Như để thanh minh cho quyết định lấy đi quân đoàn cơ giới thứ hai của Tarasov lúc trước, Zhukov nhắc tới những thắng lợi mà Tập đoàn quân xung kích 3 của Purkaev đã giành được ở phía tây, tại Velikie Luki. Cuối cùng, ông nói với đại diện của Zygin rằng Tập đoàn quân 39 phải đẩy nhanh tốc độ tiến quân tới Urdom và Olenino. Rõ ràng đòn đột kích của họ đã thu hút nhiều lực lượng dự bị chiến dịch của đối phương, ông nói, vì quân báo đã phát hiện các đơn vị thuộc 3 sư đoàn

cơ động Đức trong khu vực và đó là hơn một nửa số dự trữ mà tình báo Stavka nhận định Tập đoàn quân 9 Đức có thể tung ra. Vì vậy, áp lực không ngừng nghỉ của Tập đoàn quân 39 sẽ gây ra sự sụp đổ ở đâu đó trên tuyến phòng thủ của kẻ địch.

Hài lòng vì đã truyền đạt một cách rõ ràng tới cấp dưới, Zhukov cho dừng cuộc họp vào cuối buổi chiều. Tối hôm đó, trong khi các tư lệnh tập đoàn quân trở về sở chỉ huy của mình, Zhukov lên máy bay tới Tập đoàn quân 39. Bất chấp không khí tích cực của cuộc họp chỉ vừa mới kết thúc, ông vẫn lo lắng về tình hình nghiêm trọng ở Tập đoàn quân 20. Trên thực tế, Zhukov cảm thấy màn đầu của trận đánh dọc sông Vazuza đã thất bại. Giờ thành công chỉ có thể đạt được nếu như Phương diện quân Kalinin tiếp tục phát triển những thắng lợi của mình thật mạnh mẽ. Nếu như thế, ông vẫn còn lực lượng bổ sung để tăng cường cho Tập đoàn quân 20 tiến công Sychevka. Còn nếu không, toàn bộ Chiến dịch "Sao Hỏa" sẽ trở nên vô dụng. Tệ hơn nữa, Zhukov đột ngột nghĩ, khi đó Chiến dịch "Sao Mộc" cũng sẽ bị hủy bỏ và tập đoàn quân xe tăng của Rybalko chắc chắn sẽ được điều xuống phía nam, nơi chiến thắng đã trở nên rõ ràng. Cụm quân Trung tâm sẽ tiếp tục tồn tại, và thành công của Vasilevsky sẽ mãi mãi được ghi dấu trong lịch sử quân sự Xô-viết trong khi "Sao Hỏa" và "Sao Mộc" bị lãng quên. Tệ hơn nữa, vào đầu buổi tối hôm đó đích thân Stalin đã gọi cho Zhukov ở sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin để nhắc về những tin tức mới nhất liên quan tới thắng lợi ở Stalingrad. Sau đó, khi máy bay của Zhukov hạ cánh trên đường băng bằng đất gần sở chỉ huy Tập đoàn quân 39, ông quyết định Tập đoàn quân 30 của Kolpakchi cũng sẽ phải tham gia tiến công.

CỐI XAY THỊT SYCHEVKA

• Ngày 29 tháng 11.

Ngay sau nửa đêm, Thiếu tướng Kiriukhin, Tư lệnh Tập đoàn quân 20 nhận được điện của Zhukov, lệnh cho Quân đoàn xe tăng 6 của Đại tá Arman phá vây trở về bên này đường Rzhev-Sychevka. Mặc dù Thượng tướng Konev đã rời sở chỉ huy Phương diện quân Tây một giờ trước đó và hiện đang trên đường tới vị trí chỉ huy tiền phương, không nghi ngờ gì là ông cũng đã đọc bức điện này. Dù thế nào, Kiriukhin dự kiến Konev sẽ tới tập đoàn quân của ông vào buổi sáng. Ông hy vọng đến lúc ấy Arman có thể đưa quân đoàn xe tăng xộc xệch của mình ra khỏi vòng vây dày đặc của quân Đức. Kiriukhin đã trao đổi với Thiếu tướng Kriukov, Quân đoàn trưởng 2 kỵ binh Cận vệ và yêu cầu ông làm mọi thứ có thể để giúp Arman rút lui. Thông điệp tương tự cũng được chuyển tới Lữ đoàn xe tăng 100 và các đơn vị khác trong khu vực đầu cầu vẫn còn nằm trong phạm vi hỗ trợ tới đường Rzhev-Sychevka. Tuy nhiên, chỉ trong vài giờ, đối với tất cả rõ ràng cuộc rút quân của Arman sẽ không phải một nhiệm vụ đơn giản.

Sau nửa đêm, Đại tá Arman tập trung không đầy 50 xe tăng còn lại của mình và tìm cách di chuyển về hướng đông tới nam Lozhko trong đêm. Ông để lại đằng sau và phía tây đường các đơn vị bộ binh thuộc lữ đoàn cơ giới hóa trực thuộc quân đoàn cùng những phân đội kỵ binh thuộc quân đoàn Kriukov bị cắt rời làm hậu vệ. Ở phía nam và tách biệt với Arman, Sư đoàn kỵ binh 20 do Đại tá Kursakov chỉ huy cùng bộ phận còn lại của Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3 cũng tiến về phía đông qua tuyết dày. Tuyết rơi nhiều cùng với bóng đêm đen kịt và các cứ điểm lờ lợm của quân Đức dọc theo đường cao tốc đã cản trở cuộc hành quân của họ. Không thể tiêu diệt được chúng và vẫn nằm ngoài tầm chi viện của pháo binh, 3 lữ đoàn xe tăng của Arman nhanh chóng báo cáo họ đang cạn nhiên liệu. Kết quả là trước khi trời sáng ông phải từ bỏ nỗ lực phá vây và rút vào khu rừng phía tây đường.

Lúc bình minh ngày 29 tháng 11, Chính ủy Quân đoàn xe tăng 6 P. G. Grishin báo cáo tình hình qua điện đài cho Hội đồng quân sự Phương diện quân Tây: "Trong đêm 29 tháng 11 các

đơn vị hậu cần [của quân đoàn] đã không vượt được đường. Các đơn vị xe tăng đã vượt quá các vị trí [của hậu cần] qua khu rừng phía tây nam Lozhki. Bộ đội đã sử dụng hết lương thực và nhiên liệu cùng đạn dược đang cạn kiệt. Đề nghị các đồng chí đẩy nhanh việc giải tỏa một hành lang cho các hậu cần hoặc tiếp tế mọi thứ cần thiết bằng đường không. Các đơn vị đã thu được nhiều chiến lợi phẩm, bao gồm cả máy bay". Lúc này Arman và Grishin hầu như không thể làm gì khác cho đến khi nhận được trợ giúp.

Trợ giúp đang đến với họ, và đó là Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 dưới quyền Thiếu tướng Kriukov, người đã được giao nhiệm vụ tổ chức. Sau khi nhận được chỉ thị giải vây cho Arman từ Kiriukhin, Kriukov ra lệnh cho quân đoàn tập hợp lại ở phía nam Arestovo và chuẩn bị để khi bình minh lên sẽ nhanh chóng tiến về phía tây qua một hành lang hẹp giữa Maloe Kropotovo và Podosinovka. Tuy nhiên Kriukov nhanh chóng nhận ra quân đoàn sút mẻ của mình không thể làm được điều này. Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3 nói riêng và toàn quân đoàn nói chung đơn giản là quá yếu để mở một cuộc tiến công lớn. Họ đã mất gần 1 phần 3 người ngựa, và lúc này chỉ còn vừa vặn hơn 5.000 quân.

Vì vậy Kriukov yêu cầu Kiriukhin mọi sự hỗ trợ có thể và do đó phương án đột kích của quân đoàn được thay đổi. Lúc này, cuộc tiến công sẽ bắt đầu khi trời sáng thay vì trong đêm. Thêm vào đó, trong khi cuộc đột kích có nhiệm vụ giải vây cho quân đoàn xe tăng, nó cũng sẽ đồng thời giáng đòn vào các cứ điểm Đức trong đầu cầu Vazuza. Quân đoàn Kriukov sẽ dẫn đầu, được yểm trợ bên sườn bởi tất cả những đơn vị bộ binh và xe tăng sẵn sàng trong khi bộ đội Tập đoàn quân 20 sẽ tấn công trước vào các mục tiêu được chỉ định trong khu vực của mình. Kriukov dự tính - ít nhất là trên lý thuyết - rằng kỵ binh sẽ chọc thủng tuyến phòng thủ giữa các cứ điểm chết chóc của địch, trong khi Tập đoàn quân 20 yểm trợ cho họ bằng cách tiến công vào chính cứ điểm đó. Về cơ bản, đòn công kích này trở thành nỗ lực lớn cuối cùng của Tập đoàn quân 20 nhằm phá vỡ vòng vây rắn chắc của quân Đức, giải tỏa cho quân đoàn Arman và chuyển bại thành thắng.

Quân đoàn Kriukov, Lữ đoàn xe tăng 100 của Arman cùng Sư đoàn bộ binh 247, Cận vệ 1 và Cận vệ 20 mới tới sẽ tiến công ở khu vực trung tâm. Trong khi đó, Sư đoàn bộ binh 326, Cận vệ 42 và 251 ở khu vực Vasel'ki-Grediakino trên cánh trái và Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 tăng cường (với Sư đoàn bộ binh 354 và Cận vệ 26 cùng Lữ đoàn bộ binh 148 và 150) đột phá dọc theo cánh trái từ Zherebtsovo tới Khlepen'.

Lúc 06 giờ 25, pháo binh Tập đoàn quân 20 mở màn đợt bắn phá dữ dội xuống các vị trí xung quanh Podosinovka. Mười lăm phút sau, Trung đoàn kỵ binh Cận vệ 16 thuộc Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 4 của Đại tá G. I. Pankratov lao qua màn sương mù lạnh giá xung phong thẳng vào mũi nhọn phòng thủ của thị trấn, theo sau là bộ binh Sư đoàn 247 do Thiếu tướng G. D. Mukhin chỉ huy. Sư đoàn bộ binh 247 đang thực hiện nỗ lực tấn công lần thứ 5 trong cũng từng ấy ngày (Bản đồ 15). Lúc 07 giờ 00, Trung đoàn kỵ binh Cận vệ 11 của Pankratov tập trung trong khu rừng thưa phía nam Maloe Kropotovo 500 mét và dưới sự yểm trợ của Tiểu đoàn kỵ binh pháo Cận vệ độc lập 4 và 5, họ tiến công quân Đức phòng thủ trong làng. Đồng thời bộ binh Sư đoàn cơ giới hóa Cận vệ 1 của Thiếu tướng Reviakhin tiến đánh từ phía đông cùng với những chiến xa của Lữ đoàn xe tăng 31 do Đại tá V. E. Grigor'ev chỉ huy. Chiến sự ác liệt nhanh chóng bùng nổ trên toàn mặt trận. Hai trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 247 của Mukhin đột kích các vị trí ở Zherebtsovo và bộ phận còn lại của Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 tiến công Nikonovo từ phía nam. Cũng gần như cùng lúc đó, Sư đoàn bộ binh Cận vệ 20 dưới quyền Thiếu tướng I. F. Dudrev mới tới mở hai mũi tiến công, một nhằm vào Nikonovo từ phía đông và một nhằm vào Bol'shoe Kropotovo. Trong khi quân Đức giữ Bol'shoe Kropotovo đang bận rộn đối phó với đòn đánh từ chính diện, Lữ đoàn xe tăng 100 của Đại tá Ivanov lao về hướng đông qua

những khu rừng vẫn còn phủ đầy thi thể các kỵ sĩ và ngựa ngã xuống chỉ vài ngày trước, tiến về phía nam thị trấn.

Toàn bộ khu vực trung tâm chìm trong lửa và âm thanh chiến trận, và giao tranh quyết liệt nhanh chóng lan sang hai bên cánh khi gần như mọi đơn vị Xô-viết bước vào tiến công. Những đợt xung phong của kỵ binh đã diễn ra dũng cảm nhưng nỗ lực kiên quyết này thất bại ngay từ lúc khởi đầu. Quân Đức bám chắc trận địa, liên tục trút những trận mưa đạn chính xác vào hàng ngũ kỵ binh và bộ binh Xô-viết. Pháo binh Đức vốn đã có nhiều ngày chuẩn bị đã dồn sức nặng của chúng vào cuộc tàn sát, bắn phá đội hình tiến công và dội hỏa lực chết chóc tương tự xuống các khu vực tập kết lực lượng của quân Nga xung quanh Novaia Grinevka và Arestovo. Khu vực bàn đạp đơn giản là quá hẹp để bảo vệ cho họ. Bất chấp điều đó, trong cả ngày hôm ấy bộ đội Liên Xô tiếp tục tấn công mãnh liệt vào hệ thống phòng thủ tưởng như không thể xuyên thủng của đối phương.

Hai trung đoàn kỵ binh dưới quyền Pankratov liên tiếp đột kích Maloe Kropotovo và Podosinovka, và khi ngựa bị chết, các kỵ sĩ chiến đấu cùng với lính bộ binh. Chỉ trong vòng một ngày, 490 kỵ binh cùng 149 ngựa tử trận và bộ binh còn bị tổn thất lớn hơn. Đến cuối ngày cả 2 ngôi làng vẫn nằm trong tay kẻ địch. Số phận tương tự cũng chờ đợi những người lính bộ binh của Reviakhin và Mukhin. Dù đã cố gắng hết sức, họ cũng không bẻ gãy được sức kháng cự của các cứ điểm Đức. Một cuốn sử của Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 sau này mô tả lại sơ sài trận đánh Maloe Kropotovo: “Các đợt tiến công liên tiếp đều không thành công. Cả hỏa lực pháo binh bắn từ những vị trí trống trải lẫn hỏa lực trực xạ từ pháo binh trung đoàn đều không chế áp được vô số lô cốt và xe tăng nấp trong công sự. Sau khi bộ binh bị thiệt hại đáng kể và mất 8 xe tăng, các chiến sĩ Cận vệ của trung đoàn đào công sự trên tuyết”. Trong 3 ngày chiến đấu, sư đoàn Reviakhin đã tổn thất hơn 60% trên tổng quân số 9.000 người lúc ban đầu. Tuy nhiên bất chấp việc đã bị tiêu hao lớn, sư đoàn nhận được mệnh lệnh mới yêu cầu tiếp tục tiến công vào hôm sau.

Ở những nơi khác trong khu vực đầu cầu, Tập đoàn quân 20 cũng hầu như không đạt được thành công. Lữ đoàn xe tăng 100 của Đại tá Ivanov mất đi sự chi viện của bộ binh đã bị bật trở về vị trí xuất phát ban đầu với một vài thiệt hại, nhưng Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 đã thương vong rất lớn trong những đợt tấn công vô ích dọc theo cánh nam của đầu cầu. Dọc theo cánh bắc, những đợt đột kích không ngừng của Sư đoàn bộ binh 251 và Cận vệ 42 vào một tiểu đoàn xung kích thiết giáp Đức duy nhất ở Grediakino đã chia cắt hậu tuyến của kẻ địch và đẩy bộ binh Đức bên cánh trái dài của chúng về Vasel’ki. Tuy nhiên cái giá phải trả là thêm nhiều bộ binh hy sinh và 7 xe tăng bị phá hủy. Ở đây phòng tuyến Đức chắc chắn sẽ sụp đổ, Kiriukhin nghĩ. Đối với ông, thắng lợi cục bộ này che khuất hết thất bại to lớn ở những nơi khác của khu vực bàn đạp. Sự tự lừa dối bản thân này cộng với sự đe dọa từ Zhukov đã thuyết phục ông tiếp tục những đòn công kích vô vọng.

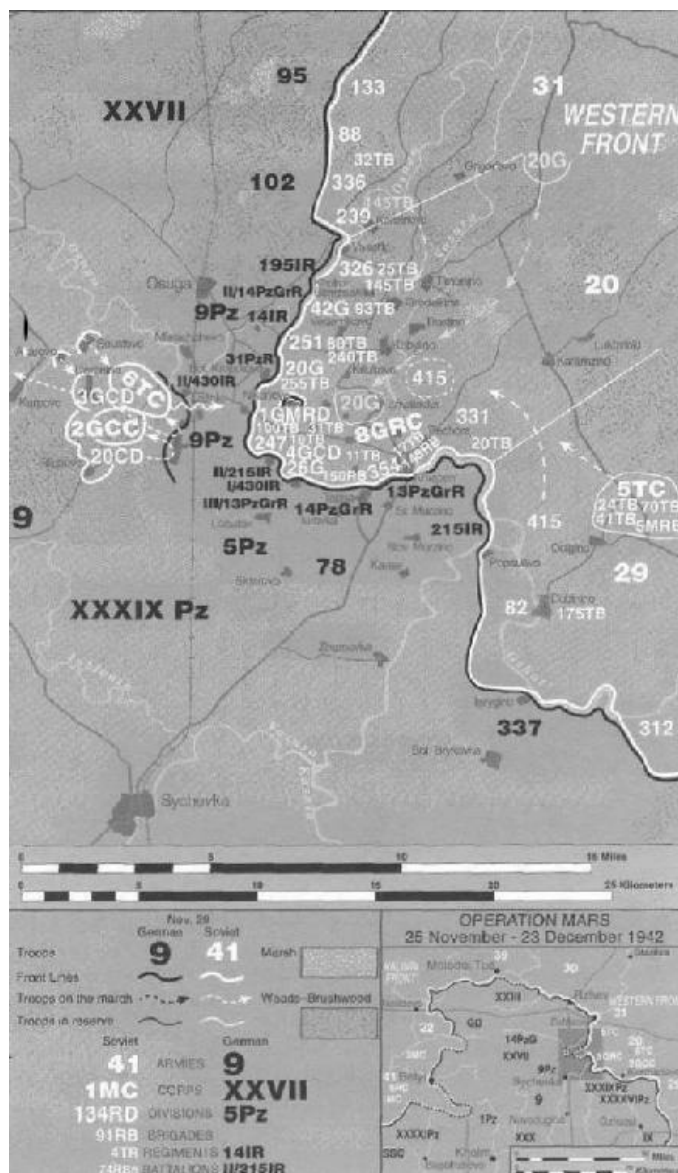
Được khích lệ bởi những âm thanh chiến trận phía trước và bởi những mệnh lệnh và chỉ thị mới từ Konev và Kiriukhin, yêu cầu họ chiến đấu chủ động hơn, Quân đoàn xe tăng 6 và Sư đoàn kỵ binh 20 đang bị cô lập dồn sức mạnh ít ỏi còn lại của mình vào trận đánh. Đại tá Arman đã làm vậy một cách miễn cưỡng. Ông thử thăm dò hệ thống phòng thủ Đức ở Lozhki, mất thêm 2 chiến xa và một lần nữa rút lui vào rừng, hoàn tất chỉ thị. Đại tá Kursakov, Sư đoàn trưởng 20 kỵ binh thì hành động kiên quyết hơn, hay có thể là thiếu thận trọng hơn. Vào sáng sớm ngày 29 tháng 11, ông cho sư đoàn đã suy yếu của mình hội quân với Trung đoàn kỵ binh Cận vệ 12 thuộc Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3. Toàn bộ có 8 tiểu đoàn kỵ binh với 68 trung liên và đại liên, 20 súng trường chống tăng cùng 21 dã pháo và súng cối với tổng số 4.000 người. Lực lượng này chiếm lĩnh một chu vi phòng thủ 8 ki-lô-mét trong rừng, đối diện với quân Đức ở

phía bắc, đông và nam. Sau đó Kursakov tổ chức một phân đội nhỏ từ Trung đoàn kỵ binh 103 do Thiếu tá S. P. Zhurba chỉ huy và lệnh cho đơn vị này tấn công quân Đức ở Lozhki và Belokhvostovo dọc theo đường Rzhev-Sychevka. Zhurba chiếm được cả hai nhưng ngay sau đó phải bỏ Lozhki vì bị bộ binh Đức phản kích. Sau khi phân đội xộc xệch của Zhurba trở về, Kursakov cho bộ đội tiến lên phía bắc nhằm bắt tay với Arman trong khu rừng phía tây đường và chờ lệnh mới.

Trong khi tuyến phòng thủ Vazuza đứng vững suốt ngày hôm đó, quân Đức cũng đã bị tiêu hao đáng kể và câu hỏi đặt ra là liệu một số cứ điểm sẽ còn giữ được thêm bao lâu trước những đợt tiến công không ngừng. Nikonovo và Maloe Kropotovo đặc biệt bị uy hiếp và chỉ huy các cứ điểm này lần đầu tiên đã phải cân nhắc đến việc bỏ trận địa. Tình hình nghiêm trọng nhất ở Grediakino, nơi Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 14 của Thiếu tá Steiger lúc này đã hoàn toàn bị bao vây và đang thiếu hụt cả về quân số, lương thực lẫn đạn dược. Tệ hơn nữa, nó không thể tiếp tục liên lạc với trung đoàn. Suốt ngày hôm đó và trong lúc những đợt tiến công không ngừng đang diễn ra, không quân Đức thả dù tiếp tế xuống thị trấn. Trong khi điều này giúp ngăn ngừa thảm họa thì nó không đủ để cải thiện tình thế của Steiger. Lúc 15 giờ 52 Steiger báo về sư đoàn bằng điện đài: "Nhiên liệu và đạn dược đã hoàn toàn cạn kiệt. Cần được hỗ trợ thực sự". Lúc 16 giờ 25 anh ta cho biết thêm, "Phần lớn binh lính đã mệt mỏi, ốm và kiệt sức do giao tranh. Yêu cầu chi viện khẩn cấp". Trao đổi tiếp tục diễn ra suốt ngày hôm đó khi Steiger tuyên bố mình không đủ lực lượng để bắt tay với các đơn vị tiếp tế hay giải vây. Tuy nhiên, tiểu đoàn đã bị tiêu hao khủng khiếp này vẫn đứng vững suốt đêm và sang cả ngày hôm sau.

Tình hình ở mũi của đầu cầu cũng trở nên gay go khi xe tăng và sau đó là bộ binh Nga tràn ngập các chốt cảnh giới dọc đường Rzhev-Sychevka, nhanh chóng chiếm Lozhki và uy hiếp cầu quan trọng qua sông Osuga. Tuy vậy Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 430 đã tung ra lực lượng dự trữ cuối cùng và tái chiếm thị trấn vào cuối ngày sau một trận đánh giáp lá cà quyết liệt. Chiến sự ở đây và dọc theo cánh bắc đầu cầu diễn ra căng thẳng đến mức sau khi trời tối, Thiếu tướng Metz chỉ huy Sư đoàn thiết giáp 5 Đức đã phải chuyển sư đoàn bộ của mình từ Bol'shoe Kropotovo nóng bỏng tới một địa điểm tương đối an toàn là Miasishchevo, ngôi làng nhỏ nằm bên bờ bắc sông Osuga đối diện Lozhki. Mặc dù không phải là rõ ràng ngay lúc đó nhưng hành động này báo hiệu khởi đầu của đợt rút lui mới sẽ diễn ra vào ngày hôm sau. Các đợt công kích đã gây thiệt hại nặng nề cho quân phòng thủ và hiển nhiên là giai đoạn quyết định của trận đánh đang đến gần.

Đó là vì Thượng tướng Konev và Thiếu tướng Kiriukhin, bị những bức điện từ Zhukov thúc ép đã quyết định tiếp tục tiến công trong ngày hôm sau bất chấp những tổn thất ghê gớm. Tối 29 tháng 11 cả Phương diện quân Tây và Tập đoàn quân 20 đưa ra các chỉ thị mới cho các đơn vị trực thuộc, yêu cầu đẩy mạnh đột phá các mục tiêu đã được chỉ định và tiêu diệt hệ thống phòng thủ Đức bằng mọi giá. Lần này họ ra lệnh dứt khoát cho Đại tá Arman và Kursakov phải phá vây về phía đông đường Rzhev-Sychevka bất kể sức kháng cự của kẻ địch và thương vong thế nào. Như vậy, Zhukov đã kết luận là trận chiến tiêu hao này sẽ phải đi đến tận cùng cái kết thúc có thể không đoán trước được của nó.

Bản đồ 15. Tình hình từ 29 tháng 11 đến 1 tháng 12 năm 1942: Khu vực Sychevka.

- 30 tháng 11.

Không hề chậm trễ, sau nửa đêm cuộc tiến công của quân đội Xô-viết tiếp tục ở tất cả các khu vực, được hỗ trợ bởi một đợt pháo hỏa dữ dội và đến sáng có thêm sự tham gia của không quân. Các cứ điểm Đức bị bao vây bên trong và dọc theo chu vi của đầu cầu trở thành mục tiêu đầu tiên. Ở Grediakino, Sư đoàn bộ binh Cận vệ 42 bắt đầu tấn công ngay sau 02 giờ 00 với sự yểm trợ của những xe tăng còn lại. Tuy nhiên đến 03 giờ 00 quân Đức đã đẩy lui đợt xung phong đầu tiên và tiêu diệt thêm 6 xe tăng Nga. Sau khi bình minh lên máy bay Đức đã đập nát nhiều đợt tiến công khác trước cả khi Hồng quân tiếp cận được rìa làng. Rốt cục, đến 10 giờ 25 Sư đoàn Cận vệ 42 cũng đưa được xe tăng và pháo binh lên các vị trí có thể bắn trực xạ vào chu vi ngôi làng mà Thiếu tá Steiger báo cáo “không thể giữ thêm được”. Năm phút sau Steiger cho biết thêm, “Phải cho không quân tới đây, nếu không chúng tôi sẽ bị tiêu diệt”. Trung đoàn của anh ta do dự một lúc, rồi đến 11 giờ 30 họ ra lệnh cho Steiger phá vây về phía tây. Vì điều này hiển nhiên là không thể thực hiện vào ban ngày nên Steiger tuyên bố họ chỉ có thể làm thế trong trường hợp pháo binh Đức có thể cung cấp sự chi viện cần thiết. Trong khi đó, với sự yểm trợ được chào đón của không quân, tiểu đoàn Steiger tiếp tục bám giữ suốt buổi chiều khi quân Nga lại tiến đánh.

Tình hình cũng trở nên nghiêm trọng ở Nikonovo, Bol'shoe Kropotovo và Maloe Kropotovo. Sư đoàn bộ binh Cận vệ 20 do Dudarev chỉ huy phối thuộc cho Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận

vệ 1 của Reviakhin liên tiếp đột kích bằng chiến xa và bộ binh, và trong trận đánh ác liệt những người lính Xô-viết cuối cùng cũng đột nhập được vào làng. Đại tá Hochbaum bị thương nặng và quân Đức rút bỏ phần lớn ngôi làng cho đến khi lực lượng ứng cứu của Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 430 phản công và tái chiếm trận địa vào cuối buổi chiều. Đồng thời, Sư đoàn bộ binh Cận vệ 20 được Lữ đoàn xe tăng 100 do Đại tá Ivanov chỉ huy hỗ trợ một lần nữa xung phong vào các vị trí xung quanh Bol'shoe Kropotovo. Họ tìm cách chiếm ngôi làng và bắt tay với bộ phận còn lại của Quân đoàn xe tăng 6 lúc đó cũng tiếp tục được chỉ thị phá vây qua Lozhki về phía đông. Lần này Hồng quân tiến công phía bắc làng và vấp phải kẻ địch ở Maloe Petrakovo, nằm nhô lên khoảng 1 ki-lô-mét so với Bol'shoe Kropotovo. Bị kẹp giữa hỏa lực lướt sườn từ hai ngôi làng, đợt tiến công này một lần nữa thất bại với thương vong lớn.

Quân đoàn xe tăng do Đại tá Arman chỉ huy cũng gặp vấn đề tương tự. Với rất ít nhiên liệu và đạn dược còn lại, Arman tổ chức lại đơn vị và lặng lẽ bỏ qua các vị trí Đức ở Lozhki - nơi ông bị bắn mạnh từ bên sườn và hướng về phía đông, vượt đường Rzhev-Sychevka và di chuyển qua rừng tới Bol'shoe Kropotovo. Lúc bình minh ông đột kích qua trận mưa đạn vừa mới tàn sát những người lính bộ binh và tankist của Sư đoàn bộ binh Cận vệ 20 và Lữ đoàn xe tăng 100. Kết quả có thể đoán được ngay. Bộ đội của Arman thiệt hại nặng, bao gồm gần như toàn bộ số xe tăng và xe cơ giới còn lại mà ông đã phải vứt bỏ trong cuộc phá vây đẫm máu do thiếu nhiên liệu. Tư lệnh chính thức của quân đoàn, Thiếu tướng Getman sau này viết, "Hàng chục chiến sĩ ta hy sinh anh dũng trong trận đánh ác liệt, trong số đó có cả chỉ huy của Lữ đoàn xe tăng 200 và Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 6, Trung tá Anh hùng Liên Xô V. P. Vinakurov và Chính ủy tiểu đoàn cao cấp^[14] E. F. Rybalko, người đã ngã xuống trong khi dẫn đầu xung phong". Những người sống sót ít ỏi nhanh chóng nhập với Lữ đoàn xe tăng 100 xộc xệch trong khu tập kết mới phía đông sông Vazuza. Thật khó tin, chỉ trong vòng 2 tuần sau khi được tái tổ chức và trang bị quân đoàn sẽ lại bước vào chiến đấu trên chính khu vực đẫm máu đó.

Trong khi ấy, các đơn vị còn lại của Thiếu tướng Kriukov được tập trung lại một lần nữa tấn công Maloe Kropotovo và Podosinovka cùng Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 và Sư đoàn bộ binh 247 và một số lượng nhỏ xe tăng yểm trợ. Lúc đầu đòn đột kích mãnh liệt này có vẻ thành công. Bộ đội Xô-viết chiếm được toàn bộ Maloe Kropotovo trừ khu vực phía bắc và Sư đoàn bộ binh 78 Đức phòng thủ phía nam đã báo cáo ngôi làng thất thủ. Tuy nhiên không phải là trong trường hợp này. Tiểu đoàn thám báo K-55 của Sư đoàn thiết giáp 5 cùng Trung đoàn xung kích 430 Đức chốt giữ một bàn đạp trong làng và đã gây thương vong nặng nề cho đối phương. Một tài liệu Đức ghi lại:

Ngày 30 tháng 11, sau một đợt pháo hỏa chuẩn bị mạnh như thường lệ, quân Nga có 1 trung đoàn bộ binh và khoảng 45 chiến xa đột phá vào Maloe Kropotovo (cánh phải của Sư đoàn 5 thiết giáp, ngay phía bắc khu vực của Trung tá Reissinger), đồng thời tung những lực lượng mạnh bao gồm cả chiến xa vào thung lũng phía tây nam thị trấn. Nhằm kết liễu mối đe dọa bên sườn trái, Keissinger cử Đại úy Kohler với đại đội huấn luyện, 1 đại đội thiết giáp và 4 đại bác tự hành xung kích đối phó. Trưa hôm đó, Kohler gây bất ngờ cho kẻ địch, vòng qua chúng ở bên trái và trong vòng 20 phút quân Nga đã mất khoảng 1 tiểu đoàn, 20 chiến xa, 7 đại bác chống tăng và 2 đại bác phòng không. Thành công này không cho Kohler được nghỉ ngơi, vì anh còn phải giải quyết tình hình ở Maloe Kropotovo. Cuộc hành binh mạnh mẽ này còn có sự tham gia của Tiểu đoàn 2 Trung đoàn 18 [Sư đoàn bộ binh 6], những người đã đột ngột tấn công từ hướng tây bắc. Tại đây quân Nga cũng bị bất ngờ và phải rút về phía tây.

Cũng giống các mũi khác, đòn tiến công phối hợp của Kriukov và Reviakhin kết thúc đẫm máu với một số lớn người ngựa tử trận và xe tăng bị phá hủy. Lữ đoàn xe tăng 31 hỗ trợ Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 đã bị xóa sổ trong trận đánh và gần như biến mất khỏi danh

sách các đơn vị tác chiến.

Trong khi giao tranh dữ dội đang diễn ra, Kriukov triển khai Trung đoàn kỵ binh Cận vệ 11 về phía bắc để giúp Quân đoàn xe tăng 6 tới được chiến tuyến Hồng quân nhưng đơn vị này đã tới trễ, sau khi quân đoàn Arman đã bị tiêu diệt. Bổ sung cho sự thất vọng của Kriukov, Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 4 của ông và Sư đoàn bộ binh 247 đi cùng cũng bị thiệt hại lớn sau hàng loạt đợt tiến công thất bại vào các vị trí ở Podosinovka.

Phần còn lại của bi kịch ngày hôm đó diễn ra dọc theo trục đường Rzhev-Sychevka khi Sư đoàn kỵ binh 20 dưới quyền Đại tá Kursakov cố gắng vượt vòng vây về phía đông để bắt tay với quân đoàn. Kursakov nhận được những mệnh lệnh trái ngược ngay từ khi bắt đầu. Chỉ thị đầu tiên yêu cầu ông chiếm Lozhki và cây cầu quan trọng qua sông Osuga. Ngay sau đó, tập đoàn quân ra lệnh đánh chiếm Belokhvostovo và Nông trường quốc doanh Nikishkino dọc đường Rzhev-Sychevka để hỗ trợ cuộc phá vây của Quân đoàn xe tăng 6. Không có thêm chỉ dẫn nào, Kursakov quyết định thực hiện chỉ thị thứ hai. Lúc 12 giờ 00, Trung đoàn kỵ binh 103 và 124 làm chủ cả 2 ngôi làng, diệt và bắt được 200 lính Đức theo báo cáo nhưng không thể tiến xa hơn. Lúc 18 giờ 00 nhiều tiểu đoàn Đức bắt đầu phản kích, chiếm lại trận địa và khóa chặt đường rút của Kursakov về phía đông. Bị tiêu hao chỉ còn lại 900 tay gươm, Kursakov bám trụ một thời gian trong khu rừng tây đường Rzhev-Sychevka rồi di chuyển về phía tây, vào sâu trong mấu lồi Rzhev để bắt đầu một cuộc hành quân gian khổ kéo dài nhiều tuần sau lưng quân Đức.

Thành công duy nhất của Hồng quân diễn ra trên cánh phải rộng lớn của tập đoàn quân, nơi áp lực không ngừng từ Sư đoàn bộ binh Cận vệ 42 đã buộc quân Đức phải bỏ Grediakino. Tuy vậy, dù đã cố gắng nhưng bộ đội Liên Xô cũng không ngăn chặn và tiêu diệt được tiểu đoàn rút lui của Thiếu tá Steiger.

Hành động dũng cảm của kampgruppe nhỏ dưới quyền Steiger ở Grediakino là điển hình cho sức kháng cự lì lợm của quân Đức và giải thích vì sao họ thành công đến vậy trong việc bảo vệ các vị trí bị bao vây ở đầu cầu. Nhận được lệnh cho phép rút lui vào sau buổi trưa ngày 30 tháng 11, Steiger đã khẩn trương chuẩn bị để phá vây vào cuối buổi chiều, đúng lúc anh ta được tin quân Nga bắt đầu một đợt tiến công lớn vào Kholm-Berezuiskii ở phía bắc. Điều này đe dọa gây sụp đổ toàn bộ các hệ thống phòng thủ Đức giữa sông Osuga và Vazuza. Dưới màn đạn pháo binh bảo vệ, Thiếu tá Steiger cho phá hủy số xe tăng hồng còn lại và di chuyển về phía tây qua những tuyến bộ binh Xô-viết. Cuộc rút lui thành công rực rỡ. Đến rạng sáng ngày 1 tháng 12, đơn vị của Steiger đã tới được chiến tuyến Đức trong thời gian đó đã được thiết lập lại dọc bờ sông Osuga về phía tây. Tổn thất của Steiger trong suốt thời gian phá vây chỉ là 1 người bị thương.

Một quân nhân Đức chứng kiến sau này mô tả lại kỳ công và tình trạng của toán quân Steiger sau cuộc rút lui khó khăn đó:

Sáng 1 tháng 12, Thiếu tá Steiger cùng những người lính dũng cảm của mình có mặt ở sư đoàn bộ. Tiểu đoàn vẫn còn lại 8 sĩ quan, 24 hạ sĩ quan và 87 lính. Họ hoàn toàn kiệt quệ sau những ngày chiến đấu khốc liệt. Nhiều người bị tê cóng cấp độ 2. Những người khỏe nhất đều thương binh. Những người bị thương không thể đi được đặt trên 3 chiến xa còn lại. Sư đoàn trưởng bày tỏ sự biết ơn sâu sắc tới Thiếu tá Steiger và người của anh. Thành tích xuất sắc trong suốt những ngày chiến đấu ác liệt của các quân nhân trên đã được biểu dương trong báo cáo hàng ngày của sư đoàn. Đơn vị sau đó được xe của sư đoàn bộ chở về khu vực của tiểu đoàn hậu cần, nơi họ được ăn bữa nóng sốt đầu tiên sau một tuần chiến đấu trong băng tuyết, và rồi họ chìm sâu vào giấc ngủ mệt mỏi.

Các phân đội nhỏ của quân Đức cũng đã chiến đấu như đơn vị Steiger hàng chục lần trong trận đánh phòng thủ đầu cầu Vazuza. Nhưng bất chấp những nỗ lực lớn lao đó, phòng tuyến đơn giản là không thể đứng vững được ở mọi nơi. Ngay sau khi ra lệnh bỏ Grediakino, Thiếu tướng Metz cũng quyết định rút khỏi Nikonovo. Khi Quân đoàn thiết giáp XXXIX không phản hồi yêu cầu đó của ông, Metz kết luận là họ đang tìm kiếm sự cho phép từ tổng hành dinh của Fuehrer. Biết câu trả lời sẽ thế nào, dựa trên thẩm quyền của bản thân mình Metz ra lệnh lui quân, nó đã diễn ra trong đêm đó mà không gặp trở ngại gì.

Việc rút khỏi Nikonovo là cần thiết, vì mặc dù ngày hôm đó họ thành công trong việc đánh lui mọi đợt tiến công ở hướng trung tâm nhưng giao tranh ác liệt vẫn diễn ra ở hai bên cánh. Mọi lực lượng dự trữ - và lúc đó cũng chỉ có một số - đều cần đến để giữ khu vực trọng yếu nhất này. Vì vậy Thiếu tướng Metz - lần này có sự chấp thuận của quân đoàn đã rút toàn bộ lực lượng khỏi khu vực Vasel'ki-Grediakino, và khi quân Nga bám theo, ông thiết lập một phòng tuyến mới ngắn hơn dọc sông Osuga và về phía nam tới Bol'shoe Kropotovo. Kể cả như thế, chiến sự căng thẳng vẫn tiếp diễn bên cánh phải quân đoàn, với trọng tâm là trên sông Vazuza gần Khlepen'.

Ngay cả khi đã thu hẹp trận tuyến, vẫn cần có thêm các đơn vị dự bị sung sức để đối phó với cuộc tiến công của quân Nga dự kiến sẽ bắt đầu vào ngày 1 tháng 12. Một tài liệu Đức ghi lại sự thật về tình trạng kiệt quệ của quân phòng thủ như sau:

Lại một ngày chiến đấu ác liệt nữa kết thúc. Mọi đợt tấn kích của địch quân đều bị đẩy lùi. Nhưng không nghi ngờ gì là quân ta đã đi đến giới hạn chịu đựng cuối cùng, và trong nhiều trường hợp là còn hơn thế. Chỉ huy các kampfgroupe cho biết binh lính ở mọi cấp sẽ nhanh chóng trở nên kiệt sức hoàn toàn do sự căng thẳng quá mức do thiếu ngủ, rét công, thiếu quân nhu và chiến đấu liên tục.

Thiệt hại về khí giới, đặc biệt là vũ khí chống chiến xa cũng rất lớn. Chỉ còn lại 1 khẩu đại bác phòng không 8,8cm sử dụng được trong khu vực của sư đoàn. Pháo binh vẫn còn lại trong tay 3 khẩu lựu pháo hạng nặng, 12 khẩu đại bác dã chiến hạng nhẹ và 3 khẩu súng cối.

Trên thực tế, tổn thất chung của Sư đoàn thiết giáp 5 kể từ đầu chiến dịch đã vượt quá 1 phần 3 binh lực ban đầu, và Sư đoàn bộ binh 78 cũng tương tự. Quân tiếp viện thực sự là cần thiết và họ đang trên đường tới.

Đại tướng von Arnim, Tư lệnh Quân đoàn thiết giáp XXXIX đã yêu cầu chi viện từ Quân đoàn bộ binh XXVII phòng thủ Rzhev. Họ phản hồi bằng cách điều 2 tiểu đoàn bộ binh của Trung đoàn xung kích 430 Sư đoàn bộ binh 129. Giờ đây, sau khi cân nhắc tới trận đánh ác liệt vào ngày 30 tháng 11, von Arnim lại đề nghị thêm viện binh. Lúc 08 giờ 00 ngày 28 tháng 11, Quân đoàn bộ binh XXVII nhận được điện mã hóa từ Tập đoàn quân 9: "Tình hình có diễn biến mới! Địch quân đã vượt sang phía tây đường xe lửa gần Ossuga [sic]". Để đáp lại, Quân đoàn bộ binh XXVII tổ chức Kampfgruppe Becker, đặt theo tên viên sĩ quan chỉ huy Trung đoàn xung kích 18 Sư đoàn bộ binh 6 lúc này đang nằm trong dự trữ của quân đoàn. Kampfgruppe bao gồm trung đoàn Becker cùng với Tiểu đoàn 3 Trung đoàn pháo binh 129 thuộc Sư đoàn bộ binh 129 được đặt dưới quyền điều động của Thiếu tướng Praun, Sư đoàn trưởng 129 - người đã dẫn Trung đoàn 430 xuống phía nam tham gia phòng thủ cùng Quân đoàn thiết giáp XXXIX. Nhiệm vụ của Becker rất đơn giản, "Tới Ossuga [sic] nhanh nhất có thể".

Vật lộn với tuyết dày, lính bộ binh của trung đoàn hành quân chậm chạp trên những chiếc xe kéo trượt tuyết trong khi đại đội chống tăng cơ giới hóa thì bị tuyết làm kẹt cứng trên đường. Trong khi tình hình căng thẳng phía nam đang xấu dần đi và việc đơn vị này không thể tới nơi đúng hẹn đã trở nên rõ ràng thì Tiểu đoàn 2 Trung đoàn 18 lên những chuyến tàu đặc biệt ở

nửa đường giữa Rzhev và Osuga và đi tiếp bằng đường sắt. Có mặt ở Osuga lúc 05 giờ ngày 29 tháng 11, tiểu đoàn vượt sông ngay sau khi Lozhki rơi vào tay xe tăng và kỵ binh Nga. Nhận lệnh giải tỏa đường xe lửa từ quân đoàn, Thiếu tướng Praun lập tức tung ra Kampfgruppe Becker cùng 1 đại đội xe tăng phối thuộc nhằm quét sạch đường xe lửa và giành lại Lozhki. Tuy nhiên ông không có hỏa lực chống tăng hỗ trợ. Sau 2 ngày giao tranh, một bộ phận của chiến đoàn đẩy được quân Nga ra khỏi Lozhki, trong khi bộ phận còn lại chuyển hướng sang phía đông và giúp chặn bước tiến của đối phương tới Maloe Kropotovo.

Một trận đánh đặc biệt dữ dội bùng nổ dọc theo tuyến đường sắt phía nam Lozhki khi chiến đoàn Becker được một đoàn tàu bọc thép tiến từ Sychevka tới hỗ trợ lao thẳng vào kỵ binh Nga (Trung đoàn kỵ binh 124 của Kursakov) đang cố gắng vượt qua con đường sắt và đường bộ. Một nhân chứng Đức thuật lại sự kiện ghê gớm này:

Đoàn tàu bọc thép tiến qua đội hình của trung đoàn kỵ binh địch quân, cắt họ ra làm 2 nửa ở phía đông và phía tây, đánh bại những nỗ lực tiếp cận cây cầu [qua sông Osuga] của kỵ binh Nga và tiến tới tiến lui, nghênh chiến với đối phương bằng 20 khẩu súng cối và 24 khẩu súng máy của mình. Một lượng lớn vũ khí, bao gồm cả một khẩu lựu pháo dã chiến Đức trở thành chiến lợi phẩm của ngày hôm đó. Tuyến đường xe lửa được giải tỏa và trong đêm đó các đoàn tàu tiếp tế đã chạy qua đó. Do tuyến đường vẫn nằm trong tầm hỏa lực của địch nên trong ngày tàu chỉ có thể chạy khi có tuyết và sương mù hoặc khi toa hàng được sơn trắng.

Sự có mặt của những đơn vị dự bị quý giá, cùng với sự lì lợm của quân phòng thủ Đức ở mọi nơi trong và xung quanh đầu cầu Vazuza đã mang lại thảm họa cho chiến dịch của quân Nga. Đến tối muộn ngày 30 tháng 11, chỉ có kẻ ngốc hay mù mới không nhận ra đòn tiến công ở khu vực này đã thất bại với cái giá khủng khiếp về người và vật chất. Chỉ riêng Sư đoàn bộ binh 78 báo cáo trong 5 ngày chiến đấu đã tiêu diệt 169 xe tăng Nga cùng hàng vạn bộ binh và kỵ binh. Sư đoàn thiết giáp 5 tính có 183 xe tăng bị phá hủy và 42.000 lính Nga chết. Sư đoàn bộ binh 102 bổ sung thêm hàng ngàn lính Nga và hàng chục xe tăng vào bản tổng kết rùng rợn đó. Tuy vậy, tổn thất nặng nề của quân Đức cũng chỉ ra mũi đột kích của đối phương đã đi gần tới thành công như thế nào. Thương vong của Sư đoàn thiết giáp 5 lên tới 28 sĩ quan và 540 hạ sĩ quan, binh lính chết hay mất tích cùng 38 sĩ quan và 1.064 hạ sĩ quan, binh lính bị thương. Ngoài ra sư đoàn mất 30 xe tăng bị phá hủy hay phá hỏng.

Bất chấp thắng lợi, bộ chỉ huy Đức nhanh chóng nhận ra chiến thắng trong một khu vực không có nghĩa là tất cả. Hôm 3 tháng 12, sau khi dành nhiều ngày càn quét khu rừng phía tây nam Lozhki trong cái rét cắt thiet, tuyết ngập đến đầu gối và bụi rậm nhằm truy kích các đơn vị kỵ binh Nga đang ẩn náu, Trung đoàn 18 của Becker nhận được chỉ thị mới từ Thiếu tướng Praun: "Quân Nga đột phá thành công ở bắc và nam Belyi với một lực lượng lớn chiến xa. Kampfgruppe Praun với Trung đoàn 18 xung kích trong biên chế sẽ tới Olenino bằng tàu hỏa. Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 18 ở lại làm dự bị cho quân đoàn và chiếm lĩnh được xe lửa ở Lozhki và phía nam." 30 Trong khi mối đe dọa ở mặt trận sông Vazuza dường như đã kết thúc, nó vẫn còn đang treo lơ lửng ở những nơi khác.

Từ vị trí có lợi của sở chỉ huy Phương diện quân Tây của Konev mà ông đã tới hôm 30 tháng 11, Zhukov nhận ra lo ngại của ông đã trở thành sự thật. Kiriukhin đã bị đánh bại, và bị đánh bại hoàn toàn. Tuy nhiên, với cách thức truyền thống của bản thân, Zhukov vẫn chưa chuẩn bị để bỏ cuộc - kể cả là ở khu vực Vazuza.

- 1-5 tháng 12.

Mặc dù đã tổn thất lớn, Zhukov vẫn để Tập đoàn quân 20 tiến lên và gục ngã thêm 5 ngày nữa. Ông tiếp tục đưa ra các mệnh lệnh tấn công, ném bộ binh Xô-viết vào mũi nhọn phòng thủ

của quân Đức xung quanh chu vi đầu cầu Vazuza như thể để trừng phạt tập đoàn quân cùng các chỉ huy của nó vì màn trình diễn tồi tệ. Kỵ binh của Thiếu tướng Kriukov và bộ binh thuộc Sư đoàn bộ binh Cận vệ 20, Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 và Sư đoàn bộ binh 247 dưới quyền Đại tá P. Ia. Tikhonov, Reviakhin và Mukhin tiếp tục những đợt xung phong vô vọng qua cánh đồng phủ đầy tử thi phía trước Bol'shoe Kropotovo, Maloe Kropotovo và Podosinovka mà không thành công thêm chút nào. Bộ óc của các đơn vị rơi xuống khi các sĩ quan chỉ huy hy sinh ở hàng đầu của đạo quân thất trận dưới quyền họ hay bị cấp trên cách chức. Thiếu tướng Dudarev ở Sư đoàn bộ binh Cận vệ 20 ra đi ngày 30 tháng 11, tiếp bước bởi Đại tá V. E. Grigor'ev ở Lữ đoàn xe tăng 31 hôm 1 tháng 12 và Thiếu tướng Reviakhin chỉ huy Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 hôm 3 tháng 12. Ngoài ra, Đại tá N. P. Konstantinov hy sinh vì vết thương khi chỉ huy Lữ đoàn xe tăng 20 hôm 4 tháng 12.

Trong suốt thời gian đó, Thiếu tướng Zakharov dẫn Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 cùng Sư đoàn bộ binh 354 còn sung sức bước vào chiến đấu từ Khlepen' tới Zherebtsovo với mức độ ác liệt ngang với những đợt tiến công lớn nhất trước đó. Trận đánh xung quanh Khlepen' bắt đầu hôm 30 tháng 11 đã tiếp diễn nhiều ngày và có lúc đã đe dọa đặt Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 13 Đức vào thế bị bao vây hoàn toàn. Trong cuộc tiến công, Sư đoàn bộ binh 354 do Đại tá D. F. Alekseev chỉ huy phải chịu "thương vong lớn" và phải tổ chức lại thành "đơn vị xung kích hỗn hợp cấp sư đoàn". Nhưng bất chấp những thử thách khó khăn đó, Tập đoàn quân 20 đã xong chuyện, và Zhukov biết điều này. Hôm 5 tháng 12 ông yêu cầu Konev lệnh cho Kriukov rút quân đoàn kỵ binh chấp vá của mình về phía bờ đông sông Vazuza củng cố. Tàn quân của Quân đoàn xe tăng 6, chủ yếu là Lữ đoàn xe tăng 100 cùng những người sống sót của phần còn lại theo sau. Đêm đó, các lực lượng khác của Tập đoàn quân 20 chuyển sang phòng ngự, trong khi Sư đoàn kỵ binh 20 của Đại tá Kursakov vẫn còn đang đung độ nhỏ ở phía tây đường Rzhev-Sychevka phải tự lo cho bản thân.

Giờ Zhukov chuyển sang ý định cứu vãn Chiến dịch "Sao Hỏa". Sự cứu giúp có thể sẽ tới, nhưng chỉ khi các mũi tiến công ở Belyi, Luchesa và Olenino thành công. Đêm đó, Zhukov gửi điện ra lệnh cho Thiếu tướng Kolpakchi ở Tập đoàn quân 30 sẵn sàng chiến đấu.

ĐỘI HÌNH TRONG TÚI BELYI

- 29 tháng 11.

Thiếu tướng Tarasov, Tư lệnh Tập đoàn quân 41 trở về từ cuộc họp với Zhukov và Purkaev ở sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin vào cuối ngày 28 tháng 11. Sáng hôm sau, ông vẫn còn phần chần về những gì đã báo cáo và hồi hộp chờ đợi những diễn biến mới. Đặc biệt, ông vẫn tin tưởng lữ đoàn cơ giới của Đại tá Dremov đủ khả năng tiếp tục tiến lên phía bắc vào khu vực hậu tuyến phía tây Belyi mà không gặp trở ngại lớn nào. Điều này chắc chắn sẽ nói lỏng hệ thống phòng thủ thành phố của quân Đức, Tarasov nghĩ, và cũng sẽ làm suy yếu nghiêm trọng phòng tuyến vốn đã mỏng dọc sông Nacha trên đường tiến quân của Solomatin. Rồi, ông nghĩ, quân đoàn cơ động dưới quyền Solomatin có thể thọc sâu vào mấu chốt Rzhev và hoàn thành nhiệm vụ quan trọng của mình. Tarasov gần như khao khát được trở thành người sẽ đập tan quân Đức và giải cứu cho tập đoàn quân Kiriukhin lúc này đang bị khóa cứng ở đầu cầu Vazuza.

Sáng sớm 29 tháng 11, trong khi lực lượng cánh trái thuộc Quân đoàn bộ binh 6 do Thiếu tướng Povetkhin chỉ huy một lần nữa tiến công ở nam và đông nam Belyi, lữ đoàn Dremov rời Shaitrovshchina và tản vào khu rừng tuyết phủ tiến tới sông Obscha. Hầu như không có quân Đức dọc đường tiến của ông và lữ đoàn với đội hình tiến quân theo từng tiểu đoàn đã chiến đấu xuất sắc, đến sớm tối họ chiếm được Meshkovo trên đường Belyi-Olenino cùng 2 ngôi làng

nhỏ hơn ở phía tây dọc theo bờ nam sông Obscha. Lúc này mọi tuyến liên lạc của đối phương tới Belyi đã bị cắt đứt. Do chỉ còn những bộ phận trinh sát nhỏ của quân Đức xuất hiện phía trước Dremov, ông liên lạc qua điện đài đề nghị được cung cấp những hỗ trợ cần thiết để củng cố các vị trí dọc theo những tuyến đường tiếp tế huyết mạch của địch. Tuy nhiên đến nửa đêm hỗ trợ vẫn chưa tới nơi hay có thể tới vào hôm sau, vì thế đội hai của Dremov đã tiến sang hướng tây – hiển nhiên theo lệnh của Tarasov – để giành một mục tiêu đầy tiềm năng, những ngã đường dẫn vào thành phố Belyi ở phía đông.

Ở thời điểm đó, nhiều dự báo chiến sự thuyết phục Thiếu tướng Tarasov và những người có liên quan trực tiếp tới quyết định có tính định mệnh rằng một đòn tiến công vào Belyi từ phía đông và điều thích hợp để làm. Trước đó trong ngày, Sư đoàn bộ binh 134 của Đại tá Kvashnin và 150 của Gruz đã tiến đánh các vị trí nam Belyi để yểm trợ Dremov tiến lên phía bắc. Ban đầu, những người lính dưới quyền Gruz đẩy đối phương ra khỏi Motshchaniko và về Baturino, và chỉ nhờ ưu thế của một đợt phản kích kiên quyết quân Đức mới có thể giành lại được trận địa đã mất. Thành công tạm thời ở Motshchalniki khiến Tarasov tin rằng tuyến phòng thủ Belyi chuẩn bị tan vỡ. Do vậy, ông lập tức điều chuyển Lữ đoàn bộ binh 91 và Lữ đoàn cơ giới 19 đang tiến theo mũi thọc sâu của Dremov lên phía bắc và lệnh cho họ tiến công thành phố từ phía đông. Ngoài ra, quân báo của ông đã quan sát và báo cáo về một đám đông lính Đức rút lui trong hoảng loạn dọc con đường chạy về phía tây từ Shaitrovshchina về Belyi và dự đoán sự hoảng loạn sẽ lan rộng trong hàng ngũ địch. Dựa trên thông tin này, Tarasov quyết định lợi dụng tình hình trước khi bộ chỉ huy Đức có thể triển khai các đơn vị mới tới khu vực.

Buổi trưa, theo chỉ thị từ Tarasov, Đại tá F. I. Lobanov cho Lữ đoàn bộ binh 91 dừng lại ở phía đông Bokachevo bên bờ nam sông Nacha, chuyển hướng 90 độ và tiến về phía tây dọc bờ nam sông Nacha tới sông Vena. Sau sông Vena chỉ 4 ki-lô-mét là thành phố danh giá Belyi. Lobanov không biết rằng cũng chỉ bên kia sông Vena, ở cự ly không đầy 1 ki-lô-mét là sở chỉ huy phòng thủ Belyi của quân Đức, được bố trí dọc dãy cao điểm và bảo vệ bởi một lực lượng pháo binh tập trung khá mạnh của Quân đoàn thiết giáp XXXXI và Sư đoàn thiết giáp 1. Như Lobanov sớm nhận ra, cơ hội của Tarasov có giá khá đắt. Mặc dù lữ đoàn chiếm được Bokachevo lúc chập tối và bộ binh đối phương đã bắt đầu núng thế, đội hình bộ binh và xe tăng của ông đã vấp phải một trận mưa đạn từ pháo binh Đức tập trung xung quanh Vasnevo trên các điểm cao ngay phía tây Vena. Ở đây, cuộc tiến công của ông như thể một hòn đá ném xuống sông và phải dừng lại sau khi lữ đoàn tổn thất đáng kể. Vào cuối buổi chiều, Tarasov triển khai thêm lực lượng để tận dụng cơ hội rõ ràng này. Ông điều Lữ đoàn cơ giới 19 do Đại tá Ershov chỉ huy tăng viện cho cả Lobanov và Sư đoàn bộ binh 150 lúc này vẫn đang chiến đấu giành giật làng Motshchalniki cách đó vài cây số về phía nam.

Trong khi giao tranh diễn ra dọc theo những ngã đường đông nam Belyi, lữ đoàn Dremov không được bảo vệ bị bỏ rơi giữa đường dọc Obscha. Ông thiết lập được một dải phòng ngự mỏng kiểm soát các điểm vượt sông Obscha và tạm thời cắt đứt đường tiếp tế chính từ Olenino tới Belyi. Tuy nhiên Dremov thiếu lực lượng cần thiết để đột kích qua sông, tiếp tục phát triển hay để bảo vệ an toàn hậu tuyến của mình, đặc biệt là liên lạc quan trọng giữa hai bên đường Belyi-Vladimirskoe. Những đơn vị tăng viện mà Dremov yêu cầu và chờ đợi không bao giờ đến.

Trong khi đó ở phía nam Tarasov thúc Solomatin tận dụng điều mà ông cho là cơ hội được tạo ra từ thành công của Dremov. Tuy nhiên Solomatin thì không chắc là có tồn tại một cơ hội như vậy. Gắn bó chặt chẽ với tình hình mặt trận hơn tư lệnh trưởng tập đoàn quân của mình, ông cảm thấy Tarasov đã không đánh giá đúng sức kháng cự đang gia tăng dọc sông Nacha và Solomatin cho rằng đối thủ trước mặt không có sự suy giảm thực sự nào. Bất chấp những nghi ngờ đó, vào buổi sáng, quân đoàn tiếp tục tiến dọc sông Nacha sau khi đã hoàn thành việc tổ

chức lại mà Solomatin ra lệnh đêm trước, trong khi Lữ đoàn cơ giới 37 của ông vẫn nằm trong thế phòng thủ bất động dọc theo cánh nam phía xa. Lúc rạng sáng Trung đoàn xe tăng 4 và Lữ đoàn cơ giới 35 của Trung tá Kuz'menko được tăng cường một lực lượng nhỏ do Lữ đoàn cơ giới 37 điều lên phía bắc tiến công đầu cầu của quân Đức xung quanh Sementsovo bên bờ tây sông Nacha. Đòn đột kích mở màn bằng một loạt Katyusha dữ dội và được 1 tiểu đoàn thuộc Lữ đoàn bộ binh 75 dưới quyền Đại tá Vinogradov hỗ trợ đã làm quân Đức mất tinh thần, buộc chúng rút chạy khỏi đầu cầu. Kuz'menko sau đó chiếm làng và vượt sang bờ đông, tại đây họ cũng cắt đứt đường Belyi-Vladimirskoe. Một trận đánh khốc liệt diễn ra dọc con đường khi bộ đội của ông tiến cả về phía bắc và nam và kiểm soát một dải 2 ki-lô-mét đường. Tuy vậy đến sẩm tối các đơn vị xe tăng và bộ binh cơ giới nguyên vẹn của Đức mở nhiều đợt phản kích quyết liệt đã gây ra thương vong lớn cho lữ đoàn, phá hủy hơn 30 trên tổng số 60 xe tăng. Kuz'menko kết luận là bộ binh của ông quá yếu để chịu được thêm một đợt tiến công nào hay bảo vệ thiết giáp đúng cách. Vì vậy lúc chập tối ông đề nghị Solomatin gửi thêm tiếp viện. Do quân đoàn trưởng không còn gì trong tay, Kuz'menko ra lệnh triển khai phòng ngự và chuẩn bị tiếp tục tiến quân vào sáng hôm sau.

Ở phía bắc, Lữ đoàn xe tăng 65 do Đại tá Shevchenko chỉ huy với 1 tiểu đoàn thuộc Lữ đoàn bộ binh 78 của Đại tá Sivakov chiến đấu nhằm mở rộng khu vực bàn đạp tập trung vào làng Basino phía tây Nacha. Nó diễn biến khá khó khăn. Shevchenko cũng không đủ bộ binh và mặc dù đã ép quân Đức về phía bắc khoảng 1 ki-lô-mét, ông không đủ lực lượng để đột phá tới chỗ Kuz'menko ở đầu cầu phía nam. Một cánh quân Đức nhỏ gần như bị bao vây hoàn toàn giữa 2 lữ đoàn và không đơn vị nào có thể đánh bật số quân phòng thủ ngoan cố này. Không dập tắt được sức đề kháng của đối phương, trung đội của Đại đội công binh bom mìn 45 phối thuộc cho Shevchenko rải mìn dọc con đường trong khu vực của ông trong khi lữ đoàn chuyển sang lâm thời phòng ngự. Cùng thời gian đó ở phía bắc, Lữ đoàn xe tăng 219 dưới quyền Đại tá Davydov liên tục tấn công quân Đức ở Kushlevo tây Nacha trong khi các phân đội trinh sát của ông xâm nhập hệ thống phòng thủ địch và định vị những điểm có thể vượt sông Nacha trong hậu phương quân Đức. Cuối cùng đến sẩm tối Davydov cũng đã khiến cứ điểm Kushlevo trở nên không thể duy trì. Kết quả là cánh quân Đức nhỏ này rút lên phía bắc trong đêm để hợp với quân bạn ở phía đông Nacha, trong khi Davydov chuẩn bị tiếp tục tiến về con sông vào bình minh.

Solomatin báo cáo lại diễn biến cho Tarasov vào tối muộn hôm đó. Vẫn còn bức vì tư lệnh tập đoàn quân không tăng viện đủ, ông nhắc lại mình cần thêm cả xe tăng và bộ binh, gợi ý rằng có lẽ đã tới lúc chuyển giao Lữ đoàn cơ giới 48 thuộc lực lượng dự bị. Một lần nữa Tarasov từ chối, viện dẫn rằng tình hình sẽ cải thiện khi tuyến phòng thủ Belyi đã bị đập nát, điều mà ông đảm bảo với Solomatin là sẽ đến vào ngày hôm sau. "Lúc đó", Tarasov nói, "đồng chí sẽ nhận được các đơn vị dự bị quý giá, và đồng chí sẽ được tự do phát triển sâu như ý muốn". Không có lựa chọn khác, Solomatin đồng ý với quyết định của tư lệnh trưởng. Mệnh lệnh mới của ông yêu cầu Lữ đoàn cơ giới 37 của Shanaurin tiếp tục phòng ngự phía nam trong khi các lữ đoàn kia củng cố vị trí bên kia sông Nacha. "Nếu ta không tiến được thêm", Solomatin nghĩ, "thì ít nhất cũng giữ được và có thể là mở rộng khu vực kiểm soát quý giá trên đường Belyi-Vladimirskoe. Còn lại thì sẽ phụ thuộc vào Tarasov".

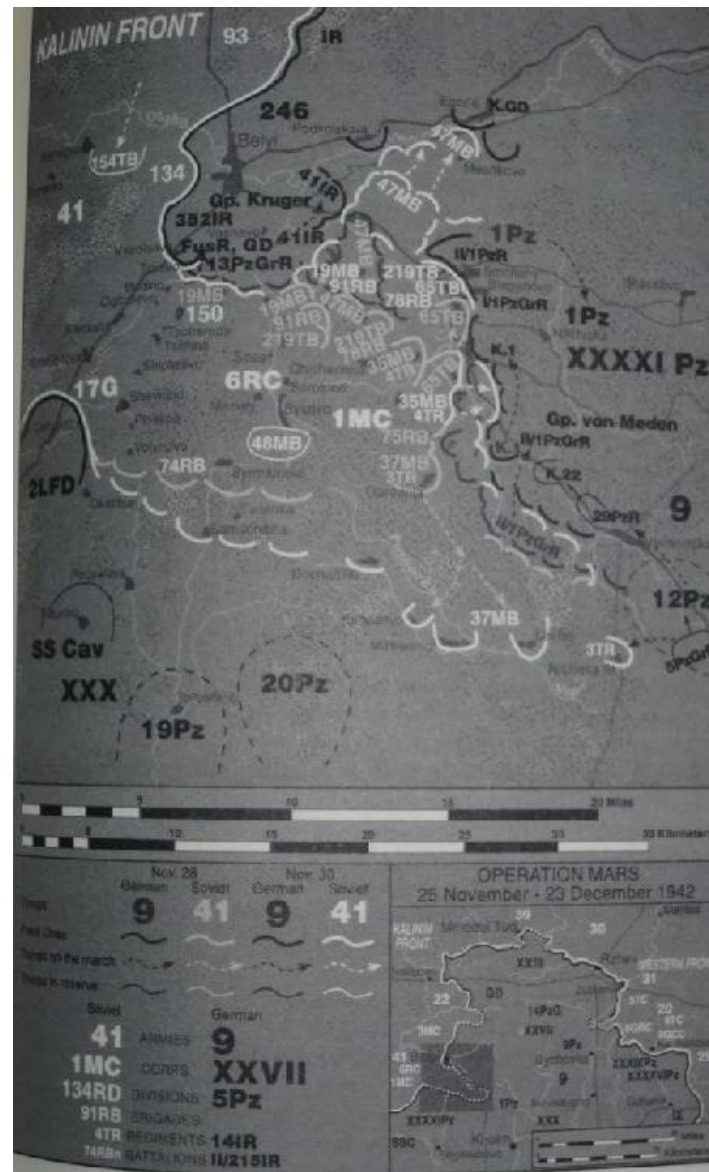
Đối với Đại tướng Harpe, Tư lệnh Quân đoàn thiết giáp XXXXI Đức thì 29 tháng 11 là ngày then chốt nhất của chiến dịch, vì mặc dù phòng tuyến ở Belyi và dọc sông Nacha đã gần tan vỡ nhưng Sư đoàn thiết giáp 12 đã ở trong tầm công kích trên chiến trường. Khi bình minh lên, bộ phận đi đầu của họ chỉ còn cách không đầy 30 ki-lô-mét và ngày hôm nay sư đoàn có thể đưa lực lượng vào chiến đấu. Điều đó có nghĩa là Harpe chỉ cần giữ thêm 24 giờ nữa. Trong thời

gian đó, Harpe ở lại sở chỉ huy Sư đoàn thiết giáp 1 của Trung tướng Kruger để giám sát chiến sự đang lan rộng xung quanh Belyi, trong khi ông giao trận đánh dọc Nacha cho Đại tá von der Meden cùng Kampfgruppe của Sư đoàn thiết giáp 1. Harpe đặc biệt quan tâm đến những đợt đột kích không ngừng của quân Nga vào Belyi từ phía đông nam cùng mũi thọc sâu bất ngờ bằng thiết giáp lên phía bắc tới sông Obscha. Trong suốt buổi sáng Kampfgruppe Kassnitz đẩy lui nhiều đợt tiến công ở phía nam và lúc trưa, sau khi xe tăng và bộ binh Nga một lần nữa chiếm được Motshchanilki, Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 - lực lượng dự bị cuối cùng của Kampfgruppe von Wietersheim đã mở đợt phản công kiên quyết và lấy lại làng. Tuy nhiên mũi đội kích của thiết giáp Nga ở phía bắc nghiêm trọng hơn nhiều, vì nó đã cắt toàn bộ các tuyến liên lạc tới Belyi và tạo ra mối đe dọa về một đòn tiến công trực tiếp vào thành phố từ Shaitrovshchina ở phía đông. Tệ hơn nữa, Harpe hầu như không còn dự trữ để đối phó với nó. Tuy nhiên trước sự ngạc nhiên và nhẹ nhõm của ông, đòn đánh được dự đoán theo trục đường đã không diễn ra và xe tăng Hồng quân cũng không vượt sang bờ bắc sông Obscha. Thay vào đó, các đợt công kích được tiến hành ở cả Bokachevo và Motshchalniki, nơi Harpe đã chuẩn bị tốt hơn. Bộ binh của Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 cùng lực lượng pháo binh tập trung ở Vasnevo đã đối phó có hiệu quả với kẻ địch.

Lúc 13 giờ 30, Chuẩn thống chế Model từ Tập đoàn quân 9 dùng điện đài gọi cho Harpe, “Cứ điểm then chốt Belyi phải được giữ vững bằng mọi giá”. Harpe không cần phải nhắc thêm. Ông nhanh chóng đặt toàn bộ Sư đoàn bộ binh 246 của Thiếu tướng Siry dưới quyền Trung tướng Kruger, Sư đoàn trưởng 1 thiết giáp và Kruger đã đưa ra những điều chỉnh cần thiết để đối phó với nguy cơ. Đầu tiên ông tung số quân dự bị cuối cùng của sư đoàn vào trận – 5 chiếc xe tăng Mark II và 4 xe bọc thép chở quân để hỗ trợ lực lượng hỗn hợp trước đó đã triển khai phòng thủ dọc đường Shaitrovshchina. Sau đó ông rút 1 tiểu đoàn pháo binh từ đơn vị của von der Meden để trấn giữ sườn phía nam mũi đột phá của quân Nga ở dọc tuyến đường. Cuối cùng, Kruger ra lệnh cho Siry vét mọi dự trữ của Sư đoàn bộ binh 246 mà ông có thể tìm được và bố trí họ phía bắc sông Obscha gần điểm vượt ông ở Podvoiskaia, đồng thời yêu cầu Sư đoàn Grossdeutschland triển khai tiểu đoàn trinh sát của họ ở Egor’e phía bắc sông. Hải lòng vì đã làm tất cả những gì có thể để ngăn thiết giáp Nga tiến về phía bắc, Kruger cùng Harpe chờ đợt đối phương sẽ tiếp tục tiến công từ mũi đột phá mới giành được. Tuy nhiên nó không bao giờ đến, ít nhất là trong ngày hôm đó. Phòng tuyến phía đông Belyi vẫn đứng vững.

Ở phía nam Kampfgruppe von der Meden cũng phải đối diện với khủng hoảng và phải chiến đấu vì sự tồn tại của mình suốt ngày hôm đó. Đối phương đánh bật Tiểu đoàn thám báo K-1 của Sư đoàn thiết giáp 1 đã bị tiêu hao khỏi đầu cầu Sementsovo, “xé vụn” tiểu đoàn, cắt đường Vladimirskoe và bao vây họ dọc con đường bên bờ đông. Một mũi đột kích khác của xe tăng Nga từ Basino về phía nam đẩy lùi Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 và ngăn họ bắt tay với Tiểu đoàn K-1. Tiểu đoàn 2 của trung đoàn cùng phần còn lại của tiểu đoàn trinh sát bám trụ con đường ở phía nam nhưng cũng không thể tới được tiểu đoàn bị vây. Trong chuỗi những đợt đột kích và phản đột kích dồn dập, Đại úy Freiherr von Freitag chỉ huy K-1 cùng nhiều binh sĩ khác tử trận. Trong khi quân Đức không thể đánh bại được lực lượng Hồng quân cố thủ dọc đường, họ thống kê có 31 xe tăng Nga bị phá hủy trong trận đánh khốc liệt. Một quân nhân Đức dự trận đánh sau này nhớ lại tính nghiêm trọng của tình hình: “Lại thêm bộ binh và chiến xa Nga tràn về phía đông. Bộ binh ngồi trên chiến xa nã đạn tiểu liên. Tình hình của Kampfgruppe von der Meden vào tối 29.11 trở nên đặc biệt nguy hiểm: Trung đoàn 1 xung kích thiết giáp cùng một bộ phận của Tiểu đoàn K-1 dưới quyền Đại úy Huppert đã bị bao vây ở Petelino [nam Basino]. Căn cứ vào tình trạng suy yếu của tiểu đoàn, chúng tôi đã phải nghĩ đến khả năng nó sẽ bị tiêu diệt”. Câu hỏi lớn đối với von der Meden vào cuối ngày 29

tháng 11 là liệu số quân mỏng manh của ông có thể trụ được thêm 1 ngày nữa không. Mặc dù tự hào về những người lính dưới quyền, von der Meden cũng như chỉ huy Harpe của ông đều không dám chắc.

Bản đồ 11. Tình hình từ ngày 28 đến 30 tháng 11 năm 1942: Khu vực Belyi.

• 30 tháng 11.

Sáng sớm, khi tuyết bắt đầu rơi nặng hạt, Thiếu tướng Tarasov đưa ra các chỉ thị mới mà ông tin sẽ mang tới thắng lợi rực rỡ. Nói một cách đơn giản, ông ra lệnh cho tất cả các đơn vị củng cố lại và đến sáng mở đợt tiến công toàn diện vào phòng tuyến Đức. Như trước đây, 2 mũi chủ công sẽ nhằm vào Belyi từ hướng đông nam và từ đầu cầu sông Nacha của Solomatino. Trong bóng tối của buổi sáng sớm, Tarasov tăng cường đội xung kích của mình ở đông nam Belyi bằng 1 trung đoàn của Sư đoàn bộ binh 150. Hệ thống phòng thủ Đức giữa Motshchalniki và sông Nacha đang thu hút lực lượng Xô-viết như một thỏi nam châm khi Tarasov tung toàn bộ số quân có thể tập hợp được vào đòn đột kích cuối cùng tới trái tim của phòng tuyến. Tin chắc vào tính đúng đắn của mình, Tarasov đã rơi vào sự bốc đồng nguy hiểm khi để tình cảm lấn át lý trí.

Lúc 09 giờ 00, xe tăng và bộ binh thuộc Lữ đoàn bộ binh 91 của Lobanov và Lữ đoàn cơ giới 19 của Ershov cùng 1 trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 150 của Gruz xung phong qua tuyết tới sông Vena và các cao điểm phía sau (Bản đồ 11). Đầu tiên, tầm nhìn kém bảo vệ họ khỏi

pháo binh Đức tập trung dọc theo dãy đồi phía trước. Tuy nhiên khi họ tràn qua mặt bằng của sông Vena và leo lên bờ sông cần cỗi nhưng hiểm trở, hỏa lực bắn trả tăng lên và quét đi những mảng lớn trong đội hình. Xe tăng dừng lại bên bờ dốc dẫn tới các vị trí Đức nhưng bộ binh tiếp tục xông lên, hô lớn “Ura”. Hồng quân nhanh chóng xông lên chiếm làng Golinovka bên bờ tây và tiến về Vasnevo dưới làn đạn dữ dội, tại đây họ không biết rằng quân Đức đã chuẩn bị để tử thủ phía trước sở chỉ huy Sư đoàn thiết giáp 1.

Cách mục tiêu không đầy 400 mét, bộ đội Xô-viết bị chặn lại bởi hỏa lực bộ binh và súng máy và bị pháo binh tập trung bắn trực xạ qua địa hình trống trải. Không một quân đội nào có thể chịu được một đòn như thế. Cuộc tiến quân bật trở lại và bộ binh Đức phản công, truy kích những người sống sót qua Golinovka trở về thung lũng Vena. Đòn công kích đầy tự hào của Tarasov bị phá vỡ và mặc dù đã cố gắng hết sức, bộ binh Liên Xô cũng không thể vượt khỏi ranh giới thung lũng Vena. Thành công của họ ở Motshchalniki cũng rất ngắn ngủi. Một lần nữa họ chiếm ngôi làng chỉ để bị bộ binh thiết giáp đối phương đánh bật ra vào chiều hôm đó. Mặc dù các đơn vị bại trận đã mở những đợt tiến công mới suốt buổi chiều nhưng vấn đề đã được định đoạt trong buổi sáng. Đến cuối ngày đạo quân của Tarasov đã sụp đổ cả về lực lượng và tinh thần. Nó không thể tiến thêm được nữa.

Trong suốt ngày hôm đó, khi tiếng giao tranh có thể nghe thấy ở hướng tây nam, Đại tá Dremov cùng lữ đoàn cơ giới của ông nằm bất động hai bên đường Belyi-Olenino, đối diện điểm vượt sông quan trọng qua Obscha một cách thụ động. Dù thất vọng nhưng ông không thể làm gì thêm. Ông vẫn chưa được tăng viện, và khi ngày trôi qua, trinh sát báo cáo quân Đức đang tới khu vực phía bắc sông và đang tập trung ở phía bắc và nam hành lang hẹp dọc đường Belyi-Vladimirskoe. Vào cuối buổi chiều, thiết giáp Đức đã vượt sông Obscha gần Egor’e và đánh lui phân đội cảnh giới của Dremov. Ông không thể phản ứng lại vì lữ đoàn đang phân tán suốt 10 ki-lô-mét mặt trận, và một vài đơn vị bộ binh cơ giới hóa của ông vẫn còn đang bảo vệ bên sườn cho hành lang hẹp từ hai bên đường về hậu tuyến. “Điều tối thiểu Tarasov có thể làm là bảo vệ hành lang quan trọng này”, Dremov nghĩ, “ngay cả khi không thể tăng cường thêm quân cho lữ đoàn”. Sẩm tối, Dremov không có lựa chọn nào khác ngoài rút khỏi Obscha. Đến cuối ngày ông tập trung lực lượng thành một vòng cung phòng thủ xoay về phía bắc, cách đường Belyi-Vladimirskoe 6 ki-lô-mét. Bố trí như vậy, nếu viện binh tới ông có thể tiếp tục tấn công.

Mặc dù đã vượt qua được cái ngày gay cấn đó nhưng vấn đề mà Harpe và Kruger phải đối mặt vẫn còn rất nặng nề. Ngay cả khi cuộc tiến công của quân Nga bắt đầu, các sĩ quan hậu cần của quân đoàn và sư đoàn đã lên tiếng cảnh báo rằng Belyi không thể tồn tại lâu nếu các tuyến đường liên lạc vẫn bị cắt đứt. Trong khi nhiên liệu, đạn dược và thực phẩm đang cạn dần, Harpe ra lệnh tiếp tế cho Belyi bằng máy bay. Tuy nhiên, hoạt động tăng cường của không quân Nga, khói bụi từ các trận đánh ác liệt và tuyết rơi nặng hạt ở các sân bay Đức khiến cho ngay việc này cũng trở nên khó khăn. Dù vậy, đến trưa 5 máy bay Ju-52 đã vượt qua lưới lửa của đối phương và thả xuống những thứ cần thiết nhất, giúp tránh khỏi thảm họa về hậu cần ít ra là một ngày. Trong khi tình hình biến động lên xuống gần Belyi, Harpe nóng lòng chờ tin từ khu vực phía nam trọng yếu. Điều đè nặng lên tâm trí ông nhất là câu hỏi liệu von der Meden có thể giữ được đến khi Sư đoàn thiết giáp 12 tới không. Tình hình đang là ngàn cân treo sợi tóc.

Thiếu tướng Solomatin, Tư lệnh Quân đoàn cơ giới 1 lạnh lùng nối lại cuộc tiến công lúc bình minh. Suốt đêm trước, Lữ đoàn xe tăng 219 do Đại tá Davydov chỉ huy đã truy kích quân Đức rút lui khỏi Kushlevo và trước khi trời sáng, họ đã đưa đơn vị trinh sát tiên phong vượt qua sông Nacha ở ngay phía bắc đầu cầu của Lữ đoàn xe tăng 65. Lực lượng chính của ông sau đó

vượt sông trong cơn bão tuyết của buổi sáng và cuối cùng đã bắt tay được với những tankist của Trung tá Shevchenko. Giờ số quân hỗn hợp của Lữ đoàn xe tăng 219 và 65 đang kiểm soát một bàn đạp rộng hơn 5 ki-lô-mét hai bên đường Vladimirskoe bên bờ bên kia. Trước khi các đơn vị hỗ trợ của Lữ đoàn bộ binh 78 có thời gian tới đây, 2 lữ đoàn lập tức tiếp tục đột kích về phía bắc và nam dọc theo trục đường, đồng thời cử những phân đội trinh sát tiến về Smoliany.

Trận chiến ác liệt nhất diễn ra dọc theo trục đường quan trọng này khi bộ binh cơ giới Đức cố gắng ngăn cuộc tiến công và cánh quân phía nam của Shevchenko một lần nữa tìm cách đè bẹp tiểu đoàn Đức bị bao vây đang không để họ tiến xuống phía nam hội quân với Lữ đoàn 35 của Kuz'menko. Trong trận đánh quyết liệt, Shevchenko chiếm được nhiều ngôi làng dọc đường ở phía bắc và đông nhưng không thể tiêu diệt tiểu đoàn đối phương. Lực lượng phối hợp của 2 lữ đoàn xe tăng và 1 lữ đoàn bộ binh Xô-viết liên tục tiến đánh các vị trí xung quanh đầu cầu trong một cuộc giao tranh kéo dài suốt ngày mà họ không giành được thêm thành quả nào đáng kể. Trong khi đó, ở phía nam Lữ đoàn cơ giới 35 dưới quyền Trung tá Kuz'menko cùng trung đoàn xe tăng hỗ trợ và được 2 tiểu đoàn thuộc Lữ đoàn bộ binh 75 do Đại tá Vinogradov chỉ huy đột kích tuyến phòng thủ dọc con đường đông nam Sementsovo. Tuy vậy họ đều không thành công, vì bên cánh trái và sau lưng Kuz'menko cũng phải đối phó với tiểu đoàn bị vây Đức rõ ràng là không thể đánh tan nổi.

Vào giữa buổi chiều, trước sự phấn chấn rõ rệt của quân Đức mà tiếng reo hò có thể nghe được từ tuyến tiền duyên Hồng quân, viện binh đã tới với phòng tuyến của họ. Hầu như đồng thời, những phân đội xe bọc thép hạng nhẹ của họ tiến vào khu rừng dọc theo cánh trái gần như bỏ trống của Kuz'menko. Chỉ trong vòng 1 giờ, các đơn vị cố thủ phía bắc dọc theo tuyến đường truyền đi thông tin một đoàn thiết giáp Đức đã tới được với tiểu đoàn bị vây, ngay khi Kuz'menko đang tập trung lực lượng cho một đợt tiến công mới. Kuz'menko thất vọng nhưng không thực sự ngạc nhiên. Đã nhiều ngày ông được nghe về khả năng quân Đức chuyển 1 sư đoàn thiết giáp nguyên vẹn cho mặt trận Belyi. Giờ hiển nhiên là chúng đã đến. Ông thận trọng cho ngừng tấn công và chuẩn bị phòng thủ khu vực đã chiếm được trên đường. Trong khi đó, tham mưu trưởng của ông chuyển thông tin đáng ngại này cho Solomatin.

Mặc dù lo lắng nhưng Solomatin cũng không bất ngờ. Ông đã cảnh báo Tarasov nhiều ngày rằng có thể nó sẽ xảy ra. Nhưng Tarasov không chịu nghe. Lúc này Solomatin đưa ra mệnh lệnh mà ông đã âm thầm chuẩn bị những ngày trước. Ông yêu cầu các lữ đoàn trực thuộc rút về vị trí phòng ngự thuận lợi nhất và cố thủ. Quân đoàn đã giành được những điểm vượt sông quý giá ở Nacha với tổn thất đáng kể, và ông dự định bắt quân Đức cũng phải trả giá như thế nếu muốn lấy lại. Nếu Tarasov yêu cầu ông làm nhiều hơn, ông ta có thể gửi thêm quân tăng viện, mặc dù ở thời điểm này Solomatin cho rằng nó sẽ không xảy ra. Sau khi truyền lệnh, ông gọi điện đài báo cho Tarasov. Một cách khó khăn, Solomatin cố kiềm chế để khỏi nổi cáu.

Đại tá von der Meden chỉ huy chiến đoàn thuộc Sư đoàn thiết giáp 1 đang bị ép mạnh dọc chiến tuyến Nacha không thể phấn khởi hơn khi nghe tin Sư đoàn thiết giáp 12 đã tới. Ông đã theo dõi sát sao diễn biến chiến đấu của sư đoàn trong suốt cái ngày căng thẳng này, và thậm chí hiện tại ông nhận ra mới chỉ có bộ phận đi đầu của sư đoàn có mặt. Do vậy sẽ còn phải tiếp tục giao tranh quyết liệt trước khi đòn tiến công của quân Nga kiệt sức.

Như thế, ngày hôm đó đã được đánh dấu bởi những cơn khủng hoảng nối tiếp nhau. Tiểu đoàn trinh sát của sư đoàn đang bị bao vây ở Petelino đã trở thành mục tiêu cho những đợt xung phong liên tiếp. Số phận tương tự cũng dành cho Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 ở phía bắc và Tiểu đoàn 2 ở phía nam. Nhiều người đã tử trận, trong số đó có cả các chỉ huy cấp đại đội. Tuy nhiên đến khoảng 15 giờ 00, đội tiền vệ của Tiểu đoàn thám báo K-22 thuộc Sư đoàn thiết giáp 12 đã tiến nhanh theo con đường từ Vladimirskoe qua Komary và bắt

tay với Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1. Không chậm trễ, Sư đoàn thiết giáp 12 quét qua bên cánh của tiểu đoàn này vào khu rừng phía tây đường cao tốc và tiến công thọc sườn quân Nga (Lữ đoàn cơ giới 35). Khi đối phương rút lui về co cụm phòng ngự, Tiểu đoàn K-22 tiến lên phía bắc và khóa chặt mọi di chuyển của họ sang phía đông. Tận dụng sự xuất hiện của K-22, một phân đội hậu cần nhỏ của Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 do Đại úy Hasselbuch vẫn đang đóng ở khu vực bắc Vladimirscoe đã cấp tốc tiến về phía bắc theo tiểu đoàn. Họ tới được các vị trí của Tiểu đoàn 1 ở Basino, mang theo số nhiên liệu, đạn dược và lương thực thực phẩm đang rất cần.

Ngay cả khi Sư đoàn thiết giáp 12 bắt đầu có mặt trên chiến trường, giao tranh ở khu vực Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 vẫn tiếp diễn ác liệt suốt ngày hôm đó. Nó diễn ra như thể quân Nga đang cố gắng hết sức để tiêu diệt kẻ địch trước khi viện binh tới. Trong suốt trận đánh, tiểu đoàn cùng với các đơn vị của Trung đoàn thiết giáp 1 chiến đấu trong thế bị cô lập với phần còn lại của Kampfgruppe von der Meden. Dưới sự chi viện gần như không ngừng của pháo binh, đòn đột kích ban đầu của Hồng quân diễn ra lúc 11 giờ 00 khi 20 xe tăng có bộ binh đi kèm (từ Lữ đoàn xe tăng 65) tiến đánh Đại đội 2 gần Basino. Chỉ với 1 xe tăng Mark IV và 11 xe tăng Mark III còn hoạt động được, đại đội đã đứng vững cho đến khi một phân đội pháo xung kích tới tăng viện. Một quân nhân Đức dự trận kể lại cuộc chiến khốc liệt đó:

Feldwebel [Thượng sĩ] Schafer, người đã tiêu diệt 10 chiến xa ngày hôm qua lao nhanh từ căn cứ Huppert tới Shiliki [trên một chiếc tăng Mark IV] với 1 khẩu đại bác chống chiến xa 7,5cm dưới quyền [từ Đại đội 1 thuộc Chi đội chống chiến xa 37] và lập tức tấn công các chiến xa đối phương. Phần lớn chúng là loại T-34 với 3 chiếc KV-1, tất cả đều có bộ binh ngồi trên. Schafer vẫn còn vài quả đạn chống tăng, đầu tiên anh khai hỏa và bắn cháy 1 chiếc KV-1 cùng 5 chiếc T-34. Sau khi hết đạn, anh cho chiến xa và đại bác xung kích rút xuống công sự gần nhất. Sau đó Schafer lái trở lại lên hướng bắc trong cơn mưa tuyết và vòng ra đằng sau xe địch. Ở đây anh phá hủy thêm 9 T-34 và 1 KV-1. Anh nhận được một "món quà" từ chiếc KV-1 cuối cùng và tháp pháo bị bắn thủng. Vụ nổ văng những mảnh vỡ vào mặt anh và chém đứt chân của điện đài viên. Mặc dù chiếc Mark IV đã gần như bị mù do những phát đạn bắn vào kính ngắm nhưng xa trưởng và tài xế vẫn an toàn về được Basino. Được sửa để tạm thời chiến đấu được, các chiến xa này được Ofw [\[15\]](#) Strippe vốn đã bị thương từ trước tiếp quản và anh ta hạ thêm 4 T-34 ở Stepanovo và Basino. Những chiến xa khác của địch quân chọc thủng được phòng tuyến bị diệt bởi lính bộ binh cơ giới, trinh sát, đại bác tự hành xung kích và chống tăng.

Tổng kết lại, trong 4 ngày Đại đội 2 [Tiểu đoàn 2 Trung đoàn thiết giáp 1] đã phá hủy trên 40 chiến xa địch, phần lớn là loại KV-1 và T-34. Hai chiến xa Panzer III của ta vẫn còn chiến đấu được cho đến tối 30 tháng 11. Một trong những chỉ huy của chúng là Fw. Schafer.

Trước khi bóng tối buông xuống trên chiến trường tuyết phủ, Trung đoàn xung kích thiết giáp 29 thuộc Sư đoàn thiết giáp 12 do Đại tá von Heinmendahl chỉ huy đã có những liên lạc đầu tiên với Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 đang bị chia cắt. Các đơn vị của Trung đoàn xung kích thiết giáp 5 rải ra dọc theo trục đường phủ đầy tuyết dài 20 ki-lô-mét về phía sau. Tất cả sĩ quan và binh sĩ Kampfgruppe von der Meden biết rằng thử thách đối với họ đã chấm dứt. Chiến sự sẽ còn gay go nhưng kể từ lúc này nó sẽ nằm trong kiểm soát của họ. Phòng tuyến dọc sông Nacha đã bị uy hiếp mạnh nhưng không bị phá vỡ. Câu hỏi là liệu quân Nga có nhận ra thực tế này không, và họ sẽ phản ứng thế nào? Tối hôm đó số quân xộc xệch còn lại của Tiểu đoàn thám báo K-1 Sư đoàn thiết giáp 1 được Sư đoàn thiết giáp 12 thay thế, họ rút khỏi trận địa và tiếp quản là lính bộ binh cơ giới của Sư đoàn 12. Tiểu đoàn đã bị tiêu hao nặng này được điều về tuyến sau làm nhiệm vụ bảo vệ giao thông dọc theo "con đường cứu rỗi" tới Vladimirscoe.

Thậm chí trong khi Sư đoàn thiết giáp 12 đang tiến lên phía trước, các lữ đoàn còn lại của Solomatin ở phía đông sông Nacha, dọc đường Vladimirscoe vẫn mở thêm một đợt tiến công không thành khác, như thể để chứng tỏ cho chỉ huy của họ cùng Tarasov thấy họ đã làm hết sức mình. Ngay khi quân Đức đẩy lui đợt đột kích, các chi đội tiên phong của Sư đoàn 12 đã khôi phục liên lạc với tất cả các đơn vị Đức phía đông sông Nacha. Đòn tiến công của Hồng quân đột ngột chấm dứt trước nửa đêm và sẽ không được tiến hành lại.

Đại tướng Harpe biết tin về sự có mặt đúng lúc của Sư đoàn thiết giáp 12 vào đầu giờ chiều, ngay sau khi quân Nga ở phía bắc đã bị đánh lui. Sự nhẹ nhõm của ông là rõ ràng và hiển nhiên vì lúc này 2 trong số những cái "nếu" đã được trả lời. Von der Meden đã giữ vững và Sư đoàn thiết giáp 12 đã tới. Kể từ lúc này, ông không nghi ngờ gì về chuyện trận đánh sẽ tiếp diễn ra sao. Tuy nhiên chiến thắng cuối cùng sẽ mất thêm thời gian và cần thêm sự khôn khéo và kiên nhẫn đáng kể, vì Harpe biết rằng không chiến dịch nào do Zhukov đứng đầu sẽ kết thúc một cách dễ dàng. Zhukov là người cứng rắn và sẽ không chấp nhận thất bại hay tiếc mạng binh sĩ để giành được lợi thế. Chỉ thị của Harpe cho Kruger, von der Meden và Thiếu tướng Wessel ở Sư đoàn thiết giáp 12 nhấn mạnh thực tế đó. Trong khi chúc mừng sĩ quan và binh sĩ dưới quyền, Harpe nhắc nhở họ rằng những trận chiến khó khăn và ác liệt sẽ còn tiếp tục cho tới khi quân Nga chấp nhận thất bại. Trên hết và chủ yếu nhất, họ phải tính toán và thực hiện kế hoạch nhằm tiêu diệt hay đánh bật gần 80.000 quân Nga cùng hàng trăm xe tăng đang kẹt sâu vào phòng tuyến Đức trong mấu lồi. Những nét sơ lược của một kế hoạch như vậy đã xuất hiện trong tâm trí Harpe.

Tối muộn hôm đó, Solomatin tiếp nối bức điện lúc trước tới Tarasov bằng thông tin xác nhận lực lượng tăng viện Đức trên thực tế đã tới nơi và có vẻ chúng là đội tiên phong của nguyên một sư đoàn thiết giáp. Thêm vào đó, ông nhắc tới diễn biến chiến đấu của quân đoàn, việc bị đẩy lui một cách bức tức và sự thật là các lữ đoàn đã chuyển vào phòng ngự. Ông bổ sung rằng cần thêm nhiều xe tăng và bộ binh để phòng thủ thành công. Sau đó Solomatin lên đường tới các lữ đoàn để xem xét tổn thất trong ngày và hỗ trợ công tác phòng thủ.

Tarasov choáng váng với hai thất bại đồng thời trong ngày. Cuộc tấn công Belyi bị đánh lui một cách đẫm máu đã là quá đủ. Giờ, bức điện mã hóa của Solomatin khiến tình hình trở nên gần như thảm họa. Ông đã được tin về thất bại của Tập đoàn quân 20 dọc sông Vazuza và lo lắng trước viễn cảnh phải thông báo cho Purkaev và Zhukov về trận thua lớn của mình. Tuy nhiên ông miễn cưỡng làm điều đó và chờ đợi trong lo sợ về một sự phản hồi giận dữ. Trong khi đó, ông làm những gì có thể để cứu vãn tình hình. Chấp thuận quyết định của Solomatin chuyển vào phòng ngự dọc sông Nacha, Tarasov - vẫn ở trong trạng thái choáng váng - quyết định phải cố gắng thêm một lần nữa với Belyi vào buổi sáng. Bất chấp thất bại nặng nề, trong thâm tâm Tarasov vẫn tin rằng có thể chiếm được Belyi.

- 1-4 tháng 12.

Bất chấp những thất bại đau đớn hôm trước, được lệnh từ phương diện quân, ngày 1 tháng 12 Thiếu tướng Tarasov chỉ thị cho Thiếu tướng Povetkhin ở Quân đoàn bộ binh 6 tiếp tục tiến công Belyi từ phía nam với Sư đoàn bộ binh 150 (Bản đồ 16). Trong khi đó, Tarasov điều chuyển thêm lực lượng của Sư đoàn bộ binh 134 do Đại tá A. P. Kvashnin chỉ huy xuống phía nam và yêu cầu họ đánh mạnh vào hệ thống phòng thủ Vypolsova dọc trục đường nam Belyi và phía đông Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland và Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 của von Wietersheim. Mặc dù thất bại nhưng Tarasov cứng rắn đã lặp lại các cuộc tiến công vào ngày 2 tháng 12 và 3 tháng 12 dưới sự yểm trợ của hỏa lực pháo binh tăng cường. Một báo cáo Đức ghi lại một cách châm biếm, "Rõ ràng quân Nga không hề thiếu đạn". Ngoài ra, lần đầu tiên không quân của phương diện quân bắt đầu triển khai những máy bay cường kích bay thấp Il-2

được bọc thép dày để đánh phá trận địa đối phương. Hỏa lực phòng không Đức tỏ ra yếu do hầu hết số pháo cao xạ đã được sử dụng vào nhiệm vụ chống mục tiêu mặt đất. Nhưng bất chấp hỏa lực chi viện đã được tăng cường, bộ đội Xô-viết vẫn không bẻ gãy được phòng tuyến. Dù thế, Tarasov vẫn không từ bỏ. Đến 4 tháng 12 rốt cục bộ binh của ông cũng đột phá được một vài điểm nhỏ gần Chirevo và Popovka ở nam Belyi, chỉ để một lần nữa bị những đợt phản kích từ quân Đức hất trở lại.

Trong những trận đánh kéo dài và vô ích đó, Lữ đoàn cơ giới 47 do Đại tá Dremov chỉ huy bám trụ các vị trí phía bắc đường Belyi-Vladimirskoe đang ngày càng suy yếu. Cuối cùng ông đã được tăng viện từ Lữ đoàn bộ binh 91 của Đại tá Lobanov lúc này đã bị phân tán và Dremov sử dụng số bộ binh quý giá này để giữ hành lang hẹp dọc con đường tới hậu tuyến trong khi ông bảo vệ đầu cầu đang thu hẹp dần với số thiết giáp còn lại. Tuy nhiên ông đủ sức chặn đứng quân Đức ở nam sông Obscha. Hôm 3 tháng 12 sức ép bên cánh phải của Dremov đã tăng lên khi một đơn vị nhỏ Đức với nhiều pháo tự hành xung kích tiến về phía tây bắc dọc con đường tới Shaitrovshchina. Bộ binh dưới quyền Dremov đẩy lui đợt tiến công và bố trí một mạng lưới chống tăng mạnh dọc theo con đường. Tuy vậy ông nhận ra dù sớm hay muộn kẻ địch sẽ tiếp tục tiến công từ Belyi hay từ hướng đông nam, và nếu như vậy có vẻ ông sẽ rơi vào nguy cơ bị bao vây nghiêm trọng. Đó là những gì ông thông báo cho Tarasov vào tối 4 tháng 12.

Ở phía nam dọc theo sông Nacha, Quân đoàn cơ giới 1 do Solomatin chỉ huy chốt giữ các vị trí phía đông sông và thỉnh thoảng tung ra các trận tập kích quấy rối. Mặc dù Solomatin muốn rút trở về bên này để thu ngắn trận tuyến và củng cố thế trận phòng thủ vững hơn trước một đòn đánh của kẻ địch mà ông chắc chắn sẽ diễn ra nhưng Tarasov đã từ chối đề nghị này. Ở bên kia sông, quân Đức tiếp tục tăng cường lực lượng và tổ chức thành chiến tuyến liên mạch. Cuối ngày 1 tháng 12, họ đã giải tỏa được cho một đơn vị nhỏ bị Lữ đoàn xe tăng 219 của Đại tá Davydov bao vây từ trước ở làng Shamilovo phía tây Stepanovo. Davydov sau đó cho rút lui dưới làn đạn đối phương về trận địa phòng thủ mới dọc theo bờ sông, trong khi quân Đức tiến về phía bắc dọc con đường tới Shaitrovshchina để tiến công Dremov. Trong trận đánh Davydov bị thương và được thay thế bởi Trung tá S. T. Khilobok.

Tại nam Sementsovo, các đợt công kích ác liệt của quân Đức cũng đánh mạnh vào đầu cầu của Lữ đoàn cơ giới 35 do Trung tá Kuz'menko chỉ huy, buộc họ rút qua sông Nacha. Quân Đức chiếm được nhiều ngôi làng nhỏ bên bờ tây, đối diện trận địa mới của Kuz'menko với trọng tâm là làng Dubki trước khi dừng lại.

Những diễn biến đáng ngại hơn nhiều đang phát triển bên cánh phải của Solomatin, nơi Trung đoàn xe tăng 3 và Lữ đoàn cơ giới 37 của Trung tá Shanaurin đã phòng ngự và liên tục tập kích quân Đức ở phía nam dọc đường xe lửa Vladimirskoe trong nhiều ngày. Những người lính tankist dưới quyền Shanaurin vẫn giữ ga Nikitinka dọc đường sắt Vladimirskoe-Safonovo và bộ binh của ông dàn về phía tây dọc sông Vop', tại đây họ kết nối lỏng lẻo với các vị trí tiền tiêu của Lữ đoàn bộ binh 74 do Đại tá Repin chỉ huy đang bảo vệ yếu ớt sườn phải kéo dài của quân đội Xô-viết. Hai mối đe dọa mới từ quân Đức đã xuất hiện ở khu vực này trong những ngày đầu tháng 12. Hôm 1 tháng 12 một chi đội Đức được tăng cường xe tăng đã đánh bật đơn vị nhỏ của Shanaurin ra khỏi ga Nikitinka và ngày hôm sau bắt đầu đẩy các phân đội của ông khỏi các chốt chặn dọc tuyến đường sắt. Ngày 3 tháng 12, trước sự kinh ngạc của Shanaurin, đối phương đã được tăng viện và bắt đầu tiến công lên phía tây bắc. Trước mối nguy hiểm này và thông tin chưa rõ ràng về đòn đánh của một lực lượng Đức còn lớn hơn nhằm vào cánh phải, Shanaurin quyết định đề nghị Solomatin cho rút lên phía bắc tới các vị trí dễ bảo vệ hơn.

Một sự đe dọa mới khác đang hình thành trong những khu đầm lầy và rừng rậm phía tây nam các vị trí của Shanaurin dọc sông Vop'. Trong nhiều ngày du kích Liên Xô đã tập kích các đoàn

quân Đức được báo cáo là đang di chuyển lên phía bắc qua những khu rừng đóng băng giữa khu vực Dukhovshchina và Smolensk. Du kích cho biết có vẻ đó là đội tiền vệ của một sư đoàn thiết giáp, nhưng họ không biết được phiên hiệu hay điểm đến cuối cùng của chúng. Solomatin ít lạc quan hơn và nhận định đơn vị này đang tiến tới cánh phải được bảo vệ yếu ớt của ông và Tarasov. Nó mang dấu hiệu cho sự bắt đầu của một cuộc hành binh bọc hậu được lên kế hoạch kỹ lưỡng của kẻ địch. Cuối ngày 3 tháng 12, Solomatin gửi cho Tarasov đánh giá về tình hình, nhất là nguy cơ đang lớn dần bên cánh. Sau đó, không cần đợi phê chuẩn, ông ra lệnh cho các lữ đoàn chuyển vào tuyến phòng thủ mới chạy xuống phía nam dọc sông Nacha tới Dubki và sau đó về phía tây qua Gorodnia tới cánh trái của Lữ đoàn bộ binh 74, đơn vị cũng nhanh chóng được phép rút lui.

Tarasov không có lựa chọn nào ngoài đồng ý với Solomatin. Sáng sớm ngày 4 tháng 12, ông chỉ thị cho Lữ đoàn bộ binh 74 của Đại tá Repin và Sư đoàn bộ binh Cận vệ 17 của Thiếu tướng Dobrovol'sky lui quân lên phía bắc song song với Solomatin nhưng để lại các phân đội tiền tiêu để tập kích bất cứ mũi tiến quân nào của đối phương. Trên thực tế, tối hôm đó Tarasov đã gần như cho hạ màn chiến dịch với việc cho toàn bộ Tập đoàn quân 41 chuyển vào phòng ngự. Để ngăn chặn quân Đức và bảo vệ cuộc rút lui, ông yêu cầu Quân đoàn bộ binh 6 do Povetkhin chỉ huy duy trì áp lực lên Belyi và phối thuộc Lữ đoàn xe tăng 154 mới tới cho họ. Ngoài ra ông ra lệnh cho Đại tá Dremov giữ đầu cầu phía bắc Shaitrovshchina. Cuối cùng, Tarasov tập hợp lại một lực lượng lớn theo cách mà Solomatin đã yêu cầu suốt nhiều ngày. Bắt đầu từ 4 tháng 12, Povetkhin sẽ chuyển toàn bộ các lữ đoàn bộ binh dưới quyền từ sông Nacha xuống phía nam, tới các vị trí mới dọc theo sườn nam của mấu lồi Belyi. Trong vòng 2 ngày, Lữ đoàn bộ binh 74, 78 và 75 lần lượt triển khai từ trái sang phải sẽ lấp đầy khoảng trống giữa Lữ đoàn cơ giới 37 trên cánh phải của Solomatin với Sư đoàn bộ binh Cận vệ 17 lúc này vẫn đang bao vây quân Đức xung quanh Demekhi. Khi đã vào vị trí, họ sẽ được hỗ trợ bởi Lữ đoàn cơ giới độc lập 48 của Đại tá Sheshchubakov lúc này vẫn chưa tham chiến. Thiếu tướng Solomatin không hài lòng trước việc mất đi toàn bộ bộ binh hỗ trợ dọc sông Nacha, ngay cả khi Tarasov đã chuyển cho ông Lữ đoàn xe tăng 104 mới có mặt làm dự bị. Hơn nữa, tuyết tiếp tục rơi dày sẽ ngăn cản việc cơ động nhanh chóng trước mũi tiến quân vững chắc của đối phương. Do vậy, cũng trong ngày 4 tháng 12 Solomatin lệnh cho phần lớn các xe cộ thuộc bộ phận quản lý và hỗ trợ lui về phía sau cùng với thương binh, chỉ để lại xe tăng, xe chở súng cối và kéo pháo cùng các xe hỗ trợ tác chiến chủ chốt ở tuyến 1 với các đơn vị chiến đấu. Tại đây, Solomatin chờ cuộc tiến công không thể tránh khỏi của kẻ địch.

Thiếu tướng Povetkhin, Tư lệnh Quân đoàn bộ binh 6 nỗ lực duy trì chiến đấu xung quanh Belyi trong khi tìm cách tổ chức lại lực lượng dọc theo cánh trái trải dài của ông. Đây không phải nhiệm vụ đơn giản. Đến cuối buổi tối ngày 4 tháng 12, Lữ đoàn bộ binh 75 và 78 bắt đầu hành quân về hướng tây nam. Đại tá Repin báo cáo giao tranh ác liệt với các đơn vị nguyên vẹn của kẻ địch đang tiến xuống phía nam qua khu rừng giữa Samsonikha và Bocharniki. Ông đã thiết lập một tuyến các cứ điểm để ngăn chặn và lúc này ra lệnh cho Lữ đoàn cơ giới 48 dự bị hỗ trợ những vị trí trên với xe tăng và pháo chống tăng bổ sung. May mắn là các nhóm du kích phối hợp mà Tập đoàn quân 41 giữ liên lạc đã thành công trong việc làm chậm trễ bước tiến của quân Đức và đến thời điểm này các cứ điểm vẫn đứng vững. Tuy nhiên, cũng chính các đơn vị du kích đó báo cáo thiết giáp Đức đang tiến vào khu vực Tereshino. Điều đó có nghĩa là một lực lượng đáng kể đang tập hợp để tiến công từ phía nam và Povetkhin nghi ngờ việc phòng tuyến của ông có thể giữ được. Ông sau đó cũng cảnh báo Tarasov và yêu cầu thêm quân tiếp viện. Tarasov phản hồi bằng cách yêu cầu Povetkhin phòng thủ bằng mọi giá, nói rằng một sư đoàn bộ binh mới - Sư đoàn 279 đang trên đường tới. Povetkhin không biết Tarasov dự định

sử dụng sư đoàn này để nối lại cuộc tiến công vào Belyi nhưng tin tức đã làm ông dễ chịu.

Bất chấp cảm giác được giải tỏa, hy vọng đang lên và việc yêu cầu binh sĩ dưới quyền ngày hôm qua phải chuẩn bị tinh thần tiếp tục chiến đấu ác liệt, Đại tướng Harpe ở Quân đoàn thiết giáp XXXXI cũng như các đồng sự đều hết sức ngạc nhiên khi quân Nga tiếp tục những đợt tiến công dữ dội vào Belyi hôm 1 tháng 12. Mặc dù họ không tấn công ở chính xác nơi đã bị đánh bại hôm trước nhưng những đợt đột kích ở nam và tây nam Belyi đã diễn ra quyết liệt và rõ ràng là được chi viện từ những đơn vị thiết giáp mới tới. Chẳng lẽ quân Nga không bao giờ hết xe tăng? Harpe nghĩ. Chắc chắn họ sẽ phải hết người lái. Mặc dù Trung tướng Kruger đối phó khá tốt, những đợt tiến công tiếp tục nhiều ngày và thậm chí đã đạt được một số thành công cục bộ. Chừng nào chúng còn tiếp tục Kruger sẽ phải vơ vét tất cả số quân hồ lớn làm dự bị và các trận đánh sẽ ngốn sạch lực lượng tiếp viện. Nguy hại nhất là như thế, Harpe không thể tổ chức lại các đơn vị xung quanh Belyi để lập ra một lực lượng xung kích cần thiết nhằm giành lại quyền chủ động.

Harpe cũng lo ngại về quyết định dễ dàng nhận ra của quân Nga là để lại lực lượng phía bắc đường Belyi-Vladimirskoe ở Shaitrovshchina. Điều đó có nghĩa ông cũng sẽ phải sử dụng số dự trữ ít ỏi của mình để xóa bỏ mối nguy đó. Hơn thế, sự duy trì hiện diện của đối phương ở đây cũng sẽ cản trở hoạt động của von der Meden dọc sông Nacha. Trên thực tế, hôm 3 tháng 12 von der Meden đã tiến công các vị trí ở Shaitrovshchina bằng các bộ phận của Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 (Kampfgruppe Huppert) nhưng hệ thống phòng thủ chống tăng mạnh của quân Nga đã đẩy lui họ ở phía đông ngôi làng 800 mét. Thất bại trong việc khôi phục liên lạc với chủ lực sư đoàn ở Belyi, von der Meden yêu cầu Sư đoàn bộ binh 246 tấn công về phía đông dọc theo trục đường từ Belyi để hội quân với đơn vị mắc kẹt của ông và cắt rời quân Nga ở bắc đường.

Kampfgruppe Huppert tiếp tục tiến đánh Shaitrovshchina vào sáng sớm 4 tháng 12, lần này có sự phối hợp của Sư đoàn bộ binh 246 đột kích từ Belyi về hướng đông. Trận đánh này cũng tỏ ra ác liệt và đắt giá như hôm trước, đến trưa chiến đoàn trưởng, Đại úy Huppert đã bị thương nặng và bản thân các đơn vị dưới quyền anh ta thuộc Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 đã bị chia cắt và phải đánh mở đường thoát khỏi các vị trí Xô-viết. Đến cuối ngày cả 3 sĩ quan chỉ huy tiểu đoàn đã bị thương, các đại đội bộ binh chỉ còn lại 25-30 người, nhưng trận địa quân Nga vẫn đứng vững.

Trong khi đó ở phía nam dọc sông Nacha, hôm 1 tháng 12 Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 của von der Meden tiến công và chiếm lại bờ sông ở bắc và tây Basino từ tay một chốt chống tăng “con nhím” mạnh. Cùng thời gian đó, Tiểu đoàn thám báo K-1 được tăng viện bởi Trung đoàn xung kích thiết giáp 5 Sư đoàn thiết giáp 12 đã đánh bật quân Nga về bên kia sông Nacha với tổn thất đáng kể. Trong trận phản công Tiểu đoàn 2 của von der Meden giải vây thành công cho 1 đại đội của Trung đoàn thiết giáp 33 đã bám trụ nhiều ngày trong vòng vây ở Shamilovo phía tây Stepanovo. Đơn vị này đã đẩy lùi mọi đợt tiến công bằng cách gom 8 chiếc xe tăng hỏng thành trận địa phòng ngự. Tiểu đoàn 2 cuối cùng cũng đẩy được những đơn vị quân Nga kiên cường về bên kia sông Nacha vào đêm 3 tháng 12.

Khi cao điểm của trận đánh diễn ra dọc sông Nacha, Đại tá Holste chỉ huy Trung đoàn pháo binh 73 thuộc Sư đoàn thiết giáp 1 tập hợp một lực lượng nhỏ để đối phó với đối phương đang đe dọa đường xe lửa phía tây nam Vladimirskoe mà họ ước tính nhằm là 2 lữ đoàn. Ban đầu, chi đội của Holste gồm trung đoàn bộ 73 và Tiểu đoàn công binh xung kích 37 trước đó đã cầm chân quân Nga ở ga Nikitinka. Holste tăng cường cho họ 2 đại đội từ Trung đoàn xung kích thiết giáp 25 và Trung đoàn thiết giáp 29 thuộc Sư đoàn thiết giáp 12. Ông cũng bổ sung thêm 1 đại đội thuộc Tiểu đoàn công trình đường sắt 514, Đại đội 9 người Nga thuộc Tiểu đoàn

Freiwillig (Tình nguyện) 592, một số pháo cao xạ và 2 đại đội thuộc trung đoàn pháo binh của ông. Cánh quân này đánh bật kẻ địch khỏi ga Nikitinka và vào ngày 3 tháng 12, được Tiểu đoàn K-1 và 1 đại đội của Tiểu đoàn pháo tự hành diệt tăng 37 tăng cường, họ bắt đầu chậm chạp tiến về phía bắc. Đến tối Holste bắt tay được với Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 vừa vượt sang bờ tây sông Nacha. Đến 4 tháng 12 Hồng quân – lúc này được xác định chính xác là bộ phận thuộc Lữ đoàn cơ giới 37 phản công Kampfgruppe Holste ở nam Gorodina. Tuy nhiên Holste đẩy lui họ khi những khẩu pháo chống tăng 7,5cm thuộc Tiểu đoàn pháo tự hành diệt tăng 37 phá hủy 5 chiến xa T-34 và buộc số còn lại rút lên phía bắc.

Bước tiến chậm chạp qua rừng về hướng tây nam của bộ phận đi đầu thuộc Sư đoàn thiết giáp 20 lúc này đã hỗ trợ cho Holste. Tuy nhiên, nó không phải là dễ dàng cho sư đoàn thiết giáp mới tới dưới quyền Nam tước von Luttwitz. Là đội tiền vệ của Quân đoàn XXX do Đại tướng Maximilian von Fretter-Pico chỉ huy, sư đoàn đã rời Dukhovshchina mấy ngày trước đây. Cuộc hành quân của họ đã gặp cản trở do những trận bão tuyết không ngừng, đường xá bị tuyết phủ và những hoạt động liên tục của du kích làm hư hỏng đường xá, gây thương vong cho nhiều binh lính và làm chậm trễ quá trình tiến quân. Hơn nữa, khi đơn vị đi đầu của sư đoàn là Tiểu đoàn mô tô 20 và Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 59 triển khai để đối phó với đe dọa, họ đã phải chịu “tổn thất nặng nề” do bị pháo binh Đức bắn lầm. Một quân nhân Sư đoàn thiết giáp 20 thuật lại những khó khăn mà họ gặp phải:

Mọi thứ đều mờ mịt trên suốt tuyến tiền tiêu của quân ta, và ở phía sau họ phải chiến đấu với du kích. Bọn Nga mặc quân phục lính Đức lấy được khi chiến đấu với Sư đoàn Luftwaffe 2 đã chiến.

Giao tranh dữ dội diễn ra xung quanh Syrmatnaya [bắc Samsonikha]. Thị trấn đổi chủ nhiều lần và cuối cùng nằm trong tay địch quân. Thị trấn Turyanka [đông Samsonikha] được kẻ địch biến thành pháo đài và được bảo vệ bằng 40 lính Nga cùng 4 chiến xa trút mưa đạn chết chóc vào quân tấn công. Bất chấp trời tối, thị trấn bị tiến đánh hôm 1 tháng 12 với sự hỗ trợ của chiến xa, công binh và Đại đội 7 thuộc Trung đoàn 59 xung kích thiết giáp.

Trong 2 ngày tiếp theo, Sư đoàn thiết giáp 20 chiến đấu giằng co với quân Nga phía đông Samsonikha nhưng không thể tiến xa hơn. Sức kháng cự ngoan cường của Hồng quân dễ dàng cho thấy Quân đoàn XXX không thể mở một đợt đột kích lớn từ phía nam cho đến khi Sư đoàn thiết giáp 19 tới khu vực. Đến 4 tháng 12, sư đoàn này vẫn đang trong quá trình tập kết ở khu vực Tereshino, phía nam Samsonikha. Tuy nhiên Harpe, Kruger và Wessel đã sẵn sàng tung ra kế hoạch với mục tiêu chuyển cuộc phòng thủ thành công cục bộ thành một đòn tiến công thắng lợi toàn diện. Họ sẽ nhanh chóng chia sẻ nó với Quân đoàn XXX mà dự kiến sẽ đóng một vai trò quan trọng trong giai đoạn quyết định tiếp theo của chiến dịch.

BỄ TẮC Ở THUNG LŨNG LUCHESA

- 1-3 tháng 12.

Bất chấp sự dè dặt trong việc tiếp tục chiến dịch, sự kính sợ của Thiếu tướng Iushkevich đối với Purkaev và Zhukov đã áp đảo cảm giác nể phục trước sự phòng thủ lì lợm của quân Đức và sự choáng váng đau đớn trước thiệt hại nặng nề của ngày hôm qua. Hơn thế, lúc này ông cũng đã biết cuộc tiến công của Tập đoàn quân 20 đã thất bại, và cả Zhukov lẫn Purkaev đều nhắc rõ rằng thành công của Chiến dịch “Sao Hỏa” hiện giờ phụ thuộc vào các cánh quân chiến đấu phía tây Rzhev mà đối với Iushkevich có nghĩa là đạo quân của ông. Không còn lựa chọn khác ngoài tấn công, sáng sớm ngày 1 tháng 12, Iushkevich đưa ra chỉ thị mới cho các đơn vị dưới quyền. Lần này, toàn bộ tập đoàn quân sẽ xuất phát đồng thời lúc bình minh, sau đợt bắn phá

chuẩn bị dữ dội nhất mà pháo binh của ông có thể tung ra. Một lần nữa, do bão tuyết dày đặc, không quân của phương diện quân không thể tham chiến.

Đòn đánh lúc bình minh của Tập đoàn quân 22 sẽ bao trùm toàn bộ khu vực từ Grivo phía bắc Luchesa tới Galitskina phía nam sông 6 ki-lô-mét và cùng cự ly như vậy tới đường Olenino-Belyi ở phía tây (Bản đồ 17). Lữ đoàn xe tăng Cận vệ 1 do Đại tá Gorelov chỉ huy được bộ binh Lữ đoàn cơ giới 3 của Đại tá Babadzhanian dẫn đầu mũi đột kích qua sông Luchesa tới Vasil'tsovo. Trung đoàn bộ binh 1319 thuộc Sư đoàn bộ binh 185 dưới quyền Đại tá Andriushchenko cùng 1 tiểu đoàn của Lữ đoàn cơ giới 1 sẽ tấn công trên cánh trái của Gorelov trong khi bộ phận còn lại của Lữ đoàn cơ giới 1 cùng Lữ đoàn cơ giới 10 chiến đấu trên cánh phải. Toàn bộ chính diện đột kích trải theo một vòng cung rộng dọc theo và ở phía nam sông Luchesa, phía đông và tây thị trấn Starukhi. Iushkevich cũng ra lệnh cho Lữ đoàn bộ binh 114 hiện thuộc dự bị hành quân trong đêm và đến sáng phải vào vị trí để chi viện lực lượng xung kích. Ở phía nam, 1 tiểu đoàn thuộc Lữ đoàn cơ giới 10 và Lữ đoàn xe tăng 49 sẽ cùng 2 trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 238 do Đại tá Karpov chỉ huy quét sạch quân Đức ở khu vực nam sông Luchesa, tiến tới đường Olenino-Belyi. Trong đêm đó, Lữ đoàn xe tăng 49 do Đại tá Chernichenko tổ chức lại để dẫn đầu mũi đột kích, Trung đoàn xe tăng độc lập 39 còn nguyên vẹn của Thiếu tá A. F. Burda thuộc dự bị tập đoàn quân tiến ra phía trước để tăng thêm sức mạnh cho cuộc tiến công. Iushkevich dự định bố trí thời điểm tấn công xen kẽ nhằm tăng thêm yếu tố bất ngờ, ngăn cản và không cho quân Đức có thể kịp thời tái bố trí lại các đơn vị của chúng trong trận đánh.

Mặc dù đợt pháo hỏa chuẩn bị và trận đánh mở màn đúng theo kế hoạch, những đợt tuyết rơi dày và phủ lên đường xá đã gây chậm trễ cho cuộc hành quân của lữ đoàn bộ binh và trung đoàn xe tăng dự bị, và họ không thể tham gia chiến đấu trong ngày 1 tháng 12. Tuy vậy, cuộc tiến công bắt đầu lúc 09 giờ 00 và lan ra trên mặt trận khi những người lính Hồng quân hăng hái lao thẳng vào các vị trí Đức. Trong những trận đánh ác liệt hơn cả hôm trước, bộ đội của Iushkevich tiến lên đều đặn nhưng với cái giá khá đắt. Bộ binh và xe tăng Xô-viết tiến quân mãnh liệt về phía bắc, ra khỏi thung lũng Luchesa, chiếm Travino và đẩy quân Đức về phòng tuyến mới chạy từ Grivo về phía đông. Ở phía nam sông Luchesa, các trận đánh ác liệt diễn ra trên các ngã đường vào Gorovatka và ngay trong thị trấn, nơi bộ binh và xe tăng Liên Xô đã buộc quân Đức rút lui lúc sẩm tối.

Thiếu tướng Katukov đưa Lữ đoàn xe tăng 49 của Thiếu tá Chernichenko vào tham chiến ngay trước buổi trưa, sau khi Sư đoàn bộ binh 238 đã làm chủ Galitskina và sau đó đẩy quân Đức về phía đông nhiều ki-lô-mét tới cách đường Olenino 4 cây số. Mặc dù bị dàn trải nghiêm trọng về phía đông nam nhưng nhờ sự có mặt kịp thời của vài khẩu đội pháo chống tăng tới tiếp viện, phòng tuyến mỏng manh của quân Đức bảo vệ con đường vẫn còn giữ được. Hết lần này tới lần khác, quân Đức đặt cược và từ bỏ trước những đợt tiến công không thương tiếc của Iushkevich nhưng họ không tan vỡ. Lúc sẩm tối, Iushkevich ra lệnh cho các đơn vị dự bị - rốt cuộc cũng tới nơi - bước vào chiến đấu lúc bình minh trong khu vực tương ứng.

Trên quan điểm của người Đức, 1 tháng 12 là “ngày ác liệt nhất” trong trận đánh phòng thủ thung lũng Luchesa, và tuyến phòng ngự gần như đã sụp đổ trước những đợt đột kích dữ dội không ngừng bằng chiến xa và bộ binh. Một tài liệu Đức ghi lại chính xác kết quả ghê gớm mà những đợt tiến công xen kẽ của quân Nga đã gây ra:

Lúc bình minh, sau một đợt hỏa pháo chuẩn bị đặc biệt dữ dội, 3 sư đoàn Nga tấn công trên toàn tuyến từ đông Griva [sic] tới đông nam Bogoroditskoe-Bolshoe Boryatino. Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 252 Sư đoàn 110 bộ binh có mặt và chiếm lĩnh chiến tuyến ở phía nam Tiểu đoàn 1 bộ binh tại đông Koronevka-Galishkino-Bolshoe Boryatino. Các đợt tấn kích của quân Nga

được bố trí như sau: lúc 07 giờ 00 [giờ Berlin] nhằm vào Bolshoe Boryatino, lúc 08 giờ 30 nhằm vào Bogoroditskoe và cùng thời điểm đó ở phía đông vào Gorovatka và lúc 10 giờ 00 nhằm vào Bogoroditskoe. Lúc 15 giờ 00 thêm 2 đợt đột kích nữa. Quân Nga đột phá thành công và tiến lên phía trước trong khi đại bác chống tăng của quân ta khai hỏa vào chiến xa địch. Bất chấp trận giáp lá cà quyết liệt trong đó Thiếu tá Lorenz cùng lính công binh chiến đấu dưới quyền đã chiến đấu đặc biệt xuất sắc, địch quân không thể bị chặn lại. Bão tuyết đã hạn chế tầm nhìn và khiến số phi cơ oanh tạc bổ nhào được yêu cầu không thể tham chiến.

Đại tá Lindemann ở Sư đoàn bộ binh 110 và Đại tá Kohler ở Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland khẩn thiết yêu cầu cả Đại tướng Hilpert và Harpe ở sở chỉ huy Quân đoàn bộ binh XXIII và Quân đoàn thiết giáp XXXXI tiếp viện. Hilpert đáp lại bằng cách điều xuống phía nam Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 473 Sư đoàn bộ binh 253 cùng 1 đại đội của Trung đoàn phòng không 4 trực thuộc quân đoàn. Tuy nhiên, Tiểu đoàn 2 chỉ còn lại 5 sĩ quan và 127 binh sĩ. Harpe điều tiểu đoàn pháo xung kích của Sư đoàn Grossdeutschland từ khu vực Belyi. Mặc dù số viện binh này không nhiều và phần lớn sẽ không kịp đến cho tới ngày hôm sau nhưng sự hiện diện của chúng sẽ thể hiện tầm quan trọng trong chiến dịch khi cả hai bên sẽ đánh tới tiểu đoàn cuối cùng.

Vào buổi trưa, trong khi Tiểu đoàn 2 và 3 của Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland đang lui dần ở phía bắc sông, bộ binh Liên Xô có 8 xe tăng hỗ trợ chọc thủng vị trí của Tiểu đoàn 1 ở tây Gorovatka. Họ vượt qua thị trấn với những tiếng reo hò chiến thắng và tấn công ngọn đồi thấp phía sau, nơi đặt sở chỉ huy Kampfgruppe Kohler. Trong trận đánh giành giật cao điểm này, Đại tá Kohler bị thương nặng và số quân của ông lúc này do Thiếu tá Lorenz chỉ huy rút về vị trí mới với trọng tâm là một loạt các hỏa điểm súng máy ở phía đông ngọn đồi. Ban tham mưu của Lorenz yêu cầu tuyến sau tiếp viện và tổ chức nhiều đại đội bộ binh ersatz (dự bị) từ các đơn vị vận tải và hậu cần đóng dọc đường. Đến chập tối, số quân hồ lớn này với những khẩu đội pháo xung kích tới từ Belyi thiết lập thêm một tuyến phòng thủ yếu. Ở phía nam, Tiểu đoàn 1 và 2 thuộc Trung đoàn xung kích 252 hứng chịu thất bại nặng nề, rút lui dưới áp lực nhưng vẫn giữ được một chiến tuyến vốn đã trải dài ở phía tây đường Olenino-Belyi. Lỗ hổng giữa họ và Sư đoàn bộ binh 86 tiếp tục bị khoét rộng, nhưng Sư đoàn 86 vẫn giữ được vị trí của họ và bên cánh trái phía đông Ivanovka.

Trong 2 ngày tiếp theo, Iushkevich hầu như không thay đổi mệnh lệnh tấn công của mình. Mục tiêu của quân đội Xô-viết tiếp tục được giữ nguyên khi ông tung Lữ đoàn bộ binh 114 và Trung đoàn xe tăng 39 vào trận nhằm bổ sung cho các đơn vị xung kích đã bị tiêu hao lớn. Khi Lữ đoàn bộ binh 114 bước vào chiến đấu, mũi tiến công của Hồng quân ở khu vực trung tâm giữa Vasil'tsovo và Gorovatka thọc sâu hơn vào phòng tuyến Đức ở bắc sông Luchesa, lúc này Iushkevich ra lệnh cho Đại tá Andriushchenko đưa vào Sư đoàn bộ binh 185 vào đột kích hệ thống phòng thủ Đức ở bắc và đông Grivo. Áp lực quá mạnh để có thể chịu đựng, và đến sáng tối 3 tháng 12, Kampfgruppe Lindemann bỏ vị trí then chốt Grivo lui về phòng tuyến mới ngắn hơn ở phía sau 4 ki-lô-mét. Tình thế còn nghiêm trọng hơn trên cánh trái, nơi Lữ đoàn xe tăng 49 và Trung đoàn xe tăng 39 Xô-viết tập trung đột phá. Một lần nữa, tài liệu Đức mô tả chính xác sự khốc liệt của trận đánh:

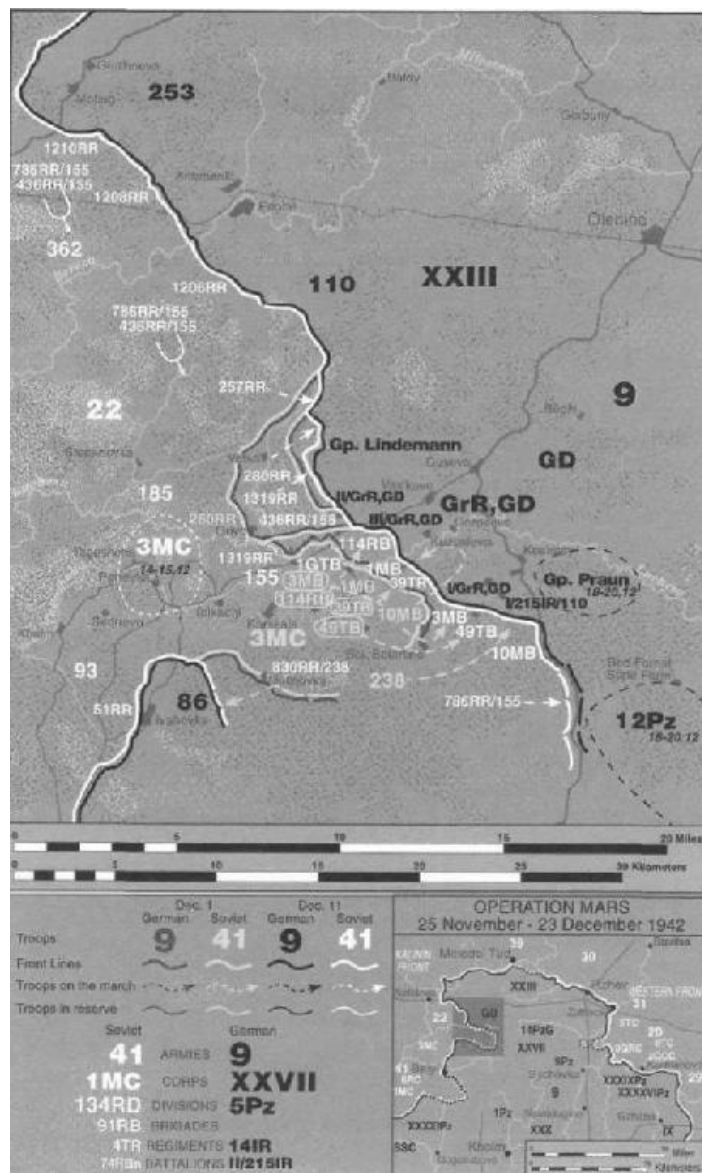
Bình minh lên trong buổi sáng xám xịt của ngày 2 tháng 12, và lúc 07 giờ 00 [09 giờ 00 giờ Moscow], quân Nga bắt đầu một đợt tiến công mới. Chiến xa Nga đột kích vào Tiểu đoàn 2 khinh binh trên hướng Belikovo [gần Gorovatka]. Ở phía đông, chiến xa địch quân nhằm thẳng vào công binh chiến đấu và Tiểu đoàn 1 khinh binh ở Kuzovlevo. Các cứ điểm vốn đã suy yếu đã ngoan cường chiến đấu dưới trận mưa đạn cối trút xuống không thương tiếc. Cuộc phòng thủ dũng cảm đó không có kết quả, nhiều chiến xa với bộ binh ngồi trên đã chọc thủng trận địa.

Tiểu đoàn 1 khinh binh bị bao vây ở Kuzovlevo, họ đã nỗ lực tự chiến đấu, sau đó phá vây vào buổi tối bằng một đợt phản kích do Thiếu tá Lorenz chỉ huy. Phía nam sông Luchesa, lúc 09 giờ 00 [11 giờ 00] lực lượng hùng hậu của đối phương cũng có chiến xa đi cùng đã tiến công Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 252 nhằm tạo ra đột phá khẩu về hướng đông. Trong trận đánh quyết liệt, tiểu đoàn bị địch quân đẩy về Khudulikha. Súng cối pháo kích vào rottbahn Belyi-Olenino cách đó chỉ 2 ki-lô-mét và đang cực kỳ cần thiết để tiếp tế cho các đơn vị ở phía nam.

Binh lính vốn đã bị tiêu hao do những tổn thất nặng nề vì chiến đấu căng thẳng, cái rét và bão tuyết, nhiệm vụ an ninh và lao động trở nên hoàn toàn kiệt sức và quá tải. Không còn lực lượng trừ bị nào nữa.

Dù áp lực chiến đấu không ngừng đè nặng lên cả hai bên, trận đánh vẫn tiếp diễn với mức độ dữ dội vào ngày 3 tháng 12 khi Iushkevich thực sự dốc lực lượng tiến công về hướng đường Belyi-Olenino. Cuộc rút lui của quân Đức khỏi Grivo đã giúp ông có cơ hội điều thêm lực lượng sang cánh phải. Tuy nhiên, bất kể Iushkevich kéo dài bên cánh này như thế nào, có vẻ là các đơn vị nguyên vẹn của đối phương đã có mặt đúng lúc để chặn cuộc tiến quân của ông. Khoảng cách tới mục tiêu trước mắt, tuyến giao thông huyết mạch Olenino-Belyi giờ chỉ còn 5 ki-lô-mét tính từ bản thân thung lũng Luchesa tới không đầy 2 ki-lô-mét ở phía nam dọc theo bên sườn trống trải của quân Đức. Do vậy, lúc này Iushkevich sẽ tập trung vào chính cánh này. Lúc sẩm tối ngày 3 tháng 12, ông ra lệnh cho Đại tá T. F. Eroshin chỉ huy Sư đoàn bộ binh 238 cùng với Lữ đoàn xe tăng 49 và Lữ đoàn cơ giới 10 của Katukov cùng Trung đoàn xe tăng 39 nguyên vẹn tổ chức lại lực lượng ở phía nam sông Luchesa, chuẩn bị cho một đợt công kích mới trong vài ngày nữa. Trong khi đó, ông yêu cầu Sư đoàn bộ binh 155 lúc này đang hoạt động ở phía xa bên cánh trái điều 2 trung đoàn bộ binh hỗ trợ cho đòn đánh này. Sau đó Iushkevich bổ nhiệm Đại tá Karpov, Sư đoàn trưởng 238 bộ binh làm chỉ huy Sư đoàn 155 để giúp nó có thêm một tư lệnh lão luyện. Đại tá Eroshin thay thế vị trí của Karpov ở Sư đoàn 238.

Bộ chỉ huy Đức đang chiến đấu để cầm chân Tập đoàn quân 22 đã đạt được một số kết quả từ việc rút bỏ Grivo nhưng không nhiều vì các đợt tiến công ngày 3 tháng 12 vẫn ác liệt như trước. Sự "vô tận rõ ràng về người và trang bị" của quân Nga đã dẫn đến những kết quả ghê gớm, và ngay cả các lực lượng dự bị mới của quân Đức cũng bị kéo căng ra ở những điểm xung yếu. Gần Kuzovlevo bên bờ nam Luchesa, đơn vị phòng thủ của Tiểu đoàn 3 Trung đoàn Xung kích Grossdeutschland tiêu diệt 13 trên tổng số 14 chiến xa bằng pháo chống tăng khi chúng chuẩn bị tràn ngập trận địa. Ở phía nam, Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích 252 đẩy lùi một đợt tiến công gần như là tự sát của đối phương vào Khudulikha, cách Emel'ianki 2 ki-lô-mét về phía tây nhưng đã phải lui lại thêm 500 mét. Giờ họ đã có thể cảm thấy con đường ở phía sau qua khu rừng và màn sương mù xám xịt. Bộ binh Đức cảm thấy nhẹ nhõm khi được nghe rằng lần đầu tiên trong chiến dịch, không quân Đức đã có thể đánh phá các khu dự trữ hậu cần và tập kết lực lượng của quân Nga, mặc dù sương mù quá dày và giao tranh diễn ra ở cự ly quá gần khiến họ không thể yểm trợ gần. Khi màn đêm xuống, các vị trí Đức đã bị sút mẻ nhưng vẫn đứng được. Tối hôm đó tin đồn lan rất nhanh qua các vị trí tiền tiêu rằng viện binh đang trên đường tới. Tốt hơn cả là nên như vậy, những chỉ huy Đức trên tuyến 1 nghĩ, vì đường Olenino lúc này chỉ còn nằm phía sau họ không đầy 2 ki-lô-mét.

Bản đồ 17. Tình hình từ ngày 1 đến 11 tháng 12 năm 1942: Khu vực Luchesa.

- 4-6 tháng 12.

Cuối ngày 3 tháng 12, Lindemann nhận được thông tin mà ông đang rất chờ đợi. Đại tướng Hilpert ở Quân đoàn XXX cho biết Trung đoàn xung kích 18 dưới quyền Thiếu tướng Praun ở gần Sychevka sẽ lên đường vào sáng mai và sẽ tới được các vị trí đang bị cô lập của ông trong vòng 48 giờ nữa. Tất cả những gì Lindemann cùng đồng sự ở Sư đoàn Grossdeutschland phải làm là giữ vững cho đến khi có viện binh. Mặc dù rất hoan nghênh tin tức này, Lindemann không dám chắc đội quân mệt mỏi và chấp vác của ông có thể làm như thế hay không. Tuy nhiên, nếu biết được tình cảnh của đạo quân Iushkevich đang đối đầu với mình, có lẽ ông sẽ thấy tự tin hơn.

Trên thực tế, Tập đoàn quân 22 đã hoàn toàn kiệt quệ và đã như vậy trong suốt nhiều ngày. Những trận chiến đấu liên tục đã ngốn hơn 200 trên tổng số 270 xe tăng của họ lúc ban đầu, và mặc dù đã có thêm một số chiến xa mới tới nhưng chúng hết sức nhỏ giọt. Đến ngày 3 tháng 12 chỉ còn lại những phân đội tăng cấp đại đội tác chiến cùng bộ binh Xô-viết, và cụm xe tăng lớn nhất là 20 chiến xa của Trung đoàn xe tăng 39. Tổn thất của bộ binh cũng hết sức nặng nề, lên tới 60% quân số ban đầu. Iushkevich đơn giản là không có đủ lực lượng mạnh cần thiết để tiến hành thêm một nỗ lực lớn nữa, và do vậy ông buộc phải chuyển bớt quân từ bên cánh trái. Tình thế này đặc biệt đáng thất vọng và nguy hiểm cho cá nhân Iushkevich vì bộ đội của ông đã tới gần đường Olenino và Zhukov cùng Purkaev vẫn tiếp tục đòi hỏi ở họ cố gắng tối đa và không

gì khác ngoài thắng lợi. Trong một thoáng Iushkevich tìm kiếm sự an ủi với niềm tin rằng quân Đức cũng đang gần tới kiệt sức. Tuy vậy suy nghĩ đó chỉ bổ sung thêm sự cấp bách đối với việc phải chiếm đường Olenino trước khi những đơn vị mới của kẻ địch có mặt.

Cuối ngày 3 tháng 12, Iushkevich ra lệnh cho các chỉ huy cấp dưới tiến hành trinh sát tích cực, bộc lộ các hoạt động (aktivnost) và ý đồ tiến công trong khi ông tập kết, củng cố lại lực lượng và đưa toàn bộ dự trữ có thể lên (Bản đồ 17). Do không còn đơn vị nào nguyên vẹn ở mặt trận Luchesa, Iushkevich xé lẻ và chấp nối các đơn vị thuộc những khu vực khác rồi chuyển họ tới lòng chảo Luchesa. Làm theo chính xác chỉ thị của Purkaev, ông đang tìm cách tập kết và tung vào trận một lực lượng để có thể thọc tới tuyến đường quan trọng kia “bằng mọi giá”. Điểm đột phá được lựa chọn là làng Khudulikha nằm ở trung tâm khu vực phía nam, cách ngôi làng quan trọng Emel'ianki trên đường Olenino về phía tây không đầy 2 ki-lô-mét. Để tấn công, Iushkevich tập trung 2 trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 155 bên cánh trái tới thung lũng Luchesa làm lực lượng xung kích. Trung đoàn bộ binh 436 sẽ tiến công hệ thống phòng thủ của quân Đức ở bắc Luchesa trong khi trung đoàn kia, Trung đoàn 786 dẫn đầu mũi đột kích quyết định qua Khudulikha. Ông dự định sẽ hỗ trợ mũi thứ hai với Trung đoàn xe tăng 39, phần còn lại thuộc 2 lữ đoàn của Katukov và 2 trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 238. Tuy nhiên, thời gian cần thiết để tái triển khai và tập trung đội hình tiến công khiến Iushkevich phải hoãn thời điểm bắt đầu tới 09 giờ 00 ngày 7 tháng 12. Trong thời gian đó, bộ đội ở toàn bộ các khu vực khác tiến hành nghi binh tích cực. Dù thế, điều mà Iushkevich không biết là đòn đánh cuối cùng được lên kế hoạch rất cẩn thận này sẽ bị qua mặt trước.

Lúc 04 giờ 00 ngày 6 tháng 12, một đoàn dài xe vận tải chậm chạp tiến về phía nam trong bóng tối dọc theo con đường tuyết phủ từ Olenino và lặn lẽ rẽ vào các vị trí xung quanh Kostritsy, một ngôi làng nhỏ bên đường nằm về phía bắc Emel'ianki vài cây số. Ngay lập tức, những binh sĩ sung sức chui ra từ trong xe và biến mất trong màn đêm, chiếm lĩnh các vị trí tập kết được phân công. Tuy nhiên, “sung sức” là cách nói không chính xác, họ đều mệt mỏi sau cuộc hành quân dài và lạnh giá. Trên thực tế, đối với những người lính này thì dường như họ đã ngồi trên xe trong vô tận. Bất chấp sự kiệt sức, họ đang hướng tới sự khó khăn. Đơn vị của họ, Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích 18 đã lên đường ở Osuga 2 ngày trước. Dưới sự dẫn dắt của viên chỉ huy dày dạn là Đại tá Becker, họ vừa mới chiến đấu xuất sắc, giúp đánh tan những đợt tiến công của quân Nga dọc sông Vazuza. Giờ mang vinh dự của một “đội quân chữa cháy” thành công và được ghi nhận, họ đang chuẩn bị tái hiện lại màn trình diễn đó ở Luchesa. Đi cùng với cánh quân này là Tiểu đoàn mô tô 2 thuộc Sư đoàn thiết giáp 2 cùng 3 xe tăng và 2 pháo tự hành xung kích. Tiểu đoàn 2 thuộc trung đoàn pháo binh của Sư đoàn Grossdeutschland sẽ chi viện hỏa lực cho họ.

Chỉ còn vài giờ trước khi cuộc tiến công lúc bình minh bắt đầu, binh sĩ vượt qua trạng thái kiệt sức với ý thức rằng họ ở đây, trong khu rừng tuyết phủ bị Thượng đế bỏ rơi này là để ngăn chặn thảm họa thực sự sẽ đến với hàng ngàn chiến hữu của mình. Ký ức về số phận của những người lính Đức khác ở Stalingrad là quá rõ ràng để không được phép cho nó diễn ra ở đây. Họ quyết tâm không để điều đó xảy ra.

Cánh quân cấp tiểu đoàn của Becker chỉ là một phần của Kampfgruppe Praun do Thiếu tướng Praun, Sư đoàn trưởng 129 bộ binh chỉ huy. Đơn vị dưới quyền ông đã làm nhiệm vụ “chữa cháy” từ khi chiến dịch tiến công Rzhev của quân Nga mở màn. Ngoài tiểu đoàn của Đại tá Becker, Praun nắm 2 tiểu đoàn thuộc Trung đoàn xung kích 252 đang bảo vệ cánh trái của quân Đức phía trước đường Olenino-Belyi. Nhiệm vụ mà Đại tướng Hilpert ở Quân đoàn bộ binh XXIII giao cho Praun là phải quét sạch quân Nga trên những cửa ngõ quan trọng dẫn tới con đường bằng cách tiến hành một trận đột kích bất ngờ không có pháo bắn chuẩn bị. Ban

đầu Praun lo ngại rằng Hồng quân đã phát hiện hoạt động chuẩn bị của mình, vì khi chiến đoàn đang tập kết trong bóng tối trước bình minh, một quan sát viên ghi lại, “Không may, địch quân đã phát hiện được những hành động khinh suất của binh sĩ trong các vị trí phòng thủ và nã súng cối vào họ”. Mặc dù các đơn vị tập kết phải chịu “tổn thất không đáng có” trong cuộc pháo kích đó, bộ phận tình báo của Praun bắt được thông điệp của quân Nga qua điện đài, nói đến việc đã phát hiện “một cụm địch nhỏ ở Khudulikha”. Như vậy, dù được cảnh báo về hoạt động của quân Đức, người Nga không phát hiện khu vực tập kết lớn hơn của Kampfgruppe Praun hay ý đồ tiến công của ông. Trong thời gian đó, Praun ở lại trong hầm chỉ huy, đưa ra những bố trí cuối cùng với sĩ quan quản trị, ban tham mưu và một sĩ quan đại diện pháo binh.

Đơn vị đầu tiên bước vào chiến đấu là Tiểu đoàn mô tô 2 do Đại úy Petri chỉ huy, họ mở màn cuộc tiến công với việc đánh vu hồi các vị trí Nga xung quanh Novaia Boiarshchina bên cánh phải ở tây nam Khudulikha. Sau khi Tiểu đoàn 2 đã xuất kích, bộ phận còn lại sẽ tiến công vào chính diện đối phương và đẩy họ về phía tây xuống thung lũng Luchesa. Tuy vậy, tiểu đoàn Petri bị mắc kẹt và cầm chân trong những khu rừng “nguyên sinh”, và Praun – mất hết kiên nhẫn đã lệnh cho Tiểu đoàn 2 Trung đoàn 18 tiến quân mà không đợi tin từ lính mô tô. Nhật ký chiến đấu của Trung đoàn 18 ghi lại trận đánh sau đó:

Khi sở chỉ huy tiểu đoàn tái triển khai lên phía trước, viên tiểu đoàn trưởng giàu kinh nghiệm, Thượng úy Bohmer đã bị thương nặng vì mảnh đạn súng cối. Thượng úy Hellweg, Đại đội trưởng Đại đội 6 nắm quyền chỉ huy tiểu đoàn. Địch quân phòng ngự ngoan cường trong các vị trí đã chiến được xây dựng. Phải xung phong và tiêu diệt từng ổ chiến đấu một. Khi tiểu đoàn tiếp cận những ngôi nhà đầu tiên ở Novaya Boyarshchina, lính mô tô bắt đầu tiến công. Địch quân ở bên vệ rừng phía nam ngôi làng quá mạnh nên lính mô tô không thể tới hỗ trợ Tiểu đoàn 2 như kế hoạch. Ở thời điểm này, địch quân tung ra một đợt đột kích bằng chiến xa nhằm vào tiểu đoàn trong thị trấn nhưng đã bị các chiến xa và đại bác xung kích đi cùng quân ta tiêu diệt. Địch phải rút lui và bị đẩy khỏi thị trấn về phía tây nam. Trung đoàn ra lệnh, “Tiểu đoàn 2 tiếp tục tấn kích chiếm Galishkino [Galitskina]”. Do đơn vị mô tô vẫn chưa tới nên phần lớn tiểu đoàn tiến công Galishkino dưới sự chỉ huy của Hellweg trong khi Đại đội 7 cùng 1 đại bác xung kích do Trung úy Foese chỉ huy tiến công Bolshoe Boryatino. Điện đài quân Nga gọi, “Địch có xe tăng, yêu cầu xe tăng chi viện”. Câu trả lời là “Các anh đã biết tình hình. Hãy tự lực chiến đấu”. Ở trên cả hai con đường chiến xa địch nối nhau bị phá hủy. Toàn bộ chiến xa và đại bác xung kích [của quân ta] bị bắn hạ cho đến khi chỉ còn lại 1 chiến xa với duy nhất 1 viên đạn chống tăng. Thượng úy Hellweg mới các đơn vị hỗn hợp và chiếc chiến xa đó tấn công Galishkino. Hàng trăm quân Nga đang tràn ngập đồi Galishkino. Một chiếc T-34 tiếp cận ngọn đồi từ Galishkino (thị trấn không còn tồn tại nữa) và tấn công tiểu đoàn. May mắn là nó đã bị trúng viên đạn chống tăng cuối cùng và bị loại khỏi vòng chiến.

Hellweg nhận ra rằng việc phòng thủ cao điểm Galishkino hoàn toàn trống trải suốt đêm là không thể, nhất là khi các đơn vị quân bạn bên cánh phải và trái đã không tiến lên được cùng cự ly như vậy và được sự chấp thuận của chỉ huy trung đoàn, anh cho rút về bìa rừng. Tại đây các đơn vị bố trí phòng ngự với Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 252 bên cánh phải, Tiểu đoàn 2 Trung đoàn 18 ở giữa và Tiểu đoàn 2 mô tô bên cánh trái. Lính mô tô phải di chuyển cánh trái của họ về phía sau và bảo đảm an toàn hai bên sườn vì ở bên trái, đơn vị Đức tiếp theo còn cách đó 15 ki-lô-mét.

Ngày hôm đó là thành công lớn. Cả hai con đường đều ở trong trạng thái hỗn loạn, 19 chiến xa địch bị bắn hạ, 18 quân xa, 14 đại bác chống tăng, 2 tankette(1), 5 đại liên cùng một số lượng lớn vũ khí trang bị đã bị phá hủy hay tịch thu. Cuộc phản công này đã ngăn đối phương đột phá sâu hơn và đẩy họ ra cách rollbahn Belyi-Olenino 6 ki-lô-mét. Bên cạnh 20 tù binh,

địch quân tổn thất tổng cộng 350 chết. Thiệt hại của quân ta là 9 tử trận và 41 bị thương. Tổn thất này tương đương với 1 đại đội mạnh so với thực lực hiện tại của quân ta [Đức].

Ở thời điểm này, nhiệm vụ quan trọng nhất là thiết lập một tuyến phòng thủ. Trong phạm vi tác chiến chính không có thị trấn hay khu rừng rậm nào để binh sĩ có thể sưởi ấm và ẩn nấp. Trời rét thấu xương và mặt đất đã đóng băng. Dù đã kiệt sức nhưng do nguy cơ bị chết công nên không ai ngủ được. Những căn lều tuyết được dựng một cách vội vàng. Để ngủ trang, họ không đốt lửa. Không có dụng cụ đào công sự lớn nào và công việc hết sức khó khăn khi tiến hành chỉ với xẻng bộ binh. Bất chấp tất cả, tinh thần vẫn rất cao vì chỉ trong một thời gian ngắn, trung đoàn đã thắng trận thứ hai.

Trận tiến công dữ dội không lường trước của quân Đức đã khiến bộ đội của Thiếu tướng Iushkevich hoàn toàn rối loạn. Nó diễn ra giữa lúc họ đang trong quá trình thực hiện những chuẩn bị cuối cùng cho trận tấn công ngày 7 tháng 12 và đã buộc Iushkevich phải tung những đơn vị dự trữ quý giá vào trận để cố gắng khôi phục tình thế. Những nỗ lực tái chiếm các vị trí đã mất của bộ đội Xô-viết đều thất bại và đã tiêu hao nốt số thiết giáp còn lại của Trung đoàn xe tăng 39 cùng 2 lữ đoàn yếu của Katukov. Nói một cách ngắn gọn, đó là một tai họa đáng chú ý khi lần đầu tiên Tập đoàn quân 22 bị mất thế chủ động. Đối với Iushkevich, câu hỏi duy nhất còn lại là liệu có thể giành lại nó hay không. Bất kể câu trả lời thế nào, Iushkevich biết Purkaev và Zhukov sẽ yêu cầu ông cố thủ.

TRẬN ĐÁNH GIÀNH URDOM

- 30 tháng 11 đến 3 tháng 12.

Ngay trước bình minh ngày 30 tháng 11, Thiếu tướng Zygin, Tư lệnh Tập đoàn quân 39 họp với các đồng sự tại sở chỉ huy mới ở Pozdniakovo, phía bắc thị trấn Urdom không đầy 10 ki-lô-mét (Bản đồ 14). Bộ đội của Zygin đã không chiếm được Urdom trong nhiều ngày, và những lời nhắc nhở cũng như đe dọa của Zhukov và Purkaev trong tối hôm qua vẫn còn vang trong tai ông. Zygin phải chiếm Urdom và phải làm điều đó sớm. Sáng nay, có mặt trong sở chỉ huy có Đại tá Sazonov và Il'ichev ở Sư đoàn bộ binh 373 và 348 cùng Đại tá Malygin chỉ huy Lữ đoàn xe tăng 28 và 81 của tập đoàn quân. Nhiệm vụ chung của họ là lên những chi tiết cuối cùng cho một kế hoạch đập tan hệ thống phòng thủ của quân Đức ở Urdom trong ngày hôm đó. Phương án của Zygin khá đơn giản và huy động tối đa lực lượng thiết giáp đã bị tiêu hao của Tập đoàn quân 39. Trong khi Sư đoàn bộ binh 348 và 135 tiến công phòng tuyến phía tây và đông thị trấn, 1 trung đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 373 cùng số xe tăng còn lại của Malygin, dẫn đầu bởi vài xe tăng hạng nặng KV sẽ thực hành đánh vu hồi.

Trận đánh sau đó kéo dài suốt cả ngày, nhưng trước sự nhẹ nhõm của Zygin, nó đã thành công. Những chiếc KV của Đại tá Malygin tiến được tới ngoại vi thị trấn và bất chấp hỏa lực dữ dội của quân Đức, chúng lần lượt xóa sổ từng lô cốt địch. Quân Đức điều thiết giáp dự bị tới nhưng không thể chặn bước tiến của bộ đội Xô-viết. Với cái giá phải trả là hơn một nửa số xe tăng còn lại, đến sớm tối 2 lữ đoàn dưới quyền Malygin và các đơn vị bộ binh đi cùng đã đánh bật quân Đức ra khỏi thị trấn đổ nát. Tuy vậy, dù Hồng quân đã nỗ lực không ngừng, đối phương vẫn giữ được dọc theo con đường phía đông và phía tây thị trấn. Quan trọng hơn, trận đánh ác liệt đã tiêu hao sức mạnh còn lại của Tập đoàn quân 39 đến mức Zygin buộc phải hủy bỏ mọi cuộc tiến công cho đến khi có cơ hội để củng cố và tăng viện cho bộ đội.

Ở vị trí của Đại tướng Hilpert, Tư lệnh Quân đoàn XXIII, việc Urdom thất thủ là một kết quả tất yếu. Đêm hôm trước ông đã đi đến quyết định là sẽ tiến hành phòng thủ theo kiểu hình thức nhưng sẽ không cho phép quân số quý giá của mình bị xóa sổ trong những trận đánh

giành giật từng ngôi nhà của thị trấn. Ông đã xây dựng một phòng tuyến mới dọc theo con đường ở phía đông và tây Urdom. Trong suốt trận chiến ở đây, các bộ phận thuộc tiểu đoàn xe tăng, tiểu đoàn công binh và tiểu đoàn trượt tuyết của Sư đoàn Grossdeutschland đã kháng cự quyết liệt và bị thương vong nặng nhưng cũng phá hủy được 25 xe tăng đối phương. Tối 30 tháng 11 sau khi giao tranh kết thúc, các đơn vị của Sư đoàn Grossdeutschland được thay thế bởi các đơn vị tái triển khai thuộc Sư đoàn bộ binh 206 và số bộ binh thiết giáp trở lại thuộc sư đoàn. Quả thực, Đại tướng Hilpert vẫn còn đang quan tâm hơn về tình hình bên cánh phải - nơi có thể quan sát được hoạt động chuyển quân nhện nhíp của Liên Xô trong các bàn đạp phía tây Rzhev và nam sông Volga hơn là việc mất Urdom.

Lo ngại của Hilpert là có cơ sở, vì ngày hôm trước Đại tướng Purkaev, Tư lệnh Phương diện quân Kalinin và Thượng tướng Konev, Tư lệnh Phương diện quân Tây đã nhận được lệnh từ Zhukov cho khởi động các khu vực tác chiến mới phía tây Rzhev. Đặc biệt, Purkaev sẽ chuyển trọng tâm tiến công sang khu vực Zaitsevo trên cánh trái của Tập đoàn quân 39, nơi Zygin đã tạm thời giành được thắng lợi ở đầu chiến dịch. Đồng thời Konev sẽ tổ chức lại lực lượng Tập đoàn quân 30, vừa để tăng cường cho mũi đột kích mới của Zygin và vừa để tiến hành một đòn đánh lớn trên hướng đông nhằm phối hợp với Zygin. Câu hỏi duy nhất còn lại là khi nào việc tổ chức hoàn thành và có thể bắt đầu tiến công. Hiển nhiên là Zhukov muốn bắt đầu sớm, nhưng bất chấp điều đó, việc bố trí lại cần phải có thời gian.

Do những khó khăn trong chuyện này và sự mất kiên nhẫn của Zhukov, các cuộc tiến công diễn ra một cách rời rạc khi cả Purkaev và Konev đều tìm cách cải thiện vị trí của họ trước khi đòn đột kích chung mở màn. Bản thân điều này đã báo động cho quân phòng thủ Đức và giúp họ có thời gian điều chỉnh lại lực lượng nhằm đối phó với những mối nguy mới. Quá trình tập kết phức tạp bắt đầu hôm 2 tháng 12 và sau đó được đẩy nhanh hơn. Trong khi đó bộ đội Xô-viết ở các khu vực tiến công đã được lên kế hoạch cũng như những nơi khác tiếp tục mở những trận đánh cục bộ.

Ngày 3 tháng 12, Lữ đoàn bộ binh 101 được Lữ đoàn cơ giới 46 hỗ trợ tiến công từ mũi nhọn ở Trushkovo về phía tây, dọc theo con đường dẫn tới Zaitsevo. Quân Đức đẩy lui được đòn đánh dữ dội này nhưng chỉ sau khi viện binh từ Trung đoàn bộ binh 451 Sư đoàn bộ binh 251 Đức bên cạnh đến với Trung đoàn xung kích 11 Sư đoàn cơ giới hóa 14 đang bị uy hiếp mạnh. Ngay khi quân Đức đang phải đối phó với mối đe dọa đó, Sư đoàn bộ binh 359 và 380 Xô-viết tiến công các vị trí ở phía đông gần Gnezdovo tại nơi tiếp giáp giữa Sư đoàn bộ binh 251 và 87 Đức. Sau một đợt pháo hỏa chuẩn bị ngắn ngủi nhưng dữ dội, bộ binh Hồng quân chọc thủng tuyến phòng ngự tiền tiêu và chuyển thêm pháo binh tăng cường cho đầu cầu bên bờ nam sông Volga. Khi mũi đột kích vào khu vực Sư đoàn bộ binh 87 Đức bị cản lại, Sư đoàn bộ binh 359 Xô-viết tiến đánh Trung đoàn xung kích 459 trên cánh phải của Sư đoàn bộ binh 251 Đức. Đến tối, mũi tiến công này cũng thất bại.

Đối với Đại tướng Hilpert ở sở chỉ huy Quân đoàn XXIII, một thực tế rõ ràng đang xuất hiện. Khi quân Đức đối phó với một mũi tiến công bằng cách điều chuyển lực lượng dự bị tới nơi bị uy hiếp, quân Nga sẽ tấn công vào khu vực lân cận, thường là nơi mà phía Đức thường rút bớt quân. Hậu quả chung là gây ra sự suy yếu trên tuyến phòng thủ phía tây Rzhev. Do vậy Hilpert dự đoán đó sẽ là nơi đối phương mở đợt đột kích lớn tiếp theo.

mệnh lệnh mới cho Purkaev và Konev để chuẩn bị khởi động những trận đánh quan trọng. Nó sẽ diễn ra theo 2 giai đoạn. Trong giai đoạn 1, dưới sự hỗ trợ của những trận tiến công nghi binh từ đầu cầu Volga, Tập đoàn quân 39 và một số sư đoàn của Tập đoàn quân 30 tập trung trong khu vực Urdom-Zaitsevo và từ đây ngày 7 tháng 12 họ sẽ tiến về phía nam tới đường Rzhev-Olenino. Nó được lên thời gian biểu để trùng với đòn đột phá cuối cùng của Tập đoàn quân 22 do Iushkevich chỉ huy tới đường Olenino-Belyi. Khi giai đoạn này gần kết thúc, giai đoạn 2 sẽ mở màn. Lúc này Tập đoàn quân 30 được những lữ đoàn xe tăng nguyên vẹn yểm trợ sẽ đột kích từ bàn đạp sông Volga ở phía đông và tham gia cuộc tiến công chung nhằm đè bẹp toàn bộ quân Đức dọc theo mặt bắc của mấu lồi Rzhev.

Sau khi những mệnh lệnh đầu tiên được đưa ra, Tập đoàn quân 39 của Zygin bắt đầu các hoạt động nghi binh bằng cách đưa các bộ phận thuộc Sư đoàn bộ binh 178 của Thiếu tướng Kudriavtsev vào chiến đấu ở nam Gliadovo. Cùng thời gian đó, Lữ đoàn bộ binh 130 và Sư đoàn bộ binh 359 thuộc Tập đoàn quân 30 sẽ tiến công từ đầu cầu phía nam sông Volga. Trong thời tiết nhiều nắng, nhiệt độ 8oC, không quân Đức đã oanh tạc dữ dội các đơn vị Xô-viết đang xung phong và bẻ gãy đợt công kích, mặc dù Hồng quân chiếm được một phần nhỏ lãnh thổ dọc con đường tới Chertolino sau khi mất 7 xe tăng. Bộ đội Liên Xô tiếp tục tiến đánh vào hôm 5 và 6 tháng 12, đẩy lùi được quân Đức ở vài nơi nhưng không thể tạo ra đột phá lớn.

Sư đoàn bộ binh 251 Đức đã giữ vững thành công mà chỉ mất một phần nhỏ trận địa nhưng Trung tướng Burdach - sư đoàn trưởng vẫn thấy lo lắng hơn về cánh phải của ông ở hai bên bờ sông Volga mà quân Nga đang dồn về. Trên cánh phải của họ, Sư đoàn bộ binh 78 vẫn cầm chân thành công Hồng quân ở một đầu cầu bên bờ nam, điểm xuất phát của nhiều cuộc tiến công cục bộ lúc trước. Tuy vậy quân Nga đã tăng cường cho đầu cầu một lượng đáng kể pháo binh và quá trình chuẩn bị cho một đợt đột kích lớn mới của họ đang trở nên rõ ràng hơn. Do vậy để đơn giản hóa chỉ huy và tăng hiệu quả đối phó, Đại tướng Weiss, Tư lệnh Quân đoàn bộ binh XXVIII chuyển giao bộ phận cánh trái của Sư đoàn bộ binh 87 cùng với đầu cầu nhỏ nhưng nguy hiểm của quân Nga sang quyền quản lý của Quân đoàn bộ binh XXIII và Sư đoàn bộ binh 251. Lúc này, kể từ ngày 6 tháng 12, Trung tướng Burdach sẽ nắm toàn bộ chiến sự nam sông Volga từ Gliadovo tới tây Rzhev. Để hỗ trợ những đơn vị phía trước đang bị uy hiếp, Burdach thành lập một tiểu đoàn cơ động đặc biệt từ bộ binh đi xe bọc thép và vận tải cùng một số pháo xung kích và đặt họ làm lực lượng dự bị.

Hài lòng với những điều chỉnh, bộ chỉ huy Đức chờ đợi đòn đánh lớn tiếp theo của quân Nga.

CHƯƠNG IV

GIẬN DỮ, THẤT VỌNG VÀ BẠI TRẬN

• 8 tháng 12 năm 1942.

Stavka, Moscow, Điện Kremlin. Zhukov kết thúc hành trình dài qua khắp các khu vực tác chiến của Phương diện quân Tây và Kalinin và trở về Moscow hôm 6 tháng 12. Đó là một chuyến đi kiệt sức. Trong vòng 16 ngày kể từ 19 tháng 11 đến 6 tháng 12, ông đã đến cả hai sở chỉ huy phương diện quân và gần như toàn bộ các sở chỉ huy tập đoàn quân, động viên, khích lệ và đôi khi là đe dọa các cán bộ cấp dưới. Zhukov tin sự hiện diện của cấp trên sẽ làm nên sự khác biệt, ông có thể dẫn ra vô số ví dụ khi sự can thiệp cá nhân của người chỉ huy trên chiến trường đã ngăn chặn thảm họa hay chuyển bại thành thắng. Hơn nữa, Hồng quân là một quân đội non trẻ. Những tổn thất khủng khiếp của năm trước đã lấy đi của nó những cán bộ và chiến sĩ giàu kinh nghiệm nhất, và đó là một quá trình đau đớn, đắt giá và đôi khi là tàn bạo để tìm hướng đi đúng. Nó cần đến những người lính dày dạn nếu muốn thành công và những người lính đó phải sống sót qua thất bại để rồi trở lại với những kinh nghiệm cần thiết nhằm giành được chiến thắng. Vấn đề là phải sống sót và giành chiến thắng, và như những tuần vừa qua chỉ ra, điều đó thường không đến dễ dàng.

Là một cựu binh lão luyện và là người thực tế như tự nhận, bản thân Zhukov chấp nhận một cách khó khăn cách hành xử dửng dưng như tàn bạo và sự kiên định đến mức chai lì của mình trước sức ép từ oán trách của binh sĩ trước cảnh chết chóc và khổ sở chưa từng thấy mà hoàn cảnh buộc ông phải chấp nhận. Phải, tổn thất thật là khủng khiếp, nhưng đó là cái giá phải trả để xây dựng một quân đội có thể chiến thắng. Con người thực tế Zhukov có thể trả cái giá đó. Ở đất nước Liên Xô dưới sự lãnh đạo của Stalin, ông không còn lựa chọn nào khác nếu muốn bản thân có thể tồn tại.

Chiến dịch “Sao Hỏa” là biểu tượng cho cả quá trình rèn luyện một quân đội lẫn sự thất vọng và cái giá của quá trình đó. Căn cứ theo mọi nguyên tắc của khoa học và nghệ thuật quân sự, quân đội của ông đã phải hoàn thành nó. Đạo quân dưới quyền ông đã cho thấy ưu thế vượt trội về số lượng trước quân Đức – về người, về xe tăng, pháo binh, máy bay. Dù vậy ưu thế đó vẫn hầu như chưa tạo ra khác biệt gì về mặt chiến dịch hay chiến lược. Ông cũng có những chỉ huy giỏi, như Purkaev đáng tin cậy, như Konev gan lỳ, như Solomatin kiên định, Katukov hăng hái và hàng trăm người khác. Tuy nhiên, với mỗi người như thế lại có đến hàng đồng những sĩ quan non nớt, nhát gan và đôi khi là bất tài. Tình trạng cũng tương tự như vậy đối với những cấp thấp hơn. Kết quả là một kế hoạch tốt đã thất bại, chủ yếu vì bộ máy quân sự Xô-viết đã không hoạt động hiệu quả bằng đối phương.

Zhukov cho thấy nhiều đặc điểm cá nhân dễ nhận khác. Ông không chấp nhận thất bại hay những kẻ ngu dốt, và ông là người kiên quyết. Từ kinh nghiệm của mình ông biết thực tế của câu châm ngôn cổ là một kế hoạch chỉ diễn ra tốt đẹp cho tới trước khi trận chiến bắt đầu. Ông cũng biết kế hoạch đơn giản chỉ là phương thức để đạt tới một kết thúc. Phương án chỉ là nhất thời, còn mục tiêu thì không đổi. Do vậy nếu một kế hoạch thất bại, sẽ phải có một kế hoạch khác lập lại nó đúng cách hay thay đổi nó. Trong trường hợp nào mục tiêu cũng phải được hoàn thành.

Sự cương quyết của Zhukov được bổ sung thêm bởi một chút đổ kỵ. Ông đã đọc báo cáo từ mặt trận phía nam và hiểu rõ chiến thắng của Vasilevsky ở Stalingrad có ảnh hưởng to lớn như thế nào. Không đầy một năm trước ở Moscow, ông đã gây thiệt hại nặng nhưng không thể xóa sổ một cụm quân hay tập đoàn quân Đức nào. Giờ đây, vào ngày 6 tháng 12 năm 1942,

Vasilevsky đã bao vây phần lớn 2 tập đoàn quân Đức và tiêu diệt bộ phận chủ lực của 2 tập đoàn quân Rumani. Ở chính thời điểm này, Stavka đã phê chuẩn cho tiến hành Chiến dịch “Sao Thổ” còn quy mô hơn với ý định phát huy chiến quả lên gấp đôi. Và thành công của Vasilevsky đã có ảnh hưởng lớn tới chiến dịch của ông. Không đầy một tuần trước, khi thất bại trong giai đoạn đầu của Tập đoàn quân 20 đã trở nên rõ ràng, Stalin đã đồng ý chuyển giao Tập đoàn quân Cận vệ 2 và quân đoàn cơ động trực thuộc của nó cho “Sao Thổ”. Thậm chí Stalin còn ước mủn gợi ý rằng có lẽ sẽ tốt hơn nếu tập đoàn quân xe tăng do Rybalko chỉ huy cũng tham chiến ở phía nam. Zhukov đã chặn được quyết định đó một cách suýt soát, và lúc này ông có mặt ở Moscow để cố thuyết phục Stalin cùng các thành viên Stavka rằng “Sao Hỏa” vẫn có hy vọng giành chiến thắng.

Cuộc họp định mệnh đó với Stalin được lên lịch vào ngày hôm sau, 7 tháng 12. Zhukov cố gắng không hồi tưởng lại những ngày căng thẳng chỉ một năm về trước, khi trong chính ngày hôm đó mọi thứ đã trở nên rõ ràng là Hồng quân có thể giành được một thắng lợi to lớn xung quanh Moscow. Zhukov nhớ lại chiến đấu ở Moscow đã khó khăn như thế nào. Lúc đó đã cần đến sự cứng rắn và cương quyết của ông để vượt qua - đầu tiên là chính những người lính của ông và sau đó là quân Đức. Một quân đội quen với thất bại đã có quãng thời gian khó khăn trong việc hình dung hay gạt hái thành công. Ở Moscow ông thúc đẩy họ không thương tiếc và chỉ dạy cho bộ đội cách để thắng, nhưng ngay cả khi đó tất cả mọi nỗ lực của ông cùng những người dưới quyền cũng không thể tạo nên chiến thắng cuối cùng mà Zhukov tìm kiếm. Giờ ông sẽ lặp lại trận đánh năm trước để làm nên thắng lợi từ đồng đổ nát của Chiến dịch “Sao Hỏa”. Ông vẫn tin tưởng rằng mình có cả ý chí và sức mạnh để thực hiện điều đó.

Trước khi trở về Moscow, Zhukov quyết định vứt bỏ những thân cây mục trong hệ thống chỉ huy cấp phương diện quân và tập đoàn quân. Ông đã trừng phạt Tập đoàn quân 20 vì màn trình diễn yếu kém bằng cách ra lệnh cho nó tiếp tục chiến đấu sau khi đã kiệt sức. Ít nhất, cuộc đấu không công bằng đó cũng đã loại bỏ những chỉ huy cấp thấp thiếu kinh nghiệm. Trong túi ông mang theo những bản đề xuất mà Zhukov đã chuẩn bị để chờ Stavka phê chuẩn việc cách chức Thiếu tướng Kiriukhin. Tư lệnh Tập đoàn quân 33, Trung tướng M. S. Khozin - một chiến binh đã được thử thách sẽ thay thế. Đại tá Arman, quyền chỉ huy Quân đoàn xe tăng 6 cũng sẽ ra đi, và theo gợi ý của Thiếu tướng Getman vẫn còn đang bệnh, vị trí đó sẽ được đảm nhiệm bởi Đại tá I. I. Iushchuk, người đã chỉ huy bộ phận còn lại của Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 6 phá vây một cách dũng cảm và khôn khéo. Trong khi đó, Zhukov tránh những thay đổi khác, quyết định cho các sĩ quan dưới quyền ông thêm một cơ hội nữa để thể hiện bản thân và đơn vị trong chiến đấu.

Zhukov họp với các thành viên của Stavka và Bộ Tổng tham mưu trong suốt ngày 7 tháng 12 và những cuộc họp kết thúc với một buổi thảo luận dài buổi tối ở văn phòng của Stalin trong điện Kremlin. Trong khi ông kiên quyết tranh luận về việc tiếp tục Chiến dịch “Sao Hỏa”, rất nhiều người khác đặt câu hỏi về tính đúng đắn trong việc tăng viện thêm cho thất bại đó. Trong suốt cuộc họp Stalin giữ thái độ kiên định và không thể hiện sự phán xét như truyền thống, thay vào đó ông tra hỏi sâu về cách mà Zhukov định thay đổi tình thế.

Zhukov tranh luận một cách hùng hồn rằng mặc dù kế hoạch của ông không thành công nhưng Tập đoàn quân 9 Đức đã gần tới điểm tan vỡ. Tất cả lực lượng dự bị chiến dịch Đức đã được tung ra, ông nói, và những trận đánh đã tiêu hao các sư đoàn Đức chỉ còn ở cấp tiểu đoàn. Đúng là quân Đức đã chặn đứng Tập đoàn quân 20 ở gần đường Rzhev-Sychevka, tuy nhiên nhiều cứ điểm đã bị tiêu diệt, sức mạnh của 2 sư đoàn thiết giáp tăng viện đã suy giảm đáng kể và đầu cầu đủ lớn để làm bàn đạp cho một đòn tiến công quy mô hơn. Trong khi kế hoạch không còn quân tiếp viện, Konev vẫn còn Quân đoàn xe tăng 5 nguyên vẹn, và Bộ Tổng tham mưu đã

đảm bảo với Zhukov rằng họ có thể khôi phục lực lượng của Quân đoàn xe tăng 6 trước khi đợt tiến công mới bắt đầu. Hơn thế, ông đã tăng cường cho Tập đoàn quân 20 nhiều sư đoàn bộ binh mới từ các tập đoàn quân lân cận và có thể triển khai Tập đoàn quân 29 cạnh đó cho đòn đánh mới.

Zhukov cũng chỉ ra cả Tập đoàn quân 41 và 22 đều vẫn đang khoét sâu vào tuyến phòng thủ của quân Đức và đang trói chân tất cả những đơn vị dự trữ có thể của chúng. Thực tế là các bộ phận của Sư đoàn Grossdeutschland Đức phải chiến đấu ở 3 khu vực biệt lập cho thấy lực lượng dự bị của đối phương đang bị phân tán như thế nào. Cuối cùng, bước tiến vững chắc của Tập đoàn quân 39 cùng đợt công kích mới bởi cả Tập đoàn quân 39 và 30 được lên kế hoạch mở màn trong chính hôm nay sẽ đẩy thêm quân Đức tới sụp đổ. Đến sáng tối, Zhukov đã có thể báo cáo thành công sớm của đợt tiến công mới với những tin tức nóng hổi từ Tập đoàn quân 39 về thắng lợi trong ngày của họ.

Cuối cùng Zhukov đã thành công. Với tuyên bố, “Hãy tiếp tục chiến dịch, nhưng đồng chí chỉ có 2 ngày để đạt được thắng lợi”, Stalin đã phê chuẩn phương án của Zhukov nhưng cũng nói thêm rằng nếu sau hạn 2 ngày đó mà không có thêm thành quả nào đáng kể, Chiến dịch “Sao Hỏa” sẽ được chấm dứt. Hơn thế, Stalin cho Zhukov xem những mệnh lệnh đã được ông phê chuẩn về việc điều Tập đoàn quân xe tăng 3 của Rybalko xuống phía nam trong trường hợp “Sao Hỏa” thất bại và “Sao Mộc” bị hủy bỏ.

Đêm 7 rạng 8 tháng 12, Bộ Tổng tham mưu làm việc chặt chẽ với Zhukov để chuẩn bị chỉ thị của Stavka liên quan tới việc khôi phục tiến công:

Đến ngày 1 tháng 1 năm 1943, bộ đội của Phương diện quân Kalinin và Tây sẽ tiêu diệt tập đoàn địch ở Rzhev-Sychevka-Olenino-Belyi và bố trí một chiến tuyến vững chắc chạy qua Iarygino, Sychevka, Andreevskoe, Lenino, Novoe Azhevo và Svity.

Phương diện quân Tây có nhiệm vụ:

(a) Đột phá hệ thống phòng ngự địch ở khu vực Bol'shoe Kropotovo và Iarygino vào ngày 10 và 11 tháng 12, chiếm Sychevka không muộn hơn ngày 15 tháng 12 và đưa không ít hơn 2 sư đoàn bộ binh vào khu vực Andreevskoe trong ngày 20 tháng 12 để phối hợp với Tập đoàn quân 41 thuộc Phương diện quân Kalinin hoàn thành bao vây địch.

(b) Sau khi chọc thủng phòng tuyến và tập trung chủ lực ở đường xe lửa, chuyển binh đoàn cơ động của phương diện quân cùng ít nhất 4 sư đoàn bộ binh lên hướng bắc để tiến công địch ở Rzhev-Olenino từ phía sau.

(c) Sử dụng Tập đoàn quân 30 đột phá tuyến phòng thủ ở khu vực từ Koshkino tới giao điểm của trục đường đông bắc Burgovo và tiến tới đường xe lửa trong khu vực xung quanh Chertolino không muộn hơn ngày 15 tháng 12; sau khi tới được đường xe lửa sẽ bước vào chiến đấu hiệp đồng với lực lượng cơ động của phương diện quân, đột kích dọc theo tuyến đường sắt và tiến chiếm thành phố Rzhev vào 23 tháng 12.

Phương diện quân Kalinin có nhiệm vụ:

(a) Tiến công trên hướng Olenino bằng Tập đoàn quân 39 và 22, tiêu diệt địch ở đây vào ngày 16 tháng 12 và tập trung lực lượng ở khu vực xung quanh Olenino; sử dụng Tập đoàn quân 22 mở mũi tiến công thứ yếu trên hướng Egor'e để hỗ trợ Tập đoàn quân 41 tiêu diệt địch ở Belyi.

(b) Sử dụng Tập đoàn quân 41 tiêu diệt địch phá vây ở khu vực Tsitsino [sic] vào ngày 10 tháng 12 và giành lại các vị trí đã mất ở khu vực Okolitsa. Một bộ phận sẽ tiến về khu vực Molnia-Vladimirskoe-Okolitsa không muộn hơn 20 tháng 12 để hoàn thành bao vây địch từ

phía nam, phối hợp với các đơn vị thuộc Phương diện quân Tây.

Phải làm chủ Belyi không muộn hơn 20 tháng 12.

Tổng tư lệnh tối cao.

I. Stalin, G. Zhukov.

Trưa ngày 8 tháng 12, Bộ Tổng tham mưu chuyển chỉ thị mới cho Purkaev và Konev. Zhukov dành phần còn lại của ngày hôm ấy ở Bộ Tổng tham mưu, bận rộn giúp chuẩn bị những mệnh lệnh sẽ nhanh chóng bổ sung người và trang bị cho những đạo quân đã kiệt sức của ông. Tối hôm đó ông nhận được tin tức xấu từ Tập đoàn quân 41 của Tarasov. Quân Đức đang phản kích ở khu vực Belyi và đe dọa bao vây các quân đoàn do Solomatin và Povechkhin chỉ huy. Đây không phải là điều gì đáng hoan nghênh. Sáng hôm sau, Zhukov đáp máy bay tới sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin. Sau khi thông báo tình hình cho Đại tướng Purkaev, Zhukov lập tức tới sở chỉ huy Tập đoàn quân 41 gặp Thiếu tướng Tarasov với hy vọng đợt tiến công mới của mình sẽ không phải hủy bỏ trước cả khi có cơ hội bắt đầu. Những diễn biến ở Belyi sẽ quyết định thành công hay thất bại của chiến dịch.

Sở chỉ huy Tập đoàn quân 9 Đức, Sychevka. Chuẩn thống chế Model, Tư lệnh Tập đoàn quân 9 vừa đọc xong báo cáo chiến sự đầu tiên trong ngày từ Đại tướng Harpe ở Quân đoàn thiết giáp XXXXI. Model gần như không thể che giấu sự phấn khởi. Ông cũng liên tưởng lại tới những ngày mùa đông đen tối năm 1941 khi vận may của quân Đức xung quanh Moscow đã xuống tới mức thấp nhất. Hồi đó, hành động mau lẹ và quyết đoán của ông đã gây bất ngờ cho quân Nga đang trên đà thắng khi họ từ Rzhev tiến sâu vào hậu phương quân Đức tới Viaz'ma dọc theo cũng chính địa hình này. Phải đối mặt với những đợt công kích ác liệt, trong lúc nhiều chỉ huy Đức đòi rút khỏi cái mấu lồi bấp bênh tuyết phủ này thì Hitler đã bác bỏ và thay vào đó ông ta bổ nhiệm Model để đối phó với nguy cơ đang tăng dần. Trong vòng 1 tháng, các trận phản công táo bạo của Model đã giúp quân Đức chuyển bại thành thắng, và quân Nga từ người bao vây đã trở thành kẻ bị bao vây. "Phải", Model nghĩ, "Ta đã cứu Rzhev một lần, và ta sẽ làm thế thêm một lần nữa".

Đại tướng Harpe cho biết cuộc tiến công của Sư đoàn thiết giáp 19 và 20 đang tiến triển tốt và ông hy vọng sẽ khép gọng kìm quanh Hồng quân trong túi Belyi chỉ vài ngày, nếu không muốn nói là vài giờ nữa. Chỉ mới ngay sau khi giáng cho Tập đoàn quân 20 Nga một thất bại nặng nề cách đây không đầy một tuần, tin tức này thực sự gây phấn chấn. Model cảm thấy sức mạnh và ý chí tiến công của đối phương đã bị bẻ gãy, và những đợt đột kích tiếp tục ở phía bắc không cho thấy điều gì ngoài việc Bộ chỉ huy Nga đang trút sự thất vọng vì những trận thua nhức nhối. Tuy nhiên Model sẵn sàng đổi một ngôi làng ở đây hay đó để giữ vững mấu lồi quý giá. Để đảm bảo sẽ không phải bỏ thêm, đã nhiều ngày bộ chỉ huy của Model liên tục đưa ra hàng chuỗi mệnh lệnh điều động các đơn vị dự bị chạy lòng vòng chữa cháy trong chu vi mấu lồi Rzhev. "Phải, ngọn lửa này sẽ sớm bị dập tắt hoàn toàn", ông nghĩ.

Model xem xét những tin tức tình báo mới nhất để đánh giá quy mô thắng lợi của mình. Nội dung của chúng khá là ấn tượng. Ông đọc lại đánh giá tình báo của OKH ngày 30 tháng 11, tập trung đặc biệt vào mục tiêu mà đối phương muốn giành được:

Địch quân đã đặt ra cho mình một nhiệm vụ lớn. Ý đồ chiến dịch của giai đoạn một có vẻ là đánh chiếm đường Rzhev-Wjasma, bao vây và đánh chiếm Belyi, khống chế đường giao thông Belyi-Wjasma và xung quanh Wei. Luki và khóa chặt đường xe lửa từ Wei. Luki qua Newel tới Nowosokolnik. Cuối cùng, [đối phương] dự định tiến hành một đòn tiến công chính vào Smolensk bằng các đơn vị sung sức của Tập đoàn quân 43 được tăng cường thêm các đơn vị thuộc Tập đoàn quân 4 xung kích. Điều kiện cần thiết để đạt được các mục tiêu đó là tiêu diệt

phần lớn Tập đoàn quân 9.

Model cảm thấy tự hào vì những thành quả của mình đã không để người Nga đạt được mục tiêu giàu tham vọng của họ, mặc dù ông không rõ bản đánh giá trên chính xác tới mức nào. Tuy nhiên khi đọc tiếp, Model có thể mừng tượng ra sự thất vọng của Zhukov:

Tính đến thời điểm này địch quân đã chiến đấu ác liệt. Tổn thất của chúng rất nặng nề. Tuy nhiên sức mạnh chiến đấu của chúng vẫn chưa bị phá vỡ. Sự bất đồng đang nổi lên trong hàng ngũ chỉ huy. Sĩ quan ở các đơn vị cấp thấp đôi khi thể hiện sự gay gắt đối với phương pháp của thượng cấp. Họ tin rằng thương vong lớn bắt nguồn từ những “biện pháp tấn công ngu xuẩn mới”. Mặt khác, các chỉ huy cấp tiểu đoàn và trung đoàn phải hứng chịu những lời lẽ nặng nề. Đặc biệt tiêu biểu là mệnh lệnh cho Sư đoàn 26 bộ binh Cận vệ dẫn dưới đây: “Không may, tôi phải nói là hết sức thất vọng. Tôi đã cho rằng ít nhất một phần các đơn vị mạnh của mình có thể chọc thủng phòng tuyến quân Đức và giải phóng ít nhất một phần lãnh thổ của Tổ quốc. Thật đáng buồn, tôi phải nói rằng các anh đã chiến đấu một cách đáng hổ thẹn, không xứng đáng với tư cách những người lính cận vệ dũng cảm của Hồng quân. Tôi yêu cầu và một lần nữa ra lệnh cho các anh phải đột phá”. Con số lính Nga đào ngũ đã giảm trước cuộc tiến công do sự tăng cường tiếp tế hậu cần và tập kết lực lượng đã lại một lần nữa gia tăng.

Model đọc bản báo cáo cho biết sự kiệt sức của các đơn vị dự trữ Nga cùng thất bại nặng nề của họ dọc theo cánh đông của mấu lồi. Một lần nữa, ông dừng lại để suy nghĩ và nghiền ngẫm một thông cáo báo chí đặc biệt được liên quan tới chiến dịch được chuẩn bị ở Moscow và chuyển cho London: “Chiến dịch tiến công quy mô lớn mới dọc theo mặt trận trung tâm sẽ được xem là đòn đánh mạnh nhất nhằm vào chiến tuyến Đức, và trên một số khía cạnh sẽ vượt cả quy mô chiến dịch Stalingrad”. Thích thú với bình luận này, Model lướt qua phần còn lại phân tích khía cạnh chuyên môn của cuộc tiến công và chuyển sang báo cáo tiếp theo đề ngày 3 tháng 12.

Model chậm rãi đọc trang đầu tiên, so sánh nội dung của nó và bản báo cáo trước với những gì đã thực sự diễn ra:

Cuộc tiến công mùa đông của quân Nga được tập trung cả ở khu vực tác chiến bên bờ sông Volga ở Stalingrad và ở Rzhev. Cố giữ vững và phát triển những thắng lợi cục bộ, các đơn vị Hồng quân đã bị tổn thất nặng bất thường trong quá trình chiến đấu. Ở giữa sông Don và sông Volga, các cụm quân địch bị tiêu diệt bằng những đòn phản công mạnh mẽ. Sức phòng thủ của các đơn vị Đức đã chiến đấu ác liệt vẫn chưa bị phá vỡ. Những thông tin từ Moscow cho thấy người Nga đang tập trung chú ý vào chiến dịch mùa đông – đích thân Stalin đã nắm quyền chỉ huy tối cao các trận đánh ở Stalingrad và Rzhev.

Các trận đánh dữ dội vẫn tiếp diễn trước tiền duyên của Tập đoàn quân 9. Tư lệnh Phương diện quân Tây và Kalinin gọi tình hình ở tâm điểm trận đánh là nghiêm trọng do những thất bại và thiệt hại của các đơn vị tấn công đối phương. Tướng Shukov [Zhukov] có mặt ở mặt trận đông và Tướng Konev ở mặt trận tây Belyi. Hiển nhiên là họ đang chuẩn bị cho các biện pháp chỉ huy chặt chẽ và đồng bộ hơn. Kể từ cuối tháng 11, đã phát hiện một bộ tham mưu mới có sự liên lạc với các tập đoàn quân và quân đoàn thuộc Phương diện quân Kalinin và cánh phải của Phương diện quân Tây (Tập đoàn quân 20, 31 và có lẽ là Tập đoàn quân 30) ở khu vực gần Toropets. Đây là lần đầu tiên ghi nhận được liên hệ trực tiếp giữa cơ quan tham mưu chỉ huy phương diện quân với Quân đoàn I và III mô tô - cơ giới xung kích và liên lạc giữa G. K. K. II^[16] (mặt trận đông) với Quân đoàn I và III mô tô - cơ giới xung kích (mặt trận tây).

Các diễn biến tiếp theo của chiến dịch xác nhận ý đồ ban đầu của địch quân: đột phá qua chiến tuyến Đức ở đông bắc Sychevka và ở Belyi nhằm cắt rời phần lớn Tập đoàn quân 9, và

bằng ưu thế của các đợt tiến công đồng thời nhằm vào mặt trận bắc và thung lũng Luchesa để chia cắt và tiêu diệt quân Đức. Như các sĩ quan bị bắt xác nhận, những mục tiêu này nổi bật trong toàn chiến dịch. Họ cũng xác nhận là họ đánh giá tin tưởng vào việc thực hiện được những mục tiêu đó trong thời gian gần. Tính đến thời điểm này, chiến tuyến đông của tập đoàn quân đã đẩy lui mọi đợt tiến công của đối phương và hiện đang thiết lập hệ thống phòng ngự vững chắc... Trong 12 ngày địch không thể hoàn thành mục tiêu quan trọng nhất dù đã sử dụng rất cả các đơn vị dự bị được ghi nhận tại các điểm trọng yếu. Trong một số trường hợp họ buộc phải sử dụng đến [nhiều] thủ đoạn chiến đấu. Trên hướng đông địch quân không để quân Đức có thời gian nghỉ ngơi. Trong lúc chờ lính bổ sung, họ lấp đầy khoảng trống do thương vong bằng cách ném vào các đơn vị thông tin, hậu cần và công binh công trình “cho đến anh nuôi cuối cùng” như trong một mệnh lệnh nổi tiếng nói. Trong suốt thời gian địch quân bị tổn thất đặc biệt nặng nề. Đồng thời, như các tù binh sĩ quan cho biết, bộ phận bị cắt đứt của Sư đoàn kỵ binh 3 và 20 đã thọc qua chiến tuyến đông đang cố gắng tìm cách phá vây về phía tây và Belyi cùng với cơ quan chỉ huy. Mặt khác, bộ phận thuộc Quân đoàn I mô tô - cơ giới xung kích và Quân đoàn Stalin VI đã đột phá qua ở nam Belyi đang bị hạn chế về khả năng tự do cơ động sẽ chặn đánh các chiến đoàn của ta tiến công từ phía đông, đồng thời tiến về phía nam để ngăn không cho Sư đoàn 20 thiết giáp khép vòng vây sau lưng họ. Ở đây địch quân đã bị bất ngờ trước đòn phản kích của ta. Giờ chúng ta sẽ xem họ có chấp nhận tiến hành giải cứu số quân đáng giá đó hay không.

Sau khi tăng cường lực lượng dọc theo khu vực tiến công trước đây, địch đang tìm cách xác định điểm yếu trên các khu vực mặt trận ở phía đông và bắc. Trên hướng đông, họ đã kéo dài cuộc tiến công tới điểm hợp lưu gần Romanovo [nam Khlepen'] với nhiều chiến xa tham gia nhưng quy mô không lớn như đã dự kiến. Ở phía bắc họ mở rộng chính diện đột kích tới phía đông (phía trước I. D[17] 87 và 251) mà không đạt được kết quả nào rõ rệt.

So sánh lực lượng triển khai và mục tiêu chiến dịch của địch cho thấy đối phương đã đánh giá thấp sức mạnh của chúng ta; đặc biệt, như Tham mưu trưởng Sư đoàn 20 kỵ binh đào ngũ thừa nhận, họ đã bất ngờ trước sự xuất hiện của “các đơn vị dự bị mạnh của quân Đức” tại trọng điểm của trận đánh. Địch quân không nghĩ số quân này sẽ đến. Các bản đồ thể hiện các cụm quân Đức không thể hiện đơn vị dự bị nào. Do vậy, khẩu hiệu của họ là sau khi chọc thủng trận tuyến Đức, con đường tới các mục tiêu sâu sẽ rộng mở cũng được các chỉ huy cấp thấp và trung cùng binh lính tin tưởng. Điều này giải thích hoạt động không nhất quán của Quân đoàn I cơ giới xung kích ở phía nam Belyi, khi nhiệm vụ trinh sát của họ nhanh chóng được chuyển sang thăm dò lực lượng dự bị Đức đang tới từ hướng nào. Theo lời khai của tù binh, nhiệm vụ của Quân đoàn cơ giới xung kích I là tổ chức một hành lang đột phá dài và hẹp tới Wladimirskoje, sau đó tiến tới các vị trí mới được tổ chức trên hướng Smolensk. Việc đánh giá thấp lực lượng của ta được thể hiện tương tự như vậy và nhận định trên được duy trì lớn tới mức không cần thêm các đơn vị chiến dịch mới để hoàn thành mục tiêu thọc sâu.

Model im lặng gặt đầu đồng tình với kết luận trên. Đòn tiến công của quân Nga đã bị bẻ gãy phần lớn và có lẽ sẽ không thể khôi phục được lại thế trận. Như để xác nhận cho ông, dòng tiếp theo của bản báo cáo kết luận một cách quả quyết, “Sau khi xem xét kỹ lưỡng giấy tờ thu được trên người tù binh, có thể nhận định rằng mọi đơn vị tấn công [địch] đã mất ít nhất một nửa quân số. Ngoài ra đến 7.12, đã có 1.056 chiến xa địch bị loại khỏi vòng chiến”. Khả năng triển khai và tổn thất người cùng thiết giáp của quân Nga thật đáng kinh ngạc nhưng không phải là vô hạn, Model nghĩ. Lần này họ đã đến giới hạn, ông kết luận. Thành công của cuộc phản kích của Đại tướng Harpe chỉ vừa mới bắt đầu ở Belyi sẽ chứng minh Model đúng hay sai.

SỰ BAO VÂY VÀ CÁO CHUNG CỦA TÚI BELYI

• 5-6 tháng 12.

Với sự đe dọa lớn dần bên cánh phải, cả Thiếu tướng Tarasov, chỉ huy trưởng Tập đoàn quân 41 lẫn bộ đội của ông đều đang án binh bất động. Một mặt, sự lạc quan trước đây của Tarasov đã được thay bằng nỗi thất vọng đau đớn trước thất bại nặng nề của chiến dịch, và Zhukov cùng Purkaev chỉ càng khiến mọi chuyện trở nên tồi tệ hơn khi tiếp tục gây áp lực buộc Tarasov phải hành động “kiên quyết”. Mặt khác, bộ đội của ông đã suy yếu rất nhiều và giờ đây rõ ràng họ không đủ sức đập nát hệ thống phòng thủ mạnh mẽ của quân Đức xung quanh Belyi. Tệ hơn nữa, sự xuất hiện của những đơn vị thiết giáp mới của chúng bên cánh phải đang uy hiếp đến sự sống còn của các đơn vị đang bị trải quá dài của ông, đặc biệt là các quân đoàn cơ giới và bộ binh đã thọc sâu vào phòng tuyến. Theo tính cách đặc trưng, Tarasov phản ứng lại dựa trên cảm xúc thay vì lý trí. Để thỏa mãn những cấp trên đang giận dữ của mình, ông tiếp tục pháo kích các vị trí xung quanh Belyi và yêu cầu Đại tá Dremov cùng lữ đoàn cơ giới đang ngày càng bị cô lập của ông giữ vững bàn đạp đang hẹp dần phía đông thành phố và bắc đường Belyi-Vladimirscoe. Ở khu vực khác, Tarasov đồng ý với yêu cầu của những sĩ quan dày dạn dưới quyền và chấp thuận cho Quân đoàn cơ giới 1 của Solomatin cùng Quân đoàn bộ binh 6 của Povetkhin chuyển vào phòng ngự, dù chỉ là tạm thời (Bản đồ 16).

Được hàng đợt máy bay Il-2 bay thấp hỗ trợ, pháo binh dưới quyền Tarasov tiếp tục dội đạn xuống quân Đức quanh Belyi, nhưng trừ vài đợt tấn công chiếu lệ, bộ binh của ông tránh không lặp lại những đợt xung phong thẳng vào chính diện phòng ngự của đối phương là nguyên nhân cho những thiệt hại nặng nề mấy ngày qua. Trên thực tế, Tarasov hầu như không có lựa chọn, các đơn vị bộ binh dưới quyền ông chỉ còn suýt soát 30 phần trăm quân số. Dù vậy, con số thương vong vẫn gia tăng và trong số đó bao gồm cả Đại tá Ershov ở Lữ đoàn cơ giới 19 bị thương nặng trong một trận đánh nhỏ và được Trung tá L. V. Dubrovin thay thế.

Tranh thủ sự yên tĩnh tương đối quanh Belyi, bộ chỉ huy Đức tăng cường lực lượng tiến công Shaitrivshchina một lần nữa trong nỗ lực khôi phục lại tuyến liên lạc huyết mạch với Belyi đang bị chia cắt. Trong khi đó, Lữ đoàn cơ giới 47 do Đại tá Dremov chỉ huy cùng các bộ phận hỗ trợ từ Lữ đoàn bộ binh 91 của Đại tá Lobanov tận dụng những gì còn lại của hệ thống công sự Belyi mà quân đội Xô-viết từng triển khai trong mùa hè 1941. Ông sử dụng chúng để bố trí một tuyến vật cản chống tăng mới nhằm ngăn thiết giáp Đức di chuyển ở phía đông và phía tây con đường. Đôi lúc Dremov thậm chí còn tiến hành những trận tập kích bằng thiết giáp nhằm vào kẻ địch đang tập trung đông dần ở phía đông Shaitrovshchina. Tuy nhiên con số xe tăng thiệt hại lên cao trong lữ đoàn nhanh chóng buộc Dremov phải từ bỏ chiến thuật này và chuyển sang phòng thủ tuyệt đối.

Cuối ngày 5 tháng 12, bộ binh Đức được chiến xa hỗ trợ đột kích mạnh về phía tây dọc theo đường Belyi đã chọc thủng và vượt qua nhiều lớp chướng ngại chống tăng của Dremov, tiếp cận tuyến phòng thủ vòng ngoài của Shaitrovshchina. Trong trận đánh giáp lá cà ác liệt, quân Đức chiếm được nhiều công sự và ngôi nhà đổ nát ở khu vực phía nam của làng nhưng không thể đi xa hơn. Tối hôm đó Dremov điều xe tăng từ chu vi phía bắc con đường tới tăng viện cho số bộ binh đang bảo vệ ngôi làng mỏng manh. Không may cho ông, đến cuối ngày đối phương được tăng cường và tới sáng sớm ngày 6 tháng 12 chúng tiếp tục tiến công, lần này có sự phối hợp với một đợt xung phong mạnh về phía đông dọc theo con đường tới Belyi. Bị công kích từ cả hai hướng, tuyến phòng ngự của Dremov sụp đổ và quân Đức thừa thắng tiến vào làng. Trong khi một bộ phận lữ đoàn Dremov rút lui về phía nam vào túi Belyi tương đối an toàn thì

phần lớn số thiết giáp và nhiều đơn vị bộ binh của ông đã bị bao vây trong một chu vi đang bị thu hẹp ghê gớm ở phía bắc đường. Dưới áp lực của kẻ địch chậm chạp tiến từ sông Obscha xuống phía nam và với đường rút theo hướng nam trở về bên kia đường Belyi đã bị một cánh quân Đức khác khổng lồ, bộ phận bị cô lập của lữ đoàn lừng danh một thời dưới quyền Dremov phải tự xoay sở lấy. Một số luồn sang bên kia đường tối hôm đó và trong những ngày tiếp theo; số khác hy sinh trong khi đánh mở đường, gia nhập du kích hoặc đơn giản là đầu hàng.

Dọc theo hai bên bờ sông Nacha ở phía nam, Thiếu tướng Solomatin kiên nhẫn chờ đợi đòn đánh ác liệt mà ông biết chắc sẽ đến. Trong suốt thời gian đó, các phân đội trinh sát Đức tập kích có hệ thống vào các chốt tiền tiêu dọc bờ tây, có lẽ để thăm dò xem bộ đội của ông có đánh trả lại hay không, và nếu có thì tới mức nào. Tuy nhiên, trận đánh nghiêm trọng duy nhất diễn ra ở gần Dubki, nơi Lữ đoàn cơ giới 37 và 35 do Đại tá Shanaurin và Kuz'menko chỉ huy không thể đẩy lui được cánh quân Đức đã vượt sông và chiếm được một đầu cầu vào ngày hôm trước. Chiến sự đặc biệt ác liệt diễn ra trong trận giành giật làng Koniakovo phía tây Dubki, nơi xe tăng và bộ binh Lữ đoàn 37 đã tái chiếm được trận địa nhưng sau đó bị hỏa lực chống tăng khá mạnh trên ngọn đồi khổng lồ ngôi làng từ phía bắc cản lại. Cuộc chiến gay go đã lấy đi 7 trong số 20 xe tăng còn lại của lữ đoàn và rõ ràng đã làm nguội đi sự hăng hái của họ trong việc duy trì tập kích các đơn vị Đức bên bờ tây.

Dọc theo sườn nam kéo dài của Tập đoàn quân 41, trong suốt ngày hôm ấy Lữ đoàn bộ binh 75 và 78 của Thiếu tướng Povetkhin tăng cường cho phòng tuyến mỏng của Lữ đoàn bộ binh 74. Khi vào vị trí, cả 3 lữ đoàn tổ chức được một chu vi phòng thủ yếu kéo từ các chốt phía nam ở Gorodnia của Solomatin và của Sư đoàn bộ binh Cận vệ 17 ở Demekhi. Trong những đầm lầy đóng băng phía nam và ngay phía tây Samsonikha, giao tranh bùng nổ quanh những ngôi làng nhỏ Syrmatnaia và Turianka giữa những chốt cảnh giới của Povetkhin với các đơn vị tiền vệ của một cánh quân thiết giáp Đức chưa nhận diện được mới tới. Mặc dù giữ được phần lớn các chốt này, Povetkhin hiển nhiên không cảm thấy yên tâm và ông chuyển về sở chỉ huy tập đoàn quân hàng loạt báo cáo với lo lắng lớn dần về sự tập trung lực lượng rất đáng ngại của đối phương dọc theo toàn bộ sườn nam mũi đột phá Belyi. Giờ ông cũng khẩn thiết yêu cầu tiếp viện. Tuy nhiên Tarasov tin rằng 3 lữ đoàn bộ binh được xe tăng của Lữ đoàn cơ giới độc lập 48 hỗ trợ có thể chặn đứng bất cứ cuộc tiến công nào của quân Đức, đặc biệt là trên địa hình rừng rậm, đầm lầy và không có đường xá.

Cuối ngày 6 tháng 12, Đại tướng Harpe cùng ban tham mưu Quân đoàn thiết giáp XXXXI đánh giá lại tình hình chiến dịch. Tất cả đều hài lòng vì những gì đã được chứng kiến trong việc đẩy nhanh quá trình chuẩn bị một đòn phản công lớn nhằm tiêu diệt mũi đột phá Belyi của quân Nga một lần và mãi mãi. Lúc chiều muộn ngày 5 tháng 12, Kampfgruppe von der Meden cuối cùng đã tăng cường cho các đơn vị phía đông Belyi Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 đang cầm chân xe tăng Nga dọc sông Nacha. Với số viện binh này, ngày hôm sau von der Meden cùng Sư đoàn bộ binh 246 đẩy quân Nga ra khỏi Shaitrovshchina trong hỗn loạn, cô lập phần lớn cánh quân cơ giới đối phương ở phía bắc đường. Trong đợt công kích cuối cùng, Tiểu đoàn 2 Trung đoàn thiết giáp 1 do Trung tá von Maltzan chỉ huy và bộ binh đi cùng phá hủy 8 xe tăng T-34. Đến cuối ngày, trục giao thông trọng yếu Belyi-Vladimirskoe đã trở lại dưới quyền kiểm soát của quân Đức, mối đe dọa bên sườn Binh đoàn Kruger ở Belyi đã bị xóa bỏ và nguồn tiếp tế một lần nữa tự do đổ vào Belyi theo những tuyến hậu cần huyết mạch.

Ở phía nam, Đại đội 6 và 7 thuộc Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 bỏ làng Koniakovo trước lực lượng tiến công được nhận diện là Lữ đoàn cơ giới 37 Nga, nhưng được yểm trợ từ sự có mặt tình cờ của một đại đội pháo cao xạ 88mm, họ đã cản không cho Hồng quân tiến thêm.

Đến cuối ngày, họ được Trung đoàn xung kích thiết giáp 5 Sư đoàn thiết giáp 12 thay thế và trở về đơn vị trực thuộc, Kampfgruppe von der Meden. Với chủ lực Sư đoàn thiết giáp 12 lúc này đang triển khai dọc sông Nacha, tất cả đã được bố trí cho một đợt tiến công phối hợp bởi cả Kampfgruppe von der Meden và Trung đoàn xung kích thiết giáp 5 và 25 thuộc Sư đoàn thiết giáp 12 nhằm vào các vị trí dọc theo toàn bộ khu vực Nacha. Theo kế hoạch mới của Harpe, nó sẽ chỉ diễn ra sau khi trận phản kích lớn của ông bắt đầu.

Căn cứ vào các thành công, việc quân Nga rõ ràng không còn khả năng tiến thêm và sự xuất hiện của những lực lượng dự bị chiến dịch mạnh, Đại tướng Harpe đưa ra phương án phản công mà ông đã chuẩn bị và mong đợi nhiều ngày. Mặc dù đơn giản về mặt ý tưởng nhưng việc thực hiện nó khó khăn hơn nhiều. Về cơ bản, nó bao gồm các đợt đột kích đồng thời do Kampfgruppe Kassnitz (Trung đoàn Khinh quân) của Sư đoàn Grossdeutschland và Kampfgruppe von Wietersheim (Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 Sư đoàn thiết giáp 1) từ Belyi xuống phía nam và do Sư đoàn thiết giáp 19 và 20 cùng Sư đoàn kỵ binh SS 1 từ Podselitsa và Tereshino lên phía bắc tới Belyi. Các chiến đoàn sẽ chọc qua bên cánh mũi đột phá của quân Nga và nhanh chóng tiến lên hội quân gần Tsitsina, cắt đường rút của toàn bộ các đơn vị đối phương phía trước sông Vishenka và khóa chặt họ trong "kessel [vạc] Belyi". Sau đó họ sẽ thiết lập một lá chắn không thể xuyên thủng cô lập số quân bị vây với phần còn lại của Tập đoàn quân 41, khóa chặt đường rút sang phía tây của quân Nga trong vạc và tiêu diệt những bộ phận thoát được, trong khi Sư đoàn thiết giáp 12 và 1 tiến công từ hướng đông.

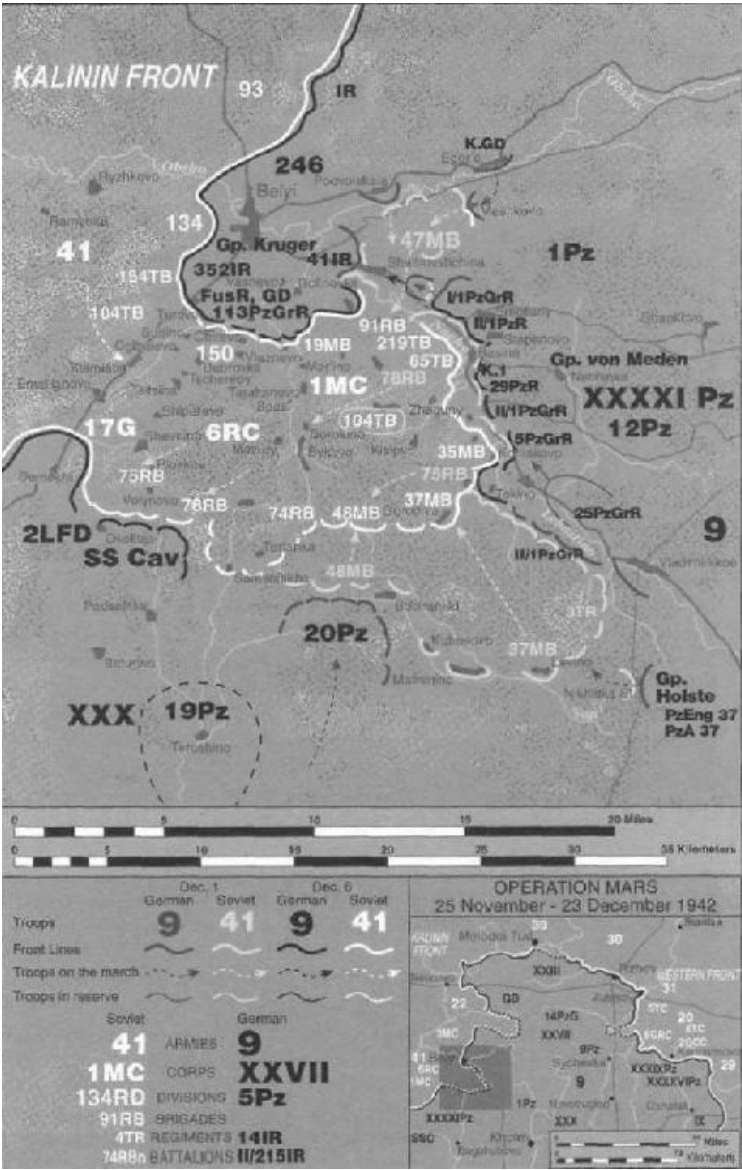
Harpe gặp phải hai trở ngại lớn trong việc tiến hành một trận đánh phức tạp và tham vọng như vậy. Trước tiên, ông phải tập trung một lực lượng cần thiết cho mũi đột kích phía bắc vì các chiến đoàn ở nam Belyi đều đã bị tổn thất nặng trong chiến đấu. Để giải quyết điều này, Harpe tăng cường cho 2 chiến đoàn của Binh đoàn Kruger với mọi dự trữ nguyên vẹn có thể. Ông cũng giao cho cánh quân bắc một mục tiêu gần hơn, chiếm Dubrovka và nếu có thể thì Tsitsina. Cánh quân đột kích phía nam gặp phải vấn đề khác hẳn. Để tiếp cận được mục tiêu của mình ở xa hơn tại Tsitsina, họ phải vượt qua địa hình đặc biệt khó khăn. Du kích cùng những chốt cảnh giới ngoan cường của quân Nga đã gây chậm trễ cho cuộc tiến quân của họ vào khu vực tập kết phía trước. Do vậy, cần phải có sự lên phương án kỹ lưỡng và phối hợp chính xác giữa hai đơn vị để có thể tác chiến đồng thời. Với kế hoạch đã hoàn thành và mệnh lệnh đã được đưa ra, Harpe không thể giữ kiên nhẫn trong khi binh sĩ Đức đang di chuyển vào khu vực tập kết cuối cùng và các vị trí xuất phát xung phong.

Quân đoàn XXX do Đại tướng Maximilian von Fretter-Pico có nhiệm vụ khó khăn nhất. Một nhân chứng tham gia trận đánh thuật lại thử thách của họ:

Tướng Fretter-Pico quyết định tiến hành cuộc tiến công từ hướng nam trên hướng Belyi đã được lên kế hoạch để gây bất ngờ cho địch quân với lực lượng chủ lực của ông phía sau mặt trận của Sư đoàn SS 1 kỵ binh và nhờ đó cắt đứt mũi đột phá. Mọi biện pháp đều được nguy trang chu đáo nhất. Mặc dù bão tuyết gây chậm trễ cho công tác chuẩn bị nhưng chúng cũng giúp che giấu các tuyến đường cơ động. Sư đoàn 19 thiết giáp được tăng cường tất cả chiến xa, bộ binh thiết giáp và pháo binh của Sư đoàn 20 thiết giáp sẽ đảm nhiệm mũi nhọn đột kích. Bộ phận còn lại của Sư đoàn 20 thiết giáp chiếm lĩnh bên cánh và làm nhiệm vụ trinh sát. Trên cánh trái, Sư đoàn SS kỵ binh tiến công và lập tức chiếm trận địa về phía tây để phòng ngừa khả năng quân Nga tấn công giải tỏa. Sư đoàn 1 thiết giáp với Kampfgruppe Kassnitz của Sư đoàn Grossdeutschland phối thuộc sẽ tiến đánh Dubrovka từ rìa bắc của khu vực đột phá và thiết lập liên lạc với Sư đoàn 19 thiết giáp đánh từ hướng nam.

Cuối ngày 6 tháng 12, Đại tướng Harpe tin tưởng rằng ông đã lường trước hết những khả năng có thể xảy ra và đã tiến hành những biện pháp cần thiết để đối phó với chúng. Hải lòng

nhưng vẫn hồi hộp, Harpe báo cho 2 cánh quân đột kích bắt đầu trận đánh như kế hoạch vào ngày hôm sau.

Bản đồ 16. Tình hình từ ngày 1 đến 6 tháng 12 năm 1942: Khu vực Belyi.

- 7-8 tháng 12.

Căng thẳng bao trùm sở chỉ huy của Đại tướng Harpe sáng 7 tháng 12 đã được giải tỏa theo cách nào đó bởi quyết định mở đợt công kích mới vào Belyi của quân Nga. Như có vẻ vô lý như Harpe cảm thấy, lúc bình minh xe tăng và bộ binh Nga dưới sự yểm trợ của pháo binh đã tiếp tục tấn công ở phía nam Belyi (Bản đồ 18). Một nhân chứng ghi lại những trận đánh không được chờ đợi này:

Ngày 7 tháng 12, bộ chỉ huy Nga tiến hành một nỗ lực cuối cùng nhằm nghiền nát vị trí then chốt Belyi bằng những mũi tiến công đồng thời từ phía nam, tây và đông nam nhằm vào phòng tuyến Tập đoàn quân 9. Thương vong lớn của các đơn vị chiến đấu [Nga] trong cuộc phòng thủ quyết liệt, sự kém cỏi trong chỉ huy ở cấp trung của quân Nga vốn rất vụng về như từ trước đến giờ cùng sự kháng cự kiên cường và sẵn sàng chiến đấu cao độ của binh sĩ Sư đoàn 1 thiết giáp đã dẫn tới thất bại của toàn bộ các nỗ lực trên. Dọc theo mặt trận phía tây của Binh đoàn Kruger, trọng điểm của cuộc phòng thủ, những đợt xung phong ồ ạt của bộ binh đối phương đã bị đẩy lùi sau trận đánh kéo dài 4 giờ và trận địa vẫn đứng vững.

Cuộc tiến công dữ dội và bất ngờ đã gây trì hoãn nhưng không ngăn được công tác chuẩn bị

của cánh quân xung kích phía bắc của Đức.

Harpe cũng bị phân tâm bởi chiến sự phía đông Belyi, nơi các đơn vị Nga bị cắt đường rút ngày hôm trước sau khi Kampfgruppe von der Meden chiếm Shaitrovshchina chiến đấu quyết liệt để giành lại trận địa phía nam đường. Các phân đội được quân Đức nhận diện là Lữ đoàn xe tăng 47 liên tục cố phá vây sang bên kia đường ở đông và tây Shaitrovshchina. Họ được hỏa lực rocket Katiusha dữ dội từ các vị trí vẫn do quân đội Xô-viết đóng giữ tại làng Novaia ngay phía nam đường bắn yểm trợ. Một cuộc giao tranh gay go và đẫm máu diễn ra khi các đơn vị của Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 đè bẹp các phân đội Hồng quân độc lập khi họ tiến công con đường dưới sự yểm trợ của xe tăng. Sư đoàn bộ binh 246 tham gia chiến đấu và giúp đẩy số lính Nga sống sót về phía bắc con đường, phá hủy 7 chiến xa. Trong những ngày tiếp theo, quân Đức đẩy lùi nhiều nỗ lực vượt qua bức tường lửa dọc con đường và tiêu diệt những toán tàn quân của lữ đoàn Nga đã bị đánh bại.

Trưa 7 tháng 12, ngay khi báo cáo từ Kampfgruppe von der Meden cho biết quân Đức dọc sông Nacha đã đánh lui nhiều đợt tiến công cục bộ và đang trong tư thế sẵn sàng tiến về phía tây, trận đánh quanh Belyi yếu dần. Harpe nhẹ nhõm phát tín hiệu cuối cùng bắt đầu cuộc phản công.

Quân đội Xô-viết không biết rằng Sư đoàn thiết giáp 19 do Thiếu tướng G. Schmidt chỉ huy đã bắt đầu tiến về phía bắc từ khu vực Podselitsa vào giữa buổi sáng hôm đó. Như một nhân chứng nhớ lại, "Sư đoàn 19 thiết giáp khởi hành trong thời tiết nhiều mây và tuyết dày 40cm với khoảng 70 chiến xa sơn ngụy trang màu trắng không có pháo hỏa chuẩn bị (nhân tố bất ngờ). Bỏ qua những ổ đề kháng hai bên vốn có nhiệm vụ tiêu diệt các đơn vị theo sau, Sư đoàn 19 thiết giáp giao tranh với quân phòng thủ ngoan cố của địch với đà tiến công mà những dàn phóng hỏa tiễn đối phương không thể chặn nổi".

Với đội tiền vệ của Trung đoàn xung kích thiết giáp 74 dẫn đầu, cánh quân do Trung tá Bruns chỉ huy tới và làm chủ cứ điểm làng Volynovo nằm ở chính đông Demekhi ngay sau buổi trưa và tiến lên chiếm đầu tiên là Plskoe, sau đó là Shevnino vào lúc chiều tối. Đòn đột kích của Brun xé toạc tuyến phòng thủ của Hồng quân và các đơn vị Nga hoặc bị tiêu diệt tại chỗ, hoặc bị phân tán ra khắp các khu rừng phía đông và tây đường trước đường tiến của thiết giáp Đức. Những hàng dài thiết giáp và bộ binh cơ giới Đức truy kích như vũ bão về phía bắc qua những tuyến đường tuyết phủ nằm song song thêm hơn 10 ki-lô-mét ở cả hai bên đường Dukhovshchina-Belyi.

Trong khi Sư đoàn thiết giáp 19 thuộc Quân đoàn XXX mở đường qua những vị trí phòng thủ bên cánh của quân Nga, Sư đoàn kỵ binh SS 1 tiến bên cánh trái. Họ đẩy đối phương về thị trấn Demekhi trong lúc Trung đoàn xung kích thiết giáp 59 và Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 112 thuộc Sư đoàn thiết giáp 20 chậm chạp tiến về phía bắc bên cánh phải, đánh bật các đơn vị Xô-viết khỏi Samsonnikha và Bocharniki. Tại đây quá trình diễn ra chậm chạp hơn do địa hình khó khăn và sức kháng cự của quân Nga tăng dần.

Với Quân đoàn XXX đang tiến quân an toàn, tối muộn ngày hôm đó Đại tướng Harpe lệnh cho Sư đoàn thiết giáp 1 và Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland tham chiến vào hôm sau và bắt tay với mũi nhọn của Sư đoàn thiết giáp 19 ở Dubrovka. Lúc đó cái bẫy của Harpe sẽ sập xuống những đơn vị từng thắng thế nhưng lúc này đang choáng váng của Hồng quân.

Sáng 7 tháng 12, Thiếu tướng Tarasov, Tư lệnh Tập đoàn quân 41 sững sờ trước trận đánh ở Belyi và lo lắng về số phận Lữ đoàn cơ giới 47 của Dremov bị cô lập. Chỉ thị mới của Purkaev từ phương diện quân yêu cầu ông nối lại những trận tấn công vô ích vào Belyi nhưng Tarasov biện minh cho mệnh lệnh này bằng ý nghĩ cho rằng chúng liên quan tới một kế hoạch lớn mới

do phương diện quân hay Zhukov đề ra. Do vậy ông nghiên rằng thực hiện điều đó, biết rõ kết quả sẽ thế nào. Trong lúc ấy, ông ra lệnh thành lập và tập kết một lực lượng giải tỏa ở nam đường Belyi để có thể hỗ trợ Dremov rút lui dưới sự yểm trợ của pháo binh tập trung ở Novaia. Ông biết các trận đánh ác liệt đang diễn ra dọc con đường, nhưng trước khi Tarasov có thể biết được kết cục của chúng, những tin tức mới đến sở chỉ huy tập đoàn quân đã đột ngột đảo ngược toàn bộ tình hình. Ngay sau 14 giờ 00, báo cáo từ các lữ đoàn dưới quyền Povetkhin cho biết 50 xe tăng địch đang đột phá về phía bắc dọc theo đường Dukhovshchina-Belyi tại điểm tiếp giáp giữa Sư đoàn bộ binh Cận vệ 17 và Lữ đoàn bộ binh 74 Quân đoàn bộ binh 6. Làng Volynovo đã mất và đối phương đang nhanh chóng tiến về Shiparevo nằm sâu trong hậu tuyến Hồng quân.

Trước nguy cơ phần lớn đạo quân của ông sẽ bị hợp vây đã hiển hiện, Tarasov phản ứng nhanh chóng. Ông ra lệnh cho Đại tá Vinogradov chuyển cánh trái của Lữ đoàn bộ binh 75 về Demekhi và nhập với Sư đoàn bộ binh Cận vệ 17 bố trí tuyến phòng thủ mới không cho quân Đức tiến sâu hơn về phía tây qua sông Vishenka. Lữ đoàn bộ binh 78 do Đại tá Sivakov chỉ huy có vẻ đã bị đột tiến công của quân Đức cắt vụn sẽ phải gom lực lượng nhiều nhất có thể và giữ vững các vị trí mới xung quanh Shevnino, dọc theo bên sườn và chính diện mũi đột kích Đức. Lữ đoàn bộ binh 74 của Đại tá Repin đã bị địch đẩy về phía đông sẽ rút lui và “tìm sửa” cánh phải quân Đức. Tuy nhiên như Tarasov sớm nhận ra, các lữ đoàn trưởng bộ binh của ông không thể thực hiện được những mệnh lệnh đó. Đối phương đã chiếm được Shevnino trước khi lữ đoàn Sivakov đang phân tán có thể chặn được, còn lữ đoàn Repin đang bị kéo giãn thì đang phải đối đầu với chủ lực Sư đoàn thiết giáp 20 Đức và không thể làm gì trừ việc trì hoãn bước tiến của chúng.

Đến giữa buổi chiều, mọi thứ đã trở nên rõ ràng với Tarasov là chỉ còn duy nhất quân đoàn Solomatin có đủ sức mạnh cần thiết để ngăn ngừa thảm họa gia tăng. Vì vậy lúc 14 giờ 30 ông gửi một loại mệnh lệnh mới cho Solomatin. Ban đầu, Tarasov chỉ thị rút Lữ đoàn xe tăng 65 và 219 khỏi các vị trí dọc sông Nacha và đến 20 giờ 00 ngày 7 tháng 12 triển khai các chốt chặn gần Tsitsina và Klemiatino, ngăn thiết giáp Đức tiến công bao vây phần lớn Tập đoàn quân 41. Trong khi đó Lữ đoàn xe tăng 104 còn nguyên vẹn do Thiếu tá A. G. Zubatov chỉ huy lúc này vẫn nằm dưới sự điều khiển của tập đoàn quân sẽ rút về Emel'ianova để tổ chức thành lực lượng dự bị của tập đoàn quân. Solomatin sụp xuống khi nhận được nhiệm vụ mới, ông biết sẽ là khó khăn và nguy hiểm thế nào khi phải rời khỏi các vị trí phòng ngự dọc Nacha và hành quân qua rừng rậm giữa ban ngày. Ngay khi ông đọc bản mệnh lệnh đầu tiên, chỉ thị thứ hai cũng gây bối rối không kém tới nơi, yêu cầu ông tái triển khai Lữ đoàn cơ giới 35 và 19 nhằm lấp chỗ trống dọc theo con sông do việc 2 lữ đoàn tăng đã rút đi. Điều đó có nghĩa là 2 lữ đoàn cơ giới sẽ phải thực hiện một cuộc chuyển quân ngang lớn từ bên này qua bên kia mặt trận – cũng hoàn toàn giữa ban ngày để có thể hợp quân bên cánh của họ gần Zheguny. Solomatin đã thi hành và sau này ghi lại hậu quả của nó:

Quá trình thay quân và tổ chức lại lực lượng của quân đoàn đã ngay lập tức bị địch phát hiện, và chúng mở màn một đợt tiến công mới dữ dội bằng xe tăng. Kết quả là địch đã thành công trong việc đẩy bộ đội Lữ đoàn cơ giới 19 về bên kia sông Nacha, kiểm soát nhiều điểm vượt sông và chiếm nhiều vị trí quan trọng phía đông Kushlevo. Tại đây rất cục với nhiều khó khăn quân ta cũng chặn được chúng.

Bất chấp những biện pháp đối phó của chỉ huy Tập đoàn quân 41, quân ta không ngăn được các cụm xe tăng địch thực hành các đòn đột kích phối hợp và đến 20 giờ 00 ngày 7 tháng 12 địch đã chiếm Shiparevo, Tsitsina, Dubrovka và hội quân ở khu vực Tsitsina, chúng cắt rời các đơn vị quân ta ở đông nam các vị trí trên. [Ghi chú của biên tập: Ghi chép của Solomatin không

chính xác, quân Đức vẫn chưa làm chủ được Dubrovka].

Trong khi quân Đức chặn trước các nỗ lực ngăn ngừa của Solomatin, Tarasov gửi một thông điệp cho ông qua điện đài, ra lệnh cho Solomatin nắm quyền chỉ huy toàn bộ các đơn vị vẫn còn nằm trong cái túi đang bị uy hiếp và đến 23 giờ 00 tổ chức một chu vi phòng ngự mới hẹp hơn dựa trên các ngôi làng Syrmatnaia, Bykovo, Tarakanovo, Mar'ino và những khu rừng phía nam Tsitsina. Trong khi đó, Lữ đoàn xe tăng 65 và 219 đã tới ngoại vi phía bắc Shevnino, chỉ để phát hiện ngôi làng đã nằm trong tay quân Đức. Phối hợp với bộ phận còn lại của Lữ đoàn bộ binh 78 và các đơn vị hậu cần, 2 lữ đoàn cố gắng đánh chiếm nó nhưng dễ dàng bị đẩy lui. Thiếu sự hỗ trợ đáng kể của bộ binh, 2 lữ đoàn xộc xệch (mỗi lữ đoàn còn không đầy 10 xe tăng) không đủ sức để làm chủ làng hay cản quân Đức tiến thêm. Các báo cáo sau đó cho biết thất bại trong việc chiếm Shevnino đã dẫn Solomatin và Tarasov tới nhận định sai lầm là lực lượng của họ trong túi Belyi đã hoàn toàn bị bao vây. Trên thực tế họ đã có thể như thế khi các hoạt động chống đỡ có tổ chức của Hồng quân trước đòn đánh của Sư đoàn thiết giáp 19 hầu như không có hiệu quả. Trước tình hình lộn xộn, Solomatin lệnh cho Trung tá Shevchenko và Khilobok rút các lữ đoàn tăng về phía tây qua sông Vishenka. Tại đây họ sẽ cùng với phần còn lại của Lữ đoàn bộ binh 75 và 78 đã bị phân tán thuộc Quân đoàn bộ binh 6 tổ chức phòng tuyến mới dọc sông Vishenka từ tây Demekhi qua Emel'ianova và Klemiatino và để khóa chặt bất cứ cuộc tiến quân nào của quân Đức ở tây đường Belyi-Demekhi.

Đòn đột kích mãnh liệt của thiết giáp Đức đã gần như cô lập hoàn toàn Solomatin trong túi Belyi với 3 lữ đoàn cơ động còn lại của ông, Lữ đoàn cơ giới 48, Lữ đoàn bộ binh 74, 91 đã suy yếu cùng cánh phải của Sư đoàn bộ binh 150. Tuy vậy, điều Solomatin không biết là địch vẫn chưa hoàn toàn khép được “lưới” xung quanh ông. Một hành lang hẹp vẫn tồn tại xung quanh Tsitsina và Dubrovka mà chúng chưa chiếm được và qua đó bộ đội của Solomatin có thể an toàn tới được hậu tuyến quân Nga nếu được phép tiến hành. Bất chấp ý nghĩ bị bao vây, Solomatin hiểu nguy cơ của mình lúc này và thực tế là nếu muốn thoát khỏi vòng vây, việc phải hành động khẩn trương sẽ rất quan trọng. Vì thế ông lập tức đề nghị Tarasov cho phép đánh phá vây. Tarasov – luôn lạc quan và vẫn đang bị Zhukov và Purkaev gây sức ép phải duy trì các vị trí thuận lợi để khôi phục tiến công không chấp thuận và ra lệnh cho Solomatin giữ trận địa “bằng mọi giá”. Một lần nữa, vị quân đoàn trưởng đang bị vây hãm không còn lựa chọn nào khác ngoài cố gắng thi hành nhiệm vụ nản lòng là tiếp tục bảo vệ những vị trí quý giá trong khi hy vọng Tarasov có thể tổ chức giải vây.

Khoảng 12 giờ 15 ngày 8 tháng 12, vòng vây mà Thiếu tướng Solomatin nhận định đã trở thành sự thực. Sau khi tổ chức lại lực lượng trong buổi sáng, Sư đoàn thiết giáp 19 do Thiếu tướng Schmidt chỉ huy tiếp tục tiến lên hướng bắc, chiếm làng Tsitsina từ một đơn vị Nga yếu và không dừng lại, họ xốc tới chiếm mục tiêu ở rìa nam Dubrovka ngay sau 14 giờ 30. Nhận được tín hiệu về thành công của Sư đoàn thiết giáp 19, Kampfgruppe Kassnitz và von Wietersheim sau khi gom góp toàn bộ dự trữ có thể bung ra khỏi các trận địa phía nam Belyi và thọc xuống hướng nam qua các vị trí của quân Nga đang bất ngờ. Sau một trận đánh quyết liệt để làm chủ các chốt chính, bộ phận đi đầu của Trung đoàn xung kích thiết giáp 113 dưới quyền von Wietersheim tới được rìa bắc của Dubrovka lúc 14 giờ 30, chỉ để được chào đón bởi hỏa lực pháo binh và những đợt phản kích dữ dội. Biết được mặt nam đã an toàn trong tay Sư đoàn thiết giáp 19, các binh sĩ Sư đoàn thiết giáp 1 rút lui tới các vị trí an toàn hơn cách đó vài trăm mét về phía bắc, nơi họ đào công sự đóng lại trong đêm. Không kể tới lỗ hổng nhỏ giữa các bộ phận tiền vệ của Sư đoàn thiết giáp 1 và 19, tấm lưới xung quanh quân Nga gần như đã đóng vì pháo binh Đức kiểm soát khoảng trống này bằng các đợt bắn phá dữ dội. Hỏa lực này cộng với các cứ điểm Đức kéo về hướng nam đã chặn cứng những nỗ lực phá vây yếu ớt và

không có tổ chức của các đơn vị Xô-viết không nhận được lệnh phòng thủ của Solomatin.

Trong lúc này, những người lính bộ binh Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland thuộc Kampfgruppe Kassitz cuối cùng cũng rửa hận được trận thua mà họ đã phải nhận cách đây 2 tuần. Tấn công ra khỏi cái “lồng” của họ về hướng tây nam Baturino, Tiểu đoàn 1 đề bẹp sức kháng cự mạnh của đối phương và bắt tay với tiểu đoàn thuộc Sư đoàn bộ binh 246 đã thương vong quá nặng sau 2 tuần bị vây ở làng Budino. Cùng lúc ấy, Tiểu đoàn 2 tham gia với cuộc tiến quân thắng lợi của Sư đoàn thiết giáp 1 về Dubrovka. Đến cuối buổi chiều, chỉ huy Sư đoàn thiết giáp 1, Trung tướng Kruger phấn chấn gọi cho Harpe ở Quân đoàn thiết giáp XXXXI để báo rằng vòng vây gần như đã khép chặt.

Kruger còn có nhiều tin tức tích cực hơn từ Đại tá von der Meden dọc sông Nacha. Trong khi Quân đoàn XXX và Sư đoàn thiết giáp 1 đang xiết gọng kìm, von der Meden bắt đầu tận dụng những gì có vẻ là một cuộc rút lui có kế hoạch của Hồng quân khỏi các vị trí dọc bờ tây. Ông ra lệnh truy kích và duy trì áp lực tối đa lên các đơn vị Nga đang sụp đổ. Suốt dọc theo chiều dài mặt trận, quân Đức hầu như không gặp chống trả khi Sư đoàn bộ binh 246 chiếm Ananino, Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 thọc về hướng tây từ Zheguny, Tiểu đoàn K-1 và Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 chiếm khu vực xung quanh và nam Kislovo. Trong lúc này, Sư đoàn thiết giáp 12 của Thiếu tướng Wessel lúc này đã tập trung toàn bộ lực lượng tiến về phía tây từ Basino, thay thế Tiểu đoàn 1 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 và tiến về phía tây tới Tarakanovo, đuổi sát quân Nga rút lui. Tiểu đoàn bộ binh thiết giáp đã kiệt sức với duy nhất 1 sĩ quan và 177 binh lính còn lại sau đó ngừng chiến đấu và nhập với sư đoàn ở Belyi để nghỉ ngơi một cách xứng đáng.

Xa hơn về phía nam, Kampfgruppe Holste nhỏ của Sư đoàn thiết giáp 1 truy kích quân Nga trong khi họ cố gắng rút để tránh bị cắt đứt bởi bước tiến của Sư đoàn thiết giáp 20. Trong khi Holste đẩy đối phương về phía bắc, Tiểu đoàn công trình 200 và Tiểu đoàn K-1 ngoặt xuống phía nam, chiếm Gorodnia cùng các ngôi làng gần đó, buộc quân Nga phải đổi hướng rút về phía tây.

Dọc theo chính diện hơn 50 ki-lô-mét, lần đầu tiên trong chiến dịch quân Đức ở thế tiến công. Từ sở chỉ huy của mình, Harpe và Kruger phấn khởi động viên họ.

Thay cho không khí lạc quan, sự hỗn loạn và choáng váng bao trùm sở chỉ huy Tập đoàn quân 41 của Thiếu tướng Tarasov trong buổi tối 8 tháng 12. Ngày hôm đó đã kết thúc như nó bắt đầu. Ở sở chỉ huy tương đối an toàn nằm ngoài túi Belyi, Tarasov chỉ có thể mừng tượng ra tình hình bên trong và ông đã không hình dung tốt. Phần lớn các chỉ thị ông đặt ra không liên quan gì tới tình hình thực tế. Nói ngắn gọn, ông có thể kiểm soát trận đánh dọc sông Vishenka nhưng không gì hơn, bất kể cố gắng như thế nào. Bên trong túi Belyi, Thiếu tướng Solomatin phải tự cứu lấy bản thân. Tarasov dành cả ngày hôm đó liên tục góp nhặt lực lượng dự bị để chặn quân Đức tiến sang hướng tây và khẩn thiết kêu gọi Purkaev hỗ trợ. Sự giúp đỡ duy nhất đang tới là Sư đoàn bộ binh 279 mà phương diện quân đã phối thuộc cho họ để tham gia nổi lại tiến công. Thật tình cờ, vì tới trễ nên sư đoàn đã tránh được bị vây cùng Solomatin và lúc này có thể được dùng để tổ chức một tuyến phòng ngự mới. Tarasov sử dụng sư đoàn sung sức này làm trọng tâm cho phòng tuyến mới dọc sông Vishenka và tăng cường cho nó tàn quân của Quân đoàn bộ binh 6 thoát được vòng vây (Lữ đoàn 75 và 78) cùng số quân còn lại của Sư đoàn bộ binh 150 đã kiệt sức dưới quyền Đại tá Gruz. Bố trí xen kẽ dọc tuyến phòng ngự là những chiến xa còn lại của Lữ đoàn xe tăng 65 và 219, được Lữ đoàn xe tăng 104 vẫn tương đối sung sức yểm hộ.

Sau khi biết tin về đòn phản đột kích của quân Đức và khả năng bộ đội Xô-viết bị hợp vây, Đại

tướng Zhukov và Purkaev lập tức ra lệnh cho Tarasov tổ chức một lực lượng giải tỏa và cắt qua chiến tuyến Đức để giải vây cho gần 40.000 binh sĩ Liên Xô đang bị cô lập. Tarasov nghĩ chỉ thị này thật là lố bịch, vì trong cái nhìn của ông bộ đội chỉ có thể vừa vận giữ tuyến Vishenka. Tuy vậy, trong khi khẩn trương tái triển khai lực lượng phòng thủ, ông nghiêng rằng hay đúng hơn là máy móc sắp xếp những gì trên thực tế là một kế hoạch giải tỏa ma.

Nằm trong bẫy, Solomatin nỗ lực giải quyết hai khó khăn, một mặt ông tổ chức phòng thủ chung và mặt khác chuẩn bị một lực lượng phá vây về hướng tây. Do Tarasov đã ra lệnh cố thủ, đầu tiên Solomatin tập trung chú ý đến vấn đề tồn tại của mình. Sau này ông kể lại kế hoạch ban đầu:

Trong tình thế hết sức phức tạp, quyết định được đưa ra là Lữ đoàn cơ giới 48 sẽ bảo vệ khu vực Syrmatnaia, Bykovo, Lữ đoàn cơ giới 35 khu vực từ Sorokino tới rìa đông khu rừng phía tây Tarakanovo và Lữ đoàn bộ binh 91 khu vực từ Mar'fino tới sườn tây bắc dãy cao điểm cách Mar'fino 2 ki-lô-mét. Hai lữ đoàn cơ giới (19 và 37) cùng 1 lữ đoàn bộ binh (Lữ đoàn 74 do Đại tá Repin chỉ huy) sẽ rút và tập trung ở khu rừng tây nam Tsitsina để tiến công về hướng tây bắc trong đêm 8 tháng 12 nhằm bắt tay với bộ đội Tập đoàn quân 41.

Không chỉ sức ép ngày càng tăng của đối phương, Solomatin còn phải đối diện với những vấn đề lớn trong quá trình tổ chức lại lực lượng. Đặc biệt, khi truyền lệnh cho Lữ đoàn bộ binh 91 ngừng chiến đấu, trước sự sững sốt của Solomatin, ông được biết trước đó Thiếu tướng I. I. Popov, Phó tư lệnh Tập đoàn quân đã chỉ thị cho lữ đoàn này và 1 trung đoàn của Sư đoàn bộ binh 150 rút về Tsitsina. Đại tá Repin cùng Lữ đoàn bộ binh 91 cố gắng hoàn thành nhiệm vụ nhưng đã bị xe tăng và bộ binh Đức tiến công chặn đường đến Tsitsina. Tệ hơn, việc lữ đoàn rút đi đã để lại một khoảng trống 8 đến 10 ki-lô-mét giữa lữ đoàn Repin và Lữ đoàn cơ giới 35 bên cạnh do Trung tá Kuz'menko chỉ huy. Quân Đức ngay lập tức khai thác sai lầm này và tiến chiếm Mar'fino mà đáng lẽ Lữ đoàn 91 phải bảo vệ. Để sửa chữa điều này, lữ đoàn của Đại tá Lobanov buộc phải mở trận đánh đêm nhằm giành lại ngôi làng, điều mà ông đã làm được vào sáng sớm với cái giá về sinh mạng khá cao.

Với tuyến phòng thủ mới ít nhất đã tạm thời được ổn định, Solomatin thành lập một đơn vị dự bị nhỏ từ Tiểu đoàn xe bọc thép độc lập 32 và Tiểu đoàn mô tô độc lập 57 và bố trí họ xung quanh sở chỉ huy lúc này đặt trong khu rừng phía đông nam Tsitsina 5 ki-lô-mét. Thử thách lớn nhất với Solomatin hiện tại là tổ chức phòng ngự liên mạch đủ sức bảo vệ vành đai trong khi ông tổ chức một lực lượng có khả năng chọc thủng vòng vây. Solomatin sau này kể lại:

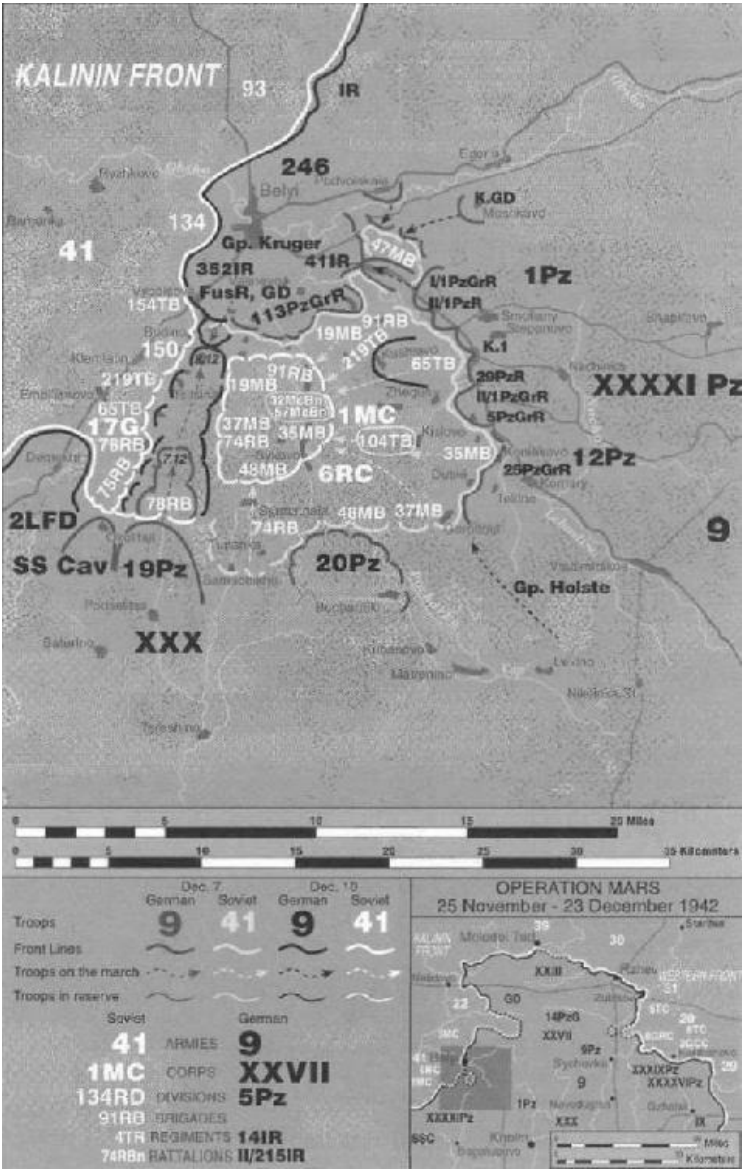
Để duy trì phòng ngự, các khẩu đội dã pháo và súng trường chống tăng được triển khai ngay trong đội hình các phân đội chiến đấu làm nhiệm vụ tiêu diệt xe tăng. Súng máy phòng không cỡ lớn được bố trí trên tuyến chiến đấu để bắn mục tiêu mặt đất và số xe tăng còn lại nằm gần vành đai phòng thủ và bố trí để bắn từ các vị trí thuận lợi. Ngoài ra mỗi lữ đoàn thành lập một đơn vị dự bị nhỏ gồm 1 đại đội bộ binh cơ giới hóa và 1 đại đội súng tự động.

Vì thiếu đạn và khó mà nhận được thêm, lệnh yêu cầu chỉ nổ súng vào xe tăng ở cự ly dưới 400 đến 500 mét và nổ súng vào bộ binh, đặc biệt là bằng súng máy phòng không cỡ lớn ở dưới 200 đến 300 mét. Các khẩu đội súng máy đặc biệt được chỉ định để bắn vào trinh sát địch và chỉ được khai hỏa nếu có lệnh của đại đội trưởng.

Do không ai biết chúng tôi sẽ phải hoạt động sau lưng địch bao lâu, chế độ giảm khẩu phần ăn hàng ngày cũng được áp dụng ở tất cả các đơn vị.

Bất chấp ban đầu Tarasov ra lệnh cố thủ, Solomatin dự kiến chỉ thị của phương diện quân sẽ yêu cầu khác và ông tiến hành nỗ lực phá vây đầu tiên vào bình minh ngày 8 tháng 12. Tuy nhiên 3 lữ đoàn lập tức vấp phải các đơn vị xe tăng và bộ binh thiết giáp Đức đang tiến quân và

bị đánh bật về trong tình trạng lộn xộn. Trong trận đánh ác liệt, Đại tá Shanaurin, chỉ huy trưởng và Trung tá I. A. Panfilov, chính ủy Lữ đoàn 37 hy sinh khi đột kích các chốt quân Đức. Lữ đoàn bị tiêu hao nặng lúc này do Đại úy P. R. Ugriumov nắm cùng các đơn vị bạn rút về hướng đông vào rừng. Sau đó bộ đội của Solomatin triển khai phòng ngự để chờ cơ hội tốt hơn. Solomatin chắc chắn rằng Zhukov và Purkaev sẽ không bỏ mặc họ.

Bản đồ 18. Tình hình từ ngày 7 đến 10 tháng 12 năm 1942: Khu vực Belyi.

• 9-14 tháng 12.

Bắt đầu từ ngày 9 tháng 12, các đơn vị dưới quyền Solomatin liên tiếp mở những trận tấn công quy mô khác nhau vào quân Đức đang chiếm lĩnh hành lang 3 đến 5 ki-lô-mét chia cắt họ với chiến tuyến Xô-viết. Tình hình hỗn loạn tiếp tục, sự thiếu hụt bộ binh của quân Đức trong hành lang và sự liều lĩnh ngày càng tăng của Hồng quân khiến nó trở thành một loạt những trận đánh độc lập có sự gắn kết lỏng lẻo, chấm dứt ngày 15 tháng 12 với một nỗ lực phối hợp cuối cùng nhằm thoát khỏi vòng vây.

Nhiệm vụ đầu tiên mà Đại tướng Harpe cùng các sư đoàn trưởng Đức đối mặt hôm 9 tháng 12 là tìm cách chuyển hệ thống phòng thủ rời rạc tại hành lang thành một lá chắn vững chắc, đủ sức đánh bại có hệ thống những nỗ lực phá vây quy mô lớn. Điều này đòi hỏi ông phải củng cố vị trí của Sư đoàn thiết giáp 1 dưới quyền Kruger, chiến đoàn của Sư đoàn Grossdeutschland ở phía bắc cùng Quân đoàn XXX đang rải mỏng về phía nam qua hành lang.

Để thực hiện, lúc bình minh ngày 9 tháng 12, một đơn vị xung kích thuộc Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland thuộc Kampfgruppe Kassnitz gồm 6 pháo tự hành xung kích và 1 đại đội bộ binh tiến công Dubrovka, nhưng ở đó họ phát hiện bộ phận đi đầu của Sư đoàn thiết giáp 19 vẫn chưa vào thị trấn. Thay vào đó, họ đã chiếm và giữ ngôi làng Tscherepy nhỏ hơn ở ngay phía nam. Khi đơn vị Khinh quân tiến vào, một cánh quân Nga tìm cách bung ra tấn công họ. Sau khi thiệt hại nặng nề, quân Đức rút lên hướng bắc 1 ki-lô-mét và yêu cầu hỗ trợ. Để lấp khoảng trống và ngăn chặn đối phương thoát về hướng tây, Trung đoàn pháo binh thiết giáp 73 Sư đoàn thiết giáp 1 bắn phá dữ dội Dubrovka và lỗ hổng giữa Sư đoàn thiết giáp 1 và 19. Trong khi Kampfgruppe Kassnitz củng cố các vị trí và tổ chức lại cho một đợt tiến công mạnh hơn vào Dubrovka, Kampfgruppe von Wietersheim (Trung đoàn xung kích thiết giáp 113) đột kích xuống phía nam và chiếm Vlaznevo, một cứ điểm cách Dubrovka 3 ki-lô-mét về phía đông nam.

Tối muộn hôm đó, các phân đội xung kích của Sư đoàn thiết giáp 19 tiến từ hướng nam trong khi Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland tấn công từ hướng bắc cuối cùng cũng thiết lập được một dải phòng ngự mỏng nhưng liên tục ngay phía tây Dubrovka, do đó khóa chặt đường rút của Hồng quân. Kết quả là lúc này phía Đức đã có thể di tản thương binh của Quân đoàn XXX về các bệnh viện ở Belyi.

Xa hơn về phía đông, Kampfgruppe von der Meden triển khai Tiểu đoàn K-1 bên cánh phải, Tiểu đoàn công binh thiết giáp 37 cùng Tiểu đoàn 2 Trung đoàn xung kích thiết giáp 1 ở trung tâm và Tiểu đoàn công trình 208 bên cánh trái. Chiến đoàn quét xuống phía tây nam từ Ananino và phía tây từ sông Nacha, bị cản trở bởi cả bão tuyết lẫn sự đề kháng của đối phương. Đến cuối ngày, họ đã đi được nửa đường từ sông Nacha tới sông Vena và đang tiếp cận các vị trí Nga ở Marino, Sorokino và Bykovo. Giữa các đơn vị của von der Meden, lực lượng Sư đoàn thiết giáp 12 tiến về Tarakanovo.

Bước tiến chậm chạp nhằm siết vòng vây tiếp tục hôm 10 tháng 12 khi Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland của Đại tá Kassnitz và Kampfgruppe von Wietersheim phối hợp với bộ phận đi đầu của Sư đoàn thiết giáp 19 cuối cùng cũng làm chủ toàn bộ Dubrovka lúc 08 giờ 00. Sau đó, họ quét sạch các ngọn đồi cạnh Tscherepy và Vlaznevo trong khi Trung đoàn xung kích 113 thiết lập liên lạc với đội tiền vệ của Sư đoàn thiết giáp 12 ở ngay phía đông Tarakanovo. Giờ toàn bộ liên lạc giữa số quân Nga bị vây và chủ lực Tập đoàn quân 41 đã bị cắt đứt, và thông lọng đang không ngừng siết chặt xung quanh họ. Trong lúc ấy, von der Meden chậm chạp tiến sang phía tây, chiếm Bykovo và rút cục là Masury ở phía nam, nơi họ hội quân với Trung đoàn xung kích thiết giáp 21 Sư đoàn thiết giáp 20. Giờ vòng vây ở hướng đông nam cũng đã liền mạch. Quân Nga trong rọ lúc này bị khống chế trong những khu rừng giữa đường giao thông Belyi-Dukhovshchina và thung lũng sông Vena.

Cuối ngày 10 tháng 12, những sự kiện tồi tệ ở phía nam tại Stalingrad đã có ảnh hưởng xấu đầu tiên tới trận chiến quanh mẩu lồi Rzhev. Theo lệnh của OKH, Đại tướng Harpe miễn cưỡng rút Trung đoàn xung kích thiết giáp 74 Sư đoàn thiết giáp 19 ra, tổ chức một cánh quân đặc biệt từ nó và điều đơn vị này xuống phía nam bằng đường sắt. Cùng thời gian ấy, Harpe giao cho Trung tướng Kruger ở Sư đoàn thiết giáp 1 quyền chỉ huy toàn bộ quân Đức ở nửa bắc của hành lang bao vây (từ Dubrovka lên phía bắc). Sư đoàn thiết giáp 12 và 20 đảm nhiệm chiến đấu dọc theo cánh đông và cánh nam chu vi phòng thủ đang thu hẹp dần của quân Nga.

Từ ngày 11 đến 14 tháng 12, ba sư đoàn thiết giáp hoàn chỉnh nhưng giờ đã thiếu hụt quân số cùng với bộ phận còn lại của sư đoàn thứ tư tiến hành trận đánh liên tục và thường xuyên ác liệt cả ở dọc theo chu vi túi Belyi lẫn dọc tuyến sông Vishenka (Bản đồ 19). Các tay súng thiện xạ Nga tận dụng những vị trí trong rừng để gây thương vong lớn cho quân Đức. Tiểu đoàn

thảm báo K-1 Sư đoàn thiết giáp 1 bị thiệt hại đặc biệt lớn trong ngày 13 tháng 12, từ cả những tay thiện xạ đối phương lẫn do giao tranh ác liệt khi họ triển khai bắt liên lạc với Trung đoàn xung kích thiết giáp 25 Sư đoàn thiết giáp 20 ở nam Bykovo. Một tài liệu về hoạt động của Tiểu đoàn công trình 208 cho thấy sự ác liệt và đẫm máu:

Tiểu đoàn 208 công trình (Đại úy Estefeld) đã chiến đấu dũng cảm trong suốt tuần vừa qua đã phải chịu thiệt hại nặng nề hôm 14.12.1942 khi càn quét một thung lũng gần Lukowokoje [gần Sorokino], nơi địch quân phòng thủ trong những công sự chu đáo. Binh sĩ Hồng quân ẩn nấp trong hố đạn, sau cây cối và có vẻ không biết lạnh là gì đã để lính trinh sát và công binh tới gần trước khi khai hỏa. Ngoài những binh sĩ trinh sát và công binh can đảm, Đại đội trưởng Đại đội 1 Tiểu đoàn 208 công trình, Đại úy Wahnchaffe cũng tử trận ở đây. Sau khi đã càn quét toàn bộ khu vực nhiều cây cối đó, tiểu đoàn cũng được rút ra [để nghỉ ngơi và củng cố].

Mặc dù chậm chạp nhưng diễn biến chiến đấu tỏ ra vững vàng đối với quân Đức. Trên thực tế nó chắc chắn đến mức tối 14 tháng 12, Đại tướng Harpe đã lên kế hoạch chuyển bớt quân lên phía bắc để hỗ trợ thanh toán một lỗ hổng đang tồn tại trên phòng tuyến ở thung lũng Luchesa. Tuy nhiên quyết định này đã bị trì hoãn một chút khi ngày hôm sau chiến sự lại bùng nổ khi quân Nga phá vây lần cuối.

Sau cuộc vượt vòng vây đầu tiên không thành, Thiếu tướng Solomatin một lần nữa điều chỉnh hệ thống phòng ngự, chờ tiếp viện hoặc một cơ hội khác. Sau này ông ghi lại thử thách khốc liệt đó:

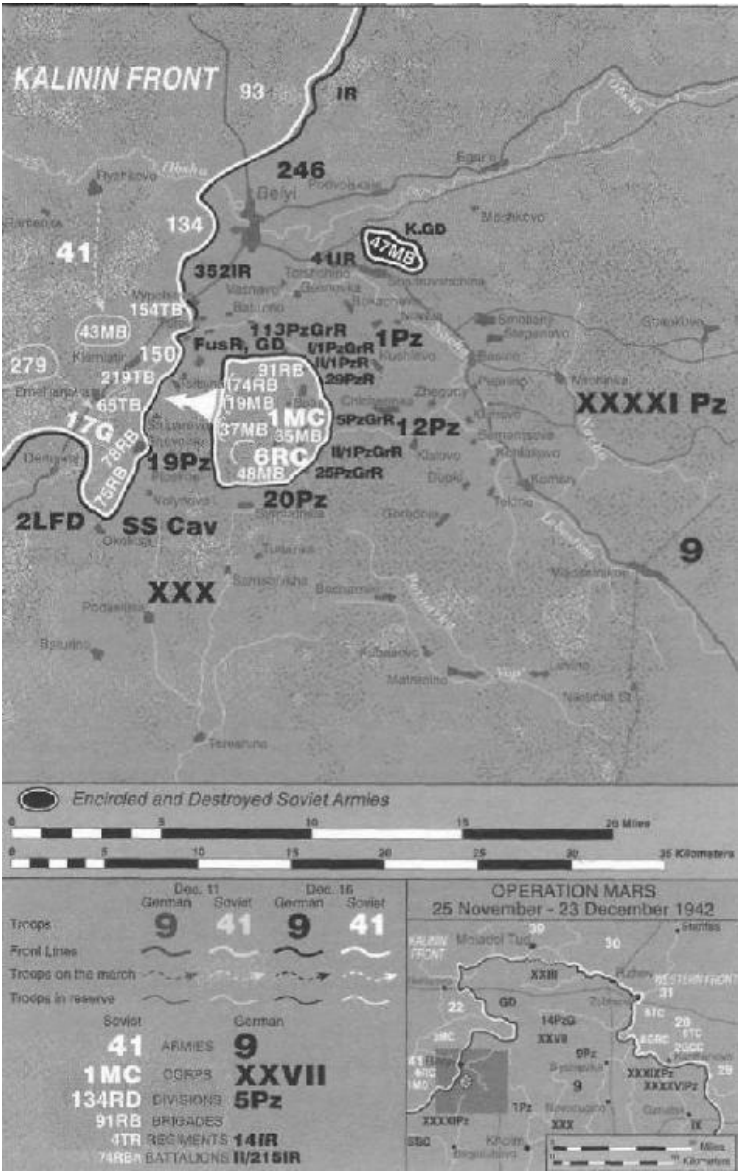
Trong 9 ngày từ 7 đến 15 tháng 12, bộ đội Quân đoàn cơ giới 1 và các lữ đoàn bộ binh trực thuộc đã suy yếu do các trận đánh trước đây, thiếu hụt đạn dược cũng như lương thực đã bám trụ trận địa một cách anh hùng trong trạng thái bị bao vây hoàn toàn. Lực lượng mạnh của địch gồm các sư đoàn xe tăng và bộ binh được phi pháo yểm hộ liên tục tiến công mỗi ngày nhưng đều bị đẩy lùi.

Thất bại trong trận đánh đối mặt, các tướng lĩnh phát xít phải dùng đến thủ đoạn dê hèn. Hàng sáng bọn Hitler dùng loa công suất lớn tuyên truyền âm ỉ rằng cơ quan chỉ huy quân đoàn đã bay về hậu phương, bỏ mặc lại chiến sĩ tự lo lấy thân và đề nghị bộ đội không phí mạng vô ích mà hãy ngừng chiến đấu và ra hàng. Chắc chắn, không ai tin vào sự khiêu khích đó. Để đáp lại, các chiến sĩ Xô-viết ném vào công sự địch những tờ truyền đơn ghi thông điệp mà những người bảo vệ Zaparozh'e đã dành cho hoàng đế Thổ Nhĩ Kỳ^[18].

Bộ đội Xô-viết thể hiện tinh thần cao trong các trận đánh ác liệt ở sau lưng kẻ địch. Tất cả chiến sĩ của quân đoàn noi gương các cấp chỉ huy và chính ủy, các Đảng viên và Đoàn viên Komsomol đã anh dũng chiến đấu không tiếc thân mình. Sự can đảm trở thành biểu hiện phổ biến ở mọi chiến sĩ.

Dù những dòng trên có chính xác hay không, rõ ràng cánh quân của Solomatin đã bị đẩy vào thế hoặc phải phá vây với giá đắt, hoặc sẽ bị xóa sổ tại chỗ. Trong khi đó, suốt 8 ngày những trận đánh khó chịu bùng lên dọc theo chu vi nhưng đặc biệt là ở rìa tây, nơi các phân đội trinh sát của ông đang thăm dò điểm yếu trên phòng tuyến Đức. Cuối cùng, đến 14 tháng 12 rõ ràng dự trữ hậu cần đã gần cạn kiệt. Xe tăng và súng cối chỉ còn lại 5 đến 6 viên đạn, đại liên và súng tự động từ 10 đến 15 viên và súng trường 5 viên mỗi khẩu. Mặc dù không quân đã cố gắng tiếp tế nhưng điều đó hầu như không thay đổi được gì. Hơn nữa, hỏa lực bắn phá không ngừng của pháo binh Đức từ mọi phía đã gây thêm thương vong và phá hủy số dự trữ ít ỏi mà quân đoàn tập trung cho nỗ lực phá vây. Đến lúc này cũng đã rõ như ban ngày là tập đoàn quân Tarasov quá yếu để tổ chức giải tỏa. Nói tóm lại, không còn con đường nào khác ngoài cố vượt vòng vây. Cuối ngày 14 tháng 12, Zhukov - người trực tiếp chỉ huy Tập đoàn quân 41 sau khi cách

chức Thiếu tướng Tarasov hạ lệnh cho Solomatin phá vây. Solomatin hoan nghênh mệnh lệnh này và lập tức tiến hành các chuẩn bị cần thiết.

Bản đồ 19. Tình hình từ ngày 11 đến 16 tháng 12 năm 1942: Khu vực Belyi.

• 15-16 tháng 12.

Lực lượng của Thiếu tướng Solomatin đã yếu đến mức các tài liệu Đức rất ít nhắc đến nỗ lực phá vây có tổ chức, vì trận đánh chỉ đơn giản là biến thành hàng loạt những cuộc đụng độ lẻ tẻ phản ánh tính chất của toàn bộ giai đoạn.

Bên trong và dọc theo vành đai bao vây, một trận đánh quyết liệt bùng nổ, bất chấp thời tiết khắc nghiệt và địa hình không thuận lợi, binh sĩ Đức đã thể hiện đà tiến công đáng kể cũng như sức kháng cự gan lì dữ dội. Căng thẳng tăng lên và sự tồn tại của vòng vây thường xuyên bị đặt trong thế hiểm nghèo. Tuy nhiên, cùng với 2 sư đoàn thiết giáp (19 và 20), Sư đoàn [kỵ binh] SS và các đơn vị khác đang chiến đấu ở phía bắc đã giữ vững chiến tuyến yếu khi một đơn vị Nga thành công trong việc lọt qua vòng vây mỏng gần Ploskava [giữa Tsitsina và Shiparevo]. Phần lớn quân Nga vẫn kẹt trong túi, bị tấn công từ mọi phía, bị cắt vụn thành các toán nhỏ, bị vây ép và tiêu diệt. Trong những tuần tiếp theo, tuyến chiến đấu chính đã được cải thiện nhờ những cuộc tấn công cục bộ.

Sau khi được Zhukov chấp thuận, Solomatin nhanh chóng vạch ra kế hoạch đột phá vòng vây mang theo thương binh và trang bị nhiều nhất có thể. Ban đầu ông dự định hành quân bộ qua

những khu rừng và đầm lầy giữa Shevnino và Demekhi, nơi có địa hình thuận tiện và là nơi hệ thống phòng thủ Đức yếu nhất. Tuy nhiên sự hiện diện của thương binh và trang bị nặng khiến ông phải từ bỏ phương án này. Giờ Solomatin quyết định đột phá về phía tây, dọc theo con đường ngắn nhất giữa Dubrovka và Shiparevo qua phòng tuyến mạnh nhất của quân Đức. Ông lên kế hoạch mở màn tấn công lúc 23 giờ 00 ngày 15 tháng 12 và hoàn thành cuộc rút lui vào sáng hôm sau.

Để hỗ trợ cuộc tiến công và thu hút sự chú ý của đối phương, qua điện đài Solomatin yêu cầu Zhukov ở sở chỉ huy Tập đoàn quân 41 cho bắn một đợt pháo kích chuẩn bị vào hai bên đường tiến và sau đó trong quá trình chiến đấu để ngăn chặn kẻ địch tập trung lực lượng bên sườn. Ông cũng đề nghị Zhukov cho đốt 3 đồng lúa lớn trong khu vực Klemiatino để bộ đội có thể định hướng.

Lo lắng cho cuộc đột kích này, Solomatin bố trí Lữ đoàn bộ binh 74 cùng Lữ đoàn cơ giới 19 và 37 trong thê đội một. Lữ đoàn 74 của Đại tá Repin sẽ vòng qua Dubrovka từ hướng tây, Lữ đoàn 19 dưới quyền Trung tá Dubrovin vòng qua Tsitsina ở phía tây và Lữ đoàn 37 do Đại úy Ugriumov chỉ huy sẽ bọc hậu Shiparevo từ hướng đông. Solomatin đặt toàn bộ số pháo binh, xe tăng và súng máy cao xạ còn lại dưới quyền điều động của thê đội một. Ở phía sau, ông để lại Lữ đoàn bộ binh 91 cùng Lữ đoàn cơ giới 35 và 48 bảo vệ chu vi phòng thủ đang hẹp dần trong suốt giai đoạn vượt vòng vây. Sau khi cuộc đột phá đầu tiên thành công, các đơn vị này sẽ khẩn trương rút lui qua chính hành lang đó với Tiểu đoàn xe bọc thép độc lập 32 của Đại úy A. M. Vlaskov và Tiểu đoàn mô tô 75 của Thiếu tá A. N. Lediuk yểm hộ hai bên cánh. Danh sách dài các đơn vị triển khai không phản ánh thực tế là mỗi lữ đoàn chỉ còn lại không đầy 2.000 quân, được hỗ trợ bởi một số ít ỏi xe tăng còn chiến đấu được.

Trong suốt phần còn lại của ngày và sang buổi tối 15 tháng 12, bộ đội dưới quyền Solomatin tiến hành tổ chức lại cho cuộc tiến công dưới hỏa lực bắn phá không ngừng của pháo binh Đức - gây cản trở hoạt động chuyển quân và khiến việc thực hiện toàn bộ kế hoạch là hầu như bất khả thi. Các đơn vị xung kích được chỉ định vào vị trí đúng thời gian nhưng nhiều đơn vị thê đội hai đã không làm được. Bất chấp điều đó, Solomatin không còn lựa chọn nào khác ngoài việc tiến hành trận đánh đúng thời gian với bất kể lực lượng nào trong tay.

Lúc 22 giờ 40, pháo binh của Zhukov bắt đầu trận pháo kích, thu hút sự chú ý của quân Đức về mặt trận dọc sông Vishenka. Solomatin ghi lại những diễn biến sau đó:

Lúc 23 giờ 00, tín hiệu cho thê đội một bắt đầu nổ súng và bước vào chiến đấu được phát ra. Địch hoàn toàn không ngờ tới một đòn đánh từ hướng này. Khi các lữ đoàn khai hỏa và không dừng lại mà chuyển vào xung phong, bọn Hitler bắt đầu bỏ chạy tán loạn, bỏ lại xe tăng, pháo, súng máy và các trang bị khác. ...

Cuộc tấn công dũng cảm của các lữ đoàn thê đội một đã mở ra một tuyến đường và theo kế hoạch đã vạch sẵn, quân ta bắt đầu rút toàn bộ lực lượng ra khỏi hậu tuyến địch.

Như vậy, điều không ngờ tới vốn hiểm khi đến trong chiến đấu đã xảy ra. Trên thực tế đã không chỉ một lần Tập đoàn quân 41 tìm cách chọc thủng vòng vây bằng lực lượng tương đối lớn nhưng đều không thành công. Giờ với lực lượng yếu hơn đáng kể quân ta đã lừa được địch, và có được yếu tố bất ngờ, quân ta đánh tan chúng và giành thắng lợi. Quân đoàn cơ giới 1 và Quân đoàn bộ binh 6 thoát khỏi hậu tuyến địch lúc sáng sớm ngày 16 tháng 12 hầu như không có tổn thất, các xe tăng, xe cơ giới và vũ khí nặng bị bỏ lại hoặc không chiến đấu được đã được phá hủy tại chỗ. ...

Sau khi rút ra ngoài vòng vây, 2 lữ đoàn của Quân đoàn cơ giới 1 chiếm lĩnh phòng ngự như sau: Lữ đoàn 35 ở khu vực Emel'ianova, Klemiatino và Lữ đoàn 19 ở khu vực Klemiatino. Các

đơn vị còn lại của quân đoàn cũng như Lữ đoàn cơ giới độc lập 48 rút về khu vực Ramenka, Ryzhkovo, còn Lữ đoàn bộ binh 74 và 91 trở lại quân đoàn của họ.

Những gì mà tư liệu chưa hoàn toàn chính xác của Solomatin không ghi lại là quân đoàn cơ giới do ông chỉ huy đã mất 1.300 người chết và mất tích cùng 3.500 người bị thương trong cuộc phá vây đẫm máu, và chỉ có 4.000 trên tổng số 15.200 quân ban đầu trở về được chiến tuyến của Tập đoàn quân 41. Con số thiệt hại của Quân đoàn bộ binh 6 của Povětkhin còn lớn hơn. Ngoài ra, các đơn vị đã bỏ lại hầu như toàn bộ trang bị trên chiến trường. Cuộc tiến quân về vang của Tập đoàn quân 41 dưới quyền Tarasov vào hậu tuyến quân Đức đã đưa quân đội Xô-viết tiến xa hơn bất cứ khu vực nào khác của mấu chốt Rzhev. Tuy nhiên cuối cùng nó đã kết thúc trong thảm họa. Thay vì hỗ trợ cho Tập đoàn quân 20 ở Sychevka, giờ chính Tập đoàn quân 20 phải một lần nữa tiến công trong một nỗ lực để cứu vãn cho Tập đoàn quân 41 và cả toàn bộ Chiến dịch “Sao Hỏa”.

Các báo cáo chiến sự của Đức ghi lại con số thiệt hại mà họ đã gây ra cho Solomatin và Tarasov ở túi Belyi. Sau nhiều ngày lùng sục quân Nga sót lại chiến trường và tiêu diệt số chống cự, Sư đoàn thiết giáp 1 nhấn mạnh đến quy mô tiêu diệt. Một báo cáo của sư đoàn lên danh sách một cách khó hiểu các đơn vị Nga bị xóa sổ như sau: “Bộ phận của Sư đoàn bộ binh 134, Sư đoàn Stalin tình nguyện Novosibirsk [Sư đoàn bộ binh 150], Quân đoàn mô tô cơ giới xung kích I với Lữ đoàn cơ giới 19, 35, 47 và một bộ phận Lữ đoàn cơ giới 37 cũng như Lữ đoàn xe tăng 65 và 219; ngoài ra còn Quân đoàn Stalin VI với Lữ đoàn Stalin 74, 75 và 91”. Bản báo cáo này viết thêm:

Trong các đơn vị trên Kampfgruppe v. d. Meden và các phân đội của Sư đoàn 12 thiết giáp đã tiêu diệt Lữ đoàn 35 và 47 mô tô cơ giới. Trong số chiến xa địch bị bao vây ước tính có 300 xe lúc ban đầu, khoảng 200 đã bị phá hủy, rút lực lượng của chúng xuống chỉ còn 1 phần 3, trong khi quân số bộ binh địch giảm xuống còn khoảng 30 phần trăm. Tuy nhiên cuộc bao vây đã không làm suy yếu nhiều pháo binh địch: phần lớn các pháo đội vẫn ở phía tây đường Belyi như trước đây; chỉ một bộ phận nhỏ được kéo vào khu vực đột phá. Ở khu vực của đối phương, trong trận đánh phá vây giờ đã kết thúc, Không lực Hồng quân bảo vệ pháo binh trong khu vực đột phá với thành công lớn.

Tính cả thiệt hại do Kampfgruppe von der Meden và Hostel gây ra, Sư đoàn thiết giáp 1 thống kê tổn thất của quân Nga trong giai đoạn từ 26 tháng 11 tới 10 tháng 12 như sau: 121 chiến xa, 13 đại bác xung kích, 23 đại bác dã chiến, 44 súng phóng lựu, 8 bếp dã chiến, 17 thiết giáp, 57 súng trường chống tăng và 488 tù binh. Nhiều xe tăng hết nhiên liệu và rơi vào tay quân Đức trong và sau cuộc phá vây, và thiệt hại do Quân đoàn XXX gây ra cũng khá lớn. Báo cáo chiến đấu của Quân đoàn cơ giới 1 Xô-viết xác nhận con số thậm chí còn cao hơn (Xem Phụ lục).

Ngay cả trước khi quân Nga mở trận đột phá cuối cùng ra khỏi túi Belyi, theo chỉ thị từ Chuẩn thống chế Model ở Tập đoàn quân 9, Đại tướng Harpe bắt đầu tổ chức lại lực lượng để cung cấp sự hỗ trợ đang rất cần thiết cho quân Đức chiến đấu ở các khu vực khác. Ngày 16 tháng 12, bộ phận đi đầu của Sư đoàn bộ binh 52 được điều đến thay thế cho các sư đoàn thiết giáp mệt mỏi đã tới Vladimirskoe, và ngay sau đó Kampfgruppe Holste được giải thể. Trong khi Sư đoàn bộ binh 52 chuẩn bị càn quét khu vực hậu tuyến và củng cố tuyến phòng ngự phía trước, các sư đoàn thiết giáp tập kết lại ở phía sau. Cùng thời gian đó, Kampfgruppe von der Meden thuộc Sư đoàn thiết giáp 1 tiến nhanh về phía bắc tới thung lũng Luchesa, bám sát liền sau đó bởi Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland thuộc Kampfgruppe Kassnitz. Bất chấp những nỗ lực phi thường 3 tuần vừa qua, công việc của họ vẫn chưa hết.

THẤT BẠI NỔ TIẾP DỌC SÔNG VAZUZA

• 5-10 tháng 12.

Trung tướng Semenovich Khozin, tân tư lệnh của Tập đoàn quân 20 nhận được chỉ thị mới từ sở chỉ huy phương diện quân sáng ngày 8 tháng 12. Khi bổ nhiệm Khozin vào vị trí này chỉ vài ngày trước, Zhukov đã yêu cầu ông sẵn sàng chiến đấu trong tương lai gần, nhưng quy mô của trận đánh mới, tình trạng tồi tệ của đơn vị và thời gian chuẩn bị ngắn khiến viên tư lệnh mới bối rối. Tuy nhiên, Khozin, người đã chỉ huy đủ các cấp từ tiểu đoàn cho tới phương diện quân trong cả thời Nội chiến lẫn Chiến tranh Vệ quốc đã đạt được danh tiếng của một chiến binh. Là cựu chỉ huy Tập đoàn quân 33 thuộc Phương diện quân Tây, Khozin được dự kiến là sẽ dẫn dắt Tập đoàn quân 33 trong Chiến dịch “Sao Mộc” sau khi “Sao Hỏa” kết thúc thắng lợi. Nhưng giờ đây, ông sẽ bước vào chiến đấu sớm hơn dự định và với một tập đoàn quân đã không hoàn thành nhiệm vụ trong Chiến dịch “Sao Hỏa”. Zhukov đã đề cập một cách tế nhị khi nói, “Đồng chí sẽ có cơ hội của mình, chỉ là giờ nó đến sớm hơn dự kiến”. Khozin hiểu và lập tức bắt tay vào chuẩn bị cho đợt tiến công mới (Bản đồ 20).

Mệnh lệnh của Zhukov quả thật là thử thách. Đầu tiên, bộ đội của Khozin sẽ phải “chọc thủng hệ thống phòng ngự của địch ở khu vực Bol’shoe Kropotovo, Iagyrino vào ngày 10 và 11 tháng 12, chiếm Sychevka không muộn hơn 15 tháng 12 và đưa không dưới 2 sư đoàn bộ binh vào khu vực Andreevskoe ngày 20 tháng 12 để phối hợp với Tập đoàn quân 41 thuộc Phương diện quân Kalinin khép chặt vòng vây quân địch”. Sau đó, khi đã cắt được đường xe lửa Rzhev-Sychevka, Khozin sẽ “chuyển binh đoàn cơ động của phương diện quân cùng ít nhất 4 sư đoàn bộ binh lên phía bắc để tiến công vào sau lưng tập đoàn địch ở Rzhev-Olenino”. Để làm được điều đó, Zhukov tăng cường thêm bộ binh cho Khozin cùng với Quân đoàn xe tăng 5 còn sung sức, đơn vị mà trong chiến dịch tháng 11 Konev và Zhukov đã giữ làm dự bị nhằm phát huy thắng lợi của binh đoàn cơ động ban đầu thuộc Tập đoàn quân 20. Zhukov chuyển lại Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 và Sư đoàn bộ binh 247 về dưới quyền Khozin sau khi phương diện quân đã rút các đơn vị này ra nghỉ ngơi và củng cố sau đợt tiến công thất bại đầu tiên. Ông cũng phối thuộc thêm Sư đoàn bộ binh 243, 336, 415 và Cận vệ 30 từ các tập đoàn quân bên cạnh để sử dụng trong đợt đột kích thứ nhất cùng Sư đoàn bộ binh 194 và 319 để triển khai sau khi chiến dịch phát triển thuận lợi. Các sư đoàn được tổ chức lại bù đắp sự thiếu hụt quân số bằng mọi cách có thể. Ví dụ, Sư đoàn bộ binh 247 đã tan nát nhận được 1.500 quân từ Lữ đoàn trượt tuyết 48 và 500 quân từ các tiểu đoàn tròng giới. Số quân bổ sung này bước vào chiến đấu không đầy 1 tuần sau khi tới mặt trận. Sư đoàn bộ binh 354 đã thiệt hại nặng nề hồi tháng 11 gom toàn bộ quân số còn lại thành một chi đội xung kích duy nhất cho giai đoạn mới của chiến dịch.

Mặc dù Konev và Khozin nghĩ rằng các lực lượng bộ binh hiện có đủ sức chọc thủng tuyến phòng thủ chiến thuật của quân Đức, rõ ràng 1 quân đoàn xe tăng là không đủ để tạo thành một binh đoàn cơ động mạnh có thể phát triển sâu. Hơn nữa, sau những trận đánh ác liệt hồi tháng 11, Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 không có khả năng tham gia một đợt tiến công mới nếu không có những sự tăng viện đáng kể. Vì vậy, với sự giúp đỡ của Zhukov trong việc giành sự chú ý và hỗ trợ từ Bộ Tổng tham mưu, Konev ra lệnh cho Khozin khẩn trương củng cố lại Quân đoàn xe tăng 6 dựa trên nòng cốt là số xe tăng và binh sĩ sống sót sau cuộc chiến đẫm máu. Dưới quyền chỉ huy của quân đoàn trưởng mới, Đại tá I. I. Iushchuk, Quân đoàn xe tăng 6 vốn đã mất phần lớn trong số 170 xe tăng trong không đầy 2 tuần trước được bổ sung trực tiếp 100 xe tăng KV, T-34 và T-60 từ Căn cứ sửa chữa Moscow với các tổ lái mới được huấn luyện sơ sài. Phần lớn lái xe chỉ được tập không đầy 5 tiếng. Vì bất cẩn hay do tin rằng không cần thiết, Quân

đoàn xe tăng 5 tham chiến mà không sơn ngụy trang xe màu trắng. Bất chấp những vấn đề này, khi đã tổ chức xong, binh đoàn cơ động mới có một lực lượng hùng hậu với tổng cộng 231 chiến xa.

Với lực lượng này, Khozin được giao nhiệm vụ tiến công thẳng vào mũi nhọn phòng ngự của quân Đức ở đầu cầu sông Vazuza từ Bol'shoe Kropotovo tới Zherebtsovo, nơi đã diễn ra những trận đánh quyết liệt. Ngoài ra, Zhukov ra lệnh cho Thiếu tướng E. P. Zhuravlev, chỉ huy Tập đoàn quân 29 đã được tăng cường bên cánh trái của Tập đoàn quân 20 tấn công từ đầu cầu của họ phía tây sông Gzhat'. Zhuravlev sẽ che giấu hoạt động chuẩn bị cho cuộc đột kích mới vào phòng tuyến Vazuza và hỗ trợ khi nó diễn ra. Các trận tấn công của Tập đoàn quân 29 đã diễn ra hôm 5-6 tháng 12 nhằm vào các vị trí giữa Popsuevo và Iagygino. Nhưng sau khi chúng kết thúc không thành công với thương vong lớn, Zhukov và Konev chỉ thị Zhuravlev tiếp tục đánh thêm 6 ngày để thu hút sự chú ý của quân Đức khỏi công tác chuẩn bị ở đầu cầu của Tập đoàn quân 20. Dĩ nhiên, khi Khozin mở đợt tiến công mới, Zhukov hy vọng Tập đoàn quân 39 sẽ cùng tham gia. Để cung cấp cho Tập đoàn quân 39 sức mạnh cần thiết, Zhukov bổ sung thêm 2 sư đoàn bộ binh (Sư đoàn bộ binh 19 và Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 3) cùng 4 lữ đoàn xe tăng độc lập (20, 120, 161, 175), tăng cường cho sư đoàn duy nhất của tập đoàn quân triển khai ở đầu cầu Gzhat'.

Con số nhìn vào có vẻ tốt, bất chấp những thất bại mà Tập đoàn quân 20 đã phải nhận trong 2 tuần vừa qua, và Bộ Tổng tham mưu đã nỗ lực hết sức để bổ sung quân số và trang bị cần thiết, bù đắp cho các tổn thất trước đây. Vào đêm trước khi diễn ra đợt tiến công mới, ban tham mưu tập đoàn quân tính có được ưu thế hơn 2,5 trên 1 trước quân Đức phòng thủ khu vực Vazuza, ít hơn so với tỉ lệ 5 trên 1 vào ngày 25 tháng 11, nhưng dù sao cũng tốt. Tuy vậy, Khozin đủ thông minh để hiểu rằng mọi chuyện chủ yếu phụ thuộc vào tinh thần và trình độ của bộ đội, điều thực sự làm ông lo ngại và tinh thần của đối phương – chắc chắn là cao hơn. Trong khi không nghi ngờ gì là kẻ địch đã thiệt hại nặng nề hồi tháng 11, ông sợ rằng những chiến thắng sẽ khiến sĩ khí của chúng lên cao. Ông cũng biết rằng đang có các bộ phận của không chỉ 1 mà 2 sư đoàn thiết giáp đối đầu mình, và cả 2 đều nắm rõ địa hình.

Ngày 8 tháng 12, Khozin cùng ban tham mưu khẩn trương phát triển một kế hoạch nhằm đáp ứng yêu cầu của Stavka và Zhukov với cách thức đơn giản nhất có thể. Thực tế là chỉ thị của Zhukov hầu như không đưa ra chỉ dẫn cụ thể về việc tấn công ở đâu và như thế nào. Đó là vì tình trạng suy yếu của nhiều đơn vị dưới quyền Khozin và sự non nớt của nhiều đơn vị khác. Do tình trạng và huấn luyện yếu kém, bộ đội của ông không thể thực hành những hoạt động cơ động phức tạp. Tuy nhiên, họ có thể xung phong ồ ạt thẳng về phía trước, và đó là những gì Zhukov, Konev và Khozin yêu cầu.

Khozin dự kiến tiến công dọc theo 4 ki-lô-mét mặt trận giữa Bol'shoe Kropotovo và Zherebtsovo bằng 4 sư đoàn bộ binh (Cận vệ 30, 415, 243, 247) lần lượt trong thế đội một. Sau đó ông sẽ khai thác thắng lợi của họ với 2 quân đoàn xe tăng tiến công cùng nhau trong khoảng thời gian xen giữa. Quân đoàn xe tăng 5 với 131 chiến xa do Thiếu tướng K. A. Semenchenko chỉ huy sẽ xuất phát từ khu tập kết tây Prudy phía sau Sư đoàn bộ binh 243 và 247. Đột phá trong khu vực Podosinovka và Zherebtsovo, họ sẽ phát triển về phía tây nam để cắt tuyến đường sắt Rzhev-Sychevka, ngăn chặn lực lượng dự bị địch từ Sychevka rồi vòng về phía bắc với Quân đoàn xe tăng 6 bên sườn nhằm hợp vây quân Đức phía nam Rzhev. Khozin tăng cường Trung đoàn pháo chống tăng Cận vệ 3 cùng Đại đội công binh bom mìn Cận vệ 11 cho quân đoàn để nâng cao khả năng diệt thiết giáp và vượt qua các vật cản do quân Đức bố trí.

Quân đoàn xe tăng 6 mới được tổ chức lại với 100 chiến xa của Đại tá Iushchuk được chia thành 2 lữ đoàn xe tăng (22 và 100) sẽ theo sau Sư đoàn bộ binh 415 tiến công ở khu vực

Maloe Kropotovo và Podosinovka. Sau đó họ sẽ tham gia mũi thọc sâu của Quân đoàn xe tăng 5 dọc theo đường xe lửa và lên phía bắc. Dự bị duy nhất của Iushchuk là Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 6 với quân số 170 người. Phương án cho mũi đột kích bằng xe tăng được lên kế hoạch gấp gáp đến mức Khozin định sẽ bổ sung xe tăng cho quân đoàn trong quá trình chiến đấu ngay khi chúng được chuyển tới bằng xe lửa. Ông dự kiến yểm trợ cho hướng chủ công bằng một đợt pháo hỏa chuẩn bị của 2.500 khẩu pháo cối.

Khi mũi tiến công chính diễn ra, Sư đoàn bộ binh 336 và Cận vệ 42 sẽ đột phá trên cánh phải tới sông Osuga. Cùng lúc đó, Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 với Sư đoàn bộ binh 354 và Lữ đoàn bộ binh 148, 150 sẽ một lần nữa tiến đánh các vị trí giữa Zherebtsovo và Khlepen'. Sư đoàn bộ binh cơ giới hóa Cận vệ 1 và Sư đoàn bộ binh Cận vệ 26 đã thiệt hại nặng được giữ trong thê đội hai. Họ cùng với Sư đoàn bộ binh 319 và 194 đang trên đường tới từ phía nam sẽ tăng viện cho cuộc tiến công trong quá trình chiến đấu. Sau khi Khozin phá vỡ hệ thống phòng thủ chiến thuật của quân Đức, bộ đội Tập đoàn quân 29 do Thiếu tướng Zhuravlev chỉ huy sẽ lại tham gia tấn công từ các vị trí trong đầu cầu Gzhat'.

Các quân đoàn, sư đoàn và lữ đoàn tham chiến nhận được chỉ thị vào sáng sớm ngày 9 tháng 12, lệnh được chuyển tiếp tới các trung đoàn trực thuộc hôm 10 tháng 12 và các tiểu đoàn và đại đội được thông báo vào sáng sớm ngày 11 tháng 12. Đến thời điểm này trận đánh đã mang tầm quan trọng lớn hơn nhiều, do đại bộ phận Tập đoàn quân 41 đang bị vây hãm và có nguy cơ bị xóa sổ trong túi Belyi. Đến 10 tháng 12, Konev và Khozin biết rõ mọi hy vọng thành công của Chiến dịch “Sao Hỏa” giờ phụ thuộc duy nhất và trực tiếp vào đòn tiến công cuối cùng của họ. Tuy nhiên, cả Konev lẫn Khozin đều không cảm thấy lạc quan.

Đại tướng Zhukov lúc này đang cùng với Đại tướng Purkaev ở sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin đã loại bỏ mọi cơ hội tiến công thắng lợi ở khu vực Belyi của Tập đoàn quân 41. Tuy vậy, ông tin rằng tình hình có thể cải thiện với lợi thế cho ông và “Sao Hỏa” vẫn có thể là một thành công cục bộ. Vấn đề mấu chốt là chấp nhận thực tế thất bại ở Belyi trong khi tận dụng nó để giành chiến thắng ở những nơi khác. Ông đánh giá Tập đoàn quân 41 đang bị bao vây sẽ đóng vai trò của một thỏi nam châm thu hút toàn bộ lực lượng dự bị chiến dịch của quân Đức. Quân báo đã xác định được phần lớn thiết giáp dự trữ của kẻ địch, bao gồm Sư đoàn thiết giáp 1, 12, 19, 20 và một phần Sư đoàn cơ giới hóa Grossdeutschland tham gia trận đánh Belyi. Điều đó có nghĩa là nếu giao tranh ở đây kéo dài thêm, quân Đức hầu như không còn dự bị cho các khu vực khác. Ngoài ra, họ vẫn chưa chặn được mũi đột phá của Tập đoàn quân 22 tới thung lũng Luchesa, và có vẻ bất cứ đơn vị dự trữ nào không bị trói chân ở Belyi sẽ được điều tới để vá lỗ hổng ở đó. Do vậy, điều tốt nhất đối với quân đội Xô-viết là tiếp tục duy trì cuộc chiến đấu ở Belyi và thung lũng Luchesa, cùng lúc đó tiến công ở các khu vực khác. Với các đơn vị thiết giáp và bộ binh dự bị mới được bổ sung, Zhukov tin rằng Tập đoàn quân 20 đủ sức chọc thủng phòng tuyến gần Sychevka và tiến về phía bắc tới Rzhev. Sau đó Tập đoàn quân 30 sẽ cùng Tập đoàn quân 39 tiến đánh ở phía tây Rzhev. Tập đoàn quân 20, 30 và 39 sẽ phối hợp khóa chặt toàn bộ quân Đức trong nửa phía đông mấu chốt Rzhev. Mặc dù việc hợp vây toàn bộ mấu chốt Rzhev không còn khả thi, vòng vây nhỏ hơn với 2 quân đoàn phòng thủ Đức sẽ nhanh chóng khiến toàn bộ mấu chốt Rzhev không thể duy trì được và Tập đoàn quân 9 Đức sẽ không còn lựa chọn nào khác ngoài rút bỏ nó. Hay đó là những gì Zhukov nhận định.

Hơn thế, nếu có thể đạt được thành công dù là nhỏ ở Rzhev, Zhukov vẫn tin rằng ông có thể triển khai Chiến dịch “Sao Mộc”. Một mũi đột kích của Tập đoàn quân xung kích 3, 4 và Tập đoàn quân 43 từ khu vực Velikie Luki xuống phía nam qua Velezh tới Dukhovshchina và Smolensk do Quân đoàn cơ giới 2 dẫn đầu là hoàn toàn có thể thực hiện được. Đòn đánh này cộng với một mũi tiến công đồng thời bởi lực lượng xung kích của “Sao Mộc” (Tập đoàn quân

5, 33 và Tập đoàn quân xe tăng 3) tới Viaz'masë tóm trúng Tập đoàn quân 9 Đức khi chúng đang chuẩn bị rút khỏi mấu lồi Rzhev. Điều này sẽ đặt Cụm quân Trung tâm vào tình thế không thể lựa chọn khác ngoài chấp nhận bỏ toàn bộ mấu lồi Rzhev-Viaz'ma. Các đơn vị của Tập đoàn quân 41 đang trong vòng vây sẽ là vật hy sinh trong chiến dịch này, nhưng để toàn bộ chiến dịch giành được thắng lợi, điều vô cùng quan trọng là đòn đột kích mới của Tập đoàn quân 20 và 33 phải thành công.

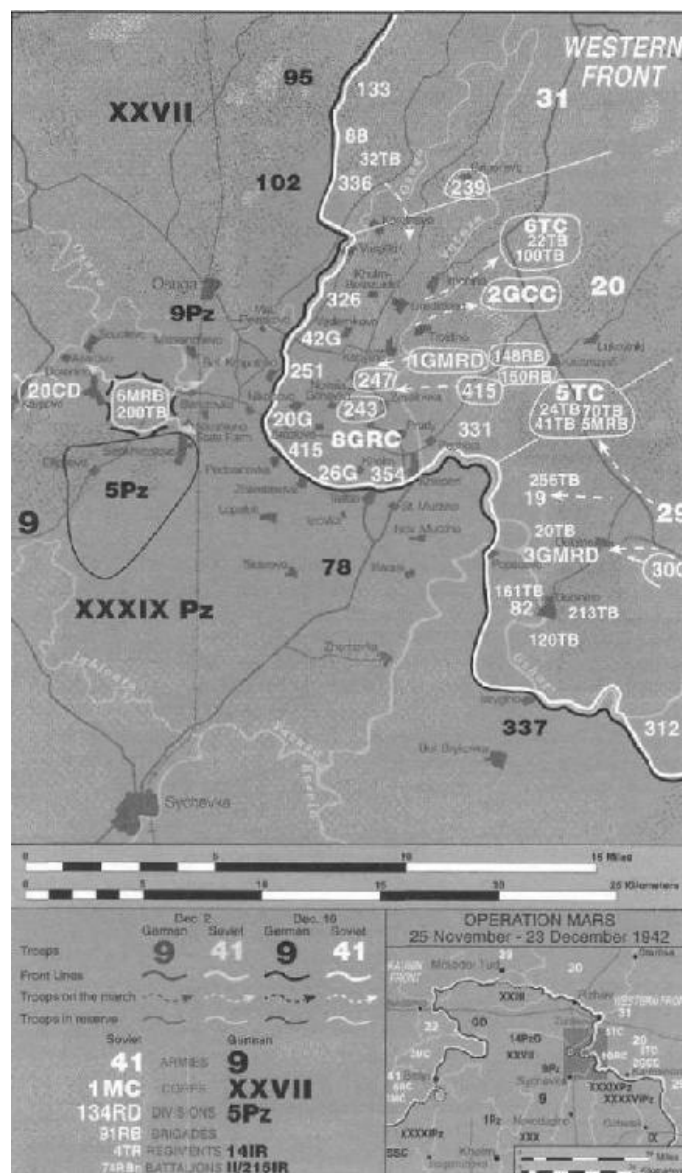
Zhukov chỉ vừa vận thuyết phục được Stalin phê chuẩn phương án mới. Stalin đã chứng kiến hậu quả của thất bại lúc trước và hiểu cả sự kiên quyết của Zhukov lẫn điều dường như là sự ghen tỵ trước thắng lợi của Vasilevsky ở phía nam. Tuy vậy, ông chấp thuận kế hoạch mới của Zhukov vì nó không thể làm giảm thành công của Vasilevsky, và vì như mọi khi, ông muốn khai thác cuộc đua tranh lành mạnh giữa các tư lệnh chiến trường tham vọng của mình. Ngay cả nếu cạnh bạc của Zhukov thất bại, như Stalin nhận định, khả năng quân Đức điều những đơn vị dự bị lớn xuống phía nam kịp lúc để tác động tới trận đánh xung quanh Stalingrad sẽ bị loại trừ và Cụm quân Trung tâm Đức có thể để đối phó vào một thời điểm khác. Dù thế nào, sau khi Zhukov rời cuộc họp ở Moscow, Stalin đã yêu cầu Bộ Tổng tham mưu chuẩn bị các mệnh lệnh lâm thời cho Trung tướng Rybalko khẩn trương chuyển Tập đoàn quân xe tăng 3 của ông xuống phía nam ngay trong trường hợp đột tấn công của Tập đoàn quân 20 không thành.

Chuẩn thống chế Model ở Tập đoàn quân 9 Đức cảm thấy đã kiểm soát tình hình trong tay. Ông tin vào những gì bản thân nghĩ là điều tốt nhất mà quân Nga có thể đưa ra ở hướng đông và nó đã thắng thế. Mặc dù hài lòng là quy mô tiến công đã khiến quân Nga kiệt quệ, ông vẫn thực thi các biện pháp mạnh mẽ để củng cố hệ thống phòng ngự của quân Đức dọc theo mặt đông của mấu lồi. Ông vẫn tin chắc rằng các sư đoàn thiết giáp dự bị phối thuộc cho Quân đoàn thiết giáp XXXXI của Đại tướng Harpe có thể đối phó với mối đe dọa ở Belyi và thung lũng Luchesa. Chừng nào tình hình dọc theo mặt đông và tây nằm trong tầm kiểm soát, Model cho rằng Quân đoàn bộ binh XXIII và XXVII có thể chặn được đòn tiến công từ phía bắc hoặc rút về một tuyến dễ phòng ngự hơn phía sau.

Đầu tiên, Model tiến hành tăng cường cho phòng tuyến của Quân đoàn thiết giáp XXXIX quanh đầu cầu Vazuza. Ông lệnh cho Trung tướng Robert Martinek, tân tư lệnh mới thay thế Đại tướng von Arnim chỉ vài ngày trước cho rút Sư đoàn thiết giáp 5 khỏi các vị trí tiền tiêu và đặt nó trong tư thế dự bị phía sau hệ thống phòng thủ dọc sông Vazuza. Các đơn vị của Sư đoàn thiết giáp 9 và Sư đoàn bộ binh 78 sẽ nhận trách nhiệm bảo vệ đầu cầu. Sư đoàn thiết giáp 9 sẽ được duy trì làm dự trữ cho tới khi có thể được Sư đoàn thiết giáp 2 sung sức hơn mà ông đã ra lệnh điều chuyển từ Quân đoàn IX ở phía nam thay thế. Sư đoàn thiết giáp 2 sẽ thay quân sau ngày 13 tháng 12, sau đó Sư đoàn thiết giáp 5 sẽ tổ chức lại ở phía nam để bảo vệ dọc tuyến sông Gzhat'. Cùng thời gian đó, Model yêu cầu Martinek điều nhiều chiến đoàn nhỏ tới phía tây để hỗ trợ hướng Belyi và Luchesa. Ông chỉ thị Đại tướng Harpe ở Quân đoàn thiết giáp XXXXI sau khi giải quyết xong quân Nga ở Belyi sẽ chuyển quân lên phía bắc để giúp chặn bước tiến của đối phương dọc sông Luchesa và tây Rzhev. Bằng cách tận dụng các tuyến liên lạc phía sau, Model chắc chắn rằng có thể củng cố hệ thống phòng ngự của tập đoàn quân. Đối với ông, dường như cơn khủng hoảng tồi tệ nhất đã qua.

Trung tướng Martinek cũng tin tưởng như vậy nhưng đồng thời cũng thận trọng. Là một cựu binh của rất nhiều trận đánh ác liệt trên Mặt trận phía Đông, ông không cho là thắng lợi tự nhiên đến được. Sau khi đòn tiến công của Tập đoàn quân 20 Nga bị đẩy lùi một cách đẫm máu, ông lập tức gia cố phòng tuyến của mình bao quanh quân Nga trong đầu cầu Vazuza đã được mở rộng chút ít. Sau khi rút Sư đoàn thiết giáp 5 dưới quyền Thiếu tướng Metz về khu tập kết nằm phía tây đường Rzhev-Sychevka, ông phân chia trách nhiệm phòng thủ cho Sư

đoàn thiết giáp 9 và Sư đoàn bộ binh 78. Sư đoàn thiết giáp 9 do Thiếu tướng Scheller chỉ huy triển khai một tuyến phòng ngự mạnh có chiều sâu giữa bờ nam sông Osuga và Maloe Kropotovo với trọng tâm là các cứ điểm Bol'shoe Kropotovo và Maloe Kropotovo. Sư đoàn bộ binh 78 do Thiếu tướng Volker chỉ huy bảo vệ phía nam tới giữa đầu cầu Gzhat' của quân Nga, nơi Sư đoàn bộ binh 337 đang phòng thủ. Chiến tuyến của Volker bao gồm và đặt trọng điểm vào các cứ điểm mạnh ở Podosinovka, Zherebtsovo, Talitsa và Khlepen'. Ở cả hai khu vực, các đơn vị bộ binh giữ một mạng lưới rộng lớn các vị trí tiền tiêu chặt chẽ, trong khi lực lượng dự bị cấp trung đoàn và sư đoàn cùng các cụm xe tăng hỗ trợ phía sau. Toàn bộ trận địa được yểm trợ bởi pháo binh sư đoàn và quân đoàn vốn có kinh nghiệm đáng kể trong việc khống chế toàn bộ đầu cầu bằng hỏa lực tàn phá. Các hoạt động chuẩn bị này không bị ảnh hưởng bởi các đợt tấn công vô hiệu của Tập đoàn quân 29 Nga từ đầu cầu Gzhat' hôm 5 tháng 12. Sư đoàn bộ binh 78 và 337 dễ dàng đánh lui và gây thương vong nặng nề cho đối phương. Bộ chỉ huy Đức không coi những trận đánh này là bằng chứng bổ sung cho thấy sự kiên quyết không chấp nhận thất bại của Zhukov. Đến tối 10 tháng 12, Sư đoàn thiết giáp 5 đã hoàn tất rút quân về khu vực tập kết mới và ở phía nam Sư đoàn thiết giáp 2 đã chuẩn bị xong cho cuộc chuyển quân lên phía bắc. Kampfgruppe Becker và Praun đã rời khu vực mấy ngày trước và lực lượng an ninh Đức đang càn quét các khu rừng phía tây đường Rzhev để truy lùng tàn quân của kỵ binh Nga lần cuối được phát hiện ở khu vực này. Các tuyến tiền tiêu của quân Đức có vẻ vẫn ổn định, mặc dù hoạt động trinh sát của quân Nga diễn ra không có hệ thống và những trận tấn công vẫn diễn ra lẻ tẻ dọc đầu cầu Gzhat', có lý do để Bộ tư lệnh Quân đoàn thiết giáp XXXXI tin rằng bình yên đã được khôi phục trên mặt trận Vazuza. Nhưng sự yên tĩnh đã không kéo dài.

Bản đồ 20. Tình hình từ ngày 2 đến 10 tháng 12 năm 1942: Khu vực Sychevka.

• 11-14 tháng 12.

Lúc 09 giờ 00 trong buổi sáng lạnh giá và gió lộng ngày 11 tháng 12, bầu trời một lần nữa lại bị rách nát bởi những tiếng nổ inh tai từ đợt pháo kích trút xuống các vị trí Đức xung quanh chu vi đầu cầu Vazuza của Hồng quân (Bản đồ 21). Chỉ hơn 1 giờ sau đó, hàng ngàn binh sĩ Xô-viết trong áo choàng trắng bật dậy từ chiến hào tiền duyên và xung phong thẳng vào các vị trí tuyến một. Những hàng dài thiết giáp được triển khai ở hậu tuyến, phía sau bộ binh, sẵn sàng chi viện và bắt đầu phát triển. Gần như đồng thời khi cuộc tiến công của quân đội Liên Xô bắt đầu, một trận mưa đạn pháo và súng cối dữ dội giáng xuống đội hình tiến công, ném người cũng như xe tăng khắp chiến trường như những mảnh đồ chơi hỏng. Một nhân chứng sau này miêu tả lại cảnh tượng hỗn loạn trong khu vực tiến công chính của Quân đoàn xe tăng 5:

Một phát rocket phóng lên trời báo hiệu xung phong. Tất cả mọi thứ xung quanh bừng tỉnh. Tiếng hô “Tiến lên!” và “Vì Tổ quốc!” vang lên khắp trận địa. Đó là 10 giờ 10 ngày 11 tháng 12 năm 1942. Những người xông lên đầu tiên là các trung đoàn của Sư đoàn bộ binh 243 và 247 thuộc Tập đoàn quân 20. Tuy nhiên, những hàng quân tiên phong nhanh chóng phải ẩn nấp trước hỏa lực mạnh mẽ của đối phương. Một trận đánh ác liệt đẫm máu bắt đầu và kéo dài suốt cả ngày. Cuộc tấn công bị chặn lại hầu như trên toàn bộ chính diện đột phá. Sau đó các lữ đoàn của Quân đoàn xe tăng 5 được đưa vào trận. Họ bắt đầu đánh mở đường qua tuyến phòng ngự địch. Các cuộc đột kích của xe tăng bị thế chỗ bởi những đợt phản kích quyết liệt của đối

phương. Các điểm cao độc lập và vị trí then chốt nhất đổi chủ nhiều lần. Toàn bộ trận địa phủ đầy những chiếc xe tăng cháy và bị phá hủy hay những khẩu pháo bị nghiền nát – cả hai bên đều tổn thất nặng nề.

Nhật ký chiến đấu của Quân đoàn xe tăng 5 viết mập mờ hơn, “11.12.42. Khi đội hình chiến đấu của quân đoàn tiếp cận Podosinovka, quân địch bắt đầu dùng pháo binh bắn phá mạnh”.

Lữ đoàn xe tăng 24 của Đại tá V. V. Sytnik và Lữ đoàn xe tăng 41 của Trung tá N. P. Nikolaev xung phong qua đội hình bộ binh và cùng họ tiến công tới Podosinovka đã vấp phải hỏa lực chống tăng và súng máy dữ dội từ một mạng lưới lô cốt và hầm ngầm. Mìn đạn buộc những người lính bộ binh dưới quyền Thiếu tá F. Ia. Gashkov thuộc Tiểu đoàn 2 Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 5 ngồi trên xe tăng phải triển khai xuống đất và Gashkov đích thân chỉ huy họ tấn công các công sự Đức. Sau khi Gashkov cùng nhiều chiến sĩ bị thương nặng, Thượng úy K. K. Ditiuk nắm quyền chỉ huy, nhưng bất chấp sự dũng cảm của anh, cuộc tiến công bị chặn lại ngay sát mục tiêu. Bên phải họ, Lữ đoàn xe tăng 70 do Trung tá K. N. Abramov chỉ huy với Tiểu đoàn 1 Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 5 của Thiếu tá Ognevoi ngồi trên tiến đánh 2 ngôi làng Pod'iablon'ka và Zherebtsovo. Cũng gặp phải sức đề kháng tương tự, cuộc đột kích cũng thất bại với thương vong lớn.

Sau khi củng cố, lực lượng phối hợp của 3 lữ đoàn xe tăng và Sư đoàn bộ binh 247 dưới quyền Thiếu tướng Mukhin rốt cục cũng chọc thủng được phòng tuyến Đức ở Podosinovka. Một cựu binh tham gia trận đánh kể lại:

Trận đánh ở làng Podosinovka đặc biệt ác liệt. Ngôi làng đổi chủ nhiều lần. Không một căn nhà hay một kiến trúc nào còn nguyên vẹn. Các chiến sĩ tankist và bộ binh ta chỉ chiếm được làng sau nhiều đợt xung phong. Tuy nhiên đến cuối ngày địch đã đưa lực lượng dự bị tới – 46 xe tăng và pháo tự hành cùng 30 xe bọc thép chở bộ binh. Sau một đợt pháo hỏa dạn đường, một lần nữa chúng phản kích. Lần này địch có không quân chi viện, ngay sau khi một tốp ném bom xong và khuất khỏi bầu trời đầy khói, một tốp khác đã lại tới.

Xe tăng địch bất ngờ xuất hiện bên cánh trái Tiểu đoàn bộ binh cơ giới hóa 1. Thiếu tá Ognevoi, tiểu đoàn trưởng nhanh chóng nhận định tình hình và ra lệnh cho chiến sĩ xuống xe đánh lui đợt xung phong. Quân ta dùng lựu đạn và chai cháy ném vào xe tăng địch. Ba chiếc trong số đó bị hạ. Những chiếc khác quay trở lại, rời bỏ chiến trường với đám bộ binh chạy theo sau. Sau đó Ognevoi dẫn bộ binh tiến công. “Tiểu đoàn trưởng bị thương rồi! Hãy trả thù cho tiểu đoàn trưởng”, tiếng hô của Đại úy P. V. Iushkov, chỉ huy Đại đội bộ binh cơ giới hóa 1 vang lên. Anh dẫn các chiến sĩ xung phong, chọc thủng tuyến hào của bọn Hitler. Cuộc chiến đấu giáp lá cà diễn ra. Các chiến sĩ bộ binh cơ giới hóa ở Tiểu đoàn 3 dưới quyền Thiếu tá S. G. Zirenko đã tới hỗ trợ. Tiểu đoàn đã được giữ làm dự bị, bố trí bí mật trong một thung lũng hẹp và tiến công địch sau khi nhận lệnh từ lữ đoàn trưởng, Trung tá G. G. Skripka. Trận đánh trở nên quyết liệt hơn...

Trong trận đánh gay go này ... lữ đoàn trưởng bị thương. Ông được thay thế bởi tham mưu trưởng lữ đoàn, Thiếu tá A. I. Khailenko. Cuộc tấn công được tăng cường của địch bằng xe tăng và bộ binh đẩy lùi những chiến sĩ bộ binh thuộc đại đội của Trung úy I. D. Zanosov, đại đội chống tăng của Thượng úy I. A. Zatanin và các xạ thủ tiểu liên do Thượng úy N. F. Kolbenkov chỉ huy. Đại đội pháo binh của Đại úy M. A. Ochkasov tiến lên phía trước và bắt đầu bắn trực xạ từ trận địa trống trải. Đại đội trưởng hy sinh và Trung úy B. P. Kovalev nắm chỉ huy. Hàng ngũ các pháo thủ rơi đi từng phút. Chỉ còn lại một khẩu dưới quyền Hạ sĩ I. I. Abramov. Các pháo thủ nổ súng dữ dội. Hai xe tăng địch đã bị bắn cháy. Pháo thủ số một, Hạ sĩ T. B. Nikitin đưa được chiếc thứ ba vào tâm ngắm... Abramov ra lệnh, “Bắn!”. Chiếc xe tăng đột ngột khựng lại

và chìm trong khói đen.

Đạn pháo nổ xung quanh trận địa. Gần như toàn bộ các pháo thủ đều đã bị thương. Một mảnh đạn làm gãy chân Hạ sĩ Abramov. Anh cố đứng dậy để giúp đồng đội nhưng không thể. “Không được để chúng vượt qua! Tất cả, không được để chúng vượt qua!”, Trung úy Zatanin hét lên. Sau 2 đợt phản kích đầu tiên, đại đội chỉ còn lại không đầy 20 chiến sĩ. Nhưng họ đã chiến đấu đến cùng.

Những cuộc giao tranh ác liệt tương tự như vậy diễn ra khắp dọc trận tuyến của Quân đoàn xe tăng 5. Các đợt tiến công gần như là tự sát không cản được quân Đức từ Zherebtsovo phản kích và đến cuối ngày trận đánh gay go chỉ giúp quân đội Xô-viết tiến được thêm vài trăm mét. Cái giá phải trả còn cao hơn cả đợt tiến công trước của Tập đoàn quân 20. Nhật ký của Quân đoàn xe tăng 5 ghi lại trận đánh đẫm máu: “Lúc 15 giờ 30, phó chủ nhiệm thiết giáp của tập đoàn quân, Tướng Mostovenko nhận được mệnh lệnh - đào công sự phòng thủ dọc theo các vị trí hiện tại và chờ bộ binh tới”. Nhật ký cũng ghi lại rằng Quân đoàn xe tăng 5 mất 17 chiếc KV, 20 T-34 và 11 T-70 trong ngày 17 tháng 12. Ngoài ra, Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 5 tổn thất “50 phần trăm quân số, bao gồm 95 sĩ quan, 320 hạ sĩ quan và 412 chiến sĩ, tổng cộng 827 người”.

Hai lữ đoàn được cho là đã sẵn sàng chiến đấu thuộc Quân đoàn xe tăng 6 được thu gọn của Đại tá Iushchuk cũng không khá hơn mấy. Lúc 11 giờ 00, Lữ đoàn xe tăng 22 do Đại tá Vedenichev chỉ huy tấn công nam Maloe Kropotovo sau Sư đoàn bộ binh 415, đột phá phía tây ngôi làng. Ở đây, họ trở thành mục tiêu cho hỏa lực dữ dội của quân Đức đã loại khỏi vòng chiến những người lính bộ binh đi cùng và bắn hạ khoảng một nửa trong số 50 xe tăng của lữ đoàn. Đến sẩm tối, lữ đoàn lợi dụng bóng đêm rút về vị trí xuất phát tiến công ban đầu. Cùng thời gian đó, Lữ đoàn xe tăng 100 dưới quyền Đại tá Ivanov có Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 6 đi cùng tiến đánh bắc Podosinovka nhưng vấp phải làn đạn lướt sườn dày đặc từ Maloe Kropotovo và cũng buộc phải rút lui với tổn thất lớn. Lữ đoàn xe tăng 200 của Đại tá N. A. Iupin với các kíp lái không có xe vẫn ở phía sau để chờ khí tài bổ sung đang trên đường đã nhận được những chiến xa mới lúc 15 giờ 00. Sau đó họ cũng được điều thẳng ra mặt trận với 23 xe tăng mới nhận và bước vào chiến đấu lúc chập tối để hỗ trợ cho Lữ đoàn xe tăng 100 đang lúng túng.

Cũng như các quân đoàn xe tăng, bộ binh của Khozin hầu như không gặt hái được thành công, dù không phải vì họ không muốn cố gắng. Phòng tuyến Đức đơn giản là quá mạnh. Hết lớp này đến lớp khác bộ binh lao vào tuyến phòng ngự địch nhưng đều bị đẩy lùi một cách đẫm máu. Các lực lượng phối hợp của Sư đoàn bộ binh Cận vệ 30, 415 và 243 tiến được từ 500 đến 1.000 mét nhưng không giành được một ngôi làng nào. Dọc theo mặt nam đầu cầu, Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 của Thiếu tướng Zakharov tiến công quân Đức phòng thủ giữa Zherebtsovo và Talitsa không thương tiếc nhưng không đánh bật được đám quân lỳ lợm của Sư đoàn bộ binh 78 Đức.

Các đợt xung phong của bộ binh Xô-viết gặp phải nhiều vấn đề đã xảy ra với những người lính tankist. Phần lớn là triệu chứng của một căn bệnh lớn hơn, sự kiệt sức của binh sĩ và sự thiếu kinh nghiệm của số quân bổ sung. Báo cáo chiến đấu của Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 liệt kê những vấn đề tưởng như không bao giờ kết thúc. Báo cáo ngày 31 tháng 12 của sĩ quan chính trị quân đoàn cho biết hôm 12 tháng 12 hỏa lực pháo binh Đức mạnh đến mức trong quá trình bắn phá dọn đường, nhiều bộ phận của Lữ đoàn bộ binh 148 thậm chí còn không chiếm lĩnh được vị trí xuất phát tiến công”. Cũng báo cáo này viết hôm 11 tháng 12 có 2 xe tăng KV và 1 T-34 thuộc Lữ đoàn xe tăng 24 “dùng pháo và súng máy bắn vào đội hình chiến đấu của Lữ đoàn bộ binh 150, sư đoàn trưởng và thậm chí cả quân đoàn trưởng. Họ chỉ ngừng bắn sau

những tín hiệu riêng rẽ của bộ đội”.

Còn nghiêm trọng hơn là trình độ huấn luyện của bộ binh tăng cường mà bản báo cáo mô tả như dưới đây:

Cuối cùng, cần phải lưu ý rằng quân số bổ sung trong quá trình chiến đấu – một bộ phận lớn trong số đó không phải người Nga được huấn luyện hết sức sơ sài và không được chỉ dẫn về các phương thức chiến đấu. Hơn nữa, không thể hướng dẫn họ. Ví dụ, hôm 12.12.42, 230 chiến sĩ bổ sung tới Lữ đoàn bộ binh 148 và ngày 14 tháng 12 họ đã được đưa vào chiến đấu. Do không tuân thủ các quy định quân sự và không nguy trang chu đáo, 20 người đã hy sinh và 75 bị thương trước cả khi tới vị trí xuất phát xung phong.

Báo cáo giải thích tiếp rằng những lính mới thường ở cùng nhau trong các nhóm nhỏ, ẩn nấp hoặc ở nguyên chỗ.

Zhukov và Konev để trận đánh tiếp tục chuỗi thảm họa của nó thêm 3 ngày nữa. Ngày 12 tháng 12, những chiến xa còn lại của Quân đoàn xe tăng 5 dưới quyền Thiếu tướng Semenchenko tập trung cùng Quân đoàn xe tăng 6 tấn công lần cuối cùng vào Podosinovka. Đòn đột kích nhằm vào giữa nhiều cứ điểm Đức và một lần nữa, một số xe tăng đã tới được tuyến đường sắt trọng yếu. Nhật ký Quân đoàn xe tăng 5 viết, “Lúc 13 giờ 00 quân ta chiếm được Podosinovka. Tập đoàn quân 20 ra lệnh tiếp tục tiến công. Tình thế lại xoay ra là khi xe tăng và bộ binh ta tới được khu ngoại vi phía đông Podosinovka, pháo phản lực bắn loạt [của quân ta] nã 2 loạt vào khu ngoại vi đông Podosinovka và phá hủy 7 xe tăng ta”. Tuy nhiên cũng như trước đây, bất kể thành công nào Hồng quân giành được cũng chỉ là tạm thời. Quân Đức cắt rời số xe tăng, đánh lui bộ binh hộ tống và lần lượt tiêu diệt từng chiếc. Trong số thương vong của bộ đội Liên Xô có cả chỉ huy Lữ đoàn xe tăng 70, Trung tá Abramov và người thay thế ông là Trung tá F. Ia. Degtev đều bị thương nặng. Hai quân đoàn xe tăng mất phần lớn khí tài và một lượng lớn quân số. Nhật ký chiến đấu của Quân đoàn xe tăng 5 ghi lại con số ghê gớm đó, cho biết “thiệt hại của ngày 12.12.42 như sau: Lữ đoàn xe tăng 24, 4 chiếc KV và 4 chiếc T-70; Lữ đoàn xe tăng 41, 9 chiếc T-34; Lữ đoàn xe tăng 70, 6 chiếc T-34; và Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 5, 395 người”.

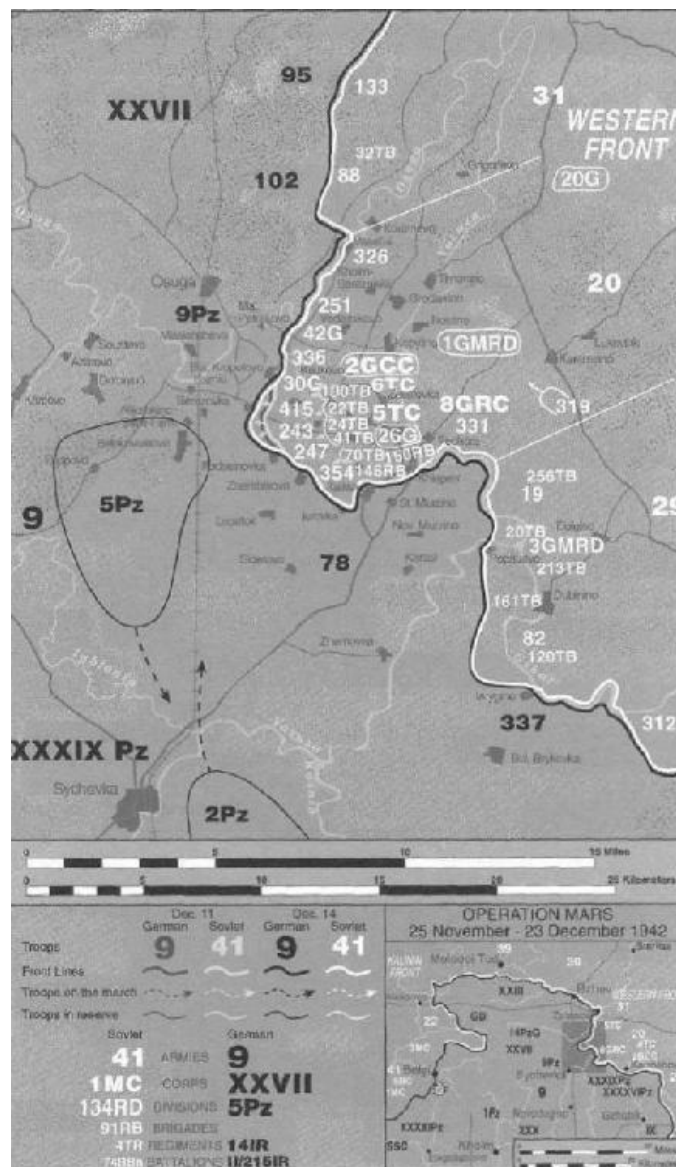
Sự tàn bạo của trận đánh thể hiện tính chất hỗn loạn và vô ích của nó. Nhật ký Quân đoàn xe tăng 5 viết, “Sau khi đánh lui 15 đợt tiến công của địch, quân ta bắt được khoảng 60 tù binh – cả sĩ quan lẫn lính mà không thể dẫn giải về phía sau trong sự giao tranh căng thẳng ác liệt và dưới hỏa lực pháo binh dữ dội của địch. Quân ta thu tài liệu của bọn sĩ quan rồi bắn chúng”. Ngày 13 và 14 tháng 12, bộ binh tiếp tục tiến công với sự yểm hộ của số xe tăng ít ỏi còn tác chiến được. Một lần nữa, Tập đoàn quân 20 lại rối loạn và không hoàn thành nhiệm vụ.

Bất chấp thực tế là đợt tiến công mới đã gây bất ngờ cho Trung tướng Martinek, Quân đoàn thiết giáp XXXIX của ông đã giữ vững vị trí, đẩy lùi các đợt công kích mà không phải triển khai bất cứ đơn vị dự bị chiến dịch nào. Thắng lợi của họ quá hoàn hảo và những gì quân Nga đạt được quá nhỏ bé đến mức phần lớn các tư liệu Đức đơn giản không coi đây là một đợt tiến công mà chỉ là những hoạt động dư âm không liên quan sau đòn công kích chính. Báo cáo tình hình của Tập đoàn quân 9 hôm 15 tháng 12 đặt một tấm bia mộ thích hợp cho những thử thách cuối cùng của Tập đoàn quân 20 Xô-viết:

Nhìn chung, đòn tiến công của đối phương có vẻ đã chấm dứt. Tuy nhiên, trong lúc này, dọc theo chiến tuyến phía đông, địch quân đã lại mở một trận tấn kích quy mô lớn. Thất vọng trước thất bại ở tất cả các khu vực mặt trận với một lực lượng gần như vô hạn, một lần nữa địch muốn thử tìm kiếm chỗ yếu trên chiến tuyến phía đông và đạt được giải pháp. Cuộc tiến công được dẫn đầu bởi một lực lượng chiến xa còn đông đảo hơn. Tiến hành ở khu vực hẹp

giữa Sherebzwovo và Kropotowo, đối phương cố gắng phá vỡ thế trận của chúng ta với những nỗ lực phi thường. Tuy nhiên, trong một thời gian ngắn và trong một không gian chật hẹp như vậy, chiến xa đối phương đã chịu những tổn thất còn cao hơn cả những trận đấu tăng lớn ở Rzhev hồi mùa hè. Trong vòng 48 giờ, 300 chiến xa đã bị bắn hạ trong khu vực chỉ rộng có 4 ki-lô-mét. Trận đánh phòng ngự này không chỉ có tầm quan trọng cục bộ và làm suy yếu đáng kể lực lượng thiết giáp địch mà còn cho thấy những gì mà trận đấu tăng hồi mùa hè ở Rzhev đã chỉ ra, đó là việc sử dụng chiến xa số lượng lớn không thể quyết định được số phận. Nó cho thấy chiến thắng hoàn toàn của tinh thần người lính trước sắt thép. Trình độ chỉ huy và khả năng chiến đấu xuất sắc của binh lính đã đối đầu với biển tăng; sự kiên định, nhạy bén và bền bỉ của những chiến binh đặc biệt đó đã biến hy vọng của đối phương thành con số 0. Nhưng ý thức rằng tinh thần chiến đấu yếu kém của bộ binh Hồng quân không thể được khắc phục bằng số lượng lớn chiến xa sẽ làm giảm sự quả quyết của các chỉ huy đối phương.

Nói ngắn gọn, canh bạc của Zhukov đã thất bại, và thất bại một cách nặng nề. Không ai có thể và không ai bàn cãi về thực tế đó. Ngày hôm sau Stalin ra lệnh cho Rybalko chuẩn bị tiến xuống phía nam. Chuyển tàu đầu tiên chở Tập đoàn quân xe tăng 3 rời Kaluga hôm 22 tháng 12. Cùng với sự ra đi của họ, mọi ý tưởng về việc tiến hành Chiến dịch “Sao Mộc” kết thúc. Giờ sẽ là vô cùng khó khăn nếu không muốn nói là vô vọng nếu muốn tìm kiếm thành công nào từ đồng tro tàn của “Sao Hỏa”. Đối diện với thất bại tồi tệ ở phía đông và tây, Zhukov hướng lên phía bắc, tới đỉnh của mấu lồi Rzhev để tìm kiếm hy vọng cho một sự cứu vãn.

KIỆT SỨC Ở PHÍA BẮC

• 8-12 tháng 12.

Trong khi Zhukov đích thân giám sát chiến sự ở Belyi và chờ Tập đoàn quân 20 nối lại cuộc tiến công trong hy vọng, Thiếu tướng Zygin và Kolpakchi chuẩn bị cho Tập đoàn quân 39 và 30 tham gia với vai trò mở rộng hơn trong Chiến dịch “Sao Hỏa”. Có một chút trớ trêu là những khu vực ban đầu được coi là thứ yếu này lại có tầm quan trọng lớn như vậy. Đặc biệt là Zygin, suy ngẫm về những thành công ban đầu và nguyên rủa thực tế là bộ đội dưới quyền ông quá yếu để tận dụng cơ hội bao vây các đơn vị tiền tiêu của quân Đức ở khu vực Urdom. Tuy nhiên, tới đầu tháng 12 thành công tạm thời đó đã trở thành quá khứ. Giờ ông phải nỗ lực để có đủ lực lượng cần thiết nhằm duy trì tiến công ở phía nam Urdom.

Mệnh lệnh ngày 8 tháng 12 của Zhukov yêu cầu “tấn công ... trên hướng chung Olenino, tiêu diệt cụm địch tại đây vào ngày 16 tháng 12 và tiến tới khu vực Olenino”. Về vấn đề thời gian, Zygin sẽ tiếp tục đột phá ở phía đông Zaitsevo và khu vực cũ Gliadovo trong khi Thiếu tướng V. Ia. Kolpakchi tổ chức lại lực lượng và thực hiện một trận đánh toàn diện ở phía nam sông Volga hôm 13 tháng 12. Hai mũi tiến công đồng thời của Zygin sẽ được nối lại, nhưng theo chỉ thị của Zhukov ông tăng cường cho hướng chủ công sẽ được mở ở khu vực Urdom, Trushkovo. Bộ đội dưới quyền Zygin sẽ tìm cách hợp vây và tiêu diệt quân Đức phòng thủ cứ điểm khó chịu Zaitsevo.

Dưới chỉ thị của Zhukov, Zygin cũng đã tổ chức lại lực lượng của Sư đoàn bộ binh 135 ở khu vực ngoại vi Urdom để hỗ trợ cho thắng lợi tạm thời mà Sư đoàn bộ binh 178 cùng Lữ đoàn cơ giới 46 đã giành được ở khu vực Trushkovo. Trước đó, ngày 7 tháng 12, lực lượng tăng cường đã tiến công mạnh mẽ vào tuyến phòng thủ Trushkovo (Bản đồ 22). Đòn đột kích này giúp quân đội Xô-viết chọc thủng trận địa và đến chiều làm chủ làng Gonchuki cách Trushkovo 3 ki-lô-mét về phía nam trong hậu tuyến địch. Phòng tuyến đối phương bị ép mạnh nhưng không vỡ và các trận giao tranh ác liệt diễn ra suốt ngày 8 và 9 tháng 12 khi quân Đức đẩy lùi những đợt tấn công liên tiếp và rút một vài đơn vị từ những mấu chốt lộ liễu phía đông Gonchuki nhằm nắn lại tuyến phòng ngự và bảo tồn quân số quý giá của mình.

Trước tình hình bước tiến tạm thời bị chậm lại, ngày 10 tháng 12 Zygin tập trung số thiết giáp còn lại sang phía đông để duy trì công kích Gonchuko. Các đơn vị còn lại của Lữ đoàn xe tăng 81 và 28 lúc này được tái trang bị với một số chiến xa mới và do nguyên tham mưu trưởng Lữ đoàn cơ giới 3, Đại tá M. T. Nikitin chỉ huy tập kết gần Gonchuko. Sau đó hôm 11 tháng 12 họ bất ngờ thọc qua phòng tuyến vào khu rừng phía tây nam Gonchuki 2 ki-lô-mét. Với lợi thế nhờ đòn đột phá chớp nhoáng này, Zygin cảm thấy giờ ông có thể tạo ra một đe dọa lớn tới quân Đức ở Zaitsevo. Đêm 11 tháng 12, lực lượng tiếp viện từ Tập đoàn quân 30 đã tới, bao gồm Sư đoàn bộ binh 220 và Cận vệ 16. Zygin ra lệnh cho họ phát triển mũi đột phá mà bộ đội thiết giáp của Nikitin đã mở ra. Tuy nhiên, điều đáng ngại là cũng trong đêm đó Nikitin báo cáo lực lượng dự bị mới của quân Đức đã tới và chúng đang tìm cách chặn bước tiến cũng như chia cắt liên lạc của ông với tuyến sau.

Trong lúc ấy, ở phía đông Thiếu tướng Kolpakchi tiếp tục đột phá nhằm thực hiện mệnh lệnh hôm 8 tháng 12 của Zhukov. Ông đã yêu cầu Tập đoàn quân 30 “chọc thủng hệ thống phòng thủ Đức trong khu vực Koshkono tới giao điểm của con đường ở đông bắc Burgovo, tiến tới tuyến đường sắt ở ngoại vi Chertolino không muộn hơn ngày 15 tháng 12”, sau đó chiếm thành phố Rzhev vào ngày 23 tháng 12. Trong giai đoạn chuẩn bị trước khi trận công kích phối

hợp 13 tháng 12 diễn ra, Kolpakchi chỉ thị cho Sư đoàn bộ binh 375 và 380 được hỗ trợ ban đầu bởi Sư đoàn bộ binh 220 và Lữ đoàn trượt tuyết 59 đánh mạnh vào phòng tuyến phía nam sông Volga. Hôm 13 tháng 12, sau khi tăng cường thêm 2 lữ đoàn xe tăng (Cận vệ 10 và 196) cho bàn đạp, ông dự định mở lại cuộc tiến công nhằm hiệp đồng với đòn đột kích lớn của Zygin vào Zaitsevo ở phía tây.

Từ ngày 9 đến 12 tháng 12, ba sư đoàn bộ binh dưới quyền Kolpakchi liên tiếp mở các trận đánh nhằm vào trận địa phòng thủ đầu cầu của quân Đức nhưng không phá vỡ được chiến tuyến của chúng. Do thất bại này và thành công không lớn lắm của Zygin gần Gonchuki, hôm 11 tháng 12 Kolpakchi chuyển Sư đoàn bộ binh 220 và Cận vệ 16 sang thuộc quyền chỉ huy của Tập đoàn quân 39 để tăng thêm sức mạnh cho Zygin, trong khi ông rút quân số lực lượng tiến công từ các đầu cầu dọc Volga xuống.

Bộ chỉ huy Đức phản ứng nhanh nhạy với các đòn đánh mới này. Một lần nữa, sự có mặt đúng lúc của những đơn vị dự bị then chốt tại thời điểm quan trọng nhất của cuộc giao tranh đã ngăn chặn được nguy cơ thảm họa. Hôm 7 tháng 12, quân Nga tấn công ở Trushkovo, nhằm vào nơi tiếp giáp giữa Sư đoàn bộ binh 251 và Sư đoàn cơ giới hóa 14. Trong khi Trung đoàn xung kích 451 bên cánh phải của Sư đoàn bộ binh 251 dưới quyền Trung tướng Burdach giữ vững vị trí trước những đợt công kích liên tục thì Sư đoàn cơ giới hóa 14 lùi về khi quân Nga chiếm Gonchuki và nhiều ngôi làng gần đó. Huy động Tiểu đoàn cơ động 251 dự bị cùng 2 pháo xung kích phối thuộc, Trung đoàn 541 cũng đã đứng vững hôm 8 tháng 12, đánh lui 3 đợt tiến công lớn và phá hủy 3 xe tăng. Tuy nhiên đến sẩm tối các vị trí ngày càng bị uy hiếp của Sư đoàn cơ giới hóa 14 đã khiến Đại tướng Hilpert ở Quân đoàn bộ binh XXIII quyết định đặt toàn bộ Sư đoàn cơ giới hóa 14 dưới quyền Burdach. Tối hôm đó Burdach lên kế hoạch cho những đợt phản kích cục bộ cho ngày 9 và 10 tháng 12, chúng đã được tiến hành và tạo ra một tuyến phòng ngự mới vững vàng hơn.

Nhưng thắng lợi của Burdach chỉ là tạm thời khi ngày 11 tháng 12 một lực lượng lớn xe tăng Nga được báo cáo là nằm dưới quyền chỉ huy của "Đại tá Nikitin" đã chọc thủng phòng tuyến đối diện Gonchiki và tràn vào khu rừng ở phía tây nam. Đây là lần thứ ba trong chiến dịch Rzhev, chính là chiến đoàn đã di chuyển liên tục của Đại tá Becker cứu vãn tình hình. Một tài liệu Đức ghi lại thành công ấn tượng của Becker và mô tả lại tình hình phức tạp mà Quân đoàn bộ binh XXIII phải đối diện:

Trên những tuyến đường bị tuyết phủ dày, nơi những quân xa thường xuyên phải được ủi đi, Đại tá Becker chỉ huy Trung đoàn 18 bộ binh Sư đoàn 6 bộ binh từ thung lũng Luchesa đã tới sở chỉ huy Sư đoàn 14 cơ giới hóa tại Volkovo lúc 11 giờ 30 ngày 11 tháng 12. Đây là lần thứ ba Trung đoàn 18 được tung vào tham chiến trong trận đánh mùa đông trên khu vực mấu chốt của Tập đoàn quân 9. Chỉ thị cho Đại tá Becker viết, "Quân Nga đã chọc thủng chiến tuyến cũ và chiếm được Gonchuko. Ở thời điểm này, chiến tuyến chính chạy từ Ussovo tới rìa bắc khu rừng phía đông Gonchuki - tới bìa rừng phía đông, nam, tây và tây bắc Gonchuki rồi lên phía bắc tới Zaitsevo. Dịch quân từ Gonchuki đã đột phá thành công sang hướng tây nam vào sâu trong khu vực rừng gần 2 ki-lô-mét. Theo các thông điệp bắt được qua sóng vô tuyến, viên chỉ huy là Nikitin và ông ta duy trì liên lạc điện đài với "Doroshenko". Cụm địch đã đột phá qua đã bị chặn lại trước các sở chỉ huy pháo binh và bộ binh ta ở phía tây nhờ Tiểu đoàn 54 mô-tô, lính pháo binh và Đại đội 57 công trình. Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 18 đã được đưa vào chiến đấu 2 ngày trước ở tây Gonchuki nhằm vá lỗ hổng, nơi đối phương đang tiếp tục tấn công nhằm bắt liên lạc với Nikitin. Bên cạnh Tiểu đoàn 1 là phần còn lại của 14 đơn vị khác đã tham chiến trong suốt trận đánh đột phá và sức chiến đấu còn lại rất ít. Trong khu vực này do Trung đoàn 11 [Sư đoàn cơ giới hóa 14] phụ trách, tại thời điểm này Trung tá von Lindeiner-Wildau, chỉ

huy Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 18 nắm quyền điều động chung. Sư đoàn không có kế hoạch hành động chống lại Nikitin vì toàn bộ lực lượng có thể phải dùng để phòng thủ trước những đợt tiến công từ bên ngoài".

Căn cứ vào những kinh nghiệm trước đây, Đại tá Becker là người khá phù hợp để đối phó với khủng hoảng. Tư liệu trên kể lại các hoạt động của ông:

Đó là một tình thế "tuyệt vời" cho viên chỉ huy Trung đoàn 18 vừa tới nơi. Tuy nhiên, Đại tá Becker là một sĩ quan trung đoàn già dặn, giàu kinh nghiệm và thành công. Sau khi cho Tiểu đoàn 2 bước vào chiến đấu, ông tổ chức lại khu vực như sau: nam Gonchuko, Tiểu đoàn 2 Trung đoàn 18 đang giữ liên lạc với tiểu đoàn trượt tuyết của Sư đoàn Grossdeutschland; Tiểu đoàn 1 ở tây Gonchuki; và ngoài ra kampfguppe gồm nhiều đơn bộ phận thuộc Sư đoàn 206 bộ binh và Sư đoàn 14 cơ giới hóa do Thượng úy Wolperding chỉ huy nằm phía tây bắc Gonchuki. Đơn vị quân bạn bên trái là tiểu đoàn công binh thuộc Sư đoàn 14 cơ giới hóa. Lúc 18 giờ 00 ngày 11 tháng 12, Đại tá Becker nắm quyền chỉ huy khu vực, bao gồm cả Tiểu đoàn 2 Trung đoàn 14 pháo binh.

Khu vực trung tâm nhất (Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 18) tỏ ra là nơi bị uy hiếp mạnh nhất do chỗ nhô ra của khu rừng tạo thuận lợi cho hướng đột phá của địch quân. Toàn bộ khu vực bị hỏa lực súng cối và đại bác bắn rất mạnh. Trong đêm 12 tháng 12, Đại tá Becker đã gài mìn dọc theo đường xe tăng trên cửa mở của Nikitin. Các biện pháp này nhanh chóng tỏ ra thành công. Hai trong số các chiến xa của Nikitin sớm tìm cách chọc thủng tới phía bắc và vấp mìn. Các binh sĩ tiếp cận hoàn tất việc phá hủy chúng.

Trong suốt ngày hôm đó, hỏa lực địch đánh phá dữ dội khu vực, tiếp nối bởi một đợt tấn công nhằm vào ranh giới Tiểu đoàn 2 và 1. Nó đã bị đẩy lui. Liên lạc điện đài của đối phương giữa bên ngoài với bên trong cho thấy Nikitin có nhiệm vụ đột phá về phía đông bắc còn Doroshenko tấn công ở hướng ngược lại nhằm hỗ trợ Nikitin. Khủng hoảng diễn ra trong khu vực.

Các đơn vị tham chiến tiếp tục gặp khó khăn lớn do binh sĩ phải chịu hỏa lực súng cối mạnh của địch mà không thể ẩn nấp được trên mặt đất đóng băng. Do các trận đánh gần đây, phòng tuyến chính vô cùng không phù hợp. Rừng cây cản trở xạ giới và những khu rừng nhô ra cho phép đối phương tổ chức khu vực tập kết tiến công ngay trước mặt quân ta. Lính bộ binh nỗ lực hết sức để đào công sự. Thiếu dụng cụ cần thiết, Tiểu đoàn 57 công trình được huy động. Cọc chướng ngại được dựng và mìn được bố trí dọc theo trục tiến công chính.

Phản ứng nhanh chóng của Becker trước cuộc đột phá của "Nikitin" không hoàn toàn loại bỏ được mối đe dọa. Tuy nhiên nó đã củng cố lại phòng tuyến đang suy yếu và giúp Quân đoàn bộ binh XXIII chuẩn bị tốt hơn trong việc đối phó với đòn đánh chính của quân Nga sẽ diễn ra vào ngày hôm sau.

Trong khi đó ở phía đông, trên cánh phải của Sư đoàn bộ binh 251 đối diện bàn đạp sông Volga của quân Nga, Trung tá von Recum chỉ huy tiểu đoàn cơ động của sư đoàn nhận trách nhiệm bảo vệ đầu cầu từ Sư đoàn bộ binh 87. Các đơn vị hỗn hợp của ông được gom lại thành một chiến đoàn, bao gồm Tiểu đoàn công binh 187 và 251, Tiểu đoàn trượt tuyết 87, tiểu đoàn cơ động của Sư đoàn bộ binh 72, Đại đội 10 thuộc Trung đoàn xung kích 428 Sư đoàn bộ binh 129 và Chi đội 1 thuộc Tiểu đoàn cơ động 251. Đám quân hổ lốn này đã chiến đấu xuất sắc, đẩy lui 37 đợt tiến công riêng biệt của quân Nga trong thời gian từ ngày 9 đến 12 tháng 12, gây thương vong lớn cho phía tấn công, và von Recum không biết rằng nó đã buộc các chỉ huy Xô-viết phải điều chỉnh lại kế hoạch bằng cách chuyển hướng chủ công sang khu vực Tập đoàn quân 39.

Sớm tối ngày 12 tháng 12, Zygin một lần nữa phải đối mặt với khủng hoảng. Dù các trận tiến công chuẩn bị ở tây nam Zaitsevo đã mang tới thắng lợi nhưng lực lượng thiết giáp đi đầu của ông đang bị cô lập trong hậu tuyến quân Đức ở tây nam Gonchuki. Ở những nơi khác dọc theo mặt trận kẻ địch vẫn giữ vững và tin tức tình báo chỉ ra rằng các đơn vị tăng viện mới của chúng đang trên đường tới. Để làm cho mọi thứ trở nên tồi tệ hơn, Zhukov đang yêu cầu đẩy nhanh đòn tấn công để làm giảm sức kháng cự rõ rệt của quân Đức đối với Tập đoàn quân 20 - lúc này đang bị mắc kẹt trong giao tranh ác liệt dọc sông Vazuza. Việc Tập đoàn quân 20 không giành được thắng lợi trong ngày tiến công đầu tiên rõ ràng chỉ làm tăng thêm sự nhức đầu trước đòi hỏi thành công ở phía bắc của Zhukov. Bị Zhukov gây sức ép và lo ngại cho số phận cụm xung kích thiết giáp của mình, tối muộn hôm đó Zygin đề nghị Zhukov tăng cường thêm lực lượng cho khu vực của ông từ Tập đoàn quân 30. Zhukov chấp thuận và trong vòng vài tiếng đồng hồ Sư đoàn bộ binh 375 được lệnh hành quân về hướng tây để tham gia mũi tiến công của Zygin. Tuy nhiên điều này đã khiến cho cuộc đột kích theo kế hoạch ngày 13 tháng 12 của Thiếu tướng Kolpakchi từ đầu cầu sông Volga thất bại. Giờ, số phận của Chiến dịch "Sao Hỏa" gần như nằm hoàn toàn trên vai những người lính của Zygin cùng trận đánh của họ vào ngày 13 tháng 12 và sau đó.

Bản đồ 22. Tình hình từ ngày 7 đến 23 tháng 12 năm 1942: Khu vực Molodot Tud.

• 13-23 tháng 12.

Đòn tiến công toàn diện của Thiếu tướng Zygin mở màn trưa 13 tháng 12 với một đợt pháo

hỏa chuẩn bị dữ dội kéo dài 4 tiếng đồng hồ với mục đích mở ra lỗ hổng trên phòng tuyến cạnh mẩu lồi góc phải Gonchuki và xa hơn về phía tây giữa Urdom và Zaitsevo. Sau khi đợt bắn phá dọn đường kết thúc, các mũi xung kích của Sư đoàn bộ binh 220 và Cận vệ 16 tiến công hệ thống phòng ngự gần Gonchuko ngay khi đơn vị xe tăng Xô-viết đang bị bao vây tiếp tục đợt phá hậu tuyến quân Đức. Chiến sự khốc liệt diễn ra suốt ngày hôm đó khi Hồng quân cố gắng đột phá. Một tài liệu Đức ghi lại cuộc chiến rợn người này:

Cuộc tiến công đã được lường trước bắt đầu hôm 13 tháng 12. Lúc 09 giờ 45 [11 giờ 45 giờ Moscow] pháo kích mở màn, ban đầu yếu ớt và sau đó mạnh dần, đặt tới mật độ khủng khiếp kể từ 13 giờ 20. Trận đánh bùng nổ và mặt đất - bị bao phủ bởi một lớp mảnh đạn - rung chuyển. Quân Nga do Doroshenko chỉ huy tấn công Tiểu đoàn Wolperding và Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 18. Nhiều đợt xung phong khác nối theo. Địch quân trút đạn bằng mọi thứ trong tay nhưng nỗ lực đột phá đã thất bại. Tuy nhiên, trong khi Landsder đứng vững trước quân địch đối diện, Nikitin bất ngờ tấn kích sở chỉ huy Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 18 từ phía sau. Ở một số thời điểm tiểu đoàn bộ đã chặn đứng được đối phương trong những cuộc giao tranh quyết liệt. Sau đó một đợt tấn kích đồng thời bằng chiến xa từ chính diện và ở phía sau đã cắt đôi Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 18. Kampfgruppe Trung đoàn 18 và Tiểu đoàn 2 mô-tô thuộc Sư đoàn 2 thiết giáp nhanh chóng tới hỗ trợ [từ mặt trận Vazuza] và cùng với bộ phận còn lại của Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 18 (59 lính) khôi phục lại chiến tuyến cũ lúc 19 giờ 30. Cơn nước sôi lửa bỏng đã biến mất và tình thế đã được phục hồi! Chỉ có Nikitin đột phá được qua. Ông ta đã làm được. May mắn là ông ta đã không cùng với mũi tiến công phía trước dè bẹp được các vị trí phòng thủ.

Ở phía tây, Lữ đoàn bộ binh 101 và Sư đoàn bộ binh 158 đã được củng cố lại của Zygin với sự chi viện từ Lữ đoàn cơ giới 46 liên tục tiến đánh phòng tuyến Đức tại nơi tiếp giáp giữa Sư đoàn bộ binh 206 và Sư đoàn cơ giới hóa 14. Đến sẩm tối những người tấn công đã đạt được thành công tối thiểu ở một số khu vực nhưng vẫn không thể tạo ra được đột phá lớn. Quân Đức rút lui trước áp lực của họ về tuyến phòng thủ mới phía nam Urdom-Zaitsevo nhưng đã bám giữ chắc thị trấn.

Như kế hoạch định trước, Tập đoàn quân 30 dưới quyền Thiếu tướng Kolpakchi tham gia trận chiến ngày 13 tháng 12 nhưng với lực lượng yếu hơn ban đầu. Sư đoàn bộ binh 375 và 380 có Lữ đoàn cơ giới 49 yểm trợ cùng một số trung đoàn và lữ đoàn xe tăng (bao gồm Lữ đoàn xe tăng 196 và Cận vệ 10) đột kích trận địa Sư đoàn bộ binh 87 Đức giữa Koshkino và Burgovo. Ở một số nơi xe tăng chọc thủng được tuyến phòng thủ tiền tiêu nhưng bộ binh hộ tống đã bị hỏa lực dày đặc của đối phương tiêu hao, và cuộc tấn công một lần nữa thất bại sau khi chỉ đạt được một số kết quả nhỏ.

Trước tình hình ở phía nam và yêu cầu tiếp tục tiến công kiên quyết của Zhukov và Konev, Zygin nối lại các trận đánh vào ngày 14 tháng 12. Bộ đội đã chiến đấu dũng cảm như đã làm hôm trước, nhưng một lần nữa bước tiến diễn ra chậm chạp một cách tồi tệ. Sau một đợt pháo kích dọn đường mạnh bằng súng cối và pháo binh, Sư đoàn bộ binh Cận vệ 16 và 220 lúc này được chi viện bởi những chiến xa còn lại thuộc Lữ đoàn xe tăng 81 và Trung đoàn xe tăng độc lập 28, 29, 32 xung phong chọc thủng hệ thống phòng ngự Đức. Một tài liệu Đức ghi lại:

Các trận chiến ác liệt mới bùng nổ hôm 14 tháng 12. Sau một đợt súng cối và đại bác bắn rất mạnh, các chiến xa tiến công Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 18, Kampfgruppe Wolperding cùng Kampfgruppe Sparrer mới thành lập. Đòn thọc sâu nhanh chóng được tiếp nối bằng một cuộc phản kích. Cũng giống những ngày trước, Tiểu đoàn 2 Trung đoàn 14 pháo binh với hỏa lực ít ỏi của bản thân đã yểm trợ hiệu quả khác thường như Đại tá Becker đã chỉ dẫn cho các tiền sát viên xuất sắc của họ. Binh lính tại các vị trí phòng thủ, Tiểu đoàn 2 mô-tô, chiến xa và đại bác

xung kích cũng như mọi thứ khí giới khác dù phải trải qua trận giao tranh lớn rất khốc liệt vẫn chặn tất cả các mũi đột phá của địch hầu như không vượt ra được bên ngoài nơi xuất phát. "Cái nhọt" cuối cùng bị Đại úy Petri với các đại đội cuối cùng dưới quyền, 4 chiến xa và 2 đại bác xung kích tấn công lúc 07 giờ 00 ngày 15 tháng 12. Họ hất địch quân về chiến tuyến trước đây và tái lập tuyến phòng thủ.

Đòn đánh nhằm vào Wolperding và Sparrer, trong đó Sparrer đã bị thương bị đẩy lui sau cuộc chiến quyết liệt, cũng tương tự như trên cánh phải nhằm vào Trung đoàn 251 xung kích Sư đoàn 251. Sư đoàn 251 đã dũng cảm thực thi nhiệm vụ trong trận chiến mùa đông này, và như thường lệ không bao giờ thua trận. Sự trung thành và bền gan trong chiến đấu đó xứng đáng nhận được những lời ca ngợi tốt đẹp nhất.

Tuy nhiên, Thiếu tướng Zygin không thể cho ngừng những đợt tiến công vô ích này. Thất bại rõ ràng của Tập đoàn quân 20 ở phía nam khiến Zhukov và Purkaev nhất quyết yêu cầu Zygin và Kolpakchi tiếp tục đánh ở phía bắc. Trong khi các trận chiến đấu của Kolpakchi đang diễn ra lẻ tẻ, ông chuyển Sư đoàn bộ binh 375 đã sút mẻ sang khu vực Gonchuki của Zygin, tại đây họ tham gia mở những đợt công kích mới.

Chiến sự ác liệt tiếp diễn tới ngày 17 tháng 12 và bắt đầu lắng dần khi sức chiến đấu của các đơn vị Xô-viết bị tiêu hao đáng kể. Mặc dù trên thực tế trận đánh ở phía bắc đã kết thúc, Zhukov kiên quyết vẫn không ra lệnh cho Tập đoàn quân 39 và 30 bị bao vây chuyển vào phòng ngự cho đến tận 23 tháng 12. Ở thời điểm đó những người lính Liên Xô kiệt sức vẫn còn cách tuyến đường bộ và đường sắt Olenino-Rzhev gần 20 ki-lô-mét.

Các trận đánh ở phía bắc gây ra tổn thất khủng khiếp cho Tập đoàn quân 39 của Zygin và hút một số lớn của Tập đoàn quân 30 vào cối xay thịt, nhưng nó cũng đã đẩy quân Đức tới thể nguy kịch. Một nhân chứng Đức kể lại:

Toàn bộ binh lính tham chiến đã hoàn toàn kiệt sức; các sĩ quan cấp trên thường xuyên ngủ gục ngay cạnh lính của họ. Họ chỉ giữ vững được một cách khó khăn. Suốt đêm họ củng cố vị trí, đào công cụ để tránh thương vong và chiếm lĩnh chúng trong thời gian bóng tối kéo dài (từ 15 giờ 00 đến 06 giờ 00); điều này đòi hỏi đến chút sức lực cuối cùng của họ. Và sau đó, trong suốt thời gian ban ngày, trận đánh và hỏa lực dữ dội không ngừng của đối phương sẽ đến. Ngoài ra nhiệt độ còn thay đổi. Trong thời tiết ẩm ướt ủng dạ hấp thụ hơi nước ban ngày và làm đông cứng chân vào ban đêm.

Khi Trung đoàn 18 cuối cùng cũng trở về sư đoàn hôm 25 tháng 12, nó đã mất 13 sĩ quan cùng 407 hạ sĩ quan và binh sĩ trong suốt trận đánh mùa đông.

Quân Đức đã thắng trận vì họ đã giữ vững. Nhưng đây là một chiến thắng theo kiểu Pyrrhic^[19]. Trong khi nặng nề đếm hàng vạn thương vong của quân Nga và thống kê hàng trăm tổn thất của họ, Đại tướng Hilpert ở Quân đoàn bộ binh XXIII và Weiss ở Quân đoàn bộ binh XXVII tự hỏi số quân không ngừng hao hụt của mình có thể bảo vệ được mấu chốt Rzhev trước kiểu chiến tranh tiêu hao này thêm bao nhiêu thời gian nữa.

THẤT BẠI Ở THUNG LŨNG SÔNG LUCHESA

- 7-15 tháng 12.

Thiếu tướng Iushkevich, Tư lệnh Tập đoàn quân 22 giận dữ nhìn chằm chằm vào tấm bản đồ chiến dịch và vết cắt lớn mà bộ đội của ông đã khoét vào tuyến phòng thủ Đức dọc theo sườn tây mấu chốt Rzhev (Bản đồ 17). Cả Stavka, Đại tướng Zhukov và Đại tướng Purkaev ở Phương diện quân Kalinin đã liên tục yêu cầu ông mở rộng nó, nhưng dù cố gắng, ông vẫn đơn giản là

không thể. Cuộc phản kích bất ngờ của quân Đức ngày hôm qua đã biến những công tác chuẩn bị tiến công trở nên hỗn loạn, và các đơn vị bộ binh tập kết cùng lực lượng thiết giáp dự trữ quý giá đã chịu tổn thất lớn khi cố gắng khôi phục lại trận địa. Lúc này là sáng sớm ngày 7 tháng 12 và bất chấp thảm bại của ngày hôm trước, Iushkevich không còn lựa chọn nào khác ngoài việc mở cuộc tiến công như kế hoạch. Ông đã làm điều đó, biết rõ kết quả cuối cùng và cái giá phải trả sẽ thế nào. Lúc 08 giờ 30 dọc theo toàn mặt trận, những đội hình bộ binh xó xác một lần nữa xung phong vào phòng tuyến Đức với những chiếc xe tăng ít ỏi chi viện. Dễ dàng thấy, tất cả các đợt kích đều không thành trong khi con số thương vong tăng lên chóng mặt. Tuy nhiên, chúng vẫn liên tục diễn ra cho đến khi hoàn toàn kiệt sức. Iushkevich không ngừng đề nghị cho kết thúc cuộc tàn sát này nhưng đều bị từ chối. Rốt cục, khá lâu sau khi mọi hy vọng tiến thêm đã tan thành mây khói, hôm 11 tháng 12 Zhukov và Purkaev cho tập đoàn quân ngừng tiến công. Ngay trước đó hoặc ngay sau đó họ đã cách chức chỉ huy của Thiếu tướng Iushkevich và thay thế ông bằng Thiếu tướng D. M. Seleznev. Như thường lệ, chỉ thị đầu tiên mà Seleznev nhận được từ Phương diện quân Kalinin là cho Tập đoàn quân 22 “duy trì sức ép” lên quân Đức ở thung lũng Luchesa. Dù đã cố gắng chiến đấu nhưng tất cả những gì mà bộ đội của ông có thể làm là chứng minh họ vẫn còn hiện diện. Tấn công thêm đã được loại ra khỏi vấn đề.

Trong vòng vài ngày có vẻ cấp trên cuối cùng đã đồng ý. Cuối ngày 12 tháng 12, Seleznev được lệnh rút Quân đoàn cơ giới 3 do Thiếu tướng Katukov chỉ huy và tập trung lực lượng còn lại của nó ở khu vực hậu tuyến để nghỉ ngơi và củng cố. Các đơn vị của Katukov tập kết ở khu rừng phía đông bắc Sednevo hôm 14 và 15 tháng 12. Sự rút lui của quân đoàn đánh dấu kết thúc những nỗ lực to lớn của Hồng quân nhằm phá vỡ hệ thống phòng thủ Đức ở thung lũng Luchesa. Lần đầu tiên kể từ ngày 25 tháng 11, thế chủ động trong khu vực chuyển về tay quân Đức.

Mặc dù phản kích thành công trong ngày 6 tháng 12, quân Đức không ngạc nhiên khi quân Nga nổi lại các đợt tiến công vào 7 tháng 12. Những người phòng thủ hùng hồn ghi lại nỗ lực ngày càng vô vọng của đối phương:

Ngày hôm sau (7/12) lúc 06 giờ 30 địch quân tiến công Tiểu đoàn 2 [Trung đoàn 18] và lính mô tô [thuộc Sư đoàn thiết giáp 2]. Cuộc tấn công bị đánh lui. Một bức điện vô tuyến của quân Nga nói, “Vì sao các anh không thể tiến lên? Khách mới phải ở đây vào hôm qua. Ông ta có làm việc với các anh hay không?”. Trả lời, “Họ vẫn chưa tới. Hãy nói với ông ta, tôi đang muốn cắt đầu ông ta đây”.

Quân Nga tiếp nối với những chiến xa bổ sung bất chấp thiệt hại nặng nề mà họ đã phải chịu. Khu vực tập kết của địch quân bị tiểu đoàn pháo binh Grossdeutschland và bộ binh pháo bắn phá mạnh. Chiến xa địch tiến công Sư đoàn Grossdeutschland ở phía bắc cũng bị đẩy lùi. Tại đây, ở thung lũng Luchesa, Sư đoàn Grossdeutschland phá hủy 120 chiến xa. Các trận đánh là minh chứng rằng sức mạnh tiến công của quân Nga đã bị phá vỡ. Phi cơ thám sát của quân ta xác nhận các đơn vị cơ giới hóa địch đang di chuyển từ đông sang tây.

Sau khi đánh lui cuộc tiến công, bộ chỉ huy Đức điều chỉnh lại thế trận, rút Kampfgruppe Lindermann sang phía tây vài cây số để xóa sổ một mối nguy hiểm trên tuyến phòng thủ và thu gọn chiến tuyến nhằm giải phóng thêm lực lượng cho một đợt phản kích lấp lỗ hổng Luchesa.

Như để báo hiệu sự chấm dứt mối đe dọa của quân Nga dọc Luchesa, lúc 16 giờ 45 ngày 10 tháng 12, Trung tướng Praun, Sư đoàn trưởng 129 bộ binh gọi cho Đại tá Becker và đưa ra các chỉ dẫn:

Tình hình mới, hôm nay trung đoàn bộ 18, các đơn vị trực thuộc trung đoàn và Tiểu đoàn 2 sẽ được chuyển bằng quân xa của Sư đoàn Grossdeutschland tới tham gia chiến đấu trong khu vực đột phá bắc Olenino và sẽ được phối thuộc cho Sư đoàn 14 cơ giới hóa (Trung tướng Krause). Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 18 ở khu vực Osuga cũng sẽ được chuyển đi. Tiểu đoàn 2 mô-tô lúc này nằm dưới sự chỉ huy của Trung đoàn 252 khinh binh (Đại tá Huch).

Trong khi “lữ đoàn cứu hỏa” của Đại tá Becker tiến nhanh về mặt trận phía bắc, Đại tướng Harpe ở Quân đoàn thiết giáp XXXXI và Hilpert ở Quân đoàn XXIII bắt đầu điều động lực lượng tới khu vực Luchesa để lấp khoảng trống lớn trên phòng tuyến. Thật là một điều dễ chịu khi làm điều đó mà biết rằng lỗ hổng sẽ không mở rộng thêm. Đến ngày 15 tháng 12 tình hình ở các khu vực khác đã đủ ổn định đối với Chuẩn thống chế Model để tăng cường thêm quân cho Luchesa. Trên thực tế, những trận đánh tiếp theo ở Luchesa sẽ trở thành màn kết phù hợp cho toàn bộ Chiến dịch “Sao Hỏa”.

Bản đồ 17. Tình hình từ ngày 1 đến 11 tháng 12 năm 1942: Khu vực Luchesa.

• 16-31 tháng 12.

Tư lệnh mới của Tập đoàn quân 22, Thiếu tướng Seleznev đã làm theo chỉ thị của Zhukov và Purkaev. Các đơn vị xộc xệch của ông - lúc này đã mất hầu hết sự chi viện của thiết giáp - mở những đợt tiến công cục bộ và tiến hành các hoạt động trinh sát tích cực, nhưng không gì hơn nữa. Tuy nhiên, mối lo lớn nhất của ông là làm sao duy trì được lỗ hổng trên hệ thống phòng

thủ Đức trong khi không có thiết giáp và bộ binh bổ sung. Ông biết rõ một cách chắc chắn là lực lượng dự bị của kẻ địch sẽ dồn về khu vực này, đặc biệt là sau thất bại của quân đội Xô-viết ở những khu vực khác. Trong lúc ấy, tất cả những gì ông có thể làm là tận dụng tối đa địa hình khó khăn để tổ chức phòng ngự chắc chắn và không để các hành động phản ứng của quân Đức nhằm vào mấu lỗi cắt đứt được số quân tiêu hao của ông.

Như Seleznev dự kiến, lực lượng dự bị Đức nhanh chóng xuất hiện. Trinh sát Xô-viết phát hiện hoạt động chuyển quân từ khu vực Belyi lên phía bắc ngay tối 16 tháng 12, chỉ vài giờ sau khi bộ đội Liên Xô phá vây. Các đơn vị này chậm chạp tiến lên phía bắc, dọc theo và phía tây đường Belyi-Olenino. Chúng hành quân chậm do trước tiên phải đối phó với các đơn vị Xô-viết (chủ yếu từ Lữ đoàn cơ giới 47) đã bị cắt rời trong khu vực sau các đợt phản kích của quân Đức ở Belyi. Đến 20 tháng 12, viện binh Đức bắt đầu tác động tới bộ đội của Seleznev ở mấu lỗi Luchesa. Trong hôm đó và ngày tiếp theo, một cánh quân thiết giáp Đức đã đụng độ với bộ phận tiền tiêu thuộc Trung đoàn bộ binh 830 Sư đoàn bộ binh 238 đang cố thủ làng Zabolot'e cạnh con đường nhỏ dẫn từ Belyi tới Ivanovka, 10 ki-lô-mét về phía tây nam Ivanovka. Tiền đồn này nằm trong hậu tuyến quân Đức bảo vệ Ivanovka và mặc dù bên cánh của chúng đã bị mở rộng nhưng trung đoàn không đủ sức tấn công đè bẹp nó. Trên thực tế, đơn vị này quá nhỏ để có thể khống chế thành công con đường. Sau đó, vào trưa 21 tháng 12, trung đoàn rút qua rừng rậm lên phía bắc để chiếm lĩnh vị trí phòng thủ mạnh hơn tại Malinovka, nằm ở phía đông nam Karskaia 4 ki-lô-mét, nơi các đơn vị khác của Sư đoàn 238 đã tổ chức một tuyến chống tăng mạnh. Việc sư đoàn giữ vững Malinovka hết sức quan trọng vì nếu làm chủ được nó, quân Đức sẽ đe dọa bao vây toàn bộ lực lượng Xô-viết ở thung lũng Luchesa. Tuy vậy, địa hình khủng khiếp ở đây thuận lợi cho phòng ngự.

Cuối ngày 21 tháng 12, quân Đức tiến công Malinovka, sau một cuộc giao tranh ác liệt kéo dài 2 ngày họ chiếm được ngôi làng và tiến về Karskaia. Được một bộ phận Sư đoàn bộ binh 155 tăng viện, ngày 23 tháng 12 bộ đội Liên Xô chặn được đối phương ngay gần Karskaia và gây ra thương vong đủ để buộc quân Đức dừng các đợt tấn công trong khu vực này. Giờ chiến sự chuyển về phía đông và phía bắc tới khu vực dọc đường Belyi-Olenino. Trong khi Sư đoàn bộ binh 238 chiến đấu với quân Đức gần Malinovka, có thể quan sát thấy các đơn vị dự trữ khác của chúng di chuyển trên một cung lớn về hướng đông và sau đó lên hướng bắc dọc theo trục đường tới Emel'ianki, nơi con đường đi qua sông Luchesa ở phía bắc ngôi làng. Các đơn vị tiền vệ của cánh quân Đức trên tăng viện cho đồng bọn của chúng hôm 6 tháng 12 đã tiến hành cuộc tiến công phá hoại nhằm vào những đơn vị Xô-viết đang tập hợp để chuẩn bị đột phá sang bên kia đường.

Ngày hôm sau quân Đức bắt đầu thăm dò tiến công Galitskina nhưng đã bị Sư đoàn bộ binh 238 và 155 cản lại. Giao tranh lắng xuống khi quân Đức tiếp tục tăng cường các vị trí dọc theo phía tây con đường huyết mạch. Trong thời gian này, Seleznev nhận được thông báo chính thức rằng Chiến dịch "Sao Hỏa" đã kết thúc. Ông không cảm thấy ngạc nhiên hay an ủi trước tin này vì mấu lỗi trên phòng tuyến Đức của ông, thành quả tích cực duy nhất của Hồng quân từ "Sao Hỏa" giờ trở thành mục tiêu chính cho các đợt phản kích của kẻ địch. Không đầy một tuần sau, ngày 30 tháng 12 đối phương tiến đánh các chốt tiền tiêu của ông phía bắc và nam sông Luchesa. Sau 3 ngày chiến đấu, Seleznev có thể tự hào một cách chính đáng là phần lớn mấu lỗi vẫn nằm trong tay ông.

Sau khi trận đánh Belyi chấm dứt, hôm 16 tháng 12 Tư lệnh Quân đoàn thiết giáp XXXXI, Đại tướng Harpe điều các đơn vị thắng trận của ông lên phía bắc để giải quyết một lần và xong xuôi tình thế gay go vẫn đang tiếp diễn ở thung lũng Luchesa. Ông triển khai 3 chiến đoàn theo đội hình rẽ quạt nhằm công kích và đè bẹp toàn bộ sườn nam mấu lỗi của quân Nga, phối hợp

với các trận phản kích của quân Đức phòng thủ dọc sườn bắc. Tuy nhiên, lúc này lực lượng dưới quyền Harpe sẽ phải đối phó với chính địa hình khó khăn đã từng gây cản trở cho đối phương của họ.

Mũi thọc sâu của Harpe lên phía bắc do Kampfgruppe von der Meden thuộc Sư đoàn thiết giáp 1 dẫn đầu xuất phát hôm 21 tháng 12 dọc theo con đường tới Ivanovka. Trong vòng vài giờ Kampfgruppen Kassnitz (Trung đoàn Khinh quân Grossdeutschland) và Praun (Trung đoàn bộ binh 129) tham gia cuộc hành quân dọc theo đường Belyi-Olenino trong khi các đơn vị thuộc Sư đoàn thiết giáp 12 và 20 tiếp nối vào hôm sau. Von der Meden giải tỏa thành công con đường tới Ivanovka nhưng vấp phải khó khăn khi họ tiến qua khu rừng tới Malinovka. Lịch sử của sư đoàn ghi lại một cách sinh động trận đánh kéo dài 2 ngày:

Trên thực tế, bước tiến của cụm quân xung kích Berndt (Chi đội 2 Trung đoàn 1 xung kích thiết giáp) tới Malinovka đã bị cản trở bởi những bãi mìn lớn. Tiểu đoàn 2 Trung đoàn 1 thiết giáp (Trung tá Cramer) với 2 chiến xa Mark IV, 3 Mark III và 2 Mark III T-38 (Skoda, 3,7cm) được hỗ trợ bởi một số ít lính xung kích thiết giáp tiến lên chậm chạp qua những tuyến đường bị gài mìn. Lính xung kích, đặc biệt là Đại đội 7 bị chặn lại bởi các tay súng thiện xạ địch nấp trên ngọn cây và bị thiệt hại đáng kể. Sau khi dọn sạch những bãi mìn đầu tiên, đơn vị Berndt tham gia chiến đấu ác liệt, trong đó Trung úy Angst chỉ huy Đại đội 5 đi đầu bị trọng thương... Công binh thuộc Đại đội 1 Tiểu đoàn 37 công binh thiết giáp... khắc phục được những chướng ngại bằng thân cây và chọc thùng được tuyến hào dày đặc với chiều rộng 100 mét của quân Nga với tổn thất không nhỏ. Cuộc tiến công sau đó được tiếp tục. Một lần nữa, những xạ thủ bắn tỉa đối phương nấp trên cây đã gây ra khó khăn lớn. Được Cụm pháo binh Pruss (Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 73 pháo binh thiết giáp và Trung đoàn 86 pháo binh) yểm trợ, Trung đoàn 1 xung kích thiết giáp 1 và Tiểu đoàn 2 Trung đoàn 1 thiết giáp tới được Malinovka vào trưa hôm đó, sau khi chịu nhiều thương vong đáng kể...

Hôm 22.12.1942, Chi đội 2 Trung đoàn 1 xung kích thiết giáp do Đại úy Berndt với hỏa lực chi viện mạnh từ Tiểu đoàn 1 Trung đoàn 73 pháo binh thiết giáp đột kích các vị trí chống tăng [địch] dọc hai bên cánh tiến về phía đông bắc từ Malinovka và lúc 07 giờ 30 đã chiếm được khu rừng phía nam Karskaia. Tại đây, 4 trong số các chiến xa và nhiều đại bác diệt chiến xa của Tiểu đoàn 37 trinh sát thiết giáp trở thành nạn nhân của hỏa lực chống tăng... Được khẩu đại bác diệt chiến xa cuối cùng chi viện... đến trưa tiểu đoàn làm chủ một số vị trí thuận lợi gần Karskaia nhưng sau đó phải rút lui hầu hết về Malinovka do áp lực của địch quân. [Phía bắc], ở thung lũng Luchesa, các chiến xa của ta vấp phải hệ thống phòng thủ mạnh của địch quân, đến trưa quân đoàn ra lệnh cho đơn vị chuyển vào phòng ngự và thiết lập liên lạc với đơn vị bạn.

Sức kháng cự mạnh mẽ của quân Nga trên thực tế đã chặn đứng mũi đột phá phía bắc của Sư đoàn thiết giáp 1. Sau khi Hồng quân mở những trận phản đột kích quyết liệt hôm 24 tháng 12, giao tranh trong khu vực này chấm dứt. Kampfgruppe von der Meden bàn giao các vị trí trong rừng cho Sư đoàn bộ binh 86 rồi rút về củng cố.

Xa hơn về phía bắc và đông, Sư đoàn Grossdeutschland, Sư đoàn thiết giáp 12 và 20 cùng các đơn vị của Thiếu tướng Praun bố trí một tuyến các cứ điểm mới dọc đường Belyi-Olenino và cố tìm cách đẩy Hồng quân về phía tây dọc thung lũng Luchesa. Tuy vậy các đợt tiến công ác liệt của họ vào ngày 23, 30 và 31 tháng 12 không đạt được kết quả đáng kể và chỉ mang lại thương vong lớn cho việc tiến lên được 3 hay 4 ki-lô-mét. Kết quả là vào ngày 1 tháng 1 Chuẩn thống chế Model cho chấm dứt các nỗ lực lấp lỗ hổng Luchesa. Kể từ lúc này, quân Đức đơn giản là dựa vào dải cứ điểm lỏng lẻo ở phía sau dọc theo con đường để ngăn đối phương tấn công thêm. "Lỗ hổng" Luchesa trên mẫu lõi Rzhev sẽ tồn tại như một sự nhắc nhở quân đội Xô-viết về "những gì đáng ra có thể" cho đến khi quân Đức rút cuộc cũng bỏ mẫu lõi nhiều tháng

sau đó.

TỔNG KẾT TÌNH HÌNH

- Sở chỉ huy Tập đoàn quân 9, Sychevka, 15 tháng 12 năm 1942.

Chuẩn thống chế Model và ban tham mưu của ông - chưa kể tới những chỉ huy kiệt sức dưới quyền xung quanh chu vi mấu lồi Rzhev vẫn còn đang âm ỉ cháy - có nhiều thứ để biết ơn. Họ đã phải chịu đựng cơn thịnh nộ ghê gớm nhất của Zhukov, và khác với các chiến hữu ở phía nam, họ đã vượt qua thử thách, bị tổn thương nhưng không sụp đổ. Quân Đức đã khôi phục tuyến phòng thủ liên mạch xung quanh Rzhev trừ lỗ hổng khó chịu dọc sông Luchesa. Ở những nơi khác, những gì mà quân đội Xô-viết đạt được là vài ki-lô-mét ít ỏi phía nam sông Molodoi Tud và còn ít hơn thế trên mảnh đất đầm máu phía tây sông Vazuza. Từ các báo cáo chiến trường, rõ ràng quân Đức có thể giữ vững các vị trí mới, ít nhất trong một thời gian dù phải chuyển một số đơn vị thiết giáp quan trọng xuống phía nam.

Model cùng ban tham mưu thận trọng đọc những tổng kết chiến dịch và tình báo mới nhất và ngạc nhiên trước những gì đã đạt được. Không chỉ những tấm bản đồ chiến dịch của tập đoàn quân ghi lại chiến tích đó mà những từ ngữ thẳng thừng trong vô số báo cáo tác chiến được gửi về sở chỉ huy cũng vậy. Số này và những báo cáo được ban tham mưu của Model chuẩn bị cho biết kết quả sơ bộ của cuộc tàn sát gần đây, dự đoán ảnh hưởng của thất bại nặng nề đó tới các đạo quân dưới quyền Zhukov cũng như kế hoạch trong tương lai của Stavka. Những từ ngữ đó dường như rời khỏi trang giấy và găm sâu vào tâm trí viên tướng Đức. Model im lặng suy ngẫm ý nghĩa của chúng khi đọc: “Kể từ khi bắt đầu chiến dịch tiến công mùa đông cho tới 14.12 [14 tháng 12], địch quân mất 1.655 chiến xa phía trước mặt trận của tập đoàn quân; đã bắt được 4.662 tù binh và 610 lính đào ngũ; vũ khí bộ binh bắn rơi 28 phi cơ; thu được 69 đại bác, 254 súng chống chiến xa và súng cao xạ, 183 súng cối, 441 súng máy và 553 xe chỉ huy”. Model đã cân nhắc ước tính hơn 200.000 lính Xô-viết tử trận mà các quân đoàn và sư đoàn trực thuộc chuyển lên, và ông lấy làm ngạc nhiên là làm sao quân Nga có thể chịu được tổn thất kinh khủng như vậy trong khi vẫn tiến hành được một đòn tiến công với quy mô tương đương ở miền nam.

Model chuyển sang đọc những bản tin nước ngoài kèm theo mà cơ quan tình báo Đức đã thu được và bổ sung thêm vào bản tổng kết tình báo. Chúng chỉ làm ông tự hào thêm. Tin từ London cho biết, “Chúng tôi được tin từ Moscow về chiến dịch tiến công lớn của quân Nga ở mặt trận trung tâm được xem là đòn đánh mạnh nhất nhằm vào chiến tuyến Đức, và trên thực tế vượt cả chiến dịch Stalingrad”. Hãng tin Reuters bổ sung hôm 29 tháng 11, “Tin tức về việc mở màn chiến dịch tiến công của quân Nga ở khu vực trung tâm, được tiến hành với cách thức nguy hiểm đã giáng đòn vào Hitler như một nhát chùy. Chiến dịch đã đạt đến mức độ cao nhất, dự kiến sẽ có những kết quả quan trọng trong vài ngày tới”. Một báo cáo khác nhận được từ London hôm 30 tháng 11 đánh giá về thành công được chờ đợi, viết, “Mục tiêu chiến dịch tiến công của quân Nga tại khu vực trung tâm vẫn chưa rõ ràng. Trận đánh ở đây vẫn chưa đạt được cao trào lớn như có thể thấy ở Stalingrad. Cũng cần đánh giá rằng khu vực giữa Welikije Luki và Rshew là khu vực được phòng thủ mạnh nhất ở Nga”.

Model cười thầm trước nhận xét sâu sắc đó nhưng tiếp tục đọc các báo cáo duy trì sự lạc quan đã phản ánh chính xác sự kiên quyết tấn công của quân Nga. Sự lẫn lộn bất thường giữa cả tính chính xác và sự lạc quan không thích hợp đó làm Model ngạc nhiên. Hôm 2 tháng 12 London cho biết: “Lúc này Tướng Shukov đã chọc thủng phòng tuyến chính của quân Đức ở ít nhất 4 địa điểm. Quân Nga liên tục tràn vào qua cửa mở trên tuyến một và đẩy lùi hàng ngàn

quân Đức trước mặt họ trên địa hình trống trải phủ tuyết. Tình hình ở Rshew hết sức nguy ngập". Pravda cũng phụ họa theo, nói thêm, "Lòng dũng cảm không thôi là chưa đủ. Chỉ có sự sáng tạo mới dẫn tới sự sụp đổ của Rzhev được".

Một bản tin dài hơn của Moscow được phát trên kênh ABC-Sydney nhận định về ý đồ của chiến dịch nhưng không nghi ngờ gì về tầm quan trọng tiềm tàng của nó. Họ cho rằng chiến dịch có ba ý nghĩa: "Đầu tiên, nó cản trở Hitler đưa thêm lực lượng dự bị tới Stalingrad và Caucasus; thứ hai, nó đánh bật quân Đức khỏi các vị trí tấn công đối diện Moscow; và thứ ba, toàn bộ chiến tuyến Đức sẽ trở nên rối loạn". Bản tin này cho biết thêm, "Trận đánh Rshew vượt xa mọi trận đánh trước đó về mức độ khốc liệt. Bất kể ý nghĩa của nó với người Đức ra sao, thực tế rõ ràng là đích thân Hitler đã gửi điện cho chỉ huy đạo quân Rshew, Chuẩn thống chế Model, trong đó ông ta nhấn mạnh các vị trí phải được giữ bằng mọi giá". Bản tin tuyên bố rằng Hitler nhận định "một cuộc đột phá của quân Nga sẽ mở toang con đường tới Berlin". Theo bản năng Model gật gù đồng tình, đánh giá cao sự nhạy bén của tác giả.

Những tin tức mới liên tiếp tới, và sự trung thực cũng như chính xác của chúng gây chấn động cho người đọc. Một bản tin tiếng Anh phát đi từ Moscow đầu tháng 12 tuyên bố, "Ở mặt trận trung tâm bước tiến quân Nga đang bị chậm lại đáng kể. Nguyên nhân là do thời tiết mùa đông không thuận lợi và do sức kháng cự mạnh của quân Đức". Nhiều ngày sau, hôm 6 tháng 12 London đưa tin, "Tướng Shukov cho biết về trận đánh ở khu vực Smolensk, mặt trận từ Rshew tới Toropez là một mảnh đất địa ngục bao trùm bởi một cuộc đấu pháo". Ngày hôm sau, Moscow hạ thấp hy vọng giành thêm lãnh thổ, cho thấy không khí thực tế đã tăng lên, "Trên mặt trận trung tâm quân Nga không dựa nhiều vào thắng lợi trong giải phóng đất đai bằng việc tiêu diệt quân địch. Không cần phải quá lạc quan".

Rồi các bản tin nhanh chóng chuyển sang liệt kê các thành công của quân Đức. Hôm 9 tháng 12 một bản tin ngắn gọn được phát thanh từ Ankara, Thổ Nhĩ Kỳ cho biết, "Chiến dịch tiến công của quân Nga đã chững lại. Ở Berlin người ta rất chắc chắn về những phát triển ở phía Đông. Các trận tiến công của quân Đức ở mặt trận trung tâm sẽ trở nên mạnh mẽ và thường xuyên hơn". Tờ báo của quân đội Nga, Sao Đỏ thẳng thắn nói lại quan điểm này hôm 13 tháng 12, "Quân Đức đã tiến hành các trận đột kích mạnh vào phòng tuyến Nga ở tây Rzhev. Cho đến lúc này quân ta đã đẩy lui thành công mọi đợt tấn công của quân Đức". Cũng trong ngày hôm đó Reuters đưa tin từ Moscow, "Chiến dịch của quân Nga đã bị chững lại. Hồng quân đang chiếm lĩnh khu vực vừa chiếm được, chống lại các đợt tiến công của quân Đức và tiến hành tổ chức lại lực lượng trước khi có thể bắt đầu một chiến dịch mới".

Trong khi thích thú với tin về các chiến thắng gần đây của ông, Model không thể không chú ý tới cụm từ đáng sợ, "chiến dịch mới". Những từ này khiến cảm giác sung sướng vì thắng lợi đang tạm thời xâm chiếm ông tan biến và làm Model thấy lạnh sống lưng. Ông là một chiến binh, và là chiến binh có tài. Ông cũng là người thực tế, và ông hiểu Zhukov cùng đồng đội sẽ lại tấn công, có thể không phải ngay ngày mai nhưng chắc chắn là sẽ. Bất cứ ai từng giao chiến với Zhukov đều hiểu ông ta là người cương quyết, kiên định và cứng rắn như thế nào. Ông ta đã thua trận này cùng với sinh mạng hàng vạn lính Hồng quân. Nhưng kinh nghiệm đã chỉ ra rõ ràng rằng với Zhukov, sinh mạng là rẻ và nguồn nhân lực của nước Nga gần như là vô hạn. Phải, Model nghĩ, Zhukov sẽ trở lại nhanh nhất có thể.

Không khí lạc quan đang tạm thời bao quanh Model nhanh chóng biến mất trong những suy nghĩ thực tế mà các tin tức phấn khởi không đủ mạnh để át đi. Là người thực tế, Model phải thừa nhận rằng quân Nga đã đạt được thành công ban đầu đáng kể mặc dù bộ phận tình báo hoạt động hiệu quả đã dự đoán được cuộc tấn công với sự chính xác của người Đức. Bất chấp phản ứng tài tình của ông, trận đánh đã diễn ra đặc biệt gay go và kết quả của nó thường xuyên

ở trong tình trạng không rõ ràng. Kết quả là lực lượng dưới quyền Model đã rơi vào tình trạng thiếu thốn chưa từng thấy và chịu tổn thất nặng nề, ít nhất là theo tiêu chuẩn Đức. Giờ khi trận đánh đã kết thúc, nhiều đơn vị xộc xệch của ông đang nhanh chóng tiến xuống phía nam để cứu vãn thảm họa đã giáng xuống đầu các đạo quân ở Stalingrad. Mất đi những dự trữ quý giá, Model nghi ngờ việc có thể lặp lại thành công trước một đòn tiến công của quân Nga trong tương lai. Mặc dù không chia sẻ những suy nghĩ trên với ban tham mưu, trong vòng vài ngày Model đã âm thầm lên phương án bỏ mấu lồi Rzhev. Quan trọng hơn, ông bắt đầu chuẩn bị các luận điểm cần thiết để thuyết phục Hitler rằng đó là điều tốt nhất nên làm.

Ngày 26 tháng 1 năm 1943, chỉ hơn 1 tháng sau ngày những hòng pháo trở nên câm lặng ở Rzhev, Tư lệnh Cụm tập đoàn quân Trung tâm, Thống chế von Kluge đề xuất với Hitler nên bỏ mấu lồi Rzhev để thu ngắn chiến tuyến, loại trừ nguy cơ Tập đoàn quân 9 và 4 Đức bị hợp vây trong tương lai. Hitler khẳng khái phản đối. Tuy nhiên, đề nghị của Model và von Kluge cùng thực tế đáng sợ của tình hình rốt cục đã thắng. Hôm 6 tháng 2 năm 1943 Hitler phê chuẩn cơ sở của Chiến dịch Bueffel (Trâu rừng), một cuộc rút quân tuần tự ra khỏi mấu lồi Rzhev. Quân Đức tiến hành kế hoạch này từ ngày 1 đến 23 tháng 3 năm 1943.

- Sở chỉ huy Phương diện quân Kalinin, Staroe Bochovo, 20 tháng 12 năm 1942.

Ngay từ ngày 15 tháng 12 nếu không muốn nói là còn sớm hơn, Zhukov, Purkaev và Konev đã hiểu rõ rằng Chiến dịch “Sao Hỏa” đã đi tong. Họ cũng biết Stalin đã nhận ra thực tế này. Tuy vậy, quyết định của Zhukov cho tiếp tục các trận tấn công ở càng nhiều khu vực càng tốt dựa trên những kinh nghiệm trong quá khứ và sự cứng rắn làm nên con người này. Những bài học năm ngoái chỉ ra rõ ràng rằng thắng lợi thường đến với bên tung ra tiểu đoàn cuối cùng ở thời điểm đối phương không còn lại tiểu đoàn nào. Zhukov hiểu sự yếu đuối không thể mang lại chiến thắng, và trong phân tích cuối cùng, Hồng quân có thể dùng số lượng để vượt qua kỹ năng của quân Đức. Nếu số lượng không đủ, thời gian và sự tiêu hao sẽ làm được điều đó.

Cơ thịnh nộ của Zhukov trước hàng loạt thất bại đã giảm vào thời điểm ông buộc phải đưa ra quyết định quan trọng là cho ngừng tiến công. Đó là ngày 20 tháng 12, ngay sau khi ông đã dùng đến những sức mạnh tấn công cuối cùng của các đơn vị đang nỗ lực chiến đấu. Đến lúc đó sự giận dữ của Zhukov đã được thể chỗ bởi những tính toán lạnh lùng và giải pháp vững chắc nhằm hoàn thành nhiệm vụ tiêu diệt Cụm quân Trung tâm trong tương lai. Trưa 20 tháng 12, sau khi trao đổi với Purkaev và Konev, Zhukov gọi cho Stalin và đề nghị ngừng ngay cho chính thức kết thúc chiến dịch. Cuộc nói chuyện diễn ra nhanh chóng và chân thành vì Stalin cũng là người thực tế. Ông cũng có thể chấp nhận thất bại, và ông biết thất bại này chỉ là tương đối và tạm thời, và phải đánh giá nó trong bối cảnh chiến thắng rực rỡ đang diễn ra ở phía nam. Stalin lắng nghe đề xuất của Zhukov rằng phải chấm dứt chiến dịch và củng cố lại bộ đội cho một nỗ lực khác nhằm vào Cụm quân Trung tâm trong tương lai gần. Hơn thế, Zhukov cho rằng chiến dịch mới nên có sự tham gia của không chỉ Phương diện quân Kalinin và Tây. Đặc biệt, Zhukov nói, khi bộ đội Xô-viết tiếp tục tiến công ở miền nam Nga, đòn đột kích tiếp theo nên phối hợp với những đơn vị thắng lợi đó tiến về hướng tây từ sông Don.

Stalin chấp thuận mà không nói thêm gì. Mặc dù Chiến dịch “Sao Hỏa” đã thất bại, Stalin không thể không cảm thấy ấn tượng trước sự kiên quyết và lạc quan luôn luôn có về chiến thắng trong tương lai của Zhukov. Không có sự chê trách gì vì thất bại, bởi quân số tổn thất có thể được thay thế nhưng các vị tướng thì không. Stalin hiểu rõ rằng mặc dù cứng rắn một cách lạnh lùng, Zhukov vẫn là chiến binh xuất sắc nhất của ông. Và Stalin yên lặng nhận ra rằng với ông, điều tốt nhất cho bản thân và cho Liên bang Xô-viết là để Zhukov cùng chia sẻ vinh quang ở Stalingrad. Sau cùng, điều này cũng là hợp lý cho một phó tổng tư lệnh tối cao. Sau đó Zhukov sẽ có thể báo thù Cụm quân Trung tâm.

Chiều 20 tháng 12, Zhukov ra lệnh cho các đơn vị ngừng tiến công và chuyển vào phòng ngự. Chiến dịch “Sao Hỏa” đã chấm dứt, giờ Zhukov bình tĩnh thống kê và đánh giá tổn thất cùng hậu quả chiến dịch. Như thường lệ, suy nghĩ của ông là về tương lai. Các đạo quân dưới quyền ông đã chịu một đòn nặng nhưng không nghi ngờ gì là họ cũng đã gây ra thương vong lớn cho quân phòng thủ Đức, do đó làm suy giảm khả năng bảo vệ mấu chốt trong tương lai của chúng. Zhukov cũng hiểu rõ các sự kiện ở những nơi khác sẽ còn làm suy yếu hơn cụm quân Đức đang bị bao vây. Tuy nhiên điều đáng buồn là điểm yếu đó sẽ không thể được khai thác trong tương lai gần. Các phương diện quân ở khu vực trung tâm giờ quá yếu để tấn công và sẽ cần nhiều tháng để củng cố lại. Đáng ngại hơn, lúc này lực lượng dự bị hùng hậu của ông đang đổ xuống phía nam để tăng cường và phát triển thành công của Vasilevsky. Tập đoàn quân Cận vệ 2 với 2 quân đoàn cơ giới trực thuộc do Trung tướng Malinovsky chỉ huy đã tiến xuống phía nam và Tập đoàn quân xe tăng 3 của Trung tướng Rybalko cũng vậy. Trong vòng vài tuần, họ sẽ biến trận thua của quân Đức ở mặt trận nam thành một thất bại gần như toàn diện. Là Phó tổng tư lệnh tối cao, Zhukov có thể chia sẻ vinh quang trong chiến thắng của Vasilevsky, vì chiến thắng đó thuộc về Liên bang Xô-viết. Nhưng ông sẽ hài lòng hơn nếu được tham gia bước tiến thắng lợi sang hướng tây. Ông tin rằng thời điểm đó rồi sẽ đến.

CHƯƠNG KẾT

SAO HỎA LU MỜ, SAO MỘC CHẾT YẾU

- Những tàn dư chiến thuật: Hành trình gian khổ của Sư đoàn kỵ binh 20

Mặc dù những trận đánh lớn xung quanh mấu chốt Rzhev rốt cục đã chấm dứt vào cuối tháng 12, một bộ phận nhỏ của những gì từng là một cánh quân kỵ binh-cơ giới đáng tự hào đã đột phá phòng tuyến hồi cuối tháng 11 vẫn nằm trong hậu phương quân Đức. Là một ví dụ đáng chú ý về sự kiên cường và táo bạo, đơn vị kỵ binh bị cô lập này đã tồn tại suốt hơn 1 tháng và cuối cùng trở về được chiến tuyến Xô-viết. Câu chuyện ngắn của họ nên được nhắc đến ở đây với tư cách là minh chứng cho sự hy sinh của những người đã chiến đấu ở Rzhev và là dấu hiệu cho những gì mà đáng lẽ Hồng quân đã đạt được nếu chiến dịch thành công.

Sau những nỗ lực vượt vòng vây phía tây đường Rzhev-Sychevka thiếu tổ chức hôm 30 và 31 tháng 11 của Thiếu tướng Kriukov, một lực lượng đáng kể kỵ binh Xô-viết đã kẹt lại sau lưng quân Đức. Được chỉ huy bởi Đại tá P. T. Kursakov, cánh quân này bao gồm Trung đoàn kỵ binh 103 và 124, Tiểu đoàn kỵ binh pháo 14 thuộc Sư đoàn kỵ binh 20 dưới quyền ông, một số đơn vị thuộc Sư đoàn kỵ binh Cận vệ 3 đã kiệt quệ của Đại tá M. D. Iagodin và một số chiến sĩ Quân đoàn xe tăng 6. Tổng số quân bị cắt rời là khoảng 4.000 người.

Được toàn quyền từ bộ chỉ huy phương diện quân – những người vẫn cảm thấy rằng lực lượng kỵ binh này có thể có tác dụng trong các hoạt động sắp tới, Kursakov cho phá hủy vũ khí nặng và lên kế hoạch thọc sâu vào hậu tuyến địch, nơi ông có thể phối hợp với du kích địa phương thực hiện các hoạt động vu hồi. Đặc biệt, ông tìm cách vượt đường Karpovo ở phía sau, tiến vào khu rừng cách Sychevka 40 ki-lô-mét về phía tây và từ đây cùng các đơn vị du kích nhằm vào các tuyến liên lạc của quân Đức giữa Sychevka, Olenino và Kholm-Zhirkovskii nằm ngay bên những trục đường then chốt chạy dọc sông Dnepr nửa đường giữa Sychevka và Belyi.

Ngày 31 tháng 11, khi chiến sự lắng xuống ở đầu cầu Vazuza, cánh quân Kursakov vượt qua tuyến kiểm soát của quân Đức ở phía sau và tới được khu vực đầm lầy rậm rạp Pochinki nằm giữa Sychevka và Belyi. Ẩn nấp trong đầm lầy, Kursakov phái các phân đội nhỏ phối hợp với du kích tấn công những cây cầu qua sông Dnepr và cô lập các chốt gác dọc theo vài con đường còn lưu thông được trong khu vực. Một phân đội như vậy liên kết với Lữ đoàn du kích "Người báo thù của nhân dân", trong khi chủ lực của Kursakov nhập với Lữ đoàn du kích Andreev hôm 6 tháng 12. Hoạt động cùng Lữ đoàn Andreev và các đơn vị du kích "25 năm Cách mạng tháng Mười", "Những người con của Voroshilov", "Vì Tổ quốc" và "Người báo thù của nhân dân", kỵ binh dưới quyền ông gieo rắc tàn phá trên các tuyến giao thông Đức, mặc dù không phải là không có những tổn thất nghiêm trọng. Ngày 15 tháng 12, kỵ binh và du kích phá hủy 2 cây cầu qua sông Dnepr dọc theo đường Kholm-Sychevka. Một bức điện được gửi sau đó tới ông viết, "Hoan hô các kỵ sĩ! Hãy nghiền nát hậu phương địch không thương tiếc. Hãy giữ vững truyền thống anh hùng của Tập đoàn quân kỵ binh 1^[20]. Xin gửi lời chào từ tất cả chiến sĩ, [ký tên] Konev, Bulganin".

Cuối tháng 12 quân Đức đáp trả những hoạt động quấy rối của Hồng quân ngày càng gia tăng trong hậu tuyến bằng cách xiết chặt vòng vây xung quanh "khu vực bị xâm nhập". Các đơn vị thuộc các sư đoàn an ninh và một số đơn vị chủ lực tạo áp lực lên những vị trí của kỵ binh và du kích từ phía bắc, đông và tây. Hôm 20 tháng 12, phân đội kỵ binh do Thượng úy Suchkov chỉ huy bị phục kích gần Zabolot'e, 20 ki-lô-mét phía tây đường Belyi-Olenino dọc theo chu vi phía bắc khu vực hoạt động của Kursakov làm Suchkov và 4 chiến sĩ hy sinh. Hai ngày sau, Hồng

quân trả đòn bằng trận phục kích ở ngôi làng Aksenino gần đó. Tuy nhiên đối với Kursakov, rõ ràng trò chơi mèo vờn chuột này không thể kéo dài mãi, do cả lực lượng quân Đức lẫn thương vong của ông đang không ngừng tăng lên. Hơn nữa, lúc này phần lớn quân số của Kursakov đang được sử dụng để bảo vệ chu vi đang bị thu hẹp dần của đơn vị, hậu cần đã cạn và thời tiết xấu đi khi nhiệt độ rơi xuống 25 độ âm.

Ngày 24 tháng 12, bốn ngày sau khi Zhukov kết thúc Chiến dịch “Sao Hỏa” và ngay khi quân Đức đang chuẩn bị đợt tiến công cuối cùng vào rừng Pochinki, Kursakov nhận được bức điện mà ông đang chờ đợi. Hội đồng quân sự Phương diện quân Tây ra lệnh cho ông phá vây và bắt tay với bộ đội Phương diện quân Kalinin. Chia thành 2 cánh hành quân ban đêm, Kursakov sẽ phải vượt qua các vị trí phòng thủ Đức dọc đường Olenino-Belyi và tới các vị trí của Tập đoàn quân 22 ở thung lũng Luchesa. Mọi vũ khí nặng và pháo binh đều phải bỏ lại trong rừng. Cùng thời gian đó, phương diện quân chỉ thị cho Tập đoàn quân 22 tổ chức lực lượng hỗ trợ cuộc rút lui. Nhiệm vụ trên được giao cho Trung đoàn xe tăng độc lập 39 do Thiếu tá A. F. Burda chỉ huy vừa mới được củng cố lại sau những trận đánh ác liệt dọc sông Luchesa hồi tháng 12. Bộ đội của Burda được tăng cường một phân đội trượt tuyết và nhân viên quân y sẽ tận dụng lỗ hổng trên phòng tuyến Đức phía nam sông Luchesa, cắt đường Belyi-Olenino và giải cứu các kỵ binh.

Kursakov rời đầm lầy Pochinki trong đêm 28 tháng 12 với sự hỗ trợ của máy bay trinh sát PO-2 bay sát ngọn cây trên đầu để cung cấp thông tin định hướng về địa hình. Những người lính kỵ binh hành quân bộ qua rừng và tới được tuyến đường Belyi-Olenino gần Zhizderovo, nửa đường giữa Belyi với sông Luchesa và ngay phía nam nơi đóng quân của Sư đoàn thiết giáp 12 và Sư đoàn cơ giới hóa Grossdeutschland Đức. Tại đây họ vấp phải các đơn vị cơ giới Đức tuần tra dọc đường và buộc phải rút vào rừng để lên phương án vượt qua chướng ngại nguy hiểm này bằng sức mạnh. Trận tiến công đã diễn ra tối hôm sau và mặc dù bị thương vong nặng, phần lớn kỵ binh đã vượt được đường tới khu vực Nông trường quốc doanh Rừng Đỏ nằm phía trước mấy cây số. Tại đây Kursakov lập kế hoạch đột phá lần cuối tới chiến tuyến Xô-viết, trong khi máy bay hạng nhẹ hạ cánh để tiếp tế lương thực và hậu cần cho những người lính kiệt sức của ông.

Tuy vậy, những chuyển hạ cánh đó đã thu hút thêm quân Đức tới chỗ Kursakov. Hôm 1 tháng 1 năm 1943, quân Đức tiếp cận và tấn công chiếc máy bay không thể cất cánh do sương mù. Nhưng đến phút cuối cùng người phi công đã bay lên được, và Kursakov rút lui tới vị trí mới. Sự trốn thoát may mắn đó đã giúp Bộ tư lệnh Phương diện quân Kalinin có được thông tin về vị trí của Kursakov. Phương diện quân sau đó lên kế hoạch dùng trung đoàn Burda trong một nỗ lực phối hợp để hỗ trợ kỵ binh phá vây lần cuối.

Ngày 5 tháng 1, trung đoàn xe tăng tăng cường do Burda chỉ huy tiến công phòng tuyến Đức phía đông Grivo, tạo ra một cửa mở tạm thời và tiến lên hội quân với 2 đơn vị kỵ binh của Kursakov. Chi đội đầu tiên do Đại tá Iagodin đứng đầu chọc thủng chiến tuyến Đức gần Boevka và tới được các vị trí của Sư đoàn bộ binh 185 Xô-viết, trong khi chi đội Kursakov về được trận địa Hồng quân ngay sau đó. Nhờ những chiến công của mình, cả Iagodin và Kursakov đều được thăng hàm thiếu tướng và nhiều người trong số các chiến sĩ kỵ binh Tadzhik được thưởng cho thành tích chiến đấu. Cuộc tập kích gian khổ kéo dài 40 ngày đêm vẫn là một sự bổ sung anh hùng cho một chiến dịch lớn thảm họa và đẫm máu.

- Quân Đức khôi phục tuyến phòng thủ Rzhev. (Bản đồ 23)

Trừ một lỗ hổng trên phòng tuyến dọc thung lũng sông Luchesa và việc buộc phải rút lui khỏi khu vực tây bắc Rzhev, quân Đức hầu như không mất phần lãnh thổ quý giá nào sau 3 tuần giao tranh ác liệt. Đến cuối tháng 12 họ đã tổ chức các tuyến phòng ngự mới, nắn thẳng mặt trận ở

hiều khu vực và tăng cường các phòng tuyến đã đứng vững trước những đợt công kích dữ dội của quân Nga. Đối với Bộ tư lệnh Cụm tập đoàn quân Trung tâm, OKH và Berlin, Rzhev một lần nữa được bảo vệ. Tuy nhiên điều đó là không đúng. Vì mặc dù Tập đoàn quân 9 đã đối phó được với những gì tốt nhất mà quân Nga có thể tung ra và chiến thắng, nhưng chiến dịch đã gây cho họ những tổn thất nặng nề. Vốn đã sút mẻ từ sau những trận đánh hồi tháng 8, lực lượng của Model không thể chịu đựng được kiểu chiến tranh tiêu hao này, đặc biệt là khi các đơn vị thiết giáp dự bị đang trên đường xuống phía nam. Những sư đoàn còn lại đều yếu, số thiết giáp suy giảm và đạn pháo đã sắp cạn kiệt.

Tuy vậy, Tập đoàn quân 9 vẫn tuyên bố chiến thắng một cách hào hùng trong bản thông cáo gửi tới binh sĩ sau đây:

Trong một trận đánh lớn kéo dài suốt 3 tuần, các sư đoàn xung kích Nga đã thương vong lớn do sự hy sinh chưa từng thấy trước đây [của chúng ta]... Hôm 15 tháng 12 đòn tiến công của quân Nga đã sụp đổ, một thành công vĩ đại nhờ sự chỉ huy tài tình, lực quân và Luftwaffe. Tập đoàn quân 9 “khóa cứng” với phòng tuyến Sychevka, Rzhev, Olenino và Belyi vẫn nằm chắc trong tay quân Đức. Trên bộ, như thường lệ những người lính bộ binh điềm tĩnh đảm nhiệm gánh nặng chính của trận đánh. Sát cánh bên họ là những đơn vị pháo binh tập trung tài tình và chặt chẽ, xương sống của cuộc phòng thủ. Chiến xa, pháo xung kích, đại bác chống tăng và mọi vũ khí khác cũng đóng góp vào chiến thắng chung.⁷

Một cuốn lịch sử chiến dịch sau này ghi lại vai trò chính yếu của Model trong thành công trên:

Trận đánh mùa đông đặt ra những yêu cầu đặc biệt cao đối với chỉ huy Đức - Chuẩn thống chế Model do nó nổ ra ở 4 địa điểm khác nhau trên cùng một thời điểm. Đôi khi ông đã bị phê phán cho xé lẻ các đơn vị và tung họ vào trận một cách rời rạc. Model biết rằng người lính chiến đấu tốt nhất trong đơn vị của họ và việc chia tách sự gắn kết giữa chỉ huy và binh sĩ là rất khó khăn. Tuy nhiên tình hình nguy ngập thường xuyên buộc các đơn vị phải bước vào chiến đấu tại chỗ vào thời điểm đó. Một cách bản năng, Model đoán trước các lựa chọn của đối phương và tiến hành các biện pháp phòng xa cần thiết. Sự điều động tài tình và kịp thời lực lượng ở khu vực không có chiến sự - ông giám sát mọi khu vực cùng lúc - và bố trí họ vào các cứ điểm thuận lợi là bí kíp cho cuộc phòng thủ thắng lợi của ông. Sử gia quân sự người Anh Liddell Hart viết rằng Model có “khả năng đáng kinh ngạc là gom góp lực lượng dự bị từ một chiến trường gần như trống rỗng” và giải quyết được tình thế.

Nhưng những cụm từ quan trọng ở đây là “sự hy sinh chưa từng thấy” và “tình hình nguy ngập”. Sự hy sinh đó có thể tính được bằng những báo cáo thương vong tăng không ngừng từ các sư đoàn Đức. Trong khi bày tỏ sự cảm ơn tới sĩ quan và binh sĩ trong sư đoàn vì “thành công lớn trong việc giữ vững vị trí then chốt Belyi”, Trung tướng Kruger, chỉ huy trưởng Sư đoàn thiết giáp 1 buồn bã ghi lại, “Ý định của thượng cấp là cung cấp cho chúng tôi các trang bị mới, bổ sung quân số và bằng cách đó một lần nữa giúp chúng tôi trở lại hoàn toàn là một đơn vị tác chiến”. Đương nhiên, ông đang nhắc tới 1.793 sĩ quan, hạ sĩ quan và binh lính mà sư đoàn đã mất trong “gần 4 đến 6 tuần”, trong đó 498 người chết hay mất tích. Tổn thất trong chỉ huy của Sư đoàn thiết giáp 1 gồm 5 cán bộ tiểu đoàn cùng 23 cán bộ đại đội và 8 sĩ quan của Trung đoàn pháo binh thiết giáp 73 đặc biệt không thể thay thế và không thể cứu vãn, ngay cả khi tặng thưởng cho các quân nhân của sư đoàn nhiều huân chương chữ thập sắt và 56 chữ thập vàng.

Dĩ nhiên Model biết ơn sư đoàn vì những nỗ lực của họ:

Tới chỉ huy Sư đoàn 1 thiết giáp!

Trong trận đánh mùa đông ở Rzhev, tinh thần tiến công xuất sắc của sư đoàn đã đóng góp vào việc tiêu diệt các tập đoàn quân đột phá của địch quân. Sau những trận đánh phòng ngự quyết liệt trong những tháng đầu năm, sư đoàn một lần nữa lại đứng ở mũi nhọn và được huy động để tiêu diệt những cụm quân địch đáng kể trong khu rừng giữa Szytschewka và Belyj. Trong trận đánh ở Kessel [cái vạc] đông nam Rshew, chính sư đoàn đã phối hợp với Sư đoàn 2 thiết giáp khép gọng kìm sắt xung quanh địch quân. Họ giữ vững trận tuyến trước những trận tấn kích từ cả bên trong lẫn bên ngoài cho đến khi địch quân trong vòng vây bị tiêu diệt. Thử thách mà sư đoàn phải chịu đựng suốt trận đánh lớn phòng thủ Rzhev và tây nam Kalinin ở trọng điểm phía đông Szytschewka hồi tháng 8 và Belyi tháng 11 và 12 năm nay là vô cùng khó khăn. Khi đối phương đột phá và tiếp tục sử dụng số lượng lớn chiến xa trong trận phá vây ở sông Gshat, trong những giờ cuối cùng sự chiến đấu anh hùng của sư đoàn đã mang lại bước ngoặt quyết định trong trận chiến Belyi. Hiệp đồng với Sư đoàn 12 thiết giáp, sư đoàn đã giải tỏa tuyến đường tiếp tế quan trọng ở Belyi và sau đó khép vòng vây và xóa sổ số quân địch đột phá...

Sư đoàn sẽ mãi mãi đứng trong chiến sử của tập đoàn quân với tư cách là một sư đoàn thiết giáp chưa bao giờ thất bại trong những tình huống khó khăn nhất. Chúng tôi xin bày tỏ sự kính trọng tới những chiến binh sư đoàn đã hy sinh tính mạng hay sức khỏe trong trận chiến này.

Trong vòng vài tuần Sư đoàn thiết giáp 1 sẽ ở trên đường tới Pháp. Họ sẽ không phục vụ trên Mặt trận phía Đông cho đến khi một lần nữa được ném vào chảo lửa, lần này là ở gần Kiev đầu năm 1943.

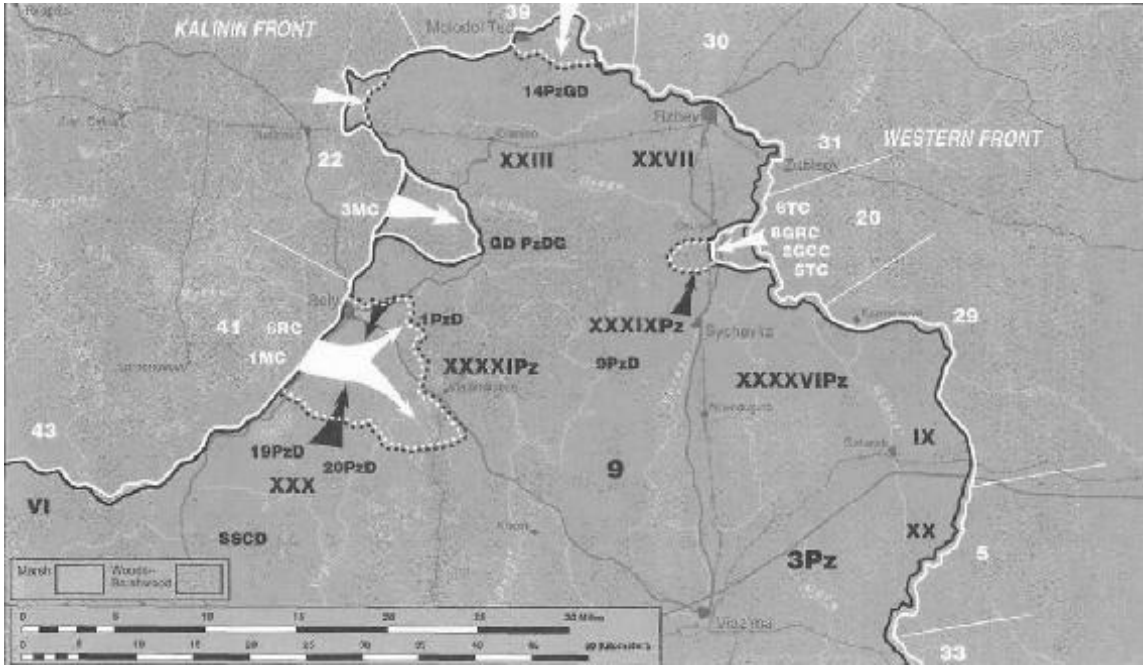
Sư đoàn thiết giáp 5 cũng phải chịu tổn thất ghê gớm trong chiến sự ác liệt khi họ ngăn chặn và đẩy lui mũi thọc sâu của quân Nga dọc sông Vazuza đẫm máu. Trong 10 ngày giao tranh gay go sau 25 tháng 11, sư đoàn có 1.604 thương vong, bao gồm 538 chết và mất tích cùng với 30 xe tăng trong đó 12 được sửa chữa lại. Thiệt hại của các sư đoàn bộ binh Đức trong khu vực hướng tiến công chính của quân Nga và của Sư đoàn cơ giới hóa Grossdeutschland cao hơn đáng kể và trong các sư đoàn thiết giáp tăng viện thì thấp hơn chút ít. Tuy nhiên có một thực tế lạnh lùng là ở giai đoạn này của cuộc chiến, các đơn vị trên không thể chịu đựng được tổn thất lớn như vậy mà không bị suy giảm nghiêm trọng khả năng chiến đấu.

Bất chấp thắng lợi ấn tượng của Model, đến giữa tháng 1 mọi thứ đã kết thúc. Hệ thống phòng thủ Đức không thể trụ được thêm một cuộc tàn phá tương tự của quân đội Xô-viết. Như sử gia quân sự lớn người Đức Earl Ziemke sau này viết:

Mặc dù khu vực của Cụm tập đoàn quân Trung tâm yên tĩnh trong thời kỳ đầu mùa đông 1942-43 ngoại trừ hoạt động của du kích, mặt trận của họ về lâu dài rõ ràng không thể duy trì. Cụm quân không còn lực lượng dự trữ. Cánh trái của nó suy yếu và sau sự sụp đổ của Tập đoàn quân 2 [cuối tháng 1], cánh phải của nó ở trong tình trạng bỏ trống. Khi Cụm tập đoàn quân Bắc được phép di tản tới Demyansk, mũi nhọn lớn hướng về phía đông của Cụm tập đoàn quân Trung tâm đã không còn ý nghĩa. Việc tiêu diệt mấu chốt Toropets không còn khả thi và không còn ai thực sự suy nghĩ về việc tiếp tục tiến tới Moscow. Hôm 26 tháng 1 von Kluge đề xuất lên Hitler một cuộc rút lui quy mô lớn sẽ thu gọn chiến tuyến và loại bỏ nguy cơ Tập đoàn quân 4 và 9 bị hợp vây. Như được dự đoán trước, Hitler phản đối dữ dội, nhưng rốt cục đến ngày 6 tháng 12 ông ta miễn cưỡng chấp thuận đề nghị của Zeitzler và Kluge.

Trên quy mô không nhỏ, chính là những thiệt hại mà các trận tấn công ác liệt nhưng vô ích của Zhukov hồi tháng 11 và 12 gây ra cho Cụm quân Trung tâm đã ấn định số phận Rzhev. Quân Đức bỏ mấu chốt trong tháng 3, không biết rằng ngay khi ấy Zhukov đang lên kế hoạch để thực hiện những gì mà ông đã không làm được trong Chiến dịch "Sao Hỏa". Thời khắc của Cụm

quân Trung tâm sẽ điểm, nhưng phải đến tận mùa hè năm 1944, khi Stalin và Zhukov cuối cùng cũng đạt được sự trả thù.

Bản đồ 23. Tổng kết Chiến dịch "Sao Hỏa".

- Nguyên nhân quân đội Xô-viết thất bại.

Do rất ít nguồn công khai của phía Liên Xô tiết lộ sự tồn tại của Chiến dịch “Sao Hỏa”, có rất ít bình luận về nguyên nhân thất bại của nó. Tư liệu hoàn toàn không chính xác và đầy đủ của Zhukov chỉ viết lại đơn giản như sau:

Phân tích nguyên nhân không thành công của chiến dịch do Phương diện quân Tây tiến hành, chúng tôi kết luận yếu tố chính là do bộ tư lệnh phương diện quân đã đánh giá chưa đúng mức địa hình khó khăn trên hướng chủ công. Kinh nghiệm tác chiến cho chúng ta thấy rằng khi nào hệ thống phòng thủ của địch được triển khai trên một địa hình dễ quan sát, thiếu sự bảo vệ trước pháo kích, chúng có thể bị đập tan dễ dàng bằng hỏa lực pháo binh và súng cối, từ đó dọn đường cho việc đột phá thành công. Nhưng nếu tuyến phòng thủ của địch nằm trên địa hình khó quan sát, được bảo vệ tốt ở bên kia sườn đồi và thung lũng chạy song song với chiến tuyến thì rất khó chế áp bằng pháo binh và chọc thủng chúng, đặc biệt là khi việc sử dụng thiết giáp bị hạn chế. Ở trong trường hợp này, việc hệ thống phòng ngự Đức nằm trên địa hình khó khăn, được thiết lập kiên cố ở bên kia sườn đồi đã không được tính đến.

Một nguyên nhân khác cho thất bại ở khu vực này là thiếu hụt thiết giáp, pháo binh, súng cối và máy bay để đập nát phòng tuyến địch. Bộ tư lệnh phương diện quân đã cố gắng hết sức để khắc phục khi chiến dịch tiến hành nhưng không thành công. Điều làm vấn đề nghiêm trọng hơn là trái với dự đoán của chúng ta, Bộ tư lệnh Nazi đã điều những lực lượng tăng viện đáng kể tới đây từ các mặt trận khác.

Kết quả là một đơn vị của Phương diện quân Kalinin sau khi chọc thủng phòng tuyến địch ở nam Belyi đã bị đơn độc hoàn toàn.

Những lời giải thích trên của Zhukov nếu nói nhẹ thì cũng là không thành thật. Ông không chỉ bỏ qua quá trình lên kế hoạch và thực hiện chiến dịch tháng 11 này trong hồi ký mà còn tập trung vào Phương diện quân Tây và bỏ qua nguyên nhân thực sự của thất bại. Bộ tư lệnh Phương diện quân Tây và Kalinin đã đánh giá chính xác về địa hình khu vực Rzhev, và những khó khăn về địa hình xảy ra do hậu quả của thời tiết xấu chứ không phải vì đã bị họ bỏ qua.

Cũng không phải do lượng khí tài hỗ trợ không đủ, vì cả Purkaev và Konev đều có sự hỗ trợ hỏa lực tương đương nếu không muốn nói là vượt trội hơn những gì mà đồng sự của họ ở Stalingrad có. Zhukov nói đúng một điểm. Ông, các chỉ huy phương diện quân và tình báo Xô viết đều đánh giá thấp khả năng tăng viện của quân Đức, họ tin rằng các đơn vị Đức đó sẽ bị hút xuống Stalingrad. Trong tất cả, giải thích của Zhukov cho thất bại là thiếu thuyết phục nhất.

Vài hồi ức ít ỏi khác nhắc đến chiến dịch thì thẳng thắn hơn trong nhận định. Tuy nhiên, rõ ràng là do nguyên nhân chính trị, chúng đều không đề cập đến bối cảnh lớn hơn của chiến dịch. Tướng Getman, người chỉ huy Quân đoàn xe tăng 6 bị ốm trong thời gian chiến dịch sau này viết:

Cuộc tiến công được tiến hành nhằm vào các vị trí được bố phòng mạnh do các đơn vị xe tăng địch chiếm lĩnh và trên địa hình đầm lầy rậm rạp trong điều kiện thời tiết phức tạp và bất lợi. Những lý do trên và những điều kiện khác ủng hộ quân địch. Chúng ta thiếu sự hiệp đồng với bộ binh cũng như sự yểm trợ chắc chắn của pháo binh và không quân. Việc tổ chức chế áp các cứ điểm địch, đặc biệt là hệ thống chống tăng của chúng bằng phi pháo không đầy đủ. Điều này dẫn tới việc các lữ đoàn xe tăng bị tổn thất nặng.

Như tôi đã nói, quân đoàn không có pháo binh của riêng mình, trừ một trung đoàn chống tăng. Trinh sát và thông tin liên lạc của quân ta yếu và điều đó đã có tác động không tốt tới chỉ huy và điều động bộ đội. Cuối cùng, việc phương diện quân và tập đoàn quân nhiều lần yêu cầu triển khai quân đoàn trên hướng này hoặc hướng kia với khả năng cơ động kém đã thường xuyên không thích hợp với tình hình. Tất cả những yếu tố trên ngăn cản nghiêm trọng việc hoàn thành nhiệm vụ.

Trung thực nhất trong số tất cả, hồi ức của Tướng Solomatin, Tư lệnh Quân đoàn cơ giới 1 còn thẳng thắn hơn khi công khai phê phán tư lệnh tập đoàn quân:

Khi xem xét các hoạt động tác chiến của Quân đoàn cơ giới 1 trong đội hình Phương diện quân Kalinin, cần lưu ý rằng việc quân đoàn và một số lữ đoàn thuộc Quân đoàn bộ binh 6 bị bao vây đáng lẽ đã không xảy ra. Các đơn vị trên vẫn còn có thể rút lui khi nguy cơ bị vây ngày càng trở nên rõ ràng. Tuy nhiên hiển nhiên là Tư lệnh Tập đoàn quân 41 cho rằng không có chỉ thị từ phương diện quân, khu vực chiếm được có tầm quan trọng để phải bảo vệ cho đến khi một đợt tiến công mới được mở lại, và ông tính đến việc tiêu diệt lực lượng địch đột phá và bắt tay với quân đoàn. Trong quá trình diễn ra một chiến dịch tiến công, một quyết định như vậy hoàn toàn có thể chấp nhận được nếu đó là lợi thế và người chỉ huy có trong tay lực lượng và trang bị cần thiết để chọc thủng vòng vây địch. Tuy nhiên trong trường hợp này ý đồ của tư lệnh cuối cùng đã không thực hiện được do ưu thế đáng kể về số lượng của quân Đức chống lại Tập đoàn quân 41. Đó là lý do vì sao quân đoàn không nhận được lệnh rút lui khỏi hậu tuyến địch.

Tài liệu lưu trữ của Liên Xô xác nhận những vấn đề trên và đồng thời cũng tiết lộ nhiều điều khác. Một vài trong số đó nêu lên yếu tố huấn luyện, trang bị và yếu kém cá nhân chắc chắn đã có tác động bất lợi tới khả năng chiến đấu của Hồng quân. Ví dụ, những tài liệu này chỉ ra rằng nhiều kíp xe tăng, đặc biệt là lái xe được huấn luyện rất sơ sài và nhiều binh sĩ Hồng quân thiếu trang phục chống rét. Hôm 24 tháng 11, Thiếu tướng Dobriakov, Tham mưu trưởng về hậu cần của Phương diện quân Tây gửi điện cho chủ nhiệm hậu cần Tập đoàn quân 20, 31 cùng phó chủ nhiệm hậu cần Quân đoàn xe tăng 6 và Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 thừa nhận vấn đề này. Nó viết một cách khó hiểu, “Đồng chí Bulganin, Ủy viên Hội đồng quân sự Phương diện quân Tây [Chính ủy] đã ra lệnh rằng đích thân các đồng chí phải chịu trách nhiệm cấp phát ủng

dạ cho bộ đội ở các vị trí tiền tiêu đến 22 giờ 00 24.11.42”.

Ngoài ra, con số thương vong lớn không ngừng gia tăng buộc Hồng quân phải đưa vào chiến đấu các sĩ quan trước đó đã được đánh giá là không thích hợp với nhiệm vụ trên do sức khỏe hoặc tuổi tác. Ví dụ, hôm 13 tháng 12 Phương diện quân Tây ban hành Mệnh lệnh số 019, mở rộng hơn chỉ thị trước đó của Bộ Dân ủy Quốc phòng liên quan tới vấn đề này. Nó viết:

Mệnh lệnh số 019 ngày 13 tháng 12 năm 1942 tới bộ đội Phương diện quân Tây.

Tư lệnh phương diện quân ra lệnh:

Tương ứng với Mệnh lệnh số 0882 của NKD, kiểm tra lại tất cả các sĩ quan chỉ huy trước đó đã được đánh giá là sức khỏe không phù hợp với nhiệm vụ [chiến đấu] trên tiền tuyến.

Bổ nhiệm các sĩ quan chỉ huy sau khi kết quả kiểm tra lại đánh giá là phù hợp với nhiệm vụ tiền tuyến vào các vị trí trống phù hợp với trình độ được huấn luyện của họ.

Tham mưu trưởng Phương diện quân Tây, Thượng tướng Sokolovsky.

Các phương thức báo cáo tác chiến của Hồng quân cũng tỏ ra chí ít là thiếu chặt chẽ. Mệnh lệnh ngày 3 tháng 12 của Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 tới các đơn vị trực thuộc cho biết việc báo cáo không tốt có thể đã khiến các cấp chỉ huy không nắm được tình trạng sẵn sàng chiến đấu thực của bộ đội.

Bản mệnh lệnh này nhấn mạnh, “Trong tất cả các tài liệu tác chiến của mình, hầu hết các đơn vị không cung cấp đầy đủ thông tin về tổn thất của bản thân, chiến lợi phẩm [trang bị thu được] và tổn thất của đối phương”. “Nếu các báo cáo hàng ngày được yêu cầu không được gửi tới”, bản mệnh lệnh viết, “sẽ có các biện pháp mạnh được áp dụng với những báo cáo không đúng thời hạn hoặc thông tin sai lệch”.

Rõ ràng tình hình không được cải thiện, vì ngày 15 tháng 12 Trung tá Sidorov, Tham mưu phó Tập đoàn quân 20 gửi cho Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 một bức điện khác: “Tới tham mưu trưởng các sư đoàn thuộc Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8, 15.12.42. Đã xác minh được một số sư đoàn không trình báo cáo chiến đấu, tổng kết và các tài liệu tác chiến khác lên chỉ huy Tập đoàn quân 20 hay các sở chỉ huy đúng thời gian hoặc cả hai”. Một tuần sau tham mưu trưởng Tập đoàn quân 20 một lần nữa yêu cầu quân đoàn bộ binh khó chịu này gửi báo cáo về toàn bộ chiến dịch. Lần này quân đoàn đã thực hiện.

Nhiều tư liệu lưu trữ khác cũng cho biết thực trạng báo mật thông tin liên lạc kém cỏi của Hồng quân trong suốt chiến dịch. Ví dụ, một mệnh lệnh ngày 10 tháng 1 năm 1943 từ Tập đoàn quân 41 viết:

Mặc dù liên tục có các mệnh lệnh tới Tập đoàn quân 41 về những yêu cầu rõ ràng để hoàn thành Mệnh lệnh số 0243 [về an ninh thông tin liên lạc] của NKD [Bộ Dân ủy Quốc phòng]... trong chiến dịch chỉ huy các cấp, ví dụ chỉ huy Quân đoàn bộ binh 6 đã không giám sát các biện pháp phòng ngừa, và bộ đội liên lạc trực tiếp thay vì sử dụng mật mã... điều này không thể không giúp sức cho trinh sát vô tuyến của quân Đức.

Thiếu tướng Managarov, Tư lệnh Tập đoàn quân 41.

Thiếu tướng Semenov, Ủy viên Hội đồng quân sự Tập đoàn quân 41.

Thiếu tướng Kantsel'son, Tham mưu trưởng Tập đoàn quân 41.

Các tài liệu khác khẳng định rằng công tác an ninh chiến dịch của Hồng quân đã mất một phần hiệu quả do thời gian hoãn mở chiến dịch quá lâu. Ví dụ, báo cáo chiến đấu của Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2 viết, “Do việc hoãn ngày mở màn chiến dịch, địch đã phát hiện được công tác chuẩn bị của ta qua thẩm vấn tù binh. Kết quả là chúng đã có thời gian để tiến hành

các biện pháp phòng ngừa, bắt đầu với việc tăng cường bãi mìn và xây dựng chiến hào trong tung thâm, sau đó là đưa các sư đoàn sung sức ra phía trước”.

Đại tá Novikov, Chủ nhiệm hậu cần Tập đoàn quân 20 chỉ trích các đơn vị trực thuộc vì đã không nguy trang chu đáo và thiếu nghiêm minh về kỷ luật trong thời gian chuẩn bị tiến công. Theo đó, Mệnh lệnh số 0906 ngày 25 tháng 11 chỉ ra, “Bất chấp rất nhiều mệnh lệnh và chỉ thị về duy trì kỷ luật và tầm quan trọng của các biện pháp kèm theo, có rất nhiều trường hợp vi phạm. Như các phi công ta cho biết, giữa ban ngày có rất nhiều đồng lửa và bếp lò để lộ vị trí các đơn vị và kho tàng của quân ta”.

Theo phương thức thường thấy, chỉ huy các cấp của các đơn vị Xô-viết, đặc biệt là những chính ủy chỉ trích biểu hiện của bộ đội dưới họ trong chiến đấu. Báo cáo của một sĩ quan chính trị Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 nhấn mạnh “thái độ bất cần và vô trách nhiệm trong việc hoàn hành nhiệm vụ”, với minh chứng là kỹ sư của Lữ đoàn bộ binh 150 Kremin, người đã “không hỗ trợ công tác nhận diện và chiếm lĩnh các điểm vượt sông Vazuza đúng thời gian”. Bản báo cáo đó tiếp tục:

Đã có những thất bại trong quá trình tiến công. Một thiếu sót lớn trong chiến đấu là việc tổ chức trinh sát không đầy đủ. Công tác trinh sát đã được chuẩn bị cầu thả, các trinh sát viên [razvedchiki] thường xuyên được giao những nhiệm vụ không rõ ràng và bộ đội di chuyển một cách thiếu thận trọng. Ví dụ, ban chỉ huy Sư đoàn bộ binh Cận vệ 26 bắt đầu tấn công làng Zherebtsovo mà không điều tra binh lực địch và vị trí các hỏa điểm của chúng”.

Một tổng kết các vấn đề được chính viên sĩ quan đó chuẩn bị nhiều tuần sau chỉ ra những yếu tố khác:

Có những yếu tố nghiêm trọng trong việc tổ chức hiệp đồng quá vội vàng với pháo binh và xe tăng. Ngày 6.12.42 các đơn vị bộ binh bước vào tiến công và chiếm được một phần ba làng Zherebtsovo. Theo chỉ thị đáng lẽ xe tăng phải chi viện cho bộ binh. Tuy nhiên họ chỉ xuất hiện sau khi bộ binh ta đã bị một đợt phản kích mạnh của địch đẩy lùi về vị trí xuất phát.

Ngày 12.12.42, trước khi quân ta tấn công Zherebtsovo, một đợt pháo kích mạnh đã được bắn chuẩn bị trong 90 phút. Sau đó được biết một phần các đơn vị của Lữ đoàn bộ binh 148 đã không chiếm lĩnh được vị trí xuất phát tiến công trong thời gian bắn dọn đường. Rõ ràng quân Đức đã nghiên cứu chiến thuật tiến công của ta. Trong khi pháo đang bắn, chúng ẩn nấp trong công sự và khi đợt bắn phá chấm dứt, chúng chui ra chiến hào, bắt đầu một trận mưa đạn và đẩy lùi đợt xung phong.

Ngay cả những đề tài thiếu dễ chịu khác như thể hiện của cá nhân các sĩ quan chỉ huy và tham mưu cũng không thoát được con mắt cú vọ của những viên chính ủy. Trong một báo cáo ngày 7 tháng 12, một chính ủy kết tội rằng “chiến sĩ nhận được khẩu phần vodka đặc biệt bất thường với sự chấp thuận từ bên trên”. Trên thực tế, NKO đã tăng khẩu phần vodka trong Hồng quân hôm 12 tháng 11, có hiệu lực vào đúng ngày mở chiến dịch của Zhukov. Một báo cáo khác đề 21 tháng 12 phê phán chỉ huy Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8:

“Quân đoàn trưởng, Thiếu tướng Zakharov đã tặng huân chương “Vì lòng dũng cảm” và “Vì thành tích chiến đấu” một cách thiếu công bằng và không theo nguyên tắc nào cho những người phục vụ đồng chí đó như lái xe, anh nuôi, quản trị và y sĩ cá nhân”. Bộ Tổng tham mưu Xô-viết sau này đã tập hợp khá nhiều những lời chỉ trích này trù thông tin cá nhân vào các tập “kinh nghiệm chiến đấu” với mục đích nâng cao trình độ tác chiến cho Hồng quân.

Nhiều báo cáo cũng phàn nàn về tinh thần không đồng đều và thường là yếu kém của binh sĩ Xô-viết cùng chỉ huy của họ. Trong một nỗ lực nhằm nâng cao tinh thần và nhiệt tình chiến đấu

của bộ binh Nga, ngày 27 tháng 11 một sĩ quan chính trị thuộc Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 đưa ra mệnh lệnh cho bộ đội:

“Các chiến sĩ Lữ đoàn 148 là nhân chứng cho cuộc hành quyết tàn bạo của lũ kẻ cướp Hitler đối với 3 chiến sĩ Hồng quân bị thương... Khi kiểm tra thi thể các tử sĩ đã cho thấy rằng những người lính đó sau khi bị thương vì bỏng đã bị thiêu sống. Lũ quái vật phát xít đã buộc vải tẩm chất lỏng dễ cháy xung quanh các thương binh và ném họ vào trong đám lửa”. Trong khi chắc chắn là thổi bùng lên lòng căm thù quân Đức của binh sĩ Xô-viết, mệnh lệnh này hiển nhiên không thể làm yên lòng những người lính đang lo lắng cho số phận của bản thân.

Các chỉ huy Liên Xô đã phải tiến hành các biện pháp đặc biệt để thu dọn thương binh tử sĩ trên chiến trường nhằm hạn chế ảnh hưởng của cuộc tàn sát đối với tinh thần những người còn lại. Trong một số trường hợp điều này đã không được tiến hành ngay lập tức, điển hình như bản mệnh lệnh rừng rợn từ Tư lệnh và Tham mưu trưởng Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8, Thiếu tướng Zakharov và Đại tá Posiakin:

Mệnh lệnh số 0068 ngày 2.12.42 tới các đơn vị thuộc Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8.

Bất chấp những mệnh lệnh và yêu cầu liên tục của tôi, cho đến thời điểm này chỉ huy và chỉ huy phó chính trị các đơn vị đã không chú ý tới vấn đề mai táng cho những cán bộ, chiến sĩ đã hy sinh anh dũng vì Tổ quốc. Kết quả là thi hài các tử sĩ vẫn nằm lại trên chiến trường. Xác của binh lính và sĩ quan địch cũng không được chôn.

Tôi ra lệnh:

Trong ngày 2 và 3.12 phải mai táng liệt sĩ trên trận địa trong khu vực chiến đấu của đơn vị. Chôn xác lính địch trong các hố bom.

Đôi khi cần tới những biện pháp mạnh hơn để củng cố kỷ luật nếu không phải là tinh thần chiến đấu. Ví dụ, ngày 30 tháng 11 năm 1942, sĩ quan chính trị Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8 gửi điện cho sở chỉ huy Tập đoàn quân 20, trong đó có đoạn: “Khi thi hành Mệnh lệnh 227 của Bộ Dân ủy Quốc phòng, tôi đã không khoan nhượng với những hành vi hèn nhát hay hoảng loạn trong các đơn vị. Ở Lữ đoàn bộ binh độc lập 148, đại đội phó chính trị của đại đội súng máy Tiểu đoàn 2, Politruk cao cấp^[21] Emtsov, M. M đã bị xử bắn ngay lập tức vì hoảng loạn, hèn nhát và bỏ chạy khỏi chiến trường... Ở Lữ đoàn 150, chúng tôi đã có ba trường hợp tự thương”. Những biện pháp cực đoan đó không phải lúc nào cũng có tác dụng, như chỉ ra trong một báo cáo khác của Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8, trong đó thống kê “những trường hợp bất thường” trong chiến dịch. Bản báo cáo viết, “Tổng cộng, trong tháng 11 và 12 năm 1942 có 123 trường hợp bất thường được ghi nhận, bao gồm 28 vụ đào ngũ, 11 vụ tự thương”.

Solomatin thuật lại kỷ lưỡng những sai lầm của chỉ huy tập đoàn quân và chính quân đoàn của ông. Đầu tiên và trên hết, ông ghi nhận chiến thắng của quân Đức do sự có mặt đúng lúc của các đơn vị thiết giáp dự bị lớn mà ông nhận định không chính xác là có ưu thế quân số vượt trội so với Tập đoàn quân 41. Hơn thế, ông chỉ ra rằng bộ đội Xô-viết chưa bao giờ có cơ hội thực hiện cơ động toàn diện do phòng tuyến Đức chưa bị chọc thủng đủ mức. Không trực tiếp đề cập nhưng ông cho rằng nguyên nhân thất bại đến từ sự bế tắc của tư lệnh tập đoàn quân trong việc chiếm Belyi và do không thể đánh bật quân Đức khỏi vị trí then chốt quan trọng này.

Khi bắt đầu triển khai hôm 26 tháng 11, Solomatin viết, chỉ huy tập đoàn quân đã làm suy yếu Quân đoàn cơ giới 1 với việc lấy đi Lữ đoàn cơ giới 19 và đưa họ vào chiến đấu với phòng tuyến đã được quân Đức phòng thủ ở nam Belyi. Ngay sau đó, theo Solomatin, sai lầm của Tarasov lại càng tăng lên. Sau khi giữ 2 lữ đoàn cơ giới độc lập dự bị trong thời gian quá dài, Tarasov triển khai họ trên 2 hướng riêng rẽ tại thời điểm mà nếu sử dụng tập trung dưới

quyền chỉ huy của Solomatin, họ có thể sẽ hoàn toàn xé nát được phòng tuyến hoặc cô lập quân Đức ở Belyi. Cuối cùng, khi 2 lữ đoàn xe tăng của Solomatin tới được đường Vladimirskoe-Belyi và lực lượng dự bị Đức khiến họ buộc phải chuyển vào phòng ngự, Tarasov từ chối cho bộ binh thay thế để đơn vị có thể cơ động đánh vu hồi vào bên sườn và sau lưng địch.

Đại tá D. A. Dragunsky, tham mưu trưởng một lữ đoàn xe tăng trong Quân đoàn cơ giới 3 dưới quyền Katukov và là sĩ quan thiết giáp Xô-viết quan trọng trong tương lai thậm chí còn chú quan hơn trong những ý kiến của ông khi đi xa đến mức chỉ trích khả năng của lữ đoàn trưởng:

Rõ ràng mọi thứ đã không diễn ra thành công đối với Lữ đoàn cơ giới 1 của quân đoàn. Chỉ huy lữ đoàn, Đại tá Ivan Vasil'evich Mel'nikov, một quân nhân bộ binh hiển nhiên đã không đánh giá đúng mức các lợi thế trong việc sử dụng xe tăng và bộ đội cơ giới. Tham mưu trưởng lữ đoàn [cũng] không có khả năng tổ chức tốt. Chỉ huy và kiểm soát trong trận đánh đã sụp đổ. Trung đoàn xe tăng của lữ đoàn tác chiến tách biệt với tiểu đoàn bộ binh cơ giới hóa và kết quả là do thiếu sự chi viện của xe tăng và pháo binh, họ [lữ đoàn] bị cầm chân trên tuyết. Liên lạc với 2 tiểu đoàn bị mất. Tất cả thực tế trên đã có tác động xấu tới tình hình chung của quân đoàn và làm Tướng Katukov lo ngại.

Ngay sau đó, Dragunsky được bổ nhiệm làm Tham mưu trưởng Lữ đoàn cơ giới 1.

Một năm sau khi chiến dịch kết thúc, Ban Quân sự-Khoa học của Bộ Tổng tham mưu Hồng quân chuẩn bị một bản giải trình mật chi tiết về hoạt động của Binh đoàn kỵ binh-cơ giới thuộc Tập đoàn quân 20. Nó đánh giá nghiêm khắc rằng hoạt động của binh đoàn đã diễn ra lộn xộn và được tập đoàn quân yểm trợ rất kém cỏi. Dẫn ra nỗ lực vượt vòng vây cuối cùng không thành công của Quân đoàn xe tăng 6, báo cáo này kết luận:

Ở đây, cũng như trước đó sự hiệp đồng giữa các đơn vị tiến công từ phía trước (Sư đoàn bộ binh Cận vệ 1) và hoạt động ở phía sau (bộ phận còn lại của Quân đoàn xe tăng 6) đã không được tổ chức [đúng cách] và các đơn vị đã không phối hợp với nhau. Sư đoàn bộ binh Cận vệ 1 không hỗ trợ được các trận tấn công của Quân đoàn xe tăng 6 và bộ phận còn lại của nó [quân đoàn xe tăng] trước áp lực của kẻ địch có ưu thế quân số vượt trội đã bị tiêu diệt gần hết ở Maloe Kropotovo, thậm chí họ còn không có khả năng rút lui vì thiếu nhiên liệu.

Trong khi đánh giá toàn bộ chiến dịch là một thất bại, bản báo cáo lạnh lùng và thẳng thắn nhận định nguyên nhân của thảm họa này:

Những nguyên nhân chính cho thất bại trong việc đưa binh đoàn kỵ binh-cơ giới vào đột phá như sau:

Đòn tiến công trên cánh phải Phương diện quân Tây được tiến hành trên một chính diện hẹp. Tại đây không có những đợt tấn công hỗ trợ ở các khu vực [lân cận] khác. Cuộc tiến công của cánh trái Phương diện quân Kalinin cũng không đạt được thành công. Tất cả những điều này giúp quân địch có thể tự do cơ động lực lượng dự bị của chúng. Yếu tố bất ngờ không có do thiếu kỷ luật ngủ trang, kết quả là đối phương biết trước về công tác chuẩn bị chiến dịch và có thể đưa những dự trữ cần thiết lên phía trước.

Binh đoàn đột kích của Tập đoàn quân 20 đã không chọc thủng được phòng tuyến chiến thuật địch do sự tổ chức hiệp đồng kém cỏi giữa bộ binh, pháo binh và không quân. Tiền duyên [phòng ngự] không được xác định chính xác. Kết quả là pháo kích dọn đường đã không chế áp được hệ thống hỏa lực của địch. Các đơn vị của Tập đoàn quân 20 hoạt động chậm chạp và thiếu quyết đoán. Chiến dịch tiến công của Tập đoàn quân 20 và các hoạt động tác chiến của

binh đoàn kỵ binh-cơ giới đã không được không quân chi viện ở mức độ cần thiết.

Cần lưu rằng việc đưa binh đoàn kỵ binh-cơ giới vào chiến đấu khi bộ binh đã thọc được vào phòng tuyến địch với tổng cộng 4 ki-lô-mét chiều sâu và trên một chính diện hẹp là không thích hợp. Nỗ lực đưa binh đoàn kỵ binh-cơ giới vào một cửa đột phá chưa mở ra hoàn toàn trên hệ thống phòng ngự địch đã dẫn tới những tổn thất đáng kể. Trong chiến dịch quân đoàn xe tăng đã mất khoảng 60 phần trăm lực lượng khi cố gắng đột phá và trên thực tế, binh đoàn kỵ binh-cơ giới hùng hậu này đã kiệt sức sau những trận tấn công vô vọng vào tuyến phòng ngự không bị áp chế của địch.

Mặc dù khá chính xác và trung thực, báo cáo của Bộ Tổng tham mưu vẫn chưa chỉ ra được việc triển khai bộ đội thiết giáp quá sớm vào một bàn đạp nhỏ đồng thời cũng đã cản trở các đơn vị pháo binh di chuyển lên phía trước. Hậu quả là lực lượng đột phá phải chiến đấu với quân địch phản kích mà không có pháo binh yểm hộ hiệu quả. Hơn nữa, áp lực không ngừng từ Zhukov và các chỉ huy trên phương diện quân và tập đoàn quân đòi hỏi một thắng lợi trong khu vực này cũng như những nơi khác đã dẫn tới những trận đột kích tự sát và đẫm máu thẳng vào chính diện lập đi lập lại, nhanh chóng khiến các đơn vị mất sức chiến đấu. Đáng buồn nhưng vì những lý do hiển nhiên, bản đánh giá của Bộ Tổng tham mưu hầu như không nhắc tới các biểu hiện đó dưới tên riêng. Họ cũng không phân tích các hướng tác chiến khác.

Những vấn đề trên còn lan ra trong số sĩ quan của quân đoàn, điều không có gì ngạc nhiên là đã gây ra tỉ lệ tử vong cao trong số cán bộ. Hôm 30 tháng 12, Đại úy Moiseenko, thư ký Hội đồng quân sự Tập đoàn quân 20 báo cáo như sau với Thiếu tướng Ksenofontov, tư lệnh mới của Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8:

Hội đồng quân sự đã nhận được thông tin rằng đêm 14.12.42, trưởng Ban 1 của Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8, Đại tá Cận vệ Andrianov đã tới sở chỉ huy Sư đoàn bộ binh 354 trong trạng thái say khướt và không thể giải thích rõ ràng nguyên nhân đồng chí đó tới đây. Đồng chí Andrianov sau đó được cho đi ngủ.

Hôm 19.12 ở Lữ đoàn bộ binh 148, Thiếu tá Fedorov, tham mưu trưởng pháo binh lữ đoàn sau khi nốc đầy rượu đã gây ra một vụ xô xát trong bếp, dùng súng ngắn bắn bị thương anh nuôi Chernovalenko ở bụng và bắn xuyên qua áo khoác, thẻ Đảng và tiền của Trung úy Danilov. Fedorov đã bị khai trừ khỏi Đảng...

Tư lệnh tập đoàn quân, Trung tướng Khozin ra lệnh: ...2. Nếu [trong lý lịch] trước đây chưa có tiền sự nào thì kỷ luật Andrianov và Fedorov, và nếu trước đó đã từng có hành vi vi phạm thì truy tố ra tòa một cách thích đáng. Báo cáo lại việc thực hiện.

Việc sĩ quan say rượu dù có thường xuyên xảy ra hay không cũng là một kết quả tất yếu của một hệ thống kỷ luật không cho phép các cán bộ chỉ huy có bất kỳ sự yếu đuối nào. Kỷ luật cứng rắn này được thể hiện rõ ràng trong Mệnh lệnh số 0081 lúc 20 giờ 00 13.12.42 của Quân đoàn bộ binh Cận vệ 8: “Cảnh báo tất cả cán bộ chỉ huy rằng việc rời vị trí chiến đấu mà không có lệnh sẽ được xem là phản bội Tổ quốc... Báo cáo tình hình sẵn sàng phòng thủ [của các đồng chí] cho cá nhân tôi lúc 08 giờ 00 ngày 14.12.42 và trong trường hợp địch tiến công vào vị trí do các đồng chí bảo vệ, không được rút lui một bước, hãy tiêu diệt địch hoặc là chết”.

Báo cáo của tình báo Đức lý giải cho nhiều thất bại của quân Nga. Tổng kết của quân báo Tập đoàn quân 9 hôm 30 tháng 11 ghi nhận sự chi viện yếu kém của pháo binh đối với bộ binh đang tiến công: “Không thấy có sự phối hợp giữa cơ động và hỏa lực, và khi cuộc tấn công diễn ra sự hiệp đồng giữa bộ binh và pháo binh còn trở nên tồi tệ hơn”. Tuy nhiên cũng chính báo cáo này chỉ ra “sự xuất hiện bất thường của các trung đoàn chiến xa được chỉ huy bởi các sư đoàn và lữ đoàn [bộ binh]”, điều mà họ kết luận rõ ràng là với mục đích khắc phục những thất

bại trước đó để đảm bảo sự phối hợp giữa xe tăng và bộ binh. Các báo cáo Đức cũng xác nhận quân Nga đã cho thiết giáp và kỵ binh của họ bước vào chiến đấu quá sớm, trước khi bộ binh có thể tạo được mức đột phá thích hợp. Hơn thế, phía Đức nhận định rằng người Nga luôn đánh giá quá thấp sức mạnh của đối phương, một xu hướng mà bản báo cáo xếp vào loại truyền thống. Rõ ràng, sai lầm này cũng đã dẫn tới những “bất đồng” đáng kể trong các kênh chỉ huy của quân Nga. Một tổng kết khác của tình báo Tập đoàn quân 9 được chuẩn bị hôm 3 tháng 12 xác thực việc họ không đánh giá đúng thực lực quân Đức và kết quả là sự bất ngờ khi bộ chỉ huy Đức tung các đơn vị dự bị chiến dịch sung sức vào những điểm then chốt của trận đánh. Bản báo cáo mới trích dẫn các tài liệu thu được của Hồng quân cho thấy các đơn vị Xô-viết đã mất trọn vẹn một nửa quân số. Khi Tập đoàn quân 9 chuẩn bị báo cáo ngày 15 tháng 12, họ kết luận rằng Hồng quân đã bị giáng một thất bại nặng nề và đã bị “vắt kiệt”. Cơ quan tình báo của Model ghi nhận thất bại chung là do sự yếu kém trong chỉ huy của đối phương:

Hệ thống chỉ huy của đối phương vốn đã thể hiện được sự khôn khéo và khả năng thích ứng trong công tác chuẩn bị và triển khai ban đầu của cuộc tiến công, nói chung thường tuân thủ chặt chẽ Mệnh lệnh 306 và 325 của Stalin [về sử dụng các cụm xung kích và sử dụng xe tăng tập trung] một lần nữa lại cho thấy những điểm yếu cố hữu của họ khi chiến dịch diễn ra. Trên thực tế, kẻ địch đã học được nhiều nhưng lại tiếp tục thể hiện là họ không có khả năng khai thác những tình huống thuận lợi quan trọng. Bức tranh được tái diễn khi chiến dịch – bắt đầu với những thành công cục bộ khá chắc chắn đã sa vào những đợt tấn công lộn xộn và vô nghĩa lặp lại nhằm vào các vị trí trên phòng tuyến vững chắc mỗi khi họ gặp thiệt hại lớn ban đầu và tình huống không lường trước. Hành động khó hiểu này lặp đi lặp lại. Nhưng ngay cả trong khủng hoảng, người Nga cũng không bao giờ hành động theo logic; họ quay trở lại với bản năng tự nhiên, và bản năng tự nhiên của người Nga là dùng chiến thuật nghiền nát ồ ạt và theo đuổi mục tiêu định trước bất kể tới sự thay đổi trong tình hình.

Báo cáo của Tập đoàn quân 9 lưu ý tới xu hướng triển khai các đơn vị hoàn toàn mới vào chiến đấu, mặc dù đều là tân binh được huấn luyện sơ sài, cũng như “gom góp” tàn quân của các đơn vị bị tiêu diệt để tổ chức lực lượng mở những đợt tiến công mới. Chỉ trích sự cứng nhắc quá mức trong chiến thuật của quân Nga, phía Đức ghi nhận rằng Lữ đoàn bộ binh 130 tấn công lần lượt từng đại đội và “sau khi từng đại đội bị xóa sổ”. Một ví dụ tương tự xảy ra trong khu vực thứ yếu trên cánh trái của Tập đoàn quân 22 Xô-viết: “ Sư đoàn 262 bộ binh [đúng phải là 362] tiến công hôm 25 tháng 11 với toàn bộ các tiểu đoàn trên tuyến theo Mệnh lệnh [số 306] của Stalin”. Họ vẫn duy trì cách đánh này, “mặc dù đến tối họ đã mất một nửa quân số”. Bản báo cáo đã không bổ sung là đòn đột kích dữ dội của quân Nga đã buộc quân Đức phải lùi tuyến phòng thủ về phía sau nhiều ki-lô-mét.

Đề cập đến tinh thần suy giảm của lính Nga, báo cáo của Tập đoàn quân 9 viết:

Phẩm chất chiến đấu [sự tin cậy] của địch quân nhìn chung là tồi. Đến tháng 11, một lần nữa một nửa trong số quân bổ sung là từ các dân tộc ít người. Trong nhiều đơn vị, khả năng chỉ huy kém và cư xử tồi tệ đã tiếp tục gây ra sự xa cách giữa sĩ quan và binh lính. Hôm 18.11.42, báo cáo từ Sư đoàn 262 bộ binh [sic] nhắc đến 22 trường hợp tử vong trong một trung đoàn do kiệt sức và căng thẳng trong chiến đấu. Một mệnh lệnh ngày 4.11.42 tới binh sĩ Phương diện quân Kalinin chỉ ra “việc xử bắn bừa bãi chiến sĩ Hồng quân vì những lý do không nghiêm trọng”.

Tài liệu của phía Đức một lần nữa nhấn mạnh sự hiệp đồng không tốt giữa bộ binh Nga và các binh chủng khác. Trong khi ghi nhận những nỗ lực của họ nhằm thực thi Mệnh lệnh 325 của Stalin về phối hợp triển khai hiệu quả xe tăng và bộ binh, bản báo cáo viết

Vẫn còn thiếu sự phối hợp giữa bộ binh và chiến xa. Một nhược điểm đặc biệt trong chỉ huy

chiến xa của địch quân có thể được thấy qua thực tế là mỗi khi đột tấn kích bị đẩy lùi hay đánh bật, nó lại tái diễn ở cùng vị trí và thời gian có thể đoán trước mà không thay đổi gì trong chiến thuật. Vì lý do này, hiệu quả vũ khí chống chiến xa của họ đã không nâng lên được. Theo các chỉ huy chiến xa, mệnh lệnh cho các đại đội trưởng không đi đầu mà thay vào đó ở lại vị trí quan sát xa phía sau đã làm suy yếu sức tiến công. Nó [cũng] làm yếu hệ thống chỉ huy vì chỉ có đại đội trưởng được trang bị điện đài và [do vậy] từ đó không còn khả năng liên lạc với đơn vị. Vì thế các trận tấn công thường tan ra thành hành động của những phân đội lẻ tẻ.

Sự thiếu linh hoạt được thể hiện hôm 25 và 26.11 ở Gredjakino (mặt trận đông) khi cả một lữ đoàn chiến xa biệt lập với 58 xe lao vào bãi mìn của quân Đức và tổn thất nặng nề. Khí tài được bổ sung khá nhanh chóng, đặc biệt là ở mặt trận đông. Tuy nhiên quân số bổ sung thì kém hơn. Tân binh tăng cường cho Lữ đoàn 200 chiến xa chỉ có 5 giờ huấn luyện lái xe trước khi bước vào chiến đấu.

Ở khía cạnh khác, phía Đức ghi nhận và đánh giá cao những biện pháp mới của người Nga nhằm khôi phục và sửa chữa xe tăng trên chiến trường bằng việc bố trí những “xe bọc thép sửa chữa” mới đi cùng các đơn vị tăng. Theo bản báo cáo, tiểu đoàn tăng-vận tải [hỗ trợ] mới được triển khai “cung cấp ngay lập tức đạn dược và nhiên liệu trên trận địa”. Về pháo binh chi viện, ngoài việc ghi nhận sự thiếu hụt hỏa lực trên mặt trận đông [Vazuza], phía Đức cho biết hỏa lực yểm trợ tập trung ở khu vực Belyi không còn hiện diện kể từ thời điểm đột phá bắt đầu hôm 12 tháng 12, khi các đợt phản kích của quân Đức đang tiến triển thuận lợi.

Mặc dù những sai lầm chiến thuật và chiến dịch cũng như chỉ huy yếu kém ở các cấp này rõ ràng đã gây ra thất bại của quân đội Xô-viết, những nguyên nhân chủ yếu khiến Chiến dịch “Sao Hỏa” không thành công nằm ở cấp chiến lược. Trách nhiệm cho điều này thuộc về Zhukov, Konev và Purkaev, những người đã lên kế hoạch và giám sát chiến dịch, thuộc về Stavka và Bộ Tổng tham mưu, những người phê chuẩn kế hoạch của Zhukov và thuộc về các tư lệnh tập đoàn quân đã tiến hành nó. Tuy nhiên, trong một hệ thống chỉ huy cứng nhắc như Hồng quân cuối năm 1942, chiến lược gia chủ chốt của Stavka chịu trách nhiệm chính cho thắng lợi hay thất bại. Trong Chiến dịch “Sao Hỏa” vị chỉ huy đó là Đại tướng Zhukov, người điều hành chung các hoạt động của bộ đội Xô-viết trên Chiến trường hướng Tây.

Sự tập trung hoàn toàn vào việc tiêu diệt Cụm quân Trung tâm của Zhukov, bắt đầu từ thất bại của ông ở Moscow năm 1941 và 1942 và xung quanh Rzhev hồi tháng 8 năm 1942 đã gần như chuyển thành một sự ám ảnh. Nó khiến ông quá lạc quan và che mắt ông trước cả những khả năng và hậu quả chiến lược nếu thất bại. Nói một cách đơn giản, ông đã mất khả năng nhận định tình huống và đã lên một phương án quá tham vọng cho một chiến dịch hai giai đoạn mang mục tiêu không gì khác là xóa sổ Cụm quân Trung tâm danh tiếng của người Đức. Khi quá trình lập kế hoạch diễn ra, sự lạc quan của Zhukov tiếp tục tăng lên. Cuối cùng nó thậm chí còn được bổ sung bằng sự tự lừa dối vốn nằm trong lời cam kết của Zhukov đã trở thành lời nguyện của bản thân ông. Viễn cảnh hấp dẫn về một thắng lợi chiến lược to lớn hơn trong Chiến dịch “Sao Mộc” đã phá hỏng kế hoạch của ông cho Chiến dịch “Sao Hỏa” và làm suy yếu bất cứ mục tiêu thực tế nào mà đáng lẽ “Sao Hỏa” đã có thể đạt được. Điều này được minh chứng rõ ràng qua những thay đổi vào phút chót trong bố trí lực lượng “Sao Hỏa” (đặc biệt là việc triển khai Quân đoàn cơ giới 2 ở khu vực Velikie Luki) và qua sự tìm kiếm dai dẳng cho một chiến thắng lớn hơn của Zhukov.

Khi Chiến dịch “Sao Hỏa” mở màn, Zhukov bị xâm chiếm với việc đạt được thành công, và sự kiên quyết bám sinh (được cộng thêm vào là sự ghen tỵ với Vasilevsky) đã ngăn cản ông hạ thấp mục tiêu và kỳ vọng dựa theo tình hình thực tế. Thay vào đó, bản thân là một chiến binh, ông yêu cầu các sĩ quan và binh sĩ dưới quyền nỗ lực chiến đấu. E ngại trước số phận bi đát của

những người tiên nhiệm đã thất bại, các chỉ huy sư đoàn, quân đoàn và tập đoàn quân của Zhukov không ngừng thúc bộ đội tiến lên, thường xuyên quên mất những bài học khắc nghiệt ngày trước dưới sức nóng của cuộc chiến đấu. Có thể đoán trước, thành công rực rỡ ở một vài khu vực không thể sánh được với cuộc tàn sát khủng khiếp ở những nơi khác. Rốt cục, cuộc tàn sát đó đã nghiền nát tất cả và chiến dịch sụp đổ hoàn toàn. Theo tính cách đặc trưng, Zhukov vẫn giữ sự lạc quan cho đến phút chót khi ông dùng đến giọt máu và chút sức lực cuối cùng của những người lính chật vật và rõ ràng đã kiệt sức của mình. Cũng vẫn là tính cách đặc trưng, sau khi chiến dịch cáo chung, Zhukov đã đang tập trung vào việc tiếp tục cuộc trường chinh ở thời điểm sớm nhất có thể. Tuy nhiên, điều quan trọng nhất là chính sự lạc quan cũng như kiên định to lớn đó đã giúp Zhukov giữ được vị trí là người được Stalin ủng hộ nhiều nhất.

- Cái giá và hậu quả của thất bại.

Quân Đức thắng trận đã bị những tổn thất trong tháng 11 và 12 làm suy yếu nghiêm trọng hệ thống phòng ngự Rzhev, nhưng thiệt hại của phía Liên Xô còn nặng nề hơn, nếu không muốn nói là thảm họa. Lực lượng ban đầu của 7 tập đoàn quân Xô-viết tham chiến trong Chiến dịch “Sao Hỏa” lên tới 667.000 quân và hơn 1.900 xe tăng trên tổng số 1.890.000 quân và 3.375 xe tăng hợp thành Phương diện quân Kalinin, Tây và Khu phòng thủ Moscow thời điểm tháng 11 năm 1942. Ngoài ra, có ít nhất 150.000 quân và hàng trăm xe tăng được tăng cường trong thời gian chiến dịch.

Các nguồn Đức ước tính thiệt hại về quân số của phía Liên Xô là trên 200.000 người, bao gồm khoảng 100.000 chết và tổng số tổn thất về chiến xa là từ 1.655 đến 1.847 trên tổng số 2.000 xe được đưa vào chiến đấu. Người Đức ghi nhận số tù binh và lính Hồng quân đào ngũ là 5.272 người, mặc dù cả hai phía đều thường không bắt tù binh.

Báo cáo của các đơn vị cấp thấp xác nhận con số khắc nghiệt trên. Ví dụ, trong giai đoạn từ ngày 25 tháng 11 tới ngày 5 tháng 12, Sư đoàn thiết giáp 5 ghi lại rằng dọc theo sông Vazuza ban đầu quân đội Xô-viết triển khai lực lượng gồm 44.000 quân cùng 550 xe tăng và trong quá trình chiến đấu họ đã mất 42.000 quân cùng 183 xe tăng bị phá hủy. Báo cáo của Tập đoàn quân 9 tuyên bố quân Nga đã mất 300 chiến xa trong một khu vực rộng 4 ki-lô-mét trong 48 giờ chiến đấu từ ngày 12 tới 14 tháng 12. Sư đoàn thiết giáp 1 cho biết Hồng quân mất 121 xe tăng trong chiến đấu và nhiều chiếc khác bị bỏ lại trong vòng vây phía nam Belyi.

Căn cứ vào những nỗ lực giấu kín chiến dịch của phía Liên Xô và xu hướng chung của họ (cho đến gần đây) là ít thành thật trong vấn đề thương vong, có thể hiểu được là không có số liệu tổng quát và chính xác cho thiệt hại của Hồng quân. Tuy nhiên, những bằng chứng rải rác trong tài liệu lưu trữ và những số liệu tổn thất chung mới được giải mật gần đây có xu hướng ủng hộ các tài liệu Đức. Ví dụ, các nguồn lưu trữ cho biết Quân đoàn cơ giới 1 Xô-viết bước vào chiến đấu với 15.200 quân và khoảng 200 xe tăng (thiếu Lữ đoàn cơ giới 47 và 48). Với lực lượng này, quân đoàn mất 2.280 người hy sinh, 5.900 người bị thương và toàn bộ xe tăng trong vòng vây. Chỉ có 7.000 người phá vây được mang theo vũ khí cá nhân, trong đó có nhiều thương binh. Cùng thời gian trên, Quân đoàn bộ binh Siberi tình nguyện 6 Stalin thiệt hại 22.500 trên tổng số 30.000 quân cũng trong cuộc bao vây đó. Ở phía đông Sychevka, Quân đoàn xe tăng 6 tổn thất phần lớn 170 chiến xa trong biên chế ban đầu vào cuối tháng 11, và sau khi được tăng cường lên thành 170 xe tăng, đơn vị mất hầu hết số xe này trong thời gian từ ngày 12 đến 14 tháng 12. Các sư đoàn bộ binh thuộc Tập đoàn quân 20, 31 và 29 liên tục tham gia những trận tiến công chính diện đẫm máu vào đầu cầu Vazuza và dọc sông Osuga và Gzhat’ đã thương vong tới đa 80% quân số. Nhìn chung, theo các số liệu tổn thất mới được công bố gần đây, Phương diện quân Tây và Kalinin có 606.171 người chết và mất tích cùng 1.172.948 người bị thương trong suốt năm 1942. Trừ đi những thiệt hại trong các chiến dịch Rzhev-Viaz’ma

(tháng 1 đến tháng 4) và Rzhev-Sychevka (tháng 8) trước đó và tỷ lệ tổn thất trung bình hợp lý theo từng ngày cho các thời kỳ tương đối yên tĩnh còn lại, thiệt hại trong Chiến dịch "Sao Hỏa" vào khoảng 100.000 người chết và mất tích và khoảng 235.000 người bị thương (Xem Phụ lục để biết số liệu chi tiết). Nó khá phù hợp với ước tính của phía Đức. Quan trọng hơn, những thiệt hại này theo cách nào đó đã khiến Chiến dịch "Sao Hỏa" được gắn với tư cách không mấy dễ chịu là một trong những trận tiến công thất bại đắt giá nhất của Hồng quân trong cả cuộc chiến. Phân tích trên các phương diện, Zhukov mất 335.000 quân trong Chiến dịch "Sao Hỏa" kéo dài không đầy 1 tháng, còn Vasilevsky mất 485.000 quân trong thắng lợi chiến lược kéo dài 2 tháng rưỡi ở Stalingrad. Hơn thế, số liệu đối với Vasilevsky không chỉ có tổn thất trong Chiến dịch "Sao Thiên vương" mà bao gồm cả trong Chiến dịch "Sao Thổ nhỏ", Chiến dịch Kotel'nikovsky và chiến dịch tiêu diệt quân Đức bị bao vây ở Stalingrad. Zhukov sẽ để tái diễn sự chết chóc này theo cung cách tương tự dễ thấy khi vào tháng 4 và tháng 5 năm 1945, Phương diện quân Belorussia 1 dưới quyền chỉ huy trực tiếp của ông sẽ mất 37.610 người chết và mất tích cùng 141.880 người bị thương trong chiến dịch Berlin, chiếm khoảng một nửa tổng số thương vong của 3 phương diện quân tham gia.

Thất bại của Chiến dịch "Sao Hỏa" mang lại hai hậu quả trực tiếp và nhiều ảnh hưởng đáng kể về mặt lâu dài. Trước tiên và hiển nhiên nhất, Chiến dịch "Sao Mộc" tiếp nối theo buộc phải hủy bỏ. Stalin đã làm điều này ngay cả trước khi chiến sự kết thúc ngày 23 tháng 12. Thứ hai, trọng tâm chiến lược của Liên Xô giờ tất yếu được chuyển xuống phía nam. Đến cuối tháng 12, các đạo quân dưới quyền Vasilevsky ở khu vực Stalingrad đã siết chặt vòng vây xung quanh quân Đức trong thành phố, đánh lui các nỗ lực giải tỏa và mở rộng chiến dịch bằng cách tiến công thêm về hướng bắc dọc theo mặt trận sông Don. Sau đó, trong khi Zhukov tiếp tục tranh luận về việc khôi phục hoạt động dọc theo trục chiến lược Tây, Stalin và Stavka vẫn kiên trì bác bỏ. Thay vào đó, họ tập trung chú ý vào hướng nam. Theo đó, các lực lượng dự trữ của quân đội Xô-viết tiếp tục đổ xuống khu vực này. Rốt cục, Stalin đã mệt mỏi trước thất bại nối tiếp ở phía tây Moscow và giờ ông ra lệnh cho phần lớn các đại đơn vị thuộc lực lượng dự bị chiến lược tăng cường cho Vasilevsky. Tập đoàn quân Cận vệ 2 do Trung tướng Malinovsky chỉ huy đi đầu, tiếp theo là Tập đoàn quân xe tăng 3 dưới quyền Trung tướng Rybalko. Các đơn vị dự bị khác sẽ nhanh chóng tập trung xuống hướng nam, trong đó có Tập đoàn quân 70 mới thành lập cùng Tập đoàn quân xung kích 2 và 5 (mới được tổ chức từ các tập đoàn quân dự bị), nhiều quân đoàn xe tăng, cơ giới độc lập và một khối lượng lớn pháo binh của RKV (Dự bị Bộ Tổng tư lệnh).

Ngoài ra, nhiều đơn vị của Phương diện quân Tây và Kalinin sẽ nhanh chóng chấm dứt tồn tại, có thể đoán là vì vai trò mà họ đã thể hiện (hay không thể hiện được) trong thất bại "Sao Hỏa". Đầu tháng 1 năm 1943, Zhukov đã mất thêm nhiều đơn vị quý giá. Stavka thành lập Tập đoàn quân xe tăng 1 mới tổ chức từ cơ quan chỉ huy Tập đoàn quân 29 cùng Quân đoàn cơ giới 3 và Quân đoàn xe tăng 6 của Chiến trường hướng Tây. Vào tháng 2 năm 1943, tập đoàn quân xe tăng trên lúc này do Katukov chỉ huy sẽ được phối thuộc cho Phương diện quân Tây Bắc chiến đấu ở tây Demiansk. Đến tháng 4 năm 1943, Tập đoàn quân 41 do Thiếu tướng I. M. Managarov, người đã thay thế Tarasov bất hạnh làm tư lệnh từ cuối tháng 12 năm 1942 bị giải thể, quân số của đơn vị được bổ sung cho Tập đoàn quân 39 và 43. Cùng thời gian đó, Quân đoàn cơ giới 1 của Solomatin hành quân xuống phía nam để tham gia trận đánh đang bùng nổ xung quanh Kursk.

Bất chấp những biến động lớn và mất mát lực lượng, Zhukov tiếp tục khẳng định rằng trục hướng tây vẫn là khu vực trọng yếu nhất và yêu cầu Stavka gộp cả khu vực này vào phương án tiến công mở rộng trong tương lai. Thật trớ trêu, vào tháng 2 năm 1943, chính là thành công

sau đó của Hồng quân ở phía nam một lần nữa đã thuyết phục Stalin tin rằng có lẽ Zhukov nói đúng.

THÀNH CÔNG CỦA SAO THIÊN VƯƠNG VÀ SỰ CHUYỂN HÓA CỦA SAO THỔ

• Chiến thắng của Vasilevsky.

Trong khi Chiến dịch “Sao Hỏa” đang thất bại, bộ đội Phương diện quân Tây và Kalinin dưới quyền Zhukov đang nỗ lực chiến đấu và hy sinh nhằm giành quyền kiểm soát mấu chốt Rzhev, Vasilevsky đang chỉ huy một chuỗi chiến thắng vững chắc ở miền nam nước Nga. Tại thời điểm những hòng pháo của Zhukov bắt đầu khai hỏa dọc sông Vazuza và gần Belyi và Rzhev, các mũi nhọn thiết giáp thuộc Phương diện quân Tây Nam và Stalingrad của Vasilevsky đã hội quân gần Kalach trên sông Don, khóa chặt gần 300.000 quân Đức và Rumani bất hạnh trong chảo lửa Stalingrad. Thành công của Chiến dịch “Sao Thiên vương” làm bất ngờ ngay cả chính những người lên kế hoạch cho nó, và số quân địch trong rọ còn lớn hơn nhiều những gì họ đã hình dung trong giấc mơ táo bạo nhất. Chỉ trong vòng vài ngày, Vasilevsky cùng các tư lệnh phương diện quân phải giải quyết hai nhiệm vụ lớn song song là tiêu diệt quân địch bị vây ở Stalingrad và đồng thời mở Chiến dịch “Sao Thổ” để khai thác thành công của “Sao Thiên Vương”.

Những chỉ huy Xô-viết chưa quen với việc xử lý một chiến dịch tiến công thắng lợi. Trước đây, chỉ có một lần xung quanh Moscow hồi tháng 1 năm 1942 họ được trao cơ hội biến thành công cấp chiến dịch thành cấp chiến lược. Ở Moscow, Hồng quân đã nỗ lực phát triển dựa trên những thắng lợi đạt được trong cuộc phản công quyết liệt hồi tháng 12. Kế hoạch tiến công trong chiến dịch phản công Moscow được xây dựng vội vã và những phương thức đột kích của quân đội Liên Xô đã được tiến hành một cách lộn xộn. Kết quả, trong tháng 1 đơn giản là đà tiến công cùng với kế hoạch chu đáo đã đẩy Hồng quân về phía tây tới Viaz’ma và Smolensk. Trong Trận chiến Moscow, Zhukov lên phương án cho các hoạt động tiếp theo trước khi chiến dịch hiện thời hoàn tất, và mục tiêu cuối cùng ông muốn hướng đến tỏ ra quá tham vọng và không thể thực hiện nổi. Tháng 11 năm 1942, chính mấu chốt Rzhev là một bằng chứng câm lặng cho thất bại hồi mùa đông của ông. Vì vậy vào mùa thu 1942, Stavka, Zhukov, Vasilevsky cùng những chỉ huy thuộc cấp xây dựng kế hoạch “Sao Hỏa”, “Sao Thiên vương”, “Sao Mộc” và “Sao Thổ” theo cách thận trọng hơn nhiều nhằm tránh khỏi những vấn đề mùa đông năm trước và tạo ra cơ sở lớn hơn cho các hoạt động trong tương lai. Dù thế, thành công mà họ đạt được là những hiện tượng mới, và Stavka cùng những chiến lược gia của nó vẫn còn đang học cách xử lý, tận dụng chúng. Thắng lợi của Chiến dịch “Sao Thiên vương” đã mang lại cơ hội và thách thức đó (Bản đồ 24).

Qua thảo luận chặt chẽ với Stavka, đầu tháng 12 Vasilevsky chuẩn bị cho việc tiêu diệt quân Đức trong vòng vây Stalingrad (Chiến dịch “Cái vòng” [Kol’tso]) và cùng thời gian đó mở Chiến dịch “Sao Thổ” theo kế hoạch. Vì mục đích này, Stavka điều Tập đoàn quân Cận vệ 2 của Malinovsky tiến nhanh xuống phía nam từ khu vực Tambov. Nhiệm vụ ban đầu của Malinovsky là đóng vai trò lực lượng phát triển trong Chiến dịch “Sao Thổ”. Đạo quân của ông sẽ thọc sâu qua phòng tuyến Đức, chiếm Rostov và cô lập toàn bộ Cụm tập đoàn quân A và B Đức ở khúc cong của sông Don và khu vực Caucasus. Tuy nhiên, ngay khi Malinovsky tới khu vực Stalingrad, tình hình một lần nữa lại thay đổi. Nỗ lực đầu tiên nhằm tiêu diệt số quân Đức bị vây không thành do lực lượng của chúng lớn hơn nhiều so với dự kiến. Cùng thời gian đó, quân Đức gây phức tạp thêm cho vấn đề của Vasilevsky khi tập trung một cánh quân giải tỏa nhằm cứu nguy

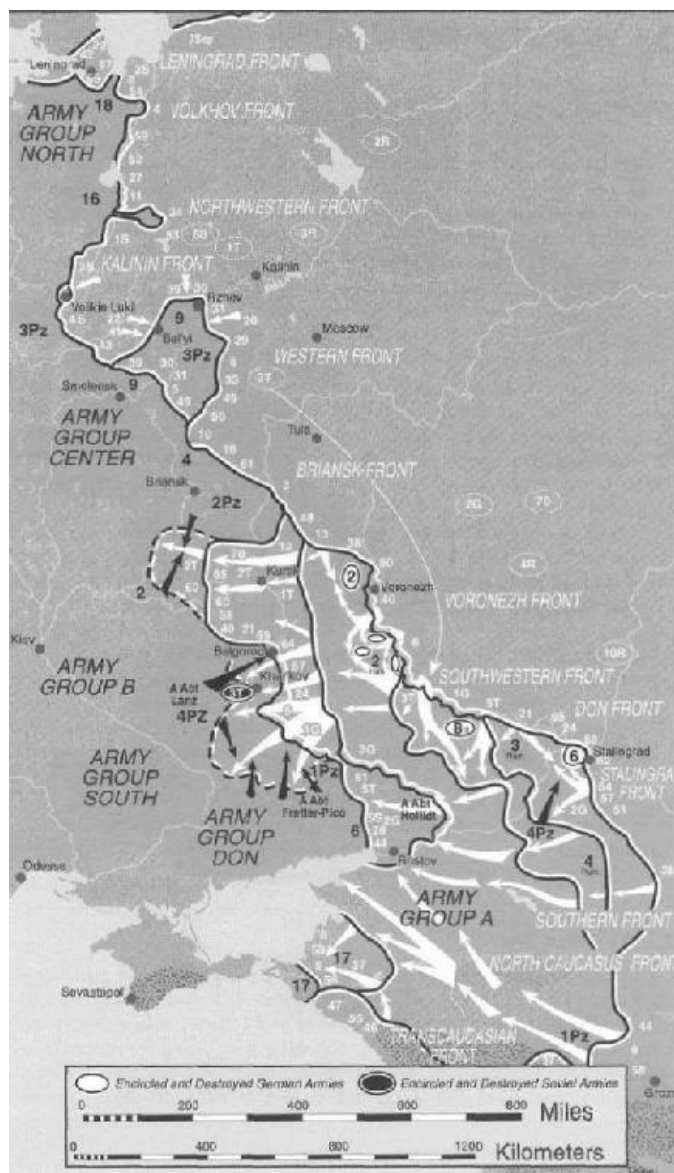
cho đồng bọn.

Để đối phó với tình hình đang biến động đột ngột, Vasilevsky nhanh chóng thay đổi kế hoạch. Lúc đầu ông dự kiến sử dụng đạo quân hùng hậu dưới quyền Malinovsky tiêu diệt số quân Đức bị bao vây. Sau đó, khi đối phương bắt đầu tiến hành một nỗ lực nghiêm trọng nhằm giải vây Stalingrad bằng một đòn đột kích từ hướng tây nam, ông điều Malinovsky sang ngăn chặn cánh quân này. Quyết định này đã lấy đi thành phần mạnh nhất của Chiến dịch “Sao Thổ” và buộc Vasilevsky phải thu gọn nó thành Chiến dịch “Sao Thổ nhỏ”. Trong khi “Sao Thổ” tính đến một mũi thọc sâu dọc theo trung lưu sông Don tới Rostov nhằm hợp vây toàn bộ quân Đức ở khúc cong của sông Don và Caucasus, “Sao Thổ nhỏ” ít tham vọng hơn nhiều. Nó đưa ra một mũi đột phá nhỏ hơn qua trung lưu sông Don nhằm bao vây và tiêu diệt quân phòng thủ Đức và Ý, và ngăn chặn nỗ lực giải vây thứ hai của quân Đức sẽ diễn ra ở phía tây.

Đến giữa tháng 12, trong khi Zhukov đang cố gắng vật lộn để thay đổi số phận Chiến dịch “Sao Hỏa”, các cánh quân dưới quyền Vasilevsky tiến công về phía nam qua sông Don, đập tan Tập đoàn quân 8 Ý và chấm dứt vĩnh viễn những cố gắng giải tỏa Stalingrad từ hướng tây. Đồng thời, Tập đoàn quân Cận vệ 2 hùng hậu do Malinovsky chỉ huy tham gia cùng Phương diện quân Stalingrad đẩy lui các nỗ lực mở vây của quân Đức từ hướng tây nam và tiến quân tới Rostov. Đến cuối tháng, quân Đức ở nam sông Don và Caucasus đã chạy dài về hướng tây và nam tới Rostov và sông Bắc Donets với quân đội Xô-viết truy kích dồn dập phía sau. Quan trọng hơn, số phận Tập đoàn quân 6 Đức trong vòng vây Stalingrad đã được định đoạt. Cuối cùng nó sẽ phải đầu hàng vào ngày 2 tháng 2 năm 1943.

Sau khi Chiến dịch “Cái vòng” kết liễu sự tồn tại của Tập đoàn quân 6 Đức, Vasilevsky cùng Stavka tổ chức hàng loạt đợt hoạt động thành công, đe dọa gây sụp đổ hoàn toàn hệ thống phòng ngự của quân Đức ở phía nam. Các đòn tiến công này nhằm mục đích đánh bại Cụm tập đoàn quân Sông Don mới thành lập của quân Đức và xóa sổ Cụm tập đoàn quân A lúc này đang tiến hành một cuộc rút lui nguy hiểm và vội vã khỏi những vị trí lộ liễu của chúng ở Caucasus. Trong tháng 1 năm 1943 và với thành công chóng vánh, Phương diện quân Voronezh được tăng cường Tập đoàn quân xe tăng 3 điều từ phía bắc và nhanh chóng có sự tham gia của Phương diện quân Briansk mở chiến dịch Ostrogozhsk-Rossosh' và Voronezh-Kastornoe. Trong những trận đánh được lên kế hoạch khá khẩn trương này, quân đội Liên Xô đè bẹp Tập đoàn quân 2 Hungary và Tập đoàn quân 2 Đức, giải phóng bờ tây sông Don, mở màn một mũi tiến quân thần tốc về phía tây tới Kursk và Khar'kov. Đồng thời, Phương diện quân Tây Nam và Nam đẩy quân Đức về Voroshilovgrad bên sông Bắc Donets và Rostov trên sông Don, giải phóng Rostov và chuẩn bị cho các chiến dịch tiếp theo tiến vào lòng chảo Donets (Donbas).

Tại thời điểm này, Vasilevsky và Stavka nhanh chóng lên kế hoạch cho hai mũi tiến quân lớn nhằm phát triển thành công hồi tháng 1. Lần này, mục tiêu của Hồng quân là tiêu diệt toàn bộ quân Đức ở khu vực Donbas, đặc biệt là Cụm tập đoàn quân Nam (Cụm tập đoàn quân Sông Don trước đây, lúc này do Thống chế Erich von Manstein chỉ huy). Chiến dịch đầu tiên trong những trận đánh đầy tham vọng này mang mật danh “Nhảy vọt” (Skachok) dự kiến tới một đòn đột kích thẳng lợi qua Donbas tới sông Dnepr và biển Azov. Chiến dịch thứ hai mang mật danh “Tinh cầu” (Zvezda) đặt mục tiêu chiếm Kharkov, đột phá tới Zaporozhye bên sông Dnepr và bảo vệ cánh bắc của “Nhảy vọt”. Hai chiến dịch được tiến hành cùng nhau này sẽ tạo ra kết thúc có tính quyết định của Chiến cuộc mùa đông. Tuy nhiên, khi chúng phát triển thuận lợi trong đầu tháng 2, cơ hội đã mất của Chiến dịch “Sao Hỏa” và sự tập trung vào việc tiêu diệt Cụm quân Trung tâm Đức của Zhukov sẽ cùng quy về thành một ảnh hưởng mạnh tới quyết định của Stavka và kết quả cuối cùng của Chiến cuộc mùa đông.

Bản đồ 24. Chiến cuộc mùa đông: tháng 10 năm 1942 tới tháng 3 năm 1943.

- Hệ quả chiến lược của Chiến dịch “Sao Hỏa”.

Trong suốt tháng 1 và đầu tháng 2 năm 1943, Đại tướng Zhukov kiên trì đề xuất rằng Hồng quân nên tiếp tục khôi phục tiến công ở mặt trận trung tâm, chỉ ra những tổn thất mà ông đã gây ra cho Cụm tập đoàn quân Trung tâm cũng như sự suy yếu của quân Đức trong mấu lồi Rzhev đã tăng lên. Mặc dù ban đầu Stalin từ chối, đến cuối tháng 1 chuỗi chiến thắng không ngờ tới của Vasilevsky ở phía nam rốt cục đã giúp Zhukov có được cơ hội mà ông đang chờ đợi. Trong khi Phương diện quân Briansk và Voronezh từ sông Don tiến về phía tây nhằm vào Tập đoàn quân 2 Đức sút mẻ và đang bị ép mạnh, Zhukov lập luận rằng căn cứ vào điểm yếu của kẻ địch trong khu vực này, Kursk nên được bổ sung thêm vào danh sách dài những mục tiêu trong mùa đông của quân đội Xô-viết. Với thành công dường như đang không có giới hạn, Stavka không thể phản đối. Hôm 26 tháng 1, Stavka giao nhiệm vụ cho Phương diện quân Voronezh chiếm Kursk trong khi vẫn tiếp tục hướng tiến công chính tới Khar'kov.

Lúc này, trước thắng lợi của những cánh quân dưới quyền, Vasilevsky cũng bị ảnh hưởng bởi sự lạc quan của Zhukov. Đến đầu tháng 2, Hồng quân đang tiếp cận Kursk, Khar'kov và đã khoan một lỗ hổng lớn vào hệ thống phòng ngự Đức ở Donbas. Quan trọng hơn, Stalingrad đã được giải phóng hôm 2 tháng 2 năm 1943, và giờ toàn bộ hay một phần của 6 tập đoàn quân thuộc Phương diện quân Sông Don do Thượng tướng K. K. Rokossovsky chỉ huy vừa thắng trận ở đây có thể được sử dụng để tham chiến ở những nơi khác. Niềm tin của Zhukov rằng Phương

diện quân Tây và Kalinin của ông vẫn còn đóng vai trò quan trọng trong Chiến cuộc mùa đông, thắng lợi sớm rõ ràng của các phương diện quân thuộc quyền Vasilevsky và sự sẵn sàng của Phương diện quân Sông Don hùng hậu khiến Stavka một lần nữa thay đổi kế hoạch. Lần này, nhớ lại cơ hội đã mất của Chiến dịch “Sao Hỏa”, Stalin và Stavka chú ý tới lời khuyên của Zhukov, đồng thời Vasilevsky cũng tán thành với phương án mới vì các phương diện quân của ông sẽ đóng vai trò chủ lực.

Nói ngắn gọn, kế hoạch được thay đổi bổ sung thêm một chiến dịch lớn có tính chiến lược gồm 3 giai đoạn (mật danh không rõ) cho phương án hiện tại. Trong giai đoạn một, Phương diện quân Briansk cùng cánh trái của Phương diện quân Tây sẽ nhanh chóng được Phương diện quân Trung tâm (Phương diện quân Sông Don đổi tên) của Rokossovsky hỗ trợ tiến công từ bắc Orel và khu vực Kursk nhằm phá vỡ tuyến phòng thủ của Tập đoàn quân 2 và Tập đoàn quân thiết giáp 2 Đức ở khu vực Orel. Sau đó, trong giai đoạn hai và ba, Phương diện quân Kalinin và phần còn lại của Phương diện quân Tây do Zhukov nắm sẽ tiến về phía tây qua Velizh và từ Kirov ở phía đông nhằm hợp vây toàn bộ cụm quân Đức ở Rzhev-Viaz'ma và hội quân với lực lượng phát triển của Phương diện quân Trung tâm gần Smolensk. Kế hoạch lớn được bắt đầu ngày 12 tháng 2 với đòn tiến công nhằm vào Orel và mở rộng ra hôm 15 tháng 2 với sự tham chiến của Phương diện quân Trung tâm do Rokossovsky chỉ huy là thể hiện cho giấc mơ của Zhukov và hoàn thành những gì xâm chiếm ông. Về thực chất, đây là sự tái hiện Chiến dịch “Sao Hỏa” và “Sao Mộc”, hiển nhiên là với quy mô lớn hơn phối hợp với những đạo quân thắng trận của Vasilevsky.

Tuy nhiên, cũng như trường hợp tháng 11 và 12 năm 1942, nỗ lực mới đầy tham vọng nhằm hoàn thành những mục tiêu chưa thực hiện được của “Sao Hỏa” và “Sao Mộc” thất bại vì nhiều lý do tương tự. Sự lạc quan từ Zhukov lan truyền khiến Stavka và lần này là cả Vasilevsky cố gắng làm quá nhiều với quá ít trong tay. Mũi tiến quân tham vọng vào Donbas và tây Khar'kov bị sa lầy, các cuộc tấn công của Phương diện quân Tây và Briansk kẹt lại trong những trận giao tranh đẫm máu, và Phương diện quân Trung tâm của Rokossovsky bị chậm trễ do những khó khăn trong vận tải đã bước vào chiến đấu muộn theo cung cách lẻ tẻ. Mặc dù bộ phận đi đầu của ông đã thọc sâu vào hậu tuyến quân Đức ở tây Kursk, họ đã làm điều đó đúng lúc Thống chế von Manstein tổ chức và tiến hành một đòn phản công xuất sắc đánh vào Phương diện quân Tây Nam của Vasilevsky đang bị kéo giãn lực lượng ở Donbas. Trong khi đội tiên phong của Rokossovsky đang tiến tới sông Desna gần Novgorod Severskii – mũi đội phá sâu nhất của Hồng quân trong Chiến cuộc mùa đông, von Manstein bất ngờ tiến công Phương diện quân Voronezh và đẩy lui họ qua Khar'kov. Lo sợ trước cuộc tiến quân thắng lợi của von Manstein lên phía bắc, Stavka đã điều động những cánh quân quan trọng từ khu vực của Rokossovsky để chặn đà tiến của von Manstein, và đòn công kích của Rokossovsky thoái trào rồi sụp đổ. Cùng với nó là sự cáo chung cho kế hoạch giai đoạn ba chiến dịch của Zhukov với mục tiêu chiếm Smolensk và tiêu diệt Cụm tập đoàn quân Trung tâm. Không phải là tình cờ khi thất bại quân sự nặng nề này của phía Liên Xô, ẩn bên dưới những chiến dịch đáng chú ý và được biết đến nhiều hơn ở vùng Donbas đã bị che giấu và lãng quên phần lớn.

Chiến dịch tiến công tháng 2 và tháng 3 năm 1943 thất bại đã để lại sự kế thừa về mặt địa lý là vòng cung lớn Kursk ở trung tâm Mặt trận phía Đông. Mấu chốt nổi tiếng này cũng là một hệ quả gián tiếp từ Chiến dịch “Sao Hỏa” không thành công của Zhukov. Nó minh chứng cho những gì đã xâm chiếm Zhukov và là chứng nhân câm lặng cho những hy vọng của ông đã biến thành tro bụi trong Chiến dịch “Sao Hỏa”. Zhukov sẽ phải đợi nhiều tháng trước khi trút sự báo thù của mình xuống Cụm quân Trung tâm. Rốt cuộc ông sẽ làm điều đó ở Kursk vào tháng 7 năm 1943.

SỐ PHẬN CỦA THẦN VÀ NGƯỜI

- Lịch sử và những vị thần: “Sao Hỏa” trong lịch sử.

Hàng thập kỷ sau khi Chiến tranh Vệ quốc vĩ đại kết thúc, câu nói có ảnh hưởng nhiều nhất, chân thành nhất và phổ biến nhất được những thế hệ người Nga sống sót qua cuộc chiến nhắc đến “Không ai bị lãng quên, không gì bị lãng quên”. Những đau khổ chưa từng thấy mà người dân Liên Xô phải hứng chịu từ quân Đức, và thường xuyên là từ chính những nhà lãnh đạo của họ khiến những từ ngữ đó còn lớn hơn cả một câu khẩu hiệu đơn giản và rộng rãi viết trên những tấm băng rôn, in trong sách báo hay khắc trên những đồng xu kỷ niệm. Có những lý do đúng đắn để không quên; quan trọng nhất trong đó là rất nhiều thảm họa mà Hồng quân đã trải qua. Do vậy thật trớ trêu khi nhiều thất bại quân sự cũng như hàng vạn binh sĩ Hồng quân đã ngã xuống trong những trận đánh đó trên thực tế đã bị quên lãng. Chế độ phải chịu trách nhiệm một phần cho cuộc tàn phá đó cho rằng lợi ích tốt nhất cho nó là hạ thấp những thất bại và thay vào đó nhấn mạnh thắng lợi lịch sử của đất nước và chế độ xã hội chủ nghĩa Xô-viết mà nó đại diện.

Liên Xô không có lựa chọn nào khác ngoài thừa nhận những thảm kịch của Hồng quân năm 1941 và mùa hè 1942, vì những thất bại đó đã được người Đức công bố hùng hồn và không thể che giấu khỏi dư luận. Tuy nhiên sau chiến dịch tiến công Stalingrad tháng 11 năm 1942, cán cân chiến lược đã thay đổi và cùng với nó là vận mệnh chiến tranh cùng sự tin cậy của lịch sử Liên Xô. Từ năm 1942 cho đến khi chấm dứt chiến tranh, Liên Xô tái hiện lịch sử của mình như một hành trình không ngừng tới chiến thắng. Những sự kiện không may mắn xảy ra, những chiến dịch kiệt sức và lần này tới lần khác quân Đức mở những trận phản kích thắng lợi cục bộ. Nhưng bất chấp những cản trở không dễ chịu đó, hành trình không thể lay chuyển này vẫn tiếp tục tới Berlin và kết thúc với sự cáo chung của Wehrmacht và Hitler. Bức tranh lịch sử quân sự này hầu như không có vết gợn nào, nhưng chỉ vì các sử gia Xô-viết cố làm cho nó như thế.

Bộ mặt công khai của lịch sử Liên Xô nếu nhẹ thì cũng là không hoàn toàn trung thực, còn nếu nặng thì đó là sự kết hợp giữa nửa sự thật và nửa dối trá. Trên thực tế, như trong lịch sử bất cứ cuộc chiến tranh nào, chiến thắng luôn bị ngất quăng bởi những thất bại thường xuyên và cay đắng. Đối với Hồng quân cũng vậy. Những bài học đắt giá bắt đầu năm 1941 và tiếp tục năm 1942 đã không chấm dứt vào năm 1943. Những bài học từ thất bại xảy đến ngay cả trong bối cảnh chiến thắng đến vô số vào năm 1943, 1944 và 1945. Trong suốt thời kỳ từ 1943 tới 1945, trong khi dư luận hân hoan trước những thắng lợi ở Stalingrad, Kursk, Belorussia, Berlin và trong hàng trăm chiến dịch quân sự lớn nhỏ, những nhà lãnh đạo chính trị và quân sự Xô-viết hầu như không ghi lại thất bại nào mà người dân Liên Xô có thể thương xót hay các sử gia Xô-viết có thể nghiên cứu. Như thế để thỏa mãn mối quan tâm đáng ngại của dư luận cũng như cộng đồng nghiên cứu sử và để duy trì sự tin cậy, trong những năm 1960 nhà chức trách Xô-viết công bố về thảm họa quân sự mà họ đã phải chịu ở Khar'kov tháng 5 năm 1942 như một bằng chứng. Tuy nhiên họ chỉ làm vậy một cách hời hợt, để Khar'kov có thể đóng vai trò một “ngôi làng Potemkin”^[22] hay một cây cột thu lôi trong đề tài những thất bại của Hồng quân.

Tuy vậy, trong hành trình dường như không ngừng tới chiến thắng từ 1943 tới 1945, quân đội Liên Xô đã phải trải qua những cản trở, nhiều trong số đó là những thất bại nghiêm trọng. Những thất bại mà Liên Xô không hoàn toàn che giấu thường xuyên được giải thích là những hành động nghi binh, thao diễn hay có tầm quan trọng thấp hơn rất nhiều so với thực tế. Trong số chiến dịch lớn không thành đó có chiến dịch tiến công Kursk lần thứ nhất tháng 2 và 3 năm 1943, chiến dịch Belorussia mùa thu 1943 và đông 1944, chiến dịch Đông Phổ tháng 10 năm

1944 cùng nhiều cuộc tiến công khác với hậu quả nhẹ hơn. Tất cả đều là sản phẩm từ sự quá tham vọng của Stavka. Tuy nhiên, quan trọng nhất trong đó là Chiến dịch “Sao Hỏa” và Chiến dịch “Sao Mộc” bị hủy bỏ của Zhukov.

Cái tên “Chiến dịch Sao Hỏa” đã sống trong quên lãng, chỉ xuất hiện một cách đơn độc và gần như chỉ là một cái tên chú thích trên bản đồ và trong một cuốn lịch sử quân sự chính thống. Hầu như không có nguồn nào khác, cả hồi ức lẫn quân sử các đơn vị hay thậm chí là tài liệu mật của Bộ Tổng tham mưu Xô-viết nhắc lại cái tên đó. Chỉ có những tư liệu lưu trữ của quân đội Liên Xô và Đức cùng những nguồn tin rời rạc của Đức mô tả bản chất, mục tiêu và tầm quan trọng thực sự của chiến dịch. Chiến dịch mang mật danh “Sao Hỏa”, được chính thức gọi là Chiến dịch tiến công Rzhev-Sychevka được biết đến trong vài tư liệu của Liên Xô, nhưng chưa bao giờ ở mức chi tiết hữu ích. Một vài nguồn khác cung cấp thông tin rộng hơn về hoạt động của một số đơn vị tham gia. Tuy nhiên chúng không cho biết bối cảnh hay nhắc tới mật danh hoặc tên chiến dịch, chúng minh chứng một cách miễn cưỡng cho lòng dũng cảm, tài năng và những khó khăn của các đơn vị cùng người chỉ huy đã chiến đấu trong chiến dịch mà không tiết lộ về chính bản thân chiến dịch.

Trong hồi ức của mình Zhukov đề cập tới chiến dịch như một ghi chú thoáng qua trong bối cảnh Stalingrad mà không nhắc đến tên gọi. Những đoạn văn ngắn ngủi mà ông dành cho nó chỉ đề cập một phần và hạ thấp thành một đòn nghi binh nhằm giữ chân lực lượng dự bị Đức khỏi chiến dịch Stalingrad lớn và quan trọng hơn. Hai tư lệnh phương diện quân khác không nhắc gì đến nó. Purkaev không viết hồi ký, và Konev bắt đầu hồi ức của mình – một cách dễ chịu cho bản thân ông – với những sự kiện tháng 1 năm 1943. Không tư lệnh tập đoàn quân nào của “Sao Hỏa” viết hồi ký. Cuốn lịch sử duy nhất về một đơn vị cấp tập đoàn quân từng tham gia chiến dịch – Tập đoàn quân 31 thì hoàn toàn bỏ qua giai đoạn này. Thông tin vụn vặt về chiến dịch chỉ xuất hiện trong những cuốn sử đơn vị cấp quân đoàn, sư đoàn và lữ đoàn.

Tướng M. E. Katukov, chỉ huy tương lai của Tập đoàn quân xe tăng 1 cùng các sĩ quan dưới quyền trong tập đoàn quân, Đại tá A. Kh. Babadzhanian và D. A. Dragunsky có đề cập tới chiến dịch, nhưng ngắn ngủi. Katukov ghi lại một cách mập mờ, “Hôm 25 tháng 11, chiến dịch Rzhev-Sychevka của Phương diện quân Kalinin và Tây bắt đầu” nhưng không nói gì thêm. Những tư liệu chi tiết nhất đến từ phía Liên Xô là hồi ức của Tướng M. D. Solomatin và A. L. Getman cùng cuốn lịch sử của Quân đoàn xe tăng 5. Solomatin kể lại toàn bộ hoạt động tác chiến của Quân đoàn cơ giới 1 dưới quyền ông trong chiến dịch và phản ánh tinh thần glasnost’^[23] của Khrushchev đang nhanh chóng lan tràn vào thời điểm cuốn sách xuất bản. Hồi ức Getman và lịch sử Quân đoàn xe tăng 5 (một sản phẩm glasnost’ của Gorbachev) mô tả lại các diễn biến chiến đấu riêng của Quân đoàn xe tăng 6 và 5 nhưng cũng không cung cấp được thông tin quan trọng về bối cảnh chiến dịch. Tất cả những tư liệu trên đều được viết trong thời kỳ “tan băng” của Khrushchev hay vào cuối những năm 1980 khi sự trung thực lịch sử đang là trào lưu. Nhưng dù có những nỗ lực vừa phải của số tác giả ít ỏi đó, câu chuyện thực của Chiến dịch “Sao Hỏa” vẫn chưa được kể ra cho công chúng Nga.

Bất chấp sự im lặng từ phía Liên Xô và Nga, nhiều tư liệu Đức thuật lại rõ ràng chiến dịch mà không nhắc đến tên hay đề cập tới quy mô và ý đồ đầy tham vọng của nó. Nhiều tài liệu mật lưu trữ trước đây của Liên Xô cũng vậy, mặc dù phần lớn thông tin về chiến dịch vẫn đang bị khóa trong kho lưu trữ. Ở đây, trong những cuốn sử cấp sư đoàn, các tài liệu chiến dịch của phía Đức và trong hàng ngàn báo cáo lưu trữ nguyên bản của Liên Xô cùng các nghiên cứu đã được Bộ Tổng tham mưu Xô-viết tiến hành, Chiến dịch “Sao Hỏa” đã sống lại. Sau hơn 50 năm kể từ 3 tuần đẫm máu chưa từng thấy, câu chuyện của “Sao Hỏa” và hàng trăm nghìn binh sĩ Xô-viết và Đức đã chiến đấu và trải qua nó cuối cùng cũng được kể lại.

• Sao Hỏa trên dải ngân hà của những chiến dịch quân sự.

Trong rất nhiều chiến dịch được Stavka tiến hành vào cuối năm 1942, số ít những người nhắc đến Chiến dịch “Sao Hỏa” đều hạ thấp vai trò của nó thành một đòn nghi binh lão luyện. Những thông tin chính thức do Zhukov và phần lớn các chỉ huy Xô-viết ở cấp thấp cho rằng “Sao Hỏa” mở màn vào cuối tháng 11 hay đầu tháng 12 để ngăn lực lượng dự bị Đức ở mặt trận trung tâm tăng cường cho đồng bọn ở miền nam. Vì vậy, họ lập luận, “Sao Hỏa” đã đóng góp vào chiến thắng Stalingrad và do đó đã hoàn thành nhiệm vụ. Những quan điểm đó ít nhất cũng là không thành thật, nếu không muốn nói là những lời dối trá trắng trợn. Xét về thời gian, quy mô, mục tiêu, kỳ vọng và hệ quả, Stavka đã dự kiến Chiến dịch “Sao Hỏa” với vai trò quan trọng hơn nếu không muốn nói là còn hơn cả Chiến dịch “Sao Thiên vương”.

Trái với những lý giải chính thức của Zhukov, công tác lập kế hoạch cho “Sao Hỏa” đã hoàn tất vào ngày 1 tháng 10 và quân đội Xô-viết sẽ tiến hành chiến dịch vào ngày 12 tháng 10 năm 1942. Sau đó, thời tiết xấu và những vấn đề về hậu cần đã trì hoãn ngày mở màn đến 28 tháng 10 và cuối cùng là 25 tháng 11. Như dự kiến ban đầu, “Sao Hỏa” sẽ hoàn thành trước khi “Sao Thiên vương” bắt đầu và “Sao Thiên vương” sẽ ngăn cản Bộ tư lệnh Đức phục hồi những tổn thất của quân Đức dọc theo trục Moscow-Berlin trên khu vực trung tâm trọng yếu này. Khi ngày tiến công được chuyển sang tháng 11, Stavka tin rằng “Sao Hỏa” sẽ khai thác trực tiếp giá trị nghi binh từ đòn đánh ở phía nam (Stalingrad), vì các đơn vị dự bị chiến dịch chủ yếu của quân Đức sẽ bị hút khỏi mặt trận trung tâm xuống các khu vực bị uy hiếp ở miền nam nước Nga.

Mục tiêu của Chiến dịch “Sao Hỏa” có ý nghĩa chiến lược và về phương diện nào cũng không thể thấp hơn “Sao Thiên vương”. Trong Chiến dịch “Sao Hỏa”, hơn một nửa lực lượng của Phương diện quân Kalinin và Tây sẽ hợp vây mấu chốt Rzhev và tiêu diệt một tập đoàn quân Đức duy nhất – Tập đoàn quân 9. Trong Chiến dịch “Sao Mộc” tiếp nối, bộ phận còn lại của 2 phương diện quân sẽ đập nát phần lớn một cụm quân Đức trọn vẹn – Cụm tập đoàn quân Trung tâm. Mục tiêu then chốt trong 2 chiến dịch trên lần lượt là Sychevka, Viaz’ma và Smolensk nằm trong chiều sâu chiến thuật, chiến dịch và chiến lược trong hậu phương Đức. Nhiệm vụ của “Sao Thiên vương” cũng tương tự. Trong chiến dịch này khoảng một nửa lực lượng của 3 phương diện quân nhỏ hơn (Tây Nam, Sông Don và Stalingrad) sẽ hợp vây quân địch ở khu vực Stalingrad để tiêu diệt một tập đoàn quân Đức – Tập đoàn quân 6. Trong Chiến dịch “Sao Thổ” tiếp theo, toàn bộ 3 phương diện quân sẽ phải tiêu diệt một cụm quân Đức – Cụm tập đoàn quân B. Mục tiêu then chốt của “Sao Thiên vương” và “Sao Thổ” lần lượt là Stalingrad, Morozovka và Rostov trong chiều sâu chiến thuật, chiến dịch và chiến lược.

Quy mô và binh lực của hai chiến dịch đồng thời này cũng tương tự nhau (Xem Phụ lục). Vào tháng 11 năm 1942, Phương diện quân Kalinin và Tây cùng Khu phòng thủ Moscow có 1.890.000 quân, 24.682 khẩu pháo cối, 3.375 xe tăng và pháo tự hành cùng 1.170 máy bay. Phương diện quân Tây Nam, Sông Don và Stalingrad có 1.103.000 quân, 15.501 khẩu pháo cối, 1.463 xe tăng và pháo tự hành cùng 1.463 máy bay. Trong Chiến dịch “Sao Hỏa” Zhukov huy động khoảng 668.000 quân và gần 2.000 xe tăng cho các mũi chủ công và thêm 415.000 quân cùng 1.265 xe tăng sẵn sàng tham chiến trong Chiến dịch “Sao Mộc”. Trong Chiến dịch “Sao Thiên vương” ban đầu Vasilevsky triển khai khoảng 700.000 quân cùng 1.400 xe tăng và sau đó là thêm 400.000 quân cùng 1.200 xe tăng trong giai đoạn “Sao Thổ” đã được thay đổi.

Không tính đến đòn tiến công ở Velikie Luki được thiết kế nhằm hỗ trợ “Sao Hỏa”, 2 phương diện quân của Zhukov triển khai 7 tập đoàn quân tham gia tiến công (Tập đoàn quân 41, 22, 39, 30, 31, 20, 29) và 3 phương diện quân dưới quyền Vasilevsky huy động 7 tập đoàn quân (Tập đoàn quân 21, 65, 24, 64, 57, 51, Tập đoàn quân xe tăng 5). Con số tổng cộng là 36 sư

đoàn rưỡi trong Chiến dịch “Sao Hỏa” và 34 sư đoàn rưỡi trong Chiến dịch “Sao Thiên vương”. Zhukov tung vào trận 6 quân đoàn cơ động (Quân đoàn cơ giới 1 và 3, Quân đoàn xe tăng 5, 6 và 8 cùng Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2) để chi viện “Sao Hỏa” (và quân đoàn thứ bảy ở Velikie Luki), trong khi Vasilevsky triển khai 8 quân đoàn (Quân đoàn xe tăng 1, 4, 13, 16 và 26, Quân đoàn cơ giới 4, Quân đoàn kỵ binh 4 và 8). Tính cho số lữ đoàn cơ động, Zhukov có 39 và Vasilevsky có 33. Về pháo binh và công binh, Zhukov có 48 trung đoàn pháo binh, 21 trung đoàn chống tăng, 15 trung đoàn cao xạ và 21 tiểu đoàn công binh, trong khi Vasilevsky có 54 trung đoàn pháo binh, 34 trung đoàn chống tăng, 21 trung đoàn cao xạ và 29 tiểu đoàn công binh. Do vậy về số lượng và lực lượng, 2 chiến dịch này gần như tương đồng.

Về ảnh hưởng tương đối của những chỉ huy tham gia trong mỗi chiến dịch, “Sao Hỏa” có trong tay những nhân vật nổi tiếng ở thời điểm đó hoặc trong tương lai, lấy được vinh quang hay sự nghiệp bị hủy hoại trong chiến dịch. Nhà chỉ huy quân sự Xô-viết được kính trọng nhất, Đại tướng Zhukov nắm quyền điều hành chiến dịch, và được các nhà lãnh đạo chính trị và các sử gia Liên Xô ủng hộ, ông vẫn là một trong những chỉ huy quân sự Xô-viết lừng lẫy nhất trong chiến tranh. Tướng Purkaev và Konev là những tư lệnh phương diện quân xuất sắc và sẽ tiếp tục như thế. Danh tiếng và tầm vóc của Konev sẽ còn tiếp tục được nâng cao trong suốt thời gian còn lại của chiến tranh. Mặc dù hầu hết các tư lệnh tập đoàn quân tham gia chiến dịch trở nên mờ nhạt, phần lớn họ đã được lựa chọn vì đã thể hiện được phẩm chất và lòng dũng cảm. Một số chỉ huy lực lượng cơ động giỏi nhất của Hồng quân cũng phục vụ trong “Sao Hỏa” như Tướng Katukov, Getman, Solomatin cùng ngôi sao kỵ binh đang lên, Tướng Kriukov.

Ảnh hưởng tiềm tàng của Chiến dịch “Sao Hỏa” cũng tương đương hay thậm chí lớn hơn ảnh hưởng chiến lược của “Sao Thiên vương”. Vào tháng 11 năm 1942 mấu lồi Rzhev là đỉnh của những vị trí tiền tiêu Đức trên Mặt trận phía Đông, cách Moscow không đầy 200 ki-lô-mét. Trong con mắt của những chiến lược gia Stavka, lực lượng quân Đức hùng hậu đang chiếm lĩnh mấu lồi là một mối đe dọa lớn trong tương lai đối với Moscow. Tiêu diệt mấu lồi và cùng với nó là binh đoàn mạnh nhất của Cụm tập đoàn quân Trung tâm Đức sẽ loại bỏ được nguy cơ này. Quan trọng hơn, thắng lợi của “Sao Hỏa” sẽ giúp quân đội Xô-viết tiến về phía tây ở khu vực mặt trận quan trọng nhất dọc theo con đường ngắn nhất từ Moscow tới Berlin. Trong khi đó, khu vực Stalingrad xa xôi hơn nhiều, và trong khi thành công của quân Đức ở đây có thể tạo thuận lợi hơn cho mũi tiến quân sau đó của chúng vào vùng Caucasus giàu tài nguyên thì đến tháng 10 năm 1942, đã rõ ràng rằng cả 2 hướng tiến công của đối phương vào Stalingrad và Caucasus đều đã kiệt sức. Nếu “Sao Thiên vương” thắng lợi, những chiến dịch tiếp theo nhằm đẩy quân Đức ra khỏi vùng lãnh thổ rộng lớn phía nam nước Nga sẽ cần phải kéo dài và tốn nhiều thời gian. Chiến thắng ở hướng trung tâm quan trọng hơn, Stavka lý giải, sẽ đẩy nhanh thất bại của quân Đức và cuộc rút lui của chúng ở miền nam, và trong khi đó giúp hệ thống hậu cần tiết kiệm được thời gian và vật chất cho những chiến dịch quy mô lớn liên tiếp ở những khu vực xa xôi nhất. Nói ngắn gọn, các vấn đề chiến lược sẽ được giải quyết tốt hơn ở một khu vực mà binh lực của Hồng quân có thể dễ dàng được bổ sung và ở nơi những giá trị chiến lược có thể được nhận thấy nhanh chóng hơn.

So sánh cuối cùng về tầm quan trọng giữa Chiến dịch “Sao Hỏa” và “Sao Thiên vương” là tổn thất về nhân mạng và trang bị. Trong 3 tuần, Zhukov mất khoảng 100.000 người chết và mất tích cùng 235.000 người bị thương. Trong khi đó, trong toàn bộ giai đoạn các chiến dịch (19 tháng 11 năm 1942 đến 2 tháng 2 năm 1943), các phương diện quân của Vasilevsky thiệt hại 154.885 người chết và mất tích cùng 330.892 người bị thương. Ngoài ra, Zhukov mất 1.600 xe tăng, lớn hơn cả con số tổng cộng 1.400 xe mà Vasilevsky huy động trong Chiến dịch “Sao Thiên vương”. Tổn thất kinh hoàng mà hầu như không có chiến dịch tiến công nào của Hồng

quân trong cuộc chiến sánh bằng này có thể giúp lý giải vì sao quân đội Xô-viết trên trục hướng Tây gặp khó khăn trong việc khôi phục những chiến dịch tiến công thắng lợi trong tương lai đến như vậy. Cuối cùng, quy mô, mục tiêu, ý đồ chiến lược và hệ quả, Chiến dịch “Sao Hỏa” cũng tương tự với những tình huống mà các nhà chỉ huy quân sự Đồng minh có thể gặp phải nếu Chiến dịch “Chúa tể tối cao” (Overlord) - cuộc đổ bộ Normandy - thất bại. Căn cứ vào những thực tế trên, nếu như trong trường hợp không hợp lý lắm là Zhukov nói đúng và “Sao Hỏa” thực sự là một đòn nghi binh, thì từ trước tới nay chưa có đòn nghi binh nào quá tham vọng, quá lớn, tiến hành quá lộn xộn và quá đắt giá như thế.

- Lịch sử và những người chỉ huy.

Chiến tranh (và cái chết) hủy hoại danh tiếng và sự nghiệp của rất nhiều chỉ huy Xô-viết trong Chiến dịch “Sao Hỏa” nhưng lịch sử bị thay đổi và những biến động bất ngờ trong một hệ thống chính trị chuyên chế cứu vãn nhiều người khác. Các tư lệnh phương diện quân bại trận bị uốn nắn nhưng không hề hấn gì vì Stalin và Stavka quyết định giữ lại danh tiếng và sự nghiệp của họ. G. K. Zhukov vẫn đóng vai trò quan trọng là phó tổng tư lệnh tối cao, chiến lược gia chủ chốt của Stavka và một tư lệnh phương diện quân thành công trong giai đoạn cuối chiến tranh. Khi chiến tranh kết thúc, “chiến binh” ưa thích nhất của Stalin trở thành chỉ huy nổi tiếng nhất của Hồng quân trong Chiến tranh Vệ quốc vĩ đại và là một biểu tượng cho lịch sử quân sự Liên Xô và Nga ngày nay. Ngay sau khi cuộc chiến chấm dứt, Stalin đã nghi đã đẩy Zhukov vào hậu trường trong tạm thời. Sau cái chết của Stalin, ông trở thành Bộ trưởng Quốc phòng Liên Xô cho đến khi bị thay thế năm 1957 bởi Khrushchev cũng đã nghi không kém.

Tư lệnh Phương diện quân Tây, I. S. Konev, người cũng được Stalin đánh giá là có sự kết hợp giữa phẩm chất của một chiến binh với sự kiên định về chính trị vẫn ở vị trí chỉ huy phương diện quân trong suốt thời gian còn lại của cuộc chiến. Sau khi dẫn dắt thắng lợi Phương diện quân Thảo nguyên ở Kursk, ông chỉ huy Phương diện quân Ukraine 1 quan trọng qua những trận đánh ác liệt và thành công ở Ukraine và Ba Lan. Tháng 4 năm 1945 ông cùng với Zhukov – lúc này là đối thủ trong cuộc đua – chia sẻ vinh quang đánh chiếm Berlin. Nhờ thời gian binh nghiệp và sự tin cậy về mặt chính trị được ghi nhận, sau chiến tranh Konev là Tư lệnh Lực lượng Xô-viết Trung tâm ở Áo, Tư lệnh Lục quân và Tư lệnh khối Hiệp ước Warsaw, và cuối cùng là Tư lệnh Lực lượng Xô-viết ở Đức. Chỉ huy trưởng Phương diện quân Kalinin M. A. Purkaev thoát khỏi thất bại “Sao Hỏa” và tiếp tục giữ vị trí cấp phương diện quân, mặc dù ở cách xa Rzhev. Tháng 4 năm 1943 Stalin bổ nhiệm ông làm Tư lệnh Phương diện quân Viễn Đông 1, và vào tháng 8 năm 1945 Purkaev chỉ huy Phương diện quân Viễn Đông 2 chiến đấu chống quân Nhật trong chiến dịch lớn Mãn Châu Lý.

Số phận các chỉ huy tập đoàn quân của Chiến dịch “Sao Hỏa” thì kém hơn nhiều. Các tư lệnh G. F. Tarasov (Tập đoàn quân 41), V. A. Iushkevich (Tập đoàn quân 22), N. I. Kiriukhin (Tập đoàn quân 20) và E. P. Zhuravlev (Tập đoàn quân 29) đều bị cách chức trong hoặc ngay sau chiến dịch. Tarasov sau này nắm Tập đoàn quân 70 mới thành lập và chỉ huy nó trong cuộc tiến công không thành của Rokossovsky tháng 2 và 3 năm 1943, sau đó một lần nữa ông bị cách chức. Tarasov hy sinh ở Hungary ngày 19 tháng 10 năm 1944 khi đang phục vụ ở một vị trí tương đối mờ nhạt là Phó tư lệnh Tập đoàn quân 66 thuộc Phương diện quân Ukraine 2.

Iushkevich thì may mắn hơn. Hình như bị thương tháng 12 năm 1942, ông trở lại Tập đoàn quân 22 vào tháng 4 năm 1943, chỉ huy nó và Tập đoàn quân xung kích 3 cho đến tháng 8 năm 1944. Cuối năm 1944 ông trở thành Tư lệnh Quân khu Odessa mới tổ chức lại và kết thúc chiến tranh với quân hàm thượng tướng.

N. I. Kiriukhin, viên tư lệnh của Tập đoàn quân 20 có số phận kém may cũng trở nên mờ nhạt,

trong giai đoạn sau của cuộc chiến ông giữ vị trí Phó tư lệnh Tập đoàn quân 38. A. I. Zygin chỉ huy Tập đoàn quân 39 tới khi được bổ nhiệm làm Tư lệnh Tập đoàn quân Cận vệ 4 vào tháng 9 năm 1943. Ông hy sinh trong chiến đấu dọc sông Dnepr ngày 27 tháng 9 năm 1943. E.P. Zhuravlev bàn giao lại Tập đoàn quân 29 vào tháng 1 năm 1943 và sau đó lần lượt chỉ huy Tập đoàn quân 53, 68, 21 và 18. Sau tháng 12 năm 1944 ông phục vụ ở nhiều cơ quan tham mưu của Hồng quân và ở Bộ Dân ủy Quốc phòng.

V. Ia. Kolpakchi chỉ huy Tập đoàn quân 30 cho đến tháng 4 năm 1943 và sau đó dẫn dắt Tập đoàn quân 63 và 69 tới khi chiến tranh chấm dứt. Danh tiếng của ông lên đến đỉnh cao vào năm 1945 khi Kolpakchi được phong Anh hùng Liên bang Xô-viết nhờ những thành tích của tập đoàn quân trong chiến dịch Vistula-Oder. Sau khi tham dự chiến dịch Berlin, Kolpakchi chỉ huy nhiều quân khu của Liên Xô trong thời gian hậu chiến và mất trong một tai nạn máy bay năm 1961. V. S. Polenov, Tư lệnh Tập đoàn quân 31 - đơn vị hầu như không làm sút mẻ được phòng tuyến Đức nắm Tập đoàn quân 5 vào tháng 2 năm 1943 và sau này chỉ huy Tập đoàn quân 47 ở Ba Lan. Ông kết thúc chiến tranh với vị trí quân đoàn trưởng và sau đó đứng đầu nhiều quân khu. Không tư lệnh tập đoàn quân nào trong Chiến dịch “Sao Hỏa” phải chịu tai tiếng, cũng không ai viết hồi ký.

So với các chỉ huy nào dưới quyền Zhukov ở Rzhev, số phận các tư lệnh phương diện quân và tập đoàn quân dưới quyền Vasilevsky tốt đẹp hơn nhiều. N. F. Vatutin, Tư lệnh Phương diện quân Tây Nam chỉ huy xuất sắc Phương diện quân Voronezh và Ukraine 1 qua Kursk và tới năm 1944 khi ông bị du kích Ukraine [\[24\]](#) sát hại ngay trước khi mở cuộc tiến công quyết định nhằm quét sạch quân Đức khỏi Ukraine. Sau khi Vatutin hy sinh, Zhukov nắm quyền chỉ huy phương diện quân và dẫn dắt nó thành công trong chiến dịch. K. K. Rokossovsky, Tư lệnh Phương diện quân Sông Don ở Stalingrad sau đó lần lượt đứng đầu nhiều phương diện quân khác cho đến chiến dịch Berlin. A. I. Eremenko ở Phương diện quân Stalingrad cũng đảm nhiệm vị trí chỉ huy cấp phương diện quân ở khu vực Baltic. Các tư lệnh tập đoàn quân P. L. Romanenko (Tập đoàn quân xe tăng 5), P. I. Batov (Tập đoàn quân 65), I. M. Chistiakov (Tập đoàn quân 21), V. I. Chuikov (Tập đoàn quân 62), M. S. Shumilov (Tập đoàn quân 64) cùng những người khác tiếp tục phục vụ ở cấp tập đoàn quân hoặc cao hơn - một phần thưởng rõ ràng từ Chiến dịch “Sao Thiên vương”. Hầu hết đều có được vinh quang lâu dài, và phần lớn đều viết những cuốn hồi ký hoành tráng.

Các tập đoàn quân tham gia “Sao Hỏa” có số phận khác nhau, chủ yếu vì những tổn thất lớn mà họ phải hứng chịu. Hai đơn vị chủ công, Tập đoàn quân 41 và 20 không bao giờ tham dự thêm một chiến dịch tiến công lớn nào. Tháng 3 năm 1943 phiên hiệu Tập đoàn quân 41 biến mất trong biên chế Hồng quân. Lực lượng của nó được phân bổ lại cho Tập đoàn quân 39 và 43 và ban chỉ huy bổ sung nhân lực cho Phương diện quân Thảo nguyên mới. Tập đoàn quân 20 tiếp tục ở trong thế đội hai của phương diện quân hay dự bị Stavka cho đến tháng 4 năm 1944 thì cũng được giải thể. Tháng 1 năm 1943 Stavka phân phối quân số ít ỏi còn lại của Tập đoàn quân 29 cho Tập đoàn quân 5 và 33, và ban chỉ huy của nó cung cấp sĩ quan tham mưu cho Tập đoàn quân xe tăng 1 mới thành lập. Ngay sau Chiến dịch “Sao Hỏa”, Tập đoàn quân 22 được điều động sang Phương diện quân Tây Bắc và chiến đấu trong biên chế phương diện quân này (và Phương diện quân Baltic 2) ở khu vực thứ yếu đến khi chiến tranh chấm dứt. Tập đoàn quân 30 ít bị hao hụt hơn đến tháng 4 năm 1943 được tổ chức lại thành Tập đoàn quân Cận vệ 10. Chỉ có Tập đoàn quân 31 chiến đấu đến hết cuộc chiến trên trục Moscow-Warsaw-Berlin. Đó là tập đoàn quân duy nhất của “Sao Hỏa” có được một cuốn lịch sử đơn vị (mặc dù không đề cập gì về chiến dịch đó).

Trong khi ấy, các tập đoàn quân dưới quyền Vasilevsky đã được tưởng thưởng hậu hĩnh nhờ

sự phục vụ trong Chiến dịch “Sao Thiên vương”. Sáu tập đoàn quân (63, 21, 24, 66, 62 và 64) được tổ chức thành tập đoàn quân Cận vệ ngay sau chiến dịch Stalingrad, và một tập đoàn quân thứ bảy (Tập đoàn quân xe tăng 5) sau này được xây dựng lại thành tập đoàn quân xe tăng Cận vệ đầu tiên sau khi bị tiêu diệt ở Khar’kov vào tháng 3 năm 1943, một phần vì những thành tích trong “Sao Thiên vương”. Chiến công của cả 6 tập đoàn quân đều được mô tả chi tiết trong những cuốn quân sử.

Các quân đoàn trưởng trong Chiến dịch “Sao Hỏa” có số phận khá hơn nhiều so với các chỉ huy tập đoàn quân (đặc biệt là chỉ huy các quân đoàn cơ động). Điều đó có lẽ là vì họ đã chiến đấu tốt hơn hoặc được bảo vệ từ các tư lệnh tập đoàn quân, những người đã trở thành vật tế thần cho thất bại của chiến dịch. Chỉ huy binh đoàn kỵ binh-cơ giới của Tập đoàn quân 20 và Quân đoàn kỵ binh Cận vệ 2, Tướng V. V. Kriukov dẫn dắt quân đoàn cho đến hết chiến tranh. Ông được thăng hàm trung tướng và danh hiệu Anh hùng Liên bang Xô-viết vào tháng 4 năm 1945 nhờ những thành tích ở Ba Lan. Tướng M. E. Katukov nắm Tập đoàn quân xe tăng 1 mới thành lập vào tháng 1 năm 1943 và chỉ huy nó một cách thành công qua thời gian còn lại của cuộc chiến. Khi chiến tranh chấm dứt, Katukov là một trong những tư lệnh tập đoàn quân xe tăng xuất sắc và tài ba nhất của Hồng quân, và tập đoàn quân của ông đã được tặng danh hiệu Cận vệ. Tướng A. P. Getman, Tư lệnh Quân đoàn xe tăng 6 - mặc dù không chỉ huy trong Chiến dịch “Sao Hỏa” - trở thành một trong những quân đoàn trưởng xe tăng hàng đầu của quân đội Xô-viết. Ông chỉ huy quân đoàn (được đổi tên thành Quân đoàn xe tăng Cận vệ 11) thuộc biên chế tập đoàn quân Katukov trong những chiến dịch quan trọng sau đó và ở Berlin. Tướng M. D. Solomatin cũng chỉ huy Quân đoàn cơ giới 1 cho đến hết chiến tranh, đầu tiên là độc lập và sau này trong biên chế Tập đoàn quân xe tăng Cận vệ 2. Katukov, Getman và Solomatin đều viết những cuốn lịch sử chi tiết và chính xác về các trận đánh của đơn vị trong chiến tranh.

Thiếu tướng K. A. Semenchenko, Quân đoàn trưởng 5 xe tăng, người đã nhận danh hiệu Anh hùng Liên bang Xô-viết năm 1941 khi chỉ huy Sư đoàn xe tăng 19 Quân đoàn cơ giới 22 trở nên nhạt nhòa trong thời gian còn lại của cuộc chiến và vào biên chế dự bị năm 1947. Các chỉ huy sư đoàn và lữ đoàn qua khỏi thử thách “Sao Hỏa” tiếp tục chiến đấu, và một số người sống sót qua cuộc chiến như Đại tá Dremov và Babadzhanian đã đạt được danh tiếng lâu dài.

Dù số phận các chỉ huy Xô-viết như thế nào, những đối thủ Đức của họ tiếp tục thành công cho đến khi cái chết hay thất bại trùn lên tất cả. Model, Tư lệnh Tập đoàn quân 9 xây dựng nên vinh quang của mình như một viên tướng chiến trận để rồi chỉ huy Cụm tập đoàn quân Bắc, Nam, và sau khi Cụm tập đoàn quân Trung tâm sụp đổ tháng 6 và 7 năm 1944 là chính đơn vị này. Model tiếp tục gặt hái thành công với việc đẩy lui quân Nga ở cửa ngõ Warsaw vào tháng 8 năm 1944 và leo lên vị trí chỉ huy Chiến trường phía Tây cho tới khi lực lượng dưới quyền bị quân Mỹ bao vây ở Ruhr mùa xuân 1945. Chống đối đến phút chót, Model tự sát để khỏi bị bắt.

Tư lệnh Quân đoàn thiết giáp XXXIX von Arnim bàn giao lại quân đoàn hôm 1 tháng 12 và được điều động sang Bắc Phi. Tại đây ông đã có hành động khó hiểu là đầu hàng lực lượng Đức và Ý còn lại ở mặt trận này trước quân đội Mỹ - Anh. Tướng Joseph von Harpe, Tư lệnh Quân đoàn thiết giáp XXXXI lên tới hàm chuẩn thống chế và nắm quyền chỉ huy Cụm tập đoàn quân A. Ông bị Hitler cách chức ở cao điểm của chiến dịch Vistula-Oder tháng 1 năm 1945. Tướng Karl Hilpert ở Quân đoàn bộ binh XXIII kết thúc chiến tranh với quân hàm chuẩn thống chế và ở vị trí Tư lệnh Cụm tập đoàn quân Courland bị quân đội Xô-viết cô lập ở phía tây Riga. Tướng Maximilian von Fretter-Pico, người đứng đầu Quân đoàn XXX đã giải cứu cho quân Đức bị vây ở Belyi sẽ sớm được cử xuống phía nam để chặn con sông của Hồng quân đang tràn về phía tây từ Stalingrad. Cuối năm 1944 ông chỉ huy Tập đoàn quân 6 Đức ở Hungary.

Lịch sử Chiến dịch “Sao Hỏa” đã phục vụ chủ nhân của nó - nhà nước Xô-viết - khá tốt.

Những gì quan trọng để nhớ đã được ghi nhớ, và những gì không đã bị lãng quên. Stalin cứu giúp khỏi sự hổ thẹn những chỉ huy mà ông cho rằng vẫn có thể có những đóng góp quý giá cho cuộc chiến. Và như được yêu cầu, các sử gia Xô-viết chép và sửa lại lịch sử để thay đổi danh tiếng của họ. Không may cho nhiều chỉ huy ở dưới cấp phương diện quân, lý tưởng và lợi ích không cần đến sự cứu vãn cho họ.

- Lịch sử và những người đã ngã xuống.

Đáng buồn nhưng rất đặc trưng, những sĩ quan cấp thấp, hạ sĩ quan và binh sĩ Hồng quân, những người đã hy sinh hoặc bị thương trong Chiến dịch “Sao Hỏa” hay những người đã sống sót qua đó phải chịu số phận khắc nghiệt trong tất cả. Như thể con số thương vong vẫn là chưa đủ, chính quyền Xô-viết gây ra sự bất công tồi tệ nhất khi lơ đi sự hy sinh của hàng ngàn người đã ngã xuống và lãng quên những người sống sót. Không có một dấu ấn hay đài tưởng niệm nào ghi lại cuộc chiến đấu khó khăn và gian khổ của họ, và lịch sử đã xóa đi những nỗ lực phi thường vô vọng của họ. Sự căm lạnh của những người chết không thể chống lại hành động đáng xấu hổ đó, và những người sống sót chỉ có thể sống với những ký ức vọng lại từ sự im lặng của những người đã hy sinh. Trong vòng 50 năm tiếp theo, một thế hệ những người sống sót không thể thảo luận công khai hay đọc về chiến dịch trong khi chứng kiến hàng trăm ngàn người khác được vinh danh vì những cống hiến ở Stalingrad.

Tuy nhiên, lịch sử có một ký ức dai dẳng và một sự phục thù khủng khiếp. Nhà chức trách Xô-viết không thể loại bỏ hết hàng ngàn tư liệu Đức và một khối lượng lớn tài liệu lưu trữ quý giá ghi lại tiến trình chiến dịch. Hệ thống kiểm duyệt ngọt ngào của chính quyền cũng không thể dập tắt một cách hoàn toàn khao khát hướng tới sự thật cố hữu của con người. Bất chấp hệ thống kiểm duyệt đó, những mảnh vụn của sự thật rò rỉ ra trong những cuốn hồi ức và lịch sử đơn vị để chứng minh cho các thông tin từ phía Đức. Ngày nay, sau khi chế độ Xô-viết đã sụp đổ, bức màn bí mật bao trùm Chiến dịch “Sao Hỏa” cuối cùng cũng đã được vén lên. Những bằng chứng trong kho lưu trữ chỉ ra rõ ràng sự trung thực trong các báo cáo Đức và chứng thực cho những cựu chiến binh Nga đã cố gắng phơi bày sự thực bất chấp việc bị hệ thống kiểm duyệt chèn ép. Ngày nay, nó đã xác nhận cho những người đã phục vụ trong Chiến dịch “Sao Hỏa” bằng cách ghi nhớ những gì đã bị lãng quên quá lâu và cuối cùng lắng nghe tiếng kêu căm lạnh của những người chết và lời khẩn cầu của những người sống sót không được nhớ đến. Cuối cùng, “Sao Hỏa” đã được trả lại vị trí xứng đáng của nó trên dải ngân hà những chiến dịch quân sự của quân đội Xô-viết.

HẾT

• Chú Thích •

[1] Sao Hỏa: Mars, thần chiến tranh. Sao Thiên vương: Uranus, thần bầu trời. Sao Thổ: Saturn, thần nông nghiệp. Sao Mộc: Jupiter, thần tối cao.

[2] Generalissimo - Đại nguyên soái, là quân hàm cao nhất (về danh nghĩa) dành riêng cho Stalin được lập ra năm 1945. Ở thời điểm tác giả đang đề cập (1942) chưa tồn tại.

[3] Chú thích của Chiang Kai-shek: Trong nguyên bản là General der Panzertruppe (Đại tướng thiết giáp). Đứng ra vào tháng 2/1942 Model đã được thăng lên Generaloberst (tạm dịch, "Chuẩn thống chế". Sách báo cũ của ta dịch là "Thượng tướng"), hàm tướng cao thứ 2 trong quân Đức, trên Đại tướng (General) và dưới Thống chế (Generalfeldmarschall).

[4] "Súng cối Cận vệ" là tên của các đơn vị pháo phản lực.

[5] Các sư đoàn dã chiến Luftwaffe là bộ binh với quân được rút từ các bộ phận mặt đất của Luftwaffe. Đây là ý tưởng của Thống chế Đế chế Hermann Göring nhằm tăng cường lực lượng tác chiến trên bộ. Sư đoàn dã chiến Luftwaffe có quy mô chỉ bằng khoảng 1/2 sư bộ binh thường và tất nhiên chất lượng chiến đấu cũng kém hơn nhiều.

[6] Đứng ra 7/11 là ngày kỷ niệm cách mạng tháng 10, còn 23/2 mới là ngày Hồng quân.

[7] Nguyên văn là Fusilier, bộ binh nhẹ trang bị súng hỏa mai (fusil) có nhiệm vụ quấy rối hàng ngũ địch trong quân đội của Đế quốc Phổ từ thế kỷ XVIII. Trung đoàn Fusilier của Sư đoàn Grossdeutschland được đặt tên theo cách này với mục đích tuyên truyền, đề cao truyền thống quân sự lâu đời của nước Đức, lên tinh thần cho binh lính. Ở đây tạm dịch là "Trung đoàn Khinh quân".

[8] Tổ chức quân sự lâm thời, thường gồm nhiều đơn vị binh chủng (bộ binh, thiết giáp, pháo binh, chống tăng...) ghép lại để thực hiện một nhiệm vụ chuyên biệt nào đó. Các Kampfgruppe của quân đội Đức trong Chiến tranh Thế giới II có thể có quy mô từ cấp đại đội cho tới quân đoàn, nhưng phổ biến ở cấp tiểu đoàn và trung đoàn, thường được đặt theo tên người chỉ huy hoặc tên đơn vị trực thuộc.

[9] Nguyên văn là Panzergrenadier, Grenadier. Grenadier xuất phát là lính ném lựu đạn tay (grenade), sau này để gọi những đơn vị làm nhiệm vụ dẫn đầu các cuộc xung phong. Các đơn vị bộ binh, bộ binh cơ giới Đức được đặt tên theo cách này với ý nghĩa tuyên truyền.

[10] Trong nguyên bản tiếng Anh quân hàm của Harpe được viết là Colonel General (Chuẩn thống chế). Đây cũng là một sự nhầm lẫn vì thời điểm tháng 11 năm 1942 Harpe đang là Đại tướng thiết giáp và phải đến tháng 5 năm 1944 mới được phong Chuẩn thống chế.

[11] Quân hàm cho quân nhân thuộc khối kỹ thuật của Hồng quân, tương đương Trung úy.

[12] Sư đoàn cơ giới hóa Grossdeutschland gồm 2 trung đoàn bộ binh: Trung đoàn Khinh quân (Fusilier Regiment) và Trung đoàn Xung kích (Grenadier Regiment).

[13] Binh sĩ Hồng quân bị bắt, đào ngũ hay dân thường Nga tình nguyện phục vụ trong quân đội Đức. Lính Hiwi mặc quân phục Đức với quân hàm và phù hiệu riêng, làm các công tác hỗ trợ chiến đấu như vận tải, quân y, liên lạc, công binh... và được phối thuộc cho cấp trung đoàn Đức.

[14] Quân hàm sĩ quan chính trị của Hồng quân, tương đương Trung tá. Cần tránh nhầm lẫn các cấp bậc này với chức vụ trong chỉ huy. Ví dụ ở đây E. F. Rybalko có cấp bậc Chính ủy tiểu đoàn cao cấp, chức vụ Chính ủy Lữ đoàn bộ binh cơ giới hóa 6 và chỉ huy thay cho lữ đoàn

trường đã hy sinh.

[15] Oberfeldwebel (Thượng sĩ nhất).

[16] Garde Kavallerie Korps - Quân đoàn kỵ binh Cận vệ.

[17] Infanterie Division - Sư đoàn bộ binh.

[18] Theo giai thoại, Hoàng đế Ottoman Thổ Nhĩ Kỳ gửi thư bắt dân Cossack ở Zaparozh'e (Zaporozhia, miền trung Ukraine ngày nay) phải khuất phục. Dân Cossack Zaparozh'e đáp trả với một bức thư toàn những lời lẽ công kích và chửi rủa theo vần điệu.

[19] Ý nói chiến thắng với cái giá quá đắt. Trong chiến tranh Pyrrhic (năm 280-275 TCN), Vua Pyrrhus của Epirus sau khi đánh thắng quân La Mã ở Heraclea và Asculum đã nói đại ý rằng nếu có thêm những chiến thắng tương tự như vậy thì cuối cùng ông sẽ thất bại. Trong các trận này quân La Mã thương vong nhiều hơn nhưng do có tiềm lực lớn hơn nên dễ dàng bù đắp lại trong khi Pyrrhus dù thiệt hại ít hơn nhưng lại là quá lớn so với tiềm lực của ông. Do vậy trên thực tế những chiến thắng đó có ảnh hưởng xấu tới Pyrrhus nhiều hơn là tới La Mã.

[20] Tập đoàn quân kỵ binh 1 do Semyon Mikhailovich Budyonny (sau này là Nguyên soái Liên bang Xô-viết) chỉ huy được thành lập trong thời kỳ Nội chiến Nga. Đây là đơn vị kỵ binh nổi tiếng nhất của Hồng quân, đã đóng vai trò quan trọng và lập được nhiều công trạng lớn trong Nội chiến Nga (1917-1921) và Chiến tranh Nga-Ba Lan (1919-1921).

[21] Chính trị viên cao cấp, quân hàm sĩ quan chính trị của Hồng quân, tương đương Đại úy.

[22] Theo giai thoại, khi Nữ hoàng Nga Catherine II đi năm Crimea năm 1787, Công tước Grigory Potyomkin (Potemkin), người chỉ huy chiến dịch Crimea đã cho xây dựng những ngôi làng giả để lừa dối nữ hoàng về giá trị của vùng đất này, qua đó tự đề cao vị thế của bản thân.

[23] Tự do ngôn luận.

[24] Ở đây là Quân nổi dậy Ukraine (UPA). UPA là lực lượng vũ trang của Tổ chức Dân tộc Ukraine OUN-B chủ trương thành lập nước Ukraine độc lập từ một số vùng lãnh thổ thuộc Liên Xô, Ba Lan, Rumani và Tiệp Khắc. UPA đánh lại cả quân Đức lẫn Hồng quân Xô-viết và vẫn duy trì chống đối vũ trang đối với chính quyền Liên Xô, Ba Lan sau khi chiến tranh kết thúc.

Chia sẻ ebook : <http://downloadsachmienphi.com/>

Tham gia cộng đồng chia sẻ sách :

Fanpage : <https://www.facebook.com/downloadsachfree>

Cộng đồng Google : <http://bit.ly/downloadsach>